

วารสาร

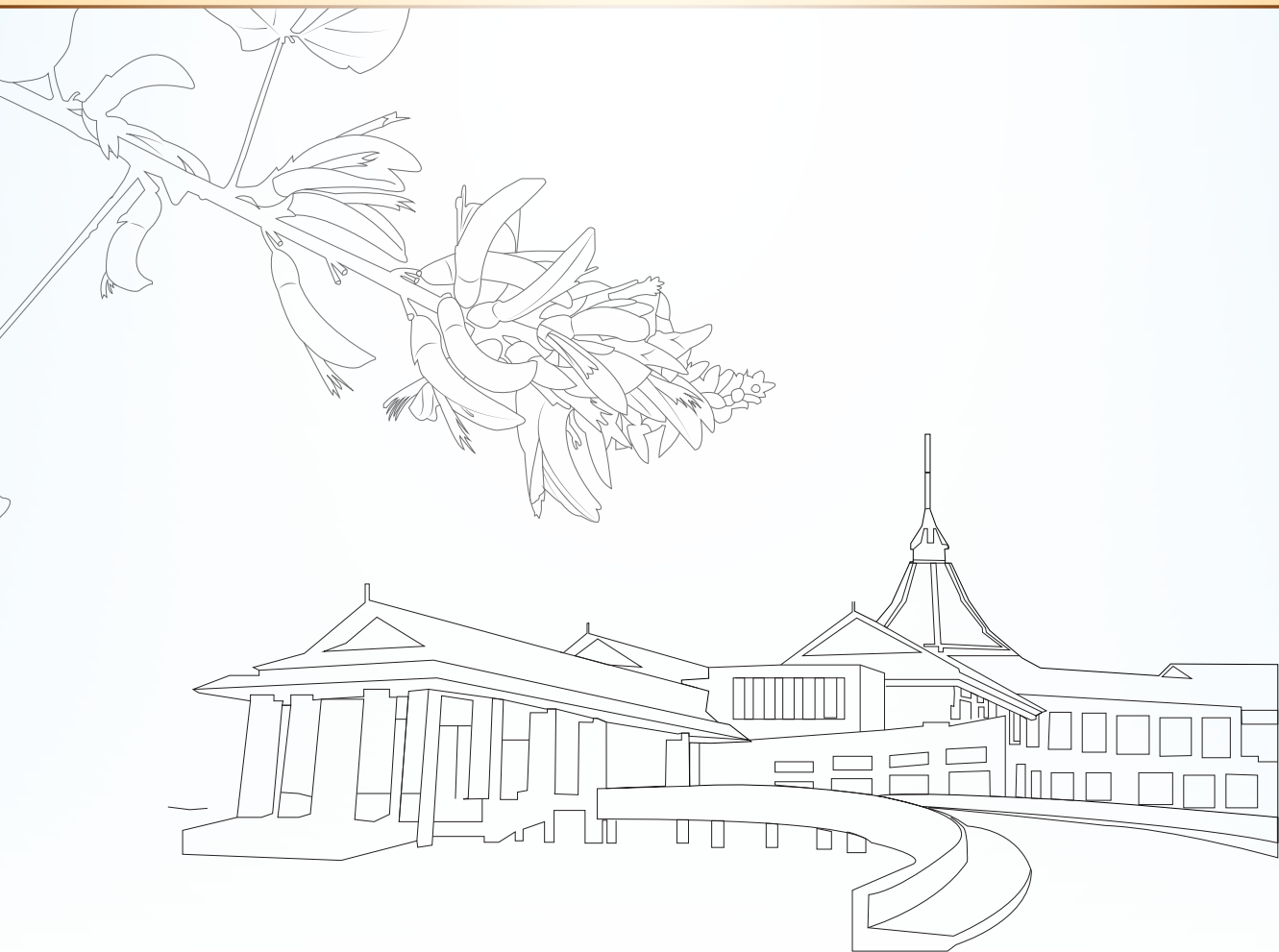
ปาริชาติ

PARICHART JOURNAL

ปีที่ 38 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2568
Vol. 38 No. 4 October - December 2025
ISSN 2985-1238 (online)

วารสารปาริชาต
PARICHART JOURNAL

PARICHART JOURNAL

ชื่อวารสาร

วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
(Parichart Journal, Thaksin University)

เจ้าของ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่ปรึกษา

อธิการบดี	
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตธนวิรัตน์)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม	
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมิคร แก้วสุกแสง)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและนวัตกรรม	
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมิคร แก้วสุกแสง)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น	มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนภัทร เต็มรัตนะกุลิ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
--	-------------------

รองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณนพรัตน์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
------------------------------------	-------------------

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.นฤกฤต วันตะเมธ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.อรุณจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย เอกมาไพศาล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ยอดชาย พรหมอินทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เยาวลักษณ์ สุวรรณแห	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรจันทร์ ศิริโชติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองจัดการ

นางสาวกัญญณ์ช์ เลียดรักษ์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

นายธนเทพ ณ นิโรจน์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชีของบุคลากรมหาวิทยาลัยทักษิณ และหน่วยงานต่าง ๆ
2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและสื่อกลางในการเสนอความคิดเห็นทางวิชาการด้านศิลปะ และมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชี

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ (ม.ค.-มี.ค. เม.ย.-มิ.ย. ก.ค.-ก.ย. และ ต.ค.-ธ.ค.)

การเผยแพร่ Online

การขอรับการพิจารณาบทความ

ผู้เขียนบทความ ต้องชำระค่าตีธรรมเนียมตีพิมพ์บทความ จำนวนเงิน 4,000 บาทต่อบทความ เมื่อได้รับการตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่บทความลงวารสารปริชาต เข้าบัญชีธนาคารออมสิน ชื่อบัญชี PARCJ เลขที่บัญชี 0-2032823816-5 สาขาป่าพะยอม พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังวารสารปริชาต ทางอีเมล parichartjournal@tsu.ac.th หรือ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/index> หรือติดต่อสอบถามกองจัดการวารสาร

การติดต่อ

กองจัดการวารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ

สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง

อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210

โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242

E-mail : parichartjournal@tsu.ac.th

ออกแบบและจัดพิมพ์

อาร์ตเวิร์ค แอนด์ มีเดีย

177 ซอยรวมมิตร ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

โทรศัพท์ 089-925-8455 E-mail : hatyaifoto@gmail.com

บทความที่ตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจความถูกต้องตามหลักวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
อนึ่ง ทักษะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารปริชาต เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
และไม่ถือเป็นทักษะและความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสารปาริชาติได้เข้าสู่ปีที่ 38 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2568) โดยตลอดระยะเวลาที่วารสารเล่มนี้ได้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิจัย นิสิตนักศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานสายวิชาการนั้นวารสารของเราได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่และยึดหลักการตามมาตรฐานที่ทาง TCI กำหนดเอาไว้อย่างเคร่งครัด โดยปีหน้าในปี 2569 ซึ่งเป็นการก้าวสู่ปีที่ 39 ของวารสารนั้น เรายังคงมุ่งมั่นที่จะเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิจัยที่น่าเชื่อถือ เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงสำคัญ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายทางวิชาการ รวมถึงเป็นเครื่องมือในการรับประกันคุณภาพมาตรฐานทางวิชาการให้แก่ผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ที่ได้ให้ความไว้วางใจร่วมเผยแพร่องค์ความรู้กับทางวารสารของเรา

สำหรับเนื้อหาในวารสารฉบับนี้ยังคงประกอบด้วยบทความจากหลากหลายศาสตร์และครอบคลุมประเด็นการศึกษาเหมือนเช่นเคย โดยฉบับนี้จะมีการหยิบยกประเด็นเกี่ยวข้องกับชุมชนในหลากหลายมิติประกอบด้วย มิติการบริหารและการพัฒนาชุมชน ได้แก่ กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ผลงานของ เพ็ญพรรณ โกลมศิริ และคณะ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ผลงานของ ฤชุตา เทพยากุล และคณะ การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ผลงานของ กาบแก้ว ปัญญาไทย การสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดทำคู่มือประมงพื้นบ้านปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลงานของ นฤมล ขุนวิช่วย และคณะ เมืองที่ผู้สูงวัยอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต: กระบวนการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุใน จังหวัดลำปาง ผลงานของ พชรสฤษฎ์ กนิษฐเสน และคณะ และ Motivating Factors Influencing the Needs for Self-Development of Northern Agriculture and Forestry College Personnel in The Lao People's Democratic Republic ผลงานของ Somchanh Chanhdenh และคณะ และ มิติการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ บทบาทคั่นกลางของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เชื่อมโยงภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนาสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทางโดยมีประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกำกับ ผลงานของ พิมพ์พร เกษติ และคณะ การยกระดับและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดกลุ่มโหนดศิลป์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว ชุมชนบ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา ผลงานของ โชติพงษ์ บุญฤทธิ์ และคณะ และ แนวทางการสร้างการรับรู้อาหารท้องถิ่นเกาะสมุยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร Creating Awareness of Local Koh Samui Food to Promote Food-Tourism ผลงานของ Porntip Khampool และคณะ

นอกจากนี้ วารสารฉบับนี้ยังนำเสนอประเด็นด้านเศรษฐศาสตร์และการบริหารจัดการที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคชาวไทย ผลงานของ ฉัตยาพร เสมอใจ ธุรกิจออนไลน์กับความท้าทายของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ผลงานของ สิริรักษ์ ัญญะไพศาล และคณะ บัญชีการเงินของวัดในประเทศไทย ผลงานของ ณา จันทร์สม คุณลักษณะองค์การวางแผนภาษี และผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลงานของ อาอีฉ๊ะ บิลละเต๊ะ และคณะ ระบบสารสนเทศ: เครื่องมือเพื่อความสำเร็จทางธุรกิจในยุคดิจิทัล ผลงานของ จันจิรา ดีเลิศ และคณะ และ ผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลการลดแก๊สเรือนกระจกที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการ

EDITORIAL

ของบริษัทยางรถยนต์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลงานของ ธนัย ศรีอิสาน และคณะ รวมถึงยังคัดสรรประเด็นด้านภาษาและวัฒนธรรมมานำเสนอเพื่อให้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น ได้แก่ การศึกษาอุปถัมภ์เชิงมนต์ทัศน์ต่อคำเรียกสี “紅、黃、藍” ในสำนวนจีน ผลงานของ ศารินันท์ มุกดาห้ และคณะ การอ่านสาธารณะ” ในประวัติศาสตร์การศึกษาไทย และพิเชฐ แสงทอง กลวิธีการตั้งชื่ออาหารมลายู ตำบลจะบังติกอ อำเภอบึง เมือง จังหวัดปัตตานี ผลงานของ กุชม ยามิรุเต็ง “มาลัยบ้านดนตรี” ศิลปะการสร้างห้องหล่อไทย และพัฒนาการทางภูมิปัญญา ผลงานของ ธนะรัชต์ อนุกุล และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมสำหรับส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลงานของ มัทธนี ปราโมทย์เมือง

ในส่วนของภาพปกของวารสารฉบับนี้เป็นผลงานการถ่ายภาพของบรรณาธิการเองซึ่งต้องการถ่ายทอดความหมายที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความงามของดอกบัว โดยเป็นความหมายที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการแสวงหาความรู้และการเติบโตทางวิชาการ สำหรับชาวไทยพุทธดอกบัวถือเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ ปัญญา และการตื่นรู้ เนื่องจากดอกบัวสามารถเติบโตขึ้นจากโคลนตมที่มีมืดมิดแต่ยังคงผลิดอกพุดน้ำด้วยความสะดวกและสวยงามซึ่งเปรียบได้กับการที่บุคคลสามารถบรรลุธรรมได้แม้จะอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ นอกจากนี้ ในคำสอนของศาสนาพุทธยังมีการเปรียบเทียบผู้คนกับดอกบัว 4 เหล่าเพื่อแสดงระดับสติปัญญาที่ต่างกัน ได้แก่ “อุคคภูติปัญญา” คือ กลุ่มคนที่มีสติปัญญาดี เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถเข้าใจได้ทันที เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่พุดน้ำ “วิปัสสิปัญญา” คือ กลุ่มคนที่ไม่ได้ฟังธรรมอย่างละเอียดจะสามารถเข้าใจได้ เปรียบเหมือนดอกบัวที่เสมอกับพุดน้ำ “เนยยนุคคล” คือ กลุ่มคนต้องอาศัยการพากเพียรศึกษาค้นคว้า และคบกับญาณมิตรจึงจะเข้าใจธรรม เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังอยู่ใต้น้ำ และ “ปทปรมนุคคล” คือ กลุ่มคนที่ไม่สามารถรู้แจ้งในธรรมได้ แม้จะอธิบายอย่างละเอียด เปรียบเหมือนดอกบัวที่จมอยู่ใต้น้ำและไม่สามารถโผล่ขึ้นมาได้ ซึ่งหลักการจัดแบ่งผู้คนออกเป็น 4 เหล่าถือได้ว่าสอดคล้องกับหลักการแสวงหาความรู้ทางวิชาการที่มีจุดมุ่งหมายในการยกระดับสติปัญญาของผู้คนให้สูงขึ้นด้วยองค์ความรู้และการศึกษาทางวิชาการ โดยวารสารปาริชาติเองได้ตระหนักถึงการกิจสำคัญในการเป็นสื่อกลางเพื่อถ่ายทอดความรู้และร่วมยกระดับคุณภาพของผลงานทางวิชาการของนักวิจัยเพื่อให้งานวิชาการได้เจริญเติบโตอย่างบริสุทธิ์ สะอาดและสวยงามเหมือนดังดอกบัวที่โผล่พ้นน้ำนั่นเอง

ผศ.ดร.ธนภัทร เต็มรัตนกุล
บรรณาธิการวารสารปาริชาติ

สารบัญ

- กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชน
เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดเชียงราย
Strategies for Facilitating Technology and Innovation Transfer to Enhance
Production Capacity and Promote Economic Development in Chiang Rai Province
เพ็ญพรรณ โกมลมิทร์ เบญจมาศ เมืองเกษม นาวัน พรหมใจสา และโกมินทร์ วังอ่อน
Phenphan Komonmit, Benjamat Muangkasem, Nawin Promjaisa,
and Gomin Wang-on 967
- การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน“红、黄、蓝”ในสำนวนจีน
A Conceptual Metaphor Study of the Basic Color Terms “Red, Yellow, and
Blue” in Chinese Idioms
ศารินันท์ มุกดาห์ กัญญาณัฐ จิตต์เพชร และบุญทิwa จันทรเจริญ
Sarinan Mukda, Kanyanut Jitphet, and Bunthiwa Jantarajoen 981
- บทบาทคั่นกลางของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เชื่อมโยงภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและ
แรงจูงใจทางศาสนา สู่ความภักดีของจุดหมายปลายทางโดยมีประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว
เป็นตัวแปรกำกับ
The mediating role of religious tourism in linking the image of
tourist destinations and religious motivation towards destination loyalty with
tourist experience as the moderating variable
พิมพ์พร เกษติ ประสิทธิชัย นรากรณ์ และธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ
Pimporn Kesdee, Prasittichai Narakorn, and Tummatinna Seesupan 995
- บัญชีการเงินของวัดในประเทศไทย
Financial Accounting of Buddhist Temples in Thailand
ณดา จันทรสม
Nada Chunsom 1013
- การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ่อตรู
อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
Promotion and Development of Palm Tree Products to Promote Tourism
in Bor Tru Community, Ranod District, Songkhla Province
โชติพงษ์ บุญฤทธิ์ ชลธิดา เกษเพชร นายพลภัฏฐ์ ยิ้มประเสริฐ
Chotipong Bunyarit, Chonthida Ketphet, and Palat Yimprasert 1028

CONTENTS

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล ของผู้บริโภคชาวไทย Upcycled Fashion Products of Thai Consumers ฉัตรยาพร เสมอใจ Chattayaporn Samerjai	1047
Motivating Factors Influencing the Needs for Self-Development of Northern Agriculture and Forestry College Personnel in the Lao People's Democratic Republic Somchanh Chanh deng, Pinnapa Muakyod, Koblap Areesrisom, and Pawinee Areesrisom	1065
Disclosure of Greenhouse Gas Reduction Information and Its Impact on the Firm Value of Thai Listed Companies Thanai Sriersan, Thanadom Rasrirattana, and Ukrit Panna	1084
แนวทางการสร้างการรับรู้อาหารท้องถิ่นเกาะสมุยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ผ่านอาหารท้องถิ่น กรณีศึกษาเกาะสมุย ประเทศไทย An Approach to Building Awareness of Koh Samui's Local Food to Promote Gastronomy Tourism: A Case Study of Koh Samui, Thailand วัชรวิญา ธรรมสอน สถิติรัชต์ แก้วมุกดา และพรทิพย์ คำพูล Watchareeya Thammasorn, Satitrat Kaewmukda, and Porntip Khampool	1103
ธุรกิจออนไลน์กับความท้าทายของนักบัญชีในยุคดิจิทัล Online Business and the Challenges for Accountants in the Digital Era สิริรักษ์ ัญญะไพศาล และสิริภา ัญญะไพศาล Sirirak Thanyaphaisan and Siripa Thanyaphaisan	1114
“มัลย์บ้านดอนตรี” ศิลปะการสร้างฆ้องหล่อไทยและพัฒนารากเหง้าภูมิปัญญา “Malai Baan Dontri” The Art of Thai Cast Gong Making and the Evolution of Traditional Craftsmanship ธนรัชต์ อนุกุล Tanarach Anukul	1132

สารบัญ

- กระบวนการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เพื่อการอาศัยอยู่อย่างมีความสุข :
กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง
The Process of Developing an Elderly-Friendly City for Happy Living:
A Case Study of Kelang Nakhon Municipality, Lampang Province
พัชรสฤษฎ์ กนิษฐเสน รัชดาพร หวลอารมณ และพชรวาลี กนิษฐเสน
Patcharasalid Kanittasen, Ratchadaporn Hualarom, and Patcharavalee Kanittasen 1146
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม สำหรับส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้ของ
กลุ่มผู้สูงอายุ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ อำเภอภาชี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Development of Culturally Inspired Textile Products to Promote Careers and
Enhance the Income of the Elderly Group, in the Ban Nong Khruea Bun Plaid
Weaving Community Enterprise, Phachi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province
มัทธนี ปราโมทย์เมือง
Mattanee Parmotmuang 1162
- พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา
Ethical Behavior and Performance of Village Committee, Rattaphum District,
Songkhla Province
ฤชุตตา เทพยากุล และวงศ์ศิวัชชาต ชูหนู
Ruechuta Tepayakul, and Wongsiwachart Chunu 1181
- ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กร การวางแผนภาษี และผลการดำเนินงาน
ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
The Relationship between Organizational Characteristics, Tax Planning and Firm
Performance of Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand
อาอีชีะ บิลละเต๊ะ ชิดชนก มากเชื้อ และกมลพร วรรณชาติ
Araeshah Billatah, Chidchanok Makchuea, and Kamonporn Wannachat 1193
- การสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดทำคู่มือประมงพื้นบ้านปากพูน
จังหวัดนครศรีธรรมราช
Creating a Learning Ecosystem through the Development of the Pak Phun Local
Fisheries Manual in Nakhon Si Thammarat Province
นฤมล ขุนวิช่วย และมานะ ขุนวิช่วย
Narumol Khunweechuay, and Mana Khunweechuay 1212

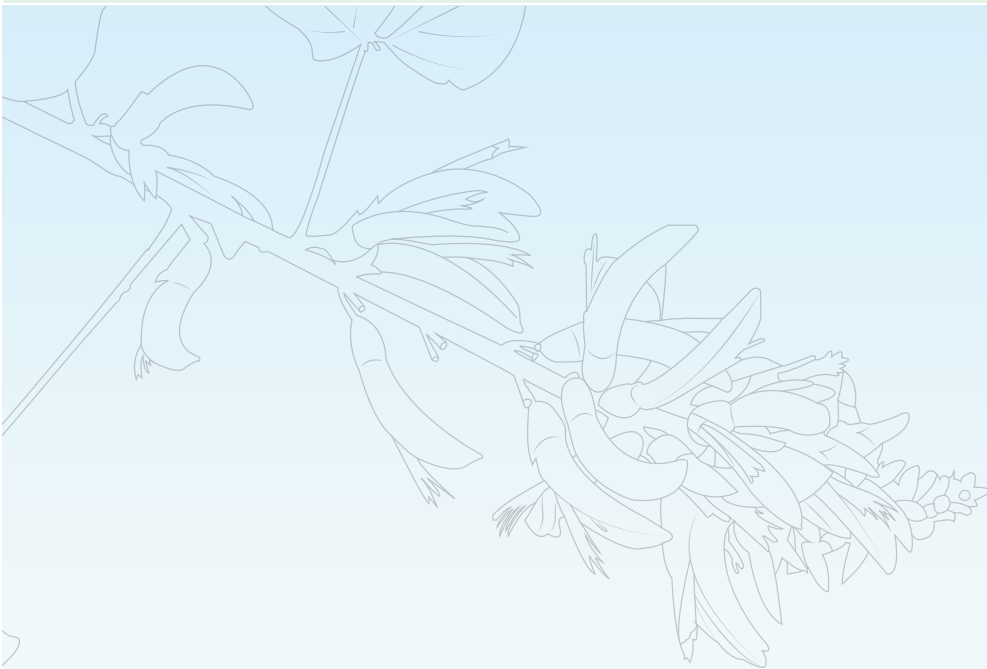
CONTENTS

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลแม่อุสุ
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
Community Participation in Sustainable Natural Resource Management:
A Case Study of Mae Usu Sub-district, Tha Song Yang District, Tak Province
กบแก้ว ปัญญาไทย
Kabkaew Punyathai 1229
- “การอ่านสาธารณะ” ในประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาไทยสมัยใหม่
ช่วงรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6
“Public Reading” in History of Modern Thai Education Management in the
Period of King Rama V and King Rama VI
พิเชฐ แสงทอง
Pichet Saengthong 1248
- ระบบสารสนเทศ : เครื่องมือเพื่อความสำเร็จทางธุรกิจในยุคดิจิทัล
Information Systems: A Tool for Business Success in the Digital Era
จันจิรา ดีเลิศ และมรุต กลัดเจริญ
Janjira Deelert and Marut Kludcharoen 1266
- กลวิธีการตั้งชื่ออาหารมลายู ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
The Naming Strategies of Malay Food in Chabangtiko Subdistrict,
Muang District, Pattani Province
กุชม ยามิรุเต็ง
Kusom Yamirudeng 1280

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม
สู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน
จังหวัดเชียงราย

Strategies for Facilitating Technology and Innovation
Transfer to Enhance Production Capacity and Promote
Economic Development in Chiang Rai Province

เพ็ญพรรณ โกมลมิตร์^{1*} เบญจมาศ เมืองเกษม¹ นาวิน พรหมใจสา¹ และโกมินทร์ วังอ่อน¹
Phenphan Komonmit^{1*}, Benjamat Muangkasem¹, Nawin Promjaisa¹, and
Gomin Wang-on¹

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย 57100

¹ Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: komonmit@gmail.com

(Received: January 25, 2025; Revised: May 29, 2025; Accepted: June 25, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม (2) จัดทำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชน เพื่อยกระดับศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดเชียงราย และ (3) ประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้รับบริการโครงการคลินิกเทคโนโลยี จำนวน 87 คน ซึ่งคัดเลือกจากฐานข้อมูล Clinic Monitoring Online (CMO) ปี 2565 และผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องกับโครงการ จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 102 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และแบบประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงรายในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$) โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชุมชน กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีจำนวน 6 กลยุทธ์หลัก ครอบคลุมด้าน (1) การพัฒนาและบริหารจัดการองค์ความรู้สำหรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม (2) การส่งเสริมศักยภาพการผลิตสินค้าและบริการ (3) การจัดตั้งระบบฐานข้อมูลกลางบริการเทคโนโลยี นวัตกรรมและผู้เชี่ยวชาญ (4) การสร้างคลัสเตอร์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ (5) การส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรและร่วมลงทุนจากองค์กรทุกภาคส่วน และ (6) การสร้างต้นแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน ผลการประเมินกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน พบว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$) ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เงินนโยบายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการผลิตและยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา การถ่ายทอดนวัตกรรม ศักยภาพการผลิต เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This study aimed to (1) analyze the current state of technology and innovation transfer management, (2) formulate strategic approaches to drive technology and innovation dissemination to communities for enhancing local production capacity and economic development in Chiang Rai Province, and (3) evaluate the appropriateness of the proposed strategies. A mixed-method research design was employed. The sample consisted of 87 service recipients from the Technology Clinic Project, selected from the 2022 Clinic Monitoring Online (CMO) database, and 15 key informants who were directly involved in the implementation of technology and innovation transfer initiatives, totaling 102 participants. Data collection tools included questionnaires, focus group discussions, and expert evaluation forms. The findings revealed that the overall management of technology and innovation transfer in Chiang Rai was rated at a high level ($\bar{x} = 3.84$), emphasizing the strategic role of technology and innovation in advancing community-level economic and social development. Six strategic directions were developed: (1) development and management of knowledge packages for technology and innovation transfer, (2) enhancement of product and service production capabilities, (3) establishment of a centralized database for technologies, innovations, and experts, (4) formation of expert clusters to support knowledge dissemination, (5) promotion of multi-sectoral resource mobilization and investment, and (6) creation of pilot models for community-based technology transfer. Expert evaluation by five assessors indicated a high level of appropriateness, feasibility, and usefulness ($\bar{x} = 4.21$), suggesting the potential for policy application to strengthen production capacity and promote sustainable local economic growth.

Keywords: Development Strategies; Innovation Transfer; Production Capacity; Community Economy

บทนำ

การพัฒนาประเทศโดยอาศัยการขับเคลื่อนด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (วทน.) ควบคู่ไปกับการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับต่าง ๆ เพื่อร่วมกันลดความเหลื่อมล้ำหลากหลายด้านที่มีผลต่อโครงสร้างของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน [1] ในกระบวนการดังกล่าว สถาบันการศึกษาในฐานะหน่วยผลิตองค์ความรู้และบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ จึงได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในการเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ การเชื่อมโยงผู้ประกอบการทุกระดับให้สามารถเข้าถึงกลไกการพัฒนา ไปจนถึงการเพิ่มโอกาสในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่น [2] การกิจดังกล่าวของสถาบันอุดมศึกษาถูกขับเคลื่อนผ่านโครงการคลินิกเทคโนโลยีซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายหลักในการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมจากภาควิชาการ ตลอดจนอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่พัฒนาโดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงฯ ถ่ายทอดลงสู่ชุมชน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา ต่อยอดกระบวนการผลิต และสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่มีความมั่นคงและยั่งยืน [3]

จังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายภายใต้เครือข่ายความร่วมมือของโครงการคลินิกเทคโนโลยีภาคเหนือ โดยมีกลุ่มผู้รับบริการหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการชุมชน ผู้ประกอบการ SMEs และเกษตรกร ซึ่งมีความต้องการในการเข้าถึงข้อมูลเทคโนโลยีในหลากหลายด้าน เช่น ด้านการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การบริการ การวิเคราะห์คุณภาพสินค้าโดยมีการอาศัยศักยภาพห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ การรับรองมาตรฐาน ตลอดจนการส่งเสริมพื้นที่เพื่อสร้างรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว การดำเนินงานของโครงการคลินิกเทคโนโลยีดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2566–2570 ซึ่งให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับการประกอบธุรกิจ การค้า การลงทุน และการบริการให้มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ [4] และสอดคล้องกับบริบทของจังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจตามกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) ที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีมูลค่าสูงในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังคงพบข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่กลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งยังขาดความรู้และโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ [5] อีกทั้งยังพบว่ารูปแบบหรือกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีในหลายกรณีมีความไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านศักยภาพของชุมชนหรือความต้องการเฉพาะท้องถิ่น นำไปสู่การขาดความต่อเนื่องและไม่ยั่งยืนในการพัฒนา

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงราย เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปสู่การจัดทำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ อันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพการผลิต และยกระดับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อจัดทำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการบริหารจัดการ

ไตรรัตน์ ยืนยง [6] (2563) กล่าวถึงการบริหารจัดการจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรประกอบไปด้วย 4 อย่าง เรียกว่า 4 M's ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการบริหาร (Management) เมื่อเกิดความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยี หลักการ 4 M's ได้เพิ่มองค์ประกอบมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเพิ่ม 3 M's คือ การตลาด (Market) เครื่องจักร (Machine) และขวัญ (Moral) กล่าวโดยสรุปหลักการบริหารปัจจุบันที่ใช้กันอย่างแพร่หลายประกอบไปด้วย 4 อย่าง คือ

1. ทรัพยากรมนุษย์ (Human resources) ผู้บริหาร พนักงานในระดับต่างๆ
2. ทรัพยากรด้านการเงิน (Financial resources) เงินทุนในการดำเนินกิจการ
3. ทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ (Physical resources) วัสดุอุปกรณ์ สิ่งก่อสร้างในการดำเนินกิจการ
4. ทรัพยากรด้านข้อมูลข่าวสาร (Information resources) ทรัพยากรด้านข่าวสารในการบริหารงาน

และใช้ในการตัดสินใจ

การบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรจำเป็นต้องสร้างความยืดหยุ่นเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ภายนอกและเข้ากับยุคสมัยการนำทฤษฎี 3 M – 11 M มาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ลักษณะความยืดหยุ่น ความซับซ้อนในการบริหารจัดการขององค์กรสำหรับงานวิจัยนี้ได้ใช้ 7 M ได้แก่ 1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานทั่วไป 4) การบริหารเทคโนโลยีและนวัตกรรม 5) การถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้ผู้รับบริการ 6) การบริหารข่าวสารหรือข้อมูลข่าวสาร และ 7) การวัดผล เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์การจัดทำกลยุทธ์

2. แนวคิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม

เสาวนีย์ วิจิตรโกสม และอุ๋นเรือน เล็กน้อย [7] อธิบายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม งานวิจัยสู่ชุมชน ต้องสร้างการยอมรับในองค์ความรู้ของงานวิจัยเพื่อให้เกิดการนำนวัตกรรมนั้นๆ ไปใช้ ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงด้วยการที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ปฏิบัติและทดลอง ซึ่งสามารถกำหนดเป็นแนวทางในการสร้างการยอมรับนวัตกรรมจากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมได้ ดังนี้

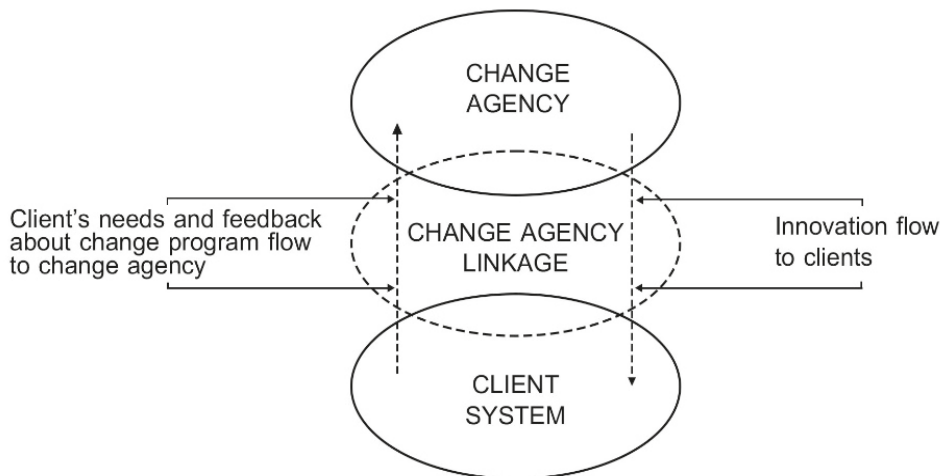

Figure 1. The role of a change agent according to the concept of Roger [8]

1. การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อ (Linkage) ระหว่างผู้พัฒนานวัตกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย ทำหน้าที่ส่งผ่านองค์ความรู้และนวัตกรรมจากงานวิจัยสู่ชุมชน โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ทำหน้าที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่ม Early Adopters เรียกว่ากลุ่มนักคิด ผู้นำในสังคม ส่งต่อไปยังกลุ่ม Innovator

2. การพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) หมายถึงผู้ที่คอยสนับสนุน ให้คำปรึกษา การนำนวัตกรรมไปใช้เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์ตรงไปยังผู้ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ก่อนหน้านั้น ๆ เพื่อลดการล้มเลิกการใช้นวัตกรรมกลางคันซึ่งพบได้มากในระหว่างการถ่ายทอดความรู้และนวัตกรรม

3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อขยาย/เพิ่มจำนวนผู้ยอมรับนวัตกรรม การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และการสาธิต การสร้างเครือข่ายความร่วมมือนี้จะสามารถกระตุ้นให้กลุ่ม Early Majority และ Late Majority ให้สามารถได้รับความรู้ ความเข้าใจ และการบอกต่อกับนวัตกรรมได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งในระดับการฟัง การเห็น และการได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้เกิดการขยายตัวของ การยอมรับนวัตกรรม ได้กว้างขวางมากขึ้น

4. การใช้กลยุทธ์การสื่อสาร การยอมรับนวัตกรรมในรูปแบบตัวบุคคล (Face to Face) เน้นการส่งผ่านความคิดข้อมูลแบบปากต่อปากจากคนกลุ่มไปยังคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งการสื่อสารของคนกลุ่มเดียวกัน ย่อมสร้างความเข้าใจความสนใจบนพื้นฐานของการรับรู้สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีประชาาร่วมกัน

5. การกำหนดเนื้อหาสาระของการสื่อสารนวัตกรรม การสร้างการรับรู้และโน้มน้าวให้เกิดกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม ประกอบไปด้วย 5 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม ชี้ให้เห็นในแง่ของต้นทุน กำไร ที่เกิดขึ้นจากการนำนวัตกรรมนั้นไปใช้เมื่อทำการเปรียบเทียบกับวิธีการแบบเดิมหรือแบบอื่นที่ผู้รับนวัตกรรมมีความคุ้นเคย 2) มิติด้านความสอดคล้องเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรมกับวิถีวัฒนธรรม หรือวิถีเกษตรกรรมของพื้นที่ 3) มิติด้านความง่ายและไม่ซับซ้อนนำไปใช้ในในชีวิตประจำวัน 4) มิติด้านความสามารถในการนำไปทดลองใช้ได้ ผู้ใช้สามารถนำนวัตกรรมไปทดลองใช้และทำให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันหากยกเลิกการใช้ก็จะไม่เกิดผลกระทบใดๆ ต่อไป และ 5) มิติด้านความสามารถในการสังเกตผลที่เกิดขึ้นได้

การถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นการส่งผ่านความรู้ที่เกิดจากการกระบวนการสร้างความยอมรับของชุมชนเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ต่อโดยผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ให้ชุมชนเข้าใจถึงคุณค่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อนำไปใช้ ขณะเดียวกันหากชุมชนพิจารณาแล้วว่าเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมนั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่มีความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับวิถีชุมชนก็จะเกิดการปฏิเสธเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมนั้นได้ งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นกรอบในการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงราย

3. แนวคิดการสร้างกลยุทธ์

กระบวนการสร้างกลยุทธ์และคัดเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อองค์กรเป็นภารกิจของผู้บังคับการในการกำหนดและเลือกใช้กลยุทธ์ให้เหมาะสม เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันและบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ กระบวนการวางแผนกลยุทธ์มีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน [9] ได้แก่

1. การเลือกพันธกิจและเป้าหมายหลักขององค์กร
2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการแข่งขันภายนอกองค์กรเพื่อระบุโอกาสและภัยคุกคาม
3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการดำเนินงานภายในองค์กรเพื่อกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อน
4. เลือกกลยุทธ์ที่จะสร้างจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อนขององค์กร เพื่อใช้ประโยชน์จากโอกาสภายนอก

ในการลดภัยคุกคามภายนอก กลยุทธ์นี้ควรสอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายหลักขององค์กร

5. การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

กลยุทธ์เป็นแบบแผนที่ทำให้องค์กรสามารถมองเห็นภาพเชื่อมโยงในอดีต ปัจจุบัน และกำหนดอนาคตหรือทิศทางที่ต้องการ เพื่อทำให้องค์กรเกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทำให้คนภายในองค์กรเกิดการสร้างวัฒนธรรมองค์กรร่วมกัน โดยมีกระบวนการออกแบบสร้างกลยุทธ์ภายในองค์กรเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ดำเนินการตามกระบวนการสร้างกลยุทธ์จำนวน 5 ขั้นตอน เพื่อให้การจัดทำกลยุทธ์มีความเป็นระบบ และมีทิศทางที่ชัดเจน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

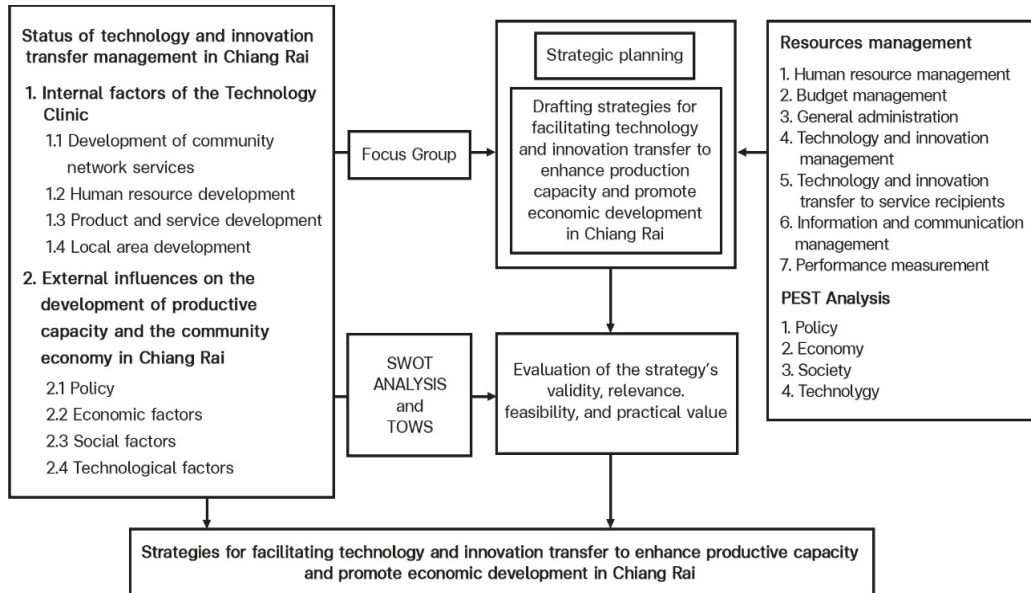

Figure 2. Conceptual framework

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-method research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย (Research methodology) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 94 คน ได้แก่ ผู้รับบริการโครงการคลินิกเทคโนโลยี โดยมีเงื่อนไขการคัดเลือก ต้องเป็นผู้รับบริการในโครงการ เป็นผู้ที่สามารถติดต่อได้จากฐานข้อมูล Clinic Monitoring Online (CMO) ปี 2565 จำนวน 87 คน ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 3 คน และผู้บริหารงานโครงการคลินิกเทคโนโลยี จำนวน 4 คน โดยการใช้แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบไปด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย โดยใช้ 7M ปัจจัยภายในของโครงการคลินิกเทคโนโลยี และ PEST เป็นแบบในการตั้งคำถาม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)

ระยะที่ 2 การจัดทำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรจำนวน 15 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารงาน กลุ่มที่ 2 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้ในระดับจังหวัด ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบ ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย โดยการใช้เทคนิค SWOT Analysis และนำคำตอบที่ได้มาจับคู่วิเคราะห์ TOWS Matrix วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research)

ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดทำยุทธศาสตร์หรือมีความเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)

ผลการศึกษา

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงราย แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานะเป็นผู้รับบริการ โดยร้อยละ 92.55 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 54.75 มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ ร้อยละ 46.81 มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น และร้อยละ 36.71 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเชียงรายภายใต้โครงการคลินิกเทคโนโลยี โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาบริการของเครือข่ายคลินิกเทคโนโลยี (2) การพัฒนาศักยภาพของผู้รับบริการ (3) การพัฒนาสินค้าและบริการ และ (4) การพัฒนาพื้นที่ เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามแต่ละด้าน พบว่าทุกด้านได้รับการประเมินในระดับสูง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ **ด้านการพัฒนาพื้นที่** ($\bar{x}=3.88$) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ในการวางแผน เช่น การพัฒนาเกษตรกรรม การบริหารจัดการน้ำ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การลดการใช้พลังงาน และการแปรรูปสินค้า รองลงมาคือ **ด้านการพัฒนาเครือข่าย** ($\bar{x}=3.86$) ซึ่งเน้นการถ่ายทอดข้อมูลทางเทคโนโลยีให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ในขณะที่ **การพัฒนาศักยภาพของผู้รับบริการ** และ **ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการ** มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x}=3.79$) นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดเชียงราย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) นโยบาย (2) เศรษฐกิจ (3) สังคม และ (4) เทคโนโลยี ผลการวิเคราะห์พบว่าทุกด้านได้รับการประเมินในระดับสูง โดยด้าน**เทคโนโลยี** มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.02$) ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาปรับใช้เพื่อพัฒนาพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคม รองลงมาคือ **ด้านเศรษฐกิจ** ($\bar{x}=3.97$) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นซึ่งมี

ผลกระทบเชื่อมโยงถึงเศรษฐกิจระดับประเทศ สำหรับ **ด้านสังคม** และ **ด้านนโยบาย** ได้รับการประเมินค่าเฉลี่ยที่ ($\bar{x}=3.78$) และ ($\bar{x}=3.67$) ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมระดับชุมชน รวมถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้การถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างเหมาะสม

2. การจัดทำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยได้กำหนดวิสัยทัศน์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ดังนี้ “สร้างต้นแบบขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร” ซึ่งมีประเด็นกลยุทธ์ 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) คลินิกเทคโนโลยีเป็นแหล่งองค์ความรู้ที่พร้อมถ่ายทอดด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม 2) การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบสารสนเทศที่ทันสมัยให้ครอบคลุมผู้รับบริการ 3) การพัฒนาศักยภาพขั้นสูงเพื่อขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชน และ 4) การเสริมสร้างต้นแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน กลยุทธ์ทั้งหมด 6 กลยุทธ์ ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 1)** พัฒนาและบริหารจัดการชุดความรู้การถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม มุ่งเน้นการจัดการข้อมูลด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ **กลยุทธ์ที่ 2)** พัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าและบริการ มุ่งเน้นการยกระดับกระบวนการผลิตสินค้าและบริการโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเกิดการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน **กลยุทธ์ที่ 3)** พัฒนาระบบฐานข้อมูลบริการเทคโนโลยี นวัตกรรมและผู้เชี่ยวชาญ มุ่งเน้นการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงผู้เชี่ยวชาญ สภาพปัญหา และความต้องการ แนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสม **กลยุทธ์ที่ 4)** สร้างคลังสตอรี่ผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพกำลังคนเพื่อเพิ่มผู้เชี่ยวชาญที่สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล **กลยุทธ์ที่ 5)** ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรและร่วมลงทุนจากองค์กรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณการพัฒนางานวิจัยเพื่อสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรม งบประมาณในการสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และ**กลยุทธ์ที่ 6)** สร้างต้นแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน มุ่งเน้นการเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ประกอบการเกิดตัวอย่างแห่งความสำเร็จจากการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

3. การประเมินกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย การประเมินกลยุทธ์ฯ พบว่า ภาพรวมความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.21$) สามารถนำกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปส่งเสริมประชาชนให้สามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตและยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนต่อไปได้

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย อภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในจังหวัดเชียงราย

โครงการคลินิกเทคโนโลยีได้จัดตั้งในสถาบันอุดมศึกษามีนโยบายที่ได้รับมอบหมายตรงจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สปอว.) ให้ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวม บริหารจัดการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมสำคัญที่พร้อมถ่ายทอดฯ รวมถึงการมีนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำการใช้เทคโนโลยีแก่ผู้รับบริการ การให้ความสำคัญต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยคำนึงถึงความต้องการใช้ข้อมูลเทคโนโลยีที่จำเป็นและเหมาะสมต่อภาคการผลิต และภาคบริการ ทำให้ผู้รับบริการถ่ายทอดสามารถเรียนรู้และใช้งานเทคโนโลยีได้จริงตามบริบทของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีระดับพื้นฐานหรือระดับสูง แนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับนโยบายของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [10] ในการสนับสนุนให้เกิดการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปพัฒนาธุรกิจ และกลุ่มสตาร์ทอัพให้เติบโตโดยการมีแพลตฟอร์มกลางในการผลิต การบริหาร การตลาดบนฐานข้อมูลเพื่อให้นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาธุรกิจให้เกิดศักยภาพและสามารถเข้าสู่ตลาดได้ ผลสภาพปัจจุบันที่ได้จากการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยีขั้นประเมินค่า (Evaluation Stage) [11] เมื่อผู้รับเทคโนโลยีเกิดการเปรียบเทียบระหว่างข้อดี ข้อเสียและพบว่าข้อดีมีมากกว่า รวมถึงเห็นว่าจะสามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงจะทำให้เกิดการยอมรับ (Adoption Stage) การใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ นอกจากนี้ การบริหารจัดการฯ ในปัจจุบันมีการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ทำหน้าที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มผู้ยอมรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมกลุ่มแรก (Early Adopters) หรือกลุ่มที่เรียกว่ากลุ่มนักคิด ผู้นำในสังคม ส่งต่อไปยังกลุ่มนักพัฒนานวัตกรรม (Innovator) การพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) ให้คำปรึกษา ช่วยลดทอนการล้มเลิกการใช้เทคโนโลยีกลางคัน [7,12] การให้ความสำคัญในกระบวนการวางแผนบริหารจัดการ ตั้งแต่การคิด การกำหนดนโยบาย การจัดการองค์กร การบริหารงบประมาณ การบริหารทรัพยากร การกำกับติดตามประเมินผล เพื่อให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายโดยการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงรายเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับความหมายกลยุทธ์ 5Ps ของเฮนรี มินท์ซ์เบิร์ก [13-14] ที่กล่าวไว้ว่ากลยุทธ์ คือ แผนหรือแบบแผนกำหนดพฤติกรรมทิศทางดำเนินงานขององค์กรจากการวางตำแหน่งหรือสถานะสำคัญขององค์กรในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ทราบว่าสถานะขององค์กรควรดำเนินไปในทิศทางไหนเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง รวมถึงยังเป็นมุมมองในการสร้างวัฒนธรรมร่วมในการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า เช่นเดียวกับกลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดทักษะการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรมของศศิกิตติยา เทพเสนา [15] ที่ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนากลยุทธ์ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดกลยุทธ์ 3) การประเมินและตรวจสอบกลยุทธ์ และ 4) การปรับปรุงกลยุทธ์ ทั้งนี้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงรายที่ได้จากการวิจัยนี้ทั้ง 6 กลยุทธ์ยังมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่กล่าวถึง ประเด็นความท้าทายในการพัฒนาประเทศที่สำคัญโดยการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเพื่อให้เกิดศักยภาพในภาคการผลิต ภาคบริการ และภาคการเกษตร ซึ่งการพลิกโฉมพัฒนาประเทศด้วยนวัตกรรมล้ำสมัยจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบการสร้างกำลังคน การเพิ่มทักษะให้พึ่งพาตนเองได้ ทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหม่ (Industrial Disruption) และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ (New Economy)

Driving) [10] ขณะเดียวกันกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ทั้ง 6 กลยุทธ์ได้ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการเรื่องผู้เชี่ยวชาญ งบประมาณในการถ่ายทอดเทคโนโลยี เทคโนโลยีที่ใช้ในการถ่ายทอด ระบบกลไกในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์เพื่อการรับรู้ฐานคลินิกเทคโนโลยี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพที่จำแนกออกเป็น 4 ปัจจัยหลักที่เรียกว่า 4 M's ซึ่งประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการบริหาร (Management) เมื่อเกิดความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยี หลักการ 4 M's ได้รับการปรับปรุงและขยายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการเพิ่มองค์ประกอบใหม่ 3 M's ได้แก่ การตลาด (Market) เครื่องจักร (Machine) และขวัญ (Moral) เพื่อรองรับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ของสังคม และเศรษฐกิจ [16]

3. การประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{x}=4.28$) หมายถึงสามารถนำกลยุทธ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งการประเมินกลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมคุณภาพของการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับกระบวนการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาของประทีป ทับโพน ที่ได้ทำการตรวจสอบกลยุทธ์งานวิจัย 2 รูปแบบ ทั้งการตรวจสอบเชิงคุณภาพ โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบกลยุทธ์ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม และการตรวจสอบเชิงปริมาณโดยใช้ผู้บริหารศึกษาทำการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความเป็นประโยชน์ มุ่งเน้นกลยุทธ์ตรงตามความต้องการของผู้นำไปใช้ประโยชน์ 2) ความเป็นไปได้ มุ่งเน้นความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ 3) ความเหมาะสม มุ่งเน้นการบอกได้ถึงจุดแข็งและข้อจำกัดของกลยุทธ์ด้วยความเป็นธรรม และ 4) ความถูกต้อง มุ่งเน้นความเชื่อถือได้ของข้อมูล สามารถวัดได้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ [17]

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังภาพที่ 3

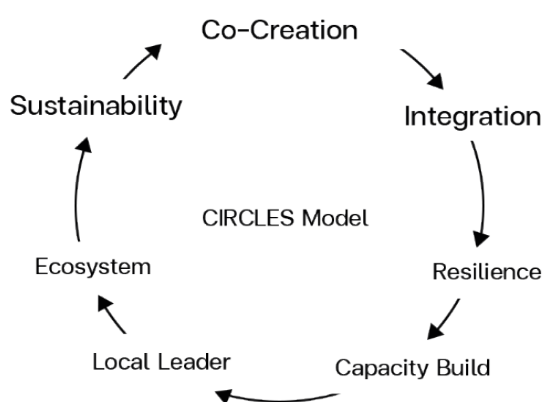

Figure 3 CIRCLES Model

จากภาพ CIRCLES Model การถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน อธิบายได้ดังนี้ CIRCLES Model มุ่งเน้นการสร้างวงจรการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Co-Creation) ในกระบวนการ ตั้งแต่กระบวนการเข้าใจปัญหา การออกแบบแนวทางแก้ไข การคัดเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อวิถีชุมชน โดยการบูรณาการ (Integration) ความร่วมมือกับหน่วยงาน ผลិតองค์ความรู้เพื่อประสานความรู้ของท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างความตระหนักและการปรับตัว (Resilience) เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในการใช้เทคโนโลยี พัฒนาศักยภาพการผลิตและสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเจริญเติบโต การพัฒนาทักษะและศักยภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (Capacity Build) เพื่อให้เท่าทันและสามารถเข้าใจการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการชุมชน การส่งเสริมผู้นำชุมชนหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดเทคโนโลยี (Local Leader) การสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตของนวัตกรรม (Ecosystem) มุ่งสู่ผลลัพธ์ระยะยาวที่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (Sustainability)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ความสำคัญของเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมระดับชุมชน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการอย่างเหมาะสมจึงจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. การพัฒนาศูนย์ข้อมูลอัจฉริยะในระดับภูมิภาค เพื่อเป็นคลังข้อมูลในท้องถิ่นที่ครอบคลุมทุกสภาพปัญหาเพื่อการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสมจากมุมมองในหลากหลายมิติ จะช่วยแก้ไขสภาพปัญหาการนำไปใช้และละทิ้งนวัตกรรมกลางทาง
2. การพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อพัฒนาการผลิตของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ โดยการสร้างระบบนิเวศจำลองรูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพผ่านปัญญาประดิษฐ์ให้เกิดการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ของผู้ประกอบการ
3. สร้างเยาวชนนวัตกรรม สร้างแนวทางการบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นนักนวัตกรรมชุมชนโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนในท้องถิ่นตนเอง โดยให้มีแนวคิด ความเข้าใจ การนำนวัตกรรม ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ตรงกับความต้องการของพื้นที่ จนไปถึงการสร้างนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีได้เองโดยเริ่มจากชุมชนเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่ชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย สามารถเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปส่งเสริมประชาชนให้สามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตและยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนต่อไปได้ จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ควรสร้างโมเดลความสำเร็จการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถวัดผลได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลในการทำงานในพื้นที่
2. การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีควรสร้างความร่วมมือเป็นเครือข่ายทำงานระดับพื้นที่ตั้งแต่ระดับชุมชนจนกระทั่งระดับจังหวัดเพื่อสร้างการรับรู้และให้ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงแหล่งผลิตเทคโนโลยี

และสามารถคัดเลือกเทคโนโลยีพร้อมถ่ายทอดที่เหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่ตนเอง รวมไปถึงการถ่ายทอดชุดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมให้กับบุคลากรในพื้นที่เพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและกระตุ้นสร้างการรับรู้ความสำคัญในการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมขับเคลื่อนชุมชน

3. การนำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดเชียงรายไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการในการจัดทำแผนการดำเนินงานโครงการคลินิกเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยรูปแบบเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชนต่อไปเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อชุมชน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน

References

- [1] Office of the National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council (NXPO). (2022). *National science, research, and innovation plan, 2023–2027*. Bangkok: Vision Prepress Co., Ltd. (In Thai)
- [2] Office of the National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council, & Office of the National Science, Research and Innovation Promotion Board. (2019). *Policy and strategy on higher education, science, research, and innovation 2020–2027 and science, research, and innovation plan 2020–2027*. https://backend.tsri.or.th/files/trf/2/docs/Policy_and_Strategy_of_Thailand_HESI_25632570_and_Thailand_SRI_Plan_2563-2565.pdf (In Thai)
- [3] Office of Promotion and Coordination for Science, Research and Innovation. (2022). *Guidelines for preparing initial project proposals (Project Brief) to promote the use of science, technology, and innovation for enhancing production capacity and community economy, 2022–2025*. <http://clinictech.ops.go.th> (In Thai)
- [4] Chiang Rai Provincial Hall. (2020). *Development plan for Chiang Rai Province 2023–2027*. http://123.242.164.131/cwp/wp-content/uploads/2021/10/planyear66_70_resize.pdf (In Thai)
- [5] Office of the Permanent Secretary, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2022). *Agriculture and cooperatives development plan for Chiang Rai Province (2023–2027)*. <https://www.opsmoac.go.th/chiangrai-strategic-files-442891791798> (In Thai)
- [6] Tairat, Y. (2020). *Human resource management*. Tak: Northern Printing Center. (In Thai)
- [7] Vijitkosum, S., & Leknoi, O. (2017). Technology and innovation transfer from research to implementation in local areas. *Environment Journal*, 21(3), 22–23. (In Thai)
- [8] Rogers, E. M., & Shoemaker, F. (1983). *Communication of Innovations: A Cross-Cultural Approach*. New York: Free Press.

- [9] Hill, C. W., & Jones, G. R. (2008). *Strategic management: An integrated approach*. (8th ed). New York: Houghton Mifflin Company.
- [10] Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *The national strategy (2018–2037)*, public version. <http://nscr.nesdc.go.th/ns> (In Thai)
- [11] Sektaweelarp, P. (2014). *Factors affecting behavioral intentions to use cloud storage at Software-as-a-Service (SaaS) level of private organization officers in the central business district (CBD) of Bangkok*. [Master's Thesis, Bangkok University]. <http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/1261/3/phanuphong.sekt.pdf> (In Thai)
- [12] Kijwicharn, S. (2020). Strategic plan management. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(1), 51–63.
- [13] Mintzberg, H. (1987). Crafting strategy. *Harvard Business Review*, 65(4), 66–75.
- [14] Watcharasin, N., & Phoowachanathipong, K. (2020). Strategic management guidelines for developing a security business. *Journal of Applied Psychology and Buddhism for Society*, 6(1), 267–280.
- [15] Thepsena, S. (2021). *Entrepreneurial innovation skills-based strategies for managing academic affairs in secondary schools*. [Master's Thesis, Chulalongkorn University]. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/5265>
- [16] Tairat, Y. (2020). *Human resource management*. Tak, Thailand: Northern Printing Center. (In Thai)
- [17] Tuptone, P., Sathapornwachana, S., & Charoontham, O. (2020). The municipality school administrative strategies for social responsibility. *Educational Management and Innovation Journal*, 3(3), 64–84. (In Thai)

การศึกษาอุปลักษณเชิงมนตศนตอ
คำเรยกสฬพินฐาน“紅、黃、藍” ในสำนวนจฬน
A Conceptual Metaphor Study of the Basic Color
Terms “Red, Yellow, and Blue” in Chinese Idioms

ศารฬนันท มุกดาห้^{1*} กัญญาณัฐ จฬตต์เพชร¹ และบุญทฬวา จันทรเจรฬญ¹
Sarinan Mukda^{1}, Kanyanut Jitphet¹, and Bunthiwa Jantarajoen¹*

¹ สาขาวิชาภาษาจฬน คณะศฬลปศาสตร มหาวฬทยาลัยสงขลาณครฬนทร์ สงขลา 90110

¹ Chinese major, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: sarinan8290@gmail.com

(Received: February 20, 2025; Revised: June 11, 2025; Accepted: July 24, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณเชิงมนทัศน์ตอคำเรียกสีพื้นฐาน “红 [หง]²、黄 [หวาง]、蓝 [หลาน]” ในสำนวนจีน ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลสำนวนจีนที่ปรากฏคำเรียกสี “红、黄、蓝” จาก《汉语成语分类》ปี 255 [1] และ《成语大词典》ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] พบจำนวน 122 สำนวน จากการศึกษาพบอุปลักษณเชิงมนทัศน์ตอคำเรียกสี “红” 4 ประเภท ได้แก่ 1) [红 คือ สิ่งมีชีวิต] 2) [红 คือ วัตถุ] 3) [红 คือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์] 4) [红 คือ เครื่องแต่งกาย] อุปลักษณเชิงมนทัศน์ตอคำเรียกสี “黄” 5 ประเภท ได้แก่ 1) [黄 คือ มนุษย์หรือสัตว์] 2) [黄 คือ วัตถุ] 3) [黄 คือ ความมั่งคั่ง] 4) [黄 คือ เวลา] 5) [黄 คือ เครื่องแต่งกาย] พบอุปลักษณเชิงมนทัศน์ตอคำเรียกสี “蓝” 2 ประเภท ได้แก่ 1) [蓝 คือ ความขอมช่อ] 2) [蓝 คือ คนรุ่นเก่า] ผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษามีการนำคำอื่น ๆ มาใช้ร่วมกับคำเรียกสีเพื่อขยายขอบเขตความหมาย และมีระบบปรีชาในการทำความเข้าใจคำเรียกสีนั้น ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและปัจจัยอื่น ๆ ของผู้ใช้ภาษา อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงมนทัศน์และระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาจีนผ่านอุปลักษณเชิงมนทัศน์ตอคำเรียกสีในสำนวนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการศึกษาอุปลักษณเชิงมนทัศน์ตอคำเรียกสีอื่น ๆ เพิ่มเติม รวมถึงวิเคราะห์ลักษณะการถ่ายโยงของอุปลักษณ เพื่อสะท้อนระบบปรีชาของผู้ใช้ภาษาให้ครบถ้วนและแม่นยำมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: คำเรียกสี อุปลักษณเชิงมนทัศน์ สำนวนจีน

Abstract

This study aims to examine the conceptual metaphors of the basic color terms “red, yellow, and blue” in Chinese idioms. A mixed-methods approach combining qualitative and quantitative research was employed, with data collected from 《汉语成语分类》(2008) [1] and 《成语大词典》(Latest Revised Edition) (2017) [2], identifying a total of 122 idioms. The study found that the conceptual metaphors of “红” (red) fall into four categories: 1) [红 represents a living being] 2) [红 represents an object] 3) [红 represents human emotions] 4) [红 represents a clothing] for “黄” (yellow), five metaphorical categories were identified: 1) [黄 represents humans or animals] 2) [黄 represents an object] 3) [黄 represents a wealth] 4) [黄 represents a time] 5) [黄 represents a clothing] for “蓝” (blue), two metaphorical categories emerged: 1) [蓝 represents a shabbiness] 2) [蓝 represents an old generation]. The research indicates that language users incorporate additional words with color terms to extend their meanings, shaped by historical, cultural, and contextual factors. The findings illustrate the conceptual frameworks and cognitive systems of Chinese speakers through color-related metaphors in idioms. The researcher recommends further exploration of conceptual metaphors for other color terms, along with a detailed analysis of metaphorical mappings, to more precisely and comprehensively reflect the cognitive systems of language users.

Keywords: Color Term, Conceptual Metaphor, Chinese Idiom

² งานวิจัยฉบับนี้ใช้การถอดเสียงภาษาจีนตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาอินดี

บทนำ

อรรถศาสตร์ปริชานเป็นการศึกษาความหมายตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ในความหมายของภาษาและระบบปริชานของมนุษย์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ [3] ภาษาจึงถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่เราสามารถทำความเข้าใจระบบปริชาน เพื่อเข้าใจแบบจำลองของจิตใจมนุษย์ได้ [4] ด้วยเหตุที่ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ ภาษาจึงถือเป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรม โดยภาษานั้นอาจมีทั้งความหมายโดยตรงและความโดยนัย “สำนวน” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาษา เป็นถ้อยคำหรือข้อความกะทัดรัดที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ ให้แก่ออกเสียงและความหมายลึกซึ้ง [5] จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนเอกลักษณ์ในภาษาของประเทศนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมและค่านิยม “สำนวน” จึงถือเป็นสัญลักษณ์ทางภาษาอย่างหนึ่งที่เราสามารถนำมาศึกษาระบบปริชานของมนุษย์ได้

“สี” เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้จากการมองเห็น เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการตอบสนอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบประสาทของมนุษย์ สามารถเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึก นิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ได้ [6] โดยสีพื้นฐานตามทฤษฎีแม่สีมีทั้งหมด 3 สี ได้แก่ แดง (red) เหลือง (yellow) และฟ้าหรือน้ำเงิน (blue) สีเหล่านี้เป็นสีหลักที่สามารถผสมกันเกิดเป็นสีอื่น ๆ [7] ในภาษาจีนกลางมีสีพื้นฐานทั้ง 3 สีเหมือนกัน แต่ในภาษาที่ต่างกันั้นคำเรียกสีก็จะต่างกันตามไปด้วย คำเรียกสีไม่เพียงแต่สะท้อนสิ่งที่มนุษย์มองเห็นผ่านประสาทสัมผัสทางตาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนต่อคำเรียกสีแต่ละสีอีกด้วย [8] ซึ่งคำเรียกสีพื้นฐานข้างต้นปรากฏในสำนวนจีน และอาจสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างมโนทัศน์ในภาษา ที่เป็นผลมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมหรือประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษา

ในปัจจุบันพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทยที่เกี่ยวกับสี [9] พบว่าสำนวนจีนและไทยที่เกี่ยวกับสีมีการสื่ออารมณ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ งานวิจัยเรื่อง “汉英颜色词的隐喻内涵对比分析” [10] พบว่าปัจจัยภายนอก อาทิ ประเพณีโบราณและประสบการณ์ทางธรรมชาติ ส่งผลต่อระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำเรียกสีพื้นฐาน และงานวิจัยเรื่อง “木央苗语基本颜色词的隐喻认知研究——兼与汉语颜色词比较” [11] พบว่าคำเรียกสีในภาษาจีนมีการรับรู้ในเชิงเปรียบเทียบโดยถ่ายโยงแหล่งที่มาของสีไปยังขอบเขตความหมายปลายทางอื่น ๆ อาทิ ร่างกายมนุษย์ วัตถุ ศิลธรรม เป็นต้น งานวิจัยเรื่อง “民族文化视阈下汉语含有颜色词的成语比较研究下” [12] ได้วิเคราะห์ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสำนวน เปรียบเทียบความหมายเชิงสัญลักษณ์และความหมายโดยนัยทางวัฒนธรรมในสำนวนที่มีคำเรียกสีในภาษาจีนและรัสเซีย และงานวิจัยเรื่อง “颜色词在汉语成语中的英译” [13] พบว่ามีการแปลคำศัพท์สีในสำนวนจีนทั้งความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยเป็นภาษาอังกฤษ โดยต้องทำความเข้าใจความหมายดั้งเดิมของคำเรียกสีต่าง ๆ ทว่ายังไม่พบการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสีในสำนวนจีน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “红、黄、蓝” ในสำนวนจีน โดยศึกษาจากหนังสือ 《汉语成语分类》 ปี 2551 [13] และ 《成语大词典》 ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] เนื่องจากในหนังสือทั้งสองเล่มได้มีการอธิบายความหมายของแต่ละสำนวนอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงแหล่งที่มาของสำนวน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างมโนทัศน์ในภาษา และเพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อด้านระบบปริชานและมโนทัศน์ทางภาษาศาสตร์ในเชิงทฤษฎี นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและเติมเต็มองค์ความรู้ในด้านระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาจีนให้แก่ผู้ที่สนใจมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “红、黄、蓝” ในสำนวนจีน

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “红、黄、蓝” ในสำนวนจีนที่เป็นภาษาจีนกลาง ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual Metaphor) [3] โดยศึกษาสำนวนจีนที่ปรากฏคำเรียกสี “红、黄、蓝” จากหนังสือ 《汉语成语分类》 ปี 2551 [1] และ 《成语大词典》 ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] ซึ่งทั้งสองแหล่งข้อมูลได้จัดประเภทและอธิบายความหมายของสำนวนไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งระบุแหล่งที่มาของสำนวนในแต่ละรายการ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยฉบับนี้ในการวิเคราะห์ความหมายเชิงอุปลักษณ์และที่มาของการใช้คำเรียกสีในสำนวนจีน

วิธีการศึกษา

1. รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาทฤษฎีแม่สี [7] ทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน [4] และทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual Metaphor) [3]
2. รวบรวมสำนวนจีนที่ปรากฏคำเรียกสี “红、黄、蓝” จาก 《汉语成语分类》 ปี 2551 [13] และ 《成语大词典》 ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2]
3. วิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “红、黄、蓝” ในสำนวนจีน ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual Metaphor) [3]
4. นำสำนวนที่ผ่านการวิเคราะห์มาจัดแบ่งประเภทอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual Metaphor) [4]
5. นำข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดมาอภิปรายผลอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ในรูปแบบข้อมูลเชิงคุณภาพ ควบคู่กับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อแสดงถึงความถี่ของอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์แต่ละประเภทด้วยการพรรณนาและยกตัวอย่างสำนวนที่พบ จากนั้นวิเคราะห์กระบวนการถ่ายโยงความหมายในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา ผ่านผังจำลองความคิดเชิงเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษาตามทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual Metaphor) [4]
6. สรุปผลการศึกษาและเสนอข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “红、黄、蓝” ในสำนวนจีน

จากการรวบรวมสำนวนจีนที่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน “红、黄、蓝” พบว่าสำนวนที่มีคำเรียกสี “红” ปรากฏอยู่ใน 《汉语成语分类》 ปี 2551 [1] จำนวน 57 สำนวน และปรากฏอยู่ใน 《成语大词典》 ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] จำนวน 35 สำนวน โดยในจำนวนข้างต้นมีสำนวนที่ซ้ำกันจำนวน 35 สำนวน ดังนั้นจำนวนสำนวนสุทธิที่ปรากฏคำเรียกสี “红” รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 57 สำนวน สำนวนที่มีคำเรียกสี “黄” ปรากฏอยู่ใน 《汉语成语分类》 ปี 2551 [1] จำนวน 57 สำนวน และปรากฏอยู่ใน 《成语大词典》 ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] จำนวน 38 สำนวน โดยในจำนวนข้างต้นมีสำนวนที่ซ้ำกันจำนวน 38 สำนวน ดังนั้นจำนวนสำนวนสุทธิที่ปรากฏคำเรียกสี “黄” รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 57 สำนวน และสำนวนที่มีคำเรียกสี “蓝” ปรากฏอยู่ใน 《汉语成语分类》 ปี 2551 [1] จำนวน 8 สำนวน และปรากฏอยู่ใน 《成语大词典》

ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] จำนวน 2 ส่วน โดยในจำนวนข้างต้นมีจำนวนที่ซ้ำกันจำนวน 2 ส่วน ดังนั้นจำนวนสำนวนสุทธีที่ปรากฏคำเรียกสี “藍” รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 8 ส่วน สรุปได้ว่าสำนวนจีนที่มีคำเรียกสีพื้นฐาน “紅、黃、藍” ที่ปรากฏใน《汉语成语分类》ปี 2551 [1] และ《成语大词典》ฉบับ 最新修订版 ปี 2560 [2] มีจำนวนทั้งสิ้น 122 ส่วน รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

Table 1 The table presents the results of the collection of Chinese idioms that include basic color terms

Items	Chinese idioms that include basic color terms	The idioms gathered from the collection
1	Chinese idioms featuring the color term “紅” (red)	唇紅齒白、齒白唇紅、紅白喜事、穿紅着綠、紅飛翠舞、穿紅戴綠、披紅挂彩、紅男綠女、大紅大紫、滿面紅光、紅日三竿、紅裝素裹、翠消紅滅、倚翠偎紅、偎紅倚翠、紅顏薄命、紅袖添香、紅粉青樓、愁紅慘綠、慘綠愁紅、萬紫千紅、姹紫嫣紅、百紫千紅、千紅萬紫、花紅柳綠、紅杏出牆、桃紅柳綠、柳綠桃紅、柳綠花紅、綠肥紅瘦、紅瘦綠肥、紅衰綠減、慘綠愁紅、紛紅駭綠、紅愁綠慘、綠暗紅稀、綠慘紅愁、萬紅千紫、面紅耳赤、面紅耳熱、面紅過耳、臉紅耳赤、白髮紅顏、紅豆相思、見錢眼紅、看破紅塵、紫陌紅塵、燈紅酒綠、酒綠燈紅、青紅皂白、粟紅貫朽、紅粉青蛾、紅葉題詩、花無百日紅、不分青紅皂白、不問青紅皂白
2	Chinese idioms featuring the color term “黃” (yellow)	人老珠黃、面黃肌瘦、槁項黃馘、東門黃犬、飛蒼走黃、黃花晚節、明日黃花、黃粱一夢、黃粱美夢、一枕黃粱、黃雀銜環、黃楊厄閭、飛黃騰達、黃袍加身、黃袍加體、初寫黃庭、綠衣黃里、綠衣黃裳、數黑論黃、論黃數黑、數黃道白、說黃道黑、論黃數白、懷黃佩紫、信口雌黃、口中雌黃、妄下雌黃、隔年黃曆、黃道吉日、杳如黃鶴、青黃不接、玄黃翻覆、蒼黃翻覆、蒼黃翻復、染蒼染黃、回黃轉綠、抽黃對白、黃鐘大呂、黃發鯨背、一抔黃土、白叟黃童、黃口孺子、黃口小兒、黃童白叟、半青半黃、碧落黃泉、黃金時代、黃卷青燈、青燈黃卷、人約黃昏、痛飲黃龍、直搗黃龍、魏紫姚黃、五黃六月、不到黃河心不死、螳螂捕蟬，黃雀在後、黃鐘毀棄，瓦釜雷鳴
3	Chinese idioms featuring the color term “藍” (blue)	衣衫藍縷、衣冠藍縷、筚路藍縷、荦路藍縷、荦露藍、藍田生玉、藍田出玉、青出于藍

เมื่อวิเคราะห์อุปลักษณะเชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “紅、黃、藍” ในสำนวนจีน พบรายละเอียดดังหัวข้อต่อไปนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสี “紅” พบทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ 1) [紅 คือ สิ่งมีชีวิต] 2) [紅 คือ วัตถุ] 3) [紅 คือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์] และ 4) [紅 คือ เครื่องแต่งกาย] โดยเรียงลำดับตามความถี่ในการใช้อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนจีนจากมากไปหาน้อย ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1.1.1 อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [紅 คือ สิ่งมีชีวิต]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [紅 คือ สิ่งมีชีวิต] ทั้งหมด 23 สำนวน คิดเป็น 40.43% จากการวิเคราะห์พบคำเรียกสี “紅” ปรากฏร่วมกับคำที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งทางธรรมชาติ ซึ่งธรรมชาติถือเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง โดยในบริบทนี้ใช้เปรียบเทียบกับการเหี่ยวเฉาของสรรพสิ่งทางธรรมชาติ ตัวอย่างสำนวน “愁紅慘綠 [โศกหง่า่นลวี่]” ในบริบทนี้ปรากฏคำว่า “愁 [โศก]” ซึ่งหมายถึงการเหี่ยวเฉา เมื่อปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “紅” จึงทำให้ขอบเขตความหมายเดิมของคำว่า “紅” ที่หมายถึงคำเรียกสี กลายเป็นสรรพสิ่งทางธรรมชาติที่สามารถเหี่ยวเฉาได้ รูปคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏเป็นการทำความเข้าใจสภาพหรือรูปลักษณ์ของสีแดงผ่านมนทัศน์สิ่งมีชีวิตให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น คำเรียกสี “紅” จึงเปรียบเป็นสิ่งมีชีวิต การเหี่ยวเฉาของสีแดงจึงหมายถึงการเหี่ยวเฉาของพืช นอกจากนี้พบคำเรียกสี “紅” ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงสรรพสิ่งทางธรรมชาติ อาทิ ดอกไม้โดยในบริบทนี้ใช้เปรียบกับการผลิดอกหรือการเบ่งบานของดอกไม้ ตัวอย่างสำนวน “柳綠花紅 [หลิวลวี่ฮวาหง]” ในบริบทนี้พบว่าคำว่า “花 [ฮวา]” ซึ่งหมายถึงดอกไม้ เมื่อปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “紅” จึงทำให้ขอบเขตความหมายเดิมของคำว่า “紅” ที่หมายถึงคำเรียกสี กลายเป็นการผลิดอกหรือการเบ่งบานของสรรพสิ่งทางธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาจีนมีการถ้อยบายระบบปริชาน โดยนำสภาพหรือรูปลักษณ์ของสรรพสิ่งทางธรรมชาติมาทำความเข้าใจคำเรียกสี “紅” รายละเอียดดังผังแสดงการถ้อยบายความหมายในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

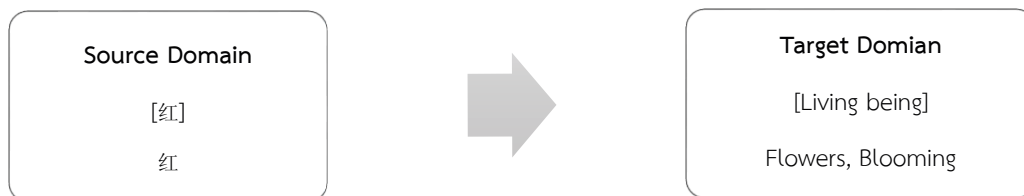

Figure 1 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [紅] represents a living being]

1.1.2 อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [紅 คือ วัตถุ]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [紅 คือ วัตถุ] ทั้งหมด 21 สำนวน คิดเป็น 36.17% จากการวิเคราะห์พบคำเรียกสี “紅” ปรากฏร่วมกับคำที่แสดงถึงปริมาณวัตถุ ตัวอย่างสำนวน “万紫千紅 [วันจื่อเซียนหง]” ในบริบทนี้พบว่า “千 [เซียน]” ซึ่งเป็นคำบอกจำนวน เมื่อปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “紅” จึงทำให้ขอบเขตความหมายเดิมของคำว่า “紅” ที่หมายถึงคำเรียกสี กลายเป็นวัตถุที่มีจำนวนนับพัน กล่าวคือคำเรียกสี “紅” เปรียบเป็นวัตถุ วัตถุที่มีจำนวนนับพันจึงใช้บรรยายถึงความงดงาม หลากหลายของสรรพสิ่งต่าง ๆ อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [紅 คือ วัตถุ] จึงเป็นมนทัศน์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงคำที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุ อาทิ คำบอกขนาดหรือปริมาณ เพื่อทำความเข้าใจคำเรียกสี “紅” สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาจีนที่มองคำเรียกสี “紅” ว่าเป็นวัตถุที่มีขนาดหรือปริมาณ รายละเอียดดังผังแสดงการถ้อยบายความหมายใน

ระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

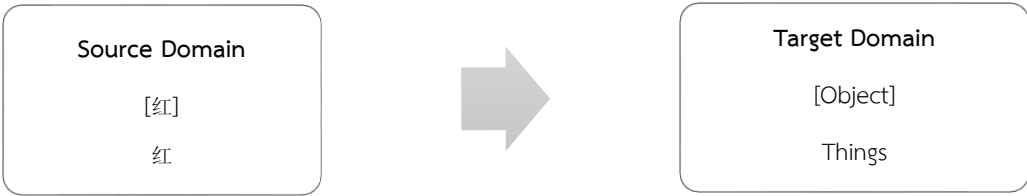

Figure 2 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [红] represents an object]

1.1.3 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [红 คือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [红 คือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์] ทั้งหมด 8 ส่วน คิดเป็น 14.90% จากการวิเคราะห์พบว่าคำเรียกสี “红” ปรากฏร่วมกับคำที่กล่าวถึงอวัยวะบนร่างกายมนุษย์ซึ่งสามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกได้ ตัวอย่างส่วน “面红耳赤 [เมียนหงเอ๋ออี๋]” ในบริบทนี้พบคำว่า “面 [เมียน]” ซึ่งหมายถึงใบหน้า เมื่อปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “红” จึงทำให้ขอบเขตความหมายเดิมของคำว่า “红” ที่หมายถึงคำเรียกสี กลายเป็นสิ่งที่แสดงออกผ่านใบหน้า กล่าวคือคำเรียกสี “红” เปรียบเป็นสิ่งที่แสดงออกผ่านอวัยวะบนร่างกายมนุษย์ สีแดงที่แสดงออกผ่านใบหน้าจึงใช้เปรียบถึงอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกผ่านทางสีหน้าของมนุษย์ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [红 คือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์] จึงเป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงคำที่กล่าวถึงอวัยวะบนร่างกายมนุษย์ อาทิ ใบหน้า ดวงตา เพื่อทำความเข้าใจคำเรียกสี “红” สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาจีนที่มองคำเรียกสี “红” เป็นอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ซึ่งสามารถแสดงออกผ่านอวัยวะบนร่างกายได้ รายละเอียดดังผังแสดงการถ่ายทอดความหมายในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

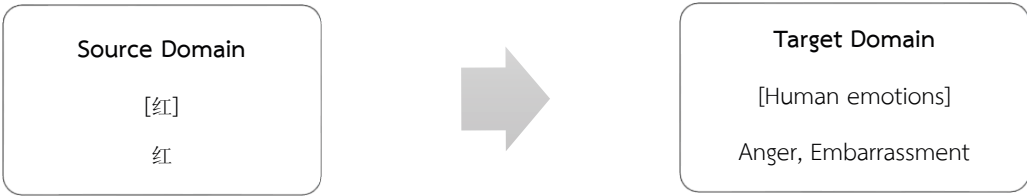

Figure 3 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [红] represents human emotions]

1.1.4 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [红 คือ เครื่องแต่งกาย]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [红 คือ เครื่องแต่งกาย] ทั้งหมด 5 ส่วน คิดเป็น 8.50% จากการวิเคราะห์พบว่าคำเรียกสี “红” ปรากฏร่วมกับคำที่กริยาที่ใช้กับเสื้อผ้า ตัวอย่างส่วน “穿红着绿 [ชวนหงจั่วหลู่]” ในบริบทนี้พบคำว่า “穿 [ชวน]” ซึ่งหมายถึงการสวมใส่ เมื่อปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “红” จึงทำให้ขอบเขตความหมายเดิมของคำว่า “红” ที่หมายถึงคำเรียกสีกลายเป็นสิ่งที่สวมใส่ได้ กล่าวคือคำเรียกสี “红” เปรียบเป็นสิ่งที่สวมใส่ได้ สิ่งที่มีมนุษย์ใช้สวมใส่บนร่างกายจึงใช้เปรียบถึง เครื่องแต่งกาย อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [红 คือ เครื่องแต่งกาย] จึงเป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากการถ่ายทอดการสวมใส่เครื่องแต่งกายเพื่อความเข้าใจคำเรียกสี “红” สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาจีนที่มองคำเรียกสี “红” ว่าเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สามารถนำมาสวมใส่บนร่างกายได้ โดยใช้ควบคู่กับถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สื่อถึงกริยาที่ใช้กับเสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกายเพื่อให้

เข้าใจได้ง่ายขึ้น รายละเอียดดังแสดงการถ่ายโยงความหมายในระบบปริ찬ของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

Figure 4 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [蓝] represents a clothing]

1.2 ผลการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสี “黄” พบทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ 1) [黄 คือ มนุษย์หรือสัตว์] 2) [黄 คือ วัตถุ] 3) [黄 คือ ความมั่งคั่ง] 4) [黄 คือ เวลา] และ 5) [黄 คือ เครื่องแต่งกาย] โดยเรียงลำดับตามความถี่ ในการใช้อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนจีนจากมากไปหาน้อย ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1.2.1 อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [黄 คือ มนุษย์หรือสัตว์]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [黄 คือ มนุษย์หรือสัตว์] ทั้งหมด 24 สำนวน คิดเป็น 42.11% จากการวิเคราะห์พบคำเรียกสี “黄” ปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวกับมนุษย์หรือสัตว์ อาทิ อวัยวะบนร่างกาย อาทิ ปฏิกิริยาของมนุษย์และสัตว์ สภาพหรือรูปลักษณ์ของมนุษย์ ตัวอย่าง อาทิ ความซีดเซียวที่ปรากฏบนร่างกายมนุษย์โดยในบริบทนี้ใช้เปรียบเทียบอาการป่วยของมนุษย์ ตัวอย่างสำนวน “面黄肌瘦 [เมียนหวางจีโซ่ว]” หมายถึงบุคคลที่ขาดสารอาหารหรือป่วย กล่าวคือ เมื่อคำบอกรูปลักษณ์ของมนุษย์ “面” หมายถึงใบหน้า ปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “黄” จึงทำให้ขอบเขตความหมายเดิมของคำว่า “黄” ที่หมายถึง คำเรียกสีกลายเป็นอาการที่แสดงออกผ่านใบหน้ามนุษย์ คำเรียกสี “黄” จึงเปรียบกับความซีดเซียวบนใบหน้า เป็นที่มาของอาการป่วย สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาจีนที่มองคำเรียกสี “黄” เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์หรือสัตว์ อาทิ อาการซีดเซียวบนใบหน้ามนุษย์ โดยมักปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์หรือสัตว์ เพื่อทำความเข้าใจคำเรียกสี “黄” รายละเอียดดังแสดงการถ่ายโยงความหมายในระบบปริ찬ของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

Figure 5 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [黄] represents humans or animals]

1.2.2 อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [黄 คือ วัตถุ]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [黄 คือ วัตถุ] ทั้งหมด 14 สำนวน คิดเป็น 24.56% จากการวิเคราะห์พบคำเรียกสี “黄” ปรากฏร่วมกับคำบอกปริมาณวัตถุ คำบอกสภาพหรือรูปลักษณ์ของวัตถุ คำที่กล่าวถึงวัตถุ ทั้งนี้ในวิจัยฉบับนี้มนทัศน์ [黄 คือ วัตถุ] นอกจากสื่อถึงวัตถุแล้ว ยังสื่อรวมถึงสภาพหรือรูปลักษณ์ของวัตถุอีกด้วย โดยในบริบทนี้สื่อถึงการเสื่อมสภาพของไข่มุก ตัวอย่างสำนวน “人老珠黄 [เหริน

เหล่าจุหวาง] พบคำว่า “珠 [จู]” หมายถึงวัตถุของมีค่าอย่างไข่มุก ปรากฏร่วมกับคำเรียกสี “黄” ที่บอกสภาพของสิ่งมีค่าอย่างไข่มุก คำเรียกสี “黄” จึงสื่อถึงการเสื่อมสภาพ เกิดการถ้อยทอดขอบเขตความหมายต้นทางของคำเรียกสี “黄” ไปยังขอบเขตความหมายปลายทางคือการเสื่อมสภาพของวัตถุ ส่วนนวน “人老珠黄” จึงหมายถึงไข่มุกที่สูญเสียความแวววาวเสื่อมสภาพเปรียบดังคนชราที่ไร้คุณค่า สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีการนำการเปลี่ยนแปลงหรือสภาพของวัตถุมาทำความเข้าใจสภาพของมนุษย์ รายละเอียดดังผังแสดงการถ้อยทอดความหมายในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

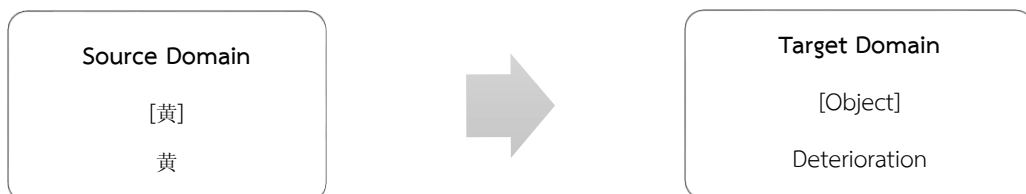

Figure 6 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [黄] represents an object]

1.2.3 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄คือ ความมั่งคั่ง]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄 คือ ความมั่งคั่ง] ทั้งหมด 7 ส่วน คิดเป็น 12.28% จากการวิเคราะห์พบคำเรียกสี “黄” ปรากฏร่วมกับสิ่งที่บ่งบอกถึงความมั่งคั่ง ตัวอย่างสำนวน “论黄数白 [ลุ่นหวางซูไป่]” โดยคำเรียกสี “黄” ในที่นี้สื่อถึงทอง ปรากฏร่วมกับคำว่า “论 [ลุ่น]” ที่หมายถึงการวิเคราะห์หรืออธิบายถึงบางสิ่งบางอย่างปรากฏร่วมกับคำว่า “数 [ซู]” หมายถึงการนับ และปรากฏร่วมกับคำว่า “白 [ไป่]” ซึ่งเปรียบกับเงิน เกิดการถ้อยทอดขอบเขตความหมายต้นทางของคำเรียกสี “黄” ไปยังขอบเขตความหมายปลายทางคือทอง จึงเป็นที่มาของทองที่สื่อถึงความมั่งคั่งร่ำรวย สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาจีนได้นำคำเรียกสี “黄” มาถ้อยทอดระบบปริธานกับทอง ซึ่งเป็นสิ่งที่สื่อถึงความมั่งคั่ง รายละเอียดดังผังแสดงการถ้อยทอดความหมายในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

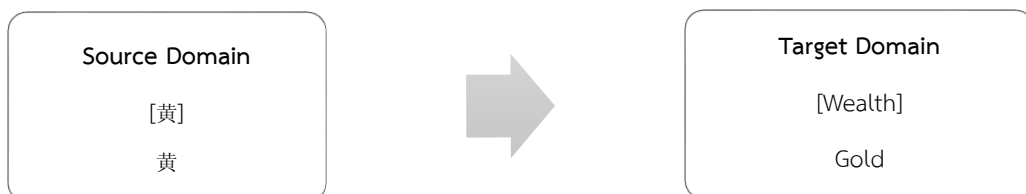

Figure 7 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [黄] represents a wealth]

1.2.4 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄 คือ เวลา]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄 คือ เวลา] ทั้งหมด 7 ส่วน คิดเป็น 12.28% จากการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄 คือ เวลา] สื่อรวมถึงการหมุนเปลี่ยนของกาลเวลาและช่วงเวลา ตัวอย่างสำนวน “回黄转绿 [หุยหวางจ่วนลวี่]” หมายถึงการเกิดขึ้นซ้ำของเหตุการณ์ทางโลก โดยคำเรียกสี “黄” สื่อถึงสถานที่หนึ่งหรือจุดเวลาหนึ่ง ปรากฏร่วมกับคำว่า “回 [หุย]” หมายถึงการกลับมายังจุดเดิม เกิดการถ้อยทอดขอบเขตความหมายต้นทางของคำเรียกสี “黄” ไปยังขอบเขตความหมายใหม่คือสถานที่หนึ่งหรือจุดเวลา

หนึ่ง จึงเป็นที่มาของการกลับไปยังสถานที่เดิมหรือจุดเวลาเดิม เปรียบกับการเกิดขึ้นอีกครั้งของเหตุการณ์นั้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาจีนได้นำคำเรียกสี“黄”มาถ้อยโยงระบบปรีชาณกับสิ่งที่สื่อถึงการหมุนเปลี่ยนของกาลเวลาและช่วงเวลา รายละเอียดดังผ้งแสดงการถ้อยโยงความหมายในระบบปรีชาณของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

Figure 8 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [黄] represents a time

1.2.5 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄 คือ เครื่องแต่งกาย]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [黄 คือ เครื่องแต่งกาย] ทั้งหมด 5 สำนวน คิดเป็น 8.77% จากการวิเคราะห์ พบคำเรียกสี “黄” ปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวกับชนิดของเสื้อผ้า ตัวอย่างสำนวน “黄袍加身 [หลวงผาวเจียเจิน]” โดยคำเรียกสี “黄” ปรากฏร่วมกับคำว่า “袍 [ผาว]” หมายถึงเสื้อคลุม “黄袍 [หลวงผาว]” จึงหมายถึงเสื้อคลุมสีเหลือง ซึ่งเป็นชุดของจักรพรรดิในสมัยโบราณ สำนวน “黄袍加身” จึงสื่อถึงการนำชุดของจักรพรรดิมาสวมใส่บนร่างกาย เกิดเป็นที่มาของการทำรัฐประหารหรือการยึดอำนาจการปกครองจากจักรพรรดิมาเป็นของตน โดยถ้อยโยงขอบเขตความหมายต้นทางคือคำเรียกสี “黄” ไปยังขอบเขตความหมายปลายทางคือเครื่องแต่งกาย สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีการถ้อยโยงระบบปรีชาณของการยึดอำนาจหรือการรัฐประหารเป็นการนำสัญลักษณ์ของจักรพรรดิมาสวมใส่บนร่างกาย อีกทั้งคำเรียกสี “黄” ที่ปรากฏร่วมกับคำบอกชนิดเครื่องแต่งกายมักสื่อถึงสัญลักษณ์บางอย่างที่แฝงอยู่บนเสื้อผ้าของมนุษย์ รายละเอียดดังผ้งแสดงการถ้อยโยงความหมายในระบบปรีชาณของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

Figure 9 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [黄] represents a clothing

1.3 ผลการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสี “蓝” พบทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ 1) [蓝 คือ ความขอมซ่อ] และ 2) [蓝 คือ คนรุ่นเก่า] โดยเรียงลำดับตามความถี่ในการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนจีนจากมากไปหาน้อย ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1.3.1 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [蓝 คือ ความขอมซ่อ]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [蓝 คือ ความขอมซ่อ] ทั้งหมด 5 สำนวน คิดเป็น 62.5% จากการวิเคราะห์พบว่าคำเรียกสี “蓝” ปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย อาทิ เสื้อผ้า ด้าย ตัวอย่างสำนวน “衣衫蓝缕 [อีซานหลานลู่]” หมายถึงเสื้อผ้าที่ขาดรุ่งรัง โดยคำเรียกสี “蓝” เปรียบได้กับความ

ขอมขอ ปรากฏร่วมกับคำว่า “缕 [ลหฺวี]” ที่หมายถึงด้าย สำนวน “衣衫蓝缕” เป็นการนำด้ายไปใช้เย็บเสื้อผ้า จึงเป็นความขอมขอของเสื้อผ้าที่ขาดรุ่งริ่ง ซึ่งเกิดจากการถ่ายโยงขอบเขตความหมายต้นทางอย่างคำเรียกสี “藍” ไปยังขอบเขตความหมายใหม่คือความขอมขอ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาจีนได้นำคำเรียกสี “藍” มาถ่ายโยงระบบปริชาณกับความขอมขอ รายละเอียดดังผ้งแสดงการถ่ายโยงความหมายในระบบปริชาณของผู้ใช้ภาษาต่อไปนี้

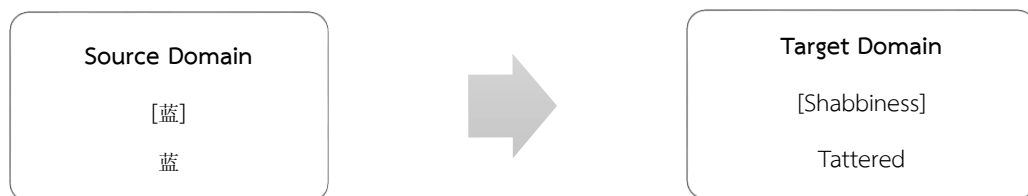

Figure 10 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [藍] represents a shabbiness]

1.3.2 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [藍 คือ คนรุ่นเก่า]

ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [藍 คือ คนรุ่นเก่า] ทั้งหมด 3 สำนวน คิดเป็น 37.5% จากการวิเคราะห์พบคำเรียกสี “藍” ปรากฏร่วมกับคำที่เกี่ยวกับการผลิตหรือการเกิด ตัวอย่างสำนวน “青出于藍 [ชิงชฺยฺหวีหลาน]” หมายถึงนักเรียนที่เก่งกว่าอาจารย์หรือคนรุ่นใหม่ที่เก่งกว่าคนรุ่นก่อน โดยคำว่า “青 [ชิง]” เปรียบได้กับคนรุ่นใหม่หรือนักเรียน ปรากฏร่วมกับคำ “出于 [ชฺยฺหวี]” ที่หมายถึงการเกิดออกมาจากหรือผลิตออกมาจาก และคำเรียกสี “藍” เปรียบได้กับคนรุ่นเก่าหรืออาจารย์ เกิดการถ่ายโยงขอบเขตความหมายต้นทางอย่างคำเรียกสี “藍” ไปยังขอบเขตความหมายใหม่คือคนรุ่นเก่า จึงเป็นที่มาของคนรุ่นใหม่เก่งกว่าคนรุ่นเก่าหรือนักเรียนที่เก่งกว่าอาจารย์สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาจีนได้นำคำเรียกสี “藍” มาถ่ายโยงระบบปริชาณเข้ากับคนรุ่นเก่า โดยมีมโนทัศน์มาจากพืชสีเขียวที่สกัดแล้วได้สีที่เข้มกว่าจึงเปรียบได้กับคนรุ่นใหม่ที่เก่งกว่าคนรุ่นก่อน รายละเอียดดังผ้งแสดงการถ่ายโยงความหมายในระบบปริชาณของผู้ใช้ภาษาดังต่อไปนี้

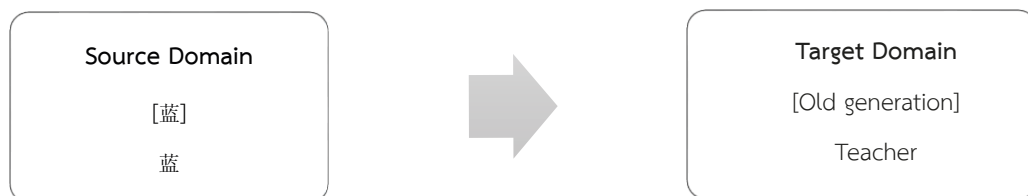

Figure 11 A diagram illustrating the conceptual metaphor where [藍] represents an old generation]

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสีพื้นฐาน “紅、黃、藍” ในสำนวนจีน สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้ ในสำนวนจีนพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสี “紅” 4 ประเภท ได้แก่ 1) [紅 คือ สิ่งมีชีวิต] 2) [紅 คือ วัตถุ] 3) [紅 คือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์] และ 4) [紅 คือ เครื่องแต่งกาย] พบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสี “黃” 5 ประเภท ได้แก่ 1) [黃 คือ มนุษย์หรือสัตว์] 2) [黃 คือ วัตถุ] 3) [黃 คือ ความมั่งคั่ง] 4) [黃 คือ เวลา] และ 5) [黃 คือ เครื่องแต่งกาย] พบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียก

สี “藍” 2 ประเภท ได้แก่ 1) [藍 คือ ความซอมซ่อ] และ 2) [藍 คือ คนรุ่นเก่า] จากผลการศึกษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าในการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาจีนนั้น ปรากฏอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์หลากหลายความหมายด้วยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อมนทัศน์และระบบบริหารของผู้ใช้ภาษา ซึ่งทำให้ผู้ใช้ภาษาเกิดการทำความเข้าใจคำเรียกสีซึ่งเป็นขอบเขตความหมายต้นทาง ไปยังขอบเขตความหมายปลายทางอื่น ๆ

ผลการศึกษาพบประเด็นน่าสนใจหลายประเด็นดังต่อไปนี้ ประเด็นแรก คำเรียกสีในสำนวนจีนมีการใช้ในเชิงเปรียบเทียบ โดยมีการนำคำที่บ่งชี้ถึงคุณสมบัติของมนทัศน์หนึ่งไปใช้ร่วมกับอีกมนทัศน์หนึ่ง เพื่อแสดงลักษณะบางประการร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน [3] ที่ว่าอุปลักษณ์คือการเปรียบเทียบโดยธรรมชาติ อีกทั้งยังไม่ได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษาเพียงเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการทำความเข้าใจสิ่งที่คุ้นเคยและมีประสบการณ์มาก่อนด้วยการถ่ายโยงขอบเขตความหมายต้นทางเข้ากับขอบเขตความหมายปลายทาง โดยสะท้อนมนทัศน์หรือระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาออกมาผ่านทางภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ประเด็นที่สอง สำนวนที่ปรากฏคำเรียกสี “藍” ในสำนวนจีนมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคำเรียกสี “紅” และคำเรียกสี “黃” จึงทำให้อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ในสำนวนจีนที่ปรากฏคำเรียกสี “紅” และคำเรียกสี “黃” มีความหลากหลายมากกว่าสำนวนจีนที่ปรากฏคำเรียกสี “藍” สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาจีนไม่นิยมหรือไม่ค่อยมีความคุ้นชินในการใช้คำเรียกสี “藍” เปรียบเทียบมากเท่าคำเรียกสี “紅” และคำเรียกสี “黃” เนื่องด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม สังคม และความหมายเชิงสัญลักษณ์ของผู้ใช้ภาษาจีน โดยคำเรียกสี “藍” ไม่มีบทบาทเชิงวัฒนธรรมที่เข้มข้นเท่ากับคำเรียกสี “紅” ที่มักถูกใช้มากในสำนวนเพื่อสื่อถึงความดีงามหรือโชคดี หรือคำเรียกสี “黃” ที่มีบทบาทในเชิงประวัติศาสตร์จีน สื่อถึงจักรพรรดิ เป็นสีแห่งอำนาจที่นิยมใช้ในราชสำนักและสื่อถึงความสูงส่ง ประเด็นที่สาม พบว่าอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ต่อคำเรียกสีในสำนวนจีนมีการกล่าวถึงสิ่งมีชีวิตมากที่สุด โดยนำเอาสภาพ รูปลักษณ์ คุณสมบัติหรืออากัปกริยาของสิ่งมีชีวิตมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับคำเรียกสี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย “《扩展的概念隐喻理论》评介” [5] ที่ว่าอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ประเภท Structural metaphor เป็นการเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างระหว่างแบบเปรียบและสิ่งที่ถูกเปรียบ โดยมีองค์ประกอบในมนทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้ใช้ภาษาจีนได้นำเอาอุปลักษณ์ของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของแนวคิดหนึ่ง มาใช้ในการจัดระเบียบหรือเข้าใจแนวคิดอีกแนวคิดหนึ่ง โดยมีการนำโครงสร้างของแนวคิดเกี่ยวกับคำเรียกสี ไปช่วยอธิบายหรือทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต โดยดึงเอาความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องบางอย่างมาทำความเข้าใจ อาทิ สภาพหรือรูปลักษณ์ของสิ่งมีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับคำเรียกสี ประเด็นที่สี่ ในสำนวนจีนมักปรากฏการใช้คำเรียกสีสองสีคู่กัน โดยในสำนวนจีนนั้นพบการใช้คำเรียกสี “紅” คู่กับคำเรียกสี “綠” และคำเรียกสี “綠” คู่กับคำเรียกสี “黃” เป็นต้น ซึ่งมักใช้ในเชิงเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการที่ตรงกันข้ามหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกันเพื่อขยายขอบเขตของความหมาย จึงจะเห็นได้ว่าผู้ใช้ภาษาจีนนั้นมีความคุ้นชินในการใช้ภาษารูปแบบต่าง ๆ โดยมีผลมาจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงประสบการณ์ในการใช้ชีวิตของผู้ใช้ภาษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจถ่ายทอดออกมาผ่านทางภาษาโดยที่ผู้ใช้ภาษาอาจไม่รู้ตัวนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

สำหรับผู้สนใจศึกษาในขอบเขตงานวิจัยลักษณะนี้ ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการแปลสำนวนทุกสำนวนจัดทำตารางแบ่งประเภทและยกตัวอย่างสำนวนในแต่ละหมวดหมู่ที่ค้นเพิ่มเติมพร้อมทั้งอธิบายลักษณะการถ่ายโยงของอุปลักษณ์ เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่อคำเรียกสีอื่น ๆ อาทิ คำเรียกสี “黑” คำเรียกสี “白” คำเรียกสี “绿” เป็นต้น อีกทั้งยังควรมีการศึกษาลักษณะการถ่ายโยงของอุปลักษณ์ อาทิ การถ่ายโยงความหมายเชิงเดียว (Ontological correspondences) และการถ่ายโยงความหมายแบบเชิงซ้อน (Epistemic correspondences) เพื่อสะท้อนระบบปรัชญาของผู้ใช้ภาษาให้ครบถ้วนและแม่นยำมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Cai, X., Sun, D. & Ai, J. (2008). *A Classified Dictionary of Chinese Idioms*. China: Hubei Dictionary Publishing House.
- [2] Chengyu Da Cidian Editorial Committee. (2017). *Chengyu Da Cidian (Latest Revised Edition, Colorful Version)*. Beijing: Commercial press.
- [3] Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphor we live by*. [https://www.umsl.edu/~alexanderjm/Metaphors WeLiveBy.pdf](https://www.umsl.edu/~alexanderjm/Metaphors%20WeLiveBy.pdf)
- [4] Aroonmanakun, W. (2020). *Linguistics: Its Origins and Development*. <https://shorturl.asia/mrpBz>
- [5] Royal Dictionary. (2012). *Thai idioms, Royal Institute edition*. (2nd ed.). Bangkok: Thana Place CO., LTD.
- [6] Faculty of Psychology Chulalongkorn University. (2018). *Psychological aspects of color*. <https://www.psy.chula.ac.th/th/featurearticles/Psychological-aspects-of-color>
- [7] Le Blon, JC. (1720). *Coloritto, or, The harmony of colouring in painting*. <https://library.si.edu/digital-library/book/colorittoharmon00lebl>
- [8] Paul, K. (1975). *Synchronic variable and diachronic change in basic color terms*. https://www.researchgate.net/publication/231791773_Synchronic_Variability_and_Diachronic_Change_in_Basic_Color_Terms
- [9] Li, M., Sattayopat, S. & Kitchalarat, K. (2020). *A CONTRASTIVE STUDY OF CHINESE AND THAI COLOR IDIOMS*. [Master's Thesis, Chiang Mai Rajabhat University]. Source. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pikanasan/article/view/204277/164576>
- [10] Yang, J. (2021). *Hanyu Yanse Ci De Yinyu Neihan Duibi Fenxi*. [https://mqikan.cqvip.com/Article/Article Detail?id=7104302228&from=Article_index](https://mqikan.cqvip.com/Article/Article%20Detail?id=7104302228&from=Article_index)

- [11] Wang, Y. (2024). *A Metaphorical and Cognitive Study on the Basic Color Words in Muiyang Miao Dialect: Compare with Chinese Color Words*. <https://www.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&dbname=CJFDLAST2024&filename=WZG-Z202401008&uniplatform=OVERSEA&v=V5HdM>
- [12] Ma, X. (2024). *A comparative study of Chinese and Russian idioms containing color words from the perspective of national culture*. https://www.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CMFD&dbname=CMFD202501&filename=1024430918.nh&uniplatform=OVERSEA&v=zKs1HitBuLZ_YVlc0269_eUjL2S4I-gAGklINU7-LgCy-cXG8vEEAefoCW8j_rc
- [13] Wang, L. (2014). *English Translation of Color Words in Chinese Idioms*. https://www.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&dbname=CJFDLASN2019&filename=WJZZ201417012&uniplatform=OVERSEA&v=wC2sVt90Zej_9WqqD_v84ZU-litwk6eWcwbJWH0a7s3KDx9Kz06N_Ba_uA6v99Xu
- [14] Tan, H. (2023). *A Review of Extended Conceptual Metaphor Theory*. https://www.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CCJD&dbname=CCJDLAST2&filename=YUYA202301014&uniplatform=OVERSEA&v=LPzNfGAAYjnn4XaSAngTdR41b-r7SFPUGRdTb5G5XVzQ8UCcB-woUyHRtNNX5_Y1

บทบาทคั่นกลางของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เชื่อมโยง
ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนา
สู่ความภักดีของจุดหมายปลายทางโดยมีประสบการณ์
ของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกำกับ

The mediating role of religious tourism in linking
the image of tourist destinations and religious
motivation towards destination loyalty with tourist
experience as the moderating variable

พิมพ์พร เกษดี^{1*} ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์¹ และธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ¹
Pimporn Kesdee^{1*}, Prasittichai Narakorn¹, and Tummatinna Seesupan¹

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

¹ Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: pimpornkes@pcru.ac.th

(Received: February 13, 2025; Revised: June 4, 2025; Accepted: June 25, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างแบบจำลองของปัจจัยเชิงสาเหตุของภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว แรงจูงใจทางศาสนา การท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง (2) ทดสอบบทบาทคั่นกลางของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและแรงจูงใจทางศาสนา ที่เชื่อมโยงภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวไปสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยว และ (3) ศึกษาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่เป็นตัวแปรก้ำกับระหว่างภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนากับความภักดีของจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยว วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ โดยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน จำนวน 480 คน มีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า (1) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นตัวแปรสาเหตุภายนอกที่สำคัญส่งอิทธิพลต่อแรงจูงใจทางศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไปสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง (2) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงอิทธิพลภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว แรงจูงใจทางศาสนาไปสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยว โดยมีค่าอิทธิพลทางอ้อม (3) การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นตัวแปรคั่นกลางทั้งภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนา นำไปสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง โดยการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นตัวแปรคั่นกลางที่มีอิทธิพลส่งผ่านบางส่วน และ (4) ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวด้านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนา ไม่เป็นตัวแปรก้ำกับ และไม่มีผลสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว แรงจูงใจทางศาสนา การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ความภักดีของจุดหมายปลายทาง

Abstract

This research aimed to (1) create a casual model of religious tourism factors influencing destination loyalty; (2) test the mediating role of religious tourism, tourist attraction image, and religious motivation in relation to destination loyalty; and (3) investigate tourist experience as a moderating variable between tourist attraction image and religious motivation. The quantitative research was conducted using a questionnaire as the instrument, with a multi-stage sampling method employed. The sample group was 480 Thai visitors, and data were analyzed using the SmartPLS method. The research results showed that (1) tourist attraction image was an important external causal variable influencing both religious motivation and religious tourism in relation to destination loyalty; (2) religious tourism served as a connecting factor that linked the influence of tourist attraction image and religious motivation to destination loyalty through indirect effects; (3) religious tourism functioned as a partial mediating variable between both tourist attraction image and religious motivation and destination loyalty; and (4) tourist experience did not serve as a moderating variable between tourist attraction image and religious motivation and had no effect on destination loyalty.

Keywords: Destination Image, Religious Motivation, Religious Tourism, Tourist Experience, Destination Loyalty

บทนำ

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีภาคการท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญจากตัวเลขข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แต่ละภูมิภาคที่ได้รับประโยชน์จากการรายได้การท่องเที่ยวทั้งจากนักท่องเที่ยวผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยและชาวต่างชาติมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อมสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย [1] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายดำเนินงานโดยขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยผ่านบทบาทตามพันธกิจทั้งในด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์สินค้าการท่องเที่ยว การบูรณาการการขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทานและการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการตลาดเพื่อสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างและทรงคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความยั่งยืน อันจะนำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน [2] มิติการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเชื่อมโยงไปด้วยความรู้สึกกลับาค้นหา ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางจิตวิญญาณและพิธีกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งในประเทศไทยมีการท่องเที่ยวเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติอยู่ทุกพื้นที่ทุกจังหวัด โดยเป็นการเข้าร่วมพิธีกรรมและการบูชา เช่น การไหว้พระ การทำบุญ การสวดมนต์ การขอพรรวมถึงการเยี่ยมชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ [3] ความเชื่อกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับความเชื่อของบุคคลที่เชื่อมโยงให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาสภาวะด้านร่างกายและจิตใจของผู้เดินทาง ตลอดจนกิจกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ [2] การท่องเที่ยวเชิงศรัทธากำลังได้รับความนิยมต่อเนื่อง สอดคล้องกับข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ที่ระบุว่า ในปี 2562 สร้างรายได้หมุนเวียนในระบบสูงสุดถึง 10,800 ล้านบาท ซึ่งประเทศไทยถือเป็นอีกจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมโดดเด่น เชื่อมโยงไปถึงอัตลักษณ์ ความเชื่อของท้องถิ่นที่สามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวสายศรัทธาได้เป็นอย่างดี [4] ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้ นิยามของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึงนักท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางศาสนาเพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจประวัติเรื่องราวที่สำคัญทางศาสนาอันส่งผลให้พัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางทั้งนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในหลายปีที่ผ่านมา โดยผ่านการสื่อสารผ่านสื่อทางสังคมออนไลน์ เป็นการสื่อสารด้วยการบอกต่อด้วยความรวดเร็ว รวมทั้งไลฟ์สไตล์ของคนในยุคปัจจุบันที่ช่วยให้การศรัทธาทางโดยใช้อินเทอร์เน็ตให้รอบด้าน ทั้งด้านการเสริมสร้างสุขภาพ เรื่องสุขภาพ หน้าที่การงาน การค้าขายขอโชคลาภความสำเร็จ ขอพรเรื่องความรัก รวมถึงการขอบุตร จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาถือเป็นโอกาสสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจในระดับท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้หมุนเวียนให้แก่ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบจำลองของปัจจัยเชิงสาเหตุของภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว แรงจูงใจทางศาสนา การท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง
2. เพื่อทดสอบบทบาทคั่นกลางของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและแรงจูงใจทางศาสนา ที่เชื่อมโยง

ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวไปสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

3. เพื่อศึกษาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่เป็นตัวแปรกำกับระหว่างภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนากับความภักดีของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว

นักวิชาการและนักวิจัยได้มีแนวคิดภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว [5] ภาพจุดหมายปลายทางอาจถือได้ว่าเป็นการรับรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้ขายเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือวัตถุของนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในจุดหมายปลายทาง และมีบทบาทสำคัญในการอธิบาย การประชาสัมพันธ์ และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในจุดหมายปลายทาง [6] อีกทั้งการวิเคราะห์ภาพลักษณ์จุดหมายปลายทางและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำต่อความตั้งใจการมาเยี่ยมชมอีกครั้งผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้พบว่าภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความตั้งใจกลับมาเยี่ยมชมอีก แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์จุดหมายปลายทาง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว และมูลค่าที่รับรู้ มีผลในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว [7]

แนวคิดแรงจูงใจทางศาสนา

นักวิชาการและนักวิจัยได้มีแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจทางศาสนา [8] ความเชื่อกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งเกิดขึ้นกับความเชื่อของบุคคลที่เชื่อมโยงให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งในบางกรณีนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุผลทางศาสนา [9] และแรงจูงใจทางศาสนามีความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจทางโลกเมื่อไปเยือนเมืองศักดิ์สิทธิ์ โดยพบแรงจูงใจ 3 มิติ ได้แก่ แรงจูงใจทางศาสนา แรงจูงใจทางสังคมและวัฒนธรรม และแรงจูงใจในการใช้จ่ายใช้สอย โดยพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจและความภักดีของจุดหมายปลายทาง

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

Chansuriya [8] นำเสนอปรากฏการณ์มูลเหตุความเชื่อกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับความเชื่อของบุคคลที่เชื่อมโยงให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาสถานะด้านร่างกายและจิตใจของผู้เดินทาง ตลอดจนกิจกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวกับความเชื่อ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นเทศกาลงานประเพณี รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชน [10, 11] การท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าการท่องเที่ยวแสวงบุญนั้นมีอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายตามที่นักวิชาการทั้งหลายยอมรับ

แนวคิดของประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

Piramanayagam [12] และคณะ กล่าวว่าประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวรับรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลอย่างมากต่อนักท่องเที่ยว Poltanee & Boonphetkaew [13] ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ทางศาสนาและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประสบการณ์การเยี่ยมชมวัดกรณีศึกษาเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบซึ่งพิจารณาอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปรภาพที่มีต่อประสบการณ์พบว่ามีผลกระทบโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ องค์ประกอบของประสบการณ์ยังส่งผลโดยตรงต่อองค์ประกอบของความพึงพอใจ นอกจากนี้ยังองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความเต็มใจที่จะเผยแพร่

ข้อมูลนั้นมีความสำคัญทางสถิติ ซึ่งรวมถึงความสำคัญของการสร้างคุณลักษณะขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ยกเว้นด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจจะมาเยือนอีกครั้ง [14] ทฤษฎีการการท่องเที่ยวที่หลากหลายโดยมีประสบการณ์ที่น่าจดจำเป็นตัวแปรคั่นกลางไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะกลับไปเยี่ยมเยือนอีกครั้ง ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไม่มีอิทธิพลคั่นกลางระหว่างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและความตั้งใจจะมาเยือนอีกครั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับไปเยี่ยมเยือนอีกครั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ [15]

แนวคิดความภักดีของจุดหมายปลายทาง

Kotler และ Keller [16] กล่าวว่าหากจุดหมายปลายทางมีผลิตภัณฑ์และบริการด้านการเดินทางที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ จุดหมายปลายทางนั้นก็สามารถรักษาความภักดีได้ นักท่องเที่ยวบางคนที่เคยสัมผัสประสบการณ์การเดินทางมาแล้วจะแสดงทัศนคติเชิงบวกต่อจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งส่งผลต่อศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ในวรรณกรรมด้านการท่องเที่ยว การกระตุ้นแรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวถือเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง [17] ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวยังมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการตั้งใจกลับมาเที่ยวชมอีกครั้ง และคุณภาพการบริการรักษาค่ามปลอดภัย คุณภาพบริการขนส่ง คุณภาพบริการที่พัก มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับคุณภาพบริการปลายทาง ส่วนภาพลักษณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภาพลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ล้วนส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวยังส่งผลโดยตรงต่อความภักดีต่อจุดหมายปลายทาง [18]

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 : ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลต่อแรงจูงใจทางศาสนา

สมมติฐานที่ 2 : ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

สมมติฐานที่ 3 : ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง

สมมติฐานที่ 4 : แรงจูงใจทางศาสนาส่งผลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง

สมมติฐานที่ 5 : แรงจูงใจทางศาสนาส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

สมมติฐานที่ 6 : การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างภาพลักษณ์ของ สถานที่ท่องเที่ยวกับความภักดีของจุดหมายปลายทาง

สมมติฐานที่ 7 : การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างแรงจูงใจทางศาสนากับความภักดีของจุดหมายปลายทาง

สมมติฐานที่ 8 : ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง โดยมีประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกำกับ

สมมติฐานที่ 9 : แรงจูงใจทางศาสนามีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง โดยมีประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกำกับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

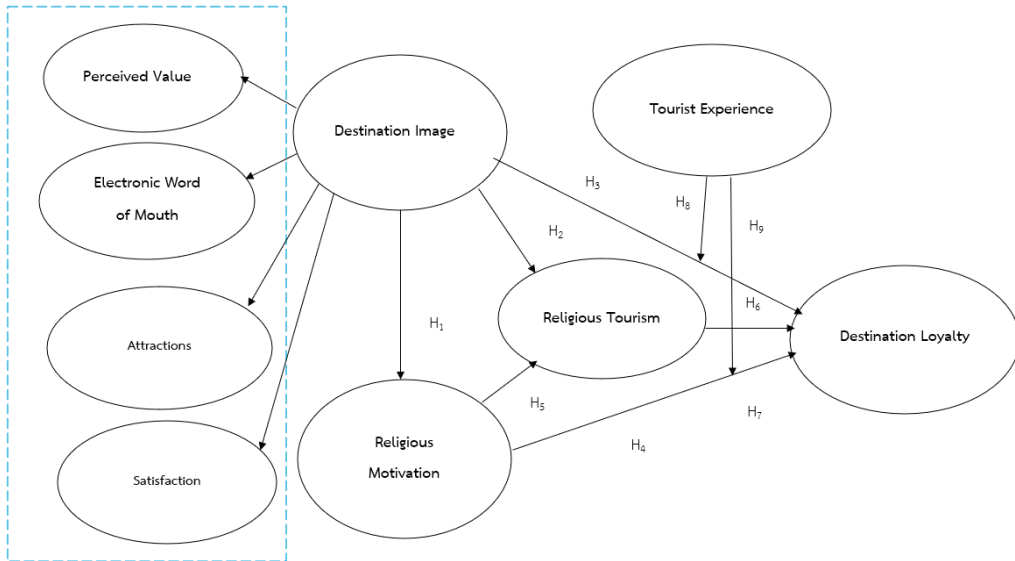

Figure 1. Conceptual Framework

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวเชิงศาสนา จากสถิติผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย ซึ่งหมายถึง ผู้ที่เดินทางเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งที่พักค้างคืนและไม่พักค้างคืน ข้อมูลจากกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา โดยใช้ ข้อมูลสถิติตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 มีทั้งสิ้น จำนวน 28,593,413 คน [2] โดยวิธี การสุ่มตัวอย่างอ้างอิงจาก Hair [19] ว่าขนาดตัวอย่างเฉลี่ยของ PLS-SEM อยู่ที่ 10 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ งานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 48 ข้อ จึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 480 ตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ อาศัยความน่าจะเป็น โดยใช้แผนการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยแบ่งนักท่องเที่ยวตามภาคโดยแบ่ง กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนความหนาแน่นของนักท่องเที่ยว ขั้นที่ 2 เลือกสุ่มระดับจังหวัด และใช้คำถามคัดกรอง ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ท่านเป็นนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือไม่ ถ้าใช่จึงตอบแบบสอบถาม และเป็นการ เก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นทดสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ตรวจสอบใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์การวิจัย ทดสอบความเชื่อมั่นดำเนินการทดสอบก่อนกับกลุ่มตัวอย่างทดลองในรอบแรก จำนวน 30 คน โดยใช้สูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งเป็นวิธีทดสอบค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้และ แพร่หลายสำหรับการทำวิจัยเชิงปริมาณ มีผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 0.847 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ ยอมรับได้ [15]

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้มีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม 2567 ถึงเดือนมกราคม 2568 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 480 ชุด และใช้วิธีการเก็บแบบบังเอิญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธี PLS-SEM โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้เป็นแบบ Reflective สถิติที่ใช้เป็นเกณฑ์การวัดแบบจำลอง Outer หรือแบบจำลองการวัด (Measurement Model) [4, 5, 11] และเกณฑ์การวัดแบบจำลอง Inner หรือ Structural Model [19-22]

สรุป

การสร้างแบบจำลองของปัจจัยเชิงสาเหตุของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทางและการศึกษาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่เป็นตัวแปรกำกับระหว่างภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนา จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและแบบจำลองการวัดของตัวแปรที่ได้ศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

Table 1. Descriptive statistic, Normality assessment, and Validity of variables

Latent (reflective) variable	$\bar{X}$	S.D.	kurtosis	Skewness	Loadings	R-sq	Cronbach's alpha	ρ_A	ρ_c	AVE
PV							0.951	0.953	0.956	0.510
PV1	4.183	0.871	0.654	-0.934	0.672	0.452				
PV2	4.029	0.979	-0.114	-0.754	0.912	0.832				
PV3	4.033	0.978	-0.100	-0.763	0.908	0.824				
PV4	3.781	0.977	0.296	-0.694	0.771	0.594				
PV5	4.004	0.957	-0.191	-0.680	0.883	0.780				
eWOM							0.863	0.863	0.907	0.709
eWOM1	4.029	0.979	-0.114	-0.754	0.834	0.696				
eWOM2	3.952	0.970	0.178	-0.727	0.820	0.672				
eWOM3	3.779	1.005	-0.028	-0.609	0.879	0.773				
eWOM4	3.781	0.977	0.296	-0.694	0.833	0.694				
TA							0.859	0.830	0.88	0.594
TA1	4.181	0.870	0.656	-0.931	0.730	0.533				
TA2	4.202	0.749	0.197	-0.707	0.811	0.658				
TA3	4.324	0.744	-0.018	-0.817	0.794	0.630				
TA4	4.213	0.844	-0.130	-0.815	0.781	0.610				
TA5	3.858	0.940	0.134	-0.604	0.735	0.540				

Table 1. Descriptive statistic, Normality assessment, and Validity of variables (Continued)

Latent (reflective) variable	$\bar{X}$	S.D.	kurtosis	Skewness	Loadings	R-sq	Cronbach's alpha	ρ_A	ρ_c	AVE
SF							0.880	0.889	0.909	0.627
SF1	3.860	0.959	0.113	-0.627	0.746	0.557				
SF2	3.929	0.863	0.642	-0.643	0.706	0.498				
SF3	3.754	0.945	0.111	-0.516	0.790	0.624				
SF4	4.031	0.897	0.445	-0.790	0.843	0.711				
SF5	3.956	0.885	-0.395	-0.475	0.845	0.714				
SF6	3.828	0.918	-0.221	-0.501	0.811	0.658				
RM							0.884	0.890	0.909	0.590
RM1	3.808	0.949	0.348	-0.665	0.708	0.501				
RM2	3.913	1.124	0.023	-0.878	0.718	0.516				
RM3	3.904	1.068	0.108	-0.827	0.727	0.529				
RM4	3.821	1.009	-0.247	-0.526	0.791	0.626				
RM5	3.933	0.894	0.282	-0.623	0.828	0.686				
RM6	3.731	0.999	-0.525	-0.397	0.803	0.645				
RM7	3.915	0.877	-0.49	-0.371	0.794	0.630				
RT							0.859	0.863	0.891	0.508
RT1	3.971	0.877	-0.250	-0.537	0.769	0.591				
RT2	4.033	0.978	-0.100	-0.763	0.505	0.255				
RT3	3.956	0.885	-0.395	-0.475	0.747	0.558				
RT4	3.752	0.991	0.089	-0.608	0.737	0.543				
RT5	4.010	0.936	0.703	-0.922	0.742	0.551				
RT6	4.000	0.868	0.719	-0.766	0.731	0.534				
RT7	3.850	0.882	-0.262	-0.416	0.720	0.518				
RT8	3.742	0.979	-0.595	-0.346	0.718	0.516				
TE							0.870	0.877	0.906	0.659
TE1	3.925	1.001	0.54	-0.861	0.852	0.726				
TE2	3.875	0.962	0.440	-0.775	0.847	0.717				
TE3	4.017	0.863	1.040	-0.889	0.791	0.626				
TE4	3.815	1.017	0.798	-0.981	0.843	0.711				
TE5	3.954	0.967	0.193	-0.726	0.718	0.516				

Table 1. Descriptive statistic, Normality assessment, and Validity of variables (Continued)

Latent (reflective) variable	$\bar{X}$	S.D.	kurtosis	Skewness	Loadings	R-sq	Cronbach's alpha	ρ_A	ρ_c	AVE
DL							0.895	0.897	0.917	0.614
DL1	3.833	0.962	0.984	-0.885	0.740	0.548				
DL2	3.996	0.878	0.828	-0.807	0.742	0.551				
DL3	3.721	1.011	0.071	-0.584	0.820	0.672				
DL4	3.712	1.002	-0.003	-0.557	0.826	0.682				
DL5	3.810	0.915	-0.634	-0.238	0.765	0.585				
DL6	3.913	0.947	0.420	-0.770	0.784	0.615				
DL7	3.985	0.865	0.274	-0.670	0.803	0.645				

จากตารางที่ 1 จากผลการวิเคราะห์ แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลจากตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดมีการแจกแจงปกติ เนื่องจากค่าความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (kurtosis) มีค่าเข้าใกล้ 0 ซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์ของ Schumacker and Lomax (2004) [23] เห็นได้ว่าทั้งสองค่ามีค่าไม่เกิน + 1.00 และ +1.50 ตามลำดับ แสดงว่าข้อมูลที่รวบรวมมาได้เป็นข้อมูลที่เหมาะสมในการวิเคราะห์สถิติพารามेटริกซ์ การประเมินโมเดลการวัดแบบสะท้อน (Reflective) จะมีการทดสอบความเที่ยงและความตรงของเครื่องมือวัด เกณฑ์การทดสอบความเที่ยงของตัวแปรแฝง คือ Cronbach's α ค่าความเที่ยง ประกอบ (Composite Reliability) และน้ำหนักองค์ประกอบภายนอก (Outer Loading) ส่วนการทดสอบความตรงจะเป็นการประเมินความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ใน 2 ลักษณะ คือ ความตรงเชิงเหมือนของเครื่องมือวัด (Convergent Validity) และความตรงเชิงจำแนกของเครื่องมือวัด (Discriminant Validity) โดยมีรายละเอียด ดังภาพ 2 จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของแบบจำลองการวัด สำหรับความตรงเชิงลู่เข้า (Convergent validity) ของตัวแปรแฝงที่พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่สกัดได้ (AVE) พบว่าทุกตัวแปรแฝงมีค่าสูงกว่า 0.50 [12] ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวของตัวแปรแฝงมีความตรงในการวัดตัวแปรแฝงของตนเองได้ และเมื่อพิจารณาความเชื่อมั่น (Reliability) ของตัวแปรแฝงโดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) ความเชื่อมั่นเชิงองค์ประกอบ (Composite reliability) ทั้ง และ พบว่าทุกตัวแปรมีความเชื่อมั่นทั้งหมดสูงกว่า 0.7 จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้วัดแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์ต่อกันภายในสูง และมีความเหมาะสมในการอธิบายตัวแปรแฝงของตนเองได้ดี และค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวมีค่าน้ำหนัก (Loadings) สูงกว่า 0.7 และ อาจต่ำกว่า 0.70 ได้แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 0.50 และ ค่า AVE ต้องไม่ต่ำกว่า 0.50 [9] มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 48 ค่า ตั้งแต่ 0.505 ของ RT5 จนถึงสูงสุด เท่ากับ 0.912 ของ PV2 ค่าสถิติต่าง ๆ บ่งชี้ได้ว่าแบบจำลองการวัดหรือ Outer Model ทุกโครงสร้างมีความน่าเชื่อถือได้สามารถแปลผลได้

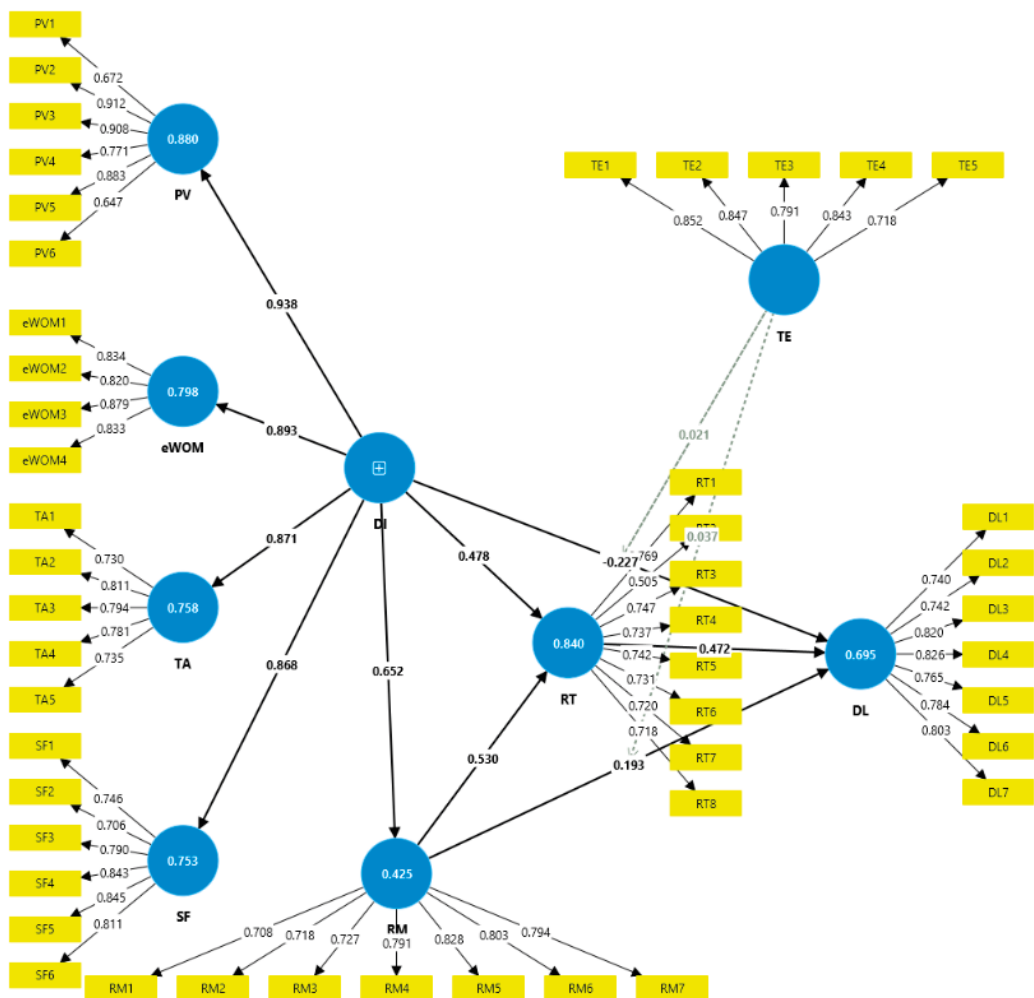

Figure 2. Outer Loadings

จากผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินการจำแนก (Discriminant validity) ระหว่างตัวแปรแฝง คือวิธี Heterotrait – Monotrait Ratio of Correlations : HTMT [20] ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏดังตาราง แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกตัวที่ประเมินด้วยวิธี HTMT มีค่าสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรแฝงมีความตรงเชิงจำแนกต่อกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

Table 2. Discriminant validity: HTMT

Variables	DI	DL	PV	RM	RT	SF	TA	TE	eWOM
DI									
DL	0.640								
PV	0.718	0.567							
RM	0.703	0.820	0.610						

Table 2. Discriminant validity: HTMT(Continued)

Variables	DI	DL	PV	RM	RT	SF	TA	TE	eWOM
RT	0.603	0.867	0.839	0.874					
SF	0.652	0.641	0.773	0.717	0.749				
TA	0.762	0.588	0.860	0.688	0.843	0.854			
TE	0.814	0.845	0.713	0.792	0.895	0.768	0.780		
eWOM	0.878	0.592	0.60	0.602	0.811	0.712	0.777	0.796	

Table 3. Discriminant validity: Fronell-Larcker criterion

Variables	DI	DL	PV	RM	RT	SF	TA	TE	eWOM
DI	0.893								
DL	0.595	0.783							
PV	0.842	0.507	0.938						
RM	0.652	0.738	0.545	0.824					
RT	0.713	0.772	0.712	0.768	0.842				
SF	0.792	0.576	0.691	0.642	0.820	0.868			
TA	0.771	0.513	0.737	0.600	0.707	0.736	0.871		
TE	0.731	0.756	0.613	0.705	0.772	0.673	0.665	0.812	
eWOM	0.714	0.522	0.806	0.532	0.681	0.627	0.661	0.667	0.925

จากตารางที่ 3 จากผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินการจำแนก (Discriminant validity) ระหว่างตัวแปรแฝง คือวิธีของ Fronell - Larcker [24] เมื่อพิจารณาเกณฑ์ Fronell – Larcker พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง (Cross – latent variables) มีค่าสูงไม่สูงกว่าค่าในแนวทแยงมุม (ค่ารากที่สองของ AVE ของตัวแปรแฝง) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรแฝงมีความตรงเชิงจำแนกต่อกัน

Table 4. Goodness -of-fit (GOF) results

Variables	AVE	R-sq
DL	0.614	
PV	0.510	0.880
RM	0.590	0.424
RT	0.508	0.839
SF	0.627	0.752
TA	0.594	0.757
eWOM	0.709	0.798

Table 4. Goodness -of-fit (GOF) results(Continued)

Variables	AVE	R-sq
Mean value	0.593	0.636
Multiply of Mean value	0.377	
$GOF = \sqrt{AVE \times R^2}$	0.614	

Remark : Low (0.10), medium (0.25) and high (0.36)

จากตารางที่ 4 จากผลลัพธ์ในตารางแสดงให้เห็นว่า แบบจำลองการวิจัยที่มีความกลมกลืนสูง (high model fit) [25] ซึ่ง ค่า GOF มีค่ามากกว่า 0.36

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย (Hypothesis of Research)

การทดสอบสมมติฐานสำหรับการประเมินตัวแบบเชิงโครงสร้างด้วยวิธี PLS-SEM จะใช้การ ทดสอบ การมีนัยสำคัญทางสถิติของพารามิเตอร์ด้วยกระบวนการ Bootstrapping โดยสัมประสิทธิ์มีระดับนัยสำคัญ 0.05 คือ $p \leq 0.05$ และ t-Statistics มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 1.96 แสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางสนับสนุน สมมติฐาน งานวิจัย โดยสมมติฐานการวิจัยดังตารางที่ 5

Table 5. Results of path analysis and hypothesis testing

Hypothesis	Path	β	STDEV	t-test	P- values	f-sq	Supported
H ₁	DI -> RM	0.652	0.027	24.116	0.000	0.740	Yes
H ₂	DI -> RT	0.478	0.031	15.316	0.000	0.819	Yes
H ₃	DI -> DL	-0.227	0.049	4.601	0.000	0.047	Yes
H ₄	RM -> DL	0.193	0.057	3.407	0.001	0.033	Yes
H ₅	RM -> RT	0.530	0.029	18.256	0.000	1.010	Yes
H ₆	DI x RT -> DL	0.771	0.018	41.755	0.000	1.470	Yes
H ₇	RM x RT -> DL	0.780	0.017	45.448	0.000	1.559	Yes
H ₈	TE x DI -> DL	0.021	0.035	0.608	0.543	0.001	No
H ₉	TE x RM -> DL	0.037	0.041	0.905	0.366	0.003	No

Remark : p-value < .001 f2 : Low (0.02), medium (0.15) and high (0.35) [24]

ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า ทุกสมมติฐานการวิจัยได้รับการสนับสนุนว่าเป็นจริงอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น สมมติฐานข้อที่ 7 และข้อที่ 8 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย โดยที่ตัวแปรสาเหตุส่ง อิทธิพลเชิงอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรตามได้แก่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง แสดงว่า ยิ่งตัวแปรสาเหตุมี ค่าสูงเท่าไรก็ยิ่งทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อตัวแปรสูงตามกันไป นอกจากนี้เมื่อพิจารณา f-sq ที่สะท้อนถึง ถึงขนาดอิทธิพลที่ตัวแปรสาเหตุมีต่อตัวแปรตาม เห็นได้ว่า (1) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (RT) ได้รับผลกระทบ ขนาดสูงจากแรงจูงใจทางศาสนา (RM) (2) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (RT) ได้รับผลกระทบขนาดสูงจากภาพ

ลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว (DI) (3) แรงจูงใจทางศาสนา (RM) ได้รับผลกระทบขนาดสูงจากภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว (DI) (4) ความภักดีของจุดหมายปลายทาง (DL) ได้รับผลกระทบขนาดกลางจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (RT) (5) ความภักดีของจุดหมายปลายทาง (DL) ได้รับผลกระทบขนาดกลางจากภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว (DI) (6) ความภักดีของจุดหมายปลายทาง (DL) ได้รับผลกระทบขนาดกลางจากแรงจูงใจทางศาสนา (RM)

Table 6. Direct, Indirect, and Total effect

	RM			RT			DL		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
DI	0.652***	-	0.652***	0.478***	0.346***	0.834***	-0.277***	0.515***	0.288***
RM	-	-	-	0.530***	-	0.530***	0.194***	0.250***	0.444***
RT	-	-	-	-	-	-	0.872***	-	0.472***
R-sq	0.425			0.840			0.695		

Remark : DE = Direct effect, IE = Indirect effect, TE = Total effect

*** p-value < .001

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์ Inner Model พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เป็นหลักค่าดังกล่าวคือผลกระทบทางตรงรวมถึงค่าผลกระทบทางอ้อมและผลกระทบรวม คือค่าผลกระทบทางตรงและทางอ้อมแสดงถึงประสิทธิผลที่ตัวแปรสาเหตุส่งผลต่อตัวแปรตามหรือตัวแปรภายใน พบว่า (1) ตัวแปร DL (ความภักดีของจุดหมายปลายทาง) ได้รับอิทธิพลโดยรวม (Total effect : TE) สูงสุดจากตัวแปร RT (การท่องเที่ยวเชิงศาสนา) ทั้งนี้พบว่า ตัวแปร RT (การท่องเที่ยวเชิงศาสนา) ได้รับอิทธิพลโดยรวมสูงสุดจากตัวแปร DI (ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว) รองลงมาคือตัวแปร RM (แรงจูงใจทางศาสนา) ตามลำดับ (2) ตัวแปร RM (แรงจูงใจทางศาสนา) ส่งอิทธิพลโดยรวมสูงเป็นอันดับสองต่อตัวแปร DL (ความภักดีของจุดหมายปลายทาง) และตัวแปร RM (แรงจูงใจทางศาสนา) ได้รับอิทธิพลรวมจากตัวแปร DI (ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว) (3) และตัวแปร DI (ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว) เป็นตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่ออิทธิพลโดยรวมต่อตัวแปร DL (ความภักดีของจุดหมายปลายทาง) เป็นอันดับที่สามหรืออันดับสุดท้าย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ตัวแปร DI (ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว) เป็นตัวแปรสาเหตุภายนอกที่สำคัญส่งอิทธิพลต่อตัวแปรภายในทั้งตัวแปร RM (แรงจูงใจทางศาสนา), RT (การท่องเที่ยวเชิงศาสนา) จนถึงตัวแปร DL (ความภักดีของจุดหมายปลายทาง) ด้วยผลลัพธ์ตรงจุดนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวจะส่งอิทธิพลต่อแรงจูงใจทางศาสนา (RM) และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (RT) ที่จะนำสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง (DL) เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของตัวแปรภายในที่ถูกอธิบายด้วยตัวแปรสาเหตุ (R-sq) พบว่า ตัวแปร DL (ความภักดีของจุดหมายปลายทาง) ตัวแปร RT (การท่องเที่ยวเชิงศาสนา) และตัวแปร RM (แรงจูงใจทางศาสนา) มีความแปรปรวนเกิดขึ้นร้อยละ 69.5 ร้อยละ 84 และร้อยละ 42.5 ตามลำดับ

การทดสอบอิทธิพลตัวแปรคั่นกลาง

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลตัวแปรคั่นกลางด้วยโปรแกรม PROCESS macro [10] เมื่อพิจารณาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีอิทธิพลเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความภักดีของจุดหมายปลายทาง ดังแสดงในตารางที่ 7

Table 7. Mediating Effect

Path	Effect	SE	t-test	p-value	LLCI	ULCI	Mediating Effect
DI -> DL	0.653	0.046	14.175	0.000	0.562	0.743	
DI -> RT-> DL	0.389	0.650	2.916	0.004	0.317	0.062	Partial Mediation
RM -> DL	0.742	0.034	21.692	0.000	0.675	0.809	
RM -> RT-> DL	0.384	0.051	6.942	0.000	0.256	0.459	Partial Mediation

Remark : p-value < .001

จากตารางที่ 7 พบว่า (1) ผลการวิเคราะห์อิทธิพลตามเส้นทาง DI -> DL มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.653 และผลการวิเคราะห์อิทธิพลตามเส้นทาง RM -> DL มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.742 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2) เมื่อเพิ่มตัวแปรคั่นกลาง คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (RT) ตามตัวแบบการคั่นกลางเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลตามเส้นทาง DI -> RT-> DL พบว่า อิทธิพลทางอ้อมตามเส้นทาง DI -> RT-> DL มีค่าลดลง โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.389 และมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและ ความภักดีของจุดหมายปลายทาง โดยการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นตัวแปรคั่นกลางที่มีอิทธิพลส่งผ่าน บางส่วน (Partial Mediation) (3) เมื่อเพิ่มตัวแปรคั่นกลาง คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (RT) ตามตัวแบบการคั่นกลาง เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลตามเส้นทาง RM -> RT-> DL พบว่า อิทธิพลทางอ้อมตามเส้นทาง RM -> RT-> DL มีค่าลดลง โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.384 และมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างแรงจูงใจทางศาสนาและ ความภักดีของจุดหมายปลายทาง โดยการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นตัวแปรคั่นกลางที่มีอิทธิพลส่งผ่านบางส่วน (Partial Mediation)

การอภิปรายผล

ผลการทดสอบบทบาทคั่นกลางของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวแรงจูงใจทางศาสนาไปสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง พบว่า การสร้างแบบจำลองของปัจจัยเชิงสาเหตุของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง กล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นตัวแปรสาเหตุภายนอกที่สำคัญส่งอิทธิพลต่อตัวแปรภายในทั้งตัวแปรแรงจูงใจทางศาสนา การท่องเที่ยวเชิงศาสนา จนถึงตัวแปรความภักดีของจุดหมายปลายทาง ด้วยผลลัพธ์ตรงจุดนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวจะส่งอิทธิพลต่อแรงจูงใจทางศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่จะนำสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง ได้สอดคล้องกับ Septikache และคณะ [7] ที่พบว่าภาพลักษณ์จุดหมายปลายทาง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว และมูลค่าที่รับรู้ มีผลในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และมูลค่าที่รับรู้และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีผลในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความภักดีของจุดหมายปลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับ Indriani และ Sembiring [6] พบว่าภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำส่งผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความตั้งใจกลับมาเยี่ยมชมอีกครั้ง อีกทั้ง Chansuriya [8] ได้เสนอปรากฏการณ์มูเตลูความเชื่อกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับความเชื่อของบุคคลที่เชื่อมโยงให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวส่งเสริมการพัฒนาสภาวะด้านร่างกายและจิตใจของผู้เดินทาง ตลอดจนกิจกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่นั้น ๆ เพื่อไปเยี่ยมชมจุดหมายปลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับ Hassan และคณะ [25] พบว่าแรงจูงใจทางศาสนา แรงจูงใจทางสังคมและวัฒนธรรม และแรงจูงใจในการใช้จ่ายใช้สอยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจและความภักดีของจุดหมายปลายทาง และผลการศึกษาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่เป็นตัวแปรกำกับระหว่างภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและแรงจูงใจทางศาสนา พบว่า ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกำกับอิทธิพลของภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวไปสู่ความความภักดีของจุดหมายปลายทางไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกำกับอิทธิพลแรงจูงใจทางศาสนาไปสู่ความความภักดีของจุดหมายปลายทางไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ Poltane และ Boonphetkaew [13] ได้มีผลการทดสอบสมมติฐานซึ่งพิจารณาอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปรภาพที่มีต่อประสบการณ์ พบว่ามีผลกระทบโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ องค์ประกอบของประสบการณ์ยังส่งผลโดยตรงต่อองค์ประกอบของความพึงพอใจ นอกจากนี้ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความเต็มใจที่จะเผยแพร่ข้อมูลนั้นมีความสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจจะมาเยือนอีกครั้ง PESSOA และคณะ[14] พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายโดยมีประสบการณ์ที่น่าจดจำเป็นตัวแปรคั่นกลางไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะกลับไปเยี่ยมเยือนอีกครั้ง สอดคล้องกับ Permana และ Adam [26] พบว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไม่มีอิทธิพลคั่นกลางระหว่างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและความตั้งใจจะมาเยือนอีกครั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับไปเยี่ยมเยือนอีกครั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาผู้ปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมอิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ที่ส่งผลสู่ความภักดีของจุดหมายปลายทาง และควรนำแบบจำลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ไปทำการวิจัยกับกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่มีบริบทความ เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียง เพื่อทำการตรวจสอบโมเดลว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ อย่างไร

2. ในการกำหนดนโยบายพัฒนาแต่ละจังหวัดทางการท่องเที่ยว ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้าของฝากที่ระลึกต่าง ๆ เศรษฐกิจในท้องถิ่น เป็นการสร้างซอฟต์แวร์ถือเป็นการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม พัฒนากลยุทธ์การตลาด โดยเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มมูลค่าต้นทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างเศรษฐกิจฐานราก ที่จะใช้เป็นแนวทางเพื่อยกระดับความเข้าใจ การกำหนดแนวทางให้การสนับสนุนเชิงนโยบาย กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความชัดเจน และพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจบริการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติต่อไป

References

- [1] National Economic and Social Development Board. (n.d.). *National economic and social development plan*. (13th ed.). https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651. (in Thai)
- [2] Ministry of Tourism and Sports. (n.d.). *Accommodation status, number of visitors and income from visitors*. <https://www.mots.go.th/news/category/760>. (in Thai)
- [3] Thongthammachat, R. (n.d.). “Mutelu” *Traditional and cultural tourism: How can we expand Isan tourism?* <https://isaninsight.kku.ac.th/archives/5074>. (in Thai)
- [4] Television Station of Thailand. (n.d.). *Amazing mutiverse*. <https://nbt2hd.prd.go.th/th/content/category/detail/id/2153/iid/193269>. (in Thai)
- [5] Hallmann, K., Zehrer, A., & Müller, S. (2015). Perceived destination image: An image model for a winter sports destination and its effect on intention to revisit. *Journal of Travel Research*, 54(1).
- [6] Indriani, A., Rini, E. & Sembiring, B. (2021). Analysis of destination image and memorable tourism experience on revisit intention through satisfaction of tourist in Maimoon place. *International Journal of Research and Review*, 8(12), 597-605. <https://doi.org/10.52403/ijrr.20211272>
- [7] Septikache, D., Suhud U. & Rahmi, R. (2024). Sunda Kelapa Port: A case study on tourist loyalty building through destination image, tourist motivation, and perceived value of tourism satisfaction. *International Journal of Education, Social Studies, and Management (IJESSM)*, 4 (2), 494-510. <https://doi.org/10.52121/ijessm.v4i2.277>
- [8] Chansuriya, A. (2021). Mutelu: Belief and tourism. Cultural perspectives, Office of Arts and Culture, *Rajabhat Bansomdejchaopraya University*, 20(1), 220-240. (in Thai)
- [9] Piriya-kun, M. (2019). *The use of smart PLS program for structural equation model research*. Thailand research expo 2019. http://www.research.ru.ac.th/images/ArticleMr/1554879229_Article.pdf
- [10] Navajas-Romero, V., Hernández-Rojas, RD., Hidalgo-Fernández, A., & Jimber Del Rio JA. (2020). Tourist loyalty and mosque tourism: The case of the Mosque-Cathedral in Córdoba (Spain). *PLoS One*. 15(12):e0242866. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0242866>
- [11] Said, M. F., Adham, K.A., Muhamad, N.S., & Sulaiman, S. (2022). Exploring halal tourism in Muslim-minority countries: Muslim travellers’needs and concerns. *Journal of Islamic Marketing*, 13(4), 824-842. <https://doi.org/10.1108/JIMA-07-2020-0202>
- [12] Piramanayagam, S., Rathore, S., & Seal, P. P. (2020). Destination image, visitor experience, and behavioural intention at heritage centre. *Anatolia*, 31(2), 211 - 228. <https://doi.org/10.1080/13032917.2020.1747234>

- [13] Poltanee, I., & Boonphetkaew, U. (2023). Investigating the relationship between religious and tourists' perceptions of temple visitation experience: Evidence from Phra Nakhon District Bangkok. *Community and Social Development Journal*, 24(2), 129–144. <https://doi.org/10.57260/rcmrj.2023.264134>
- [14] Pessoa, R. A., Ferreira De Souza, L. L., & Vieira De Oliveira, O. (2022). Destination fascination and the intention to visit and revisit. <https://engemasp.submissao.com.br/24/anais/arquivos/406.pdf?v=1757554683>
- [15] Prasith-rathsint, S. (2003). *Research methodology for social science* (12th ed.). Samlada.
- [16] Kotler, P., & Keller, K. (2009). *Marketing management*. Global Edition, Pearson Education Inc., Upper Saddle River.
- [17] Alam, SH., Raza, MM., & Ahmed, J. (2020). Impact of destination service quality on revisit intention in Tourism. *Journal of Organisational studies and innovation*, 7(3), 26–45. DOI: 10.13140/RG.2.2.23418.31680.
- [18] Perdana, KE. (2024). Sustainable tourism concept: Tourist satisfaction and destination loyalty. *International Journal of Tourism Cities*, 10(1), pp. 166 - 184. <https://doi.org/10.1108/IJTC-04-2023-0074>
- [19] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- [20] Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. In G. A. Marcoulides (Ed.), *Modern methods for business research* (295–336). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- [21] Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: L. Erlbaum Associates.
- [22] Tenenhaus, M., Vinzi, V.E., Chatelin, Y.M., & Lauro, C. (2005). "PLS path modeling", Computational statistics and data analysis. *Elsevier*, 48(1), 159-205.
- [23] Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). A beginner's guide to structural equation modeling (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- [24] Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18, 382-388.
- [25] Hassan, T., Carvache-Franco, M., Carvache-Franco, W., & Carvache-Franco, O. (2024). Motivations as predictors of religious tourism: The Muslim pilgrimage to the city of Mecca. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 14(3), 419-435. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-01-2022-0005>

- [26] Permana, I. M., & Adam, F. (2024). Impact of Islamic attributes and destination image on tourist satisfaction and revisit intentions in halal tourism: A study in Banda Aceh. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 11(4), 118-127.
- [27] Henseler, J., Geoffrey, H., & Ray, P.A. (2016). Using PLS path modeling in new technology research: Updated guidelines. *Industrial management and data systems*, 116(1), 2-20.
- [28] Hayes, A. F. & Rockwood, N. J. (2017). Regression-based statistical mediation and moderation analysis in clinical research: Observations, recommendations, and implementation. *Behaviour Research and Therapy*, 98, 39-57. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2016.11.001>
- [29] Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing Discriminant Validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115-135.

บัญชีการเงินของวัดในประเทศไทย Financial Accounting of Buddhist Temples in Thailand

ณดา จันทร์สม^{1*}
Nada Chunsom^{1*}

¹ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ 10240

¹ School of Development Economics, National Institute of Development Administration (NIDA), Bangkok, 10240, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: nada@nida.ac.th

(Received: November 1, 2024; Revised: June 11, 2025; Accepted: July 24, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) กำหนดแนวทางในการพัฒนาคู่มือสำหรับการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินให้แก่วัดในประเทศไทย ภายใต้ข้อจำกัดของวัดเกี่ยวกับความพร้อมด้านอุปกรณ์และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำบัญชี 2) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาในการวางระบบบัญชีการเงินของวัดในประเทศไทย และ 3) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการข้อมูลทางการเงินของวัด และนำเสนอแนวทางในการดำเนินการสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบให้สามารถนำไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจการดำเนินการได้ การวิจัยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 534 แห่ง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า บัญชีการเงินของวัดมีการดำเนินการที่แตกต่างกัน แนวทางในการพัฒนาการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินของวัด ควรจัดทำควบคู่กับการกำหนดโครงสร้างในการบริหารจัดการของวัด การวางระเบียบปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การควบคุมภายใน การตรวจสอบบัญชีและการเปิดเผยข้อมูลของวัด โดยที่ผ่านมาการตรวจสอบบัญชีของวัดจะเป็นการตรวจสอบภายในวัดโดยพระสงฆ์หรือบุคลากรของวัด กลไกหนึ่งที่น่าจะช่วยให้เกิดการตรวจสอบจากภาคประชาชนได้ด้วยการเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีของวัดสู่สาธารณะผ่านการปิดประกาศบอร์ดภายในวัดหรือเสียงตามสายเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงข้อมูลของวัดได้ในวงกว้าง

คำสำคัญ: บัญชีการเงิน บัญชีวัด การบริหารจัดการวัด

Abstract

This research aims to 1) develop guidelines for creating manuals on accounting and financial reporting for temples in Thailand, considering limitations in equipment and personnel with accounting expertise, 2) propose policy recommendations to the National Office of Buddhism regarding the establishment of a financial accounting system for temples in Thailand and 3) explore the feasibility of utilizing information technology for managing temple financial data and propose actionable approaches for responsible agencies to consider in decision-making. The study employed questionnaires and interviews to collect data from a total of 534 sample sites. Descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation, were used for data analysis. The findings reveal that financial accounting practices vary across temples. Therefore, the development of accounting and financial reporting guidelines should be closely aligned with establishing an administrative structure within temples, setting operational procedures to ensure internal controls, conducting regular audits, and promoting transparent information disclosure. Currently, temple financial audits are primarily conducted internally by monks or temple personnel. One mechanism to enhance public oversight could be through public disclosure of temple accounting information—such as posting announcements on notice boards within the temple or broadcasting via loudspeakers—allowing broader public access to the financial information.

Keywords: Financial Accounting, Accounting for Buddhist Temples, Buddhist Temples' Financial Management

บทนำ

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมายาวนาน ความสัมพันธ์ของวัดกับคนในสังคมมีกิจกรรมร่วมกันนับตั้งแต่ช่วงแรกเกิดจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ได้แก่ การทำบุญตักบาตร บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานศพ การจัดงานนันทนาการ หรืองานวัด และกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด โดยวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนจะมีความผูกพันเชื่อมโยงกับคนในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจ และมีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนใกล้เคียงอย่างมาก

ในทางกฎหมายวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 [1] และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 [2] วัดเป็นองค์กรทางศาสนาและจัดเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีใช้ระบบตลาด หรือตามระบบบัญชีประชาชาติ ค.ศ. 1993 เรียกว่า สถาบันไม่แสวงหากำไรให้บริการครัวเรือน (Non-Profit Institution Serving Households: NPISHs) หมายถึง “องค์กรที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไร โดยผลิตสินค้าและบริการให้กับประชาชนหรือสังคมโดยไม่คิดราคาหรือแบบให้เปล่า หรือจำหน่ายในราคาที่ไม่คุ้มทุนหรือในราคาที่ไม่มียุทธศาสตร์เชิงธุรกิจ ในที่นี้ครอบคลุมองค์กรประเภทมูลนิธิ สมาคม องค์กรทางศาสนา และพรรคการเมือง เป็นต้น” ตามงานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ธันวาคม 2553. เรื่อง บัญชีองค์กรไม่แสวงหากำไรของประเทศไทย พ.ศ. 2549-2551 ได้นิยามไว้และถูกอ้างอิงไว้ในงานวิจัยของ ณา จันทรสม (2555)

งานวิจัยของ ณา จันทรสม (2555) [3] เรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย” ได้ชี้ข้อจำกัดเห็นว่า การที่วัดเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรและมีกิจกรรมจัดหาทุนผ่านการบริจาค จึงมีความจำเป็นที่จะต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) และตรวจสอบได้ (Accountability) การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดสะท้อนถึงแหล่งที่มาและการใช้เงิน การจัดทำรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน เปิดเผยให้สาธารณะชนได้รับรู้และเข้ามาตรวจสอบได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ขวัญสุรางค์ ขำแจ้ง (2543) [4] และ เขียวชัย เสาสามา และ ปวีณา กองจันทร์ (2563) [5] ได้ทำการศึกษาวิจัยการจัดทำบัญชีและการควบคุมภายในด้านบัญชี โดยการศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะตอบคำถามว่า การบริหารการเงินของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการอย่างไร โดยหากพิจารณาแล้ว การบริหารการเงินที่ดีย่อมมีส่วนทำให้วัดมีความโปร่งใส สร้างความน่าเชื่อถือ และนำไปสู่ความเชื่อมั่นในการเป็นองค์กรศูนย์กลางทางจิตใจของคนในชุมชนและสังคม รวมถึงความมั่นคงทางด้านการเงินให้แก่วัดในระยะยาว นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มุ่งเน้นการสร้างระบบและกลไก เพื่อให้การจัดการข้อมูลทางการเงินของวัดเป็นไปอย่างมีระบบ ซึ่งจุดเริ่มต้นสำคัญต้องมาจากการจัดทำข้อมูลทางบัญชีที่มีมาตรฐาน แต่ทั้งนี้ หากจะใช้มาตรฐานบัญชีที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเช่นเดียวกับภาคเอกชนอาจมีข้อจำกัดในการดำเนินการ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาแนวทางในการจัดทำบัญชีของวัดที่ได้มาตรฐานระดับหนึ่งและสามารถให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงฐานะการเงินของวัดได้ เพื่อเป็นข้อมูลที่ช่วยสะท้อนมูลค่าเศรษฐกิจของวัดในภาพรวมและสามารถนำเสนอให้สาธารณะได้เข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบได้อีกทางหนึ่ง

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาบัญชีการเงินของวัดในประเทศไทย เพื่อให้การจัดทำบัญชีของวัดเป็นไปด้วยความถูกต้อง เกิดความโปร่งใส และตรวจสอบได้ ทั้งนี้เพื่อให้วัดเป็นที่เชื่อมั่นศรัทธา และได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1. เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาคู่มือสำหรับการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินให้แก่วัดในประเทศไทย ภายใต้ข้อจำกัดของวัดเกี่ยวกับความพร้อมด้านอุปกรณ์และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำบัญชี
- 2. จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการวางระบบบัญชีการเงินของวัดในระดับประเทศ เพื่อนำไปสู่การมีข้อมูลทางการเงินของวัดที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้
- 3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการข้อมูลทางการเงินของวัดเพื่อการรายงานฐานะการเงินของวัดในภาพรวมของประเทศ และนำเสนอแนวทางในการดำเนินการสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบให้สามารถนำไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจการดำเนินการได้

ระเบียบวิธีการศึกษา

- 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ประชากร ได้แก่ วัดในประเทศไทยจำนวน 39,093 วัด ณ วันที่ 29 มีนาคม 2560 [6] ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจด้วยแบบสอบถามกับวัดตัวอย่างทั่วประเทศ โดยแบ่งกลุ่มวัดตัวอย่างออกเป็น 5 พื้นที่ ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยคัดเลือกวัดตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ไม่น้อยกว่า 300 วัด สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังวัดตัวอย่างจำนวน 6,707 วัด ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2563 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2564 และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวนทั้งสิ้น 534 วัด คิดเป็นสัดส่วนการคืนกลับมาร้อยละ 8.01 โดยสัดส่วนการกระจายตัวของวัดตัวอย่างที่ได้จากแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับลักษณะการกระจายตัวของประชากรวัดทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 45.18) รองลงมา คือ วัดในภาคเหนือ (ร้อยละ 23.05) วัดในภาคกลาง (ร้อยละ 17.64) วัดในภาคใต้ (ร้อยละ 8.96) วัดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ร้อยละ 5.17) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

Table 1. Sample size was measured by the research sector

Region	Population		Sample	
	Number of Temples	Percentage	Number of Temples	Percentage
Northeast	17,661	45.18	219	41.01
Central	6,896	17.64	98	18.35
North	9,012	23.05	133	24.91
South	3,503	8.96	57	10.67
Bangkok and its vicinity	2,021	5.17	27	5.06
Total	39,093	100.0	534	100.0

Source: National Office of Buddhism. (2017). List of temples nationwide for Annual Report 2017 by the Department of Religious Places and Temple Registration Control. Buddhist Places Division National Office of Buddhism. Information as of March 29, 2017. Retrieved from the website. http://www.buddhiststudies-nrru.net/?page_id=3926

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Structured Questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย เพื่อเก็บข้อมูลจากวัดตัวอย่างในประเทศไทยต่อประเด็นการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินของวัด การได้มาของรายได้ และช่องทางการรับบริจาคของวัด การบริหารค่าใช้จ่าย การควบคุมภายในของวัด และรูปแบบการเปิดเผยข้อมูลของวัด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชี

2.2 การสัมภาษณ์บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำบัญชีของวัด รวมถึงหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐานการจัดทำบัญชี รวมถึงวัดที่ต้องดำเนินการจัดทำบัญชี มีดังนี้

(1) สัมภาษณ์เจ้าอาวาสและตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ที่มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีของวัด เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำบัญชีที่เป็นปัจจุบันของวัดที่เป็นวัดตัวอย่าง การเปิดเผยข้อมูลของวัด การใช้งานระบบ e-Donation การออกเอกสารหลักฐานในการรับและจ่ายเงินของวัด ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวัด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีของวัดในรูปแบบใหม่ การดำเนินการควบคุมภายในของวัด

(2) สัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบการจัดเก็บรายได้ และระบบการจัดทำบัญชีของวัด ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมสรรพากร และสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินการจัดทำบัญชีของวัด และศึกษาแนวทางในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลการเงินของวัด รวมทั้งบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการออกแบบและกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับรูปแบบการจัดทำบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด 6 รูปแบบ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้ระเบียบวิธีทางสถิติโดยโปรแกรม SPSS ดังนี้

(1) สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytical Statistics) เป็นการบรรยายคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

(2) สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานไคสแควร์ (Chi-square) ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่อยู่ในรูปของความถี่ ร้อยละ

3.2 การประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หน่วยงานผู้มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลการจัดทำบัญชีการเงินของวัดในประเทศไทย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พ.ศ.) กรมสรรพากร และสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ และสัมภาษณ์วัดนาร่องที่ใช้ระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้ คือ วัดดาวดึงษาราม เพื่อนำประเด็นการสัมภาษณ์มาสรุปเป็นผลการศึกษาต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผู้ให้ข้อมูลตามแบบสอบถามของวัดตัวอย่าง

ส่วนใหญ่สังกัดมหานิกาย คิดเป็นร้อยละ 86.80 และสังกัดธรรมยุต ร้อยละ 13.20 โดยวัดที่ให้ข้อมูลตามแบบสอบถามส่วนมากมีที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 41.00 รองลงมา คือ วัดในภาคเหนือ

ร้อยละ 24.90 วัดในภาคกลาง ร้อยละ 18.40 ตามลำดับ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ เจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 66.40 รองลงมา คือ ไวยาวัจกร คิดเป็นร้อยละ 11.50 และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ร้อยละ 5.80 ตามลำดับ โดยวัดตัวอย่างมีขนาดที่ตั้งของวัดเฉลี่ย 20.64 ไร่ และมีจำนวนพระสงฆ์เฉลี่ย 7 รูป สามเณร 8 รูป และฆราวาส (เด็ก/ผู้ใหญ่) 3 คน

2. รูปแบบบัญชีการเงินของวัด

เมื่อพิจารณาถึงการรับรู้ถึงการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินของวัดตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด ซึ่งมี 6 แบบ ได้แก่ (1) สมุดบัญชีรายรับรายจ่ายรายวัน (2) สมุดบัญชีเงินฝาก (3) สมุดบัญชีแยกรายรับ (4) สมุดบัญชีแยกรายจ่าย (5) สมุดบัญชีงบประมาณปี และ (6) เล่มรายงานงบประมาณปี จากผลการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นวัดที่ทราบว่ามีกรปรับปรุงแบบรายงานสมุดบัญชีรายรับรายจ่ายรูปแบบใหม่ คิดเป็นร้อยละ 51.10 ส่วนที่เหลือเป็นวัดที่ไม่ทราบว่ามีกรปรับปรุงแบบรายงาน คิดเป็นร้อยละ 49.90 เมื่อสอบถามการทำบัญชีแยกตามสมุดบัญชีแต่ละแบบ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีการจัดทำบัญชีแต่ละแบบ คิดเป็นร้อยละ 60 ยกเว้นแบบที่ 2 สมุดเงินฝากธนาคาร ที่วัดส่วนใหญ่ระบุว่ามีการจัดทำ คิดเป็นร้อยละ 90 ซึ่งในประเด็นนี้มีข้อสังเกตจากผลการสำรวจว่า ผู้ตอบแบบสอบถามอาจไม่เข้าใจบัญชีแต่ละแบบอย่างแท้จริง และอาจเข้าใจผิดว่าสมุดบัญชีแบบที่ 2 คือ สมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร (Book bank) ซึ่งไม่ใช่บัญชีแบบที่ 2 ตามที่ระบุไว้ในคู่มือการจัดทำบัญชีทรัพย์สินของวัดฯ ดังนั้น จึงยังไม่สามารถสรุปได้ว่ามีวัดจำนวนเท่าใดที่มีการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด

นอกจากนี้ยังข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด โดยผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 48.90 เห็นว่า การจัดทำบัญชีและรายงานการเงินรูปแบบใหม่ทั้ง 6 แบบ จะสร้างความไม่สะดวกเนื่องจากต้องแยกรายการใช้จ่ายต่าง ๆ ลงตามสมุดบัญชีแต่ละประเภท โดยพระภิกษุสงฆ์หรือบุคลากรของวัดจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางบัญชี และวัดบางแห่งมีความเห็นว่าทางวัดไม่ได้มีรายได้และรายจ่ายเกิดขึ้นทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 3.80

ประเด็นของรอบระยะเวลาบัญชี พบว่า วัดที่ตอบแบบสอบถามได้ดำเนินการตามรอบระยะเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นวัดที่เลือกดำเนินการตามรอบระยะเวลาตามปีปฏิทิน คิดเป็นร้อยละ 54.10 ส่วนที่เหลือเป็นวัดที่เลือกดำเนินการตามรอบระยะเวลาตามปีงบประมาณ คิดเป็นร้อยละ 39.10 ซึ่งไม่สอดคล้องกับรอบระยะเวลาบัญชีที่กำหนดไว้ในคู่มือฯ ที่กำหนดให้ใช้รอบระยะเวลาบัญชีหรือรอบระยะเวลาการทำรายการทางการเงินประจำปีตามปีปฏิทิน ถ้ามีการปรับให้รอบระยะเวลาบัญชีสอดคล้องกันทั้งระบบย่อมจะส่งผลต่อการดำเนินการสำหรับวัดที่มีการจัดทำบัญชีตามรอบปีงบประมาณที่จะต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นรอบระยะเวลาบัญชีตามปีปฏิทิน ซึ่งอาจต้องมีแนวทางในการจัดการในประเด็นนี้เพื่อลดความสับสนของวัดที่เกี่ยวข้องด้วย

3. ความพร้อมของวัดในการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด

เนื่องจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีเป็นหลักฐานที่แสดงว่ารายการบัญชีที่บันทึกไว้นั้นเป็นรายการที่เกิดขึ้นจริงตามรายละเอียดและจำนวนเงินที่ปรากฏในเอกสาร โดยความพร้อมของวัดในการจัดทำบัญชีจึงเชื่อมโยงกับการจัดเตรียมรวบรวมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการบันทึกบัญชีซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นจากผลการสำรวจ พบว่า มีวัดที่ระบุว่ามีเอกสารการรับเงินและออกใบอนุโมทนาบัตรทุกครั้ง รวมทั้งมีการจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ คิดเป็นร้อยละ 36.10 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่พบว่า มีบางวัดมีได้ออก

เอกสารหลักฐานการรับเงินทุกครั้งเมื่อมีการรับเงินบริจาคหรือการเปิดตู้รับบริจาค ซึ่งสะท้อนว่ายังมีวัดอีกจำนวนมากที่ไม่ได้มีเอกสารเกี่ยวกับการรับเงินและการจ่ายเงินอย่างครบถ้วน ซึ่งอาจส่งผลทำให้การบันทึกบัญชีของวัดไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนได้

การดำเนินการตามกระบวนการสำคัญ ได้แก่ บันทึกยอดยกมาในสมุดรายรับรายจ่ายประจำวัน และสมุดเงินฝากธนาคาร บันทึกรายการประจำวัน เมื่อมีการรับและจ่ายเงินสด และเงินฝากธนาคารในแต่ละวัน บันทึกรายการในสมุดแยกประเภทรายรับ และสมุดแยกประเภทรายจ่าย และปิดบัญชี เพื่อสรุปยอดคงเหลือของบัญชี เมื่อสิ้นวันหรือสิ้นเดือนให้ปิดบัญชี ซึ่งตามกระบวนการข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินการที่ต้องทำเป็นประจำและใช้เวลาเพื่อให้การบันทึกบัญชีมีความแม่นยำ ถูกต้อง ครบถ้วน อีกทั้งหากมีธุรกรรมเกิดขึ้นในวัดเป็นจำนวนมากจำเป็นที่จะต้องบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อมิให้เกิดการตกหล่นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความผิดพลาด อีกทั้งบุคลากรของวัดยังต้องมีความรู้ทางบัญชีในระดับหนึ่งจึงจะสามารถดำเนินการได้ จากผลการสำรวจและการสัมภาษณ์ พบว่า มีวัดส่วนใหญ่มีผู้รับผิดชอบในการทำบัญชีเป็นการเฉพาะ ร้อยละ 85.10 แต่เป็นการได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีจิตศรัทธามาช่วยงานวัดโดยจิตอาสา ซึ่งอาจจะเข้ามาช่วยทำบัญชีในบางช่วงเวลา อาทิ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง จึงต้องมีระบบในการเก็บรวบรวมเอกสารให้ครบถ้วน เพื่อจะได้จัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้หากจะลดความยุ่งยากในการทำบัญชีด้วยการใช้โปรแกรมทางบัญชีเข้าช่วยในการทำบัญชี จึงเป็นประเด็นที่จะต้องพัฒนาโปรแกรมทางบัญชีเพื่อรองรับการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด ซึ่งจากการสัมภาษณ์วัดที่ใช้โปรแกรมทางบัญชีหรือโปรแกรมเพื่อการคำนวณ (MS-Excel) คิดเป็นร้อยละ 42.40 พบว่า โปรแกรมทางบัญชีสามารถช่วยลดภาระงานในการทำบัญชีได้มาก แต่บุคลากรของวัดจำเป็นต้องมีความรู้และความชำนาญในการใช้งาน

รวมทั้งผลการสำรวจยังสะท้อนให้เห็นว่า ความพร้อมของวัดในการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด จะเป็นประเด็นในวัดที่มีขนาดเล็กมากกว่าวัดที่มีขนาดใหญ่ โดยขนาดของวัดจะสามารถวัดได้จากหลายมิติ อาทิ เกณฑ์รายได้ และเกณฑ์จำนวนพระจำพรรษา แต่วัดที่มีขนาดเล็กที่มีพระสงฆ์จำพรรษาน้อย โดยบางวัดอาจมีเพียงเจ้าอาวาสรูปเดียวจำพรรษาในเวลานั้น จะสะท้อนถึงข้อจำกัดหรือความไม่พร้อมของวัด ในการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดมากกว่า ทั้งในส่วนของการกำลังคนที่จะเข้ามาช่วยเหลือวัด บุคลากรของวัดต้องมีความรู้ความเข้าใจทางบัญชี การจัดทำระบบเพื่อการรวบรวมเอกสารหลักฐาน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการดำเนินการ

4. การกำหนดโครงสร้างในการบริหารจัดการ โครงสร้างรายรับ และโครงสร้างรายจ่าย

โครงสร้างในการบริหารจัดการภายในวัดเป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยให้เจ้าอาวาสสามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยเจ้าอาวาสอาจพิจารณากำหนดโครงสร้างในการบริหารในรูปของคณะกรรมการวัดที่มีอำนาจและหน้าที่ในการออกข้อบังคับ ระเบียบ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของวัด และกำหนดขอบเขตอำนาจและหน้าที่ในการบริหารงานด้านต่าง ๆ อาทิ (1) การพิจารณา อนุมัติ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือผู้ปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นต้น (2) การลงนามสั่งจ่ายเงินฝากธนาคาร (3) การพิจารณาแนวทางปฏิบัติการจัดทำเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการรับเงินและการจ่ายเงินของวัด (4) การลงนามในเอกสารทางการเงินที่สำคัญ เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบอนุโมทนาบัตร ใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงิน เป็นต้น (5) การพิจารณาอนุมัติ แผนงาน งบประมาณประจำปีของวัด (6) การจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ ของวัด

บทบาทของคณะกรรมการวัด เพื่อให้การบริหารจัดการภายในวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมถึงการกำหนดโครงสร้างของรายรับและรายจ่ายของวัด เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำบัญชีได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างการจำแนกประเภทรายรับของวัด อาจแบ่งเป็นรายรับเพื่อกิจการทั่วไปของวัด และรายรับตามวัตถุประสงค์ประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้ การกำหนดประเภทของรายรับขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละวัด (ภาพที่ 1)

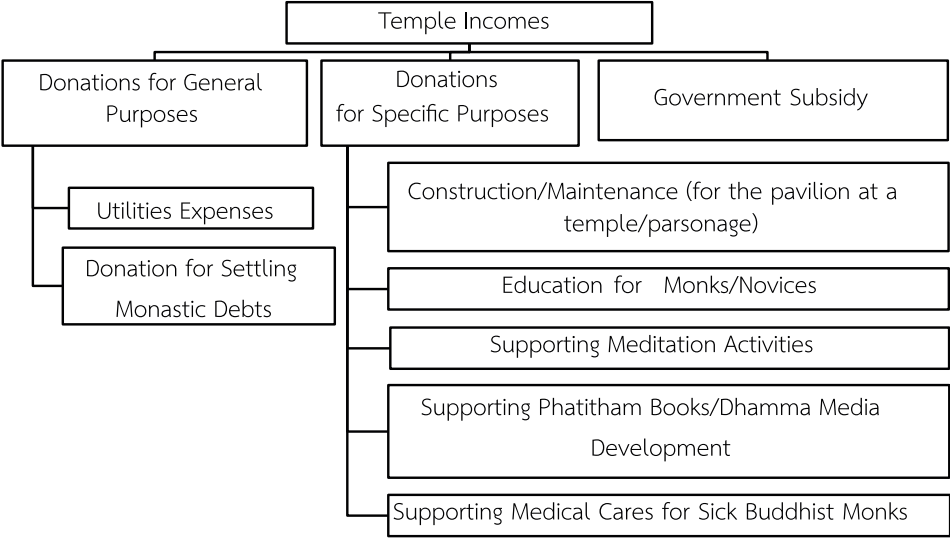

Figure 1. An Example of the Classification of Temple Incomes by Donation Types

โดยทั่วไป ช่องทางของรายรับของวัดมาจากการรับบริจาค การทำบุญของพุทธศาสนิกชนทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดา นิติบุคคล รัฐบาล หรือองค์กรทางศาสนา ที่ให้การสนับสนุนผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การทำบุญตามตู้รับเงินทำบุญ ณ จุดต่าง ๆ ภายในวัด รวมถึงการได้รับเงินอุดหนุนจากงบประมาณที่ตั้งขึ้น และขอรับเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งการจัดวางโครงสร้างรายรับของวัดอย่างเป็นระบบจะเป็นการกำหนดกรอบในการจัดทำบัญชีของวัดที่สำคัญ

ตัวอย่างการจำแนกประเภทรายจ่ายของวัด อาจแบ่งเป็นรายจ่ายเพื่อกิจการทั่วไปของวัด และรายจ่ายตามวัตถุประสงค์ของเงินบริจาคต่าง ๆ ทั้งนี้ การกำหนดประเภทของรายจ่ายขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละวัด (ภาพที่ 2)

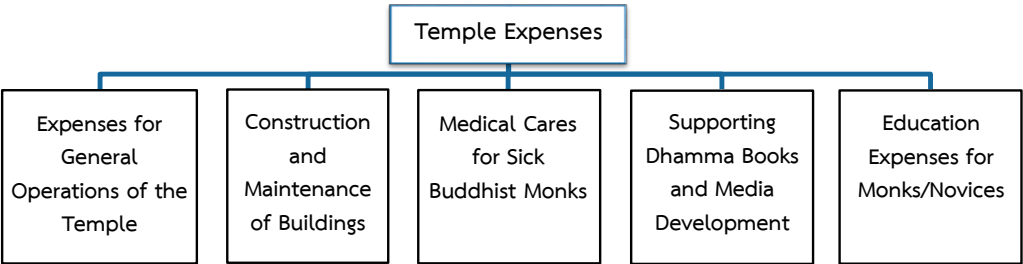

Figure 2. An Example of the Classification of Temples' Expenses by Donation Purposes

การกำหนดโครงสร้างรายจ่ายของวัด เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำบัญชีแยกประเภทรายจ่าย และในโครงสร้างรายจ่ายควรกำหนดกรอบวงเงินของประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ไว้ด้วย เพื่อเป็นการควบคุมค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะทางการเงินของวัด เป็นการลดความเสี่ยงของการใช้จ่ายที่สูงเกินไป ป้องกันการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่บริจาค ซึ่งอาจเป็นการดำเนินการที่ขัดพระธรรมวินัย และส่งผลต่อความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อวัดและพุทธศาสนาได้

นอกจากนั้น คณะกรรมการวัดควรมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการในกิจการต่าง ๆ ของวัด อย่างเป็นระบบและจัดทำเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษรเพื่อจัดเก็บไว้อ้างอิงได้ในอนาคต อาทิ 1) ระบบการจัดทำและจัดเก็บเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการรับและจ่ายเงินของวัด เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบอนุโมทนาบัตร เอกสารหลักฐานการรับเงินจากการเปิดตู้รับบริจาค ใบสำคัญรับเงิน เป็นต้น 2) ระเบียบปฏิบัติในการเก็บกุญแจตู้รับบริจาค การเปิดตู้รับบริจาค 3) ระเบียบปฏิบัติในการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในวัด เป็นต้น 4) ระเบียบปฏิบัติในการจัดเก็บสมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร การฝากและถอนเงิน และ 5) ระเบียบปฏิบัติในการจัดเก็บเงินสดภายในวัด เป็นต้น

จากผลการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่วัดตัวอย่างยังมีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ มีคณะกรรมการเฉลี่ย 19 คน ซึ่งคณะกรรมการประกอบไปด้วยพระสงฆ์และฆราวาส รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ พบว่า ร้อยละ 47.90 ได้กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการเพื่อประโยชน์ของการช่วยเหลือกิจการของวัด เช่น ผู้มีความรู้ในเรื่องการเงินการบัญชี นักกฎหมาย เป็นต้น หรือในบางครั้งจะขอความช่วยเหลือให้ญาติโยมที่มีความรู้ในเรื่องงานก่อสร้าง ช่วยเหลือกิจการของวัดในการควบคุมดูแลงานก่อสร้างให้แก่วัดในฐานะที่ปรึกษาของเจ้าอาวาสด้วย แต่ทั้งนี้ ไม่ได้พบได้กับทุกวัดที่สัมภาษณ์ แต่ถือเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยเหลือกิจการของวัดได้

5. การควบคุมภายในของวัด

ผลการสำรวจ สะท้อนให้เห็นว่า วัดตัวอย่างยังไม่ได้กำหนดแนวปฏิบัติที่สะท้อนถึงการควบคุมภายในของวัด ตัวอย่างเช่น การกำหนดขั้นตอนและวิธีปฏิบัติสำหรับการเปิดตู้รับบริจาค ส่วนใหญ่เป็นวัดตัวอย่างที่ไม่ได้กำหนดกรอบเวลาในการเปิดตู้รับบริจาคไว้อย่างชัดเจน (ร้อยละ 41.30) รองลงมาเป็นวัดตัวอย่างที่กำหนดระยะเวลาในการเปิดตู้รับบริจาคอย่างชัดเจน (ร้อยละ 28.10) วัดตัวอย่างที่ไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัวในการเปิดตู้รับบริจาคและนับจำนวนเงิน (ร้อยละ 18.50) ตามลำดับ รวมทั้งพบว่ามีวัดตัวอย่างที่ไม่ได้ออกเอกสารเป็นหลักฐานการรับเงินหรือรับรู้เงินรายได้จากการเปิดตู้รับบริจาค คิดเป็นร้อยละ 48

การกำหนดระเบียบปฏิบัติในการดำเนินงานในกิจการต่าง ๆ ภายในวัด จะเป็นการสร้างกลไกในการควบคุมภายในของวัด เป็นการลดโอกาสเสี่ยงในพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และเพิ่มกลไกในการตรวจสอบภายในวัดได้ แนวปฏิบัติและการดำเนินการที่สะท้อนถึงการควบคุมภายในของวัด อาจแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) การดำเนินงานเกี่ยวกับการได้มาซึ่งรายได้ของวัด อาทิ เมื่อออกใบเสร็จรับเงินแล้ว ลงบัญชีรายรับและอ้างเลขที่ใบเสร็จ พิมพ์หมายเลขใบเสร็จรับเงินทุกฉบับเรียงลำดับล่วงหน้า นำเงินสดและเช็คที่ได้ฝากธนาคารทันที การรายงานยอดเงินคงเหลือประจำวัน ตรวจสอบยอดเงินสดคงเหลือในมือกับยอดเงินสดในบัญชีทุกวัน ตรวจสอบเอกสารทุกฉบับว่ามีกรบันทึกบัญชี การควบคุมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับเงิน

2) การบริหารจัดการค่าใช้จ่าย อาทิ มีการตรวจเอกสารอนุมัติการจ่ายก่อนจ่ายเงินทุกครั้ง จ่ายเงินทุกครั้งเป็นเช็คยกเว้นค่าใช้จ่ายที่เป็นจำนวนไม่มาก พิมพ์เลขที่เอกสารการจ่ายเงินทุกฉบับไว้ล่วงหน้า ระบุ

วงเงินและผู้มีอำนาจลงนามในการจ่ายเงิน

3) การกำกับดูแลทรัพย์สิน อาทิ ลงทะเบียนทรัพย์สินที่ได้มาในทะเบียนสินทรัพย์ทุกครั้ง เมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินใดออกจากทะเบียนต้องระบุสาเหตุการจำหน่าย มีการลงทะเบียนสินทรัพย์ที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์แยกออกจากกันอย่างชัดเจน และตรวจสอบทรัพย์สินที่ลงทะเบียนกับทรัพย์สินที่มีอยู่จริงอย่างสม่ำเสมอ กำหนดระเบียบในการนำทรัพย์สินของวัดไปใช้ และกำหนดสถานที่เก็บรักษาทรัพย์สินของวัดให้มีความปลอดภัย

นอกจากนั้น ผลการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่วัดตัวอย่างเห็นด้วยให้สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโลกในการควบคุมภายในวัด ได้แก่ 1) กำหนดแบบพิมพ์ต่าง ๆ ให้วัดในการจัดประโยชน์ (ร้อยละ 79.10) 2) ออกระเบียบให้วัดถือปฏิบัติ (ร้อยละ 69.50) 3) เก็บรักษาหนังสือสำคัญของที่ดินวัด ร้อยละ (66.30) 4) รับฝากหนังสือสัญญาและ/หรือหนังสือสำคัญให้วัด ร้อยละ (61.20) 5) ช่วยเหลือเงินวัดในการดำเนินคดีเกี่ยวกับศาสนสมบัติ (ร้อยละ 87) และ 6) ส่งเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตามกฎกระทรวงฯ ร้อยละ (89.40)

6. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการเงิน โดยกรมสรรพากรได้พัฒนาระบบการบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) [7] เพื่อใช้รองรับข้อมูลการรับบริจาคและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริจาค โดยไม่ต้องนำหลักฐานการบริจาคมาแสดงต่อกรมสรรพากร ทั้งนี้ บางหน่วยงานผู้บริจาคยังได้รับสิทธิสำหรับลดหย่อนภาษีได้ 2 เท่า เมื่อบริจาคผ่านระบบนี้ โดยหน่วยรับบริจาคที่สามารถรับบริจาคผ่านระบบ e-Donation ได้แก่ สถานศึกษา ศาสนาสถานของทุกศาสนา โรงพยาบาล องค์กรสาธารณกุศล จากข้อมูล ณ วันที่ 25 มกราคม 2561 [8] ประเภทและจำนวนของหน่วยงานและองค์กรที่ใช้ระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) มีจำนวน 76,000 แห่ง ซึ่งมีกลุ่มที่ใช้ระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด คือ ศาสนสถาน ซึ่งในที่นี้ หมายถึง วัด มีจำนวน 33,596 วัด (ดังตารางที่ 2)

Table 2. Types and number of agencies and organizations using electronic donation systems (e-Donation)

No.	Type of Donation Unit	Number (Places)
1	Place of Worship	33,596
2	Educational Institution	35,222
3	Infirmary	7,298
4	Foundation and Charity Organization	377
Total		76,493

Source: The Revenue Department. Information as of January 25, 2021, from additional details obtained through the interview.

เมื่อพิจารณาผลสำรวจจากแบบสอบถาม พบว่า มีวัดตัวอย่างที่รับบริจาคผ่านระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์

คิดเป็นร้อยละ 18.30 ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่พบว่า วัดมีระบบการบริจาคอิเล็กทรอนิกส์แต่ไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากญาติโยมมักจะไม่คุ้นเคย แต่ชอบทำบุญด้วยเงินสดหรือโอนผ่านบัญชีธนาคารเป็นหลัก แม้ว่าระบบการบริจาคอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นระบบที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการออกใบอนุโมทนาบัตร และช่วยออกรายงานในการรับบริจาค ซึ่งเป็นเอกสารหลักฐานในการรับเงินที่ดี แต่เนื่องจากระบบนี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก จึงทำให้ยังไม่เป็นกลไกในช่องทางการรับเงินบริจาคและสร้างความโปร่งใสตรวจสอบได้ให้กับระบบบัญชีวัดได้เท่าที่ควร

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาในประเด็นของการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการทำบัญชีพบว่า ส่วนน้อยเป็นวัดตัวอย่างที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำบัญชี คิดเป็นร้อยละ 14 โดยส่วนใหญ่เป็นวัดตัวอย่างที่จัดทำบัญชีด้วยมือ คิดเป็นร้อยละ 66.70 แต่มีวัดบางส่วนที่ใช้คอมพิวเตอร์ร่วมด้วย คิดเป็นร้อยละ 32.50 แต่ทั้งนี้ระบบที่ใช้อยู่ยังเป็นการใช้งานโปรแกรมเพื่อการคำนวณเป็นหลัก และมีวัดตัวอย่างบางส่วนที่ใช้โปรแกรมทางบัญชีเป็นเครื่องมือในการจัดทำบัญชีของวัด คิดเป็นร้อยละ 14.90

อย่างไรก็ดี มีข้อคิดเห็นที่สะท้อนจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่วัดตัวอย่างเห็นด้วยกับการพัฒนาการจัดทำบัญชีของวัดตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด คิดเป็นร้อยละ 79.70 เพราะเห็นว่ารูปแบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด 6 แบบ จะทำให้ชี้แจงการทำบัญชีรายรับรายจ่ายได้ง่ายขึ้น เป็นระบบเดียวกันโปร่งใสและง่ายต่อการตรวจสอบ อีกทั้งการทำบัญชีแยกเป็นรายประเภทช่วยให้จัดการข้อมูลทางการเงินได้อย่างละเอียด รอบคอบ และง่ายต่อการตรวจทาน เป็นการเพิ่มศักยภาพแก่วัด แต่ทั้งนี้ต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้อบรมอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการอบรมที่เป็นการปฏิบัติ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรกำหนดแบบเล่มบัญชีสำหรับวัดอย่างแน่นอน จัดพิมพ์และนำส่งให้ทางวัดตลอดจนจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่อำนวยความสะดวกในการทำบัญชีที่มีความเรียบง่ายต่อการใช้งานตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดด้วย

7. การตรวจสอบบัญชี และการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัด

ตามกฎกระทรวง การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติวัด พ.ศ. 2564 [9] ได้ยกเลิกกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) [10] ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 [1] ข้อ 8 กำหนด “ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งจัดทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และถูกต้อง” แต่ไม่ได้กำหนดหน้าที่ในการตรวจสอบบัญชีจากผู้ตรวจสอบภายนอกไว้ ทั้งนี้ จากผลการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่วัดตัวอย่างได้กำหนดให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีของวัด คิดเป็นร้อยละ 70.90 สำหรับวัดตัวอย่างที่ระบุว่าไม่มีหน่วยงานภายนอกทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีของวัด โดยระบุว่าเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานที่เก็บรวบรวมบัญชีของวัดในแต่ละปี และจัดทำรายงานรายชื่อวัดที่จัดส่งบัญชีเสนอต่อมหาเถรสมาคมเพื่อรับทราบ แต่ในความเป็นจริงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไม่ได้มีหน้าที่ในการตรวจสอบบัญชี แต่จะทำหน้าที่ตรวจสอบเฉพาะในกรณีที่มีเหตุร้องเรียนต่อกิจการวัด

การเปิดเผยข้อมูลการเงินของวัดในวงกว้างเพื่อให้สาธารณชนได้เข้าถึงข้อมูล จะช่วยสร้างกลไกในการตรวจสอบจากภาคประชาชน จากข้อมูลการสำรวจ พบว่า ช่องทางในการเปิดเผยข้อมูลการเงินของวัดจะเป็นช่องทางภายในวัดเป็นหลัก เช่น การปิดประกาศบอร์ดภายในวัดหรือสื่อเสียงตามสาย เป็นต้น โดยยังมิได้เปิดเผยข้อมูลในวงกว้างผ่านทางเว็บไซต์ ซึ่งมีวัดตัวอย่างจำนวนน้อยมากที่ระบุว่ามีการเปิดเผยข้อมูลการเงินของวัด

ผ่านทางเว็บไซต์ ทั้งนี้ส่วนใหญ่วัดตัวอย่างเห็นด้วยกับการเปิดเผยข้อมูลการเงินให้สาธารณะได้รับทราบ คิดเป็นร้อยละ 71.50 แต่มีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่เห็นด้วยต่อการเปิดเผยข้อมูลการเงินต่อสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 28.50 ด้วยเหตุผลว่า การเปิดเผยข้อมูลการเงินต่อสาธารณะอาจเป็นช่องทางให้พวกมิจฉาชีพใช้ข้อมูลดังกล่าวมาแสวงหาผลประโยชน์จนกว่าได้ ตลอดจนอาจนำความเสี่ยงมาสู่ชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาสในวัด รวมทั้งทรัพย์สินของวัดอาจได้รับความเสียหายหรือสูญหายได้ แต่ควรให้คณะกรรมการของวัดและชุมชนในพื้นที่ช่วยกันบริหารจัดการกันเอง

8. การพัฒนาบุคลากรของวัดเพื่อรองรับการใช้ระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด

ผลการสำรวจสะท้อนอย่างชัดเจนว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการจัดทำบัญชีของวัด คือ บุคลากรของวัดไม่มีความรู้ความเข้าใจ (ร้อยละ 50.70) บุคลากรวัดไม่เพียงพอ (ร้อยละ 24) และวัดขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 20) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีเป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่ต้องเร่งหาแนวทางในการพัฒนาบุคลากรของวัดให้สามารถจัดทำบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถาบันการศึกษาในชุมชน อาจช่วยกันพัฒนาบุคลากรของวัดและสร้างความร่วมมือกับสถาบันศึกษาภายในพื้นที่ ในการให้นักศึกษาดำเนินบัญชีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางระบบบัญชีของวัด และให้คำแนะนำกับบุคลากรของวัดในการใช้โปรแกรมบัญชีพื้นฐานในการจัดทำบัญชีได้ เนื่องจากระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดไม่ได้มีซับซ้อนมากนัก อีกทั้งธุรกรรมภายในวัด โดยเฉพาะวัดขนาดเล็กจะมีธุรกรรมเกิดขึ้นไม่มาก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งกับวัดและนักศึกษาในการที่จะได้เรียนรู้และฝึกฝนจากประสบการณ์จริงด้วย

อภิปรายผลการศึกษา

1. รูปแบบบัญชีการเงินของวัดตัวอย่างมีการดำเนินการที่แตกต่างกันในแต่ละวัด โดยมีบางวัดที่กำหนดรูปแบบบัญชีของตนเอง (ร้อยละ 66.70) และมีบางวัดที่ใช้ตามรูปแบบระบบบัญชีมาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้ (ร้อยละ 52.90) รวมทั้งมีบางวัดที่มีโครงสร้างการบริหารงานเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรประเภทมูลนิธิจึงมีการจัดทำบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีของสภาวิชาชีพบัญชี (ร้อยละ 8.20) เมื่อปี พ.ศ. 2561 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดทำคู่มือการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด [9] เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการจัดทำบัญชีสำหรับวัดนาร่องจำนวน 16 วัด ซึ่งเริ่มจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด โดยมีวัดดาวดึงษาราม เป็นวัดนาร่องต้นแบบที่จัดทำบัญชีครบทั้ง 6 เล่มตามคู่มือไวอาวัจกร พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 [1] และให้วัดถือปฏิบัติตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 [10] ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 6 จากข้อบังคับดังกล่าววัดจึงมีหน้าที่จัดทำบัญชีและจัดส่งรายงานการเงินให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นประจำทุกปี โดยผลการสำรวจจากแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่วัดตัวอย่างเห็นด้วยกับการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด โดยมีความเห็นต่อการพัฒนาที่ให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบุคลากรของวัดให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด และควรพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับการจัดทำบัญชีด้วย

2. แนวทางในการพัฒนาการจัดทำบัญชีและการรายงานการเงินของวัด ควรจัดทำควบคู่ไปกับการกำหนดโครงสร้างในการบริหารจัดการของวัดโดยพิจารณาในรูปของคณะกรรมการ [12] มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การกำหนดโครงสร้างรายรับ โครงสร้างรายจ่าย และวงกรอการ

ปฏิบัติงานในการรับ - จ่ายเงินของวัดให้เป็นระบบ เพื่อเป็นกรอบในการรวบรวมเอกสารหลักฐานและจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ รวมถึงควรวางระเบียบปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การควบคุมภายในของวัดให้มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ อาทิ แนวปฏิบัติในการรับและจ่ายเงินของวัด การเปิดคู่รับบริจาค การกำกับดูแลทรัพย์สิน การเก็บรักษาเงิน การฝากเงิน การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร การลงนามส่งจ่าย เป็นต้น

3. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้รองรับการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด สามารถใช้ระบบที่เป็นโปรแกรมทางบัญชีพื้นฐานช่วยในการดำเนินการได้ เนื่องจากระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดไม่มีความซับซ้อน และมีรูปแบบบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างง่าย เหมือนกับบัญชีครัวเรือน ซึ่งเหมาะกับวัดขนาดเล็กที่มีรายได้ไม่มาก โดยผลการสำรวจจากแบบสอบถามสะท้อนให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ของวัดตัวอย่างมีรายได้ต่อปีไม่เกิน 1,000,000 บาท (ร้อยละ 90) ซึ่งปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จในการใช้ระบบบัญชีมาตรฐานของวัด คือ การพัฒนาบุคลากรของวัดให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้ นอกจากนี้ยังมีระบบบริจาคเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) ซึ่งเป็นระบบที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริจาคเงิน และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการรับเงินบริจาคและสร้างเอกสารการรับเงินของวัดได้ และใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการรับเงินบริจาคของวัดด้วย แต่ที่ผ่านมาการใช้งานระบบนี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก แม้ว่าวัดโดยส่วนใหญ่จะมีระบบนี้ใช้งานแล้วจากข้อมูลกรมสรรพากร ณ วันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2564 ระบุว่า มีวัดกว่า 33,000 วัด มีการใช้งานระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ แต่การบริจาคผ่านระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ยังเกิดขึ้นไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุของพฤติกรรมการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาที่บริจาคให้กับวัดยังอยู่ในรูปของเงินสดหรือโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารเป็นหลัก

4) การตรวจสอบบัญชีและการเปิดเผยข้อมูลของวัด โดยที่ผ่านมาการตรวจสอบบัญชีของวัดจะตรวจสอบจากภายในวัด กล่าวคือ เจ้าอาวาสจะมีหน้าที่หลักในการตรวจสอบตามข้อกำหนดของกฎกระทรวงฯ แต่ทั้งนี้ช่องทางการตรวจสอบจากภายนอกยังมีไม่มากนัก แม้ว่าจะมีความเข้าใจว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลการเงินของวัด แต่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะทำการรวบรวมรายงานการเงินของวัดและทำรายงานสรุปรายชื่อบุคคลที่จัดส่งรายงานให้กับมหาเถรสมาคมรับทราบเท่านั้น แต่ไม่ได้ทำการตรวจสอบหากไม่มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับกิจการของวัด ดังนั้นกลไกที่จะช่วยให้เกิดการตรวจสอบจากภาคประชาชนด้วยการเปิดเผยข้อมูลของวัดสู่สาธารณะผ่านช่องทางที่ข้อมูลจะสามารถเข้าถึงได้ในวงกว้าง อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด (พศจ.) โดยมีผลการศึกษาจากแบบสอบถามวัดตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่วัดตัวอย่างเห็นด้วยกับการเปิดเผยข้อมูลของวัด แต่มีวัดตัวอย่างบางส่วนที่เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลอาจเป็นช่องทางให้มิจฉาชีพฉวยโอกาสในการเข้ามาหาประโยชน์จากวัด และนำความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมาสู่วัดได้

ข้อเสนอแนะ

1) ผลการศึกษาสะท้อนอย่างชัดเจนถึงความเป็นไปได้ในการขยายผลการจัดทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัดที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้จัดทำขึ้น จึงควรเร่งขยายผลโดยแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงาน อาทิ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือวัดในการวางระบบบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด และฝึกอบรมให้บุคลากรของวัดมีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีตามระบบบัญชีมาตรฐานรวมถึงการกำหนดแนวทางในการจัดทำเอกสารหลักฐานสำหรับการรับและจ่ายเงินของวัด

เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการบันทึกบัญชีได้ รวมถึงการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่องานบัญชีมาช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดทำบัญชีของวัดด้วย

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดทำคู่มือกำหนดแนวปฏิบัติในการควบคุมภายในของวัดให้เป็นระบบ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการของวัด และช่วยให้วัดมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมสรรพากร และสถาบันการศึกษา ควรมีบทบาทในการเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจในการบริจาคผ่านระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) เพื่อให้ผู้บริจาคเห็นประโยชน์และมีแรงจูงใจในการใช้ระบบดังกล่าวมากขึ้น รวมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริจาค และช่วยสร้างกลไกในการรับเงินบริจาคที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ให้แก่วัดด้วย

4) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรพิจารณากำหนดช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลของวัด โดยอาจเปิดเผยต่อสาธารณะเกี่ยวกับภาพรวมของวัดที่มีการทำบัญชีและเปิดเผยรายงานการเงิน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบได้

5) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนตามแนวทางของแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 ด้านการปกครอง (พระราชวรเมธี และคณะ, 2560: น. 24) [13] ที่เน้นการ “ปฏิรูปยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล การพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย การพัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมการให้ทันสมัย” ซึ่งการพัฒนาระบบบริหารจัดการภายในวัด โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบรรลุในด้านต่าง ๆ นั้น จึงเป็นเรื่องที่ควรเร่งขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นและให้มีการกำหนดวัดสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และมีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งและมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบไป

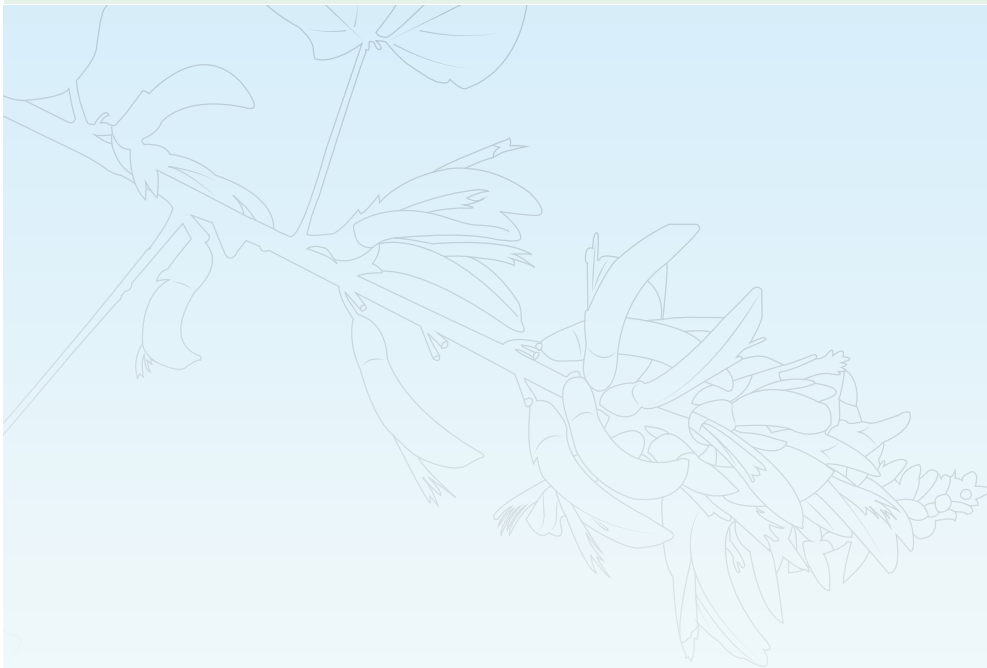
เอกสารอ้างอิง

- [1] The Sangha Act, B.E. 2505 (1962) (Dec. 31). *Thai Government Gazette*, 79(115A, Special Issue). (In Thai)
- [2] The Sangha Act (No. 2), B.E. 2535 (1992) (Mar. 4). *Thai Government Gazette*, 109(16, Special Issue), 5–11. (In Thai)
- [3] Chunsom, N. (2012). *Buddhist Thai temples' financial management: The congruence of good governance principles*. Bangkok: Research Office, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- [4] Khamchaeng, K. (2000). *Accounting of temples in Muang District, Chiang Mai Province*. Master of Accountancy Thesis. Chiang Mai: Chiang Mai University. (In Thai)
- [5] Saosama, T., & Kongchan, P. (2020). The analysis of accounting procedures and internal control of temples in Udon Thani Province following the temple affair manager manual. *Journal of Management and Local Development*, 16(2), 159–179. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/240424/163843> (In Thai)

- [6] National Office of Buddhism. (2017). *List of temples nationwide for Annual Report 2017 by the Department of Religious Places and Temple Registration Control*. <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/805/iid/9905> (In Thai)
- [7] The Revenue Department. (2019). *The Revenue Department announces the D²RIVE strategy to improve tax collection and public services to be modern, fast and fair*. https://www.rd.go.th/fileadmin/user_upload/news/news09_2562_edit.pdf (In Thai)
- [8] The Revenue Department. (2018). *Questions - Answers on the Electronic Donation System (e-Donation)*. https://epayapp.rd.go.th/rdedonation/assets/portal/document/%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%9A_V1.0_20220104.pdf (In Thai)
- [9] The Supreme Sangha Council Act No. 18 (1993) on appointing and removing laypeople. (Apr. 28, 1993). *Announcement of the Sangha Council, 81(4)*. (In Thai)
- [10] Ministerial Regulation No. 2, B.E. 2511 (1968) (Oct. 29). *Thai Government Gazette, 85(98A)*. (In Thai)
- [11] House of Representatives. (2021). *Manual for the preparation of temple property accounts*. Bangkok: Office of the Secretary-General of the House of Representatives. (In Thai)
- [12] Department of Religious Affairs. (1999). *Concise temple management manual*. Bangkok: Religious Affairs Printing House. (In Thai)
- [13] Phra Ratchaworamethee, & others. (2017). *Strategic plan for reforming Buddhist affairs 2017-2021: Implementing Policy into Practice*. Bangkok: National Office of Buddhism. (In Thai)

การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนด
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
Promotion and Development of Palm Tree Products
to Promote Tourism in Bor Tru Community, Ranod
District, Songkhla Province

โชติพงษ์ บุญฤทธิ์^{1*} ชลธิดา เกษเพชร¹ นายพลัฏฐ์ ยิ้มประเสริฐ¹
Chotipong Bunyarit^{1*}, Chonthida Ketphet¹, and Palat Yimprasert¹

¹ สาขาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

* Corresponding author: E-mail address: createsouth@gmail.com

(Received: November 10, 2024; Revised: June 13, 2025; Accepted: June 24, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Method) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มหนองศิลา 2) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว 3) เพื่อออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์โดยใช้กลยุทธ์การตลาดสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว 4) เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต.บ่อตรุ อ.ระโนด จ.สงขลา กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มหัตถกรรม ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และนักท่องเที่ยว มีแบบสอบถามความคิดเห็นและแบบประเมินความพึงพอใจเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือสถาปัตยกรรมของวัดในชุมชน ได้แก่ วัดสีหยัง วัดพระเจดีย์งาม วัดประดู่ และวัดโพธิ์(แค) ผลการนำอัตลักษณ์มาออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มหัตถกรรม ได้แก่ โคมบายเครื่องแขวนใบตาล กรอบรูปนกยูงใบตาล ไอศกรีมลูกตาลโตนด วันลูกตาลกรอบ โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับอัตลักษณ์ชุมชนผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphic) ร่วมกับโปสเตอร์ (Poster) มีแนวทางการยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ 1) กำหนดเป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ one day trip 2) สร้างความเข้าใจให้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) บูรณาการกิจกรรมภายในและภายนอกชุมชน 4) สร้างความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ การท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ชุมชน สื่อประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์การตลาด

Abstract

This study is applied research employing a mixed-methods approach. The objectives are: (1) to examine community identity and analyze the economic feasibility of promoting tourism in the Not Sin Group; (2) to design products that support tourism promotion in the Not Sin Group; (3) to develop public relations media using marketing strategies to enhance tourism promotion in the Not Sin Group; and (4) to propose guidelines for upgrading and developing sugar palm products for community-based tourism management in Bo Tru Subdistrict, Ranot District, Songkhla Province. A sample group comprising handicraft collectives, governmental agencies, entrepreneurs, community members, and tourists. Questionnaires measuring opinions and satisfaction levels were employed as the primary research instruments. The findings revealed that the most prominent community identity stems from the architectural features of local temples, including Wat Sih Yang, Wat Phra Chedi Ngam, Wat Pradu, and Wat Pho (Kae). The application of these cultural identities to product design, in alignment with the capacities of local handicraft groups, resulted in the development of prototype products such as palm-leaf hanging mobiles, palm-leaf peacock photo frames, palm fruit ice cream, and crispy palm fruit jelly. Tourism promotion was strengthened by linking these products to the community's identity through motion-graphic media and poster materials. The guidelines for enhancing and developing palm-based products to support community-based tourism management include: (1) setting goals for one-day creative tourism, (2) promoting stakeholder understanding, (3) integrating internal and external community activities, and (4) ensuring continuity in tourism implementation.

Keywords: Identity, Tourism, Community Products, Public Relations Media, Marketing Strategy

บทนำ

เทศบาลตำบลบ่อตรูแบ่งการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 8,135 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือการทำประมง และมีอาชีพเสริมคือการเลี้ยงกุ้ง และค้าขาย ซึ่งในด้านการค้าขายนั้นส่วนใหญ่เป็นพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะผลผลิตจากตาลโตนด เช่น น้ำตาลสด ผลตาลสด น้ำตาลแว่น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบตาล เป็นต้น การใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดก่อให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มหัตถกรรมคือ “กลุ่มโหนดศิลป์” เพื่อนำประโยชน์ของต้นตาลโตนดมาสร้างให้เกิดรายได้แก่สมาชิกของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้พิการในพื้นที่จังหวัดสงขลา ที่ได้รับการฟื้นฟูร่างกายและได้เรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ จากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงานภาค 5 สงขลา สังกัดประกันสังคม กระทรวงแรงงาน ต่อมาได้รับการส่งเสริมพัฒนาและต่อยอดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลา จนทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม และมีคุณภาพจนได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จากคณะกรรมการรับรองผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดสงขลา ปัจจุบันกลุ่มโหนดศิลป์ได้จัดตั้งอาคารศูนย์การเรียนรู้และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยมีผลิตภัณฑ์หลักเป็นนกยูงจากใบตาลสำหรับประดับตกแต่งที่พิถีพิถัน

วัสดุหลักที่กลุ่มโหนดศิลป์ใช้คือใบตาลโตนด ไม้ตาล ยอดตาล ซึ่งล้วนเป็นส่วนประกอบจากต้นตาลโตนดสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนบ่อตรูที่มีความเกี่ยวข้องกับตาลโตนด พบว่า ในปัจจุบันมีการประกอบอาชีพค้าขายน้ำตาลสด ผลตาลสด น้ำตาลแว่น ผลิตภัณฑ์ของใช้ เป็นต้น [1] ตาลเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในท้องถิ่นของไทย มีการนำตาลมาใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพมาช้านานโดยมีการทำอาชีพตาลควบคู่กับอาชีพทำนา เนื่องจากต้นตาลโตนดจะขึ้นอยู่ตามคันนา เมื่อถึงเดือนที่ทำนาก็ทำนา เมื่อถึงเดือนที่ทำตาลได้ทำตาลควบคู่กับการทำนากับด้วย ตาลสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือนได้ทุกส่วน คนทำตาลที่ประกอบอาชีพตาลมานานจนมีความชำนาญ มีการสั่งสมองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่เป็นความรู้ ความรอบรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทักษะเทคนิควิธีปฏิบัติตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับตาลโตนด ภูมิปัญญาดังกล่าวมีทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรม เช่น การเพาะตาล การทำน้ำตาลโตนด และภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรมที่เป็นความเชื่อค่านิยม โลกทัศน์ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและซึมซับสู่วิถีความเป็นอยู่และการทำมาหากินของชุมชนจนกลายเป็นภูมิปัญญาตาลโตนดที่มีลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละท้องถิ่น

เมื่อสำรวจโดยรอบพื้นที่ของกลุ่มโหนดศิลป์ พบว่า ตำบลบ่อตรู อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล และมีสถานที่สำคัญทางศาสนาที่มีประวัติเก่าแก่มาแต่อดีต ได้แก่ วัดสี่หย่าง วัดพระเจดีย์งาม วัดโพธิ์ (แค) วัดประดู่ เป็นเก่าแก่ในชุมชนที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกัน แต่ยังคงเป็นที่เคารพศรัทธาของคนในพื้นที่ตลอดมา เป็นทุนทางวัฒนธรรมและความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน เป็นเรื่องราวที่ยังขาดการถ่ายทอดในผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของกลุ่มโหนดศิลป์และงานหัตถกรรมอื่นๆ ในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง [2] ทุนวัฒนธรรมและอัตลักษณ์วัฒนธรรมเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม ที่มีการเรียนรู้พฤติกรรม วิถีชีวิตซึ่งกันและกันในอดีตและถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ กฎ กติกาของสังคม ดังนั้นก่อนการออกแบบของที่ระลึกผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าของที่ระลึกจะต้องศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่มีเฉพาะพื้นที่นั้นอย่างถ่องแท้เสียก่อน จึงจะสามารถถ่ายทอดความสำคัญของอัตลักษณ์วัฒนธรรมในตัวผลิตภัณฑ์สินค้าของที่ระลึก เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ซื้อ อีกทั้งเพื่อให้ผู้ซื้อเข้าถึงคุณค่าและระลึก

ถึงประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เคยเกิดขึ้นผ่านสินค้าของที่ระลึกได้ [3] หลักคิดเพื่อสร้างอัตลักษณ์ในการที่หลาย ๆ แหล่งชุมชนมีสิ่งที่ซ้ำคล้าย คือ สิ่งใด ๆ ก็ตามที่แสดงความโดดเด่นของพื้นที่ แต่ก็ได้เด็ดขาด เป็นเจ้าของสิ่งนั้นเพียงพื้นที่เดียว พื้นที่ใกล้เคียงก็อาจจะมีด้วยเช่นกัน ปัญหาอัตลักษณ์จึงเกิดขึ้น ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้นโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ การใช้แวดล้อมต่าง ๆ มาช่วยอธิบาย สื่อความหมายจะสามารถแยกแยะ ลงรายละเอียดได้ว่าเอกลักษณ์นี้เป็นของพื้นที่ใด เช่นอย่างไร ที่มา มาจากจุดใดของพื้นที่จริง มันมิใช่มาจากพื้นที่อื่น มันจึงเป็นของพื้นที่นั้น ๆ โดยชอบ การใช้วิธีแวดล้อมมาอ้างอิงอธิบายความ ทำให้คนของชุมชนนั้น ๆ สามารถเล่าเรื่องได้ ซึ่งนี่คือเรื่องราวที่มีคุณค่า มีความน่าสนใจ ทำให้ทุกพื้นที่มีตัวตน เวลาที่มีผู้มาเยือน ประชาชนในพื้นที่ในฐานะเจ้าภาพจะมีเรื่องราวเล่าขานได้ ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดี นำไปสู่ธรรมาภิบาลที่ดี ๆ เกิดเป็นเรื่องราวประสบการณ์ประทับใจ

การวิจัยในครั้งนี้ได้เล็งเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์อัตลักษณ์พื้นที่เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางสำหรับสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่กิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตพื้นถิ่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรจากตาลโตนด และอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะการผลิตให้แก่กลุ่มหัตถกรรม สำหรับใช้เป็นแนวทางในการยกระดับและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ่อตรุ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยเน้นกระบวนการสร้างความเข้าใจในการดำเนินการแผนการวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน กลุ่มโหนดศิลป์ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และนักท่องเที่ยว อีกทั้งสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสามารถต่อยอดได้ในเชิงพาณิชย์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มโหนดศิลป์ ต.บ่อตรุ อ.ระโนด จ.สงขลา
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มโหนดศิลป์ ต.บ่อตรุ อ.ระโนด จ. สงขลา
3. เพื่อออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์โดยใช้กลยุทธ์การตลาดสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มโหนดศิลป์ ต.บ่อตรุ อ.ระโนด จ.สงขลา
4. เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อตรุ อ.ระโนด จ.สงขลา

ระเบียบวิธีการวิจัย

การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ่อตรุ อ.ระโนด จ.สงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิจัยแบบผสม (Mixed Method) มีวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลอัตลักษณ์พื้นที่ชุมชน
2. กำหนดพื้นที่ศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแนวคิด [4] ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มี 4 ภาคส่วน คือ ชุมชน ผู้มีอำนาจตัดสินใจ เช่น รัฐ ภาครัฐธุรกิจ นักท่องเที่ยว และผู้วิจัยกำหนดเพิ่มเติมเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มโหนดศิลป์ ซึ่งเป็นกลุ่มหัตถกรรมในพื้นที่ จำนวน 10 คน 2) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวใน

พื้นที่ชุมชนบ่อตรุ จำนวน 10 คน 3) กลุ่มผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน 4) กลุ่มชาวบ้านชุมชนบ่อตรุ จำนวน 10 คน และ 5) กลุ่มนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ่อตรุและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงจำนวน 100 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อจัดเก็บข้อมูลอัตลักษณ์ในพื้นที่ และแบบสอบถามเพื่อประเมินกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับการท่องเที่ยว 2) แบบประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับการท่องเที่ยว และแบบประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์โดยสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว

4. วิธีการรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาอัตลักษณ์พื้นที่ โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ของลักษณะเด่นทางกายภาพและลักษณะเด่นทางแนวความคิด จากอัตลักษณ์ของพื้นที่ จากนั้นจึงสำรวจพื้นที่ เก็บภาพถ่าย วิเคราะห์อัตลักษณ์ เพื่อให้ได้รูปร่าง รูปทรง ที่นำมาใช้เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ 2) การประเมินความเหมาะสมของอัตลักษณ์และคัดเลือกไปดำเนินการออกแบบ 3) การพัฒนาศักยภาพกลุ่มหัตถกรรมชุมชน เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีขึ้นในทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ของกินและของใช้ 4) การออกแบบผลิตภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการออกแบบร่าง (Sketch Design) ที่สอดคล้องกับคุณสมบัติการท่องเที่ยวชุมชน การใช้ทุนทางวัฒนธรรม และหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ จากนั้นออกแบบพัฒนา (Development Design) และผลิตต้นแบบ 5) การประเมินความพึงพอใจที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับการท่องเที่ยวพื้นที่ ต.บ่อตรุ อ.ระโนด จ.สงขลา

5. การวิเคราะห์ผล ใช้วิธีการวิเคราะห์จากกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) คัดเลือกผลจากการประเมินความเหมาะสม เพื่อเชื่อมโยงสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ตามหลักการออกแบบและวิเคราะห์ผลความพึงพอใจผลการออกแบบ

ผลการวิจัย

1. **อัตลักษณ์ชุมชน** ที่ได้ค้นพบจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) และลงพื้นที่สำรวจในชุมชนและพื้นที่เชื่อมโยง พบว่า สามารถแบ่งอัตลักษณ์ออกได้เป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญา ด้านวิถีชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

Table 1. Community Identities in Bor tru Subdistrict and Connecting Areas

Types of Identities	Physical Characteristics	Conceptual Features
1. Arts and Culture		
1.1) Architecture		
1.1.1) Wat Si Yang		
	The Buddhist temple is square in shape with a high base and has only one entrance. The door and window frames are decorated with stucco patterns in the shape of an arch. The pediment has stucco patterns of Hibiscus mutabilis L. and is decorated with blue, yellow, green, and clear glass.	It is believed that Luang Pu Thuat came to stay and study the Dhammapada of the Ten Lives when he was a novice monk, and it was a place where he practiced Dhamma. Even when he left Wat Si Yang, he would return to practice Dhamma for several days at a time, depending on the opportunity.
1.1.2) Wat Pra Chedi Ngam		
 	There is the Phramahathat pagoda made of coral bricks, decorated with a golden Buddha statue on top. There are 8 pagodas built around it, all painted white. There are smaller pagodas decorated with clear, green, yellow, and blue glass.	The second pagoda houses the remains of the former abbot, whom the villagers call “Pho Than Chao Wat.” He was an expert in spells and magic, protecting both the temple and the community. He is highly revered and often worshipped by the villagers who come to make offerings to him, so he frequently sees villagers fulfilling their vows at the temple.

Table 1. Community Identities in Bor tru Subdistrict and Connecting Areas (continue)

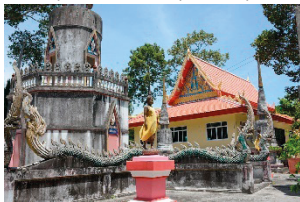
Types of Identities	Physical Characteristics	Conceptual Features
1.1.3) Wat Pradu 	In the past, there was a high-roofed chapel with a front and rear porch and a gable roof. At present, a new chapel has been built, which is a typical modern building built by local craftsmen. There is a wall surrounding the building. In the gaps in the wall, there are colorful stucco giants surrounding the chapel.	In the past, there were two beautiful giant statues in front of the church door, which were a unique feature that was different from other temples in the area. According to ancient beliefs, giants or “Porter” were believed to be able to protect the temple from danger and ghosts.
1.1.4) Wat Poe (Khrae) 	Thep Nimit pagoda is a small building, the oldest in the temple, called Chedi Thepnimit. There are stairs leading up to the top of the chedi. The archway is decorated with green and blue artificial glass. There is a wall surrounding it. On the wall are stucco sculptures of great Naga.	Villagers believe in the sacredness of the principal Buddha image in the Dharma Hall. They pray for prosperity in their careers and trade. There is a story that there is a waterway in the temple that connects to the great Naga cave.
1.2) Sculpture		
1.2.1) Metteyya Wat Chedi Ngam 	The Bodhisattva was built alongside the Buddha statue according to beliefs, which was entirely made of coral stone. During the second restoration, the craftsmen found a repaired face inside, which was a woman's face with red lips, in the style of the Srivijaya period, so they decided to keep the original appearance.	The purpose of creating the Bodhisattva Metteyya is to prepare to welcome the world of “Phra Sri Ariya” or Metteyya who will become the next Buddha.

Table 1. Community Identities in Bor tru Subdistrict and Connecting Areas (continue)

Types of Identities	Physical Characteristics	Conceptual Features
2. Local Wisdom		
2.1) Handicraft		
	Palm leaf handicrafts by the Not Sin Group of the disabled in Bor Tru Subdistrict, who have learned to make peacocks from palm leaves to be framed to decorate their homes. The work is made from palm leaves cut and shaped into the shape of an Indian peacock with a beautiful crest and long tail.	Manufacturers use the belief that peacocks bring prosperity to those who receive them, so they use auspicious woods with the same meaning, such as palm and jackfruit trees, to make up different parts of the peacock. They often use a gold frame to promote the meaning of “prosperity.”
2.2) Sugar Palm		
	Sugar palm trees are planted in the way of farmers, that is, along the ridges of rice fields and in open areas. Products from sugar palm trees include fresh palm fruits, fresh palm sugar, palm cider vinegar, and processed into glasses, palmyra palm sugar, palm cakes, etc.	“Tal” comes from the word “Ta-la” in Pali, a symbol of cutting off defilements. It is an auspicious tree that brings good fortune. The fruit of the palm tree can be used in food offerings to the gods to increase wealth.
3.Community Ways of Life		
3.1) Harphakhunthatu Tradition		
	It is a tradition held to worship the Buddha of the people of the Sathing Phra Peninsula. Wat Phra Chedi Ngam is an ancient temple built during the Srivijaya period. They organize a ceremony to wrap the chedi in cloth to worship the Buddha on Makha Bucha Day every year.	Buddhists believe that making merit and paying homage by offering cloth to the Phra Borommathat Chedi by wrapping it around the Phra Borommathat Chedi is considered to be like the Buddha, which is a form of close worship with the Buddha.

Table 1. Community Identities in Bor tru Subdistrict and Connecting Areas

Types of Identities	Physical Characteristics	Conceptual Features
3.2) Store 	There are shops selling goods on both sides of the road, mostly souvenirs such as food made from palm sugar and seafood. Most of the shops are small wooden huts with benches and shelves for arranging goods, and the roofs are thatched with palm leaves.	The small palm tree huts are miniature versions of the old houses made of palm wood and roofed with palm leaves. This creates a unique identity for the shops in the community and has remained with the villagers' way of life for a long time.

จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ เพื่อเก็บภาพถ่ายของอัตลักษณ์ เพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนการถอดภาพให้กลายเป็นเวกเตอร์เพื่อจะได้ดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มโนนดศิลป์ ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ. สงขลา และออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์โดยใช้กลยุทธ์การตลาดสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มโนนดศิลป์ ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา ต่อไป

Table 2 Vector of Wat Pradu

Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector
									
									
									
									

Table 3 Vector of Wat Pra Chedi Ngam

Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector
									
									
									
									

Table 4 Vector of Wat Si Yang

Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector
									
									
									
									

Table 5 Vector of Wat Poe (Kae)

Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector	Photo	Vector
									
									
									
									

Figure 1. Motion Graphic for Vector

Source: Created by the authors

2. ผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Product Development) โดยแตกต่างจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิม เน้นการออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและกลุ่มหัตถกรรมเพื่อให้เกิดทรัพย์สินทางปัญญา มีการศึกษาแนวคิดผลิตภัณฑ์ที่ต่างจากที่มีในท้องตลาด จัดการระบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงกลยุทธ์ และประโยชน์ในการส่งเสริมการใช้ Strategic Product Development เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์หรืองานประดิษฐ์ที่สามารถป้องกันการลอกเลียนแบบหรือการดัดแปลงจากชุมชนอื่นๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้เชื่อมโยงกับเองเล่าของวัฒนธรรมและกลุ่มหัตถกรรมในพื้นที่ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ของใช้และผลิตภัณฑ์อาหาร จำนวน 4 รายการ ได้แก่ 1) วุ้นกรอบรูปนกยูงที่ผ่านการออกแบบตัดทอนรูปร่างของนกยูง ทดลองขึ้นรูปด้วยแม่พิมพ์ 3 มิติ เพื่อหารูปแบบที่ผลิตวุ้นกรอบตาลโดนดได้ง่าย เชื่อมโยงความแข็งแรงของยักซ์ที่ระเบียงอุโบสถของวัดพระคู่ 2) ไอศกรีมตาลโดนด ผ่านการทดลองสูตร จำนวน 3 สูตร และศึกษาความพึงพอใจในรสชาติจากกลุ่มตัวอย่างได้ไอศกรีมที่มีรสตาลโดนดและกลิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เชื่อมโยงเรื่องราวของการขอพรจากพ่อท่านเจ้าวัด หรือหลวงพ่อช่วย วัดพระเจดีย์งาม 3) นกยูงใบตาล ที่พัฒนาจากโครงสร้างของนกยูงใบตาลเดิมของกลุ่มโนนศิลป์ จัดองค์ประกอบใหม่โดยเล่าเรื่องราวธรรมชาติในชุมชน เช่น การทำน้ำตาลโดนด การประมง เป็นพื้นหลังของภาพและการตกแต่งด้วยลวดลายกระจกสี เชื่อมโยงกับหน้าบันพระอุโบสถที่ประดับด้วยกระเบื้องสีของวัดสีหยัง 4) เครื่องแขวนใบตาล มีการออกแบบลวดลายเชื่อมโยงเอกลักษณ์ลวดลายที่ปรากฏในวัดและเรื่องเล่าพญานาคของวัดโพธิ์ (แค่)

Figure 2. Products of Not Sin Handicraft Group

Source: Created by the authors

3. สื่อประชาสัมพันธ์ กลุ่มโนนศิลป์มีศักยภาพด้านการใช้อุปกรณ์เพื่อการบันทึกภาพ บันทึกเสียง โพสต์ภาพหรือข้อมูลแสดงสินค้าผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งมีผู้ติดตาม 2,200 คน ในส่วนของผลการศึกษางานออกแบบบนเฟซบุ๊ก (Facebook) พบว่า มีสื่อประชาสัมพันธ์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ แบนเนอร์ (Banner) คลิปวิดีโอ (VDO) สื่อภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphic) โปสเตอร์ (Poster) เป็นต้น ในด้านการเตรียมเนื้อหาสื่อประชาสัมพันธ์ [11] แนวทางในการให้ข้อมูลบนสื่อประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย สถานที่ตั้งของจุดหมายปลายทาง ความง่ายในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อใช้เป็นแนวทางออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่า กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product Strategy) มีความเหมาะสมมากที่สุด ในประเด็นผลิตภัณฑ์และบริการที่จะชนะใจลูกค้า ตามศักยภาพของกลุ่มโนนศิลป์ที่สามารถ

สร้างผลิตภัณฑ์ด้วยตาลโตนดซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้พื้นถิ่น มีการใส่ความเชื่อเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและ
การทำงาน เชื่อมโยงกับสิ่งบ่งชี้พื้นถิ่นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลในสื่อประชาสัมพันธ์ออกเป็น 5 ประเด็นคือ 1) การนำเสนอคุณสมบัติ
การท่องเที่ยวชุมชน ประกอบด้วย การแสดงให้เห็นถึงการสร้างรายได้แก่สมาชิกในชุมชน การสะท้อนเอกลักษณ์
ท้องถิ่นของชุมชน การนำเสนอความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การใช้ทุนวัฒนธรรมในการสร้างสรรค์
ประกอบด้วย การนำเสนอตลาดลอยตลกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยว การนำเสนอเรื่องราวทรัพยากรธรรมชาติใน
ชุมชน การแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตในชุมชน 3) การสร้างคุณค่าของตราสินค้า ประกอบด้วย การแนะนำผลิตภัณฑ์
ของกลุ่มโหนดศิลป์ การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของ ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา การนำเสนอตราสินค้า
4) การใช้หลักการออกแบบ ประกอบด้วย การสร้างเอกภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีรูปแบบแนวทางเดียวกัน
การเรียงลำดับความสำคัญของเรื่องที่น่าสนใจ ความเหมาะสมของขนาดภาพและข้อความ การใช้สีที่เหมาะสม
กับผลิตภัณฑ์และสถานที่ท่องเที่ยว การเคลื่อนไหวของภาพช่วยดึงดูดความสนใจ 5) ด้านเนื้อหาการสื่อสาร
ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ 4 รายการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว 4 แห่ง ได้แก่ 1) โมบายเครื่องแขวนใบตาล
วัดโพธิ์ (แค) 2) กรอบรูปนกยูงเชื่อมโยงกับวัดสีหยัง 3) ไอศกรีมลูกตาลโตนดเชื่อมโยงกับวัดพระเจดีย์งาม
4) วนูกตาลกรอบเชื่อมโยงกับวัดประดู่

ผลการออกแบบที่ได้คือ สื่อในรูปแบบของโปสเตอร์ (Poster) และโมชั่นกราฟิก (Motion Graphic)
โดยออกแบบให้เนื้อหามีความต่อเนื่องกัน กำหนดให้โปสเตอร์ (Poster) เป็นรูปแบบภาพนิ่งจำนวน 4 ภาพ
และเผยแพร่เป็นชุดภาพ โดยกำหนดภาพปกให้มีขนาด 1280×1920 pixel ในสัดส่วน 1:1.5 และกำหนดให้
ภาพเนื้อหา มีขนาด 1920×1920 pixel ในสัดส่วน 1:1 ส่วน ในส่วนของโมชั่นกราฟิก (Motion Graphic)
กำหนดให้มี 1 ขนาด คือ 900×1200 pixel โดยกำหนดให้มีการเคลื่อนไหวของคลิปอาร์ต (Clip Art) ที่ได้จาก
การเก็บภาพถ่ายคุณค่าด้านความสวยงามของสถานที่ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยวัด จำนวน 4 แห่ง คือ
วัดพระเจดีย์งาม วัดสีหยัง วัดโพธิ์ (แค) วัดประดู่ ใช้สีตามโทนสีหลักของแต่ละวัด โดยมีลำดับการเผยแพร่เนื้อหา
คือ เส้นทางเดินทาง ช่องทางการติดต่อขอความช่วยเหลือ ผลิตภัณฑ์ในชุมชน การเชื่อมโยงข้อมูลสถานที่
ท่องเที่ยวเข้ากับโพสต์เนื้อหาสถานที่ท่องเที่ยว โดยการสแกน QR CODE บนโปสเตอร์ (Poster)

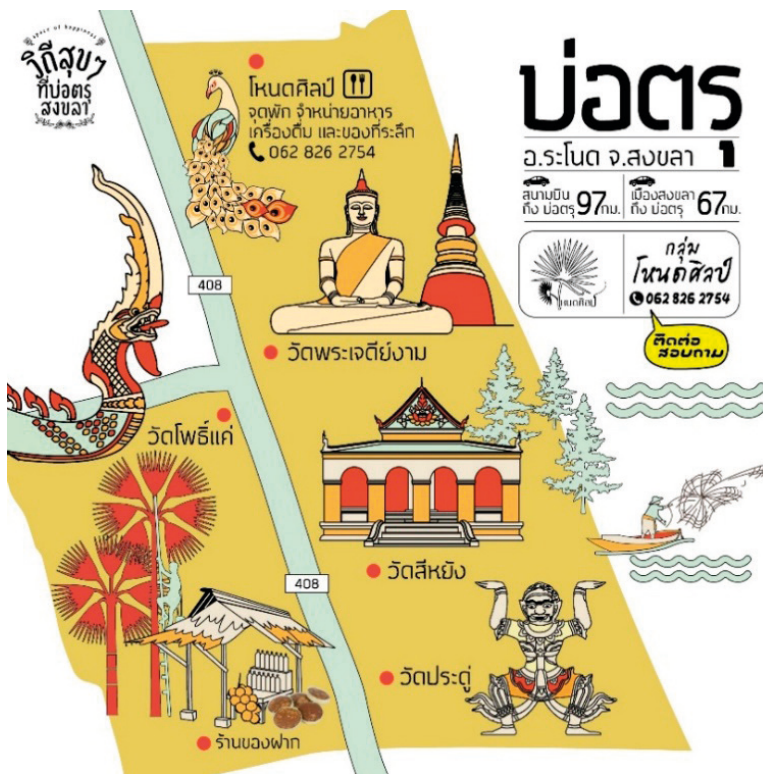

Figure 3. Bor Tru Subdistrict Tourism Map

Source: Created by the authors

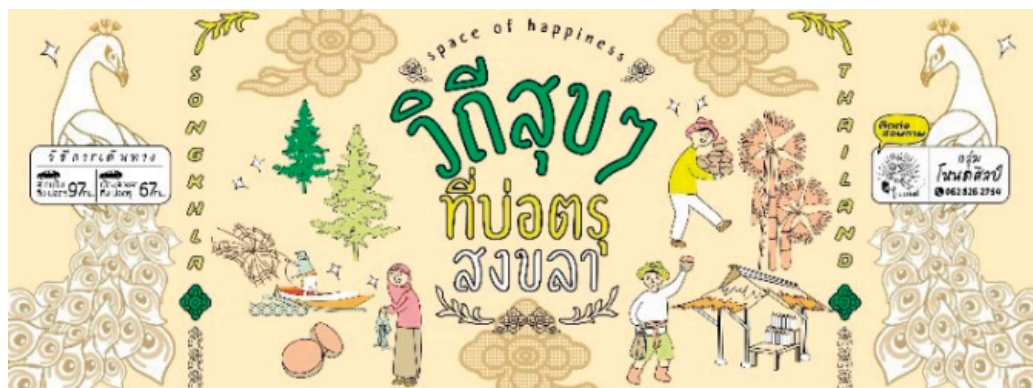
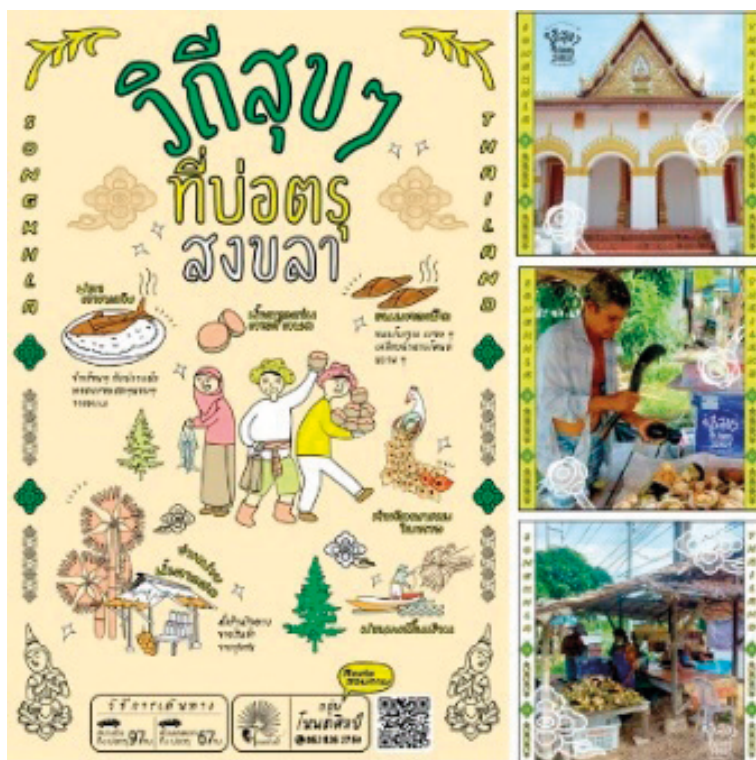

Figure 4. Facebook Cover

Source: Created by the authors

วิถีชุมชนบ่อตุง สงขลา

บ้านบ่อตุง ตั้งอยู่ในตำบลบ่อตุง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีประวัติยาวนาน โดยประกอบอาชีพหลักคือการทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะสวนทุเรียน และสวนปาล์ม ซึ่งบ่อตุงมีชื่อเสียงในด้านนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ่อตุงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เช่น น้ำตาลสด ผลทุเรียน น้ำตาลแรน และขนมที่ทำจากน้ำตาลกรวดซึ่งมีรสชาติอร่อยและมีคุณค่าทางโภชนาการ นอกจากนี้บ่อตุงยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม เช่น สวนผลไม้และสวนปาล์ม ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมและซื้อผลไม้สดได้โดยตรง

หากท่านสนใจ "วิถีชุมชนบ่อตุง" สามารถติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

เบอร์โทรศัพท์ 096-836 2754

หากท่านสนใจ "วิถีชุมชนบ่อตุง" สามารถติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

เบอร์โทรศัพท์ 096-836 2754

เบอร์โทรศัพท์ 096-836 2754

Figure 5. Poster Introducing Tourism Activities of the Not Sin Group

Source: Created by the authors

Figure 6. Animated Media Products Linking 4 Tourist Attractions

Source: Created by the authors

Figure 7. Posters Recommending Wat Phra Chedi Ngam, Wat Pradu,

Wat Pho (Kae) and Wat Si Yang

Source: Created by the authors

สรุปผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา ของกลุ่มโหนดศิลป์ กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่า มีความพึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 3.68$, $p = .007$) จึงทำให้การเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มโหนดศิลป์มีความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา แตกต่างจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มชาวบ้านมีความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา แตกต่างจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และกลุ่มหน่วยงานภาครัฐมีความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว ต.บ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา แตกต่างจากกลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาความพึงพอใจเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม มีความพึงพอใจด้านความสอดคล้องกับการใช้ทุนทางวัฒนธรรมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.41)

4. แนวทางการยกระดับและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตลาดสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลักในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ประการ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับผู้เกี่ยวข้อง การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน และความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการแก้ปัญหา มีแนวทางดังต่อไปนี้

1) กำหนดเป้าหมายดำเนินการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของ 4 ภาคส่วน ประกอบด้วย ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ร่วมกัน จากการดำเนินการวิจัยสถานที่สำคัญที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือวัดในชุมชน จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดประดู่ วัดโพธิ์ (แค) วัดพระเจดีย์งาม วัดสี่หยง สามารถวางเป้าหมายดำเนินสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ one day trip ให้มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมทำผลิตภัณฑ์กับกลุ่มหัตถกรรมโหนดศิลป์ พร้อมทั้งเชื่อมโยงกิจกรรมด้วยเรื่องเล่า (Storytelling) เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนไปสู่การท่องเที่ยววัดทั้ง 4 วัด

จากนั้นกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ ผู้รับผิดชอบหลัก และจุดอำนวยความสะดวกในเส้นทางท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร เป็นต้น

2) สร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวให้กับผู้เกี่ยวข้องทั้ง 4 ภาคส่วน โดยมีชาวบ้านตำบลบ่อตรู ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ ดำเนินการและจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งชาวบ้านในชุมชนยังมีข้อจำกัดในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจได้ด้านการเชื่อมโยงกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในเส้นทางดำเนินการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ one day trip เพื่อดำเนินการเชิงปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งชุมชน

3) สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินการ ต้องมีการดำเนินอย่างมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ภาคส่วน โดยแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งการมีส่วนร่วมภายในต้องมีการแบ่งโครงสร้างหน้าที่ให้มีความชัดเจนภายใต้ความถนัด และดูแลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมทำผลิตภัณฑ์กับกลุ่มหัตถกรรมโหนดศิลป์ (ชาวบ้านและนักท่องเที่ยว) พร้อมทั้งเชื่อมโยงกิจกรรมด้วยเรื่องเล่า (Storytelling) เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนไปสู่การท่องเที่ยววัดทั้ง 4 วัด และการมีส่วนร่วมภายนอกต้องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจุดอำนวยความสะดวกในเส้นทางท่องเที่ยว (หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว) เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร เป็นต้น

4) สร้างความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการแก้ปัญหาให้ตรงจุด ตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบหลัก และดำเนินการสร้างสรรค์ต่อยอดกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมทำผลิตภัณฑ์กับกลุ่มหัตถกรรมโหนดศิลป์ พร้อมทั้งเชื่อมโยงกิจกรรมด้วยเรื่องเล่า (Storytelling) เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนไปสู่การท่องเที่ยววัดทั้ง 4 วัด และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป ให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา สามารถค้นพบอัตลักษณ์ชุมชนที่ได้ค้นพบจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) และลงพื้นที่สำรวจในชุมชน และพื้นที่เชื่อมโยง แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญา ด้านวิถีชีวิต โดยด้านศิลปวัฒนธรรมมีความเหมาะสมมากที่สุด พบว่า มี 4 วัดสำคัญในชุมชน ได้แก่ วัดสี่หยัง วัดพระเจดีย์งาม วัดโพธิ์ (แค) วัดประดู่ เมื่อลงพื้นที่สำรวจเก็บภาพถ่ายทำให้ได้ต้นแบบมาจัดทำภาพกราฟิก (Vector หรือ Clip Art) เพื่อใช้ประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ ทำให้สามารถนำเสนออัตลักษณ์ที่แวดล้อมภายในชุมชนเป็นการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ สื่อประชาสัมพันธ์ เข้ากับสถานที่ท่องเที่ยวได้ [16] คลิปอาร์ตคือภาพกราฟิก มีลักษณะลดทอนรายละเอียดของภาพ แต่ยังสื่อสารได้ จัดเก็บในรูปแบบดิจิทัลไฟล์ เพื่อง่ายต่อการใช้งานหลากหลาย คลิปอาร์ตสร้างจากภาพถ่ายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในพื้นที่ แล้วเปลี่ยนเป็นภาพกราฟิก การใช้คลิปอาร์ตหลาย ๆ ภาพ จะช่วยกันบอกเล่าเนื้อความหมายได้ว่า สื่อถึงพื้นที่ใดเพราะภาพต่าง ๆ มาจากสถานที่จริงของพื้นที่ จึงอ้างอิงได้อย่างเต็มภาคภูมิ การระบุที่มาได้อย่างชัดเจนเป็นการแก้ปัญหาสิ่งที่คล้าย ๆ กันกับอีกพื้นที่ได้

การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ่อตรู อ.ระโนด จ.สงขลา จะต้องคำนึงถึง ปัจจัยหลักในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ประการ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับ

ผู้เกี่ยวข้อง การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน และความต่อเนื่องในการดำเนินงาน และการแก้ปัญหา [4] สินค้าที่เป็นบริการหลัก หมายถึง สินค้าที่เป็นบริการที่เป็นจุดเน้น หรือจุดดึงดูดสำคัญที่ธุรกิจนำเที่ยวได้เสนอขายให้กับนักท่องเที่ยว หรือถ้ามองในแง่ของนักท่องเที่ยวสินค้าหลัก คือ ประโยชน์หรือคุณค่าหลักที่นักท่องเที่ยวมุ่งแสวงหาจากการซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น ในกรณีของโปรแกรมท่องเที่ยวมาตรฐานทั่วไป สินค้าหลักคือการให้บริการด้านการวางแผนและจัดเตรียมองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ อาทิ ยานพาหนะ ที่พัก ร้านอาหาร การเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนบริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยว ประโยชน์หลักที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการซื้อโปรแกรมท่องเที่ยวนี้คือ เขาไม่ต้องวางแผนและจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และเขายังมีมัคคุเทศก์เป็นผู้นำเที่ยว และคอยอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวด้วย หรือในกรณีของการใช้บริการห้องพักของโรงแรม สินค้าหลักคือ การที่ได้สถานที่ไว้สำหรับพักผ่อนนอนหลับ

ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ควรนำเสนอเรื่องราวของการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่ได้จากอัตลักษณ์ในพื้นที่มาผลิตงานด้วยความสม่ำเสมอ เพื่อสร้างการจดจำผ่านการเล่าเรื่อง (story telling) ขึ้นมาชิ้นงานใหม่ ๆ และกลายเป็นเรื่องเล่าเฉพาะของกลุ่ม
2. เพื่อการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ควรฟื้นฟูหรืออนุรักษ์การปลูกตาลโตนดและไม้มงคลอื่นๆ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตจากตาลโตนดต่อไป
3. เพื่อการพัฒนาผู้ประกอบการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลผลิตภัณฑ์ แหล่งผลิต และแหล่งจำหน่าย ในพื้นที่เพื่อเป็นส่วนส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนวิจัยงบรายได้กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 แผนงานริเริ่มสำคัญ (Flagship)

References

- [1] Bo Tru Subdistrict Municipality. (2022). *Tourist attraction*. <https://bortru.go.th/travel>.
- [2] Jankingthong, W. (2020). Tourist satisfaction in Songkhla community tourism [Paper presentation]. *Hatyai National and International Conference (11)*. [https://www.hu.ac.th/Conference/proceedings2020/doc/G15/G15-1-\[I005So-PP\]%20\(P-2145-2157\).pdf](https://www.hu.ac.th/Conference/proceedings2020/doc/G15/G15-1-[I005So-PP]%20(P-2145-2157).pdf). (In Thai)
- [3] Layraman, A., Sudsawath, C., Somnuxpong, S., Vinijvorakijkul, N., & Ratanaprasert, A. (2021). Developing souvenir products that reflect the identity of tourist attractions. *Journal of MCU Social Science Review*, 10(4), 306–318. (In Thai)
- [4] Ng, W. (2016). Understanding and reaching consumers 4.0 for successful branding. In *National and International Academic Conference of Sripathum University (11)*. <https://shorturl.asia/3UgmJ>.

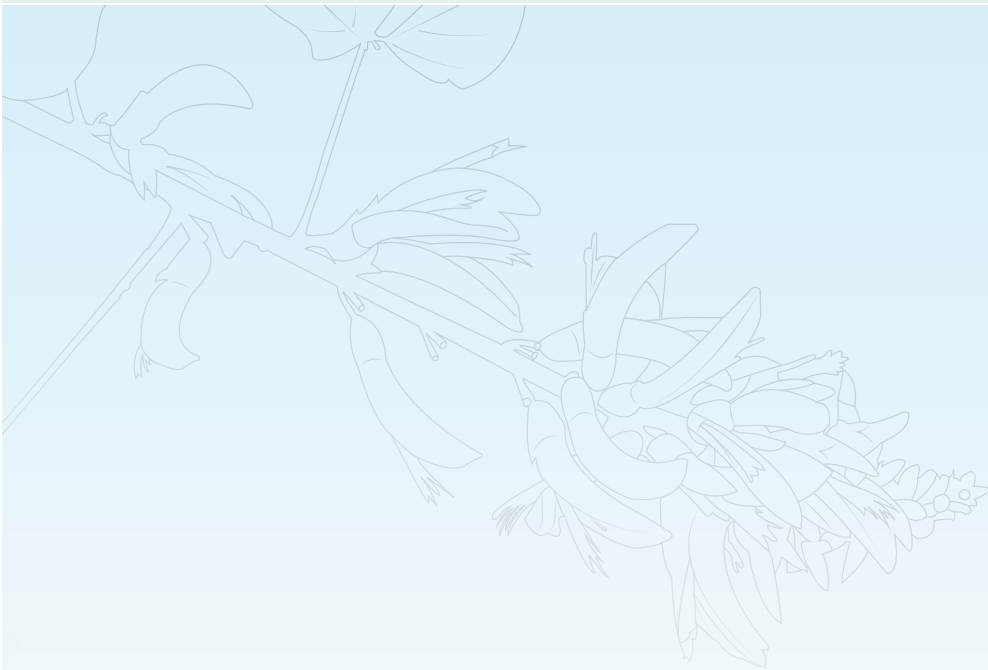
- [5] Nokkaew, J. (2021). Local wisdom of Thai palm sugar: Synthesis of knowledge from research. *TLA Bulletin*, 65(1), 35–56. (In Thai)
- [6] Oonchutima, S. (2018). *Utilization of media for public relation (1st ed.)*. 21 Century. (In Thai)
- [7] Proyrungroj, R. (2015). *Tourist behavior (1st ed.)*. O.S. Printing House. (In Thai)
- [8] Rungroje Sat P. (2010). *Tourist behavior (1st ed.)*. Odeonstore. (In Thai)
- [9] Sakunwit, P. (2021). Communication design in new normal. *Faculty of Humanities and Social Sciences Academic Journal*, 12(3), 127–128. (In Thai)
- [10] Sarm, S. (2022). *Duck neck snack*. <https://shorturl.asia/Y2s71>. (In Thai)
- [11] Somnuxpong, S. (2017). Trends and tourism marketing 4.0 in Thailand. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 2055-2065.
- [12] Teeraprapa, P., et al. (2019). *100 Thai inspiration (1st ed.)*. O.S. Printing House. (In Thai)
- [13] TCDC. (2023). *Generation focus*. <https://resource.tcdc.or.th/ebook/TCDC-TREND2023.pdf>. (In Thai)
- [14] U2T Thaksin University. (2023). *Bo Tru Subdistrict at present*. <https://www.facebook.com/WETHENA/>. (In Thai)
- [15] Wanichakorn, A. (2016). *Otop design (1st ed.)*. Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- [16] Ziam Life. (2019). *100 Thai inspiration (1st ed.)*. O.S. Printing House. (In Thai)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์
แฟชั่นรีไซเคิลของผู้บริโภคชาวไทย

Influencing Factors Affecting the Purchasing Intention
and Behavior towards Upcycled Fashion Products of
Thai Consumers

ฉัตยาพร เสมอใจ^{1*}

Chattayaporn Samerjai^{1*}

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ นนทบุรี 11130

¹ Faculty of Business Administration, Rajapruk University, Nonthaburi, 11130, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: chsame@rpu.ac.th

(Received: February 17, 2025; Revised: June 10, 2025; Accepted: July 23, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคชาวไทย โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคชาวไทย 410 ราย โดยเลือกเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากชาวไทยที่รู้จักผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลและอาศัยอยู่ในประเทศไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านทัศนคติ และปัจจัยด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ และความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลและการส่งเสริมการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ ในขณะที่ปัจจัยด้านการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล และไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อ ดังนั้น เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลต้องทำให้เกิดความตั้งใจซื้อโดยการสร้างการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม ทำให้ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล และสร้างกลุ่มอ้างอิงหรือผู้นำทางความคิดเพื่อให้เกิดการคล้อยตามและใช้ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลมากยิ่งขึ้น และทำการส่งเสริมการตลาด เช่น การรับประกันผลิตภัณฑ์ การโฆษณาหรือการประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขายของผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลเพื่อช่วยให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีอิทธิพล ความตั้งใจซื้อ ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล

Abstract

The objective of this research was to study the causal factors that influence Thai consumers' purchase intention of upcycled fashion products. An online questionnaire was used to collect data from 410 Thai consumers through purposive sampling of individuals who knew about upcycled fashion products and lived in Thailand. To analyze the data, statistical techniques such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and structural equation modeling were employed. The results of the study revealed that green awareness, attitudes, and subjective norms significantly influenced the intention to purchase upcycled fashion products at the .05 significance level. Purchase intention and promotion significantly influenced purchasing behavior at the .05 significance level, whereas perceived behavioral control had no effect on either purchase intention or purchasing behavior. To foster purchasing behavior, companies should first build purchase intention by promoting green awareness, cultivating positive consumer attitudes, and leveraging reference groups to encourage greater adoption of upcycled fashion products. Additionally, companies should implement promotional strategies such as warranties, advertising, public relations, and sales promotions to further motivate consumers' purchasing decisions.

Keywords: Influencing Factors, Intention to Purchase, Upcycled Fashion Product

บทนำ

ปัญหาขยะเป็นวิกฤตระดับโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้น โดยรายงานของ Law et al. (2020) [1] ระบุว่าปริมาณขยะต่อประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2565 มีขยะสูงถึง 25.7 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า โดยมีขยะตกค้างถึง 17.01 ล้านตัน และนำกลับมาใช้ใหม่เพียง 8.8 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ขณะเดียวกัน ประเทศไทยยังติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลกที่มีขยะรั่วไหลลงสู่ทะเลมากที่สุด [2] การบริโภคที่เพิ่มขึ้นจากการเติบโตของประชากรโลก (0.91% ต่อปี) ทำให้เกิดของเสียจำนวนมาก แม้มาตรการลดขยะพลาสติกในหลายประเทศจะช่วยลดได้เพียง 40% และคาดว่าภายใน 20 ปีจะยังมีขยะหลุดรอดถึง 700 ล้านตัน [3]

แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: CE) ได้รับการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาขยะ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบที่ยืดอายุการใช้งานผลิตภัณฑ์ และการหมุนเวียนทรัพยากรกลับเข้าสู่ระบบการผลิต [4-5] โดยเฉพาะแนวทางอัปไซเคิล (Upcycling) ซึ่งหมายถึงการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่โดยไม่ลดคุณภาพ [6-7] ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในอุตสาหกรรมแฟชั่นแบรนด์ชั้นนำระดับโลก เช่น Tommy Hilfiger, Eileen Fisher และ Adidas ได้ออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้วัสดุที่ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ [8] ทั้งนี้ ตลาดแฟชั่นมีขนาดใหญ่และเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีมูลค่าคาดการณ์กว่า 665.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2567 และอาจเพิ่มขึ้นถึง 1.37 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2568 [9] การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนตลาดดังกล่าว โดยร้อยละ 71 ของผู้บริโภคเลือกซื้อจากแบรนด์ที่สอดคล้องกับค่านิยมของตนเอง และร้อยละ 66 ยอมจ่ายเพิ่มสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม (Ipsos, 2022) [10]

แม้แฟชั่นอัปไซเคิลจะเติบโตในระดับโลก แต่ในไทยยังไม่เป็นที่นิยม โดย รศ.ดร.สิงห์ อินทรชูโต ชี้ว่า แม้ผลิตภัณฑ์อัปไซเคิลส่งออกได้ดี แต่ตลาดในประเทศยังไม่ตื่นตัว [11] งานวิจัยที่ผ่านมา นำ TPB มาอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคโดยเน้นทัศนคติ บรรทัดฐาน และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม แต่ยังขาดการบูรณาการกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด เช่น อินฟลูเอนเซอร์ การสร้างแบรนด์เขียว หรือการใช้โปรโมชัน ซึ่งอาจช่วยเพิ่มการรับรู้คุณค่าและส่งเสริมความตั้งใจซื้อได้ [12] ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีความสำคัญในการผนวก TPB กับกลยุทธ์การตลาดและการออกแบบเนื้อหาเพื่อผลักดันพฤติกรรมบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทของไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB)

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ตั้งสมมติฐานว่าปัจจัยที่กระตุ้นพฤติกรรม ได้แก่ ทัศนคติ (Attitude), บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) ล้วนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม [13] สารสำคัญของทฤษฎีนี้ยังสะท้อนผ่าน “ผลลัพธ์ที่คาดหวัง” (anticipated outcomes) ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าจะได้รับการแสดงพฤติกรรม เช่น ความพึงพอใจจากการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม การได้รับการยอมรับจากสังคม หรือการรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ความคาดหวังต่อผลลัพธ์เหล่านี้อาจมีอิทธิพลต่อทัศนคติและความตั้งใจของบุคคลในการปฏิบัติพฤติกรรมนั้น [14-15]

ทัศนคติ (Attitude: AT)

ทัศนคติ หมายถึง การประเมินของบุคคลต่อพฤติกรรมว่าเป็นบวกหรือลบ ซึ่งมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการกระทำ [13] งานวิจัยหลายชิ้นพบว่า ทัศนคติเชิงบวกมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม [16, 18-20] อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของ Hasbullah et al. [21] พบว่า บางบริบท เช่น ในกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันไอในมาเลเซียช่วงหลังโควิด-19 ทัศนคติอาจไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ โดยอาจเกิดจากความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุรีไซเคิล

บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms: SN)

บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย หมายถึง แรงกดดันทางสังคมจากบุคคลรอบตัว เช่น ครอบครัว เพื่อน อาจารย์ นายจ้าง หรือหัวหน้างานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการกระทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ [22-23]

Jiménez-Parra et al. [24] พบว่า บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัยมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อแต่มีในระดับที่จำกัด ขณะที่ Hasbullah et al. [21] พบว่า ปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคกลุ่ม iGeneration ในมาเลเซียหลังช่วง COVID-19 นอกจากนี้ Promotosh & Sajedul [19] ยังพบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในสวีเดน

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control: PBC)

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมหมายถึงการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับระดับความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รวมถึงระดับความยากง่ายของการดำเนินพฤติกรรม [25-26] ปัจจัยนี้ยังเกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่จำเป็น เช่น เงินและเวลาที่มีผลต่อการเข้าถึงและดำเนินพฤติกรรมดังกล่าว

Promotosh & Sajedul [19] พบว่า การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในสวีเดน อย่างไรก็ตาม Hasbullah et al. [21] พบว่า ปัจจัยนี้ไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นรีไซเคิลของผู้บริโภคกลุ่ม iGeneration ในมาเลเซียหลังช่วง COVID-19

การส่งเสริมการตลาด (Promotion: PM)

การส่งเสริมการตลาดเป็นองค์ประกอบสำคัญของกลยุทธ์ทางการตลาด ที่ถูกออกแบบมาเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม [27-28]

Jiménez-Parra et al. [24] พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด เช่น การโฆษณาและการส่งเสริมการขายสามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคผ่านเป้าหมายส่วนตัว เช่น ความต้องการประหยัดเงิน หรือการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Dangelico & Vocalelli [29] ยังพบว่า ธุรกิจที่สามารถสื่อสารภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการโฆษณา สามารถส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคได้

ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Green Awareness: GA)

ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในหลายแง่มุม เช่น การลดการบริโภค การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการกำจัดของเสียอย่างถูกต้อง [30]

Szilagyi et al. [18] พบว่า ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อในเศรษฐกิจหมุนเวียนผ่านทัศนคติที่มีต่อผลิตภัณฑ์ Wang et al. [16] ยังพบว่า หากผู้บริโภคตระหนักถึงประโยชน์

ด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ พวกเขาจะมีแนวโน้มเลือกซื้อผลิตภัณฑ์นั้นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม Chan [31] พบว่าความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบางกรณี

สมมติฐานการวิจัย

1. ทศนคติมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
3. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
4. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
5. ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
6. การส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
7. การตระหนักถึงสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล
8. ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคชาวไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคชาวไทย โดยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 1) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล ประกอบด้วย 1.1) ทศนคติ 1.2) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง 1.3) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม 1.4) การส่งเสริมการตลาด และ 1.5) การตระหนักถึงสภาพแวดล้อม 2) ความตั้งใจซื้อ (Intention to Purchase) ประกอบด้วย 2.1) จะใช้ผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลในระยะเวลาอันใกล้ 2.2) วางแผนจะซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล สำหรับผลิตภัณฑ์แฟชั่นชิ้นใหม่ และ 2.3) จะสนับสนุนให้ญาติและเพื่อน ๆ ซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล และ 3) พฤติกรรมการซื้อ (Purchase Behavior) ประกอบด้วย 3.1) รู้สึกพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลที่เคยซื้อ และจะยังคงซื้อต่อไป 3.2) จะซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลบ่อยขึ้น และ 3.3) จะซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลประเภทอื่นด้วย รายละเอียดของตัวแปรและรายการข้อคำถามแสดงดัง Table 1 และรายละเอียดกรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงดัง Figure 1

Table 1 Causal Factors Influencing Purchase Intention and Behavior of Upcycled Fashion Products and Corresponding Survey Items

The Factors of Upcycled Fashion Products	References
Attitudes: AT	
1. AT1: Familiar with the concept of upcycling in fashion products.	Hasbullah et al. [21]; Singhal, Tripathy & Jena [32]; Yazdanpanah &
2. AT2: Understand that upcycled fashion products have the same quality as newly manufactured products.	Forouzani [17]; Wang, et al. [16]; Promotosh & Sajedul, [19]
3. AT3: Perceive that upcycled fashion products are safe and reliable.	
Subjective Norms: SN	
4. SN1: Colleagues and close acquaintances are interested in purchasing or using upcycled fashion products.	Hasbullah et al. [21]; Echegaray & Hansstein [22]; Ham et al. [23];
5. SN2: Influential figures in work or study (e.g., supervisors, teachers) support the use of upcycled fashion products.	Jiménez-Parra et al. [24]; Wang et al. [16]; Promotosh & Sajedul [19]
6. SN3: Influencers, celebrities, or thought leaders whom I follow or admire use upcycled fashion products.	
7. SN4: If friends or close acquaintances use upcycled fashion products, I will be more confident in using them.	
Perceived Behavioral Control: PBC	
8. PBC1: If I want to use upcycled fashion products, I know where to purchase them.	Hasbullah et al. [21]; Yadav and Pathak [25]; Son et al. [26]; Promotosh &
9. PBC2: I have control over the decision to use or not use upcycled fashion products.	Sajedul [19]
10. PBC3: When I want to use upcycled fashion products, I can purchase them without any difficulties.	
Promotion: PM	
11. PM1: Advertisements and publicity for upcycled fashion products are important in my purchasing decisions.	Dangelico & Vocalelli [29]; Abbey et al. [33]; Jiménez-Parra et al. [24]

Table 1 Causal Factors Influencing Purchase Intention and Behavior of Upcycled Fashion Products and Corresponding Survey Items (continue)

The Factors of Upcycled Fashion Products	References
12. PM2: Promotional campaigns such as discounts, free gifts, and reward exchanges influence my purchasing decisions.	
13. PM3: Product warranties and service guarantees for upcycled fashion products are important in my purchasing decisions.	
Green Awareness: GA	
14. GA1: I use upcycled fashion products because I am concerned about environmental issues.	Szilagyi et al. [18]; Wang et al. [16]; Jena & Sarmah [34]; Suki [30]; Chan [31]
15. GA2: I use upcycled fashion products because I believe they help reduce environmental problems.	
16. GA3: I believe using upcycled fashion products contributes positively to the environment.	
17. GA4: Upcycled fashion products provide significant environmental benefits.	
Intention to Purchase: IP	
18. IP1: I intend to use upcycled fashion products in the near future.	Singhal et al. [32]; Wang & Hazen [36]; Jiménez-Parra et al. [24]
19. IP2: I plan to purchase upcycled fashion products as my next fashion item.	
20. IP3: I will encourage my relatives and friends to buy upcycled fashion products.	
21. PB1: I feel satisfied with the upcycled fashion products I have purchased and will continue to buy them.	Singhal & Tripathy [35]; Wang & Hazen [36]; Wang et al. [16]
22. PB2: I will increase my frequency of purchasing upcycled fashion products.	
23. PB3: I will explore and purchase other types of upcycled fashion products.	

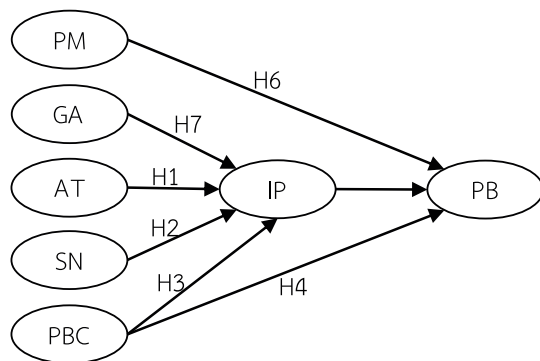

Figure 1. Conceptual Framework

Source: Author (2024)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ความตั้งใจและพฤติกรรมของผู้บริโภคชาวไทยในการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่มีความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลจากประชากรกลุ่มนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 410 ราย ซึ่งเป็นผู้บริโภคชาวไทยที่มีความคุ้นเคยกับผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลเพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยอ้างอิงหลักเกณฑ์สำหรับการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ซึ่งต้องใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอเพื่อให้การวิเคราะห์ทางสถิติมีความน่าเชื่อถือ Hair et al. [37] เสนอว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับ SEM ควรอยู่ระหว่าง 200 - 300 ตัวอย่าง นอกจากนี้ Comrey & Lee [38] และ Hair et al. [39] แนะนำว่าขนาดตัวอย่างควรอยู่ที่ 10 - 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกต (Observed Variables) ที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวแปรสังเกต 23 ตัวแปร ทำใหขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีค่าอยู่ระหว่าง 230 - 460 ตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้มีกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้เกินกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ และได้รับการตอบแบบสอบถามจำนวน 410 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนเพียงพอและมากกว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) พฤติกรรมทั่วไปในการจัดการผลิตภัณฑ์หลังการใช้งาน 3) ตัวแปรสำคัญในแบบจำลองสมการโครงสร้าง ได้แก่ ทศนคติ (Attitude) บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม (Green Awareness) ความตั้งใจซื้อ (Intention to Purchase) และพฤติกรรมการซื้อ (Purchase Behavior) โดยใช้ มาตราส่วนระดับ 5 คะแนน โดย 1 คะแนน หมายถึง มากที่สุด 2 คะแนน หมายถึง มาก 3 คะแนน หมายถึง ปานกลาง 4 คะแนน หมายถึง น้อย 5 คะแนน หมายถึง น้อยที่สุด และ 4) ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถาม การหาค่าความเที่ยงตรง โดยการทดสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ 2 ท่าน โดยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งสูงกว่าค่าขั้นต่ำที่กำหนดที่ 0.60 [40] ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ถูกประเมินโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.703 - 0.944 โดยค่าที่สูงกว่า 0.70 ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ว่าข้อคำถามมีความน่าเชื่อถือ [41]

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามผ่านออนไลน์ไปยังผู้บริโภคในประเทศไทย ในช่วงเดือนกันยายน-พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 โดยการกระจายแบบสอบถามไปยังกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ จัดส่งที่อยู่ของแบบสอบถาม (URL) ผ่านทางอีเมล (E-mail) ผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ก (Social Network) ได้แก่ Facebook และ Line Application โดยเริ่มจากการกระจายในกลุ่มเพื่อนและเครือข่ายอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่าง ๆ ที่รู้จักผลิตภัณฑ์แอปพลิเคชันทำการตอบแบบสอบถามและกระจายแบบสอบถามต่อไปแบบสโนบอล (Snowball) ในระหว่างเดือนกันยายน - พฤศจิกายน ในปี พ.ศ. 2566 และได้รับแบบสอบถามตอบกลับจำนวน 415 ฉบับ จึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงนำมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

4.1 ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล (Valid Data) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลโดยการบรรณาธิกร (Editing) ซึ่งเป็นการตรวจสอบทุกรายการในแบบสอบถามว่า ข้อมูลที่รับกลับคืนมา มีความครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ พบว่า มีแบบสอบถามที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนจำนวน 5 ฉบับ ผู้วิจัยจึงตัดแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ดังกล่าวออก เหลือแบบสอบถามที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์จำนวน 410 ฉบับ จึงดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

4.2 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับการประมวลผลในส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และส่วนที่สอง พฤติกรรมการจัดการผลิตภัณฑ์โดยทั่วไปเมื่อใช้หมดแล้ว ประกอบด้วย การจัดการกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้หมดแล้ว และการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการประมวลผลในส่วนที่สาม เป็นคำถามวัดตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ สุวิมล ว่องวานิช [42] ดังนี้ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.50 - 4.49 หมายถึง มาก 2.50 - 3.49 หมายถึง ปานกลาง 1.50 - 2.49 หมายถึง น้อย 1.00 - 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

2) ตรวจสอบค่าของการวิเคราะห์สถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 7 ตัวแปรในแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจง และการกระจายของตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมติฐานของความเบ้ (Skewness) ความโด่ง (Kurtosis) ว่าแตกต่างจากศูนย์หรือไม่ ด้วยสถิติทดสอบ Z (Z-test)

3) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปร (Linearity) และภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาว่า เป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงหรือไม่ อีกทั้งยังตรวจสอบขนาดความสัมพันธ์ รวมถึงทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรว่ามีค่าอยู่ในระดับใด ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันไม่ควรสูงเกิน 0.80 [43] หากมีความสัมพันธ์สูงเกินควรตัดตัวแปรบางตัวออกหรือมีการรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงเข้าด้วยกัน สามารถพิจารณาได้จากค่าขนาดความสัมพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics)

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model: SEM) แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันโครงสร้างปัจจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ และยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ผลการทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลในการวิเคราะห์ปัจจัยโดยใช้สถิติทดสอบ Kaiser-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ได้ค่าเท่ากับ $0.961 > 0.70$ [44] และการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่าชุดข้อมูลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 [44] แสดงว่าชุดตัวแปรชีวิตมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์ปัจจัย

2) การสกัดปัจจัยโดยใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบแบบเน้นหลัก (Principle Component Analysis: PCA) และหมุนแกนแบบฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธี Varimax เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้เกณฑ์ตัดสินการคัดเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบว่าในแต่ละองค์ประกอบต้องมีตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .30 ขึ้นไป และองค์ประกอบนั้นมี Eigenvalues มากกว่า 1 [45] พบว่า ค่า Communalities อยู่ระหว่าง 0.567-0.798 มีค่าดีขึ้นจากการวิเคราะห์ครั้งแรกและมีความอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี และค่าความแปรปรวนรวมสกัดได้ร้อยละ $77.35 > 60$ สามารถสกัดปัจจัยได้ 6 ปัจจัยตามที่คาดหวัง แสดงค่า Factor Loading, AVE, CR ได้ดัง Table 2 ซึ่งพบว่า AVE ที่มากกว่า 0.50 ถือว่าอยู่ในระดับที่ดี แต่ถ้าต่ำกว่านี้ อาจต้องพิจารณาปรับปรุงโมเดลเพิ่มเติม ส่วน CR ที่มากกว่า 0.70 แสดงถึงความน่าเชื่อถือที่ดีของตัวแปรแฝง (Latent Variables) ซึ่งยืนยันถึงคุณภาพของการวัดโมเดล

Table 2 Factor Loading, AVE, CR

Construct	Factor Loading	AVE	CR
Attitudes (AT)	.631, .782, .676	0.502	0.773
Subjective Norms (SN)	.742, .754, .798, .586	0.508	0.815
Perceived Behavioral Control (PBC)	.569, .769, .635	0.460	0.771
Promotion (PM)	.701, .773, .567	0.495	0.787
Green Awareness (GA)	.748, .737, .733, .723	0.546	0.859
Intention Purchase (IP)	.667, .729, .701	0.500	0.803
Purchase Behavior (PB)	.714, .793, .731	0.571	0.856

สรุปผล

จากผลการวิจัย พบว่า มีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล

ปัจจัยการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม (GA) ส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยทัศนคติ (AT) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) ส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

ความตั้งใจซื้อ (IP) ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (PB) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ

ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด (MP) ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (PB) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม (GA) ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (PB) ผ่านความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยทัศนคติ (AT) ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (PB) ผ่านความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

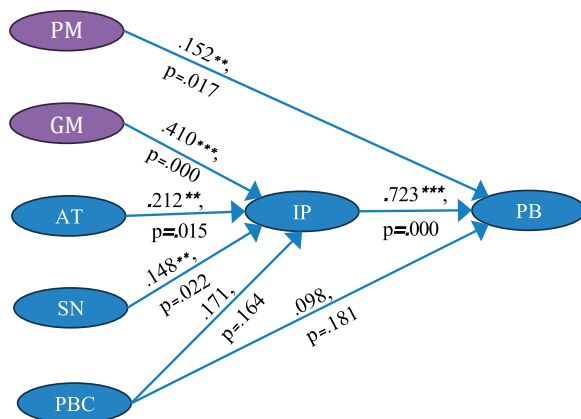
ปัจจัยการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (PB) ผ่านความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความตั้งใจซื้อ (IP) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการซื้อ (PB) สูงที่สุด ($\beta = 0.723$) และตัวแปรตัวกลางที่ถ่ายทอดอิทธิพลทางอ้อมจากปัจจัยการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม (GA) ปัจจัยทัศนคติ (AT) และปัจจัยการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) ไปยังพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (PB) ได้อย่างมีนัยสำคัญอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนเจตคติและแรงผลักดันเชิงจิตวิทยาไปสู่พฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รายละเอียดแสดงดัง Table 3, Figure 2 และ Table 4

Table 3. Structural Equation Model Analysis

			Estimate	S.E.	C.R.	P
IP	<---	GA	.410	.061	6.689	.000
IP	<---	AT	.212	.088	2.423	.015
IP	<---	SN	.148	.065	2.293	.022
IP	<---	PBC	.171	.123	1.391	.164
PB	<---	IP	.723	.063	11.416	.000
PB	<---	PBC	.098	.073	1.337	.181
PB	<---	PM	.152	.063	2.397	.017

Chi-Square = 564.241; df = 213; Relative Chi-Square = 2.649 < 5;
 p-value = .000 < 0.05; CFI = .953 > .94; TLI = .944 > .94;
 RMSEA = .063 < .07 (with CFI > .94);
 SRMR = .043 < .08 (with CFI > .94)

***Statistical significance at the .01 level **Statistical significance at the .05 level

Figure 2. Structural Equation Model Analysis

Source: Author (2024)

Table 4. Analysis of Overall, Direct, and Indirect Impacts

Structural	Total effects	Direct effects	Indirect effects
PB			
GA	0.296 ***	0	0.296 ***
PM	0.152 **	0.152 **	0
AT	0.154 **	0	0.154 **
PBC	0.222 ns	0.098 ns	0.124 ns
SN	0.107 **	0	0.107 **
IP	0.723 ***	0.723 ***	0
IP			
GA	0.410 ***	0.410 ***	0
PM	0	0	0
AT	0.212 **	0.212 **	0
PBC	0.171 ns	0.171 ns	0
SN	0.148 **	0.148 **	0

***Statistical significance at the .01 level, **Statistical significance at the .05 level, ns=not significant

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม (GA) ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) มากที่สุดเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hazen et al. [46] ที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคต้องการเปลี่ยนไปซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตซ้ำเนื่องจากกังวลกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน การศึกษาของ Wang et al. [16] ยืนยันว่า ผู้บริโภคเกิดความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมหากทำให้เกิดการตระหนักถึงประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์ได้ จะทำให้ผู้บริโภคสนใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ผลิตซ้ำ และผลการวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการตระหนักถึงสภาพแวดล้อม (GA) ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลผ่านความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Szilagyi et al. [18] ที่พบว่า ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบในเชิงบวกที่สำคัญต่อพฤติกรรมการซื้อแบบเศรษฐกิจหมุนเวียน จากประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมประเภทนี้มาผลิตซ้ำมีส่วนช่วยในเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นแรงผลักดันให้เกิดการริเริ่มเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการลดการใช้พลังงานวัสดุและทรัพยากรผ่านการใช้ซ้ำวัสดุจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว [34] แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chan [31] ในประเทศจีนที่พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและกาแสดงพฤติกรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแถบเอเชียอาจจะยังไม่ได้รับความนิยมเท่ากับประเทศในแถบยุโรปนัก

ปัจจัยด้านทัศนคติ (AT) ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นสร้างแนวคิดเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ Szilagyi et al. [18] พบว่าทัศนคติที่ดีสามารถทำนายพฤติกรรมการซื้อแบบเศรษฐกิจหมุนเวียนได้ Wang et al. [16] เสนอแนะว่า ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์แบบเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างเช่นผลิตภัณฑ์ผลิตซ้ำและการรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ทำให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติที่ดีและส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ การศึกษาของ Promotosh & Sajedul [19] ในประเทศสวีเดนยังยืนยันไปในทิศทางเดียวกันว่าทัศนคติของผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในประเทศสวีเดนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Products) ในขณะที่งานวิจัยของ Pham et al. [20] พบว่า ทัศนคติของผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในประเทศเวียดนามมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล จะเห็นได้ว่าทัศนคติเป็นหนึ่งในตัวแปรสำคัญในการกำหนดความตั้งใจของผู้บริโภคสำหรับพฤติกรรมเฉพาะ [32] แต่ผลวิจัยนี้กลับไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hasbullah et al. [21] ในมาเลเซียที่พบว่า ทัศนคติไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคเจนเอเรชั่นไอ (iGeneration) ในมาเลเซียช่วงหลังเกิดโควิด-19 ซึ่งอาจมาจากการศึกษาในช่วงเกิดสถานการณ์โควิดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตซ้ำจากผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการใช้งานแล้วอาจสร้างความกังวลเรื่องความปลอดภัยและส่งผลต่อความตั้งใจใช้ได้

ปัจจัยด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) สอดคล้องกับการศึกษาของ Hasbullah, et al. [21] พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคเจนเอเรชั่นไอ (iGeneration) ในมาเลเซียช่วงหลังเกิดโควิด-19 และการศึกษาของ Promotosh & Sajedul [19] สนับสนุนแนวคิดข้างต้นที่พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในประเทศสวีเดนต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Products)

โดยปัจจัยด้านการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (PBC) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล (IP) และไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อ (PB) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hasbullah, et al. [21] ที่พบว่า การควบคุมพฤติกรรมการรับรู้ (PBC) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลของผู้บริโภคเจนเนอเรชันไอ (iGeneration) ในมาเลเซียช่วงหลังเกิดโควิด-19 แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Promotosh & Sajedul [19] ที่พบว่า การควบคุมพฤติกรรมการรับรู้มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภควัยหนุ่มสาวในประเทศสวีเดนต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Products) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า แม้ทางทฤษฎีการควบคุมพฤติกรรมการรับรู้มีความสำคัญต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม จึงไม่เป็นไปตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) แต่สนับสนุนทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) ของ Fishbein & Ajzen [13] ซึ่งประกอบด้วยทัศนคติ (Attitude) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ สำหรับผู้บริโภคชาวไทยอาจไม่จำเป็นในการวางแผนที่จะซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล แต่ผู้บริโภคสามารถดำเนินการซื้อผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิลได้ทันทีเมื่อได้รับการส่งเสริมอย่างเพียงพอ

การส่งเสริมการตลาด (IP) ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อ (PB) จากกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่เหมาะสมสามารถดึงดูดผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมให้หันมาซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียว [27-28] ซึ่ง Jiménez-Parra et al. [24] ระบุว่า กลยุทธ์การตลาด การโฆษณา การส่งเสริมการขาย และกลยุทธ์อื่น ๆ ในกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพสามารถกระตุ้นผู้บริโภคให้เกิดพฤติกรรมได้ โดยเฉพาะธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในการสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมผ่านการโฆษณาอาจส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค [29]

ผลการวิจัยยังสะท้อนถึงบทบาทของความตั้งใจซื้อ (IP) ในฐานะตัวแปรกลางที่มีอิทธิพลเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยาและการส่งเสริมการตลาดกับพฤติกรรมการซื้อจริง (PB) ได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้ผู้บริโภคจะมีทัศนคติหรือการรับรู้ที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ หากไม่มีความตั้งใจที่ชัดเจน ก็อาจไม่เกิดพฤติกรรมการซื้อจริงได้ [14, 46] ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมทางการตลาดเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจซื้อ จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการผลักดันพฤติกรรมที่ยั่งยืนในบริบทของผลิตภัณฑ์แฟชั่นอัปไซเคิล

References

- [1] Law, K. L., Starr, N., Siegler, T. R., Jambeck, J. R., Mallos, N. J., & Leonard, G. H. (2020). The United States' contribution of plastic waste to land and ocean. *Science Advances*, 6(44), eabd0288. <https://doi.org/10.1126/sciadv.abd0288>.
- [2] Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2024, February 5). *Thailand's seas are filling with plastic waste*. <https://en.mahidol.ac.th/envinews/1773-2024-02-06-09-48-54>. (In Thai)
- [3] Worldometer. (2024). *Current world population*. <https://www.worldometers.info/world-population/>
- [4] Jabbour, C. J. C., Jabbour, A. B. L., Sarkis, J., & Filho, M. G. (2019). Unlocking the circular economy through new business models based on large-scale data: An integrative framework and research agenda. *Technological Forecasting and Social Change*, 144, 546–552.

- [5] Ellen MacArthur Foundation. (2013). *Towards the circular economy: Economic and business rationale for an accelerated transition*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/Ellen-MacArthur-Foundation-Towards-the-Circular-Economy-vol.1.pdf>
- [6] Ali, N. S., Khairuddin, N. F., & Abidin, S. Z. (2013). Upcycling: Re-use and recreate functional interior space using waste materials. In *Proceedings of E&PDE 13, 15th International Conference on Engineering and Product Design Education – Design Education – Growing Our Future* (DS76, pp. 798–803). Dublin.
- [7] Gomez, M. (2014). The art of upcycling: Welding trash into treasure. *Welding Journal*, 93(3), 86–88.
- [8] Forbes. (2019, February 8). *Upcycling your way to sustainability*. <https://www.forbes.com/sites/gregpetro/2019/02/08/upcycling-your-way-to-sustainability/?sh=4f3a794e58e2>
- [9] Statista. (2024). *Fashion—Worldwide*. <https://www.statista.com/outlook/emo/fashion/worldwide>
- [10] Ipsos. (2022). *Here's how inflation is affecting our shopping*. <https://www.ipsos.com/en-us/heres-how-inflation-affecting-our-shopping>
- [11] Thairath. (2023, July 28). *Conversation with Dr. Singh Intrachoto: Upcycling, Innovation, and Design for Sustainable Plastic Waste Management*. <https://www.thairath.co.th/scoop/interview/2712979> (In Thai)
- [12] Chang, H. H., Yan, C. F., & Tseng, Y. C. (2021). Message framing and green product purchase intention: The moderating role of consumers' need for cognition. *Sustainability*, 13(2), 705. <https://doi.org/10.3390/su13020705>
- [13] Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley.
- [14] Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- [15] Conner, M., & Armitage, C. J. (1998). Extending the theory of planned behavior: A review and avenues for further research. *Journal of Applied Social Psychology*, 28(15), 1429–1464. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1998.tb01685.x>
- [16] Wang, Y., Wiegerinck, V., Krikke, H., & Zhang, H. (2013). Understanding the intention to purchase remanufactured products in closed-loop supply chains: An empirical study in China. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 43(10), 866–888. <https://doi.org/10.1108/IJPDLM-01-2013-0011>
- [17] Yazdanpanah, M., & Forouzani, M. (2015). Application of the theory of planned behaviour to predict Iranian students' intention to purchase organic food. *Journal of Cleaner Production*, 107, 342–352. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.02.071>

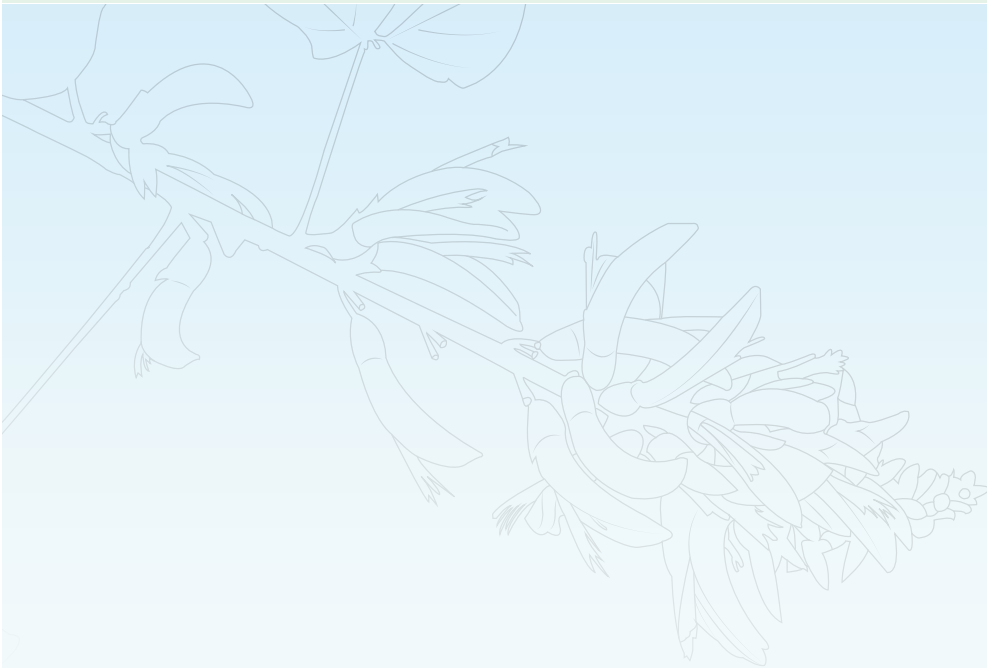
- [18] Szilagyi, A., Cioca, L.-I., Bacali, L., Lakatos, E.-S., & Birgovan, A.-L. (2022). Consumers in the circular economy: A path analysis of the underlying factors of purchasing behaviour. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 11333. <https://doi.org/10.3390/ijerph191811333>
- [19] Promotosh, B., & Sajedul, I. M. (2011). Young consumers' purchase intentions of buying green products. *Analysis*, 68. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2068.3684>
- [20] Pham, V. T., Xuan, V. T., Trang, N. M., Hang, P. M. T., Huy, D. T. N., & Nguyen, N. T. (2021). Factors affecting young consumers' intention to purchase upcycled fashion products: A case study in Vietnam. *International Business Management*, 15(8), 331–340. <https://doi.org/10.37899/journallabisecoman.v2i4.458>
- [21] Hasbullah, N. N., Sulaiman, Z., Mas'od, A., & Sugiran, H. S. A. (2022). Drivers of sustainable apparel purchase intention: An empirical study of Malaysian millennial consumers. *Sustainability*, 14(1945), 1–24. <https://doi.org/10.3390/su14041945>
- [22] Echegaray, F., & Hansstein, F. (2017). Assessing the intention-behavior gap in electronic waste recycling: The case of Brazil. *Journal of Cleaner Production*, 142(1), 180–190. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.064>
- [23] Ham, M., Jeger, M., & Ivković, A. F. (2015). The role of subjective norms in forming the intention to purchase green food. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 28(1), 738–748. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2015.1083875>
- [24] Jiménez-Parra, B., Rubio, S., & Vicente-Molina, M.-A. (2014). Key drivers in the behavior of potential consumers of remanufactured products: A study on laptops in Spain. *Journal of Cleaner Production*, 85, 488–496. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.05.047>
- [25] Yadav, R., & Pathak, G. (2016). Intention to purchase organic food among young consumers: Evidences from a developing nation. *Appetite*, 96, 122–128. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2015.09.017>
- [26] Son, J., Jin, B., & George, B. (2013). Consumers' purchase intention toward foreign brand goods. *Management Decision*.
- [27] Borin, N., Lindsey-Mullikin, J., & Krishnan, R. (2013). An analysis of consumer reactions to green strategies. *Journal of Product & Brand Management*, 22(2), 118–128. <https://doi.org/10.1108/10610421311320997>
- [28] Chen, Y., & Chang, C. (2012). Enhance green purchase intentions: The roles of green perceived value, green perceived risk, and green trust. *Management Decision*, 50(3), 502–520. <https://doi.org/10.1108/00251741211216250>

- [29] Dangelico, R. M., & Vocalelli, D. (2017). Green marketing: An analysis of definitions, strategy steps, and tools through a systematic review of the literature. *Journal of Cleaner Production*, 165, 1263–1279. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.184>
- [30] Suki, N. M. (2013). Green awareness effects on consumers' purchasing decision: Some insights from Malaysia. *International Journal of Asia-Pacific Studies*, 9(2), 49–63.
- [31] Chan, R. Y. K. (2001). Determinants of Chinese consumers' green purchase behavior. *Psychology & Marketing*, 18(4), 389–413. <https://doi.org/10.1002/mar.1013>
- [32] Singhal, D., Tripathy, S., & Jena, S. K. (2019). Acceptance of remanufactured products in the circular economy: An empirical study in India. *Management Decision*, 57(4), 953–970. <https://doi.org/10.1108/MD-06-2018-0686>
- [33] Abbey, J. D., Guide Jr, V. D. R., & Souza, G. C. (2015). Optimal pricing for new and remanufactured products. *Journal of Operations Management*, 36(1), 130–146. <https://doi.org/10.1016/j.jom.2015.03.007>
- [34] Jena, S. K., & Sarmah, S. P. (2015). Measurement of consumers' return intention index towards returning the used products. *Journal of Cleaner Production*, 108, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.07.095>
- [35] Singhal, D., & Tripathy, S. (2018). Acceptance of remanufactured products in the circular economy: An empirical study in India. *Management Decision*, 57(4), 953–970. <https://doi.org/10.1108/MD-04-2018-0427>
- [36] Wang, Y., & Hazen, B. T. (2016). Consumer product knowledge and intention to purchase remanufactured products. *International Journal of Production Economics*, 181(B), 460–469. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2015.08.031>
- [37] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage.
- [38] Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- [39] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Prentice Hall.
- [40] Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Journal of Educational Research*, 49–60.
- [41] Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16, 297–334.
- [42] Wongwanich, S. (2005). *Research on needs assessment*. Chulalongkorn University Press. (In Thai)

- [43] Kanachanavasee, S. (2007). *Data analysis for social science research*. Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- [44] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education Limited.
- [45] Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1983). *Using multivariate statistics*. Harper & Row.
- [46] Hazen, B. T., Mollenkopf, D. A., & Wang, Y. (2017). Remanufacturing for the circular economy: An examination of consumer switching behavior. *Business Strategy and the Environment*, 26(4), 451–464. <https://doi.org/10.1002/bse.1929>.

Motivating Factors Influencing the Needs for Self-Development of Northern Agriculture and Forestry College Personnel in the Lao People's Democratic Republic

Somchanh Chanh Deng¹, [Pinnapa Muakyod](#)^{2*}, Koblap Areesrisom¹,
and Pawinee Areesrisom¹

¹ Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Chiang Mai, 50190, Thailand

² Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Chiang Mai, 50190, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: Pinnapa_my@mju.ac.th

(Received: February 21, 2024; Revised: May 16, 2025; Accepted: July 7, 2025)

Abstract

This research study aims to examine the levels of motivational factors, the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, and the influencing of motivational factors on their self-development needs. A quantitative research methodology was employed, with a population comprising all 63 personnel affiliated with the Northern Agriculture and Forestry College. A questionnaire using a rating scale, and data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, and motivational factors were examined using multiple linear regression analysis. The findings revealed that the overall level of motivational factors for self-development was high ($\mu = 4.00$), while the overall level of self-development needs was also high ($\mu = 4.00$). Furthermore, five predictor variables were identified as having a significant influence on the self-development needs of personnel: achievement, work itself, responsibilities, advancement, and salary and benefits. These factors collectively accounted for 52.80% of the variance in self-development needs among personnel at the Northern Agriculture and Forestry College in the Lao People's Democratic Republic.

Keywords: Motivating Factors, Self-Development, Northern Agriculture and Forestry College, Lao PDR.

Introduction

Human resource development is a critical factor contributing to national progress, particularly in developing countries such as the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR), where significant constraints remain in enhancing the capabilities of personnel in the public and education sectors [1]. Key challenges include limited budgets for training, further education, and staff development; management systems that do not sufficiently support continuous professional growth; and the absence of systematic strategies to foster motivation and enthusiasm for self-directed learning and development. Although the Lao government has implemented civil service reform policies and emphasized capacity building, in practice, the development of personnel - especially in regional educational institutions - remains uneven. Many staff members lack access to adequate training opportunities and are unable to keep pace with the evolving demands of economic, technological, and environmental change. Furthermore, constraints related to motivation, such as unclear pathways for career advancement and insufficient welfare provisions, continue to undermine sustained efforts in self-development [2].

Given the aforementioned reasons, self-development among personnel is regarded as a crucial mechanism for enhancing work performance and driving organizations toward the successful achievement of their goals. Self-development not only contributes to improved work outcomes but also serves as a process that enhances skills, expertise, and attitudes across all organizational levels [3], aligning them with the institution's long-term vision and strategic direction. This is particularly significant in the context of the Lao People's Democratic Republic, which is undergoing civil service and educational reform. Human resource development has therefore emerged as a key strategic priority for the state. According to human resource development theory [4], the process of self-development can be categorized into three main forms: (1) training, which focuses on acquiring skills for immediate application in current job functions; (2) further education, which prepares personnel to take on future roles and responsibilities; and (3) self-directed learning, which emphasizes personal motivation and the pursuit of new knowledge independently. These approaches are highly relevant to the needs of educational institutions in Laos, especially regional institutions such as the Northern Agriculture and Forestry College, which plays a critical role in producing skilled professionals in the fields of agriculture and forestry. Despite its significance, the college continues to face persistent challenges in systematically developing its personnel.

Simultaneously, motivation and individual needs are critical factors influencing self-development in the context of professional performance, particularly within the Lao People's Democratic Republic, a country currently undergoing administrative and educational

reforms aimed at improving both structural and qualitative dimensions. The capacity of institutions to achieve sustainable success increasingly depends on their ability to foster continuous self-development among personnel through mechanisms that align with individual motivations and personal growth aspirations. Self-development serves not only as a pathway for enhancing professional competencies and expertise, but also as a catalyst that encourages employees to realize their full potential in achieving organizational goals. As explained by Ariyasal [5], Motivation and personal needs are inherently interconnected; when personnel possess clear development goals and are adequately supported, they are more likely to pursue self-improvement with commitment and purpose. This concept aligns with the Two-Factor Theory proposed by Herzberg et al. [6], which distinguishes between motivators and hygiene factors. Key motivators such as achievement and recognition are particularly influential in prompting individuals to engage in self-development. When employees succeed in their tasks and receive recognition for their contributions, they tend to experience job satisfaction and are more inclined to continue improving themselves [7]. Additionally, the nature of one's job can stimulate learning and adaptation, as complex or dynamic roles often demand continuous skill acquisition [8]. Furthermore, responsibility and opportunities for career advancement serve as powerful motivators, encouraging personnel to acquire new skills and pursue professional growth [9]. Moreover, access to developmental and learning opportunities is a direct motivational factor that significantly enhances one's desire for self-improvement. When institutions provide avenues for training, further education, or skills enhancement, individuals are more likely to engage actively in learning. This, in turn, contributes to greater job performance and career progression, both of which are vital to institutional success and national development [10].

The Northern Agriculture and Forestry College (NAFC) plays a vital role in producing human resources in the fields of agriculture and forestry to support national development in the Lao People's Democratic Republic. To fulfill this role effectively [11], it is essential to promote a culture of comprehensive self-development among its personnel. This includes facilitating access to training programs, higher education opportunities, and self-directed learning. When staff members are provided with appropriate learning opportunities and resources, their motivation to perform effectively is significantly enhanced, which in turn contributes to the overall quality and performance of the institution. Conversely, insufficient support for self-development may adversely affect the quality of teaching and the institution's ability to advance the agricultural and forestry sectors both of which constitute critical foundations of the national economy. Therefore, it is imperative to investigate the factors influencing personnel's self-development needs within the specific context of Laos [12]. Such findings

will serve as valuable input for evidence-based policymaking and targeted human resource management strategies, contributing to more effective and sustainable institutional development in the long term.

In light of these issues, this study aims to explore the motivational factors influencing the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College (NAFC) in the Lao People's Democratic Republic. The study is guided by two primary objectives: (1) to examine the levels of motivational factors and self-development needs among NAFC personnel, and (2) to analyze which motivational factors significantly influence their self-development needs. The findings from this study are expected to provide critical insights for shaping human resource development strategies that are aligned with both the organizational and national contexts. Furthermore, the results can inform the design of systematic and sustainable personnel development policies, thereby enhancing the long-term capacity and effectiveness of educational institutions in Laos.

Objectives

- 1) To examine the levels of motivational factors and self-development needs among NAFC personnel.
- 2) To identify factors influencing their self-development needs.

Research Hypothesis

The motivational factors influencing the self-development of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College (NAFC) include achievement, recognition, work itself, responsibility, advancement, salary and benefits. These factors have a significant influence on the self-development needs of NAFC personnel.

Methodology

This research is a quantitative Research Method. The research has been approved by the Human Research Ethics Committee of Maejo University, with the certification letter COA No. HS019/67. The research procedure is as follows:

Population determination, the population for this study consists of 63 personnel affiliated with the Northern Agriculture and Forestry College. All individuals in this population are government officials serving as instructors, with some also holding administrative positions within various faculties and offices. The institution comprises the following faculties and administrative offices: the Faculty of Crop Production, Faculty of Animal Science, Faculty of Fisheries, Faculty of Forestry, Faculty of Agricultural Business, and the Office of Academic

Administration and Development [13]. The data collection was conducted from August 2024 to September 2024.

Instruments used in research, the instrument used in collecting data for this research study was a questionnaire on motivational factors that influence the need for self-development of personnel of the Northern Agriculture and Forestry College, Lao People's Democratic Republic, 1 copy, which the researcher created by studying concepts, theories, and related research both domestically and internationally related to the variables to be studied. The questions were closed-ended questions, divided into 3 parts: Part 1, the questionnaire on the bio-social characteristics of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College is a questionnaire created by the researcher to survey the basic information of the respondents. It is in the form of a checklist with a total of 6 questions, including gender, age, marital status, education level, work experience, and the organization to which they belong. Part 2, questionnaire on motivational factors for self-development of personnel of Northern Agriculture and Forestry College. The questionnaire is in the form of a Likert Scale with a rating scale method (Rating Scale Method) with 5 levels and 30 questions. It is divided into each area, achievement, recognition, work itself, responsibility, advancement, salary and benefits, and part 3 is a questionnaire on the needs of self-development of personnel of the Northern Agriculture and Forestry College. The questionnaire is a Likert Scale with a 5-level rating scale, with 15 questions, divided into 3 areas: training, continue education, and self-directed learning. The researcher used the criteria for dividing the scores in Part 2 and Part 3 according to Best's [14] model, dividing the criteria for interpreting the average scores into 3 levels: high, moderate, and low.

Instrument Quality Assessment, the researcher assessed the quality of the questionnaire by examining its content validity. The questionnaire items were developed based on a review of the relevant literature and were then evaluated by three experts to determine their consistency with the research objectives. All items showed an Index of Congruence (IOC) greater than 0.66. Reliability was assessed by conducting a try-out with 30 participants, and the internal consistency of the instrument was analyzed using Cronbach's Alpha Coefficient [15]. The reliability coefficients for all variables ranged from 0.80 to 0.91.

Data analysis: Data analysis in this study used SPSS version 29 to analyze statistical values as follows:

- 1) Descriptive statistics were used to analyze the socio-demographic characteristics, as well as the levels of motivational factors and self-development needs. The analysis included frequency distribution, percentage, min, max, mean, and standard deviation.

2) Analysis using inferential statistics to analyze motivational factors that influence the need for self-development of personnel of the Northern Agriculture and Forestry College by using the Multiple Linear Regression Analysis method with the Enter technique.

Results

Biosocial Characteristics of Personnel of Northern Agricultural and Forestry College

The majority of the respondents were male, 38 people or 60.32 percent. The majority were between 30 and 39 years old, 30 people or 47.6 percent. They were married, 54 people or 85.7 percent. The majority had a bachelor's degree, 34 people or 54 percent, and had work experience, mostly between 11 and 20 years, 37 people or 58.7 percent. The majority of the units they belonged to were in the Office of Academic Administration and Development, 17 people or 27 percent.

The Levels of Motivational Factors and Self-Development Needs of the Personnel at the Northern Agricultural and Forestry College

Levels of Motivational Factors for Self-Development

The levels of motivational factors for self-development of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, Lao People's Democratic Republic, consist of achievement, recognition, work itself, responsibility, advancement, salary and benefits. The analysis results are as follows:

Table 1. Displaying the Analysis Results of the Levels of Motivational Factors in Self-Development

Motivation Factors	Min	Max	μ	σ	Motivation Level
1. Achievement	2.40	4.80	4.10	0.48	High
2. Recognition	2.40	5.00	4.09	0.59	High
3. work Itself	2.60	5.00	4.04	0.54	High
4. Responsibility	2.60	5.00	4.26	0.50	High
5. Advancement	2.40	5.00	3.94	0.53	High
6. Salary and benefits	2.40	5.00	3.56	0.66	Moderate
Total	2.80	4.97	4.00	0.41	high

From Table 1, The findings indicate that the overall level of motivational factors among the respondents is high ($\mu = 4.00$, $\sigma = 0.41$), with a minimum and maximum value of 2.80 and 4.97, respectively. When analyzed by specific factors, it was found that the highest motivational factor was responsibility ($\mu = 4.26$, $\sigma = 0.50$), followed by achievement ($\mu = 4.10$, $\sigma = 0.48$) and recognition ($\mu = 4.09$, $\sigma = 0.59$). The factor with a moderate level was salary and benefits ($\mu = 3.56$, $\sigma = 0.66$)

Level of Self-Development Needs

The level of self-development needs of the personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, Lao People’s Democratic Republic, consists of three aspects: training, Continue education, and self-directed learning. The analysis results are as follows:

Table 2. Displaying the Analysis Results of the Level of Self-Development Needs

Self-development required	Min	Max	μ	σ	The level of self-development required
1. Training	2.60	5.00	4.60	0.46	High
2. Continue education	2.00	5.00	4.37	0.58	High
3. Self-directed learning	2.00	5.00	4.22	0.55	High
Total	2.20	5.00	4.40	0.43	High

From Table 2, The findings indicate that the personnel have a high overall level of self-development needs across all three aspects ($\mu = 4.40$, $\sigma = 0.43$). When analyzed by individual aspects, it was found that the highest level of self-development needs was in training ($\mu = 4.60$, $\sigma = 0.46$), followed by Continue education ($\mu = 4.37$, $\sigma = 0.58$), and lastly, self-directed learning ($\mu = 4.22$, $\sigma = 0.55$).

Motivational Factors Influencing the Self-Development Needs of Personnel at the Northern Agricultural and Forestry College

In this analysis of motivational factors that influence the need for self-development of personnel of Northern Agriculture and Forestry College, Lao People's Democratic Republic, the researcher used Enter Multiple Regression Analysis. The results of the analysis are as follows:

Table 3. Displaying the Analysis Results of the Motivational Factors Influencing the Need for Self-Development of Personnel at the Northern Agricultural and Forestry College

Motivation Factors	The requirements of self-development			t	p
	B	SE	β		
Constant values	2.244	0.402		5.580	0.000***
1. Achievement	.312	.118	.349	2.655	0.010**
2. Recognition	-.024	.100	-.033	-.242	0.810*
3. work Itself	.241	.115	.306	2.095	0.041

Table 3. Displaying the Analysis Results of the Motivational Factors Influencing the Need for Self-Development of Personnel at the Northern Agricultural and Forestry College (continue)

Motivation Factors	The requirements of self-development			t	p
	B	SE	β		
4. Responsibility	.288	.100	.336	2.871	0.006**
5. Advancement	-.443	.097	-.546	-4.553	0.000***
6. Salary and benefits	.146	.070	.224	2.070	0.043*
R = 0.727, R² = 0.528, Adjusted R Square = 0.477, F = 10.370, Sig = 0.000					

* P < 0.05, ** P < 0.01, *** P < 0.001

From Table 3, it was found that the five independent variables, achievement, work itself, responsibility, advancement, and salary and benefits, collectively predicted the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, Lao People's Democratic Republic, with statistical significance at the 0.001 level. These variables accounted for 52.80% ($R^2 = 0.528$). of the variance in self-development needs of the personnel.

From the analysis results, the forecasting equation can be displayed as follows:

Raw score formula

$$Y = 2.244 + .312(XAch) - .024(XRec) + .241(XWI) + .288(XRes) - .443(XAd) + .146(XSB)$$

Standard score formula

$$Zy = .349(XAch) - .033(XRec) + .306(XWI) + .336(XRes) - .546(XAd) + .224(XSB)$$

Discussion

The researcher has categorized the conclusion and discussion of the study into the following key aspects:

The Level of Motivational Factors and Self-Development Needs of Personnel at the Northern Agriculture and Forestry College.

Level of Motivational Factors for Self-Development

The study found that the personnel at the Northern Agriculture and Forestry College exhibit a high level of motivation for self-development. This is because they recognize self-development as essential for enhancing work efficiency and keeping up with technological advancements and evolving work practices. These motivational factors drive personnel to continuously develop themselves to achieve the organization's objectives. Understanding

these motivations is crucial for fostering appropriate work behaviors. The discussion can be elaborated as follows:

1. Achievement, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College exhibit a high level of motivation for self-development concerning work achievement. They are committed to improving themselves and striving for success in their work, demonstrating clear goals in their professional endeavors. This is particularly significant within the context of an institution focused on agricultural and forestry development, aligning with national policies. The strong motivation for self-improvement in their work reflects their desire to contribute to the advancement of the organization. Such motivation enhances work efficiency and drives the institution toward future success. These findings align with the study by Kunchot [16], which found that the overall motivation of personnel in Hat Yai Municipality, Songkhla Province, was high, particularly in the aspect of work achievement.

2. Recognition, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College exhibit a high level of motivation for self-development in terms of recognition and respect. This strong motivation reflects their desire to be acknowledged by colleagues, supervisors, and the organization as competent individuals. Such recognition not only enhances their self-confidence but also increases their drive to perform well, leading to higher-quality work and contributing to the overall success of the organization. Additionally, this motivation encourages personnel to continuously improve their skills and capabilities in their professional roles. Therefore, fostering an environment where personnel receive recognition from the organization and society can effectively enhance their motivation to work, strengthening the institution and ensuring long-term success. These findings align with the study by Praprathittham [17], which examined factors influencing work performance among personnel at the Office of the President, Kasetsart University, and found that recognition was a highly significant motivational factor.

3. Work Itself, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College place great importance on the nature of their work. Their high level of concern regarding job characteristics reflects their desire to engage in tasks that align with their skills and expertise. Additionally, they seek work that is creative, challenging, and conducive to continuous self-development. When personnel are assigned roles that match their competencies, they can fully utilize their skills, knowledge, and experience, ultimately increasing their motivation to work. This alignment between job roles and individual capabilities enhances work efficiency and contributes to the overall development of the organization, as well as the agricultural and forestry sectors of the country. These findings are consistent with the study by Kanjanakas et al. [18], which examined motivational factors influencing work efficiency among personnel at the Non-Kok Subdistrict Administrative Organization, Kaset Sombun District, Chaiyaphum

Province, and found that job characteristics were a highly significant motivational factor.

4. Responsibility, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College exhibit a high level of motivation for self-development in terms of responsibility in their work. This strong motivation reflects their awareness of their roles and duties, as well as their commitment to performing assigned tasks effectively. A key factor contributing to this motivation is the autonomy given to personnel in planning and determining their course of action. This independence enables them to fully utilize their potential, fostering enthusiasm and engagement in their work. As a result, the Northern Agriculture and Forestry College can operate efficiently and achieve its organizational goals with stability. These findings align with the study by Jinapan [19], which examined the motivation of teachers influencing school effectiveness under the Secondary Educational Service Area Office 18. The study found that responsibility was a significant factor influencing teachers' motivation in performing their duties, with an overall high level of impact.

5. Advancement, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College exhibit a high level of motivation for self-development in terms of career advancement. This strong motivation reflects their desire for professional growth and opportunities for progression in their careers. Supporting personnel with career advancement opportunities, such as scholarships, training programs, and participation in international knowledge exchange initiatives, not only equips them with the necessary skills and knowledge for higher positions but also contributes to the sustainable development of human resources within the institution. These efforts enable the Northern Agriculture and Forestry College to efficiently achieve its organizational and national goals. This finding aligns with the study by Thavisin et al. [20], which found that motivation related to career advancement significantly influenced job performance among personnel in the Treasury Division of Lampang Municipality, with an overall high level of impact.

6. Salary and Benefits, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College exhibit a moderate level of motivation for self-development concerning salary and benefits. Although the study indicates that motivation in this aspect is at a moderate level, it reflects that personnel still value fair compensation and appropriate benefits. These include salary, wages, relevant welfare benefits, and a fair salary increment system. This finding aligns with the study by Thongmomram & Pinaysap [21], which found that salary-related motivation had a moderate impact on job performance among personnel in local administrative organizations in Khian Sa District, Surat Thani Province. This trend suggests a similar pattern across various organizations, particularly those that do not offer exceptionally high salaries but maintain a well-structured benefits system to retain and motivate employees.

Level of Self-Development Needs

The research findings on the level of self-development needs among personnel at the Northern Agriculture and Forestry College indicate that personnel have a high level of desire for self-development. This reflects the significant value placed by personnel on personal development, as it is a process that helps individuals grow and improve in all aspects of life. Self-development enhances one's potential to learn new skills, adapt to changes, and face challenges in life. Additionally, it boosts self-confidence and creates a sense of achievement, enabling individuals to move forward in alignment with their own and the organization's goals.

1. Training, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College have a high level of self-development needs in the area of training. This reflects their awareness of the importance of developing the knowledge, skills, and attitudes necessary for effective work performance. It also prepares them to adapt to the constant advancements in science, technology, and the ever-changing environment. As the institution focuses on agricultural and forestry education and research, personnel need continuous training in areas directly related to their work. The research findings align with the study by Mungkung & Butdam [22], which explored the factors influencing self-development in personnel at the Prime Minister's Office, finding that the need for self-development through training is significant and reflects a trend across many organizations.

2. Continue Education, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College have a high level of self-development needs in the area of further education. This reflects their commitment to continuously developing their knowledge, abilities, and skills. Especially when personnel are part of a stable government organization with clear career advancement paths, further education becomes a crucial factor that enables personnel to grow in their careers and increase opportunities for promotion. This is consistent with the research conducted by Salalong & Wirathummo [23], which studied the needs and expectations of self-development among teachers in the Trang Provincial Secondary Education Area Office. The findings indicated that teachers have a high level of desire for further education, as it prepares them for future work and creates opportunities for career advancement. This demonstrates that further education not only enhances knowledge but also serves as a key to career development and work stability.

3. Self-directed learning, personnel at the Northern Agriculture and Forestry College have a high level of self-development needs in the area of self-learning. This is because the institution focuses on agriculture and forestry, and personnel must have the ability to learn independently to keep up with technological advancements in their respective fields. Additionally,

self-learning allows personnel to continuously develop themselves without waiting for formal training or further education. This aligns with the research conducted by Boonladee & Jumpaluang [24], which studied the factors influencing self-development among teachers in the Prachuap Khiri Khan Primary Education Area Office 2. The findings of that study are consistent with this one, showing that the need for self-learning is at a high level.

Motivating Factors Influencing the Self-Development Needs of Personnel at the Northern Agriculture and Forestry College

The analysis of the Motivational factors influencing the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, Lao People's Democratic Republic, found that five predictive variables: achievement, work itself, responsibility, advancement, and salary and benefits. collectively predict the self-development needs of personnel with statistical significance at the 0.001 level. However, the variable related to recognition and respect did not show a statistically significant difference. These five variables have a predictive power of 52.80% ($R^2 = 0.528$).

1. The motivational factor related to achievement significantly influences the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, with statistical significance at 0.01 level. This finding suggests that achievement serves as a crucial driving force that encourages personnel to seek further self-development. When individuals are motivated to achieve success in their work, they naturally develop a stronger desire to enhance their skills and competencies to perform their duties more efficiently. This, in turn, enables the college to achieve its goals with higher quality, contributing to the overall effectiveness of human resource development within the institution. This result is consistent with the study by Cheadownghuy et al. [25], which examined motivational factors affecting the work performance of personnel in the Maha Sarakham Provincial Administrative Organization. The findings revealed that achievement could significantly explain the variance in employees' self-development needs at the 0.01 significance level.

2. The motivational factor related to work itself significantly influences the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, with statistical significance at the 0.05 level. This can be explained by the fact that when personnel are assigned tasks that align with their knowledge, skills, and abilities especially tasks that are challenging and stimulate creative thinking they become more motivated to work effectively. Designing jobs that are both challenging and aligned with employees' potential fosters motivation for continuous learning and adaptation to emerging trends in their respective fields. This finding is consistent with the study by Chompatum [26], which examined motivational factors influencing the self-development needs of employees at Test Tech Co., Ltd. The

research found that work itself significantly explained the variance in employees' self-development needs at the 0.05 significance level.

3. The motivational factor related to responsibility significantly influences the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College, with statistical significance at the 0.01 level. This finding highlights that responsibility is a crucial factor driving personnel to continuously develop themselves, take greater accountability for their assigned tasks, and enhance their work efficiency. Moreover, when personnel have the autonomy to plan their tasks, choose their work methods, and make important decisions, they are more likely to seek self-development opportunities to align their skills with their responsibilities. This continuous development also enables them to effectively transfer their knowledge to students and local farmers. Therefore, personnel at the college must enhance their capabilities to meet expectations and fulfill their roles more effectively. This finding is consistent with the study by Charoenain & Chaidirek [27], which examined strategies to promote self-development among administrative staff in the courts under the jurisdiction of the Office of the Judiciary, Region 7. The research found that responsibility significantly explained the variance in self-development needs among court administrative staff at the 0.01 significance level.

4. The motivational factor related to advancement has a statistically significant negative influence on the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College at the 0.001 level. This finding suggests that when personnel achieve promotions or reach their career goals, they may perceive further self-development as unnecessary. In government institutions such as the Northern Agriculture and Forestry College, career promotion is often a primary goal, as it is closely linked to job security and financial stability. However, once individuals attain a satisfactory position, their motivation for self-development may decline. This could result from a lack of incentives in the performance evaluation system, the absence of external pressure from the organization, or the perception that opportunities for further advancement are limited. This finding aligns with the research by Thitipong & Phasunon [28], which explains that after receiving promotions or achieving career goals, some personnel may no longer see the need for additional self-development. They may feel satisfied with their current position, leading to decreased motivation to engage in activities aimed at further self-improvement.

5. The motivational factor related to salary and benefits has a statistically significant influence on the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College at the 0.05 level. This finding indicates that appropriate compensation and good benefits play a crucial role in encouraging continuous self-development among personnel.

Salary and benefits are fundamental factors that impact employee morale and job satisfaction. When personnel receive adequate compensation and benefits that support their quality of life, they are more likely to be motivated to enhance their knowledge and skills to perform their duties more effectively. Additionally, self-development serves as a key pathway for personnel to improve their job performance and increase their chances of receiving higher compensation in the future. This result aligns with the study conducted by Konkaew [29], which examined the motivational factors influencing the self-development needs of academic support personnel at the Faculty of Medicine, Chiang Mai University. The study found that salary and benefits significantly influenced the self-development needs of personnel at the 0.05 statistical significance level.

6. The motivational factor related to recognition was not a statistically significant predictor of the self-development needs of personnel at the Northern Agriculture and Forestry College. This finding suggests that receiving praise, acknowledgment, and trust from colleagues and management is not a primary driver for personnel to feel the need for further self-development. One possible explanation is that personnel at the Northern Agriculture and Forestry College already receive sufficient recognition due to the organizational culture, which values their roles and competencies. The management consistently assigns them important tasks, fostering an environment of implicit trust and acknowledgment. As a result, the need for self-development does not stem from a desire for external recognition but rather from other motivational factors. This result is consistent with the study conducted by Thapasang [30], which examined the motivation for job performance among teachers and staff at Benjamachutit School, Ratchaburi. The study found that the motivational factor related to recognition was not a statistically significant predictor of self-development needs.

Acknowledgments

This research was successfully completed with the kind support and guidance of my principal advisor, Assistant Professor Dr. Pinnapa Muakyod, and co-advisors, Dr. Koblaph Areesrisom and Assistant Professor Dr. Pawinee Areesrisom, who provided invaluable advice and continuous support throughout the thesis process. I would also like to express my sincere gratitude to the Thailand International Cooperation Agency (TICA), Ministry of Foreign Affairs, for granting me this opportunity and providing financial support for my studies. Their support has been instrumental in enabling me to achieve my academic goals.

The new insights derived from the research

The Lao PDR has continuously implemented its National Socio-Economic Development Plans, which have become the country's primary tools for driving progress and serve as strategic mechanisms for national development. At the same time, national advancement fundamentally relies on the capacity building of its people. This research provides valuable insights into motivation and self-development within the specific context of the mentioned college. The findings can assist administrators in understanding the needs and motivational factors that inform policy and program development in alignment with the national strategic plan, which prioritizes human resource development. The study identifies key factors influencing the need for self-development and offers in-depth information on strategies and practices that organizations in Lao PDR, particularly specialized educational institutions, can adopt to enhance personnel development. Moreover, it contributes new knowledge by analyzing the relationship between psychological factors and organizational performance, which can be applied in similar institutional settings. The new knowledge and outcomes of this research have the potential to generate positive changes at both the organizational and societal levels.

Suggestions

1. Recommendations for Practical Application

The following factors are considered influential to personnel's self-development needs: 1) Encouraging and supporting achievement in work, including monitoring success and recognizing accomplishments, which can increase motivation among personnel. 2) Designing job roles that align with individual capabilities, ensuring that tasks correspond to each employee's skills and aptitudes. 3) Promoting responsibility and autonomy in the workplace, while providing opportunities for leadership in various tasks. 4) Reviewing and refining promotion policies to ensure they are consistent, continuous, and clearly defined. 5) Improving the salary and welfare systems to be appropriate and fair, including offering benefits that support learning and professional development.

2. Suggestions for Future Research

1) Investigate deeper underlying factors influencing self-development, as the factor of "career advancement showed a negative impact on self-development needs. Further study is recommended to explore internal factors such as position saturation or uninspiring performance evaluation systems and how they affect motivation.

2) Compare personnel groups by position level or age range to examine differences between administrators, teaching staff, and other age groups in order to identify appropriate, targeted development strategies for each group.

3) Expand the scope of the study to other colleges or departments within the Ministry of Agriculture and Forestry to test the consistency of motivational factors in different contexts and analyze variations resulting from geographical or organizational structure differences.

4) Apply a mixed-methods research approach, as certain variables may not be statistically significant in quantitative analysis but remain contextually important. Incorporating interviews or focus group discussions is recommended to gain deeper qualitative insights.

References

- [1] Ruangrattanamphon, O. (2013). *Causes of work-related stress*. <http://www.cardiook.net>
- [2] Office of the Prime Minister. (2003). *Statement of the Prime Minister of the Lao People's Democratic Republic regarding the regulations of civil servants of the Lao People's Democratic Republic* (19th ed.).
- [3] Chumsri, T. (2005). *The relationship between personal factors, perceived benefits, perceived barriers, self-efficacy, and interpersonal influence with health-promoting behaviors of pregnant adolescents in southern Thailand*. [Unpublished Master's Thesis, Chulalongkorn University].
- [4] Nadler, L. (1990). *The handbook of human resource development* (2nd ed.). Wiley.
- [5] Ariyasal, S. (2018). Motivation on operation of personnel in basic schools under the office. *Journal of Roi Kaensarn Academic*, 3(2), 33–46. <https://so02.tci-thaijo.org>
- [6] Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work* (2nd ed.). John Wiley.
- [7] Sairos, R., & Sunthorn, S. (2018). Motivation affecting the competencies of teacher and educational personnel in the Office of Roi-et Primary Educational Service Area 3. *Mahamakut Graduate School Journal*, 16(1), 36–37. <https://so04.tci-thaijo.org>
- [8] Ruangrung, A. (2023). Motivation factors affecting performance efficiency of Khok Samrong Subdistrict Municipality personnel, Khok Samrong District, Lopburi Province. *The Journal of Research and Academics*, 6(1), 249–250. <https://so06.tci-thaijo.org>
- [9] Boonyatipong, C. (2018). The motivation for service competency development of officers in Regional Revenue Office 7. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 264. <https://he02.tci-thaijo.org>
- [10] Yiamchou, W. (2020). *Factors affecting the motivation of employees at the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, head office*. [Independent Study, Master of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Krirk University]. (In Thai)

- [11] Northern Agriculture and Forestry College. (2023). *Development plan for personnel of the Northern Agriculture and Forestry College (2023)*.
- [12] Northern Agriculture and Forestry College. (2020). *5-year development plan of the Northern Agriculture and Forestry College (2020–2024)*.
- [13] Northern Agriculture and Forestry College. (2024, February 13). *Employee statistics*. The meeting document, Luang Prabang.
- [14] Best, J. W. (1977). *Research in education*. Prentice-Hall.
- [15] Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334.
- [16] Kunchot, S. (2023). *Motivations affecting the performance effectiveness of personnel in Hat Yai Municipality, Songkhla Province*. [Master's Thesis, Prince of Songkla University]. <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/18115> (In Thai)
- [17] Praprathittham, N. (2020). Factors affecting work efficiency of personnel at the Office of the President, Kasetsart University Bangkok. *Journal of Business Administration*, 10(2), 37. <https://so02.tci-thaijo.org>
- [18] Kanjanakas, T., Thawisin, N., Thetnuyom, S., & Somwong, S. (2023, October 27). *Motivational factors affecting work efficiency of personnel at the Nongkok Subdistrict Administrative Organization, Kaset Sombun District, Chaiyaphum Province*. Society Humanities and Social Science Research Promotion Network National and International Conference, Ramkhamhaeng University, Thailand.
- [19] Jinapan, J. (2016). Teacher motivation affecting the effectiveness of schools under the Office of the Secondary Education Service Area 18. *Journal of Education*, 28(2), 275.
- [20] Thawisin, N., Karnchanakas, T., & Ngoensom, P. (2023, October 27). *Motivation factors affecting the performance of personnel under the Finance Division, Lampang City Municipality*. National Academic Conference of the Humanities and Social Science Research Promotion Network, Ramkhamhaeng University, Thailand.
- [21] Thongmomram, C., & Pinaysap, B. (2019). Motivational factors affecting work efficiency of personnel in local government organizations in Khian Sa District, Surat Thani Province. *Journal of Political Science and Administration*, 11(1), 129.
- [21] Mungkung, T., & Butdam, J. (2024, July 4–5). *Factors affecting self-development of personnel in the Prime Minister's Office into a digital organization* [Research report]. Nakhon Pathom Rajabhat University. (In Thai)
- [23] Salalong, C., & Wirathummo, A. (2020). *Requirement and expectation for self-development of teachers and educational personnel under the Secondary Educational Service Area Office 13, Trang Province*. Hatyai National and International Conference (p. 1241).

- [24] Boonladee, W., & Jumpaluang, M. (2018). Factors affecting self-development of teachers under Prachuapkhirikhan Primary Educational Service Area Office 2. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 2522. <https://he02.tci-thaijo.org>
- [25] Cheadowngphuy, N., Soonthorn, S., & Sutthisai, W. (2024). Motivative factors which affect the work performance of personnel, Maha Sarakham Provincial Administrative Organization. *Journal of Modern Learning Development*, 9(1), 360.
- [26] Chompatum, C. (2012). *Motivation factors affecting need for self-development of employees at Test Tech Company Limited*. [Independent Study, School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University].
- [27] Charoenain, C., & Chaidirek, P. (2023). Guidelines for promoting the need for self-improvement of administrative staff in courts under the Office of the Judiciary Region 7. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 6(5), 184.
- [28] Thitipong, P., & Phasunon, P. (2016). Motivation which affects the efficiency in operation of the personnel towards the construction company: Inter Expert Construction, Ltd. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 1285–1286. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php>
- [29] Konkaew, W. (2015). *Motivation factors effecting needs for self-development of academic supporting personnel, Faculty of Medicine, Chiang Mai University*. [Independent Study, Master of Business Administration in Business Administration, Maejo University]. (In Thai)
- [30] Thapasang, K. (2022). *Teachers and personnels work motivation in Benjamarachutit School Ratchaburi*. [Master's Thesis, Master of Business Administration Program in Accounting, Ramkhamhaeng University].

Disclosure of Greenhouse Gas Reduction Information and Its Impact on the Firm Value of Thai Listed Companies

Thanai Sriersan¹, Thanadom Rasrirattana^{2*}, and Ukrit Panna³

¹ Accounting Program, Faculty of Business Administration and Information, Technology Rajamangala University Khonkaen Campus, Khonkaen, 40000

² Accounting Program, Faculty of Business Administration and Information, Technology Rajamangala University Khonkaen Campus, Khonkaen, 40000

³ Business Innovation Management Program, Faculty of Business Administration and Information, Technology Rajamangala University Khonkaen Campus, Khonkaen, 40000

* Corresponding author: E-mail address: thanadom.ra@rmuti.ac.th

(Received: March 10, 2025; Revised: June 25, 2025; Accepted: July 7, 2025)

Abstract

This study examines the disclosure of greenhouse gas (GHG) reduction information and its impact on the firm value of Thai listed companies. This research focuses on promoting global environmental sustainability, particularly in economically developing regions. The researchers collected data from 113 on the Thai listed companies. The data were obtained specifically from companies that disclosed information on GHG emission reduction in the SETSMART database during the 2023 fiscal year. The data collection focused on disclosures related to GHG reduction, ESG score rankings, and corporate GHG reduction management plans, all of which may impact firm value, as measured by Tobin's Q. The researchers employed multiple regression analysis. The study found that a high level of GHG disclosure positively influences ESG scores, which, in turn, enhances firm value. This research is beneficial for listed companies as it demonstrates that responsibility in reducing GHG emissions for environmental preservation can contribute to increased firm value. Additionally, the implementation of a GHG management plan helps support the disclosure of such information, contributing to the company's sustainability.

Keywords: Greenhouse Gas Reduction Disclosure, Firm Value, Thai Listed Companies

Introduction

The escalating concern regarding climate change and its related hazards has led to increased attention on Greenhouse Gas (GHG) emissions and their mitigation across diverse global enterprises [1]. As nations and organizations commit to reducing their carbon footprints, the focus on how these efforts impact business performance has intensified. In Thailand, where the economy is significantly driven by industrial and corporate sectors, the role of listed companies in contributing to GHG reduction is critical [2].

According to data from 2022, global carbon dioxide emissions reached 38.5 gigatons (GtCO₂), and when all GHG are included, total emissions amounted to 53.8 gigatons of CO₂ equivalent (GtCO₂e). The primary GHGs include carbon dioxide (CO₂), methane (CH₄), and nitrous oxide (N₂O) [3]. The relationship between environmental responsibility and firm value has become a pivotal area of study, particularly in the context of emerging markets like Thailand [4]. Given the urgency of environmental challenges, firms that prioritize sustainability may also benefit from government incentives and support, further solidifying their competitive advantage [5].

The significance of this issue stems from the simultaneous demands confronting Thai listed companies: the obligation to comply with international environmental norms and the imperative to maintain or enhance firm value [6]. As global regulations tighten and consumer expectations shift, firms are compelled to adopt greener practices. However, the economic implications of such transitions are complex [7]. Some studies indicate that GHG reduction may lead to cost savings, improved brand recognition, and long-term financial benefits, while others caution against potential increases in operational costs and competitive drawbacks, particularly in the short term [8].

Review of the existing literature reveals mixed findings. Several studies have documented positive correlations between environmental sustainability and firm value, particularly in developed economies where regulatory frameworks and market incentives are well established [9]. However, research focusing on developing countries, including Thailand, is relatively sparse [10]. The unique economic, regulatory, and market dynamics in Thailand necessitate a closer examination of how GHG reduction efforts specifically affect firm value in this context [11].

The objective of this research is to examine the impact of GHG reduction efforts on firm value, using various financial and sustainability indicators. Data were collected exclusively from companies listed on the Thai listed companies that publicly disclose GHG reduction information, with the dataset focusing on 2023 performance. The researchers earnestly anticipate that this study will serve as a significant contribution to the prioritization of

environmental stewardship and enhance corporate value, thereby fostering confidence in adherence to GHG reduction policies, particularly among listed companies in Thailand.

Objectives

1. To study the impact of GHG reduction disclosure on the ESG rating of Thai listed companies
2. To examine the impact of GHG reduction disclosure on the firm value of Thai listed companies
3. To investigate the impact of ESG rating on firm value of Thai listed companies
4. To analyze the impact of corporate GHG management plans on the GHG reduction disclosure of Thai listed companies
5. To assess the impact of GHG emissions verification on the GHG reduction disclosure of Thai listed companies

Literature Review

This section of the literature review presents the theoretical perspectives related to sustainability theory, GHG reduction in Thailand, ESG scores, firm value, verification of GHG emissions, and corporate GHG management plans.

1. Sustainability Theory

The sustainability theory proposed by the World Commission on Environment and Development (1987) underscores the necessity of harmonizing economic, environmental, and social dimensions to achieve long-term corporate prosperity and societal well-being within this framework [12]. GHG reduction is a critical aspect of a firm's environmental responsibility and is integral to achieving sustainability. Thai listed companies that incorporate sustainability into their business strategies are likely to experience several benefits, such as cost savings from energy efficiency, reduced regulatory risks, and enhanced brand reputation [13].

2. Greenhouse Gas Reduction Disclosure

GHG reduction disclosure in Thailand has become an increasingly significant environmental issue, driven by rapid industrialization, energy production, and urbanization. Several studies have explored strategies for GHG reduction, focusing on energy efficiency, renewable energy adoption, and policy-driven initiatives aligned with international commitments such as the Paris Agreement [14]. The country has pledged to reduce GHG emissions by 20–25% by 2030 under its Nationally Determined Contributions (NDCs). Research conducted by the Thailand Greenhouse Gas Management Organization (TGO) has examined policy frameworks to achieve this objective, identifying essential strategies such as carbon pricing,

emissions trading systems, and the expansion of renewable energy sources, particularly solar and wind power [15]. Evidence indicates that Thailand's energy sector is the predominant source of GHG emissions, with disclosure practices reflecting this trend. Governmental programs such as the Alternative Energy Development Plan (AEDP) have been instrumental in addressing these emissions. Agriculture also plays a notable role in GHG output, particularly methane emissions from rice cultivation. Scholars have recommended sustainable farming practices, including precision agriculture, to help mitigate these impacts [16]. Numerous studies highlight the significant influence of Thailand's policies on the development and implementation of GHG reduction measures. The Climate Change Master Plan (2015–2050) sets out a strategic framework emphasizing long-term planning and alignment with international sustainability goals [17]. Energy efficiency and renewable energy remain central components of Thailand's initiatives. While the country's efforts to curb GHG emissions have gained momentum, substantial challenges persist. Addressing these gaps will be essential for Thai listed companies to meet their GHG reduction targets and align with global climate commitments.

3. ESG Rating

The SET aggregates ratings derived from the assessment of the ESG performance of publicly listed companies. This tool allows investors to evaluate the ESG performance of individual companies. Additionally, the SET has created the SET and ESG Index, which is consistent with the objectives of prominent Raters and Index Providers worldwide who evaluate and select exceptional ESG stocks, as well as develop ESG indices to serve as information for investors' decision-making. This index reflects the movement of stock prices of listed companies that have been evaluated by the SET ESG Ratings, with sizes and liquidity that adhere to the specified criteria [18].

Incorporating sustainability into corporate plans is essential for organizations aiming to enhance their Environmental, Social, and Governance (ESG) scores. GHG reduction is acknowledged as a crucial environmental indicator among the elements influencing ESG. The decrease of GHG corresponds with international climate initiatives, enabling enterprises to alleviate climate concerns and appeal to investors that emphasize sustainability. Clarkson et al. [19] found that GHG reduction impacts ESG scores differently across industries. In the energy and industrial sectors, which are significant sources of emissions, GHG reduction initiatives tend to have a more pronounced impact on ESG performance compared to lower-emission sectors such as finance. Friede et al. [20] found that businesses frequently implement GHG reduction techniques frequently see improvements in their firm value over the long term, especially in markets where investors place a high value on ESG considerations. These sustainability efforts tend to result in higher ESG scores, which in turn boost investor

confidence and enhance company valuation. This study hypothesizes that:

H1: Positive Relationship between GHG Reduction Disclosure and ESG rating of Thai listed Companies

4. Firm Value

Tobin's Q has become a widely used metric for assessing firm value, particularly in corporate finance, economics, and strategic management research. This ratio, which compares a firm's market value to the replacement cost of its assets, serves as a proxy for evaluating corporate performance, investor attractiveness, and overall market efficiency [21]. A multitude of studies have examined its correlation with business performance, corporate governance, environmental policies, and innovation, each providing diverse viewpoints and insights into how Tobin's Q encapsulates value [22]. Numerous seminal studies have explored the relationship between corporate values and Tobin's Q.

The revelation of GHG mitigation techniques has emerged as a pivotal concern in environmental sustainability and corporate finance. Researchers are increasingly examining the correlation between corporate environmental disclosures, especially regarding GHG reduction, and market performance, as indicated by Tobin's Q, a recognized metric for firm value that offers insights into market perceptions of a firm's GHG reduction efficacy relative to its underlying assets. Empirical analysis reveals that enterprises providing comprehensive GHG emission reduction strategies typically have a higher Tobin's Q than those with minimal or no disclosures. Their findings indicate that transparency in environmental measures can enhance investor confidence, resulting in an increased market valuation [19]. Matsumura et al. [23] found that illustrated how companies revealing comprehensive GHG emission reduction programs generally exhibit a higher Tobin's Q in comparison to those with minimal or no disclosures. Their findings indicate that transparency in environmental measures can enhance investor confidence, resulting in an increased market valuation. Qiu et al. [9] found that the correlation between organizations' environmental performance, namely their GHG reduction initiatives, and their financial outcomes. Their research indicated that companies with strong sustainability activities generally attain greater company values, mainly due to enhanced risk management, reputation, and resource efficiency. Tobin's Q has shown sensitivity to high-quality GHG disclosures, especially in industries with significant environmental exposure. This study hypothesizes that:

H2: Positive Relationship between GHG Reduction Disclosure and Firm Value of Thai listed Companies

ESG ratings have garnered heightened attention in recent years as investors, regulators, and stakeholders include non-financial elements into their decision-making processes [24].

Numerous academic research has concentrated on the affirmative correlation between ESG performance and firm value, investigating if the incorporation of ESG variables might enhance long-term business success and shareholder value [25]. A multitude of studies offer actual data corroborating the favorable correlation between ESG scores and firm value. Eccles et al. [26] found that companies exhibiting robust ESG rating performance generally surpass their peers with deficient ESG records in terms of stock price and operational efficiency. Fatemi et al. [27] found that companies with robust ESG policies exhibit superior financial success, improved risk management, and an elevated reputation. They contend that ESG performance mitigates financial risks and enhances investor trust and investigations into business financial performance throughout several areas. Whelan et al. [28] found that the beneficial impacts of ESG score are particularly significant in industries like technology and consumer goods, where stakeholder participation and environmental issues are critical. This study hypothesizes that:

H3: Positive Relationship between ESG rating and Firm Value of Thai listed Companies

5. Corporate Greenhouse Gas Management Plan

The corporate GHG management plan denotes a thorough strategy that organizations implement to track, regulate, and diminish their emissions. These plans typically include measures aimed at improving energy efficiency, transitioning to renewable energy sources, adopting cleaner production methods, and participating in carbon offset programs [29]. For Thai companies, particularly those listed on the SET, GHG management has become a key consideration not only for achieving environmental sustainability but also for maintaining competitive advantage, complying with increasing regulatory requirements, and meeting investor expectations [30]. In recent years, numerous Thai enterprises have initiated the implementation of GHG management methods in response to governmental rules and worldwide market exigencies. The TGO has played a pivotal role in facilitating support and certification for corporate emissions reduction initiatives. The implementation of GHG management strategies is inconsistent across industries, with larger corporations and those in energy-intensive sectors seeing more advancement than smaller businesses or those in low-emission sectors [14].

The relationship between corporate GHG management plans and GHG reduction disclosure reveals that companies that actively manage their emissions are more likely to disclose their reduction strategies and performance. Phongphitak & Laohavichien [31] found a positive association between the quality of GHG management plans and the extent of GHG disclosure among publicly listed companies in Thailand. Their findings indicate that companies with extensive GHG reduction initiatives are more likely to disclose their emissions transparently,

motivated by the necessity to comply with legal mandates and market expectations. Wongrattanachai & Narapinit [32] found that Thai companies are under mounting pressure from regulators and investors to reveal their GHG reduction initiatives. The SET has implemented sustainability reporting requirements to promote corporate transparency on environmental impact. Narapinit & Kittichai [33] found that GHG disclosure improves firm reputation by demonstrating strong environmental stewardship to shareholders and the public. This study hypothesizes that

H4: Positive Relationship between Corporate GHG Management Plan and GHG Reduction of Thai listed Companies

6. Verification of Greenhouse Gas Emissions

The verification of GHG emissions has become essential for Thai listed companies as Thailand progresses towards its obligations under the Paris Agreement and its national carbon reduction objectives, the verification of GHG emissions by publicly listed corporations has become increasingly significant. Entities like the TGO are crucial in advancing and enabling verification processes, as well as in the formulation of certification programs and carbon credit initiatives [14]. Nonetheless, obstacles persist regarding the extensive implementation of GHG verification. Smaller publicly traded corporations may encounter difficulties with the expenses and intricacies of verification procedures. Moreover, discrepancies in GHG reporting standards might hinder verification processes, resulting in inconsistent openness and accountability across various industries. Notwithstanding these hurdles, the increasing significance of environmental sustainability in business operations has established GHG emission verification as a crucial element in fostering corporate responsibility and furthering Thailand's sustainability strategy [32].

There is a relationship between GHG emission verification and GHG reduction disclosure. Phongphitak & Laohavichien [31] found that verified emissions data enhances stakeholder trust by ensuring accuracy, which in turn promotes more transparent GHG reduction reporting. The TGO supports this by offering certification and verification programs to encourage third-party audits for Thai listed companies. Narapinit & Kittichai [33] found that verified emissions data enhances investor confidence, as investors tend to trust companies with independently validated GHG reduction reports. This trust often contributes to higher firm value among firms that excel in sustainability reporting. Supachalasai & De Silva [34] found that Thai companies with validated GHG emissions often provide more detailed and verifiable reduction reports, effectively communicating their efforts to monitor and reduce emissions, enhancing their reputation and attracting environmentally conscious investors. This study hypothesizes that

H5: Positive Relationship between Verification of GHG Emissions and GHG Reduction of Thai listed Companies

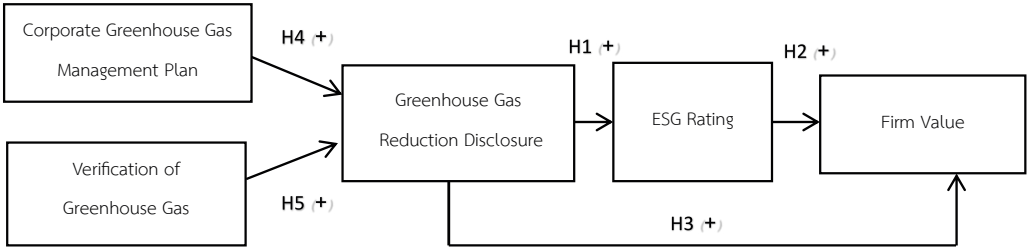

Figure 1 Research Framework

Methodology

This section outlines the research methodology, including the sample selection, data collection process, variables used in the study, and the estimation model employed to analyze the relationships under investigation.

1. Sample

The sample for this study was selected in accordance with the conceptual framework designed to evaluate GHG reduction disclosure among Thai listed companies. The researcher focused on firms that publicly disclose GHG reduction data sourced from the SETSMART database for the year 2023. A total of 113 companies across seven sectors were included in the sample, excluding the financial and provident fund group due to the distinct nature of their operations compared to other industries.

2. Data Collection and Variables

All variables used in the data collection process were obtained from secondary sources, including corporate annual reports for the 2023 reporting year and the SET Security Market Analysis and Reporting Tool (SETSMART) database. Further details are provided in Table 1.

The independent variable pertains to the total reduced GHG metric, measured in kilograms of carbon dioxide equivalent (GHGR). The mediating variable is the ESG rating (ESG) obtained from the Stock Exchange of Thailand. The dependent variable, firm value (FV), is measured using Tobin’s Q. The antecedent variables include companies with a corporate GHG management plan (MGP) and those with verification of GHG emissions (VER). The control variables are firm size (FS), firm age (FA), leverage (Lev), and audit type (AT).

Table 1 Variable Measurement

Variables	Notation	Measurement
GHG reduction disclosed	GHGR	The natural logarithm reduced GHG (KG)
ESG rating	ESG	ESG rating score form stock exchange of Thailand
Firm value	FV	Tobin's Q ratio
Corporate GHG management plan	MGP	as 1= companies have GHG management plan as 0 = companies do not have GHG management plan
Verification of GHG emissions	VER	as 1= companies have verification of GHG emissions as 0 = companies do not have verification of GHG emissions
Firm size	FS	The natural logarithm of total asset
Firm age	FA	Age of the company
Leverage	LEV	Total debt to total asset ratio
Audit type	AT	as 1= Big 4 audit type, as 0 = otherwise auditor type

Based on the characteristics of the variables, the antecedent variables include the corporate GHG management plan (MGP) and verification of GHG emissions (VER), while the control variable is defined as the audit type (AT). The researchers chose to employ these variables as dummy variables to test the hypothesis, as using dummy variables allows data to be coded with values of 0 (indicating absence) and 1 (indicating presence). This approach makes the statistical model more flexible and capable of processing data that cannot be represented by continuous quantitative variables, as supported by the findings of Hossain [35].

3. Model and Methodology of Estimation

To assess the validity of the five hypotheses outlined earlier and examine the relationships among GHG reduction disclosure (GHGR), ESG rating (ESG), firm value (FV), the presence of a GHG management plan (MGP), and GHG emission verification (VER), the following ordinary least squares (OLS) regression model was developed using cross-sectional data:

ESG = $\alpha_1 + \beta_1\text{GHGR} + \beta_2\text{FS} + \beta_3\text{FA} + \beta_4\text{Lev} + \beta_5\text{AT} + \epsilon$ (Model A: First Hypothesis)

FV = $\alpha_2 + \beta_6\text{GHGR} + \beta_7\text{FS} + \beta_8\text{FA} + \beta_9\text{Lev} + \beta_{10}\text{AT} + \epsilon$ (Model B: Second Hypothesis)

FV = $\alpha_3 + \beta_{11}\text{ESG} + \beta_{12}\text{FS} + \beta_{13}\text{FA} + \beta_{14}\text{Lev} + \beta_{15}\text{AT} + \epsilon$ (Model C: Third Hypothesis)

GHGR = $\alpha_4 + \beta_{16}\text{MGP} + \beta_{17}\text{FS} + \beta_{18}\text{FA} + \beta_{19}\text{Lev} + \beta_{20}\text{AT} + \epsilon$ (Model D: Fourth Hypothesis)

GHGR = $\alpha_5 + \beta_{21}\text{VER} + \beta_{22}\text{FS} + \beta_{23}\text{FA} + \beta_{24}\text{Lev} + \beta_{25}\text{AT} + \epsilon$ (Model E: Fifth Hypothesis)

Results

This section presents an overview of the research findings, including descriptive statistics, the Pearson correlation matrix, and the results of the OLS regression analysis.

1. Descriptive Statistics

Table 2 presents a descriptive analysis of all variables utilized in this study, employing mean, standard deviation, frequency, and percentage. For example, the average logarithm of reduced GHG emissions is 4.3353 (SD = 1.6387), the average ESG score is 2.407 (SD = 1.4978), and the average firm value, measured by Tobin’s Q ratio, is 1.4164 (SD = 0.9591). Firm size, measured as the logarithm of total assets, has a mean value of 19.47 (SD = 11.369), while leverage, defined as the ratio of total debt to total asset, has an average of 0.4333 (SD = 0.1938). The dummy variable for the GHG management plan indicates that 54 companies (47.78%) have implemented such a plan, while 59 companies (52.22%) have not. Verification of GHG emissions indicates that 61 enterprises possess verification (53.98 percent), while 52 companies lack verification (46.02 percent). In terms of audit firm type, 84 companies (74.34%) are audited by Big 4 firms, while 29 companies (25.66%) are audited by non-Big 4 firms.

Table 2 Descriptive Statistics

Pannel A : Descriptive Statistics : Log_GHGR, ESG, FV, Log_FS, FA						
Variables	N	Mean	SD	Median	Max	Min
Log_GHGR	113	4.3353	1.6387	4.2242	7.6203	0.1367
ESG	113	2.407	1.4978	2	5	1
FV	113	1.4164	0.9591	1.0485	5.6620	-1.0317
Log_FS	113	4.0434	0.7309	3.9047	5.9556	2.4424
FA	113	19.47	11.369	18	46	4
Lev	113	0.4331	0.1938	0.4467	0.8759	0.0023
Pannel B : Dummy Variable : MGP,VER,AT						
Variables				N	Percent	
Variable: MGP						
GHG management plan				54	47.78	
Not GHG management plan				59	52.22	
Total				113	100	
Variable: VER						
Verification of GHG emissions				61	53.98	

Table 2 Descriptive Statistics (continued)

Pannel B : Dummy Variable : MGP,VER,AT		
Variables	N	Percent
Not verification of GHG emissions	52	46.02
Total	113	100
Variable: AT		
Big 4 audit type	84	74.34
Otherwise audit type	29	25.26
Total	113	100

2. Pearson Correlation Matrix

Prior to executing a multiple regression analysis, the assumption on the absence of multicollinearity among the variables included in the analysis was initially assessed. Table 3 presents the correlation matrix used to assess multicollinearity among the nine variables included in the study: independence variable, mediator variable, dependence variable, antecedence variable and control variable.

The correlation between any two variables should not exceed 0.700 to avoid multicollinearity concerns. In this study, no multicollinearity issues were detected, as the highest Pearson correlation coefficient was 0.535, well below the threshold. Thus, it can be concluded that no serious multicollinearity issues were present among the variables, in accordance with the findings of Hair et al. [36]. The Pearson correlation matrix revealed that GHG reduction disclosure (Log_GHGR) is significantly associated with firm value (FV) and the GHG management plan (MGP), supporting Hypotheses H2 and H4. Additionally, ESG rating was found to be correlated with firm value (FV), consistent with Hypothesis H3. These findings align with the results of the multiple regression analysis presented in Table 4.

Prior to the execution of the multiple regression analysis, an examination of the normal distribution of the data was conducted, revealing that certain variables conformed to a normal distribution while others did not, as evidenced by the slight discrepancies between the mean and median values is provided in Table 2. Consequently, the researcher undertook a modification of the data employing the logarithmic transformation, in accordance with the principles established by Kong et al.,[37]. This study therefore used the Robust Standard Errors technique to alleviate the non-normal distribution of the data by dealing with the Heteroskedasticity problem in the model used to test the hypothesis to make the study results reliable before testing the hypothesis according to the concept of Francis et al.,[38].

Table 3. Pearson Correlation Matrix

Variable	Log_GHGR	ESG	FV	MGP	VER	Log_FS	FA	LEV	AT
Log_GHGR	1								
ESG	0.174	1							
FV	0.194*	0.204*	1						
MGP	0.285*	0.380*	0.071	1					
VER	0.190	0.466**	0.064	0.315**	1				
Log_FS	0.268**	0.535**	0.004	0.412**	0.397**	1			
FA	0.042	0.115*	-0.147	-0.015	0.230*	0.369**	1		
LEV	0.172	0.093	-0.159	0.084	0.005	0.392**	0.022	1	
AT	0.057	0.201*	0.026	0.197*	0.027	0.347**	-0.017	0.055	1

*Correlation is significant at the 0.05 level

**Correlation is significant at the 0.01 level

3. OLS Regression Result

Table 4 delineates the findings of the OLS regression analysis of GHG reduction disclosure (GHGR), which signifies a substantial correlation with firm value (FV), thereby corroborating hypothesis H2 ($\beta=0.124$, $\alpha = 5\%$ level). Secondly, ESG rating (ESG) demonstrates a noteworthy association with firm value (FV), thereby endorsing hypothesis H3 ($\beta=0.149$, $\alpha = 5\%$ level). Lastly, the corporate GHG reduction management plan (MGP) indicates a significant relationship with GHG reduction disclosure (GHGR), thus supporting hypothesis H4 ($\beta=0.712$, $\alpha = 5\%$ level).

Conversely, the GHG reduction disclosure (GHGR) does not exhibit a significant correlation with ESG rating (ESG), as the results do not substantiate hypothesis H1 ($\beta=0.034$). Furthermore, the verification of GHG emissions (VER) does not show a statistically significant correlation with GHG reduction disclosure (GHGR), as the results do not support Hypothesis H5 ($\beta = 0.388$). Furthermore, Table 4 shows that the models explain approximately 2.181 to 9.890 percent of the variance in the data (F-Test). The adjusted R^2 values range from approximately 0.050 to 0.284. Although these values indicate that the models explain only a moderate proportion of the variance, this is not considered a limitation for hypothesis testing. The regression results remain meaningful, as the coefficients are statistically significant in explaining the variation in the dependent variable based on the independent variables. Therefore, this is not considered a limitation in model development for hypothesis testing, as supported by the findings of Moksony & Heged [39]. Additionally, the Variance Inflation

Factor (VIF) values for all variables used in this study were below the commonly accepted threshold of 10, indicating no serious multicollinearity issues. This aligns with the guidelines proposed by Hair et al. [36]. The highest VIF value was observed in Hypothesis H3, at 2.261.

Table 4. Result Multiple Regression

Relation	Hypothesis	Coefficient (β)	Std. Error	T-Value (sig)	F-value	Adjust R ²	Maximum VIF	Results
Log_GHGR→ESG	H1	0.034	0.076	0.444	9.890	0.284	1.736	Not Supported
Log_GHGR→FV	H2	0.124	0.056	2.225*	2.569	0.065	1.736	Supported
ESG→FV	H3	0.149	0.071	2.099*	2.452	0.061	2.261	Supported
MGP→ Log_GHGR	H4	0.712	0.334	2.130*	2.881	0.077	2.006	Supported
VER→ Log_GHGR	H5	0.388	0.338	1.149	2.181	0.050	1.961	Not Supported

*Significant at the 0.05 level

Discussion and Conclusion

1. Discussion

The OLS regression results presented in Table 4 indicate that the initial hypothesis (H1) was not supported, as GHG reduction disclosure was found to be statistically insignificant in its effect on ESG rating. This finding aligns with existing studies suggesting that ESG ratings may, at times, underemphasize environmental factors such as carbon emissions, placing greater emphasis on broader sustainability frameworks or corporate governance structures. The empirical data indicates that this aligns with the research outcomes reported by Arian & Sands [40], Wen et al. [41], and Barros et al. [42]. Furthermore, the second hypothesis (H2) was found to be statistically significant at the 0.05 level, indicating that GHG reduction disclosure has a positive influence on firm value. This finding aligns with the increasing body of evidence indicating a correlation between environmental responsibility and improved financial performance. Companies that adopt transparent sustainability strategies, particularly with regard to GHG emission reductions, tend to be perceived more favorably by investors and stakeholders, which may contribute to an increase in firm value. The empirical data suggests that this finding is consistent with the research outcomes of Qiu et al. [9], Matsumura et al. [23], and Zhang et al. [43]. Moreover, the third hypothesis (H3) was found to be statistically significant at the 0.05 level, demonstrating a positive relationship between ESG ratings and firm value. This supports the notion that higher ESG ratings are associated with increased firm value, highlighting the growing importance of sustainability in shaping corporate strategy and

investment decisions. This favorable correlation indicates that companies with superior ESG performance are perceived more positively by investors, who acknowledge the long-term value and diminished risks linked to sustainable practices. The empirical data indicates alignment with the research outcomes of Friede et al. [20], Eccles et al. [26], Fatemi et al. [27], and Whelan et al. [28]. Additionally, the fourth hypothesis (H4) was found to be statistically significant at the 0.05 level, indicating a positive relationship between the implementation of a corporate GHG management plan and both the quality and extent of GHG reduction disclosure. The findings indicate that organizations with organized GHG management strategies are more inclined to participate in public reporting, thereby advancing the overarching objectives of environmental accountability and corporate sustainability. The empirical data indicate that this finding is consistent with the research outcomes of Phongphitak & Laohavichien [31], Narapinit & Kittichai [33], and Supachalasai & De Silva [34]. Finally, the last hypothesis (H5), which posited a relationship between GHG emission verification and GHG reduction disclosure, was not found to be statistically significant. The results indicate that GHG emission verification does not have as strong an effect on GHG disclosure practices as hypothesized. This discrepancy may arise from sectoral disparities, discrepancies in regulatory frameworks, or divergent stakeholder expectations across industries. The empirical data support this observation, aligning with the findings of Chaichaloempreecha et al. [44] and Huboyo et al. [45].

2. Conclusion and Suggestion

This study examines the impact of GHG reduction disclosure on the firm value of Thai listed companies. The results demonstrate a positive correlation between GHG reduction disclosures and corporate value. Firms that openly disclose their GHG reduction initiatives are generally assigned better market valuations, indicating that investors are progressively emphasizing environmental sustainability in their investment decisions. The findings of the study align with the principles of sustainability theory, which posit that environmental accountability is a critical component in achieving long-term sustainable outcomes. Implementing energy efficiency measures emerges as a beneficial strategy for cost reduction, thereby enhancing the likelihood of business success in generating firm value for the enterprise.

The research findings indicate that GHG reduction disclosure has a positive effect on firm value. A higher ESG score contributes to increased firm value by reflecting strong environmental, social, and governance practices. Furthermore, corporate GHG management plans, supported by board-level commitment, play a key role in enhancing GHG reduction disclosure among Thai listed companies. This highlights the importance of organizational leadership exemplifying effective management principles, particularly in promoting environmental and

social responsibility. Correspondingly, sustainability theory suggests that such initiatives demonstrate to investors, customers, and regulators that the firm is proactive in addressing environmental concerns and aligned with global sustainability trends.

There are several limitations in this study that should be addressed. First, the research focuses exclusively on Thai listed companies, which may limit the generalizability of the findings to other geographic regions or regulatory environments. Second, the study focuses solely on GHG reduction as a dimension of sustainability and does not account for how other environmental or social factors might also influence firm value. These constraints should be considered when interpreting the results.

Future studies could extend the current analysis by including firms from a broader range of emerging economies, thereby allowing for cross-country comparisons and a deeper understanding of regional differences in GHG disclosure practices. Moreover, subsequent research might investigate the cumulative impact of comprehensive ESG disclosures on corporate value, rather than concentrating exclusively on GHG reduction disclosure. Longitudinal studies examining the long-term financial benefits of environmental transparency would provide valuable insights into how sustainability reporting influences corporate performance over time.

References

- [1] Axelsson, H., Harvey, S., Asblad, A., & Berntsson, T. (2003). Potential for greenhouse gas reduction in industry through increased heat recovery and/or integration of combined heat and power. *Applied Thermal Engineering*, 23(1), 65–87.
- [2] Nakapreecha, N. (2012). *Carbon emissions management of the petrochemical industries in Thailand*. [Unpublished Doctoral Dissertation, Durham University].
- [3] Tantisilpanon, N. (2024). *Energy transition and zero greenhouse gas emissions by 2050 part 1*. <https://www.chula.ac.th/news/200103>. (In Thai)
- [4] Mitra, A., & Gaur, S. S. (2020). Does environmental concern drive Asian firms' governance? *Journal of Asia Business Studies*, 14(4), 481–503.
- [5] Rappa, A. L. (2016). Sustainability and the law: Thailand sufficiency economy in perspective. *Ecoforum Journal*, 5(1), 35–40.
- [6] Thongplew, N., Spaargaren, G., & van Koppen, C. K. (2017). Companies in search of the green consumer: Sustainable consumption and production strategies of companies and intermediary organizations in Thailand. *NJAS-Wageningen Journal of Life Sciences*, 83, 12–21.
- [7] Rohac, D. (2012). Economie transitions: Learning from Central Europe. *Policy Review*, (175), 69–73.

- [8] Purba, W., Yandri, E., Setyobudi, R. H., Susanto, H., Wahono, S. K., & Sirega, Faturahman, D. (2021). Potentials of gas emission reduction (GHG) by the glass sheet industry through energy conservation. In *E3S Web of Conferences*, 226, 1–12.
- [9] Qiu, Y., Shaukat, A., & Tharyan, R. (2016). Environmental and social disclosures: Link with corporate financial performance. *The British Accounting Review*, 48(1), 102–116.
- [10] Intarakumnerd, P. (2015). Seven unproductive habits of Thailand's ineffective technology and innovation policies: Lessons for other developing countries. *Institutions and Economies*, 80–95.
- [11] Misila, P., Winyuchakrit, P., Chunark, P., & Limmeechokchai, B. (2017). GHG mitigation potentials of Thailand's energy policies to achieve INDC target. *Energy Procedia*, 138, 913–918.
- [12] Chitlaoarporn, C., Thirasirikul, J., & Suksermsongchai, S. (2021). Sustainable development and the world economic change. *Thai Research and Management Journal*, 2(3), 77–93.
- [13] Lerskullawat, P., & Prukumpai, S. (2018). Sustainable development and firm performance: Evidence from Thailand. *WMS Journal of Management*, 7(Special), 1–11. (In Thai)
- [14] Thepkhun, P., Limmeechokchai, B., Fujimori, S., Masui, T., & Shrestha, R. M. (2013). Thailand's low-carbon scenario 2050: The AIM/CGE analyses of CO₂ mitigation measures. *Energy Policy*, 62, 561–572.
- [15] Kusumadewi, T. V., Winyuchakrit, P., Misila, P., & Limmeechokchai, B. (2017). GHG mitigation in power sector: Analyzes of renewable energy potential for Thailand's NDC roadmap in 2030. *Energy Procedia*, 138, 69–74.
- [16] Thongplew, N., Pooyphay, S., & Sriburee, J. (2020). Assessing and analysing the socio-ethical impacts of plate waste: A case of university canteens in Thailand. *International Journal of Sustainable Society*, 12(4), 309–325.
- [17] Rajbhandari, S., Limmeechokchai, B., & Masui, T. (2019). The impact of different GHG reduction scenarios on the economy and social welfare of Thailand using a computable general equilibrium (CGE) model. *Energy, Sustainability and Society*, 9, 1–21.
- [18] The Stock Exchange of Thailand (SET). (2023). SET ESG Data Showcase: Carbon emission of Thai listed companies. *SET ESG Data Showcase: Carbon emission in Stock Exchange of Thailand*. (In Thai)
- [19] Clarkson, P. M., Li, Y., Richardson, G. D., & Vasvari, F. P. (2011). Does it really pay to be green? Determinants and consequences of proactive environmental strategies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 30(2), 122–144.

- [20] Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2,000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210–233.
- [21] Kim, J. Y., Kwak, J., & Lee, K. (2015). Estimating Tobin's Q for listed firms in Korea (1980–2005): Comparing alternative approaches and an experiment with investment functions. *Seoul Journal of Economics*, 28(1), 1–30.
- [22] Luong, H. M. (2018). *Is there a case for an augmented Tobin's Q model of R&D investment? Investigating the role of market structure, knowledge spillovers and corporate governance quality*. [Doctoral Dissertation, University of Greenwich].
- [23] Matsumura, E. M., Prakash, R., & Vera-Muñoz, S. C. (2014). Firm-value effects of carbon emissions and carbon disclosures. *The Accounting Review*, 89(2), 695–724.
- [24] Leung, T. C. H., & You, C. S. X. (2023). Environmental, social, and governance (ESG) in the business industry. In *Environmental, social and governance and sustainable development in healthcare* (pp. 11–32). Springer Nature Singapore.
- [25] Junius, D., Adisurjo, A., Rijanto, Y. A., & Adelina, Y. E. (2020). The impact of ESG performance to firm performance and market value. *Journal Aplikasi Akuntansi*, 5(1), 21–41.
- [26] Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Management Science*, 60(11), 2835–2857.
- [27] Fatemi, A., Glaum, M., & Kaiser, S. (2018). ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. *Global Finance Journal*, 38, 45–64.
- [28] Whelan, T., Atz, U., Van Holt, T., & Clark, C. (2021). *ESG and financial performance: Uncovering the relationship by aggregating evidence from 2015–2020* (Research Report). NYU Stern Center for Sustainable Business and Rockefeller Asset Management.
- [29] Mazhar, M. (2023). Understanding greenhouse gas management: Scopes and boundaries for carbon foot printing. In *The handbook of carbon management* (pp. 265–287).
- [30] Koukourzas, N., Tyrologou, P., & Koutsovitis, P. (2020). Special issue: Climate change, carbon capture, storage and CO₂ mineralisation technologies. *Applied Sciences*, 10(21), 1–3.
- [31] Phongphitak, P., & Laohavichien, K. (2021). The impact of GHG verification on corporate sustainability reporting: Evidence from Thai listed companies. *Journal of Environmental Management*, 112–123.
- [32] Wongsapai, W., & Daroon, S. (2021). Estimation of greenhouse gas mitigation potential from carbon intensity and energy data analysis from Thai industrial sector. *Energy Reports*, 7, 930–936.

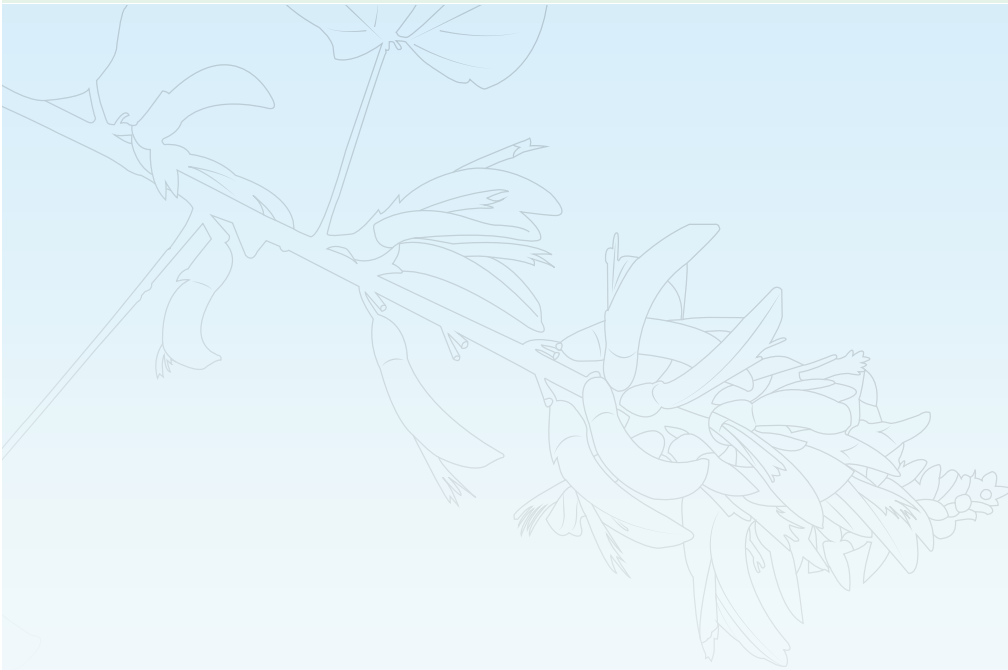
- [33] Narapinit, T., & Kittichai, T. (2019). Investor confidence and GHG disclosure in Thai listed companies. *Journal of Corporate Governance and Sustainability*, 13(2), 112–128.
- [34] Supachalasai, S., & De Silva, P. (2020). Corporate greenhouse gas emission verification in Thailand: Impacts on GHG reduction disclosure. *Sustainability*, 12(8), 365.
- [35] Hossain, M. (2006). The use of dummy variables in econometric analysis. *Journal of Economic Analysis*, 1(2), 123–134.
- [36] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education Limited.
- [37] Kong, L., Akbar, M., & Poulouva, P. (2023). The role of environment, social, and governance performance in shaping corporate current and future value: The case of global tech leaders. *Sustainability*, 15(17), 1-4.
- [38] Francis, B., Hasan, I., & Li, L. (2016). Abnormal real operations, real earnings management, and subsequent crashes in stock prices. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 46, 217–260.
- [39] Moksony, F., & Heged, R. (1990). Small is beautiful: The use and interpretation of R^2 in social research. *Szociológiai Szemle, Special issue*, 130–138.
- [40] Arian, A., & Sands, J. S. (2024). Corporate climate risk disclosure: Assessing materiality and stakeholder expectations for sustainable value creation. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 15(2), 457–481.
- [41] Wen, H., Ho, K. C., Gao, J., & Yu, L. (2022). The fundamental effects of ESG disclosure quality in boosting the growth of ESG investing. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 81, 101655-101678.
- [42] Barros, V., Matos, P. V., Sarmiento, J. M., & Vieira, P. R. (2023). High-tech firms: Dividend policy in a context of sustainability and technological change. *Technological Forecasting and Social Change*, 190, 1-13.
- [43] Zhang, Z., Chen, L., & Liu, X. (2020). Do carbon disclosure initiatives improve firm value? Evidence from Chinese listed companies. *Sustainability*, 12(9), 3841-3858.
- [44] Chaichaloempreecha, A., Chunark, P., Hanaoka, T., & Limmeechokchai, B. (2022). Thailand's mid-century greenhouse gas emission pathways to achieve the 2 degrees Celsius target. *Energy, Sustainability and Society*, 12(1), 1-22.
- [45] Huboyo, H. S., Wibowo, H., & Sari, W. R. (2018). Green house gases (GHG's) emission reduction measures and verification challenge at transport sector. *MATEC Web of Conferences*, 159, 01027, 1-6.

แนวทางการสร้างการรับรู้อาหารท้องถิ่นเกาะสมุยเพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารผ่านอาหารท้องถิ่น
กรณีศึกษาเกาะสมุย ประเทศไทย

An Approach to Building Awareness of Koh Samui's
Local Food to Promote Gastronomy Tourism:
A Case Study of Koh Samui, Thailand

วัชรียา ธรรมสอน¹ สติรัชต์ แก้วมุกดา¹ และพรทิพย์ คำพูล^{1*}

Watchareeya Thammasorn¹, Satitrat Kaewmukda¹, and Porntip Khampool^{1*}

¹ วิทยาลัยสหวิทยาการเกาะสมุย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี 84320

¹ Koh Samui Interdisciplinary School, Suratthani Rajabhat University, Suratthani, 84320, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: porntip.khamp@gmail.com

(Received: March 3, 2025; Revised: August 1, 2025; Accepted: August 15, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย 2) ศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย และ 3) หาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในพื้นที่เกาะสมุย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกของประชากรท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเกาะสมุยไม่น้อยกว่า 30 ปี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ผลการศึกษาพบว่า อาหารท้องถิ่นของเกาะสมุยมีความหลากหลายและสะท้อนถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุดิบหลักที่ใช้ในอาหารมักมาจากทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ในพื้นที่ เช่น อาหารทะเลและพืชผักพื้นเมือง อาหารท้องถิ่นมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์และสะท้อนถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชาวสมุย นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงอาหารสามารถเป็นกลยุทธ์สำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนและส่งเสริม "Soft Power" เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจฐานราก การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางในการสร้างการรับรู้อาหารท้องถิ่นผ่านการประชาสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาหาร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้เกาะสมุยเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่มีความยั่งยืนและสามารถแข่งขันในระดับสากลได้

คำสำคัญ: อาหารท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงอาหาร เกาะสมุย การสร้างการรับรู้

Abstract

The objectives of this research were to: 1) investigate the ingredients used in the local cuisine of Koh Samui, 2) analyze the components of local food tourism in Koh Samui, and 3) identify strategies for promoting food tourism in the Koh Samui area. The research was conducted using a mixed-methods approach, which included qualitative research through in-depth interviews with local residents who had lived in Koh Samui for at least 30 years. The data were analyzed using thematic analysis, and triangulation was employed to verify the validity of the data. The results revealed that Koh Samui's local cuisine is diverse and reflects the island's culture, lifestyle, and traditional wisdom. The primary ingredients used in these dishes are mainly sourced from the island's natural resources, such as seafood and native vegetables. The unique flavors of the local cuisine highlight Koh Samui's rich cultural heritage. Moreover, food tourism serves as a key strategy to stimulate the local economy and enhance "Soft Power" by adding value to the grassroots economy. This study suggests several approaches to raising awareness of local cuisine through creative marketing, the development of food tourism routes, and the integration of digital technology in promotional efforts. These strategies aim to position Koh Samui as a sustainable and competitive destination for food tourism on a global scale.

Keywords: Local Food, Gastronomy Tourism, Koh-Samui, Building Awareness

บทนำ

"อาหาร" ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวและประสานประโยชน์ระหว่างอุตสาหกรรมอาหารและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "การท่องเที่ยวเชิงอาหาร" มีศักยภาพในการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอาหารโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการสร้างคุณค่าร่วมกันจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และนักท่องเที่ยว [1-2]

"เกาะสมุย" หนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย ได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยในปี 2567 นิตยสาร Travel + Leisure Southeast Asia Hong Kong and Macau ได้รายงานผลการโหวตจากนักท่องเที่ยวว่าเกาะสมุยเป็นอันดับที่ 1 ของเกาะที่ดีที่สุดในเอเชียแปซิฟิก [3] เกาะสมุยมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น สวยงาม และมีเสน่ห์เฉพาะตัว หากพิจารณาถึงวัฒนธรรมด้านอาหารการกินของเกาะสมุย จะพบว่าเมนูท้องถิ่นส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบหลักคือมะพร้าว เช่น แกงไก่หมกพริ้ว ซึ่งเป็นการนำจามะพร้าวหรือยอดอ่อนของมะพร้าว มาแกงร่วมกับไก่, เคยจี เป็นการนำกะปิมาผสมกับเครื่องปรุงและมะพร้าวขูดคั่ว แล้วนำไปจี่, และผัดหมีสมุย ซึ่งปรุงด้วยน้ำกะทิและมิสผัดเล็กน้อยจากเครื่องแกง นิยมเสิร์ฟคู่กับผักพื้นบ้านและเครื่องเคียง เช่น พริกป่น ถั่วป่น และมะม่วงเปรี้ยวขอย เพื่อเพิ่มรสชาติตามความชอบของผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีเมนูเด่นอื่นๆ อาทิ แกงส้มออดิบ, หมูโค, แกงหมกกับหน่อเหียง, ยำสาหร่ายขี้, ไก่ต้ม, น้ำชุบพริก (น้ำพริกพริกไทยอ่อน) และน้ำพริกมั่ง (น้ำพริกตะลิงปิง) ซึ่งล้วนเป็นเมนูอาหารพื้นถิ่นที่มีศักยภาพในการเป็นจุดขายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวอย่างรวดเร็วของวัฒนธรรมอาหารตะวันตกในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมผู้บริโภคอาหาร ทำให้มันต์เสน่ห์ของอาหารประจำถิ่นเกาะสมุยมีแนวโน้มถูกลดทอนลงและอาจนำไปสู่ความสูญเสียองค์ความรู้ ภูมิปัญญา รวมถึงลักษณะเฉพาะของมรดกทางอาหารท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางอาหารเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป [4]

จากบริบทปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงตระหนักถึงโอกาสสำคัญในการส่งเสริมการสร้างคุณค่าตระหนักเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นของเกาะสมุย เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ในการมุ่งเน้นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงอย่างยั่งยืน การส่งเสริมนี้ไม่เพียงแต่จะเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทยในฐานะ "ครัวของโลก" แต่ยังเป็นการต่อยอดอาหารไทยในฐานะ Soft Power เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและยกระดับมูลค่าการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยจึงมุ่งเน้นการสร้างการรับรู้อาหารท้องถิ่นเกาะสมุยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในพื้นที่เกาะสมุย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยศึกษาข้อมูลผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน และ ประชาชนในพื้นที่ ทั้ง 7 ตำบล ในอำเภอเกาะสมุย ได้แก่ ตำบลอ่างทอง ตำบลลิปะน้อย ตำบลตลิ่งงาม ตำบลหน้าเมือง ตำบลมะเร็ด ตำบลแม่น้ำ และตำบลบ่อผุด โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 21 คน คือตัวแทนของแต่ละตำบล แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 7 คน ใช้ วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

กลุ่มที่ 1: ผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน โดยต้องเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นเกาะสมุยดั้งเดิม จำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 2: กลุ่มแม่ครัว พ่อครัว ประจำหมู่บ้าน โดยต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาหารท้องถิ่นอย่างน้อย 15 ปี จำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 3: ประชาชนในพื้นที่ โดยต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเกาะสมุยไม่น้อยกว่า 20 ปี และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการรับประทานอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย จำนวน 7 คน

เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 21 คน ประกอบด้วย;

1. เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นเกาะสมุยดั้งเดิมที่ได้รับการ ยอมรับจากคนในพื้นที่เกาะสมุย

2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาหารท้องถิ่นอย่างน้อย 10 ปี

3. อาศัยอยู่ในเกาะสมุยไม่น้อยกว่า 10 ปี

4. สนใจในการเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์สำหรับการคัดออก (Exclusion Criteria) ประกอบด้วย;

1. มีอาการเจ็บป่วยในขณะทำการวิจัย จนไม่สามารถให้ข้อมูลได้

2. ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมการวิจัยอีกต่อไป

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ โดยประเด็นคำถามพัฒนามาจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย 4 ประเด็นคำถาม ได้แก่ ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์, ประเด็นที่ 2 ข้อมูลบริบทภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย ประกอบด้วย ข้อมูลการเรียนรู้, การประยุกต์, การถ่ายทอด, และการธำรงรักษาอาหารท้องถิ่น, ประเด็นที่ 3 ข้อมูลวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย ประกอบด้วย ประเพณี, วัฒนธรรมในท้องถิ่น, วัฒนธรรมการทำอาหารและวัฒนธรรมการกินอาหาร, และประเด็นที่ 4 ข้อมูลรายการอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย โดยแบ่งเป็น อาหารในชีวิตประจำวัน, วัฒนธรรม, และอาหารในประเพณี

หลังจากดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม ด้วยวิธีวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ตามแนวทาง 6 ขั้นตอนของ Braun & Clarke ซึ่งประกอบด้วย: 1) การทำความเข้าใจกับข้อมูล, 2) การสร้างรหัสข้อมูลเบื้องต้น, 3) การค้นหาแก่นสาระ, 4) การตรวจสอบซ้ำแก่นสาระ, 5) การระบุและตั้งชื่อแก่นสาระ, และ 6) การจัดทำรายงาน [5] โดยผู้วิจัยได้ถอดข้อความจากเทปบันทึกเสียงการสนทนากลุ่มแบบคำต่อคำเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ภายหลังจากการวิเคราะห์แก่นสาระ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความเที่ยงตรงด้วยหลักการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตามแนวคิดของ Miles & Huberman

ซึ่งเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งที่มาที่หลากหลาย ทั้งในด้านเวลา สถานที่ และบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ [6]

สรุปผล (Results)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย

ผลของการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 21 คน โดยเป็นกลุ่มของตัวแทนผู้ให้ข้อมูลในแต่ละตำบลของอำเภอเกาะสมุยนั้น พบว่าวัตถุดิบท้องถิ่นของอำเภอเกาะสมุยสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม (Table 1) ดังนี้

1. วัตถุดิบจากพืช เป็นพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร และเครื่องเทศที่ใช้ปรุงอาหารพื้นเมืองของสมุย เช่น
 - 1) ผลไม้พื้นถิ่น: มุขมั่ง (ตะลิงปลิง), ลอกอ (มะละกอ), ม่วงเบา (มะม่วงเบา), ยานัด (สับปะรด), ลูกฉิ่ง
 - 2) ผักพื้นบ้าน: เล็บครุฑ, ชะพลู, แค, หัวบอน, ออติบ, บอน, หน่อไม้
 - 3) สมุนไพรและเครื่องเทศ: ขมิ้น (ขมิ้น), ดีปรี (พริก), พริกไทยอ่อน, ตะไคร้, มะกรูด
 - 4) ถั่วและพืชกินเมล็ด: ลูกเหรียง, ลูกตอเบา (กระถิน), ลูกตอ (สะตอ), ลูกขาม (มะขาม)ส่วนต่างๆ ของพืชที่นำมาใช้ทำอาหาร: เหมงพร้าว (กะลาอ่อนมะพร้าว), หยวกกล้วยเถื่อน (หยวกกล้วย), หน่อถั่ว (ถั่วอกหัวโต), ลำเท็ง, ดาหลา, กลอย, หัวท้อ, ยอดม่วง (ยอดมะม่วงหิมพานต์)
2. วัตถุดิบจากสัตว์ เป็นสัตว์บกที่พบในธรรมชาติหรือเลี้ยงในท้องถิ่น เช่น
 - 1) สัตว์ป่า: หมูเถื่อน (หมูป่า), กระรอก, มุดสัง (อีเห็น), ค้างคาว, แลง (ตัวเงินตัวทอง)
 - 2) สัตว์เลี้ยงพื้นบ้าน: ไก่บ้าน
3. วัตถุดิบจากแหล่งน้ำ ได้แก่ อาหารทะเลที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะสมุย เช่น
 - 1) หอยและสัตว์ทะเลไม่มีกระดูกสันหลัง: หอยเจาะ, หอยกลม, ไข่เม่น, สาหร่ายซ้อ
 - 2) ปลาทะเล: ปลาบอก (ปลากระบอก), ปลาหน้าดำ, ปลาพราม (ปลาโถมงาม), ปลาโทง, ปลาจ๋องม้อง (กระเบนตัวเล็ก), ปลาเสียด, ปลาแก้มบาง, ปลานวลจันทร์, ปลาซีน่า
 - 3) กุ้งและปู: กุ้งแชบ๊วย, ปูม้า, ปูหิน
 - 4) ปลาหมึก: หมึกกระดอง, หมึกกล้วย

นอกจากนี้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มของตัวแทนผู้ให้ข้อมูล ยังทำให้ทีมวิจัยได้เข้าใจถึงบริบทในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารท้องถิ่น โดยมีลักษณะการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ มักเกิดขึ้นภายในครอบครัว ผ่านการสังเกตและลงมือปฏิบัติร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวจะถ่ายทอดเมนูอาหารที่นิยมรับประทาน รวมถึงเคล็ดลับการปรุงอาหารให้ได้รสชาติที่คุ้นเคย ถ่ายทอดกันแบบรุ่นต่อรุ่นตั้งแต่รุ่นยายถึงรุ่นแม่ โดยส่วนใหญ่เรียนรู้จากการเห็นและทำตาม มากกว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ที่ทีมวิจัยได้ถอดมาจากเทปบันทึกเสียงการสนทนา ซึ่งตัวแทนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 กล่าวในตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ว่า “...การถ่ายทอดการทำอาหารท้องถิ่น ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการสอนกันในครอบครัว อย่างเช่น ในครอบครัวชอบทำอาหารอะไร กินเมนูอะไร ก็จะสอนให้ลูกหลานทำเป็นด้วย ถ่ายทอดพวกเคล็ดลับการปรุงให้ได้รสชาติที่บ้านชอบ สืบต่อ ๆ กันมา...” ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับตัวแทนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ที่ได้กล่าวว่า “...ในการทำอาหารท้องถิ่น จะเป็นการถ่ายทอดกันแบบรุ่นต่อรุ่น

สอนกันทำกันต่อมาในครอบครัว...” ทั้งนี้ สำหรับวิธีการปรุงประกอบอาหารนั้น ยังมีการปรับเปลี่ยนตามวัตถุดิบที่หาได้ในบริบทของแต่ละครอบครัว

Table 1 Classification of local raw materials of Koh-Samui according to sources

Sources	Local raw materials
plant-sourced raw materials	mungmung (bilimbi), law-kor (papaya), mhemng phraw (young coconut husk), yuak kluay thuean (banana stalk), lum-teng (midin/ pucuk midin), noh-tua (large-headed bean sprout), look-riang (nitta tree), khee-min (tumaric), look-toh-boea (leucaena), look-toh (stink bean), dee-ple (chili), look-kuea (eggplant), leb krut (polyscias), prik-thai-on (green peppercorn), ta-krai (lemon glass), ma-kroot (kaffir lime), hua bon (root elephant ear), o-dibb (taro stalk), bon (elephant ear), da-lha (torch ginger), gloy (wild yam), hua-tue (krateu), yod mueang (cashew apple), look-ching (figs), yanad (pine apple), care (agasta), cha-plu (wildbetel leafbush), look kham (tumaric), noh-mai (bamboo shoot), mung-bao (sour mango)
animal-sourced raw materials	moo- thuean (wild boar), kai-baan (domestic fowl), kra-rok (squirrel), mud-sung (civet), khan-khaw (bat), lan (varanus salvator)
water-sourced raw materials	hoi-jor (shipworm), sa,rai,kho (seaweed), hoi-grom (round shellfish), khi-men (sea urchin eggs), way (octopus), pla-bok (mullet, pla-nha,dum (osteochilus enneaporos), pra-pram (african pompano),pra-tong (sailfish), pra-jong-mong (small stingray), pra-seard (talang queenfish), pra-gam-bang (bumpnose trevally), pra-noan-jun (small scale mud carp), kung-cha-beuy (banana prawn), poo-ma (blue crab), poo-hin (mountain crab), muek-kra-dong (cuttlefish), muek-kreaw (splendid squid), pla-khee-nea (sea catfishes)

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเกาะสมุย ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์กลุ่มของตัวแทนผู้ให้ข้อมูลในแต่ละตำบลของอำเภอเกาะสมุยนั้น พบว่า อาหารที่นักท่องเที่ยวสนใจเลือกรับประทานมากที่สุดขณะมาเที่ยวในอำเภอเกาะสมุย คืออาหารประเภทน้ำซุบ (น้ำพริก) อย่างไรก็ตาม ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องของรสชาติอาหาร ที่อาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามความชอบของผู้บริโภค ผู้ให้ข้อมูล 2 ท่าน ได้กล่าวไว้ในการสัมภาษณ์ซึ่งไปในทิศทางเดียวกันว่า

“...พวกเมนูอาหารก็จะเหมือนเดิม แกงเนื้อ แกงคั่ว น้ำซุบ แต่จะมีการปรับเรื่องของรสชาติ ลดความจัดของรสชาติลง และคนรุ่นใหม่ๆ ก็จะมีการปรับรสชาติให้เป็นรสชาติที่เขาชื่นชอบ...”

“...มีการประยุกต์ในเรื่องของรสชาติ เพราะถ้าอาหารท้องถิ่นสูตรดั้งเดิม จะเป็นรสชาติที่จัด เผ็ด ร้อนแรง แต่ตอนนี้บางส่วนก็จะมีการปรับรสชาติให้คนต่างถิ่น หรือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวทานได้ง่ายขึ้น...”

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในพื้นที่เกาะสมุย

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร แบ่งพิจารณาได้เป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์, ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์, ด้านการสร้างประสบการณ์, และด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทน ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ในแต่ละด้านนั้นมีระดับความสำคัญในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้ หากพิจารณาจากคะแนนค่าเฉลี่ยโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย จะเห็นได้ว่า ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์, และด้านการสร้างประสบการณ์ มีค่ามากที่สุด ถัดมาเป็นด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ตามลำดับ (Table 2)

Table 2 The overview of approaches to promote culinary tourism

Approaches to promote culinary tourism	$\bar{X}$	S.D.	Level of importance
1. Marketing and public relations	4.69	0.29	Most
2. Product development	4.65	0.32	Most
3. Experience creation	4.69	0.33	Most
4. Support from the public and private sectors	4.61	0.43	Most
Total	4.66	0.34	Most

หากพิจารณาถึงวิธีของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ พบว่าการโปรโมทอาหารท้องถิ่นผ่านโซเชียลมีเดียเป็นวิธีการที่ได้คะแนนจากผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ถัดมาคือวิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้วยรูปแบบของการจัดเทศกาลอาหาร อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 รูปแบบในด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์พบว่ามีค่าสำคัญมากที่สุด (Table 3)

Table 3 The overview of approaches to promote culinary tourism about marketing and public relations.

Approaches to promote culinary tourism	$\bar{X}$	S.D.	Level of importance
Marketing and public relations			
1. Organizing food festivals is a great way to promote culinary tourism.	4.78	0.18	Most
2. Promoting local food through social media is an effective method.	4.80	0.55	Most
Total	4.79	0.32	Most

จากผลการศึกษาทั้ง 3 ส่วนข้างต้น คณะวิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจัดทำแผนพับที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบท้องถิ่นเกาะสมุยที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (Figure 1) พร้อมกับแผนที่การท่องเที่ยวเชิงอาหารเกาะสมุย (Figure 2) เพื่อนำไปเผยแพร่ สร้างการรับรู้เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นเกาะสมุยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมีการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์กับสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเกาะสมุย ซึ่งในแผนที่การท่องเที่ยวเชิงอาหาร ประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานของเกาะสมุย วิถีชีวิตการดำรงชีวิตเกี่ยวกับวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเกาะสมุย และอาหารพื้นถิ่นเกาะสมุย

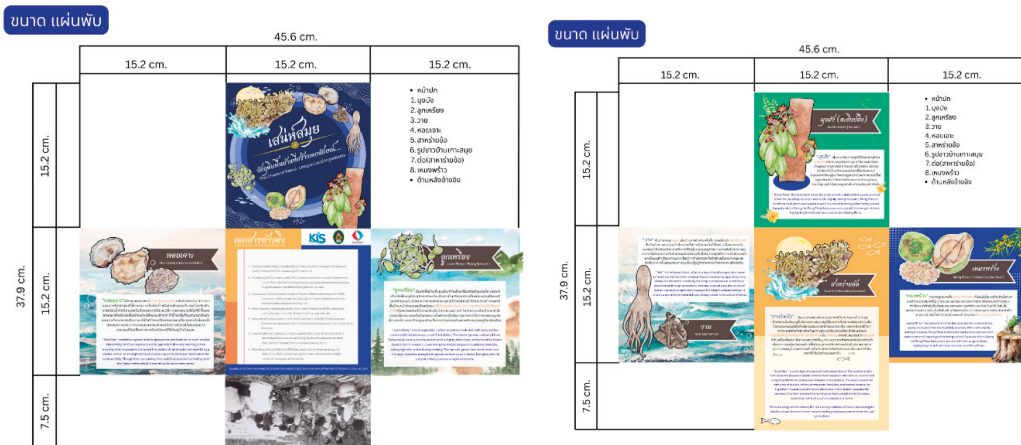

Figure 1 Brochure Topic: The charm of Samui local ingredients that create identity

Source: Created by the authors

Figure 2. Format and content in the e-book on local culinary tourism in Koh-Samui

Source: Created by the authors

อภิปรายผล

จากการศึกษารายการวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร พบว่า วัตถุดิบที่ใช้และกรรมวิธีในการปรุงประกอบส่วนใหญ่แล้ว เป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่ายจากทรัพยากรในชุมชน บางครอบครัวหาวัตถุดิบเอง และบางครอบครัวใช้วิธีการซื้อจากตลาดในพื้นที่ วัตถุดิบที่มีตามฤดูกาล เช่น วาย (หมึก) จะมีช่วงหนาวร้อนหรือช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เมนูที่นิยมในการปรุงประกอบวายเป็นคือนำมา คั่วกะทิ ต้มส้ม ต้มยอตะขบ, ปลาจ่องหม่อง จะมีในช่วงมรสุม ซึ่งเป็นช่วงที่ฝนตกหนัก (เป็นช่วงฤดูหนาวของภาคอื่น) วิธีที่นิยมนำปลาจ่องหม่องมาปรุงประกอบ คือ การนำมาย่าง ทอดเกลือ หรือแกงกะทิใส่ใบรา (ใบหยีห่อ) ปลาเสียด มีในช่วงเดียวกันกับปลาจ่องหม่อง คนสมัยนิยมนำปลาเสียดมา ตากเค็ม หรือทำแดดเดียว (หรือที่เรียกว่าปลาเค็มเนื้อ) เพื่อเก็บไว้รับประทานตลอดจนนำมาปรุงประกอบเป็นเมนูแกงเทโพปลาเค็มเนื้อทอด, สลวยหรือซอเป็นสลวยที่นิยมรับประทานมากที่สุดในห้องถิ่นเกาะสมุย เนื่องจากหาได้ง่าย และมีราคาถูก นิยมนำมายำใส่หอยเจาะหรือไข่เม่น ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่หาได้ในแหล่งธรรมชาติของชุมชน

บุญยาพร วุฒิธรรมคุณ ศึกษาการรีวิวร้านอาหารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกร้านอาหารของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ Facebook และนิยมชมรีวิวร้านอาหารผ่านแพลตฟอร์ม Media Sharing อย่าง YouTube เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง จากสื่อออนไลน์ 1-2 ประเภท [7] ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลสำรวจของงานวิจัยปัจจุบัน ที่ระบุว่า การโปรโมตอาหารท้องถิ่นผ่านโซเชียลมีเดียได้รับคะแนนนิยมสูงสุดจากผู้ตอบแบบสอบถาม

การนำผลที่ได้จากงานวิจัยมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในอำเภอเกาะสมุย โดยการแจกแผ่นพับที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบท้องถิ่นเกาะสมุย และแผนที่การท่องเที่ยวเชิงอาหารเกาะสมุย ให้แก่นักท่องเที่ยว พบว่ามีผลต่อการเพิ่มการรับรู้ร้านอาหารท้องถิ่นและส่งผลต่อยอดขายของร้านค้าและตลาดท้องถิ่นเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายธุรกิจการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างร้านอาหาร โรงแรม และฟาร์มวัตถุดิบ ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการและชุมชน โดยเฉพาะเกษตรกรและชาวประมงที่ผลิตวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น มะพร้าว กะปิ และอาหารทะเลสด รวมทั้งสร้างอาชีพให้แก่อำเภอลำเลียงและผู้สอนในกิจกรรมต่างๆ ด้านสังคมและวัฒนธรรม การอนุรักษ์เอกลักษณ์อาหารพื้นเมืองสมุยผ่านการนำเสนอวัตถุดิบและเมนูอาหารดั้งเดิมช่วยให้คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น และเสริมสร้างแรงจูงใจให้ร้านอาหาร และเซฟท้องถิ่นพัฒนาเมนูที่ใช้วัตถุดิบพื้นเมือง พร้อมเล่าเรื่องราวของอาหาร สมุย ช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชนและเพิ่มความภาคภูมิใจให้คนท้องถิ่นที่สามารถเป็น Ambassador แนะนำอาหารท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นช่วยลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอก โดยเน้นการบริโภคที่ยั่งยืน ลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์จากการขนส่งอาหาร และสนับสนุนอาหารทะเลจากประมงพื้นบ้านและเกษตรกรอินทรีย์จากฟาร์มท้องถิ่น พร้อมกระตุ้นให้ร้านอาหารและนักท่องเที่ยวใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และได้เข้าใจถึงบริบทของพื้นที่ในพื้นที่เกาะสมุย ตลอดจนมุมมองของชาวบ้านที่มีต่ออาหารพื้นถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการบริโภคอาหารท้องถิ่นให้คงอยู่ เพื่อส่งต่อให้กับคนรุ่นหลัง รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คณะผู้วิจัยยังได้วางแนวทางในการส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นเกาะสมุย

แก่กลุ่มนักท่องเที่ยว โดยอาศัยข้อมูลจากผลการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกับสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเกาะสมุย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยยังมีข้อจำกัดบางประการที่ควรได้รับการพิจารณา เช่น ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลต่อความแม่นยำของผลการศึกษา นอกจากนี้ควรมีการขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรพัฒนาแนวทางการวิจัยให้รัดกุมและครอบคลุมมากขึ้น ทั้งในด้านการออกแบบวิธีวิจัย การขยายกลุ่มเป้าหมาย และการใช้ระเบียบวิธีแบบผสม เพื่อเพิ่มความหลากหลายของข้อมูลและเสริมความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน

References

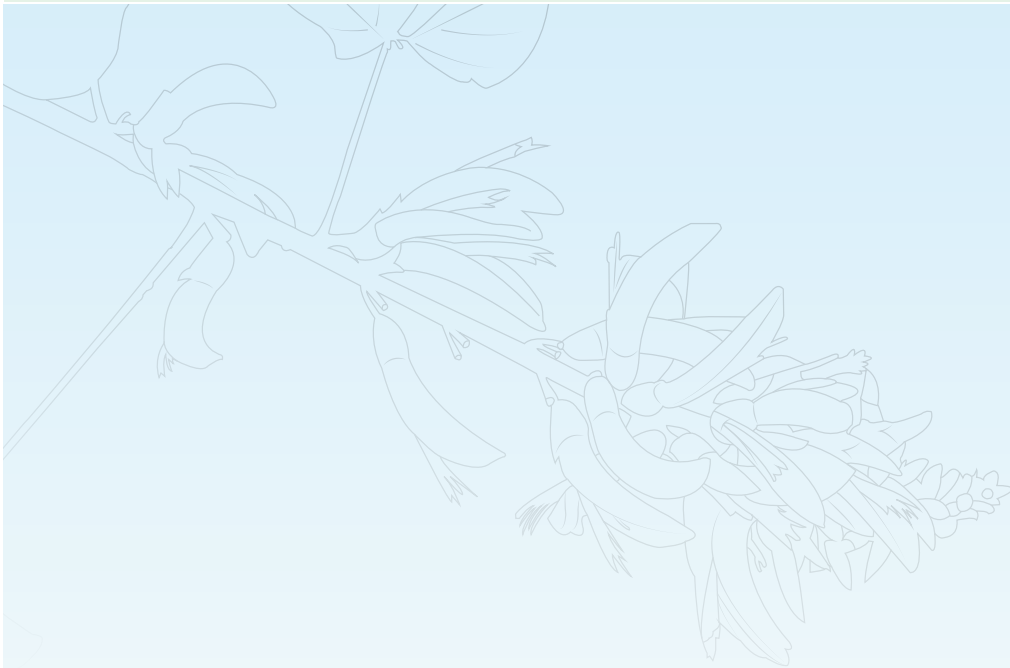
- [1] Ashley, C., & Mitchell, J. (2008). Assessing how tourism revenues reach the poor. *Briefing Paper, Overseas Development Institute*.
- [2] Hashimoto, A., & Telfer, D. J. (2006). Selling Canadian culinary tourism: Branding the global and the regional product. *Tourism Geographies*, 8(1), 31–55.
- [3] Tourism Authority of Thailand, Koh Samui Office. (2024, April 29). TAT reveals that in 2023, over 3.5 million tourists visited Samui, generating more than 60 billion baht in revenue; collaborates with businesses on three islands to boost future market strategies. *Tourism Authority of Thailand, Koh Samui Office*. <https://mgronline.com/south/detail/9670000037011> (In Thai)
- [4] Watchareeya, T., & Jomkhun, S. (2023). Factors affecting the intention to consume Samui Island local food. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(4), 1389–1401. (In Thai)
- [5] Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- [6] Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications.
- [7] Bunyaporn, W. (2016). *Reviewing restaurants through social media and its impact on consumers' decisions to choose restaurants for dining out in Bangkok*. [Unpublished Master's Thesis, Bangkok University]. (In Thai)
- [8] Bjork, P. (2016). Local food: A source for destination attraction. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28(1), 177–194.
- [9] Bunleas, P., & Srisai, S. (2024). Using marketing communication tools to communicate cultural identity: Traditional sweets of Phichit from the past to the present. *Rajapark Journal*, 18(61), 180–194. (In Thai)
- [10] Hillel, D., Belhassen, Y., & Shani, A. (2013). What makes a gastronomic destination attractive? Evidence from the Israeli Negev. *Tourism Management*, 36(1), 200–209.

- [11] Kattika, K., & Siri, P. D. (2021). Development of cultural food tourism through local food identity. *Journal of Community Research and Social Development*, 15(3), 144–157.
- [12] Lopez-Guzman, T., & Sanchez-Canizares, S. (2012). Culinary tourism in Cordoba (Spain). *British Food Journal*, 114(2), 168–179.
- [13] Miroso, M., & Lawson, R. (2012). Revealing the lifestyles of local food consumers. *British Food Journal*, 114(6), 816–825.
- [14] Qiu, H. Z., Yuan, J., Ye, B. H., & Hung, K. (2013). Wine tourism phenomena in China: An emerging market. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 25(7), 1115–1134.
- [15] Smith, S., & Costello, C. (2009). Segmenting visitors to a culinary event: Motivations, travel behavior, and expenditures. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 18(1), 44–67.
- [16] National Economic and Social Development Council. (2023). *The 13th national economic and Social development plan (2023–2027)*. National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- [17] Department of Services and Investment. (2017). *Investment and the Digital Economy*. Department of Services and Investment.

ธุรกิจออนไลน์กับความท้าทายของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

Online Business and the Challenges for Accountants in the Digital Era

สิริรักษ์ ธัญญาไพศาล^{1*} และสิริภา ธัญญาไพศาล²
Sirirak Thanyaphaisan^{1*} and Siripa Thanyaphaisan²

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 83000

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 83000

¹ Faculty of Management Sciences, Phuket Rajabhat University, 83000, Thailand

² Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University, 83000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: sirirak.t@pkr.u.ac.th

(Received: April 9, 2025; Revised: July 23, 2025; Accepted: August 28, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของธุรกิจออนไลน์และความท้าทายที่นักบัญชีต้องเผชิญในยุคดิจิทัล ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเน้นการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบธุรกิจออนไลน์ ระบบบัญชีในยุคดิจิทัล ตลอดจนความท้าทายด้านศักยภาพของนักบัญชี การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก และพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล จากการศึกษา พบว่าธุรกิจออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ส่งผลให้นักบัญชีต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี ความรู้ด้านมาตรฐานรายงานทางการเงิน และความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเข้าใจถึงความท้าทายและแนวทางการปรับตัวของนักบัญชีในบริบทของยุคดิจิทัล จึงมีความสำคัญต่อการยกระดับวิชาชีพบัญชีให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ธุรกิจออนไลน์ ความท้าทาย นักบัญชี ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to examine the significance of online businesses and the challenges accountants face in the digital era, within the context of technological changes that have a widespread impact on the economy and society. The focus is on analyzing issues related to the development of digital technology, online business systems, digital accounting systems, as well as the challenges regarding accountants' capabilities, changes in external factors, and consumer behavior in the digital era. The study found that online businesses are evolving rapidly and diversely, requiring accountants to develop technological skills, knowledge of financial reporting standards, and the ability to analyze data effectively. Therefore, understanding the challenges and adaptation strategies for accountants in the context of the digital age is essential for enhancing the accounting profession's capacity to effectively and sustainably respond to changes in the digital economy.

Keywords: Online Business, Challenges, Accountants, Digital Era

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและเติบโตอย่างรวดเร็วตามเทคโนโลยีในการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีที่มีการเติบโตและการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ เป็นการก้าวเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจดิจิทัลโดยสมบูรณ์ จึงทำให้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลกับระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก [1] ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมากในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำธุรกิจให้เจริญก้าวหน้าต่อโลกสมัยใหม่ได้มากขึ้น โดยรูปแบบของเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลต่อประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้านเพื่อให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี [2] รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำธุรกิจการสื่อสาร และกิจกรรมทางสังคม จึงทำให้โลกดิจิทัลเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้ข้อมูลและการสื่อสารสามารถทำได้ผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสื่อดิจิทัลอื่น ๆ อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นตามลำดับอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้โลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้การใช้เทคโนโลยีมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น จึงถือเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในปัจจุบัน อีกทั้ง เทคโนโลยีมีบทบาทในการหลอมรวมกับพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึงระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม ให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ โครงสร้าง และกระบวนการในการดำเนินงานของทั้งองค์กรและบุคคล ทำให้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยตัวอย่างแบบสังเขปความก้าวหน้าของการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูล การลดข้อผิดพลาด การติดต่อสื่อสารทางไกล การลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เป็นต้น [3] รวมถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำงานแทนมนุษย์ ทำให้หลายอาชีพมีความเสี่ยงที่จะตกงาน ซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคธุรกิจ ทำให้ภาคธุรกิจจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี Digital Transformation จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ธุรกิจอยู่รอดได้ อีกทั้ง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างองค์กรและบริหารจัดการ จนทำให้บทบาทและคุณสมบัติของนักบัญชีเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนักบัญชีในยุคก่อนจะถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้วยการบันทึกบัญชี วางระบบบัญชี จัดทางการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด แล้วส่งข้อมูลบัญชีให้กับผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป [4]

การเติบโตทางด้านเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดช่องทางการหารายได้และอาชีพใหม่ผ่านแพลตฟอร์มในปัจจุบัน จึงถือได้ว่า ระบบธุรกิจออนไลน์ เป็นการดำเนินธุรกิจที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งทุกคนจะรู้จักกับธุรกิจออนไลน์ที่เป็นธุรกิจใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อหลักในกระบวนการซื้อขาย การโฆษณา และการทำธุรกิจทางการเงิน โดยไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านและสถานที่ตั้งร้านจากการบริการในรูปแบบเดิม ซึ่งจะมีความยืดหยุ่นและตอบสนองกับแนวโน้มทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบธุรกิจออนไลน์ที่มีการเติบโตและก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด [5] อีกทั้ง ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ [6] ได้สรุปไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงระบบธุรกิจออนไลน์เกิดหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronavirus) หรือโควิด-19 (COVID-19) ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความหวาดกลัวจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้ให้พฤติกรรมและรูปแบบการอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการของประชาชน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไป

ทำให้ความปกติรูปแบบใหม่หรือวิถีชีวิตปกติแบบใหม่ภายหลังโรคโควิด-19 นั้นจะทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภคและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนจะเปลี่ยนไปหลังจากโรคระบาดผ่านพ้นไปซึ่งจะส่งผลต่อรูปแบบของการผลิตสินค้าและบริการ และส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน โดยรวมโมเดลของธุรกิจการสั่งซื้อสินค้าแบบออนไลน์จะได้รับความนิยมขึ้นมาทดแทนการซื้อสินค้ารูปแบบเดิม โดยลูกค้าจะเริ่มค้นคว้างานสินค้าและสั่งซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์หรือสื่อ Social Media อาทิ Line Facebook หรือ Instagram เป็นต้นเพื่อการซื้อสินค้าต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์

อีกทั้ง หากกล่าวถึงระบบบัญชีในยุคดิจิทัล ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลายคนกังวลว่าอาชีพนักบัญชีจะมีการใช้หุ่นยนต์เข้ามาแทนที่ ซึ่งในมุมมองของนักบัญชีบริหาร บทบาทของนักบัญชียังคงมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าให้ธุรกิจ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากนักบัญชีสามารถลดเวลาในการทำงานแบบซ้ำ ๆ ในส่วนที่หุ่นยนต์ทำได้แล้ว ยังสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วย จึงกล่าวได้ว่า นักบัญชียุคดิจิทัลสามารถนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์และรวดเร็วได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงระบบบัญชีในยุคดิจิทัล มีความจำเป็นในการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล เครื่องมือและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น Big Data, Robotics Process Automation (RPA), Blockchain, Data Analytics, Machine Learning รวมถึง Artificial Intelligence (AI) เข้ามาใช้ในระบบบัญชี [7] ซึ่งสอดคล้องกับ นายพิชิต ลิ้มพะเนธา [6] ประธานคณะกรรมการวิชาชีพ บัญชีด้านการจัดทำบัญชี ได้กล่าวว่า “โลกที่เปลี่ยนแปลงและความท้าทาย (Challenge) เพิ่มขึ้นในทุก ๆ วัน ผมคิดว่า ถึงเวลาแล้ว ที่สภาวิชาชีพบัญชีจะต้องเป็นแกนกลางในการสร้างสังคมเครือข่าย (Community) ของนักบัญชีให้มีส่วนร่วม (Collaboration) กับองค์กรในทุกกลุ่มและทุกขนาด เพื่อแบ่งปัน ช่วยเหลือกัน และช่วยแก้ปัญหาให้กับสมาชิกได้อย่างทั่วถึง รวมถึงเพื่อฝึกกำลังในการร่วมเรียนรู้และนำเครื่องมือ หรือเทคโนโลยี (Digital Tools) มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน พร้อมปรับเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นเพื่อคู่คิดทางธุรกิจ (Business Partner) เพื่อสร้างคุณค่าให้องค์กรอย่างต่อเนื่อง” ทำให้เห็นว่า โลกในยุคนี้ ดิจิทัลเทคโนโลยีมีความสำคัญมากในการปรับตัวในยุคดิจิทัล แม้ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่ใช้ Application Software อยู่แล้ว แต่ดิจิทัลเทคโนโลยีที่จะเข้ามาพลิกโฉมกระบวนการทำงาน เช่น Robotics Process Automation หรือ RPA ซึ่งถือว่าเป็นระบบที่สามารถทำงานที่ต้องทำซ้ำ ๆ ในปริมาณมาก ๆ ทำงานได้ตลอด 24 ชั่วโมง ตลอด 7 วัน ในอัตราที่เร็วกว่าคน สามารถเชื่อมต่อกับระบบต่าง ๆ ได้โดยง่าย เหมาะกับงานที่มีรูปแบบ ขั้นตอน และเงื่อนไขที่ชัดเจน ดังนั้น นักบัญชีจึงสามารถนำระบบดังกล่าวประยุกต์ใช้กับกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นการปรับตัวให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีที่นำมาใช้ เช่น การรับเงิน การจ่ายเงิน การดึงข้อมูลจำนวนมาก ๆ ที่ต้องทำซ้ำหลาย ๆ ครั้ง หรือการส่งให้หยิบข้อมูลไปกรอกในแบบฟอร์มที่แน่นอนก็สามารถทำได้ หากนักบัญชีสามารถใช้ระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้ช่วยลดระยะเวลาและข้อผิดพลาดได้เป็นอย่างมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการ (Solution) ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับองค์กรได้เป็นอย่างดี ดังนั้น นักบัญชีในยุคดิจิทัลควรมีการปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันเทคโนโลยีซึ่งรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ในการนี้ นักบัญชีมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนธุรกิจออนไลน์ ทั้งการจัดทำบัญชี จัดการภาษี และวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน เพื่อให้ธุรกิจดำเนินงานได้อย่างราบรื่น ในขณะที่ต้องเผชิญความท้าทายจากเทคโนโลยีและกฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้และทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

บทความวิชาการเรื่อง ธุรกิจออนไลน์กับความท้าทายของนักบัญชีในยุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นความสำคัญของธุรกิจออนไลน์กับความท้าทายของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ควรรู้ ที่ทำให้ความก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลกับระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก โดยมีการศึกษาในประเด็นความสำคัญของธุรกิจออนไลน์ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ระบบธุรกิจออนไลน์ ระบบบัญชีในยุคดิจิทัล รวมถึงประเด็นความท้าทายของนักบัญชี การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันภายนอกและความคาดหวังของลูกค้าและพฤติกรรมลูกค้าในยุคดิจิทัลด้วย เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีให้สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ผลการศึกษา

ความท้าทายต่อศักยภาพของนักบัญชี

นักบัญชีในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เช่น ซอฟต์แวร์บัญชี ระบบคลาวด์ และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญในโลกธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การทบทวนวรรณกรรมหลายฉบับพบว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญต่อบทบาทของนักบัญชี โดย Media AccRevo. [8] เน้นว่า “เมื่อโลกปรับ เราต้องเปลี่ยน เตรียมตัวให้พร้อมสู่ยุคบัญชีดิจิทัลกับนักบัญชีดิจิทัล” สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อรองรับระบบธุรกิจที่เน้นดิจิทัลและเครือข่ายเป็นหลัก

นักบัญชีกับธุรกิจออนไลน์ (ความหมายและสถานการณ์)

นักบัญชีในบริบทของธุรกิจออนไลน์มีหน้าที่จัดทำ วิเคราะห์ และดูแลข้อมูลทางการเงินของธุรกิจที่ดำเนินงานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น E-commerce (Lazada, Shopee, Amazon) และโซเชียลมีเดีย (Facebook, Instagram, TikTok) นอกจากการบันทึกบัญชีและจัดทำงบการเงินแล้ว นักบัญชียังต้องปรับตัวให้ทันต่อเทคโนโลยีใหม่ เช่น ระบบจัดการภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax), การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Big Data และซอฟต์แวร์บัญชีบนคลาวด์ เพื่อให้สอดคล้องกับธุรกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว บทบาทสำคัญประกอบด้วยการใช้ระบบบัญชีดิจิทัล การจัดการภาษีออนไลน์ การบันทึกธุรกรรมดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินเพื่อการตัดสินใจ และการป้องกันความเสี่ยงทางไซเบอร์ ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญในยุคดิจิทัลที่นักบัญชีต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การเติบโตของธุรกิจออนไลน์ทำให้นักบัญชีต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความท้าทายสำคัญประกอบด้วย (1) การใช้ระบบบัญชีดิจิทัลและซอฟต์แวร์ออนไลน์ เช่น QuickBooks, Opera และโปรแกรมบัญชีบนคลาวด์ (2) การจัดการภาษีออนไลน์ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น VAT และ E-Service (3) การบันทึกรายการธุรกรรมดิจิทัลผ่าน Mobile Banking, e-Wallet และ Cryptocurrency (4) การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินด้วย Big Data เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางธุรกิจ และ (5) การป้องกันความเสี่ยงด้านการเงินและภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจบนโลกออนไลน์

ดังนั้น นักบัญชีมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจออนไลน์ให้ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น ครอบคลุมทั้งการจัดทำบัญชี การจัดการภาษี และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยต้องพัฒนาทักษะและปรับตัวให้ทันต่อเทคโนโลยีและกฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือและประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล

นักบัญชีกับทักษะที่จำเป็นนักบัญชียุคดิจิทัล

นักบัญชียุคดิจิทัลต้องพัฒนาทักษะสำคัญเพื่อสร้างมูลค่าให้กับตนเองและองค์กรในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดย PEAK Account [9] ระบุ 4 ทักษะสำคัญของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ได้แก่

Figure 1. The 4 Skills of Accountants in the Digital Era

Source: Researcher

1. ทักษะทางด้านธุรกิจ (Business Skill)

ทักษะทางด้านธุรกิจมีความสำคัญกับนักบัญชี เนื่องจากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักบัญชีมีหน้าที่จัดเตรียมข้อมูล วิเคราะห์ นำเสนอข้อมูลและจัดทำรายงานเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร เพื่อตอบรับกับ Digital Transformation โดยนักบัญชีควรพัฒนาทักษะทางด้านธุรกิจ ดังนี้

1.1 ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจ (Data Analytical Skill)

นักบัญชีควรมีความเข้าใจขอบเขตและการดำเนินการทางธุรกิจที่ทำบัญชีอย่างถ่องแท้ ควรติดตามความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลในทางธุรกิจ พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจ การวิเคราะห์ความเสี่ยง การคิดในเชิงกลยุทธ์เพื่อปรับบทบาทไปสู่การเป็น Business Partner ให้กับผู้บริหารในยุคดิจิทัล ทำให้นักบัญชีควรมีการพัฒนาทักษะ การวิเคราะห์แบบ ข้อมูลเชิงลึกทางธุรกิจ (Business Insight) เพื่อทำความเข้าใจธุรกิจที่หลากหลายมิติและมองไปข้างหน้า (Forward-looking) ซึ่งสามารถระบุประเด็นสำคัญ ตั้งคำถาม ออกแบบและเสนอรูปแบบการวิเคราะห์ที่หลากหลาย ช่วยผู้บริหารวางแผนกลยุทธ์ เพื่อการวิเคราะห์และตัดสินใจ

1.2 ทักษะในการจัดการ (Administrative Skill)

นักบัญชีต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการทีมงาน การเจรจาต่อรอง ความสามารถทำงานร่วมกันกับหน้าที่องค์กรธุรกิจ (Business Function) อื่นๆ ในองค์กร ได้แก่ หน่วยงานขาย จัดซื้อ ทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น โดยสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกระบวนการทำงาน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อสร้างข้อมูลแบบเชิงลึก (Insight) ที่เสนอแนวทางการแก้ปัญหา (Solution) ที่เหมาะสม ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

2. ทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Skill)

ทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมีความสำคัญกับนักบัญชี เพื่อเตรียมเข้าสู่ยุคดิจิทัล นักบัญชีต้องเปิดใจและมอง Digital Transformation เป็นโอกาสแทนที่จะมองเป็นวิกฤตโดยนักบัญชีควรพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1 Data Mining คือ การวิเคราะห์แยกแยะและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล Big Data

2.2 Data Visualization คือ การสรุปและแสดงข้อมูลในรูปแบบภาพ กราฟ แผนภูมิหรือวิดีโอ ซึ่งจะช่วยให้เห็นข้อมูลเชิงลึกและแสดงแนวโน้มในอนาคต เครื่องมือที่เป็น Data Visualization ได้แก่ Power BI, Tableau, Google Data Studio เป็นต้น

2.3 Data Modelling คือ การสร้างแบบจำลองข้อมูล หรือแนวคิดที่ใช้อธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์และความหมายของข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าใจง่ายขึ้น

3. ทักษะความรู้ความชำนาญทางด้านวิชาชีพ (Professional Skill)

ทักษะความรู้ความชำนาญทางด้านวิชาชีพมีความสำคัญ หากมีการเกิดภาวะการหยุดชะงักของธุรกิจ (Digital Disruption) ทำให้นักบัญชีต้องพัฒนาให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพให้มีความเป็นมืออาชีพ ทั้งทักษะทางด้านสติปัญญา (Intellectual Skill) และทักษะทางด้านเทคนิคทั่วไปและเทคนิคเฉพาะทางด้านวิชาชีพ (Technical Skill) นักบัญชีต้องติดตามความรู้อย่างสม่ำเสมอสำหรับมาตรฐานบัญชีและกฎหมายภาษี ที่มีการอัปเดตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็น Lifelong Learning ที่ต้องพัฒนาและรักษามาตรฐานของวิชาชีพ

4. ทักษะทางด้านอารมณ์การสื่อสาร (Soft Skill)

ทักษะทางด้านอารมณ์การสื่อสาร เป็นอีกทักษะสำคัญในการสื่อสารด้านอารมณ์นอกเหนือไปจากทักษะความรู้ที่ใช้ในการทำงานหรือที่เรียกว่า Hard Skill แล้ว นักบัญชีควรมี Soft Skill ซึ่งเป็นทักษะทางด้านอารมณ์ ความสามารถในการประสานงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการพัฒนาตนเอง ซึ่งมีความสำคัญในการทำงานเป็นทีมและทำงานกับเพื่อนร่วมงานต่างสาขาอาชีพ

ดังนั้น นักบัญชีในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะทางธุรกิจ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (2) ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลและจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ทักษะวิชาชีพ เพื่อรักษามาตรฐานการทำงาน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบและมาตรฐานบัญชี และ (4) ทักษะด้านอารมณ์และการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในองค์กร และเพิ่มคุณค่าในตัวนักบัญชีให้เป็นนักบัญชีที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล เป็นคู่คิดทางธุรกิจซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนทิศทางให้ธุรกิจประสบความสำเร็จเติบโตและมีความสามารถในการแข่งขันที่มีความรุนแรงในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วได้

นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่า นักบัญชียุคดิจิทัลจำเป็นจะต้องมีทักษะการคิดเชิงวิเคราะหเพื่อหาประเด็นของธุรกิจที่น่าสนใจ ดังแนวคิดของ วัชรยา พรพัฒน์กุล [10] สรุปไว้ว่า ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์สามารถช่วยให้หาวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการ วิเคราะห์ข้อมูลให้ถูกต้อง และสามารถตั้งคำถามได้อย่างถูกต้องเพื่อนไปสู่การหาคำตอบและทางออกที่ตอบโจทย์ของธุรกิจ รวมถึงนักบัญชีต้องมีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถทำงานได้ในบทบาทที่กว้างขึ้น ประกอบด้วย

- ทักษะการคิดในระดับกลยุทธ์ เพื่อทำความเข้าใจธุรกิจในหลายมิติโดยการหาข้อมูลเชิงลึก (Insight) และช่วยวางแผนกลยุทธ์และนวัตกรรมของธุรกิจ ซึ่งเป็นทักษะที่นักบัญชีต้องมีการพัฒนาทักษะขั้นสูงในการทำงานกับข้อมูล รวมถึง ทักษะการตั้งคำถามและการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล
- ทักษะการสื่อสารและบริหารความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยสามารถสื่อสารด้วยภาษาธุรกิจ และสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี โดยมีการแปลข้อมูลเชิงลึก (Insight) และเป็นตัวกลางสื่อสาร ข้อมูลเชิงลึก (Insight) ให้แก่ผู้บริหาร เช่น Data Scientist ได้
- ทักษะทางด้านบัญชีและเข้าใจขอบเขตและลักษณะการดำเนินงานธุรกิจอย่างถ่องแท้ เพื่อจัดการระบบอัตโนมัติและระบบ Artificial Intelligence (AI)
- ทักษะการคิดในระดับกลยุทธ์ ทำความเข้าใจธุรกิจในหลากหลายมิติ
- ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์และการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management)

ทั้งนี้ นักบัญชีมีความสามารถเชื่อมโยงข้อมูล กระบวนการทำงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กรเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างข้อมูลเชิงลึกและนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน อันจะช่วยขับเคลื่อนธุรกิจให้เติบโตอย่างมั่นคง และให้เปิดใจรับและมองเทคโนโลยีเป็นโอกาส สร้างแรงผลักดันในการทำงานและความสัมพันธ์กับบุคคลจากภายนอกหน่วยงานบัญชี

นักบัญชีกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้นักบัญชีสามารถเพิ่มพูนความรู้ ความเชี่ยวชาญและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพและเทคโนโลยีสมัยใหม่ PEAK Account [9] ได้กล่าวว่าการพัฒนาตนเองตามแนวทาง Continuing Professional Development (CPD) เป็นข้อบังคับตามระเบียบของสภาวิชาชีพบัญชีที่นักบัญชีต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษามาตรฐานวิชาชีพและความน่าเชื่อถือในการทำงาน

สำหรับ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ต้องสะสมชั่วโมง CPD จำนวน 40 ชั่วโมงต่อปี แบ่งเป็นชั่วโมง CPD ที่เป็นทางการไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง และ ผู้ทำบัญชี ต้องสะสม 12 ชั่วโมงต่อปี โดยต้องส่งหลักฐานภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ CPD ประกอบด้วย กิจกรรมการพัฒนาความรู้แบบเป็นทางการ เช่น การอบรม สัมมนา e-Learning การเป็นวิทยากร หรือการจัดทำผลงานทางวิชาการ และ กิจกรรมแบบไม่เป็นทางการ เช่น การศึกษาด้วยตนเอง การเข้าร่วมประชุม อ่านวารสาร หรือการศึกษาดูงานในประเทศและต่างประเทศ

ดังนั้น การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้นักบัญชีสามารถรักษาความรู้ที่ทันสมัย เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและมาตรฐานทางวิชาชีพในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักบัญชีกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับงานบัญชี

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในงานบัญชีมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาด และยกระดับการบริหารจัดการทางบัญชีให้มีความแม่นยำและทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมและกระบวนการดำเนินธุรกิจ ส่งผลให้รูปแบบการจัดทำรายงานทางการเงินมีการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของธุรกิจที่เปลี่ยนไป ดังนั้น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านบัญชี เช่น การบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ และการตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล โดยเฉพาะในงานที่มีลักษณะซ้ำซ้อน (Routine Work) หรืองานที่ใช้เวลามากแต่ต้องการการตัดสินใจน้อย

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยียังไม่สามารถทดแทนบทบาทของนักบัญชีได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากงานด้านบัญชีต้องอาศัยทั้งความรับผิดชอบ ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ และการวิเคราะห์เชิงวิชาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เทคโนโลยียังไม่สามารถเข้ามาทดแทนได้อย่างเต็มที่ ในด้านของระบบการทำงาน เทคโนโลยีปัจจุบันประกอบด้วยระบบเครือข่าย (Network) และอินเทอร์เน็ต ซึ่งช่วยให้การสื่อสารและการแบ่งปันข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว และสามารถใช้งานร่วมกันได้หลายบุคคลในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ การติดต่อสื่อสารกับสถาบันทางการเงินยังสามารถดำเนินการได้สะดวกโดยไม่จำเป็นต้องเดินทาง โดยสามารถเชื่อมต่อผ่านโมเด็มและคอมพิวเตอร์เพียงเครื่องเดียว [11]

ประโยชน์ของเทคโนโลยีที่มีต่อการบัญชี 5 ประการ ได้แก่

1. ช่วยธุรกิจให้รวบรวมข้อมูลตัวเลขทางบัญชีที่มีจำนวนมหาศาลและมีความซับซ้อนให้สะดวกและง่ายขึ้นได้
2. ช่วยการประมวลผลให้รวดเร็วขึ้น ถูกต้อง แม่นยำและลดข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากเดิมที่เป็นการทำงานด้วยมือ
3. ช่วยให้กิจการประหยัดต้นทุน สามารถสรุปข้อมูลจำนวนมากให้สั้นกะทัดรัดในลักษณะที่กิจการต้องการ จัดพิมพ์และนำเสนอในรูปรายงานที่สวยงาม สะอาดและเป็นระเบียบ ถ้าปริมาณงานของกิจการเพิ่มมากขึ้นกิจการสามารถขยายการทำงานของคอมพิวเตอร์ได้อีกด้วย
4. ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลทางการเงินได้รับข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจได้สะดวกขึ้น และมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยปัจจุบันผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดข้อมูลทางการเงินหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริษัทที่สนใจทาง Website ได้
5. ทำให้กระบวนการทางธุรกิจเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลต่อการรวบรวมข้อมูลรายได้ รายจ่าย เพื่อนำมาบันทึกบัญชี ข้อมูลจะวิ่งมาเป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ ในการส่งต่อข้อมูลไม่ต้องมีการป้อนใส่กระดาษให้เสียเวลาและเปลืองทรัพยากร

อีกทั้ง เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของงานบัญชี ทั้งในด้านการลดข้อผิดพลาด การเพิ่มความรวดเร็วในการประมวลผลข้อมูล และการจัดทำรายงานทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถประยุกต์ใช้งานได้ 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ การใช้โปรแกรมสำนักงานประเภทตารางงาน เช่น Microsoft Excel ซึ่งเหมาะกับผู้มีความรู้ด้านบัญชี และการใช้โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้นโดยเฉพาะช่วยลดภาระและความซับซ้อนของกระบวนการทางบัญชี

นอกจากนี้ ยังมีเทคโนโลยีหลัก 4 ประเภท ที่มีผลต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ได้แก่

1. Advance Data Analytics: การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อสนับสนุนการวางแผนและตัดสินใจทางธุรกิจ
2. Robotic Process Automation (RPA): การใช้ซอฟต์แวร์เลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์เพื่อดำเนินงานที่ซ้ำซาก ลดข้อผิดพลาด และเพิ่มความรวดเร็ว ให้ทำงานตามรูปแบบที่กำหนดสำหรับงานที่มีจำนวนมาก
3. Cloud Computing และ SaaS (Software as a Service) : การจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มความยืดหยุ่นในการทำงาน โดยผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลจากอุปกรณ์ใด ๆ ก็ได้ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต
4. Artificial Intelligence (AI): การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ตัดสินใจ

เชิงกลยุทธ์ และเพิ่มความแม่นยำในงานบัญชี

ดังนั้น การบูรณาการเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดภาระงาน แต่ยังส่งเสริมให้การดำเนินงานของกิจการมีความคล่องตัว ทันสมัย และสามารถแข่งขันได้ในยุคดิจิทัล

ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายนอก

พิจิต สิลปะพันธ์เมธา [7] ได้กล่าวว่า โลกที่เปลี่ยนแปลงและท้าทาย (Challenge) เพิ่มขึ้นในทุกๆ วัน การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของนักบัญชีกับองค์กรในทุกกลุ่มและทุกขนาด โดยการเรียนรู้และนำเครื่องมือ หรือเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้น ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายนอก มีความสำคัญในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างคุณค่าให้องค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยการปรับตัวที่สำคัญประกอบด้วย การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม การปรับตัวด้านกระบวนการทางธุรกิจออนไลน์ การปรับตัวด้านระบบภาษีในยุคดิจิทัล และการปรับตัวมาตรฐานการรายงานทางการเงินของธุรกิจออนไลน์

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม

การปรับตัวของธุรกิจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม ธุรกิจในปัจจุบันต้องเผชิญกับแรงกดดันจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลง เช่น นโยบายสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (เทคโนโลยีสีเขียว) (Green Technology) และความคาดหวังของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน ส่งผลให้ธุรกิจจำเป็นต้องปรับตัวในสองด้านหลัก ได้แก่

1. ความท้าทายจากกฎหมายสิ่งแวดล้อมใหม่ การควบคุมมลพิษ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และความต้องการผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธุรกิจยั่งยืน (Sustainable Business) และเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

2. แนวทางการปรับตัวของธุรกิจ เช่น การใช้พลังงานหมุนเวียน การลดของเสียในกระบวนการผลิต การใช้เทคโนโลยีสีเขียว (Green Technology) และการพัฒนาสินค้าที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีผ่าน CSR (Corporate Social Responsibility) และการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมกับผู้บริโภค

ดังนั้น การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม ทั้งจากกฎหมาย ความคาดหวังของผู้บริโภค และสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ทำให้แนวทางการปรับตัวที่สำคัญคือการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อม และสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจเพื่อให้สามารถแข่งขันในระยะยาวได้

การปรับตัวด้านกระบวนการทางธุรกิจออนไลน์

การปรับตัวด้านกระบวนการทางธุรกิจออนไลน์ในยุคดิจิทัล ธุรกิจออนไลน์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยี พฤติกรรมผู้บริโภค และการแข่งขันที่รุนแรง ส่งผลให้ธุรกิจจำเป็นต้องปรับตัวในทุกกระบวนการเพื่อความอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืน โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ความท้าทายของธุรกิจออนไลน์

ธุรกิจต้องรับมือกับการแข่งขันที่สูงขึ้นจากการเติบโตของแพลตฟอร์ม E-commerce และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริโภคนิยมซื้อสินค้าผ่าน Social Media และแพลตฟอร์ม เช่น Shopee, Lazada รวมถึงต้องการบริการที่รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวก เช่น การชำระเงินแบบดิจิทัล

(QR Code, e-Wallet) การจัดส่งที่มีประสิทธิภาพ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรฐาน PDPA (Personal Data Protection Act)

2. แนวทางการปรับตัวของธุรกิจออนไลน์

- ด้านการตลาดและการขาย: ใช้ AI, Chatbot และ Big Data Analytics วิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อเสนอสินค้าและโปรโมชั่นอย่างตรงจุด และขยายช่องทางการขายแบบ Omnichannel Marketing (กลยุทธ์ทางการตลาดที่เชื่อมโยงและผสานทุกช่องทางการขายและการสื่อสารของธุรกิจเข้าด้วยกันอย่างไร้รอยต่อ) เช่น Website, Marketplace และ Social Media

- ระบบการชำระเงินและขนส่ง: พัฒนา E-Payment (QR Code, Mobile Banking และ Digital Wallet) ทุกรูปแบบและระบบติดตามสินค้าที่มีความแม่นยำและโปร่งใส

- โลจิสติกส์และซัพพลายเชน: ใช้เทคโนโลยี AI/ML ในการคาดการณ์ยอดขายและควบคุมสินค้าคงคลัง เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการขนส่ง

- ความปลอดภัยทางไซเบอร์: ใช้เทคโนโลยีความปลอดภัย เช่น SSL Encryption, ระบบยืนยันตัวตนแบบสองขั้นตอน 2FA และอบรมพนักงานด้าน Cybersecurity Awareness

ดังนั้น ธุรกิจออนไลน์จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของผู้บริโภค โดยการพัฒนาแพลตฟอร์มให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการ และให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของข้อมูล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนทางธุรกิจในระยะยาวที่มีประสิทธิภาพ

การปรับตัวด้านระบบภาษีในยุคดิจิทัล

การปรับตัวด้านระบบภาษีในยุคดิจิทัล ระบบภาษีจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจออนไลน์ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ระบบภาษียุคดิจิทัลหรือ E-filing คือ กระบวนการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกรอกข้อมูลและส่งข้อมูลทางภาษีออนไลน์ นักธุรกิจหรือบุคคลที่ต้องทำการกรอกและส่งเอกสารทางภาษีสามารถใช้ E-filing เพื่อทำให้กระบวนการนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซับซ้อน และสะดวกรวดเร็ว [12]

การทำธุรกิจออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบภาษีต้องปรับตัวตามเพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความท้าทายของระบบภาษีดิจิทัล

ธุรกิจดิจิทัลเผชิญกับข้อกำหนดด้านภาษีที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น

- การเปลี่ยนแปลงกฎหมายภาษี เช่น พระราชบัญญัติ VAT for e-Service และ Digital Service Tax (DST) ที่เน้นการเก็บภาษีจากแพลตฟอร์มออนไลน์ทั้งในและต่างประเทศ

- การบังคับใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มกับร้านค้าออนไลน์ ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และผู้สร้างเนื้อหา เช่น ยูทูบเบอร์ หรืออินฟลูเอนเซอร์

- การเพิ่มบทบาทของเทคโนโลยีในการตรวจสอบภาษี เช่น E-Tax Invoice, E-Withholding Tax และการติดตามธุรกรรมผ่าน AI และ Blockchain

2. แนวทางการปรับตัวของภาคธุรกิจ

ธุรกิจต้องปรับกลยุทธ์ด้านภาษีให้ทันกับบริบทใหม่ โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้:

- ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีดิจิทัล: ศึกษาข้อกำหนดใหม่ ตรวจสอบสถานะภาษี และยื่นแบบภาษีอย่างถูกต้อง
- ใช้ระบบภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (E-Tax System): เช่น การออกใบกำกับภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (E-Invoice & E-Receipt) และการหักภาษี ณ ที่จ่ายแบบดิจิทัล (E-Withholding Tax)
- บริหารบัญชีและภาษีอย่างเป็นระบบ: แยกบัญชีส่วนตัวและบัญชีธุรกิจ ใช้โปรแกรมบัญชีดิจิทัล เช่น Flow Account, QuickBooks
- ลดความเสี่ยงจากการตรวจสอบ: จัดทำเอกสารภาษีให้ครบถ้วน และปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีหรือภาษีเมื่อต้องการ เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบกำกับภาษี

ธุรกิจออนไลน์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎหมายภาษีในยุคดิจิทัลโดยใช้ระบบภาษีอิเล็กทรอนิกส์ ลดความเสี่ยงจากการถูกตรวจสอบ และบริหารบัญชีให้ถูกต้อง การปรับตัวด้านภาษีในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย ลดต้นทุนความเสี่ยง และสร้างความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจในระยะยาว

การปรับตัวมาตรฐานการรายงานทางการเงินของธุรกิจออนไลน์

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน (Thai Financial Reporting Standards หรือ TFRS) เป็นกฎหมายทางบัญชีที่กำหนดหลักเกณฑ์และกรอบการรายงานทางการเงินขององค์กรหรือธุรกิจ มาตรฐานเหล่านี้ช่วยให้ข้อมูลทางการเงินถูกต้อง, มีความเป็นธรรม, และสอดคล้องกับหลักการบัญชีที่ยอมรับทั่วไป โดยมาตรฐานการรายงานทางการเงินมีหลายรูปแบบที่ใช้ในทั่วโลก

ทั้งนี้ ทิศทางของมาตรฐานการรายงานทางการเงินไทย ปัจจุบันมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไถยนั้นจัดทำขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นโดยมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไถยนั้น จะมีผลบังคับใช้ภายใน 1 ปีนับจากวันที่ถือปฏิบัติของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS) [12]

ในการนี้ มาตรฐานการรายงานทางการเงินที่ผู้ถือปฏิบัติจะต้องนำไปใช้สำหรับการจัดทำรายงานทางการเงินในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี [13] ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน

ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน (ฉบับปรับปรุง)

คือมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นโดยมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS) ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ภายใน 1 ปีนับจากวันที่ถือปฏิบัติของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS)

ส่วนที่ 2

มาตรฐานการบัญชีไทย

คือมาตรฐานการบัญชีที่ใช้เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น โดยหลักการของมาตรฐานนั้นอ้างอิงจากหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปของต่างประเทศอื่น *หมายเหตุ: มาตรฐานการบัญชีไทยถูกยกเลิกทั้งหมด เมื่อกิจการต้องถือปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน กลุ่มเครื่องมือทางการเงิน

ส่วนที่ 3

แนวปฏิบัติทางการบัญชี

คือแนวปฏิบัติที่ออกมาใช้เฉพาะในประเทศไทย เนื่องจากมาตรฐานการรายงานทางการเงินหรือมาตรฐานการบัญชีไม่มีหลักการหรือแนวทางปฏิบัติกำหนดไว้

Figure 2. Financial Reporting Standards

Source: <https://acpro-std.tf.ac.or.th/standard/1>

ทั้งนี้ การปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินมีประโยชน์ทั้งในการสร้างความไว้วางใจในข้อมูลทางการเงิน การทำให้ข้อมูลเปรียบเทียบได้ และช่วยในการตัดสินใจทางธุรกิจ ทำให้มาตรฐานนำไปใช้ในการรายงานทางการเงินของบริษัทเท่านั้น แต่อาจมีการปรับใช้มาตรฐานอื่น ๆ ตามท้องถิ่นและที่อื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

ธุรกิจออนไลน์มีลักษณะเฉพาะ เช่น การทำธุรกรรมข้ามพรมแดน การชำระเงินผ่านระบบดิจิทัล และรายได้จากหลายช่องทาง ทำให้ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงิน เพื่อให้การบันทึกบัญชีมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับกฎหมาย

1. ความท้าทายด้านการรายงานทางการเงินของธุรกิจออนไลน์

- การรับรู้รายได้และค่าใช้จ่าย: รายได้อาจมาจากการขายสินค้าออนไลน์, บริการสมัครสมาชิก, โฆษณา หรือสินทรัพย์ดิจิทัล (Cryptocurrency, NFT)

- การบันทึกต้นทุนและค่าธรรมเนียม: เช่น ค่าแพลตฟอร์ม, ค่าธรรมเนียมการชำระเงินออนไลน์ และค่าใช้จ่ายด้านการตลาดดิจิทัล

• มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง:

- TFRS 15: สำหรับการรับรู้รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า

- TFRS 9: สำหรับธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางการเงินและสินทรัพย์ดิจิทัล

- ความผันผวนของสินทรัพย์ดิจิทัล: ส่งผลต่อการประเมินมูลค่าและการจัดทำงบการเงิน

- การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี: เช่น การหักภาษีจากโฆษณาบนแพลตฟอร์มต่างประเทศ และการจัดทำเอกสารตามที่กฎหมายกำหนด

2. แนวทางการปรับตัวของธุรกิจออนไลน์

- ปรับระบบบัญชีให้รองรับธุรกิจดิจิทัล: ใช้ซอฟต์แวร์บัญชีที่สามารถบันทึกธุรกรรมจาก E-commerce และ Payment Gateway ได้อย่างแม่นยำ

- ใช้มาตรฐานบัญชีที่เกี่ยวข้อง: นำ TFRS 15 และ TFRS 9 มาใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะธุรกิจ

- เสริมระบบควบคุมภายใน: พัฒนาระบบตรวจสอบบัญชี และนำเทคโนโลยี เช่น Blockchain มาเพิ่มความโปร่งใส

- เตรียมพร้อมด้านภาษีและการเปิดเผยข้อมูล: จัดทำ E-Tax Invoice, เปิดเผยรายได้จากแพลตฟอร์มดิจิทัลในงบการเงิน และปฏิบัติตามแนวทางของกรมสรรพากร

ดังนั้น ธุรกิจออนไลน์ควรปรับมาตรฐานการรายงานทางการเงินให้ทันสมัยและสอดคล้องกับลักษณะของธุรกรรมดิจิทัล โดยใช้ระบบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ ปฏิบัติตาม TFRS และกฎหมายภาษี เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือและลดความเสี่ยงทางบัญชีในระยะยาว

ความท้าทายต่อความคาดหวังของลูกค้าและพฤติกรรมลูกค้าในยุคดิจิทัล

ความคาดหวังของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

Plook Blog. [14] ได้กล่าวว่า ในยุคดิจิทัล พฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเอื้อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลและสินค้าได้จากทุกมุมโลกอย่างสะดวกและรวดเร็ว ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับนักการตลาดในการปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับแนวโน้มและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อธุรกิจคือความคาดหวังของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และมีแนวโน้มที่จะใช้สภาพแวดล้อมเสมือนจริง (Virtual) มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Generative AI ที่ช่วยยกระดับประสบการณ์ของลูกค้าและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการตลาดดิจิทัล

1. ประสบการณ์ใหม่บนดิจิทัล

จากผลสำรวจผู้บริโภคกว่า 13,000 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด 4,250 คนทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย พบว่าเทคโนโลยีล้ำสมัยส่งผลกระทบอย่างมากต่อไลฟ์สไตล์ การทำงาน และการช้อปปิ้งออนไลน์ รายงาน Future of Digital Experiences Marketing Oops! [15] ระบุว่า ปัจจุบัน ร้อยละ 69 ของผู้บริโภคในเอเชีย-แปซิฟิกยังคงซื้อสินค้าจากร้านค้าจริง แต่คาดการณ์ว่าภายใน 2 ปีข้างหน้า ตัวเลขนี้จะลดลงเหลือร้อยละ 40

- ร้อยละ 82 ของผู้บริโภคต้องการชมสินค้าในรูปแบบ VR (Virtual Reality) หรือ AR (Augmented Reality)

- ร้อยละ 74 คาดหวังให้แบรนด์นำเสนอวิธีใหม่ ๆ ในการมีส่วนร่วมกับโลก Virtual

- ร้อยละ 77 ต้องการให้แบรนด์พัฒนา Virtual Products ที่สามารถเปลี่ยนเป็นสินค้าจริงได้

- ร้อยละ 76 สนใจโทเคนดิจิทัลที่ใช้ซื้อสินค้าจริงและสินค้าดิจิทัล

- ร้อยละ 75 ต้องการเข้าร่วม Immersive Events หรือ Virtual Experiences

2. ความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้น

เศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนทำให้ความคาดหวังของผู้บริโภคสูงขึ้น ร้อยละ 61 ของผู้บริโภคระบุว่าความต้องการของพวกเขาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Z (ร้อยละ 70) นอกจากนี้ ผู้บริโภคในเอเชีย-แปซิฟิกให้ความสำคัญกับ "ความไว้วางใจ" มากกว่าปัจจัยด้าน "ราคา" และ "ตัวเลือกสินค้า"

ดันแคน อีแกน รองประธานฝ่ายการตลาดดิจิทัล Marketing Oops! [15] ระบุว่า แบรินด์ต้องยกระดับประสบการณ์ของลูกค้าให้สอดคล้องกับความท้าทายทางเศรษฐกิจ และนักการตลาดจำเป็นต้องลงทุนในเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างประสบการณ์แบบ Personalized ผ่าน Generative AI

3. Generative AI: ปาฏิหาริย์แห่งการตลาดดิจิทัล

AI กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการตอบสนองความคาดหวังของลูกค้า โดย ร้อยละ 60 ของผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดมองว่า AI มีประโยชน์ และ ร้อยละ 16 ถึงกับเรียกว่าเป็น "ปาฏิหาริย์"

- ร้อยละ 93 เชื่อว่า Generative AI จะเพิ่มคุณภาพและปริมาณผลผลิต
- ร้อยละ 91 คาดว่า AI จะช่วยปรับปรุงความคิดสร้างสรรค์และเพิ่มความแม่นยำในการเข้าถึงลูกค้า
- ร้อยละ 89 มองว่า AI จะช่วยสร้างประสบการณ์แบบ Personalized ได้ดีขึ้น
- ร้อยละ 90 เชื่อว่า AI จะช่วยในการระบุกลุ่มเป้าหมายและพัฒนา Customer Journey

4. ผู้บริโภคไทยตื่นตัวสูง

ผู้บริโภคในอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความกระตือรือร้นในการเปิดรับประสบการณ์ดิจิทัลใหม่ ๆ มากกว่าภูมิภาคอื่น โดย

- ร้อยละ 87 ของผู้บริโภคไทยต้องการให้แบรนด์มีส่วนร่วมในโลกเวอร์ชวล
- ร้อยละ 94 ของผู้บริโภคไทยเชื่อว่า Generative AI จะช่วยปรับปรุงประสบการณ์ของลูกค้าและคุณภาพของสินค้า

จากแนวโน้มดังกล่าว ธุรกิจที่ต้องการประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัลต้องพัฒนาเทคโนโลยีและสร้างประสบการณ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ความคาดหวังของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามการพัฒนาเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคที่เน้นประสบการณ์แบบเสมือนจริง (Virtual Experience) มากขึ้น โดยเฉพาะการใช้ Generative AI ที่เข้ามาช่วยยกระดับการสร้างสรรคประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Personalized Experience) และเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาด ธุรกิจจึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ ๆ ของผู้บริโภค เพื่อสร้างความแตกต่างและรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล พฤติกรรมของผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากเทคโนโลยีและการเชื่อมต่อที่สะดวกขึ้น ผู้บริโภคไม่เพียงแต่ต้องการสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพ แต่ยังคาดหวังประสบการณ์ที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของพวกเขาอย่างสมบูรณ์แบบ โดยพฤติกรรมที่สำคัญของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล ได้แก่:

1. การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นหลัก

ผู้บริโภคยุคใหม่ให้ความสำคัญกับการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการค้นหา ข้อมูลสินค้า เปรียบเทียบราคา และทำธุรกรรมออนไลน์ ตั้งแต่โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์อีคอมเมิร์ซ ไปจนถึงแอปพลิเคชันมือถือ ธุรกิจที่มองช่องทางออนไลน์อาจพลาดโอกาสทางการตลาดที่สำคัญ

2. คาดหวังประสบการณ์ที่เป็นส่วนตัว (Personalization)

เทคโนโลยี AI และ Big Data ทำให้ธุรกิจสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคและนำเสนอสินค้าหรือบริการที่ตรงกับความต้องการได้มากขึ้น ผู้บริโภคยุคดิจิทัลต้องการให้แบรนด์เข้าใจพวกเขาและนำเสนอข้อเสนอที่เหมาะสมโดยอัตโนมัติ

3. การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและรีวิว

รีวิวจากผู้ใช้งานจริงเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค พวกเขาจะอ่านรีวิวและเปรียบเทียบความคิดเห็นก่อนตัดสินใจซื้อสินค้า ดังนั้น แปรนด์ที่มีรีวิวเชิงบวกหรือการให้บริการที่ดีมีโอกาสสูงที่จะได้รับความไว้วางใจจากลูกค้า

4. การให้ความสำคัญกับความรวดเร็วและสะดวกสบาย

ผู้บริโภคต้องการประสบการณ์ที่สะดวกและรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นบริการจัดส่งที่รวดเร็ว การชำระเงินที่ง่ายและปลอดภัย หรือการตอบกลับจากฝ่ายบริการลูกค้าที่ทันใจ หากแบรนด์ไม่สามารถให้บริการที่ตอบสนองได้ทันที อาจทำให้สูญเสียลูกค้าให้กับคู่แข่งได้ง่าย

5. การให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและจริยธรรมของแบรนด์

ผู้บริโภคยุคใหม่ให้ความสำคัญกับแบรนด์ที่มีจริยธรรมทางธุรกิจ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนความยั่งยืน พวกเขาเริ่มแนวโน้มเลือกซื้อสินค้าจากแบรนด์ที่มีแนวคิดนี้ และพร้อมจะจ่ายเงินมากขึ้นเพื่อสนับสนุนธุรกิจที่คำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม

6. การมีส่วนร่วมในโลกเสมือนจริง (Virtual Experiences)

เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) และ VR (Virtual Reality) กำลังเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ผู้บริโภคสนใจการลองสินค้าเสมือนจริงก่อนซื้อ เช่น การลองใส่เสื้อผ้าผ่านแอปพลิเคชัน หรือดูการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ผ่าน AR ซึ่งช่วยให้พวกเขาตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น

7. การเปิดรับ AI และเทคโนโลยีอัจฉริยะ

ผู้บริโภคในยุคดิจิทัลเริ่มคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยี AI เช่น Chatbots และผู้ช่วยอัจฉริยะ (เช่น Siri, Alexa) เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหาข้อมูลและทำธุรกรรมออนไลน์ การนำ AI มาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการลูกค้าและตอบสนองความต้องการได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น พฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัลขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้น ผู้บริโภคต้องการบริการที่รวดเร็ว สะดวก และตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะบุคคล พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและจริยธรรมของแบรนด์ รวมถึงประสบการณ์เสมือนจริงที่ผสมผสานเทคโนโลยี AI, AR และ VR แปรนด์ที่สามารถปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับแนวโน้มเหล่านี้จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในตลาดดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้ธุรกิจออนไลน์เติบโตอย่างรวดเร็วและซับซ้อนขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อบทบาทของนักบัญชีที่ต้องปรับตัวเพื่อรองรับบริบททางธุรกิจใหม่ ความท้าทายสำคัญของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ได้แก่ (1) การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้ระบบบัญชีอัตโนมัติ การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินด้วย Big Data และการประยุกต์ใช้มาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมดิจิทัล เช่น TFRS 15 และ TFRS 9 (2) การตอบสนองต่อปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านกฎหมาย ภาษีดิจิทัล ระบบ E-Tax และการกำกับดูแลธุรกรรมออนไลน์ และ (3) การจัดการความคาดหวังของผู้บริโภคยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความรวดเร็ว ความปลอดภัย และความโปร่งใสของข้อมูล

ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจความท้าทายเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการยกระดับศักยภาพของนักบัญชีให้สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล และเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้วิชาชีพบัญชีมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การจัดทำบทความวิชาการเรื่อง “ธุรกิจออนไลน์กับความท้าทายของนักบัญชีในยุคดิจิทัล” ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากบริบทของธุรกิจออนไลน์ในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี ระบบบัญชี ภาษีดิจิทัล และพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อบทบาทและความรับผิดชอบของนักบัญชีในองค์กร การศึกษาความท้าทายและแนวทางการปรับตัวของนักบัญชีจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพวิชาชีพบัญชีให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

References

- [1] Chunprasit, K. (2021). *The efficiency of accountants with the digital advances of establishments in Bangkok*. [Master's Thesis, Ramkhamhaeng University]. (In Thai)
- [2] Nadee, P., Khonphan, T., Matrat, K., Nathan, T., Tatsanabanlue, T., Kuleesungnoen, P., Trongwattanawut, S., Thiankrajang, B., Wangphat, P., & Phuthongking, S. (2021). The digital accountant's competency: Adaptive skills in a transformed world. *Journal of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University*, 8(2), 20–29. <https://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jfam/article/view/4977> (In Thai)
- [3] Jindanil, K., Jindanil, S., & Chaladthanyakit, P. (2022). Technology changes in the digital era that affect human resource development. *Journal of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University*, 8(2), 20–29. (In Thai)
- [4] Klaysuban, N. (2019). *Qualifications of desirable accountant of enterprises in the digital era*. [Master's Thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi]. (In Thai)
- [5] Klomtooksing, W., & Dhammanungune, S. (2021). Online business platform: A new career emerging in the digital age. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2), 379–387. (In Thai)
- [6] Theppitak, T. (2021). *New normal after COVID-19 pandemic: The case study of automotive dealer and aviation businesses and changing direction of transport and logistics in Thailand*. *Suthiparithat Journal*, 35(2), 179–196. (In Thai)
- [7] Leelapanmetha, P. (2023). *Managing accounting in the digital era and the changing roles of accountants*. *Newsletter of the Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage of His Majesty the King* (January 15, 2025). Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage of His Majesty the King. <https://www.tfac.or.th/upload/9414/PdJBF0YTf.pdf> (In Thai)
- [8] Media AccRevo. (2022). *Challenges of accountants in the digital era*. *AccRevo Accounting Intelligence Platform* (January 10, 2025). AccRevo. <https://www.accrevo.com/articles/item/341> (In Thai)

- [9] PEAK. (2022, March 15). *Developing accounting skills in the digital era*. PEAK Accounting Blog. <https://www.peakaccount.com/blog/accounting/gen-acct/accounting-skills-for-digital-age> (In Thai)
- [10] Pornpipatkul, W. (2020, May 17). *Management accountants in the digital age*. *Newsletter of the Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage of His Majesty the King*. Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage of His Majesty the King. <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/126283> (In Thai)
- [11] Suksamai, C. (2020, January 9). *Technology and accounting in the 4.0 era*. PEAK Accounting Blog. <https://www.peakaccount.com/blog/accounting/gen-acct/accounting-skills-for-digital-age> (In Thai)
- [12] Admin AccRevo. (2019, August 27). *Tax management in the digital era*. *AccRevo Accounting Intelligence Platform*. <https://www.accrevo.com/articles/item/21> (In Thai)
- [13] Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage. (2023). *Financial reporting standards*. <https://bit.ly/4jrQDW8> (In Thai)
- [14] Plook Blog. (2024, January 10). *Digital consumer behavior and how to modernize your marketing strategy*. TruePlookpanya. <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/94720-busmar-bus-> (In Thai)
- [15] Marketing Oops!. (2023, August 10). *Generative AI: A New Hope for Marketers in Meeting the Rising Customer Expectations Across Asia-Pacific*. <https://www.marketingoops.com/news/biz-news/generative-ai-apac/> (In Thai)

“มาลัยบ้านดนตรี”

ศิลปะการสร้างฆ้องหล่อไทยและพัฒนาการทางภูมิปัญญา
“Malai Baan Dontri” The Art of Thai Cast Gong Making
and the Evolution of Traditional Craftsmanship

ธนรัชต์ อนุกุล^{1*}

Tanarach Anukul^{1*}

¹ คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131

¹ Faculty of Music and Performing Arts, Burapha University, Chonburi, 20131, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: tanarach@hotmail.com

(Received: March 24, 2025; Revised: July 14, 2025; Accepted: August 28, 2025)

บทคัดย่อ

มาลัยบ้านดอนตริเป็นสถานประกอบการผลิตฆ้องหล่อไทยที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการดนตรีไทย การผลิตฆ้องหล่อของมาลัยบ้านดอนตริเน้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมและการพัฒนาเทคนิคการหล่อโลหะให้มีคุณภาพสูง ใช้โลหะผสมทองเหลืองและดีบุกในอัตราส่วนที่เหมาะสม ทำให้ได้เสียงที่กังวานและคมชัด การคัดเลือกวัสดุที่มีคุณภาพและการหล่อโลหะด้วยความชำนาญเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างลูกฆ้องให้มีความคงทนและเสียงดังกังวาน นอกจากนี้ การพัฒนากระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่องทำให้มาลัยบ้านดอนตริสามารถตอบสนองความต้องการของนักดนตรีทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้นำเสนอประวัติและพัฒนาการของมาลัยบ้านดอนตริในฐานะผู้สืบทอดภูมิปัญญาการสร้างฆ้องหล่อไทย ศึกษากระบวนการผลิตแนวคิดดั้งเดิมและการปรับตัวในยุคใหม่ วิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของมาลัยบ้านดอนตริในบริบทสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย

คำสำคัญ : ฆ้องหล่อ มาลัยบ้านดอนตริ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตฆ้อง

Abstract

Malai Baan Dontri is a renowned Thai cast gong manufacturing establishment, widely recognized for its craftsmanship and quality in Thai musical traditions. The production of cast gongs at Malai Baan Dontri focuses on preserving traditional craftsmanship while continuously improving metal casting techniques to achieve high-quality sound resonance and clarity. The use of high-quality brass and tin alloys in precise proportions ensures the durability and acoustic excellence of the gongs. The meticulous selection of materials and accurate metal casting are essential factors in creating durable and resonant gongs. Moreover, the continuous development of the production process enables Malai Baan Dontri to effectively meet the demands of musicians both domestically and internationally. This article presents the history and development of Malai Ban Dontri as a key bearer of traditional Thai cast gong craftsmanship. It explores the production process that reflects both indigenous knowledge and modern adaptations, and analyzes the social and cultural significance of Malai Ban Dontri within the context of contemporary Thai society.

Keywords: Cast Gong, Malai Baan Dontri, Local Craftsmanship, Gong Production

บทนำ

ฆ้องไทยถือเป็นหนึ่งในเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในดนตรีไทยและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย โดยเฉพาะในพิธีกรรมและการแสดงศิลปวัฒนธรรมหลายแขนง ฆ้องไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องดนตรีที่สร้างเสียงกังวานให้กับวงดนตรี แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งพลัง ความยิ่งใหญ่ และความศักดิ์สิทธิ์ ถูกนำมาใช้ในหลายบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นในพิธีกรรมศาสนา ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หรือแม้กระทั่งการประกอบพิธีการ การสร้างฆ้องที่มีคุณภาพเสียงดีต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในหลายด้าน ทั้งการคัดเลือกวัสดุที่เหมาะสม การหล่อโลหะที่มีความชำนาญ การขัดแต่งพื้นผิวให้เรียบเนียน และที่สำคัญคือการตั้งเสียง (Tuning) ให้ได้มาตรฐานเสียงที่ชัดเจนและกังวานยาวนาน [1]

ในกระบวนการผลิตฆ้องหล่อไทย จำเป็นต้องใช้โลหะผสมระหว่างทองเหลืองและดีบุกในอัตราที่เหมาะสม อัตราส่วนของทั้งสองมีผลโดยตรงต่อคุณภาพเสียง หากใช้ดีบุกในปริมาณมากเกินไป ทำให้ลูกฆ้องมีโอกาสแตกง่าย หากไม่ใช้ดีบุกเลย เสียงฆ้องไม่ดังหรือไม่กังวานเท่าที่ควร นอกจากนี้ การควบคุมอุณหภูมิในกระบวนการหล่อก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญ เนื่องจากความร้อนที่ไม่สม่ำเสมออาจทำให้เกิดฟองอากาศในเนื้อโลหะ ส่งผลให้เสียงไม่สมบูรณ์และอาจเกิดความเสียหายต่อโครงสร้างของฆ้อง ด้วยเหตุนี้ กระบวนการผลิตฆ้องหล่อจึงต้องดำเนินการโดยช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สามารถควบคุมทุกขั้นตอนการผลิตได้อย่างแม่นยำและพิถีพิถัน [2]

ในบริบทของการผลิตฆ้องหล่อไทย หนึ่งในผู้สืบทอดภูมิปัญญาที่สำคัญคือ มาลัยบ้านดนตรี มีชื่อเสียงด้านการผลิตฆ้องหล่อมาอย่างยาวนาน โดยก่อตั้งขึ้นโดย นางมาลัย วิจิตรโท ผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและพัฒนาเทคนิคการผลิตฆ้องในประเทศไทย การผลิตฆ้องมีคุณภาพและคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เสียงของฆ้องที่ผลิตจากมาลัยบ้านดนตรีนั้นได้รับการยอมรับในระดับประเทศและเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย [1]

แม้ว่ามาลัยบ้านดนตรีสามารถรักษาภูมิปัญญาและคุณภาพการผลิตฆ้องหล่อได้อย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาการจัดหาวัตถุดิบหลัก ได้แก่ ทองเหลืองและดีบุก มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพเสียงของฆ้อง การสูญเสียแหล่งจัดหาวัตถุดิบเดิม เช่น ร้าน "สมชัย" ในบางพลี ทำให้เกิดความจำเป็นในการแสวงหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน

บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการผลิตฆ้องหล่อของมาลัยบ้านดนตรี ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ เทคนิคการผลิต รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการผลิตฆ้องในบริบทปัจจุบันและอนาคต การนำเสนอข้อมูลเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของการผลิตฆ้องหล่อไทยในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป [3]

การทบทวนวรรณกรรม

1 ประวัติและพัฒนาการของมาลัยบ้านดนตรี

มาลัยบ้านดนตรี ถือเป็นหนึ่งในผู้สืบทอดภูมิปัญญาการสร้างฆ้องหล่อไทยที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ ก่อตั้งขึ้นโดย นางมาลัย วิจิตรโท ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและคิดค้นเทคนิคการผลิตฆ้องหล่อด้วยตนเองร่วมกับช่างผู้เชี่ยวชาญ ปัจจุบันนางมาลัยอายุ 72 ปี เริ่มทำฆ้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เดิมทีนางมาลัยประกอบอาชีพค้าขาย ก่อนตัดสินใจเปิดโรงหล่อฆ้องเป็นธุรกิจ จุดเริ่มต้นของการผลิตฆ้องเกิดขึ้นเมื่อมีคนถือลูกฆ้องมาให้หล่อ เป็นแรงบันดาลใจให้นางมาลัยเกิดความสนใจในการสร้างฆ้องและพัฒนาองค์ความรู้จากความชำนาญในการสร้างเสียงฆ้องที่กังวานและคมชัด [1]

Figure 1. Mrs. Malai Wijittho

Source: Tanarach Anukul

ในช่วงเริ่มต้นของการสร้างฆ้อง นางมาลัยได้ใช้วิธีการลองผิดลองถูก โดยพยายามหาส่วนผสมของโลหะที่เหมาะสมระหว่างทองเหลืองและดีบุก เนื่องจากการใช้ดีบุกมากเกินไปอาจทำให้ลูกฆ้องแตก ในขณะที่หากไม่ใส่ดีบุกเลย เสียงไม่เป็นไปตามที่ต้องการ กระบวนการพัฒนาส่วนผสมที่ลงตัวจึงต้องอาศัยระยะเวลานาน และการทดลองอย่างต่อเนื่อง นางมาลัยได้ร่วมงานกับช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญหลายคน โดยเฉพาะ นายปาน พาชี เป็นลูกจ้างคนแรกที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการผลิตฆ้องในยุคเริ่มต้น การสร้างฆ้องที่มีคุณภาพเสียงดีจึงต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในหลายด้าน ทั้งการคัดเลือกวัสดุที่เหมาะสม การหล่อโลหะที่มีความแม่นยำ การขัดแต่งพื้นผิวให้เรียบเนียน และการตั้งเสียง (Tuning) ให้ได้มาตรฐานเสียงที่ชัดเจนและกังวานยาวนาน [2]

การหล่อฆ้องในระยะแรกต้องอาศัยสายตาและประสบการณ์ของช่างในการควบคุมอุณหภูมิ เพราะไม่มีเครื่องวัดที่แม่นยำ ช่างใช้ทักษะสังเกตโลหะเมื่อหลอม การตีลูกฆ้องเพื่อหาเสียงต้องใช้ความชำนาญ หลังจากได้ลูกฆ้องดิบ นำไปล้างและขัดผิวให้เรียบ แล้วตั้งเสียงด้วยตะกั่วและขี้ผึ้ง จนได้ฆ้องคุณภาพสูง ที่ได้รับความไว้วางใจจากนักดนตรี และเป็นแหล่งผลิตฆ้องสำคัญของไทย [4]

Figure 2. Mr. Pailoon Jeeraprapan (Chang Tao), Master Craftsman and Head of Gong

Casting at Malai Ban Dontri

Source: Tanarach Anukul

ปัจจุบัน มาลัยบ้านดอนตรียังคงสืบทอดการผลิตฆ้องหล่อโดยใช้วิธีการดั้งเดิมที่ได้รับการพัฒนา มาอย่างต่อเนื่อง ทีมงานในโรงหล่อประกอบด้วยช่างฝีมือหลากหลายหน้าที่ เช่น คนหล่อโลหะ คนกลึง คนตัดหวาย คนเทียบเสียง และคนขนส่งฆ้อง โดยหัวหน้าช่างคนปัจจุบันคือ นายไพบุลย์ จิระประพาพันธ์ (ช่างเต่า) มีบทบาทสำคัญในการสานต่อธุรกิจและการผลิตฆ้องหล่อที่ยังคงคุณภาพและเอกลักษณ์ตามแบบฉบับ ของมาลัยบ้านดอนตรี

2 กระบวนการสร้างฆ้องหล่อของมาลัยบ้านดอนตรี

กระบวนการสร้างฆ้องหล่อของมาลัยบ้านดอนตรีเป็นงานหัตถกรรมที่ซับซ้อน ต้องอาศัยทักษะและความชำนาญสูง ตั้งแต่การคัดเลือกวัสดุ การทำแม่พิมพ์ หล่อโลหะ ไปจนถึงการตั้งเสียง เพื่อให้ได้ฆ้องที่มีคุณภาพเสียงที่ดีและเป็นเอกลักษณ์ตามมาตรฐานไทย [1]

2.1 การคัดเลือกวัสดุ การผลิตฆ้องหล่อของมาลัยบ้านดอนตรีเน้นการคัดเลือกวัสดุ เพราะวัสดุส่งผลกระทบต่อคุณภาพเสียงและความคงทนของฆ้อง วัสดุหลักคือทองเหลืองและดีบุก มีบทบาทต่อเสียงและความคมชัด ทองเหลืองต้องมีคุณภาพสูง เนื้อโลหะละเอียด คงทน เพื่อให้เสียงมีคุณภาพ ส่วนดีบุกช่วยเพิ่มความแข็งแรง และใช้ปรับตั้งเสียง มาลัยบ้านดอนตรีเคยจัดหาทองเหลืองคุณภาพสูงจากร้านสมชัยที่บางพลี แต่เมื่อร้านเตรียมเลิกกิจการ จึงต้องหาแหล่งใหม่ที่มีคุณภาพใกล้เคียง อาจกระทบต่อเสียงฆ้อง นอกจากนี้ อัตราส่วนดีบุกต้องแม่นยำ เพราะหากมากเกินไปฆ้องจะแตก แต่ถ้าน้อยเกินไปเสียงจะไม่ดัง การควบคุมส่วนผสมจึงต้องอาศัยประสบการณ์ของช่างโดยตรง

Figure 3. Brass Material Used in the Casting Process of Gongs at Malai Ban Dontri

Source: Tanarach Anukul

2.2 การทำแม่พิมพ์ การทำแม่พิมพ์เป็นขั้นตอนสำคัญที่กำหนดรูปร่างและคุณภาพเสียงของฆ้อง หากแม่พิมพ์ผิดพลาด อาจทำให้รูปทรงบิดเบี้ยวและเสียงไม่กังวาน กระบวนการนี้ต้องใช้ทักษะเฉพาะของช่างฝีมือ โดยใช้แม่พิมพ์โลหะคุณภาพสูงที่ทนความร้อน ใช้งานซ้ำได้หลายครั้ง [1]

Figure 4. Preparing Clay and Ash Mixture for Mold Making

Source: Tanarach Anukul

วัสดุที่ใช้ทำแม่พิมพ์ประกอบด้วยดินเหนียว ขี้เถ้า ผงกันชื้น และแม่พิมพ์โลหะ ดินเหนียวต้องมีเนื้อละเอียดและความเหนียวสูง เพื่อให้คงรูปและไม่แตกร้าวเมื่อโดนความร้อน ขี้เถ้าช่วยเพิ่มความแข็งแรง ลดการแตกร้าว ส่วนผงกันชื้นช่วยลดความชื้นภายในแม่พิมพ์ ป้องกันการแตกร้าวจากอุณหภูมิสูง แม่พิมพ์โลหะช่วยเสริมความแข็งแรงและลดความเสียหายระหว่างการหล่อ

Figure 5. Shaping the Gong Mold with Precise Measurements

Source: Tanarach Anukul

ขั้นตอนแรกในการทำแม่พิมพ์คือการเตรียมดินเหนียว โดยผสมดินเหนียวคุณภาพดีเข้ากับขี้เถ้า และผงกันชื้นในอัตราส่วนที่เหมาะสม แล้วนวดจนเนื้อดินแน่นและยืดหยุ่นเพียงพอสำหรับยึดเกาะแม่พิมพ์โลหะ จากนั้นขึ้นรูปเป็นฐานแม่พิมพ์บนพื้นเรียบ ปรับระดับให้หนาสม่ำเสมอ และใช้ไม้ทุบอัดให้แน่นเพื่อป้องกันช่องว่างหรือฟองอากาศภายในแม่พิมพ์

Figure 6. The Formation of the Central Core Using a Clay and Ash Mixture, Similar to the Base Mold Preparation

Source: Tanarach Anukul

เมื่อขึ้นรูปฐานแม่พิมพ์เสร็จ จะขึ้นรูปแกนกลางด้วยดินเหนียวผสมขี้เถ้าเช่นเดียวกัน โดยกำหนดขนาดและรูปทรงให้เหมาะสมเพื่อรองรับแรงดันของโลหะหลอม การวางแกนต้องตรงและสมดุล เพื่อป้องกันการบิดเบี้ยวของช่องและความคลาดเคลื่อนของเสียง

Figure 7. Forming the Gong Knob Using Clay Mixture to Create the Central Protrusion, Ensuring Precision in Size and Height

Source: Tanarach Anukul

เมื่อขึ้นรูปแม่พิมพ์เรียบร้อยแล้ว ต้องทำการขึ้นรูปปุ่มช่องเป็นส่วนที่ยื่นออกมาตรงกลางช่อง ปุ่มช่องเป็นจุดสำคัญในการกำหนดคุณภาพเสียง การพัฒนาเพื่อเพิ่มความทนทานของโครงสร้างและความคงทนของวัสดุ โดยเฉพาะเมื่อขึ้นรูปโลหะผสมอย่างทองเหลืองเป็นวัสดุหลักในการผลิตช่อง [5] ดังนั้นการปรับแต่งปุ่มให้ได้ขนาดและความสูงตามมาตรฐานจึงต้องใช้ความละเอียดอ่อนและประณีต นอกจากนั้นยังต้องทาน้ำมันพืชบาง ๆ บนพื้นผิวแม่พิมพ์โลหะ เพื่อป้องกันการติดของโลหะระหว่างการหล่อ การทาน้ำมันต้องทำอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันความเสียหายจากการลอกแม่พิมพ์

Figure 8. Drying the Completed Mold in a Well-Ventilated Area

Source: Tanarach Anukul

หลังจากขั้นตอนทั้งหมดแล้ว แม่พิมพ์ถูกนำไปตากในที่ร่มที่มีอากาศถ่ายเทดี เพื่อให้แม่พิมพ์แห้งอย่างช้า ๆ ป้องกันการแตกร้าวจากการโดนแสงแดดโดยตรง ระยะเวลาตากแห้งอยู่ที่ประมาณ 3-7 วัน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและความชื้น การตรวจสอบแม่พิมพ์อย่างละเอียดก่อนนำไปใช้งานถือเป็นสิ่งสำคัญ หากพบรอยร้าวหรือความเสียหาย ต้องซ่อมแซมหรือปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำไปหล่อโลหะ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการหล่อและเพิ่มความมั่นใจในคุณภาพของช่องที่ผลิตออกมา

2.3 การหล่อโลหะ การหล่อโลหะเป็นขั้นตอนหลักในการผลิตช่องหล่อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนโลหะจากของแข็งเป็นของเหลวสำหรับขึ้นรูปในแม่พิมพ์ วัสดุหลักที่ใช้คือทองเหลือง ประกอบด้วยทองแดง สังกะสี และดีบุก โดยดีบุกมีหน้าที่เพิ่มความแข็งแรงและทนทานต่อแรงกระแทก การเลือกใช้โลหะที่มีความบริสุทธิ์และคุณภาพสูงส่งผลโดยตรงต่อความคมชัดและกังวานของเสียงช่อง

กระบวนการหล่อเริ่มจากการเตรียมเตาหลอมที่รองรับอุณหภูมิ 900–1,000 องศาเซลเซียส เพื่อหลอมทองเหลืองให้มีความใสและความหนืดที่เหมาะสม ช่างต้องอาศัยประสบการณ์ในการประเมินความพร้อมของโลหะก่อนเทลงแม่พิมพ์ การเทต้องต่อเนื่องและระวังฟองอากาศ มีผลกระทบต่อเสียงและโครงสร้างช่อง เมื่อโลหะเย็นตัวและแข็งแล้วถอดแม่พิมพ์ โดยเฉพาะปุ่มช่องต้องถอดอย่างระมัดระวังช่องที่ได้มีผิว “รมดำ” จากการออกซิเดชัน ช่างทำการตรวจสอบรอยแตกร้าวหรือรูพรุนเพื่อรักษาคุณภาพเสียงและความแข็งแรงของช่องหล่อ

Figure 9. Polishing and Lathe Processing to Smooth the Gong Surface, Enhancing Acoustic Quality and Aesthetic Appeal

Source: Tanarach Anukul

หลังจากทำการถอดพิมพ์ ขั้นตอนต่อไปทำการขัดเงาและกลึงเพื่อปรับแต่งพื้นผิวให้เรียบเนียน ก่อนนำไปสู่กระบวนการปรับเสียงในขั้นตอนถัดไป กระบวนการขัดเงานี้ช่วยให้พื้นผิวของฆ้องมีความเงางามและเรียบลื่น พร้อมสำหรับการทดสอบเสียงและการปรับจูนในลำดับถัดไป การหล่อโลหะที่สมบูรณ์ต้องคำนึงถึงทั้งความคงทนของโครงสร้างและความสามารถในการก้องเสียง เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างฆ้องหล่อให้มีคุณภาพสูง

2.4 การขัดแต่งและการปรับจูนเสียงฆ้อง การขัดแต่งและการปรับจูนเสียงฆ้องเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการผลิตฆ้องหล่อ เนื่องจากคุณภาพเสียงที่ดีและความสวยงามของฆ้องนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการนี้โดยตรง หลังจากกระบวนการหล่อโลหะและปล่อยให้ฆ้องเย็นตัวจนมีความแข็งแรงแล้ว การขัดแต่งพื้นผิวฆ้องจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้พื้นผิวเรียบเนียนและสวยงาม อีกทั้งยังช่วยเพิ่มคุณภาพเสียงให้ดังกังวานและชัดเจนยิ่งขึ้น

Figure 10. Polishing and Lathe Processing of the Gong Surface after Mold Removal to Achieve Smoothness and Shine

Source: Tanarach Anukul

หลังถอดแม่พิมพ์ นำลูกฆ้องไปกลึงและขัดเงาเพื่อให้พื้นผิวเรียบและเงางาม การกลึงใช้เครื่องกลึงโลหะ โดยช่างควบคุมแรงและความเร็วอย่างเหมาะสมเพื่อป้องกันรอยขีดข่วน การขัดเริ่มจากขัดหยาบเพื่อลบคราบตำ จากนั้นขัดละเอียดเพื่อเพิ่มความเงา แล้วขัดผิวด้วยทรายละเอียดหรือ “ขัดผิวดีทราย” เพื่อเพิ่มความแข็งแรงและความสวยงาม กระบวนการนี้ต้องระวังแรงกด เพราะอาจทำให้ผิวเสียหายและกระทบคุณภาพของเสียง

Figure 11. Applying Lead and Wax Mixture onto the Gong Knob for Sound Tuning and Resonance Adjustment

Source: Tanarach Anukul

การปรับจูนเสียงฆ้องเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนและต้องอาศัยความชำนาญ เสียงที่ได้ต้องกังวาน ใส และตรงตามมาตรฐานดนตรีไทย การตั้งเสียงทำโดยหยอดตะกั่วผสมขี้ผึ้งลงบนปุ่มฆ้อง ปริมาณตะกั่วส่งผลต่อระดับเสียง การเพิ่มตะกั่วทำให้เสียงต่ำ ลดตะกั่วเสียงจะสูง การปรับต้องแม่นยำ เพราะความคลาดเคลื่อนเล็กน้อยอาจทำให้เสียงเพี้ยนและแก้ไขไม่ได้

Figure 12. Fine-Tuning the Gong Sound to Achieve the Desired Pitch and Resonance Using a Tuner and Traditional Listening Techniques

Source: Tanarach Anukul

เพื่อให้การตั้งเสียงแม่นยำมากขึ้น การวัดความถี่เสียงของฆ้องจึงมีบทบาทสำคัญ โดยทั่วไปใช้เครื่องวัดเสียง (Tuner) หรือแอปพลิเคชัน Pano Tuner Free ในการตรวจสอบความถี่เสียง การวัดเสียงอย่างละเอียดช่วยให้ช่างฝีมือสามารถปรับจูนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวัดความถี่เสียงของฆ้องวงใหญ่ พบว่าลูกฆ้องแต่ละลูกมีความถี่เสียงแตกต่างกันไปตามลำดับของเสียงดนตรีไทย การนำเทคโนโลยีในการวัดความถี่เสียงและการวิเคราะห์คุณภาพเสียงผ่านเครื่องวัดช่วยเพิ่มความแม่นยำในการปรับจูนและตรวจสอบคุณภาพเสียง ทำให้ฆ้องมีความกังวานและตรงตามมาตรฐานดนตรีไทย [1] มีการกำหนดค่า Hz ของโรงงานอย่างชัดเจน ดังตารางต่อไปนี้

Table 1 Frequency Spectrum of Malai Ban Dontri's Large Gong Circle

Gong Number	Sound	Symbol	Frequency (Hz)
1	Low Mi	Mi ₁	280.7
2	Low Fa	Fa ₁	309.9
3	Low Sol	Sol ₁	342.2
4	Low La	La ₁	377.8
5	Low Ti	Ti ₁	417.2
6	Do	Do	460.6
7	Re	Re	508.5

Table 1 Frequency Spectrum of Malai Ban Dontri’s Large Gong Circle (continue)

Gong Number	Sound	Symbol	Frequency (Hz)
8	Mi	Mi	561.9
9	Fa	Fa	619.9
10	Sol	Sol	684.4
11	La	La	755.7
12	Ti	Ti	834.4
13	High Do	Do ^h	921.2
14	High Re	Re ^h	1017.1
15	High Mi	Mi ^h	1123
16	High Fa	Fa ^h	1239.9

Remark : The frequency values presented in this table are measured from the Malai Ban Dontri’s large gong circle using a high-precision tuner.

การทดสอบคุณภาพเสียงหลังจากปรับจูนเสียงเสร็จแล้ว ช่างทำการทดสอบเสียงโดยการตีฆ้องแต่ละลูกเพื่อตรวจสอบความกังวานและความใสของเสียง การทดสอบนี้ช่วยให้แน่ใจว่าเสียงแต่ละลูกมีความต่อเนื่องและไม่มีเสียงเพี้ยน การปรับแต่งเพิ่มเติมอาจทำได้โดยการเพิ่มหรือลดตะกั่วเล็กน้อย เพื่อให้ได้เสียงที่ตรงตามมาตรฐาน นอกจากนี้ ช่างยังใช้ ระนาดเอกเหล็ก ในการเทียบเสียงเพิ่มเติม เพื่อความมั่นใจในความถูกต้องของระดับเสียง

3 บทบาทและความสำคัญของมัลัยบ้านดนตรีในบริบทสังคมและวัฒนธรรม

มัลัยบ้านดนตรีเป็นแหล่งผลิตฆ้องหล่อไทยที่สำคัญในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจท้องถิ่น ดำเนินงานโดยนางมัลัย วิจิตรโท ร่วมกับทีมช่างฝีมือ ผลิตฆ้องที่มีคุณภาพ เสียงกังวาน ได้รับความนิยมในวงดนตรีไทยทั้งในและต่างประเทศ เช่น ลาว กัมพูชา เวียดนาม เป็นทั้งแหล่งผลิตและศูนย์อนุรักษ์ภูมิปัญญาการหล่อฆ้องไทย [7]

3.1 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตฆ้องหล่อไทย มัลัยบ้านดนตรีมีบทบาทในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตฆ้องหล่อไทย เป็นหัตถกรรมที่ต้องใช้ทักษะและความชำนาญสูง กระบวนการผลิตฆ้องเริ่มจากการคิดค้นของนางมัลัย วิจิตรโท ผ่านการทดลองผลิตฆ้องเล็กและกระถางรูปทองเหลือง ก่อนพัฒนาสู่ฆ้องหล่อขนาดใหญ่ตามแบบปัจจุบัน ความมุ่งมั่นของนางมัลัยทำให้กระบวนการผลิตฆ้องมีมาตรฐานและได้รับการยอมรับในวงการดนตรีไทย [4] แม้กระบวนการผลิตฆ้องหล่อจะซับซ้อนและต้องใช้ความชำนาญ แต่ช่างฝีมือของมัลัยบ้านดนตรียังคงรักษาวิธีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด แสดงถึงความเคารพต่อภูมิปัญญาและความตั้งใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่รุ่นต่อไป [6]

3.2 ความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจและสังคม มัลัยบ้านดนตรีมีบทบาททั้งด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การผลิตฆ้องหล่อคุณภาพสูงและมีเอกลักษณ์ได้รับความนิยมจากในและต่างประเทศ ปัจจุบัน ฆ้องหล่อที่นำมาผลิตเป็นฆ้องวงไทยมีราคาประมาณ 11,000 บาท สำหรับฆ้องมอญรวมรางและไม้ตีมีราคาประมาณ 55.000 บาท รายได้จากการขายฆ้องช่วยสร้างอาชีพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน [2] การผลิตฆ้องช่วยสร้าง

งานในชุมชน ทั้งงานหล่อโลหะ ชัดแต่ง และขนส่งสินค้า ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ทักษะการผลิต และกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่า ภูมิใจ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อเนื่อง [8]

3.3 การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ชื่องหล่อไทยถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของดนตรีไทย และวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในภาคกลางที่นิยมใช้ฆ้องในวงปี่พาทย์และวงดนตรีไทยดั้งเดิม มาลัยบ้านดนตรีมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและส่งต่ออัตลักษณ์ดังกล่าวให้คงอยู่ผ่านการผลิตฆ้องที่ยังคงรักษาคุณภาพเสียง และรูปลักษณ์อันเป็นเอกลักษณ์ ทำให้มาลัยบ้านดนตรีได้รับการยอมรับจากชุมชนและนักดนตรีทั่วประเทศได้ [11]

การผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่และภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยให้ฆ้องจากมาลัยบ้านดนตรีมีคุณภาพสูง การใช้เทคโนโลยีในการวัดความถี่เสียงและการตั้งเสียงอย่างแม่นยำช่วยให้ได้เสียงฆ้องที่ตรงตามมาตรฐานดนตรีไทย การพัฒนากระบวนการผลิตที่ทันสมัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับยุคสมัยโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม [3, 6] การนำเสนอเรื่องราวการผลิตฆ้องผ่านช่องทางออนไลน์สามารถเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้ [10]

สรุป

การศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของ มาลัยบ้านดนตรี ในฐานะผู้ผลิตฆ้องหล่อไทยที่มีความเชี่ยวชาญและสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตฆ้องหล่อแบบดั้งเดิม การผลิตฆ้องหล่อของมาลัยบ้านดนตรีสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์และส่งต่อภูมิปัญญาการผลิตฆ้องดั้งเดิม ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างเครื่องดนตรีไทยที่มีคุณภาพสูง แต่ยังเป็นการรักษาสัญลักษณ์แห่งอำนาจทางดนตรีและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนอย่างแนบแน่น [11] ชื่องหล่อจากมาลัยบ้านดนตรีมิใช่เพียงผลิตภัณฑ์เครื่องดนตรีไทย หากเป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่สะท้อนฝีมือช่างไทยและการอำนจรมรดกทางดนตรีอย่างยั่งยืน ความนิยมของฆ้องที่ผลิตโดยมาลัยบ้านดนตรีในทั้งระดับประเทศและต่างประเทศ เช่น ลาว กัมพูชา และเวียดนาม แสดงให้เห็นถึงคุณค่าในเชิงศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง จุดแข็งของฆ้องเหล่านี้อยู่ที่การรักษาเอกลักษณ์เสียงไทยให้คงความกังวานชัดเจน ต้องอาศัยทั้งความเชี่ยวชาญจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปรับใช้เทคโนโลยีการตั้งเสียงอย่างแม่นยำ กระบวนการผลิตฆ้องไม่ใช่เพียงกระบวนการช่าง แต่เป็นการถ่ายทอด “เสียงแห่งวัฒนธรรม” ที่มีความหมายต่อการคงอยู่ของดนตรีและการแสดงพื้นบ้านไทยในบริบทร่วมสมัย [4]

บทบาทของมาลัยบ้านดนตรีไม่เพียงจำกัดอยู่กับการอนุรักษ์ศิลปะการผลิตฆ้องหล่อไทยเท่านั้น หากยังมีนัยสำคัญในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน กระบวนการผลิตฆ้องหล่อที่ต้องอาศัยแรงงานหลายขั้นตอน เช่น การหล่อโลหะ ชัดเงา และจูนเสียง ได้เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีรายได้และอาชีพอย่างต่อเนื่อง ระบบการผลิตลักษณะนี้จึงเป็นทั้งการสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและกลไกพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างยั่งยืน อันแสดงถึงการผสมผสานระหว่าง “หัตถศิลป์” กับ “เศรษฐกิจชุมชน” อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล [3] การผลิตฆ้องหล่อไทยของมาลัยบ้านดนตรีเป็นทั้งการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยยังคงรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิม และถ่ายทอดทักษะจากรุ่นสู่รุ่นมากกว่า 50 ปี ภายใต้การนำของนางมาลัย วิจิตรโท กระบวนการผลิตที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องนี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการรักษาอัตลักษณ์ของฆ้องหล่อไทยให้คงคุณภาพและมาตรฐานตามดนตรีไทยอย่างแท้จริง [7]

จากการศึกษาพบว่าการผลิตฆ้องหล่ของมาลัยบ้านดอนตรีแม้มีรากฐานจากภูมิปัญญาดั้งเดิม แต่ยังคงต้องเผชิญความท้าทายในเชิงวัสดุและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวัตถุดิบหลัก เช่น ทองเหลืองและตีบุกที่มีความแปรปรวนด้านคุณภาพและความต่อเนื่องในการจัดหา ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพเสียงของฆ้อง [12] ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นว่าการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องอาศัยการปรับตัวควบคู่ไปกับการรักษาแก่นความรู้เดิม ในขณะเดียวกัน การนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะการวัดและตั้งเสียงผ่านเครื่องมือวัดความถี่ โดยช่วยให้การตั้งเสียงมีความแม่นยำและสามารถควบคุมคุณภาพได้อย่างสม่ำเสมอ [13] การผสมผสานระหว่างทักษะช่างฝีมือและเครื่องมือวิทยาศาสตร์กลายเป็นแนวทางใหม่ที่จะช่วยให้การผลิตฆ้องสามารถคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเท่าทัน

References

- [1] Songkroh, W. (2024). Improving the sound quality of large gong circles produced by casting. *Journal of Fine Arts, Chulalongkorn University*, 11(1), 72-74. Retrieved from [<https://so02.tcithaijo.org/index.php/faa/article/view/263299>](<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/faa/article/view/263299>)
- [2] Nakpi, P. (2019). Strategies for manufacturing and selling Thai musical instruments: A case study of Thai musical instrument manufacturing industry. Master's Thesis, Mahidol University. Retrieved from [<https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/3198>] (<https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/3198>)
- [3] Förster, A., & Schnell, N. (2025). Accessible guitar playing: Exploring participatory design of digital musical instruments in a special educational needs school. *International Journal of Human-Computer Studies*, 196, 103435. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2024.103435>
- [4] Khaopluem, P., Laothong, N., Hahwang, S. S., Khawpluem, P., Detcharot, A., & Saeng-on, P. (2024). Study and preservation of local wisdom in the production of Thai percussion musical instruments. *Bansomdejchaopraya Rajabhat University Music Journal*, 6(2), 91–107. Retrieved from <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/MusBSRU/article/view/685>
- [5] Marini, D., Wodehouse, A., Yakushina, E., & Parker, M. (2022). Three pass incremental sheet forming: A new strategy for the manufacture of brass musical instruments. *Journal of Manufacturing Processes*, 73, 483–495. <https://doi.org/10.1016/j.jmapro.2021.11.011>
- [6] Boratto, T.H.A., Cury, A.A., & Goliatt, L. (2023). Machine learning-based classification of bronze alloy cymbals from microphone captured data enhanced with feature selection approaches. *Expert Systems With Applications*, 215, 119378. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2022.119378>

- [7] Nicolas, A. (2009). Gongs, Bells, and Cymbals: The Archaeological Record in Maritime Asia from the Ninth to the Seventeenth Centuries. *Yearbook for Traditional Music*, 41, 23–44. <https://doi.org/10.1017/S0740155800004148>
- [8] Gwerevende, S., & Mthombeni, Z. (2023). Safeguarding intangible cultural heritage: Exploring the synergies in the transmission of Indigenous languages, dance, and music practices in Southern Africa. *International Journal of Heritage Studies*. <https://doi.org/10.1080/13527258.2023.2193902>
- [9] Simons, D. (2009). *Gong Culture: A Survey of East Asian Gong Traditions*. The New School, NYC.
- [10] Qiu, Q. (2023). Identifying the role of intangible cultural heritage in distinguishing cities: A social media study of heritage, place, and sense in Guangzhou, China. *Journal of Destination Marketing & Management*, 27, 100764. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2023.100764>
- [11] Wallach, J. (2004). Of Gongs and Cannons: Music and Power in Island Southeast Asia. *Wacana Seni Journal of Arts Discourse*, 3, 1–28. <https://ejournal.usm.my/wacanaseni/article/view/ws-vol3-2004-1>
- [12] Soares, F., Debut, V., & Antunes, J. (2023). The bar-resonator interaction in mallet percussion instruments: A multi-modal model and experimental validation. *Journal of Sound and Vibration*, 548, 117528. <https://doi.org/10.1016/j.jsv.2022.117528>
- [13] Luo, M., Xiao, J., & Wan, Z. (2024). From Hongkew Ghetto to Shanghai Ark: Rethinking representation in the (re)making of affective atmosphere during cultural regeneration. *Geoforum*, 152, 104012. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2024.104012>
- [14] Howard, K. (2022). Musical instruments as tangible cultural heritage and as/for intangible cultural heritage. *International Journal of Cultural Property*, 29(1), 23–44. <https://doi.org/10.1017/S0940739121000436>

กระบวนการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ
เพื่อการอาศัยอยู่อย่างมีความสุข :
กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง

The Process of Developing an
Elderly-Friendly City for Happy Living: A Case Study of
Kelang Nakhon Municipality, Lampang Province

พัชรสฤษฎ์ กนิษฐเสน^{1*} รัชดาพร หวลอารมณ¹ และเพชรวลี กนิษฐเสน²
Patcharasalid Kanittasen^{1*}, Ratchadaporn Hualarom¹, and Patcharavalee Kanittasen²

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 52000

² สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 52000

¹ Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, 52000, Thailand

² English major Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, 52000, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: bomb2114@gmail.com

(Received: March 22, 2025; Revised: September 29, 2025; Accepted: September 5, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ให้เป็นเมืองที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต ตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research) โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้สูงอายุจำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องจำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า บริบทความต้องการและศักยภาพของเทศบาล มีศักยภาพในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านความเสมอภาคและการเข้าถึงสภาพแวดล้อม แต่ยังมีช่องว่างด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการคมนาคมขนส่ง จึงได้เสนอแนวทางในการพัฒนา 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ 2) การส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนระหว่างคนต่างวัย การสร้างคุณค่าทางสังคม และความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ผู้สูงอายุ 3) การพัฒนาศักยภาพด้านการบริการข้อมูลและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งด้วยตนเองและโดยชุมชน สำหรับการแนวทางการขับเคลื่อนเมืองตามแนวทางนี้ ประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) กระบวนการดำเนินงานบนฐานข้อมูล 2) การจัดการจากรากฐาน 3) การดำเนินงานแบบเครือข่ายหลายภาคส่วน และ 4) การดำเนินการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสูงวัยในถิ่น การพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร

Abstract

This research aims to investigate development approaches for transforming Kelang Nakhon Municipality in Lampang Province, Thailand, into an age-friendly city where older adults can live happily throughout their lives, in alignment with the World Health Organization (WHO) guidelines. This study employed mixed-methods research design. Quantitative data were collected from 400 older adults through a questionnaire survey, while qualitative data were obtained from focus group discussions (FGDs) and in-depth interviews (IDIs) with 30 key stakeholders involved in elderly development. Findings reveal that the municipality possesses substantial potential for developing into an age-friendly city, particularly in the areas of equity and environmental accessibility. However, deficiencies remain in economic security and transportation. Three key development strategies are proposed: (1) enhancing the environment and housing to ensure suitability and safety for older adults; (2) fostering intergenerational relationships, promoting social value, and strengthening economic security for the elderly within the community; and (3) developing information services and healthcare capacity to support self-care and community-based assistance. Implementation of the city development plan will involve four main processes: (1) data-driven operations; (2) grassroots management; (3) multi-sectoral network collaboration; and (4) sustainable management.

Keyword: Aging in Place, Development of Age-Friendly Cities, Quality of Life of Older Adults, Kelang Nakhon Municipality

บทนำ

ภาวะโลกแห่งผู้สูงอายุ (Global Aging) [1] ความท้าทายอย่างหนึ่งที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่ง ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์นับตั้งแต่พ.ศ.2566 โดยมีผู้สูงอายุจำนวนทั้งสิ้น 195,048 คน สูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ (ร้อยละ 27.28) โดยจำแนกออกเป็นผู้สูงอายุที่เป็นคนพิการ (ร้อยละ 13.68) ผู้สูงอายุติดสังคม (ร้อยละ 17.67) ผู้สูงอายุติดบ้าน (ร้อยละ 0.47) และผู้สูงอายุติดเตียงร้อยละ 0.0076 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้เกิดประเด็นที่สำคัญคือ การดูแลสุขภาพภาวะของผู้สูงอายุ การมีชีวิตยืนยาวและมีสุขภาพที่ดีจำเป็นต้องมีการเอาใจใส่ การเตรียมพร้อมในเรื่องบุคลากรที่ต้องให้คำแนะนำ ระบบอำนวยความสะดวกต่างๆ [2] โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาลเมืองเขลางค์นครพบว่ามีการประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.98 จากประชากรในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นครทั้งหมดสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ทั้งสิ้นจำนวน 15,632 คน อยู่ในเขตตำบลชมพูจำนวน 5,626 คน ตำบลปงแสนทองจำนวน 4,499 คน ตำบลพระบาทจำนวน 2,846 คน และตำบลกล้วยแพะ จำนวน 2,661 คน และมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 65 ปี ถึง 10,350 คน คิดเป็นร้อยละ 17.43 [3] กล่าวได้ว่าเทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็น “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด หรือสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่” (Super-aged Society) ก่อนพื้นที่ส่วนใหญ่ในประเทศ [4] นอกจากนั้นยังผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 11,517 คน และมีผู้สูงอายุที่เป็นผู้พิการจำนวนถึง 1,289 คน เป็นผู้ช่วยติดเตียงจำนวน 143 คน ซึ่งตัวเลขเหล่านี้ ยังมีแนวโน้มจะสูงขึ้น กล่าวได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ยังขาดการเตรียมการที่เหมาะสมเพียงพอ ทั้งในแง่การออม การวางแผนการหารายได้หลังเกษียณอายุ จึงทำให้ศักยภาพในการดูแลตนเอง และความสามารถในการเป็นที่พึ่งพาของผู้อื่นในครอบครัวมีจำกัด

ยิ่งไปกว่านั้นการที่เทศบาลที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตตัวเมืองของจังหวัดลำปาง สภาพพื้นที่เป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นพื้นที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิม กับชีวิตสมัยใหม่ ทำให้ชาวบ้านวิถีชีวิตทั้งในรูปแบบสังคมเกษตร และการทำงานในโรงงาน บริษัทห้างร้าน ทั้งภาคเอกชน และภาคราชการ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองเขลางค์นครทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เพราะต้องตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย อีกทั้งยังอาจเผชิญปัญหา ทั้งบุคลากร และงบประมาณ สำหรับการส่งเสริมดูแลผู้สูงอายุในอนาคตเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้เป็นผู้สูงอายุที่สดชื่น มีศักยภาพในการดูแลตนเองในระยะยาว ลดการพึ่งพารัฐ เป็น “เมืองที่ผู้สูงวัยอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต” และสามารถช่วยเหลือพัฒนาสังคมได้ต่อไปนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเมืองเขลางค์นครให้เป็นเมืองที่ผู้สูงวัยอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี [5] ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ในทุกช่วงวัยเพื่อพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตในทุกช่วงวัย และการส่งเสริมผู้สูงอายุให้เป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ

การพัฒนาเมืองตามแนวคิด “เมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ” (Age-friendly City) การพัฒนาเมืองให้มีความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุแบบองค์รวมที่องค์การอนามัยโลกได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly City) [6] หมายถึงเมืองที่มีการจัดสถานะแวดล้อมที่ง่ายและสะดวกในการเข้าถึงและอยู่อาศัยรวมกันโดยที่สามารถสร้างเสริมให้เกิด ผู้สูงอายุที่กระฉับกระเฉง (Active Ageing) [7] จึงสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา และความต้องการในการพัฒนาของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร การขับเคลื่อนมีความจำเป็นที่จะต้องประเมินศักยภาพด้านต่างๆของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร โดยใช้ Core indicators

ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย WHO เพื่อประเมินความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุของเมือง (Age-friendliness of Cities) จากนั้นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อการพัฒนาเมืองที่เป็นไปตามความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนั้นการศึกษาวิจัยโดยในบทความนี้ จึงจะนำเสนอบางส่วนของโครงการวิจัยโครงการวิจัย เรื่องการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในเขตจังหวัดลำปาง ในสองประการสำคัญ ประการแรก คือด้านการประเมินบริบทความต้องการ และศักยภาพของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ประการที่สองคือ แนวทางการขับเคลื่อนเมืองที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิตในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เพื่อเตรียมพร้อมในการผลักดันไปสู่การขับเคลื่อนในระดับนโยบาย และการปฏิบัติของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ให้เมืองเป็นกลไกทางสังคมที่สนับสนุนการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมในอนาคต

วัตถุประสงค์

บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอวัตถุประสงค์บางส่วนของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในเขตจังหวัดลำปาง คือ 1) บริบท ความต้องการ และศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง และ 2) แนวทางการขับเคลื่อนเมืองที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต: เทศบาลเมืองเขลางค์นครจังหวัดลำปาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้นำกรอบแนวคิด “เมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ” (Age-friendly City) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมระบบและรูปแบบสังคมที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตในเมืองของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในระบบการจัดการเมืองให้เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในสังคมผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร โดยมุ่งกรอบโมเดลในการบริหารเมืองและระบบทางสังคมที่สอดคล้องกับสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร แนวคิดเรื่องเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุนั้น เป็นผลมาจากกรอบความคิดเรื่องผู้สูงอายุที่กระตือรือร้น (Active Ageing) ของ World Health Organization [8] โดยนิยามว่า Active Ageing เป็นกระบวนการที่สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงระบบสาธารณสุข การมีส่วนร่วมและได้รับความปลอดภัย เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การดำเนินงานในเรื่อง Active Ageing มีปัจจัยหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและการดำเนินงาน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและระดับชาติซึ่งประกอบด้วยปัจจัยทั้งด้านกายภาพและสังคมที่ส่งผลต่อความรู้สึกและพฤติกรรม ปัจจัยเหล่านี้และความเกี่ยวข้องของปัจจัยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อทุกกลุ่มวัยที่จะใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข แนวคิดประกอบไปด้วย 8 ด้านหลัก ดังนี้ 1. การสนับสนุนของชุมชนและการบริการสุขภาพ 2. พื้นที่สาธารณะและสิ่งก่อสร้าง 3. การคมนาคมขนส่ง 4. ที่อยู่อาศัย 5. การมีส่วนร่วมทางสังคม 6. การให้ความเคารพและการได้รับการยอมรับ 7. การมีส่วนร่วมกับการงานสาธารณะและการจ้างงาน 8. สารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาหลายประการในประเทศไทยซึ่งได้นำเสนอการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุซึ่งต้องดำเนินการในหลายมิติพร้อมๆ กัน [9-11] กล่าวได้ว่าแนวทางดังกล่าวของ WHO มีความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเมืองของประเทศไทย

เพื่อขับเคลื่อนเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ องค์การอนามัยโลก ได้นำเสนอกรอบการทำงานและชุดของตัวบ่งชี้หลัก (Core Indicators) เพื่อจะเอาไปใช้ในการกำกับ และประเมินกระบวนการในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ตัวบ่งชี้ที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิตของกระบวนการในช่วงปี 2012 - 2015

รวมถึง การทบทวนวรรณกรรม การประชุมหารือระหว่างผู้เชี่ยวชาญ และการกรณีศึกษาจาก 40 ชุมชนใน 15 ประเทศ จากนั้นจึงนำไปทำโครงการนำร่องกับ 15 ชุมชนใน 12 ประเทศ กรอบการทำงาน (Framework) ที่เกิดขึ้น ได้ให้มุมมองที่หลากหลายมิติ ในความพยายามร่วมกันที่จะทำให้เกิดเมืองที่มีความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ รวมไปถึงทำให้สุขภาพ และความเป็นอยู่ของคนในเมืองดีขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้ามีความเข้าใจ ในการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนของรายลของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ก็จะสามารถเลือกตัวบ่งชี้มาใช้กระบวนการ ด้านกลยุทธ์การพัฒนาเมืองได้ นอกจากนั้นWHO ได้เสนอมาตรวัดความเป็นมิตรของเมือง (Measuring the Age-friendliness of Cities) [12] และตัวบ่งชี้หลัก (Core Indicators) ประกอบไปด้วยตัวชุดตัวบ่งชี้ย่อย ซึ่งจะตอบสนองได้ดีต่อเป้าหมายภายในของเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในชุมชน ชุดของตัวบ่งชี้นี้ จะช่วยให้ข้อมูล ในการกำหนดทิศทางกลยุทธ์เพื่อจะนำไปสู่ความเป็นเมือง ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุได้ โดยตัวบ่งชี้หลัก (Core Indicators) ประกอบไปด้วย 3 ประเด็นหลักคือ 1. ความเสมอภาค (Equity) 2. ความสามารถในการ เข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Accessibility of the Physical Environment) และ 3. ความทั่วถึงของ สภาพแวดล้อมทางสังคม (Inclusiveness of the Social Environment) โดยในการศึกษารครั้งนี้ ได้นำแนวคิด หลักดังกล่าวมาใช้ในการ ในการศึกษาการกลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทางสังคมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ให้ประสบความสำเร็จในการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และศึกษาข้อจำกัดของระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการเสนอแนวทางพัฒนาเทศบาลเมืองเขลางค์นครไปเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

ระเบียบวิธีการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทางสังคมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ในเขตจังหวัดลำปาง” ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบบันทึก การประชุมกลุ่มย่อย ระบุเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ในรูปแบบการวิจัยแบบพร้อมกัน (Convergent Parallel Design) ซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกันกับเชิงปริมาณ โดยให้ความสำคัญการวิจัยทั้งสองแบบ และนำผลมารวมกันในช่วงการแปลผล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์มากขึ้น พื้นที่วิจัย คือ เขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลกล้วยแพะ ตำบลชมพู ตำบลปงแสงทอง และตำบลพระบาท โดยประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research ดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การศึกษาเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการสำรวจ ข้อมูลเชิงสถิติเกี่ยวกับศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ซึ่งครอบคลุม 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลกล้วยแพะ ตำบลชมพู ตำบลปงแสงทอง และตำบลพระบาท

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรผู้สูงอายุทั้งหมดที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณขนาดตัวอย่างมี จำนวนรวมทั้งสิ้น 15,632 คน ขนาดตัวอย่างถูกกำหนดโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ส่งผลให้ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำแนกตามตำบล แล้วกำหนดจำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบลตามสัดส่วนของประชากร (In Proportion

to Size) ดังนี้ ตำบลกล้วยแพะ 68 คน ตำบลชมพู 144 คน ตำบลปลงแสนทอง 115 คน

เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาเฉพาะสำหรับงานวิจัยนี้ ครอบคลุมประเด็นหลักได้แก่ 1.การประเมินศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ 2.การสำรวจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะเชิงปริมาณของปัญหาในแต่ละประเด็น และสนับสนุนข้อค้นพบเชิงคุณภาพในขั้นตอนต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด ความเชื่อ ประสพการณ์ และความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างทางสังคม การปฏิบัติจริงในพื้นที่ และศักยภาพของชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้ “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ หรือได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายและแนวทางการจัดการด้านผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1. กลุ่มภาครัฐ จำนวน 10 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคลากรที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ โดยให้เกณฑ์ในการพิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่ และประสพการณ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้บริหารเทศบาลเมืองเขลางค์นคร 1 คน สมาชิกสภาเทศบาลที่ดูแลด้านสังคม 3 คน หัวหน้าหรือตัวแทนจากกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ 2 คน หัวหน้าหรือตัวแทนกองสวัสดิการสังคมเทศบาลจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร 3 คน 2. กลุ่มภาคประชาชนและภาคชุมชน จำนวน 20 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาจากบทบาทความเป็นผู้นำชุมชน ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และกลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการผู้สูงอายุของท้องถิ่น และการเป็นตัวแทนที่หลากหลาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านหรือประธานชุมชนในแต่ละตำบล 4 คน ปราชญ์ท้องถิ่น หรือผู้นำทางวัฒนธรรมในชุมชน 2 คน ตัวแทนผู้สูงอายุในแต่ละตำบล ที่มีส่วนร่วมโครงการด้านผู้สูงอายุ 8 คน และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) 3 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 3 คน รวมจำนวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยเชิงคุณภาพ: 30 คน

เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้เข้าร่วมในกระบวนการ ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 3 ครั้ง ๆ ละประมาณ 10 คน และบางรายเข้าร่วมในการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนมุมมอง ความคาดหวัง และข้อเสนอในการพัฒนาแผนและแนวทางการขับเคลื่อนจัดการทางสังคมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุอย่างแท้จริงการเก็บข้อมูลประกอบด้วย การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 3 ครั้ง กลุ่มละประมาณ 10-15 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลต่อเนื่องจนถึงจุดที่ข้อมูลเริ่มซ้ำซ้อนหรือ อิ่มตัว (Data Saturation) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 13 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสกัดแนวคิดหลักจากคำให้สัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่ม และบันทึกภาคสนาม เพื่อให้สามารถจัดกลุ่มแนวคิด นำไปสู่การสรุปประเด็นสำคัญในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยนำหลักการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) มาใช้ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการศึกษา ทำการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อยืนยันถึงความถูกต้องของข้อมูล โดยพิจารณาจากเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากช่วงเวลา สถานที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกัน และใช้กลุ่มตัวอย่างหลากหลายกลุ่ม นอกจากนี้ ยังใช้การตรวจสอบสามเส้าการตรวจสอบสามเส้าด้วยหลายวิธี (Methodological Triangulation) เช่น การใช้ Focus Group Discussion และ In-depth Interview เพื่อตรวจสอบหรือยืนยันความถูกต้องของข้อมูลหรือข้อค้นพบ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลมีความสอดคล้องและสามารถยืนยันซึ่งกันและกันได้ อีกทั้งยังใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบกันและได้รับข้อมูลที่ เป็นจริงมากที่สุด หลักการอีกประการหนึ่งที่ผู้นำมาใช้คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาข้อมูลเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรสูงอายุใน เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทความ โดยมีข้อค้นพบสำคัญ 2 ประการ คือ 1) บริบท ความต้องการ และศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง และ 2) การขับเคลื่อนเมืองที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต: เทศบาลเมืองเขลางค์นครจังหวัดลำปาง

บริบท ความต้องการ และศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ประกอบด้วยพื้นที่จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลกล้วยแพะ ตำบลชมพู ตำบลปงแสงทอง และตำบลพระบาท แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 64 ชุมชน จำนวนประชากรทั้งหมด 59,660 คน เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ตั้งอยู่เลขที่ 999 หมู่ที่ 12 ถนนสายอินทรีบุรี-เชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พื้นที่ในเขตรับผิดชอบมีสภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ สังกัดส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง มีพื้นที่เชื่อมต่อจากใจกลางเมือง เป็นพื้นที่ส่วนขยายทางเศรษฐกิจของเมืองลำปาง จึงมีการตั้งบริษัท ห้างร้าน โรงงานโดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสนามบินลำปาง สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นชุมชนที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมหลากหลาย ทั้งไทยเมือง ไทลื้อ และชาวเข่าชุมชนดังกล่าวยังรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งด้านภาษาและการแต่งกาย สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นหลากหลาย ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรมผลิตเซรามิค เครื่องปั้นดินเผา และอุตสาหกรรมอื่นๆ อาทิเช่น อุตสาหกรรมผลิตอาหารกระป๋อง, อุตสาหกรรมกลึงและแกะสลักไม้, อุตสาหกรรมทำเส้น ก๋วยเตี๋ยว มีจำนวนโรงงานในเขตพื้นที่ของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร รวมทั้งสิ้น 231 แห่ง นอกจากนี้ยังมีการประกอบพาณิชย์กรรม ร้านอาหารจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค โดยอัตราเฉลี่ยการประกอบพาณิชย์กรรม

ประมาณ 30% ของประชากรทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้าง ในโรงงานอุตสาหกรรม

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร (SWOT Analysis) พบว่า เทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีปัจจัยหลายประการที่เอื้อ ประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

จุดแข็ง (Strength) เทศบาลเมืองเขลางค์นครมีอาคารสถานที่ที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนา ผู้สูงอายุ มีอาคารสำนักงานที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการคมนาคมเดินทางได้สะดวก มีศูนย์ผู้สูงอายุซึ่งดำเนินการ จัดอบรมพัฒนาผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นมีคณะกรรมการบริหารศูนย์ผู้สูงอายุเทศบาลเมือง เขลางค์นคร ซึ่งมีความพร้อมจะพัฒนาภารกิจไปสู่ การเป็นคณะกรรมการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุได้ อีกทั้งกลุ่มผู้สูงอายุก็มีความเข้มแข็ง มีรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน และร่วมกิจกรรมสาธารณะกันอย่าง สม่ำเสมอ ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญในการพัฒนาเมือง นอกจากนั้นเทศบาลเมืองเขลางค์นครมีการทำงานร่วมกับ เครือข่ายในพื้นที่ทั้งสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ด้านสุขภาพ มีศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 7 แห่ง มีอาคารศูนย์ สุขภาพชุมชนรองรับกิจกรรมการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข ผู้บริหารเทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้สูงอายุ

จุดอ่อน (Weakness) เทศบาลเมืองเขลางค์นครมีพื้นที่ความรับผิดชอบกว้างขวาง ทำให้การพัฒนา สภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุทำได้ไม่ทั่วถึง ในด้านสุขภาพแม้จะมี การดูแลติดตามอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดเครื่องมือสำหรับการบำบัดฟื้นฟูสำหรับผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว นอกจากนั้น สภาพสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีโรงงาน ร้านค้า ปะปนกับพื้นที่ทำการเกษตร ชุมชนมีคน หลากหลายกลุ่ม หลากหลายช่วงวัย บางกลุ่มยังขาดมีส่วนร่วมกับชุมชน

โอกาส (Opportunity) การพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นหนึ่ง ยุทธศาสตร์สำคัญของภาครัฐ หลายครั้งดำเนินการผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นโอกาสให้ประชาชน เข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐหลากหลายรูปแบบ และมีงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกที่สามารถนำมาในการ พัฒนาผู้สูงอายุ เช่น สสส./ศูนย์อนามัย/สถาบันการศึกษาในพื้นที่ นอกจากนี้รัฐบาลให้การสนับสนุนนโยบาย มีเครือข่ายจิตอาสาทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งในและนอกพื้นที่พร้อมร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

อุปสรรค (Threats) อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาผู้สูงอายุคือในด้านการบริหารจัดการภาครัฐยังมี ข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือเนื่องจากติดขัดกับกฎหมาย ระเบียบ ของหน่วยงานราชการอื่น ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทำให้รายได้ของเทศบาลลดลง ส่งผลต่อการพัฒนาโครงการต่อเนื่อง การที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเด็กและวัย แรงงานมีแนวโน้มลดลง ครอบครัวยุคใหม่มีขนาดเล็กลง สิ้นสุดความเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลต่อความเข้าใจกันระหว่างคนต่างช่วงวัย

กระบวนการต่อมา คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาความต้องการของประชากรผู้สูงอายุในเทศบาล เมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง และกำหนดลำดับความสำคัญในการพัฒนาเมืองให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดย อาศัยกรอบแนวคิด “เมืองมิตรกับผู้สูงอายุ” (Age-friendly City) และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชากร

กลุ่มเป้าหมาย เห็นได้ว่าการต้องการในการพัฒนาในภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน โดยมีความต้องการพัฒนาด้านการเดินทางและขนส่ง การมีส่วนร่วมทางสังคม ด้านข้อมูลสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร และ บริการชุมชนและสุขภาพ เป็นประเด็นที่ผู้สูงอายุ ต้องการให้ความสำคัญในการพัฒนามากที่สุด ขณะที่การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองและการจ้างงาน การยอมรับนับถือและการมีส่วนร่วมในสังคม มีความต้องการในระดับใกล้เคียงกันดังแสดงใน Figure 1

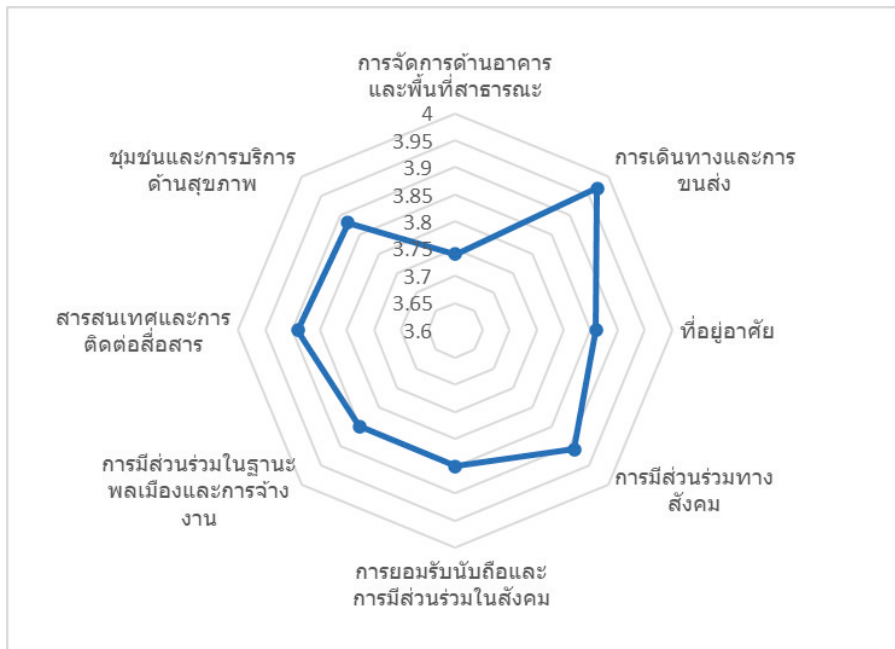

Figure 1. The Level of Development Needed to Transform Khelang Nakhon Municipality into an Age-friendly City

Source: Created by the authors

เมื่อทำการศึกษารายประเด็นโดยการรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าประเด็นที่ชุมชนต้องการในการพัฒนาในแต่ละด้าน มีดังต่อไปนี้ ประการที่ 1. ด้านการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่เข้าถึงได้: การเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะที่ราคาสมเหตุสมผลและสะดวกสบายเป็นสิ่งสำคัญ กลยุทธ์สำคัญประกอบด้วย การปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะให้ราคาเหมาะสม เส้นทางครอบคลุมจุดสำคัญตามสถานที่ที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้บริการเช่น สถานีราชการ โรงพยาบาล ยานพาหนะที่สะดวกสบาย และเอื้อต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ หรืออาจมีบริการทางเลือกในการเดินทางจากอาสาสมัครในชุมชน

ด้านที่ 2. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย: มิติที่สำคัญรองลงมาคือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่กลางแจ้งและอาคารที่ออกแบบให้รองรับผู้สูงอายุ เช่น ทางเดินที่สะดวกสบาย พื้นที่สีเขียวเพียงพอเพื่อช่วยลดปัญหาหมอกควัน ร่มเงาที่จัดรถ และอาคารและสถานที่สาธารณะที่ออกแบบให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุและผู้พิการเข้าถึงได้ง่าย ทางลาด รวมไปถึงพัฒนาพื้นที่และบริการ เช่น พื้นที่ออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน มีบริการให้ยืมรถเข็นในสถานที่ราชการ เป็นต้น

ความต้องการด้านที่ 3. คือการมีส่วนร่วมทางสังคม: การสร้างสังคมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ถือเป็นอีกหนึ่งความต้องการสำคัญ แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการดำเนินการที่ตื้ออยู่แล้วก็ตาม ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลายและเปิดกว้างสำหรับทุกเพศทุกวัย การจัดพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ตอบสนองความสนใจและความต้องการที่แตกต่างกัน รวมถึงการขยายจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน และพยายามเข้าถึงผู้สูงอายุที่อยู่โดดเดี่ยว

ด้านที่ 4. ระบบบริการสุขภาพและการดูแลสุขภาพ: การให้บริการชุมชนและบริการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่ผ่านมามีคุณภาพค่อนข้างดีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการพัฒนาการให้บริการ โดยเฉพาะการส่งเสริมการดูแลสุขภาพตนเอง การดูแลโดยชุมชนและครอบครัว การสนับสนุนจากอาสาสมัคร การให้ความรู้แก่ผู้ดูแล และการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในกรณีฉุกเฉิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลผู้สูงอายุป่วย ไร้ญาติ และผู้ด้อยโอกาส รวมไปถึงพัฒนาบริการใหม่ๆ เช่น มีโครงการให้แพทย์ พยาบาล พบผู้ป่วยสูงอายุที่บ้าน พัฒนาระบบแจ้งเตือนผู้ป่วยในการพบแพทย์ตามนัด

ความต้องการในการพัฒนาประการต่อมาคือ ด้านที่ 5. การเข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศ: การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่น่าเชื่อถือ โดยทำข้อมูลให้ง่าย สั้น ได้ใจความ เข้าใจง่ายผ่านหลายช่องทาง การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ รวมถึงทักษะที่จะป้องกันการหลอกลวงออนไลน์

ด้านที่ 6. ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม การศึกษาพบว่าจำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (เช่น การติดตั้งราวจับใน ทางลาด ราวจับในห้องน้ำบ้าน) ผู้สูงอายุบางท่านอาศัยอยู่ในบ้านทรงสูง หรือบ้านสองชั้น มีความประสงค์อยู่อาศัยอยู่ในบ้านชั้นเดียว หรือ ปรับปรุงพื้นที่ชั้นล่างในการพักอาศัย รวมถึงการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ราคาเหมาะสม และการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย

ด้านที่ 7. การได้รับการยอมรับและการรวมกลุ่ม: ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้รับการยอมรับการให้เกียรติเป็นอย่างดี แนวทางที่ควรดำเนินการต่อไปคือ การสร้างพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเห็นว่าการจะได้รับการยอมรับจากสังคมนั้น ส่วนสำคัญย่อมมาจากตัวผู้สูงอายุเอง จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุประพฤติตนและวางตนอย่างมีคุณค่า เป็นแบบอย่างที่ดี ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

ความต้องการด้านสุดท้าย ที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญคือ 8. โอกาสในการทำงานและการมีส่วนร่วมในสังคม: จากการประเมินข้อมูลด้านรายได้ของผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นว่า มีผู้สูงอายุต้องทำงานหลังอายุ 60 ปี ถึงร้อยละ 36 ที่ยังคงต้องทำงานหารายได้ ขณะที่ผู้สูงอายุมีรายได้น้อยกว่า 1,000 บาท จำนวนถึงร้อยละ 30.5 และกลุ่มที่มีรายได้ 1,000 - 3,000 บาท ก็มีจำนวนถึงร้อยละ 20 สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุครึ่งหนึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่ควรให้ความสำคัญ โดยควรดำเนินการจัดตั้งระบบทะเบียนความสามารถของผู้สูงอายุ การส่งเสริมอาชีพเสริม การจัดตั้งกลุ่มอาชีพในผู้สูงอายุ เพื่อสร้างรายได้ เป็นแนวทางที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญ ตลอดจนการสร้างโอกาสในการทำงาน รวมทั้งการเพิ่มเบี้ยยังชีพ และการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ สามารถดูแลครอบครัว

บุตรหลาน ทำให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองที่กระตือรือร้นได้

ขณะที่การประเมินศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง โดยในภาพรวม มีศักยภาพในทั้ง 3 ประเด็นตามเกณฑ์ของ Who คือ 1. ความเสมอภาค (Equity) 2. ความสามารถในการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Accessibility of the Physical Environment) และ 3. ความทั่วถึงของสภาพแวดล้อมทางสังคม (Inclusiveness of the Social environment) อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และการพัฒนาผู้สูงอายุที่ผ่านมา นั้นทำให้เทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีพื้นฐานการพัฒนาผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาเป็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุได้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ มีระดับการประเมินต่ำกว่า ประเด็นอื่นเล็กน้อยคือมีค่า เท่ากับ 3.58 ขณะที่ระดับการประเมิน ด้านความเสมอภาค และความสามารถในการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีค่า เท่ากับ 3.77 และ 3.72 จากข้อมูลที่ได้รับ เห็นได้ว่าความต้องการในการพัฒนาในภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

กล่าวได้ว่า เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง เป็นเมืองที่มีศักยภาพสูงในด้านการให้ความเคารพ และการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงการทำให้ทางเดินและที่พักอาศัยสะดวกสบายและปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการบริการรถรับส่งสาธารณะและการจ้างงานที่มั่นคงสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาต่อไปในด้านเศรษฐกิจและการจ้างงานเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงินมากขึ้น

การขับเคลื่อนเมืองที่ผู้สูงวัยอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต: เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง

แนวทางและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุเพราะแผนยุทธศาสตร์จะช่วยกำหนดแนวทางตามศักยภาพและความต้องการที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและชุมชนในพื้นที่ สำหรับการศึกษาครั้งนี้พบว่า วิสัยทัศน์ที่ควรเป็นในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นครคือ “เมืองที่ผู้สูงอายุพำนักรอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต” หมายถึงเมือง ที่มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในเมืองที่ดี สะดวก ปลอดภัย กับการใช้ชีวิตผู้สูงอายุ มีชุมชนที่เข้มแข็งส่งเสริมการให้เกียรติและมีความเข้าใจระหว่างวัย เพิ่มโอกาสในการมีงานทำเพื่อสร้างคุณค่าต่อสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ส่งเสริมศักยภาพของชุมชน และตัวผู้สูงอายุเองในการดูแลสุขภาพและสุขภาพจิตใจ เพื่อให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยจนกระทั่งสูงอายุในที่ได้ตลอดทุกช่วงชีวิต (Ageing in Place) โดยกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 3 ประการคือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาสภาพแวดล้อม และที่อยู่อาศัย ให้สะดวกปลอดภัยเหมาะสมกับการใช้ชีวิตในระยะยาวของผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งในชุมชนระหว่างคนต่างช่วงวัย สร้างคุณค่าทางสังคม และพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาศักยภาพด้านการบริการข้อมูลที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยตนเอง บนฐานของชุมชน

การดำเนินการขับเคลื่อนเมืองที่ผู้สูงวัยอาศัยอยู่อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต นอกจากการมีทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุแล้ว การขับเคลื่อนนโยบายในระดับท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ ก็ต้องอาศัยกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานบนฐานข้อมูล (Data-driven Operations) การดำเนินการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จำเป็นต้องอาศัยฐานข้อมูลข้อเท็จจริงทั้งในกระบวนการวางแผน และ การติดตามข้อมูลเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อการพัฒนา มีการพัฒนาดัชนีติดตามผู้สูงอายุ (Global Age Watch Index) หลายเมืองที่ต้องการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จึงมีการพัฒนาดัชนีของเมืองตนเอง เช่นกรณีของฮ่องกงก็มีการพัฒนา Hong Kong Elder Quality of Life Index (HKEQOL Index) ในปี 2016 [13] นั้นเพราะการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความต้องการในชุมชน เพื่อที่จะกำหนดพื้นที่และวิธีการพัฒนา รวมถึงประเมินความเปลี่ยนแปลงของเมืองที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาดัชนีผู้สูงอายุของตนเอง (Age Watch Index) จากนั้นทำการประเมินคะแนนพื้นฐาน (Baseline Assessment Score) เพื่อที่หลังจากดำเนินการพัฒนา สามารถกำหนดประเด็นและพื้นที่การพัฒนาได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง

2. ใช้วิธีการจัดการจากรากฐาน (Grass Roots Management) กระบวนการต่อมาคือการขับเคลื่อนด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง กระบวนการนี้เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้สูงอายุจากผู้รับบริการมาเป็นผู้แสดงสำคัญในการสร้างสรรค์ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นครมีจุดแข็งสำคัญอยู่ที่การมีศูนย์ผู้สูงอายุ และมีกรรมการบริหารสูงผู้สูงอายุ ตลอดจนชมรมผู้สูงอายุในระดับชุมชนต่างๆ จึงมีรากฐานการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง ปัจจัยสำคัญคือการผสมผสานเครือข่ายเหล่านี้เข้าด้วยการพัฒนาเป็นคณะกรรมการในการขับเคลื่อนเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุจะผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการรับรู้ของชุมชนในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดยร่วมกับสถาบันการศึกษา เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพการพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน จัดกิจกรรมนำเสนอแนวคิดเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุให้เป็นประเด็นสนทนาในชุมชน แบ่งปันประเด็นในการพัฒนา ร่วมเสนอความคิดเห็น วางแผนและดำเนินการขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ตามแผนที่พัฒนาขึ้น

3. ดำเนินงานแบบเครือข่ายหลายภาคส่วน (Multi-sectoral Network) ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำโครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งภาคส่วนต่างๆออกเป็น 5 ภาคส่วน โดยแต่ละภาคส่วนจะมีบทบาทหลักต่างกัน เช่น 1. เทศบาลเมืองเขลางค์นคร เป็นหน่วยงานหลักในการนำเอาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุผนวกเข้ามาสู่แผนพัฒนาเมือง จากนั้นทำหน้าที่ประสานงาน นำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ 2. สถาบันการศึกษามีบทบาทสนับสนุนในโครงการที่อาศัยความรู้ 3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานภาครัฐอื่น เนื่องจากหลายโครงการต้องเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ 4. ชุมชนและภาคประชาสังคม ภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิ ผู้ประกอบการทางสังคม องค์กรพัฒนาสังคม (NGO) และประชาชนในชุมชน สามารถบูรณาการความร่วมมือกับเทศบาลเมืองเขลางค์นครได้ในประเด็นการพัฒนาที่สอดคล้องกัน นอกจากนั้นการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุน จากองค์กรหรือมูลนิธิ 5. สื่อ การร่วมมือกับสื่อมวลชนช่องทางต่างๆ มีความสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดและการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

4. การดำเนินการอย่างยั่งยืน (Sustainable) พัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุคือ เป็นการดำเนินการระยะยาวที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจะสร้างความยั่งยืนของยุทธศาสตร์จำเป็นต้องให้ความสำคัญ

กับการดำเนินการ 2 ประการ 1) การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ นำเสนอภาพความคืบหน้าของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ช่วยในการธำรงรักษาการมีส่วนร่วมทั้งจากชุมชน และองค์กรภาคส่วนอื่น 2) การพัฒนาระบบการร่วมสะท้อนผล (Internal Feedback Cycle) การมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น การให้ผลสะท้อนกลับจากภาคประชาชน อาสาสมัครและองค์กรภาคส่วนต่างๆ ในตลอดทั้งกระบวนการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาในระหว่างดำเนินการ เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการดำเนินการอย่างยั่งยืน

การอภิปรายผล

เทศบาลเมืองเขลางค์นครเป็นเมืองขนาดกลาง มีสภาพแวดล้อมทั้งเมืองทั้งชนบท ชุมชนมีความสัมพันธ์กันเข้มแข็ง ขณะเดียวกันการขาดบริการสาธารณะในการเดินทาง เนื่องจากปัญหาขอบเขตอำนาจหน้าที่และงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุจากสภาพทางสังคมที่ขาดการจัดการทางการเงิน เป็นประเด็นที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ โดยควรดำเนินการทั้งในการแก้ไขปัญหาระยะสั้น เช่นการจัดอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือด้านการเดินทาง หรือหารือกับผู้ประกอบการในพื้นที่ซึ่งมีโรงงาน บริษัทห้างร้านตั้งอยู่ในการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนากลุ่มอาชีพ และส่งเสริมพื้นที่และโอกาสทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน การเตรียมความพร้อมด้านการเงินในระยะยาว ก็เป็นความจำเป็น ในการลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต [14] จากผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร พบว่า ความต้องการในการพัฒนามีอยู่ในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการคมนาคมขนส่ง การมีส่วนร่วมทางสังคม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และระบบบริการ โดยผลการประเมินสะท้อนว่าเทศบาลมีศักยภาพสูงด้านความเสมอภาคและการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและระบบขนส่งสาธารณะ ขณะเดียวกัน การสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ความต้องการดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 ด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย การส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนควบคู่กับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาระบบบริการข้อมูลและการดูแลสุขภาพ ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่มุ่งศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเมืองให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยได้อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต ผลการวิเคราะห์ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของเทศบาลในการดูแลผู้สูงอายุ แต่ยังถูกนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางและกลไกการขับเคลื่อนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

การที่เทศบาลเมืองเขลางค์นคร เป็นเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เห็นได้จากผลการประเมินศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร สะท้อนให้เห็นว่าเทศบาลเมืองเขลางค์นครมีการพัฒนาด้านต่างๆอยู่ในระดับที่ดี อย่างไรก็ตามยังมีข้อว่างในการพัฒนาที่ยังจำเป็นต้องดำเนินการต่อไป เช่นความสะดวกในการใช้รถเข็นเดินทางผ่านทางเท้าและสถานที่ใกล้เคียง และ ความเพียงพอของบริการรถรับส่งสาธารณะ นอกจากนั้นประเด็นเกี่ยวกับการจ้างงานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นปัญหา ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่มากพอ และขาดเงินสะสมเพียงพอที่จะทำให้เกิดความมั่นคง [15] อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนบริการทางสังคมด้วยการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทของสังคมและชุมชน กรณีของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ เครือข่ายความร่วมมือของชุมชน [16] ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการรับรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีของคนในชุมชน โดยอาศัยการสร้างการร่วมมือจากชุมชนด้วยกระบวนการ

จากรากฐาน (Grass Roots Management) เพื่อสร้างรากฐานสำคัญในการพัฒนาเมือง การรณรงค์ และสร้างการยอมรับในแนวคิดการเป็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เป็นบทบาทที่จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ นั้นเพราะการตระหนักถึงความสำคัญ มีความจำเป็นต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนบริการทางสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรพัฒนาระบบการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมจากประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับเมืองเพราะการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เป็นการดำเนินการพัฒนาในแนวราบ โดยให้ความสำคัญกับการดูแลผู้สูงอายุโดยความร่วมมือจากทั้งผู้สูงอายุ และชุมชนท้องถิ่น [17] เพื่อสามารถปรับเปลี่ยนบริการสาธารณะให้หลากหลายและสอดคล้องความต้องการที่แตกต่างกันในบริบทพื้นที่ นอกจากนั้นการพัฒนาผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับกระบวนการบริหารบ้านเมืองแนวใหม่ (New Public Governance) ดังแนวโน้มในหลายประเทศเช่นประเทศญี่ปุ่น ที่พยายามปรับเปลี่ยนการดูแลผู้สูงอายุจากการจัดการของภาครัฐไปสู่การดูแลของชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพักอาศัยในบ้านและในชุมชนให้นานที่สุด [18]

2. ภาครัฐควรให้การส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการปรับเปลี่ยนมาตรการเพิ่มประโยชน์ที่ผู้ประกอบการจะได้รับลดข้อจำกัดเพื่อเปิดโอกาสให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้น มีองค์กร และแพลตฟอร์มที่ทำหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือ และกระตุ้น (Nudging) ให้ผู้ประกอบการจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้น รวมถึงมีศูนย์การส่งเสริมทักษะในการทำงาน และจัดหางานสำหรับผู้สูงอายุ โดยมอบอำนาจ หรือกระจายการดำเนินงานในระดับจังหวัด หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากจำนวนคนวัยกลางคน และผู้สูงอายุที่ต้องการหารายได้ จะมีจำนวนมากขึ้นทุกขณะ [19]

3. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงาน หรือ คณะกรรมการดำเนินการขึ้นโดยเฉพาะเป็น คณะกรรมการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ กรรมการอาจประกอบไปด้วยตัวแทนผู้สูงอายุจากระดับตำบล และหมู่บ้าน ตัวแทนจากเทศบาล ตัวแทนจากภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐด้านผู้สูงอายุ และสถาบันการศึกษา นั้นเพราะกลไกการขับเคลื่อนตามข้อเสนอในการศึกษาค้างนี้ ใช้วิธีการพัฒนาตัวแทนผู้สูงอายุ เพื่อสร้างการรับรู้ ความร่วมมือ และความเข้าใจในพื้นที่เป็นรากฐาน และเป็นแรงสนับสนุนจากประชาชนสำคัญในการดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

4. เพื่อให้เห็นผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การร่วมติดตามประเมินผลโดยผู้สูงอายุเอง การปรับตัวชีวิตเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งควรมีการประเมินอย่างสม่ำเสมอ ทุกระยะ 2-3 ปี และเปรียบเทียบกับการประเมินคะแนนพื้นฐาน (Baseline Assessment Score) เพื่อให้เห็นระดับความก้าวหน้าในการพัฒนา และช่องว่างที่ต้องทำการพัฒนาต่อในอนาคต

สรุปได้ว่า การพัฒนาเมืองเขลางค์นครให้เป็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ต้องอาศัยการดำเนินการอย่างยั่งยืนต่อเนื่อง เทศบาลเมืองเขลางค์นครมีโอกาสในการพัฒนาเพื่อให้เมืองมีความเหมาะสมกับความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น เช่น การขาดบริการสาธารณะสำหรับการเดินทางและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ที่ต้องการทั้งการแก้ไขปัญหาระยะสั้น ตลอดจนการเตรียมความพร้อมทางการเงินแก่ผู้สูงอายุในระยะยาว การพัฒนานโยบายผู้สูงอายุโดยมีส่วนร่วมจากประชาชน การส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม และการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ รวมถึงการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนและการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เป็นปัจจัยสำคัญเพื่อความสำเร็จในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนต่อไป

References

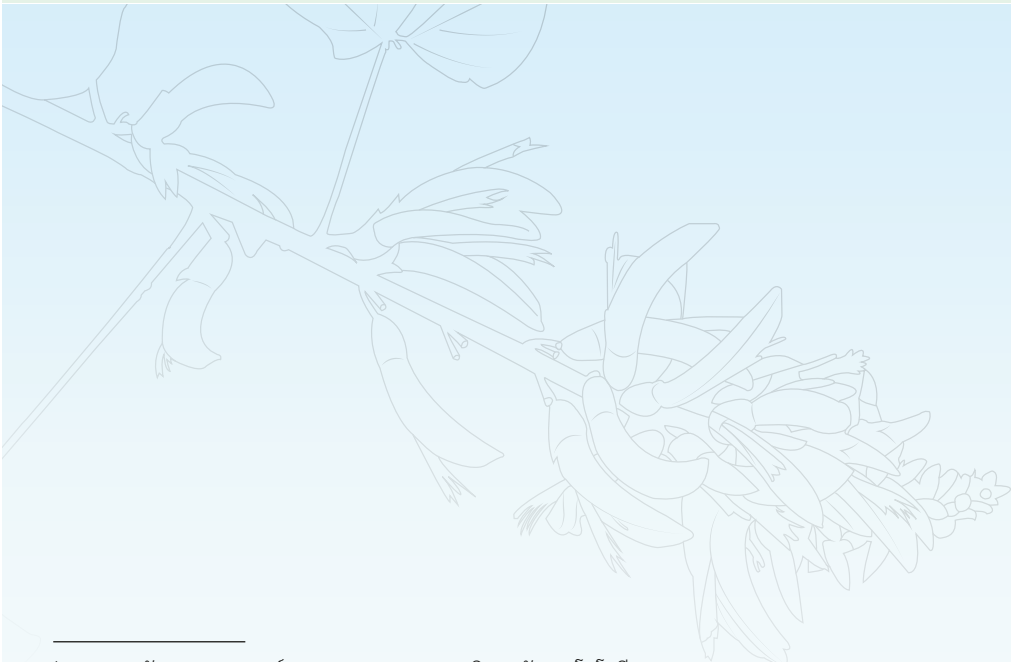
- [1] HelpAge International. (2015). *Global AgeWatch Index 2015: Insight report*. <http://www.helpage.org>
- [2] Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Population projections for Thailand (Revision)*. Amarin Corporations Public Company Limited. (In Thai)
- [3] Khelang Nakorn Municipality. (2025, December 31). *Number and age range of the population in Khelang Nakorn Municipality*. Lampang. (In Thai)
- [4] Department of Older Persons. (2023). *Situation of the Thai older persons 2023*. Ministry of Social Development and Human Security. (In Thai)
- [5] Government Digital Transformation. (2018). *The national strategy*. <https://pub.nstda.or.th/gov-dx/national-strategy-2561-2580/> (In Thai)
- [6] World Health Organization. (2017). *Global strategy and action plan on ageing and health*. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/aarp-program-evaluation-step-by-step-guide/>
- [7] World Health Organization. (n.d.). *Age-Friendly in practice*. Retrieved September 12, 2023, from <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/>
- [8] World Health Organization. (2007). *Global age-friendly cities: A guide*. World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241547307>
- [9] Poonual, D., et al. (2014). *A development of healthy ageing city model*. *Journal of Health Education*, 37(126), 83–101. <https://he01.tcithaijo.org/index.php/muhed/article/download/174642/125022/493385> (In Thai)
- [10] Suwanprasop, N. (2018). *Development guidelines for an age-friendly community in physical and environmental aspects: A case study of Rangsit Municipality*. [Master's thesis, Thammasat University]. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/Download/501057/42407fd5c617cc49d54fd8ae3715a93e?Resolve_DOI=10.14457/TU.the.2018.1576 (In Thai)
- [11] Phoochinda, W., et al. (2017). *Development of environmental management model by the aging people in rural areas in Thailand*. National Institute of Development Administration. <http://164.115.27.97/digital/files/original/7ecd37f35595a6c115af-def8756893b4.pdf> (In Thai)
- [12] World Health Organization. (2015). *Measuring the age-friendliness of cities: A guide to using core indicators*. World Health Organization.

- [13] CUHK Jockey Club Institute of Ageing. (2023). *Strategies for creating an age-friendly city: Hong Kong as a case study*.
- [14] Suwanprasop, N., & Tontisirin, N. (2020). *Assessing the appropriateness of and development guidelines for an age-friendly community in physical aspect: A case study of Rangsit Municipality*. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 17(1), 157–172. <https://doi.org/10.56261/jars.v17i1.175203> (In Thai)
- [15] Thongpan, K. (2013). *Opportunities and challenges in developing an age-friendly city: Comparing three cases of Nakhon Si Thammarat, Songkhla, and Suratthani provinces*. [Master's thesis, Prince of Songkla University]. Prince of Songkla University Institutional Repository. <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/11445/1/418304.pdf> (In Thai)
- [16] Worapompong, et al. (2020). *Aging in place*. *Journal of Suvannabhummi Institute of Technology*, 6(2), 540–549. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/svittj/article/download/243795/166940> (In Thai)
- [17] Petchsawang, P. (2017). *Aging society: Consequences and suggestions from HRM perspectives*. *Journal of Thai Population Association*, 5(2), 89–91. (In Thai)
- [18] Siriprakob, P. (2017). *Lesson learned from the public management of Japan's super-aged society: Looking through three paradigms in public administration*. *Japanese Studies Journal*, 7(2), 39–61. (In Thai)
- [19] National Statistical Office. (2023). *Summary of key findings on the employment of the elderly in Thailand 2023*. Ministry of Digital Economy and Society. (In Thai)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม สำหรับส่งเสริมอาชีพ
และยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า
ชาวผ้าบ้านหนองเครือบุญ อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Development of Culturally Inspired Textile Products
to Promote Careers and Enhance the Income of the
Elderly Group, in the Ban Nong Khruea Bun Plaid
Weaving Community Enterprise,
Phachi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

มัทธนี ปราโมทย์เมือง^{1*}

Mattanee Parmotmuang^{1*}

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพฯ 10300

¹ Faculty of Architecture and Design, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, 10300, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: mattanee.p@rmutp.ac.th

(Received: April 17, 2025; Revised: July 27, 2025; Accepted: July 28, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมประเภทของที่ระลึกและของประดับตกแต่งบ้าน เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเชิงพาณิชย์ และ 2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้กลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งด้านรูปแบบ สีสัน ลวดลาย วัสดุ และกระบวนการผลิต ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยศึกษาค้นคว้า เก็บข้อมูล สัมภาษณ์ สันทนากลุ่มย่อย และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ ประธานกลุ่ม ผู้ประกอบการ ประชาชน และนักท่องเที่ยวของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าชาวม้าบ้านหนองเครือบุญ อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 50 คน ผลการวิจัย พบว่า ผ้าชาวม้าในชุมชนมีทั้งลายตารางหมากรุกดั้งเดิมและลายน้ำไหล ได้รับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบจำนวน 13 แบบ ได้แก่ กระเป๋า หมอนอิง หมวก สร้อยคอ และพวงกุญแจ การประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ใหม่จากกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.42) และการประเมินความพึงพอใจต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง 20 คน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.59) ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมที่บูรณาการกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถส่งเสริมมูลค่าทางการค้าและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอทางวัฒนธรรม ผ้าชาวม้า ถ่ายทอดเทคโนโลยี ผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to 1) create and develop prototypes of cultural textile products as souvenirs and home decorations to enhance their commercial value, and 2) transfer product design technology and innovation to the elderly group in terms of forms, colors, patterns, materials, and production processes. A mixed-methods approach was employed, consisting of documentary research, data collection, interviews, focus group discussions, and questionnaires. The sample included 50 participants comprising group leaders, entrepreneurs, local residents, and tourists of the Nong Khrua Bun village woven fabric community enterprise in Phachi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The results revealed that the identity of local textiles, namely pha khao ma (traditional Thai plaid cloth), includes checkered and flowing-water motif. Thirteen product prototypes were developed, including bags, cushion covers, hats, necklaces, and keychains. The overall satisfaction with the new products was at a high level ($\bar{X} = 4.27$, S.D.= 0.42). Moreover, the satisfaction with knowledge, technology, and innovation transfer among 20 participants was also high ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.59). These findings indicate that cultural textile product development integrated with technology and innovation transfer can promote commercial value and community economic development while empowering the elderly group with new skills.

Keywords: Product Design, Culturally Inspired Textile, Pha Khao Ma, Technology Transfer, The Elderly

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ ในปี พ.ศ.2548จนถึงปัจจุบัน มีนางเรณู สมรรคา เป็นประธานกลุ่ม ประกอบกิจการทอผ้าขาวม้าและผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม คือ ผ้าขาวม้าจากเส้นใยฝ้ายและไหมสังเคราะห์ ทั้งแบบผ้าสำเร็จรูปและแบบแปรรูปจากผ้าขาวม้า อาทิ ถุงย่าม กระเป๋าสะพาย ตุ๊กตารูปสัตว์ต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชน จุดเด่นผ้าขาวม้าจะมีสีสันสดใส หลากหลายสี เนื้อผ้านุ่ม ซึมซับเหงื่อได้ดี ผ้าทอ มีขนาดผืนใหญ่ ถือเป็นการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ (SMCE-Small and Micro Community Enterprise) เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและพอเพียงของครอบครัวชุมชน มีเป้าหมายไม่ได้เพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย [1]

จากกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง รวมถึงสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของฐานทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ให้สามารถรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมได้ เป็นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนและชุมชนให้ยั่งยืน [2] โดยผ้าขาวม้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ เป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ในชุมชน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ในการทำเครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายและการใช้งานแล้ว ยังเป็นพื้นฐานเครื่องอุปโภคบริโภคที่มีการผลิตและตกแต่ง ให้เกิดความสวยงามและมีการผลิต แปรรูป จำหน่ายในท้องถิ่น ให้เกิดการส่งเสริมอาชีพ สร้างและยกระดับรายได้ให้แก่ ครอบครัวชุมชนทางเศรษฐกิจได้ [3]

การลงพื้นที่ พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ เป็นผู้สูงอายุ มีจำนวนสมาชิก 10-15 คน อายุตั้งแต่ 45 - 65 ปีขึ้นไป โดยรวมตัวกัน เพื่อผลิตงานทอผ้าแบบวันต่อวัน ได้จำนวนมาก-น้อยแตกต่างกันในแต่ละวัน เนื่องจากผู้ทอผ้าเป็นวัยสูงอายุที่มากขึ้นทุกปี จึงมีปัญหาด้านสุขภาพ ในการทอผ้าจะใช้เวลาที่ว่างจากทำงานบ้านหลักก่อน จึงจะทอผ้าต่อได้ ผลผลิตกลุ่มส่วนใหญ่ เน้นทอผ้าแบบผืนผ้าสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีจำนวนน้อย ไม่มีพื้นฐานและขาดความถนัดในการออกแบบและตัดเย็บผลิตภัณฑ์แปรรูปสมัยใหม่ และมีตัดเย็บประดิษฐ์ปะติดยัดปักและของที่ระลึกจากผ้าทอชิ้นเล็ก ๆ บ้าง แต่ก็ยังไม่มากนัก ซึ่งเป็นรูปแบบเดิม ๆ ยิงขาดความน่าสนใจและไม่หลากหลายต่อการใช้งาน โดยเคยมีหน่วยงานราชการในพื้นที่ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนดูแลด้านการผลิต การตลาดและการจำหน่ายสินค้าให้บ้าง แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับทางการตลาดของลูกค้าไม่มากนัก จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ร่วมกันในพื้นที่ชุมชน พบว่า ประธานกลุ่ม ผู้ประกอบการร้านค้ามีความสนใจและต้องการให้พัฒนาด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมอย่างผ้าขาวม้าให้ร่วมสมัยมากขึ้น มีการใช้งานที่หลากหลาย เข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่กว้างขวางขึ้น ทั้งช่วงอายุ รูปแบบและสามารถใช้งานได้หลายโอกาสขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการเข้าไปพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้นวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านรูปแบบ สีสัน ลวดลาย วัสดุและกระบวนการผลิต เข้ามาใช้ในการพัฒนารูปแบบใหม่ให้แก่ผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมจากผ้าขาวม้าทอมือ ให้เกิดความสวยงาม เกิดประสิทธิภาพในการใช้

งานได้อย่างเหมาะสมแก่ทุกช่วงวัยได้มากขึ้น โดยตั้งศักยภาพกลุ่มผู้สูงอายุในกลุ่มและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด ออกแบบ สร้างและผลิตต้นแบบงานผลิตภัณฑ์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดคุณค่าทั้งด้านประโยชน์ใช้งานและคุณค่าด้านความงามควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม ตรงตามความต้องการของชุมชน ผู้ประกอบการและผู้บริโภค ซึ่งทางอ้อมจะเกิดขวัญกำลังใจแก่กลุ่มผู้สูงอายุในกลุ่มทอผ้า ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกตนเองมีคุณค่าในการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้ดี มีสุขภาพจิตใจที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านกิจกรรมที่ทำงานร่วมกันจากโครงการวิจัยนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม ประเภทของที่ระลึกและประดับตกแต่งบ้านในการเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์
2. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากการพัฒนางานออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมสำหรับส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Approach) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ สัมภาษณ์ สันทนากลุ่มย่อยและแบบสอบถาม ส่วนวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์และการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประธานกลุ่มฯ ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าชุมชน ประชาชนและนักท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าชาวมาบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 58 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานกลุ่มฯ ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าชุมชน ประชาชนและนักท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าชาวมาบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 50 คน ใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan [4] สำหรับประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์

2. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

- 2.1 แบบสำรวจการลงพื้นที่วิจัย (Survey)
- 2.2 แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview)
- 2.3 แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)
- 2.4 แบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจ (Satisfaction Questionnaire)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source of Data) ส่องหนังสือติดต่อประสานงานกับบุคคล ชุมชน หน่วยงานราชการพื้นที่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ประเภททุติยภูมิจากเอกสาร หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิหรือข้อมูลเชิงพื้นที่ ขอความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ประธานกลุ่มฯ ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้า ประชาชนและนักท่องเที่ยว หน่วยงานราชการในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการเก็บข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์ สันทนากลุ่มย่อยและแบบสอบถาม

3.3 การลงสำรวจพื้นที่วิจัย (Survey) สำรวจสภาพพื้นที่ปัจจุบัน สัมภาษณ์ ความเป็นมาของกลุ่มฯ อัตลักษณ์ท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม (ผ้าขาวม้าทอมือ) ที่มีการผลิตและจำหน่ายของ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พร้อมบันทึกภาพถ่ายประกอบการเก็บข้อมูล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ (Structured Interview) ผู้วิจัยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการของการสนทนากลุ่มย่อย

3.5 การจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจะร่วมสนทนากับประธานกลุ่มฯ ตัวแทนผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 20 คน โดยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย เป็นแบบสอบถามรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ และเป็นผู้คอยจุดประเด็นการสนทนา เพื่อให้เกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาได้ ช่วยให้สามารถศึกษาและสังเกต พฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ สามารถซักถามแบบเจาะลึก สังเกต โดยนำผลวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ มาอภิปรายผลในความต้องการของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม (ผ้าขาวม้าทอมือ) จากกลุ่มตัวอย่าง นำอัตลักษณ์มาใช้สร้างให้เกิดการจดจำได้

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจ (Satisfaction Questionnaire) ทั้งการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์และต่อการจัดกิจกรรมถ่ายทอด องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น จากการลงพื้นที่สำรวจ ของข้อมูลสภาพบริบทพื้นที่ อัตลักษณ์ ท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของผ้าขาวม้าทอมือ ที่มีการผลิตและจำหน่ายของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้าน หนองเครือบุญ มีการสัมภาษณ์ สันทนากลุ่มและแบบสอบถาม เพื่อยืนยันข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ในการ พิจารณาข้อมูลประกอบให้สมบูรณ์ขึ้นเพื่อนำไปสู่กระบวนการกำหนดแนวคิดและแนวทางการออกแบบภาพร่าง การสร้างและผลิตต้นแบบ

4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์และอภิปรายผลตามกรอบ แนวคิดการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการรายงานผลเชิงพรรณนา

4.3 การวิเคราะห์จากการบันทึกภาพถ่ายของบริบทพื้นที่วิจัยภายในชุมชนที่แสดงอัตลักษณ์ ท้องถิ่น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เป็นแนวทางการออกแบบ

4.4 การวิเคราะห์แบบสอบถามความต้องการเบื้องต้น ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทาง วัฒนธรรม จากประธานกลุ่มฯ ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าชุมชน ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานราชการ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกำหนดแนวคิดและแนวทางกระบวนการออกแบบ ใช้แนวคิด การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน

4.5 การวิเคราะห์กระบวนการสร้างและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม (ผ้าขาวม้า ทอมือ) ให้เกิดคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอยในการใช้งานและคุณค่าทางความสวยงามควบคู่กัน ให้เกิดความ

เหมาะสม ก่อนการสร้างต้นแบบผลงาน โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน

4.6 การวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ผลิตภัณฑ์และความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ประเมินผลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง และมีการสรุปผล พร้อมตารางประกอบคำอธิบาย ด้วยวิธีเขียนแบบเชิงพรรณนา (เชิงวิเคราะห์) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) และอภิปรายผลประกอบตาราง มีผลประเมิน 5 ระดับความพึงพอใจ

5. การสรุปผลและนำเสนอผลข้อมูล แบบเชิงพรรณนา (เชิงวิเคราะห์) ประกอบตารางพร้อมคำอธิบาย จากการสร้างและการผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความถูกต้อง เหมาะสมและแม่นยำ

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

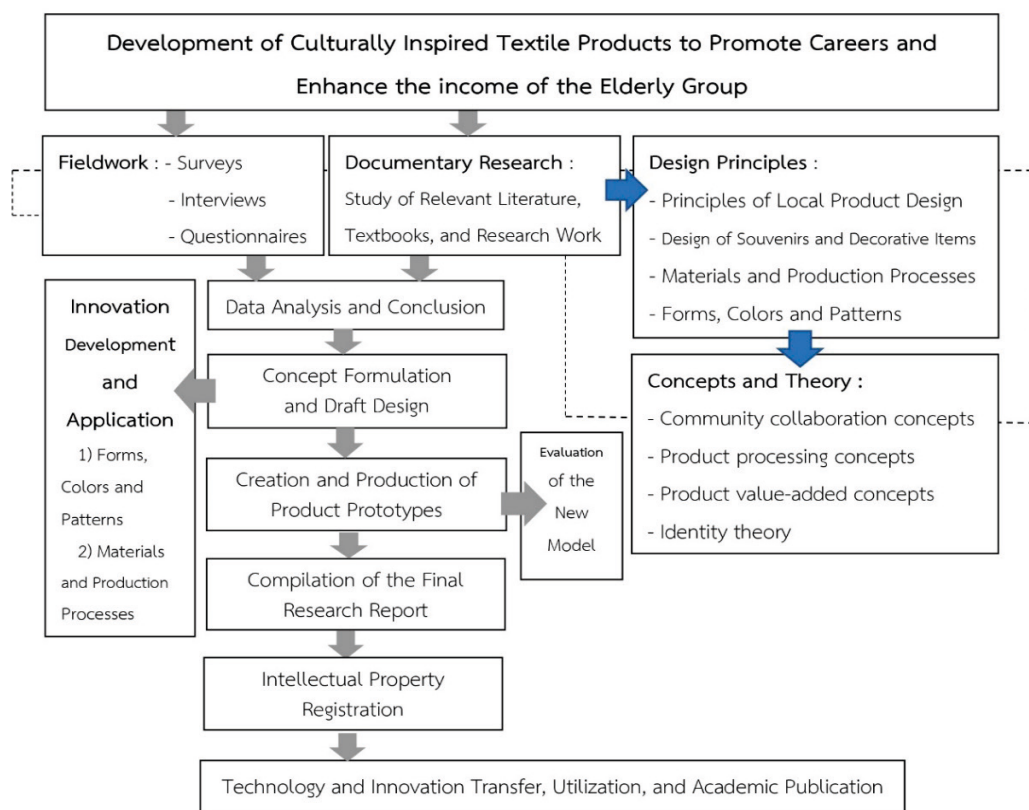

Figure 1. Research Conceptual Framework

Source: Created by the Author

สรุปผล

1. สรุปผลการศึกษา การออกแบบ การพัฒนาและการสร้างและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการลงพื้นที่ สํารวจ สอบถาม โดยการมีส่วนร่วมของคณภายในชุมชนและจัดกิจกรรมสนทนา กลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) (Figure 2) กับประธานกลุ่มฯ ตัวแทนผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้า ตัวแทนจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 20 คน พบว่า มีนางเรณู สุมรรคา เป็นประธานกลุ่ม มีจำนวน สมาชิก 10-15 คน อายุเฉลี่ยตั้งแต่ 45-65 ปีขึ้นไป โดยรวมตัวกันนในชุมชน เพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ สิ่งทอทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผ้าขาวม้า มี 2 ลักษณะ คือ ผ้าขาวม้าลายตารางหมากรุกแบบดั้งเดิมและผ้าขาวม้า ลายนํ้าไหล ผลิตภัณฑ์หลัก ๆ คือ ผ้าผืนสำเร็จรูป และมีแปรรูปเป็นเครื่องแต่งกาย กระเป๋า ตุ๊กตาหรือของที่ระลึก [5] ซึ่งรูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมยังขาดความน่าสนใจและไม่มีความหลากหลายต่อการใช้งาน อันอาจเกิดจากการกาลเวลา ที่ผลิตผ่านมานานพอสมควรแล้ว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมใหม่ ตามหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมของคณภายในชุมชน แนวคิดการแปรรูป ผลิตภัณฑ์และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้ข้อสรุปที่ว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ต้องการให้นํ้า “ผ้าขาวม้า” ที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น มาใช้ผลิตเป็นวัตถุดิบหลักในการพัฒนารูปแบบใหม่ที่คู่ร่วมสมัย หลากหลายต่อการใช้งานได้หลายโอกาส ผู้สูงอายุสามารถผลิตจริงได้ เพื่อช่วยส่งเสริมอาชีพและยกระดับ รายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชนได้

Figure 2. Survey and Focus Group

Source: Created by the Author

1.1 การศึกษา การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม

กลุ่มทอผ้า มีความต้องการต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประเภทของที่ระลึกและประดับตกแต่ง บ้านรูปแบบต่าง ๆ ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเชิงพาณิชย์ ต้องสามารถผลิตและจำหน่ายใช้งานได้จริงอย่างหลากหลายโอกาสในชีวิตประจำวันให้แก่ักท่องเที่ยว กลุ่มผู้มาเยือน หน่วยงานราชการและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกท้องถิ่นที่มาศึกษาดูงาน จากหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านรูปแบบ สีสําน ลวดลาย วัสดุและ กระบวนการผลิต มาใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.1.1 ด้านรูปแบบ

ในการออกแบบและพัฒนารูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม จะเน้นที่ความ หลากหลายต่อการใช้งาน ใช้ได้หลาย ๆ โอกาส สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ คู่ร่วมสมัย มีขนาดเล็กและ ขนาดใหญ่จึงเหมาะกับการซื้อไปใช้งานเองและจำหน่ายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ผู้มาเยือน ได้แก่ กระเป๋าต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย เช่น สร้อยคอ หมวก, หมอนอิง, กอลัง/ ซองใส่กระดาษทิชชู, ถุงผ้าใส่แก้ว/ กระบอกน้ำ, พวงกุญแจดอกไม้ เป็นต้น

1.1.2 ด้านสีสันทน ลวดลาย

อัตลักษณ์สีจากธรรมชาติของผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า ได้แก่ สีดำ จากผลลูกเกลือ, สีแดง จากแก่นฝาง, สีคราม จากรากและใบของต้นคราม, สีเหลือง จากแก่นขนุน, สีเขียว จากเปลือกสมอ, สีส้มอิฐ จากเปลือกประตูและสีชมพู จากต้นฝาง [3] ซึ่งสีที่ได้จะดูจัด สีไม่ค่อยเข้มนัก ผู้ย้อมต้องมีประสบการณ์พอสมควร ใช้เวลานานและมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และการใช้สีสังเคราะห์ ที่มีสีสันทนที่สดใส สีเข้มกว่า ใช้เวลาย้อมไม่นาน ราคาไม่แพงนัก แต่อาจมีสารเคมีที่ไม่ดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางกลุ่มฯ ก็ใช้สีทั้ง 2 ลักษณะผสมกันไปขึ้นอยู่กับผู้บริโภคจะเลือกซื้อ (Figure 3)

อัตลักษณ์ลวดลายของผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า ได้แก่ ผ้าฝ้ายลายตารางหมากรุกแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นตารางสี่เหลี่ยม มีลวดลายคละสลับกันไป 2-3 สีและลายอัตลักษณ์ คือ “ลายน้ำไหล” ซึ่งเกิดจากเทคนิคการมัดย้อมสีเส้นด้าย ก่อนนำไปทอจะใช้เชือกปอมัดด้ายให้ห่างกันประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร หรือตามความเหมาะสม นำด้ายที่มัดเสร็จแล้วไปย้อมเป็นสีต่าง ๆ แกะเชือกที่มัดออก ผึ่งให้แห้งนำมาทอ สลับสีกันจะได้ลายผ้าเป็นริ้วคล้ายลายน้ำไหล [3]

Figure 3. Traditional Checked-Pattern (Left) and Flowing-Water Motif “Pha Khao Ma” (Right)

Source: Created by the Author

1.1.3 ด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต

ผ้าขาวม้า ทอจากเส้นใยฝ้ายและเส้นไหมสังเคราะห์ ในการออกแบบ สร้างและผลิตต้นแบบ ใช้วัสดุหลักคือ “ผ้าขาวม้า” จากอัตลักษณ์ท้องถิ่น 2 ลักษณะ คือ แบบลายตารางหมากรุกแบบดั้งเดิม และแบบลายน้ำไหล ผ้ามีสีสันทนหลากหลาย ที่ผลิตและจำหน่ายเองของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้า บ้านหนองเครือบุญ และใช้วัสดุรอง เป็นผ้าชนิดต่าง ๆ เช่น ผ้าฝ้ายสีพื้น ผ้าขาว ผ้าลูกไม้ ระบาย ลูกไม้และวัสดุตกแต่งอื่น ๆ ให้ดูแตกต่าง ตามความชอบของแต่ละบุคคล ส่วนกระบวนการผลิต จะใช้แนวความคิดร่วมมือของคนภายในชุมชนกำหนดแนวคิด แนวทางออกแบบเบื้องต้นจากนั้นทีม จะทำการสร้างแพทเทิร์น และผลิตต้นแบบเบื้องต้น แล้วจัดฝึกอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีการผลิตให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้สนใจภายในพื้นที่วิจัย

1.2 แนวคิด ออกแบบและพัฒนาแบบร่าง การสร้างและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม (ผ้าขาวม้า)

1.2.1 กระเป๋าสะพาย ได้แรงบันดาลใจจากเส้นของสายน้ำ จุดเด่นเป็นลักษณะกระเป๋าสะพายหลังคล้ายเป้ มีหูจับหัว สามารถคล้องหรือกางออกได้ คล้ายทรงกระเป๋าสื่อปึง ใช้วัสดุหลักเป็น

ผ้าขาวม้าลายน้ำไหล โทนสีฟ้าน้ำเงินและผ้าฝ้ายพื้นสีน้ำเงินกรมท่า ทำให้งานดูมีมิติ มีชิปชุดด้านใน มีการผูกชอบด้วยผ้าพื้นสีดำและใช้สายหนังสีดำ ช่วยตกแต่งให้งานดูร่วมสมัยมากขึ้น (Figure 4)

Figure 4. Shoulder Bag Prototype

Source: Created by the Author

1.2.2 กระเป๋าสะพายข้าง ได้แรงบันดาลใจจากเส้นของสายน้ำที่ไหลมาบรรจบกัน จุดเด่นเป็นลักษณะกระเป๋าที่มีสายสะพายข้าง สามารถถอดและเก็บแยกสายได้ เป็นสายหนังสีดำ มีหูจับหัวได้ คล้ายทรงกระเป๋าซอปปิง ใช้วัสดุหลักเป็น ผ้าขาวม้าลายตารางหมากรุก โทนสีขาว ดำและใช้ผ้าฝ้ายพื้นสีดำ ทำให้งานดูมีมิติ มีชิปชุดด้านใน มีการผูกชอบด้วยผ้าพื้นสีดำและใช้หมุดโลหะ สีส้มดำ ติดตกแต่งบนกระเป๋า ทำให้งานมีความร่วมสมัยมากขึ้น (Figure 5)

Figure 5. Shoulder Bag Prototype

Source: Created by the Author

1.2.3 กระเป๋าใส่ไอแพด จุดเด่นเน้นความเรียบง่าย เป็นลักษณะทรงถือและมีสายคล้องมือ เป็นสายหนัง สีน้ำเงิน ใช้วัสดุหลักเป็น ผ้าขาวม้าลายน้ำไหล โทนสีฟ้าน้ำเงิน มีผูกชอบด้วยผ้าหนังสีน้ำเงิน ให้แข็งแรงขึ้น (Figure 6)

Figure 6. iPad Case Prototype
Source: Created by the Author

1.2.4 หมวก จุดเด่นเน้นความเรียบง่าย ใส่ได้หลายโอกาส เป็นแบบครึ่งใบ ใช้วัสดุหลักเป็นผ้าขาวม้าลายน้ำไหล โทนสีฟ้าน้ำเงิน ด้านหลังเป็นสายหนังสีน้ำเงิน ปรับระดับได้ (Figure 7)

Figure 7. Cap Prototype
Source: Created by the Author

1.2.5 สร้อยคอ ได้แรงบันดาลใจจากเส้นสายน้ำ คลื่นน้ำ จุดเด่นเป็นลักษณะสร้อยคล้องคอ ติดกระดุมด้านหลัง คล้ายเน็คไท เป็นการจับจีบ คล้ายการซ้อนผ้า ทับกันไปมาให้เหมือนลักษณะสายน้ำ ใช้วัสดุหลักเป็น ผ้าขาวม้าลายน้ำไหล โทนสีฟ้าน้ำเงินและผ้าฝ้ายพื้นสีน้ำเงินกรมท่า ใช้หมุดโลหะ สีทอง และโทนสีม่วงและสีขาว ใช้กระดุมสีทอง ระบายลูกไม้สีขาว ติดตกแต่งบนสร้อยคอ ทำให้งานดูมีมิติและงานดูอ่อนหวาน หูหราชั้น (Figure 8)

Figure 8. Necklace Prototype
Source: Created by the Author

1.2.6 หมอนอิง ได้แรงบันดาลใจจากตัวแทนของคู่หนุ่มสาว ที่ต้องการให้หันกลับมาใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น จุดเด่นต้องการออกแบบที่ดูร่วมสมัยขึ้น โดยดึงเอาการแต่งกายที่เป็นสากลเข้ามาประยุกต์ในการออกแบบ เพื่อให้เกิดความสวยงามและน่าสนใจมากขึ้น โดยการใช้งาน หมอนอิงอาจใช้ในห้องรับแขกหรือประดับตกแต่งในบ้านได้ ใช้วัสดุหลักเป็น ผ้าขาวม้าลายน้ำไหล โทนสีฟ้าน้ำเงิน และผ้าฝ้ายพื้นสีน้ำเงินกรมท่าและสีขาว และใช้ผ้าลูกไม้สีขาว มุกกลมสีขาว ติดตกแต่งบนหมอนอิง ทำให้งานอ่อนหวาน ละมุนมากขึ้น (Figure 9)

Figure 9. Cushion Prototype

Source: Created by the Author

1.2.7 กล่อง/ ซองใส่กระดาษทิชชู ได้แรงบันดาลใจจากกล่องของขวัญ ที่ใช้ในโอกาสพิเศษ หรือซื้อเป็นของที่ระลึกได้ จุดเด่นเน้นที่การจับหิ้วหรือพกพาได้สะดวก ใช้ได้ในสถานที่ต่าง ๆ ใช้วัสดุหลักเป็น ผ้าขาวม้าแบบตาหมากรุก โทนสีแดงและสีขาว ติดประดับโบว์และใช้ผ้าฝ้ายสีน้ำตาล ลูกปัดกลมสีขาวติดตกแต่ง ทำให้งานอ่อนหวานขึ้น (Figure 10)

Figure 10. Tissue Box Prototype

Source: Created by the Author

1.2.8 กระเป๋า/ถุงผ้าใส่โทรศัพท์ ได้แรงบันดาลใจจากถุงหิ้ว เหมาะกับเป็นของฝาก ของที่ระลึกได้ จุดเด่นเน้นที่การพกพาได้ง่าย สะดวก ขนาดไม่ใหญ่ ใส่ในหู 가방/กระเป๋างาน ใช้วัสดุหลักเป็น

ผ้าขาวม้าแบบตาหมากรุก โทนสีแดงและสีขาว กุญชขอบด้วยผ้าพื้นสีแดง ติดมุกกลมสีครีม ติดประดับดอกไม้ผ้า ทำให้งานอ่อนหวานขึ้น (Figure 11)

Figure 11. Phone Bag/Cloth Bag Prototype

Source: Created by the Author

1.2.9 พวงกุญแจดอกไม้ได้แรงบันดาลใจจากดอกไม้ ที่เปรียบกับกลุ่มผู้สูงอายุ/ผู้หญิงที่เป็น ผู้ทอผ้า เหมาะกับเป็นของฝาก ของที่ระลึกได้ จุดเด่นมีขนาดเล็ก ใช้เศษผ้าขาวม้ามาประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ วัสดุหลัก เป็น ผ้าขาวม้าแบบตาหมากรุก โทนสีแดงและสีขาว กุญชขอบด้วยผ้าพื้นสีน้ำตาล ติดลูกปัดกลมสีต่าง ๆ ทำให้งานดูอ่อนหวานขึ้น (Figure 12)

Figure 12. Flower Keychain Prototype

Source: Created by the Author

1.2.10 ถุงใส่แก้ว/กระบอกน้ำ ได้แรงบันดาลใจจากถุงหิ้ว หูหิ้วสำหรับใส่ของ เหมาะเป็น ของฝาก ของที่ระลึกได้ จุดเด่นเน้นที่การพกพาได้ง่าย สะดวก ขนาดไม่ใหญ่ ใช้เศษผ้าขาวม้ามาประดิษฐ์เป็น ผลิตภัณฑ์ ใช้วัสดุหลัก เป็น ผ้าขาวม้าแบบตาหมากรุก โทนสีแดง สีม่วงและสีขาว ติดลูกไม้ ลูกปัด กระดุมสี ทำให้งานดูอ่อนหวานขึ้น (Figure 13)

Figure 13. Cloth Bag for Glasses Prototype

Source: Created by the Author

2. การถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมการพัฒนางานออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ การถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม เป็นการบูรณาการนวัตกรรมทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านรูปแบบ สี สัน ลวดลาย วัสดุและกระบวนการผลิต เป็นกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการของกลุ่มผู้สูงอายุของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้สนใจในพื้นที่วิจัย ทั้งผู้ชายและผู้หญิง จำนวน 20 คน อายุระหว่าง 41-60 ปีขึ้นไป โดยจัดกิจกรรมฯ ความต้องการและแนวคิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน จำนวน 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1) ความรู้และเทคนิคการสร้างงานต้นแบบบรรจุภัณฑ์แบบพึ่งพาตนเอง และ กิจกรรมที่ 2) การพัฒนาและสร้างงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม ประเภทผ้าขาวม้า ซึ่งชุมชนมีความสนใจและตั้งใจเรียนรู้อย่างดี สามารถสรุปผลกิจกรรม ดังนี้ (Figure 14)

กิจกรรมที่ 1) การให้ความรู้และถ่ายทอดเทคนิคสร้างงานต้นแบบบรรจุภัณฑ์แบบพึ่งพาตนเอง โดยฝึกปฏิบัติเทคนิคการพิมพ์สกรีนเบื้องต้น มีตราโลโก้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ให้พิมพ์ลงบนถุงผ้า ด้วยสี 2-3 สี เป็นบรรจุภัณฑ์ที่นำผ้าแคนวาสและผ้าทอมือในชุมชนมาใช้สร้างสรรค์งานและประยุกต์ใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ ใส่สินค้าเพื่อจำหน่ายของกลุ่มฯ ได้ ทั้งยังประยุกต์ใช้ในการสร้างลวดลายบนผลิตภัณฑ์แปรรูปประเภทต่าง ๆ โดยมีผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาเรียนรู้และมีการต่อยอดองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติงานให้แก่ลูกบ้านตนเอง เพื่อประยุกต์ใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ อาทิ การพิมพ์สกรีนเสื้อกีฬาในชุมชน ที่มีจำนวนไม่มาก นำการผสมผสานลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นลงไป ซึ่งช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายหรือเป็นแนวทางจัดกิจกรรมให้แก่หน่วยงานอื่นที่เข้ามาศึกษาดูงานได้

กิจกรรมที่ 2) เป็นการฝึกปฏิบัติการสร้างและผลิตต้นแบบถุงผ้าใส่แก้ว/กระบอกน้ำ มุ่งเน้นที่การใช้งาน ความสวยงาม นำทรัพยากรท้องถิ่นที่มีมาผสมผสานและนำความรู้ นวัตกรรมในการออกแบบด้านรูปแบบ สี สัน ลวดลาย วัสดุและกระบวนการผลิต, สร้างแพทเทิร์น ตัดเย็บและประดับตกแต่งงานพื้นผ้าเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการร่วมกัน ให้เกิดทักษะและพัฒนาฝีมืองานให้ดีขึ้นและสามารถทำงานได้จริง ให้ส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้กลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งยังช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าแก่ผลิตภัณฑ์ (ผ้าขาวม้า ในเชิงพาณิชย์ จากการผลิตและทดลองวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดได้จริง

Figure 14. Technology and Innovation Transfer

Source: Created by the Author

3. การประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์และความพึงพอใจการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

Table 1 Satisfaction of Evaluation with New Product Designs

Satisfaction of Evaluation with New Product Designs	N = 50			
	$\bar{X}$	S.D.	Meaning	Level
1. Function : Usage				
1.1 The product structure is strong and durable.	4.34	0.48	High	1
1.2 The product is compact and easy to handle.	4.12	0.33	High	4
1.3 The product is simple and easy to use.	4.06	0.51	High	5
1.4 The product proportions are suitable for practical use.	4.28	0.45	High	2
1.5 The product is feasible for actual production and use.	4.24	0.43	High	3
Total	4.20	0.44	High	
2. Creativity and Aesthetics : Color, Pattern				
2.1 The design is creative and contemporary.	4.22	0.42	High	4
2.2 The color scheme is attractive and eye-catching.	4.36	0.48	High	2
2.3 The layout and placement of patterns are appropriate and visually appealing.	4.42	0.50	High	1
2.4 The design reflects local identity and is memorable.	4.28	0.45	High	3
Total	4.32	0.46	High	

Table 1 Satisfaction of Evaluation with New Product Designs (continue)

Satisfaction of Evaluation with New Product Designs	N = 50			
	$\bar{X}$	S.D.	Meaning	Level
3. Material Appropriateness				
3.1 Used are appropriate, aesthetically pleasing, and functional.	4.38	0.49	High	2
3.2 Overall, it effectively promotes occupations and enhances the income of the elderly group.	4.48	0.50	High	1
Total	4.43	0.49	High	
4. Production Process				
4.1 The production tools and equipment are complete and easy to use.	4.14	0.35	High	2
4.2 The production process is simple and not complicated.	4.10	0.30	High	3
4.3 The Overall product design and development effectively promote occupations and improve the income of the elderly group.	4.20	0.40	High	1
Total	4.14	0.35	High	
Sub Total	4.27	0.42	High	

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน พบว่า มีผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม (ผ้าขาวม้า) จากการบูรณาการนวัตกรรมด้านรูปแบบ สี สัน ลวดลาย วัสดุ และกระบวนการผลิตของวิสาหกิจ -ชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความพึงพอใจต่อรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์ฯ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.27 ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.42) และรายข้อ มีความพึงพอใจ ด้านที่ 3 คือ “วัสดุ” มีความพึงพอใจอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.43 ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.49) และข้อ 3.2 ที่ใช้วัสดุหลักและวัสดุรองในการผลิตได้เหมาะสม สอดคล้องกับวัสดุที่มีในพื้นที่วิจัยได้ดี (Table 1)

Table 2 Satisfaction with the Organization of Activities to Knowledge Transfer, Technology and Innovation in Product Design

Satisfaction with the Organization of Activities to Knowledge Transfer	N = 20			
	$\bar{X}$	S.D.	Meaning	Level
1. Instructor Preparedness				
1.1 The instructor was well-prepared.	4.55	0.58	The most	1
1.2 The instructor effectively transferred technology and innovation.	4.53	0.59	High	2
1.3 The instructor explained the content clearly and to the point.	4.45	0.53	High	3
1.4 The instructor used appropriate and easy-to-understand language.	4.45	0.53	High	3
1.5 The instructor provided guidance and answered questions effectively.	4.41	0.54	High	5
1.6 The training materials were suitable and relevant.	4.20	0.68	High	6
Total	4.43	0.57	High	
2. Place / Time / Food				
2.1 The training venue was clean and appropriate.	4.24	0.66	High	3
2.2 The audiovisual equipment was adequate and functional.	4.16	0.64	High	4
2.3 The training duration was appropriate.	4.54	0.49	The most	1
2.4 The food provided was suitable.	4.39	0.66	High	2
Total	4.31	0.60	High	
3. Participant Learning : Knowledge				
3.1 Knowledge before the training.	4.04	0.76	High	6
3.2 Knowledge after the training.	4.45	0.53	High	2
3.3 Ability to correctly select appropriate training materials and tools.	4.41	0.54	High	3
3.4 Ability to explain the training details.	4.24	0.66	High	5
3.5 Ability to synthesize ideas for systematic work development.	4.40	0.56	High	4
3.6 Overall satisfaction with the training program.	4.58	0.55	The most	1
Total	4.35	0.60	High	

Table 2 Satisfaction with the Organization of Activities to Knowledge Transfer, Technology and Innovation in Product Design (continue)

Satisfaction with the Organization of Activities to Knowledge Transfer	N = 20			
	$\bar{X}$	S.D.	Meaning	Level
4. Application				
4.1 Ability to apply the acquired knowledge in practice.	4.24	0.66	High	1
4.2 Able to disseminate and transfer the acquired Knowledge to others or the community.	4.18	0.65	High	3
4.3 Able to provide consultation or guidance to colleagues.	4.20	0.68	High	2
4.4 Confident and capable of applying the acquired knowledge.	4.20	0.68	High	2
Total	4.20	0.66	High	
Sub Total	4.32	0.59	High	

จากตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน พบว่า มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม (ผ้าขาม้า) ด้วยการนำนวัตกรรมทางด้านรูปแบบ สี สัน ลวดลาย วัสดุและกระบวนการผลิตมาใช้สำหรับส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาม้าบ้านหนองเรือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความพึงพอใจที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.32 ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.59) และรายข้อ มีความพึงพอใจ ด้านที่ 1 คือ “วิทยากร” มีความพึงพอใจที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.43 ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) และข้อ 1.1 ของด้านการเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากรทั้งความรู้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมมือของคนภายในชุมชน มีความพึงพอใจที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55 ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.58) (Table 2.)

การอภิปรายผล

1. การวิจัยนี้ เป็นแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Approach) ทั้งวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ สํารวจ สัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อยและแบบสอบถาม แล้วมาวิเคราะห์ผล พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม สำหรับส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาม้าบ้านหนองเรือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการนำอัตลักษณ์ท้องถิ่น คือ ผ้าขาม้า ลายตารางหมากรุกแบบดั้งเดิมและลายน้ำไหลมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจแนวคิด ออกแบบร่างและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนภาพลักษณ์ของชุมชนและคุณค่าของการสืบทอดภูมิปัญญาจากอดีต ตามแนวคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น [6] โดยบูรณาการนวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้านรูปแบบ สี สัน ลวดลาย วัสดุและกระบวนการผลิตของทีมงานผู้วิจัยเป็นหลัก การออกแบบร่าง สร้างแพทเทิร์น และผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในรูปแบบการฝึกอบรมให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้สนใจในพื้นที่วิจัย สำหรับใช้สร้างงาน ส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้

2. การออกแบบ สร้างและผลิตต้นแบบของผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม เป็นการวิเคราะห์ผล ข้อมูลด้านต่าง ๆ พิจารณาจากหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้เกิดผล 1) คุณค่าด้าน ประโยชน์ใช้สอย เพื่อสนองความต้องการใช้งานได้หลากหลายรูปแบบ ครอบคลุม ผลิตได้จริง ใช้งานได้จริง ของผู้ประกอบการและกลุ่มตัวอย่าง ตามแนวทางการออกแบบและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ [7] ที่สำคัญ คือ กลุ่ม ผู้สูงอายุและผู้ที่จะเตรียมเข้าสู่ผู้สูงอายุ ต้องทำและผลิตได้ด้วย และ 2) คุณค่าด้านความงาม ทั้งรูปแบบ สี สัน ลวดลาย ทั้งเลือกวัสดุและกระบวนการผลิตของออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประเภทของที่ระลึกและ ของประดับตกแต่งบ้าน จำนวน 13 ผลงาน ได้แก่ กระเป๋าต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย เช่น สร้อยคอ หมวก, หมอนอิง, กล้อง/ซองใส่กระต่ายทิชชู, ถุงผ้าใส่แก้ว/กระบอกน้ำ, พวงกุญแจดอกไม้ เป็นต้น ตอบสนองความต้องการ ตัดสินใจ การปฏิบัติงาน รับผลประโยชน์และการประเมินผลของแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในชุมชน [8] เพื่อเป็นแนวทางเพิ่มทักษะและประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีความสนใจในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง

3. การประเมินความพึงพอใจต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 20 คน โดยภาพรวมของการจัดกิจกรรมฯ มีความพึงพอใจ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.32 ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.59) ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจ กระตือรือร้นในการ เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม แต่อาจมีติดขัดบางขั้นตอนของการปฏิบัติงานที่อาจดูซับซ้อนและทำงานได้ช้า เนื่องจาก ปัญหาสภาพร่างกายของผู้สูงอายุและการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จากการบูรณาการ นวัตกรรมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอทางวัฒนธรรม สำหรับส่งเสริมอาชีพและยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จากกลุ่มตัวอย่าง 50 คน โดยภาพรวม มีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.27 ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.42) ซึ่งมีความพึงพอใจมาก ในการนำวัตถุดิบ คือ “ผ้าขาวม้า” มาสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลาย สวยงาม ได้อย่างดี โดยวิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% [4]

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการออกแบบและพัฒนางานผลิตภัณฑ์ รูปแบบมีความหลากหลาย แต่บางอย่างอาจดูทั่วไป ตามท้องตลาดอาจใช้วิธีประดิษฐ์ตกแต่งผลงานลงไปเพิ่มเติมที่ดูแปลกตาขึ้นและเพิ่มเติมแนวทางการออกแบบ เครื่องแต่งกาย ได้แก่ ชุดเสื้อผ้า ที่แสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น สำหรับเป็นทางเลือกใช้ในการผลิตและจำหน่าย ในองค์กร หน่วยงานราชการต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนการแต่งกายด้วยผ้าไทยและศึกษา สภาพปัญหาทางการตลาดร่วมด้วย

2. ด้านกระบวนการผลิตของผลิตภัณฑ์ อาจมีความซับซ้อนบ้างในบางขั้นตอน/กระบวนการผลิต อยากให้มีการผลิตสื่อประกอบการปฏิบัติงานแก่กลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่สนใจได้ยืมดูคู่มือใหม่ กรณีที่ลืมหรือ จำขั้นตอนการปฏิบัติไม่ได้

3. อาจมีหน่วยงานราชการภายในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม ร่วมกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านหนองเครือบุญ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัด พระนครศรีอยุธยาและทีมงานวิจัย เพื่อนำไปขยายผลในการผลิตและจำหน่ายเชิงพาณิชย์ให้แก่พื้นที่ได้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

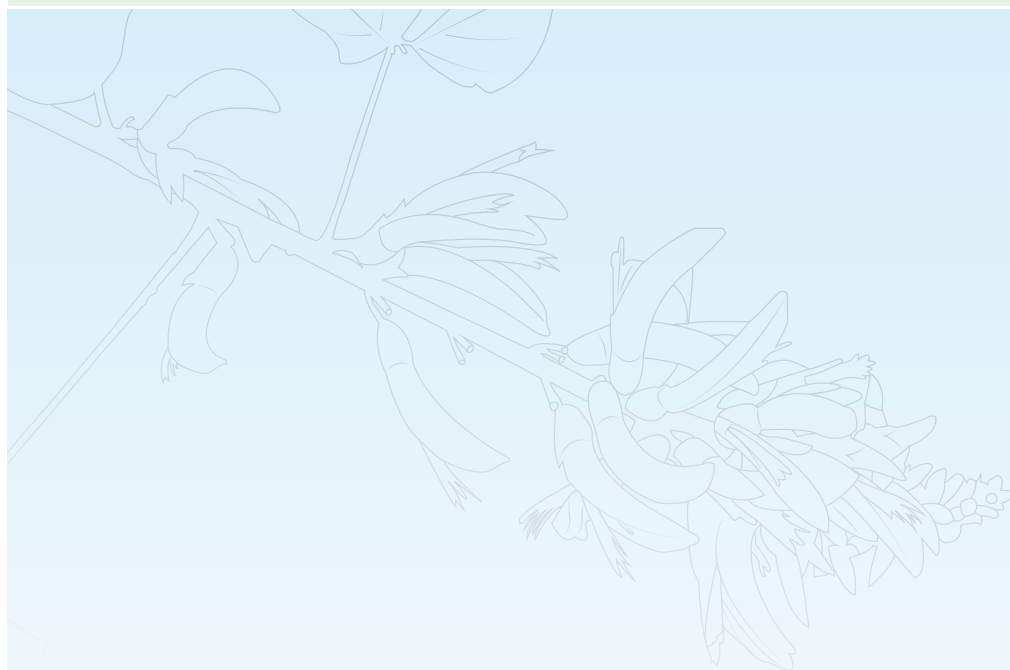
การวิจัยนี้ ขอขอบพระคุณ “มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร” ที่เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำโครงการวิจัยและได้รับการจัดสรรงบประมาณผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ส่วนงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 และขอขอบคุณประธานกลุ่มฯ ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายในพื้นที่วิจัยของตำบลหนองน้ำใส อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดจนดูแลให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี สิ่งใดที่เกิดการตกหล่นบกพร่อง ต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ “ขอขอบพระคุณค่ะ”

References

- [1] Phongphit, S., & Chanhong, S. (2014). *Things you should know about community enterprises* (2nd ed.). Community Enterprise Promotion Institute.
- [2] The Secretariat of the Cabinet. (2024, April 22). *National development framework according to the 20-year national strategy*. https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- [3] Phachi District Office. (2023). *Information in Nong Nam Sai Subdistrict, Phachi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province*.
- [4] Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- [5] Nong Nam Sai Subdistrict Administrative Organization. (2024, August 15). *Community products*. <https://nongnumsai.go.th/public/list/data/index/menu/1171>
- [6] Wanichkorn, A. (2016). *Local product design*. Chulalongkorn University Press.
- [7] Sunthoncharoenon, W. (2024, September 20). *Creating a creative product or service isn't as difficult as you might think*. AMEX Team. <http://www.amexteam.com/resources/helper/editor/Upload/knowledge/1/01.pdf>
- [8] Cohen, A. R., & Uphoff, N. (1980). *Effective behavior in organizations*. Richard D. Irwin, Inc.

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา
Ethical Behavior and Performance of
Village Committee, Rattaphum District, Songkhla Province

ฤชดา เทพยากุล^{1*} และวงศ์ศิวัชชาต ชูหนู²
Ruechuta Tepayakul^{1*}, and Wongsiwachart Chunu²

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

² ที่ทำการปกครองอำเภอรัตถุมิ สงขลา 90180

¹ Department of Public Administration, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University, Songkhla, 90112, Thailand

² Rattaphum District Administration Office, 90180 Thailand

* Corresponding author: E-mail address: jane8461@gmail.com

(Received: April 23, 2025; Revised: August 19, 2025; Accepted: September 5, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ คณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา 265 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสามารถพยากรณ์ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ได้ร้อยละ 42 ดังนั้น หากคณะกรรมการหมู่บ้านมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเพิ่มจะส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นด้วย กรมการปกครองควรจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติคณะกรรมการที่ยึดมั่นในจริยธรรม เพื่อเสริมแรงจูงใจเชิงบวกแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการหมู่บ้าน

Abstract

This study aimed to investigate the relationship between ethical behavior and performance outcomes among village committee members in Rattaphum District, Songkhla Province. A quantitative research methodology was employed. The sample comprised 265 village committee members selected through stratified random sampling. A structured questionnaire was utilized as the primary data collection instrument. Descriptive statistical methods, including percentage, mean, and standard deviation, were employed together with Pearson's correlation coefficient and simple linear regression analysis to examine the association and predictive power of the variables under investigation. The findings revealed that the correlation coefficient between ethical behavior and performance outcomes was positively significant at the .05 level. Ethical behavior was found to have a statistically significant effect on performance outcomes at the .05 level. Specifically, ethical behavior was able to predict 42% of the variance in performance outcomes. These results suggest that an increase in ethical behavior among village committee members leads to improved performance outcomes. Therefore, the Department of Provincial Administration is encouraged to organize recognition programs to honor committee members who demonstrate strong ethical conduct as a means of fostering positive motivation and promoting sustained ethical behavior.

Keywords: Ethical Behavior, Performance, Village Committee

บทนำ

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรม พัฒนาหมู่บ้าน และประสานผลประโยชน์ของชุมชน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนเสียงของประชาชน และมีอิทธิพลในการตัดสินใจระดับชุมชน ทั้งการอำนวยการ การปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย แผนพัฒนาหมู่บ้าน การส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข และการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่มีการแสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นแนวคิดที่ถูกให้ความสำคัญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความสำเร็จในผลการปฏิบัติงานของบุคคล และการดำเนินงานขององค์กรใด ๆ [1] ซึ่งยังมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมยิ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจให้สาธารณชนในระยะยาว [2]

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ เพราะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักการ บรรทัดฐาน และมาตรฐานในการดำเนินงานที่สังคมได้ตกลงยอมรับร่วมกัน เป็นชุดของหลักการหรือมาตรฐานของพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งใช้กำกับพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มคนที่ใช้ในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นถูกหรือผิด โดยพิจารณาตามหลักของความจริงและความยุติธรรม การกล่าวถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้านจึงเป็นการใคร่ครวญและสะท้อนบทบาทของผู้ปฏิบัติงานอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบกับอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลามีความอุดมสมบูรณ์เชิงพื้นที่ ทำให้มีทรัพยากรที่เหมาะสมกับการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนโดยเริ่มต้นจากการขับเคลื่อนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน 32 รวม 815 คน ในฐานะผู้ถ่ายทอดนโยบายในโครงการของภาครัฐที่สามารถสร้างความไว้วางใจจากชาวบ้านต่อนโยบายที่เกี่ยวข้องได้ ทว่าความไว้วางใจนี้ไม่ได้เกิดจากค่านิยมดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการประเมินผลการปฏิบัติงานจริง ซึ่งเป็นการพิจารณาว่า คณะกรรมการหมู่บ้านอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาสามารถดำเนินนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ส่งมอบผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน โดยอาศัยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นส่วนสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงสามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

อย่างไรก็ตาม ประเด็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้านยังไม่ค่อยได้รับการสำรวจอย่างชัดเจนในงานวิจัยและวรรณกรรมต่าง ๆ [3] อีกทั้ง มีความไม่แน่ชัดถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงาน เช่น แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานอาจไม่ใช่ความสัมพันธ์โดยตรงเสมอไป [4] ประกอบกับมีงานวิจัยที่พบบทบาทของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในฐานะที่เป็นตัวแปรตาม [5] จึงมีข้อกังขาถึงอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่ระบุว่า ควรมีการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานต่อไปในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และโดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำ [2] ดังนั้น ปัจจุบัน การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานยังคงเป็นหัวข้อที่มีการวิจัยต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน [6-7] ด้วยช่องว่างทางการวิจัยเหล่านี้ ทำให้เกิดคำถามวิจัยที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านมีหรือไม่ อย่างไร

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลการปฏิบัติงาน โดยมีงานวิจัยที่ระบุไว้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นพื้นฐานที่ทำให้การตัดสินใจและการดำเนินงานสอดคล้องกับบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคม ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจ ความยุติธรรม และความร่วมมือจากชาวบ้าน อีกทั้งยังช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างโปร่งใสและรับผิดชอบ ลดความขัดแย้งภายใน เสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการตัดสินใจที่เป็นธรรม และเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน [1-3] นอกจากนี้ในบริบทที่การพัฒนาหมู่บ้านมักเผชิญกับความซับซ้อนและความแตกต่างด้านผลประโยชน์ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมยังทำหน้าที่เป็นกรอบชี้แนะให้คณะกรรมการหมู่บ้านปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม เสมอภาค และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการทำงานและการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน จึงนำไปสู่วัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดขึ้นต่อไป ภายใต้แนวคิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมคือ การกระทำที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานและคุณค่าทางสังคมเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย [1]

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา รวม 815 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา รวม 265 คน ตามสูตรคำนวณของ Krejcie & Morgan [8] ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 แผนการเลือกตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งประชากรตามตำบลออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่ ตำบลกำแพงเพชร ตำบลเขาพระ ตำบลควนรู้ ตำบลคูหาใต้ และตำบลท่าชะมวง ในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา และทำการสุ่มตัวอย่างจากคณะกรรมการหมู่บ้านในแต่ละตำบล เพื่อช่วยลดความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มและเพิ่มความแม่นยำของผลลัพธ์ให้ใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม 1 ฉบับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ เจนเนอเรชัน ระดับการศึกษา ข้อคำถามรวม 3 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม พัฒนาข้อคำถามจากงานวิจัยของ Nascimento, Porto, Zagheto & Guimarães [9] เนื่องจากข้อคำถามเป็นแบบสเกลตามมาตรวัดลิเคิร์ตที่ผ่านการวิเคราะห์คุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักปัจจัย และนำไปใช้วัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในบริบทแวดล้อมการทำงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้ข้อคำถามรวม 12 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามวัดผลการปฏิบัติงาน พัฒนาข้อคำถามจากงานวิจัยของ Department of Provincial Administration, Ministry of Interior [10] เนื่องจากข้อคำถามมีรายละเอียดของผลการปฏิบัติงานของบุคคล เป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจนของผลการปฏิบัติงานที่จำเป็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารองค์กร (Organization Administration) จำนวน 7 ข้อ และด้านการพัฒนาหมู่บ้าน (Village Development) จำนวน 6 ข้อ ได้ข้อคำถามรวมทั้ง 2 ด้าน 13 ข้อ

ข้อคำถามตอนที่ 2 และ 3 เป็นคำถามแบบปลายปิด มีคำถามเป็นสเกล 5 ระดับตามมาตรวัดลิเคอร์ท (5 คะแนน = ระดับมากที่สุด จนถึง 1 คะแนน = ระดับน้อยที่สุด)

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย

1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนพิจารณาข้อคำถาม แต่ละข้อวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ผลปรากฏว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Congruence: IOC) ผ่านเกณฑ์ คือ 0.50-1.00 ถือว่ามีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ได้ [11]

2) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำเครื่องมือในการวิจัยไปทดลองใช้กับ คณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาผู้ที่ไม่ได้ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แต่มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกัน จำนวน 30 คน จากนั้นนำเครื่องมือในการวิจัยไปทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลปรากฏว่า ตัวแปรพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และตัวแปรผลการปฏิบัติงาน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .913 และ .914 ตามลำดับ ถือว่า แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ยอมรับได้ เพราะมากกว่า .70 ขึ้นไป [12] จึงนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไปได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำเรื่องขออนุญาตรับรองและหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ในการขออนุญาตนายอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ในฐานะ หัวหน้าหน่วยงาน เพื่อเข้าไปแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ตำบล และขอความร่วมมือกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ช่วงเวลาเก็บข้อมูลภายในเดือนกันยายน พ.ศ. 2567

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (การแปลผลค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 = ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 = ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 = ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 = ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 = ระดับน้อยที่สุด) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปร เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงเส้นตรงของทั้งสองตัวแปร ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และผลการปฏิบัติงาน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

3) วิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัว คือ ตัวแปรต้นหนึ่งตัว ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และตัวแปรตามหนึ่งตัว ได้แก่ ผลการปฏิบัติงาน โดยลักษณะของการวิเคราะห์นี้กำหนดให้มีตัวแปรต้นหนึ่งตัวและตัวแปรตามหนึ่งตัวต่อหนึ่งโมเดล ทั้งนี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นตัวแปรต้น แม้จะวัดด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ แต่ข้อคำถามทั้งหมดถูกออกแบบให้สะท้อนโครงสร้าง (Construct) เดียวกัน จึงถือเป็นตัวชี้วัด (Indicators) ของตัวแปรแฝงเพียงตัวเดียว ในส่วนของผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นตัวแปรตาม มีผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามแต่ละด้านด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค อยู่ในระดับที่สามารถใช้แทนการวัดโครงสร้างได้อย่างน่าเชื่อถือ ดังนั้น การนำคะแนนเฉลี่ยหรือคะแนนรวมของแต่ละด้านมาใช้เป็นตัวแทนของตัวแปรตามจึงเหมาะสมและถูกต้องสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรต้นด้วยการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย: สถิติเชิงพรรณนา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ดังปรากฏในตารางที่ 1

Table 1 Demographic Information of the Sample of Village Committee, Rattaphum District, Songkhla Province

Demographic Information	Percentage
Sex:	
Male	63.02
Female	36.98
Generation:	
Generation Baby Boomers (Born between 1946–1964 [B.E. 2489–2507])	7.55
Generation X (Born between 1965–1979 [B.E. 2508–2522])	
Generation Y (Born between 1980–1997 [B.E. 2523–2540])	52.45
Generation Z (Born in 1998 or later [B.E. 2541 onwards])	33.58
Level of education:	6.42
Below upper secondary / vocational certificate	
Upper secondary / vocational certificate	24.15
Diploma or higher vocational certificate	35.10
Bachelor’s degree	20.75
	20.00

จากตารางที่ 1 คณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 63.02 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 36.98 ส่วนใหญ่เจนเนอเรชัน X ร้อยละ 52.45 รองลงมาเจนเนอเรชัน Y ร้อยละ 33.58 เจนเนอเรชัน Baby Boomers ร้อยละ 7.55 และเจนเนอเรชัน Z ร้อยละ 6.42 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ร้อยละ 35.10 รองลงมาการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ร้อยละ 24.15 อนุปริญญา หรือ ปวส. ร้อยละ 20.75 และปริญญาตรี ร้อยละ 20.00 ตามลำดับ

ระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.22 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.53) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูง 2 ลำดับแรก ได้แก่ การไม่เรียกรับประโยชน์จากตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.71) รองลงมาคือ การไม่นำผลงานของสมาชิกคณะกรรมการหมู่บ้านคนอื่นมาแอบอ้างเป็นผลงานของตัวเอง อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.81) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ การรายงานการกระทำที่ผิดจริยธรรมต่อประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อพบเห็นการกระทำดังกล่าวเพื่อให้แก้ไขปัญหานั้นได้ทันที่อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.04 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.78)

ระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.52) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก คือ ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.21 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.56) รองลงมา คือ ด้านการบริหารองค์กรอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.53)

ระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูง 2 ลำดับแรก ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ภายในหมู่บ้าน อยู่เสมอ เช่น การตรวจตรา มีแผนการเฝ้าระวังป้องกันและปราบปราม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.79) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการประชุมแผนพัฒนาหมู่บ้าน ในการกำหนดโครงการ/กิจกรรมในแผนพัฒนา ดำเนินการ และติดตามผลการดำเนินการตามแผนพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.73) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจ เช่น การดำเนินการของกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน การจัดทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.76)

ระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา ด้านการบริหารองค์กร ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูง 2 ลำดับแรก ได้แก่ การได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร เผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบอยู่เป็นประจำ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.76) รองลงมา คือ การเห็นความสำคัญกับเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรม ดำเนินกิจกรรม หรือสนับสนุนกิจกรรมนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.78) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ การกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นและริเริ่มทำงานเป็นคนแรกอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.72)

ผลการวิจัย: การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสอง ตัวแปร เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงเส้นตรงของทั้งสองตัวแปร ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และผลการปฏิบัติงาน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ดังปรากฏในตารางที่ 2

Table 2 Pearson's Correlation of Ethical Behavior and Performance of Village Committee, Rattaphum District, Songkhla Province

Variables	Ethical Behavior	Performance
Ethical Behavior	1	0.762*
Performance	-	1

Remark : * at the .05 significance level

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลาโดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ .762 ถือว่ามีความสัมพันธ์ระดับสูง (Strong Correlation) [13]

ดังนั้น เมื่อพบความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีขนาดความสัมพันธ์ระดับสูง ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรทั้งสองตัวมาวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายต่อไป ผลการวิเคราะห์ ดังปรากฏในตารางที่ 3

Table 3 Ethical Behavior Affects Performance of Village Committee, Rattaphum District, Songkhla Province

Variables	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p
	B	Std.Error	Beta		
Constant	1.040	.168		6.207	.000*
Ethical Behavior	.749	.039	.762	19.058	.000*

R2 = .580, R²adj = .578, Sig = .000

Remark : * at the .05 significance level

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ได้ร้อยละ 58 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือสมการนี้สามารถอธิบายได้ 58% เขียนสมการได้ดังนี้

$$Y = 1.040 + .749X_1 \text{ หรือ } Y = 1.040 + .749 (\text{พฤติกรรมเชิงจริยธรรม})$$

จากสมการ พบว่า เมื่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาเพิ่มขึ้น .749 หน่วย แสดงว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ถ้าหากคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเพิ่มจะส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้ ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา สามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยอื่น ๆ อีกนอกเหนือจากพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ร้อยละ 42 หรือ 42%

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้สรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีขนาดความสัมพันธ์ระดับสูง โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลาเป็นตัวแปรต้น ส่วนผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา เป็นตัวแปรตาม ถือว่า เมื่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลาเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นข้อค้นพบใหม่จากผลวิจัยนี้

การที่พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา มีความสัมพันธ์กันทางบวก และมีความสัมพันธ์ระดับสูง โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา ยิ่งคณะกรรมการหมู่บ้านมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมากเพียงใด ผลการปฏิบัติงานก็ยิ่งสูงขึ้น ไม่เพียงแต่ในแง่ของการบริหารจัดการภายใน แต่ยังรวมถึงการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เหตุผลตามที่ Brown, Treviño, & Harrison [14] ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ริเริ่มและพัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) อย่างเป็นระบบ เพราะผู้นำที่มีจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ใสใจผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ มีความไว้วางใจ มีภาวะผู้นำแบบเชิงสังคม และผู้นำเชิงจริยธรรมสามารถทำนายผลลัพธ์ที่สำคัญ เช่น ความมีประสิทธิภาพ ความพึงพอใจในงานและความทุ่มเท ตลอดจนความเต็มใจที่จะรายงานปัญหาให้ผู้บริหารในระดับสูงต่อไปรับทราบ ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นการแสดงออกและการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมด้านจริยธรรมผ่านการกระทำส่วนบุคคลและการสร้างความสัมพันธ์ รวมถึงการสื่อสาร การตัดสินใจ และการเสริมแรงทางพฤติกรรม และแนวคิดสำคัญที่สนับสนุนพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน คือ การกระทำที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานและคุณค่าทางสังคม [1] และแนวคิดของความเป็นจริงทางสังคม (Social Reality) ที่ว่า เป็นสิ่งที่มนุษย์ร่วมกันสร้างขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ในสังคม เช่น กฎระเบียบ บรรทัดฐาน และความเชื่อที่สังคมยอมรับร่วมกัน [15] ดังนั้น ในบริบทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของกรรมการไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่ถูกหล่อหลอมจากกฎระเบียบ บรรทัดฐาน และความเชื่อที่สังคมกำหนดและยอมรับร่วมกัน เช่น การที่สังคมคาดหวังให้กรรมการหมู่บ้านมีความซื่อสัตย์และเป็นผู้นำที่ดี สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของ ความเป็นจริงทางสังคม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของกรรมการหมู่บ้าน

ผลวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ เช่น ผลการศึกษาที่พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านแห่งหนึ่งดีขึ้น โดยการที่คณะกรรมการหมู่บ้านมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทำให้ความสามารถในการทำงานอย่างขยันขันแข็ง และยังสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างดีอีกด้วย รวมถึงระดับวินัยในการทำงาน ความรับผิดชอบต่องาน การปฏิบัติตามระเบียบ และความพร้อมที่จะยอมรับบทลงโทษ ทศนคติที่ซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อสะท้อนผ่านการยอมรับและปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังอยู่ในระดับสูงด้วย [16] รวมถึงผลการศึกษาที่พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบบัญชี โดยส่งผลโดยตรงต่อผลการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทำให้ผู้บริหารขององค์กรตรวจสอบบัญชีต้องพิจารณาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้ตรวจสอบบัญชีเป็นสำคัญ เพราะมีผลต่อผลการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบบัญชีโดยตรง และคณะกรรมการพัฒนามาตรฐานการตรวจสอบขององค์กรตรวจสอบบัญชีต้องทบทวนและพัฒนาประเด็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในบทบาทของการตรวจสอบผู้ตรวจสอบบัญชีด้วย [17] และผลการศึกษาที่พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้านการจัดการ

ข้อมูลสุขภาพของโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยยกระดับผลการปฏิบัติงานของบุคลากร รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ การเติบโต และการพัฒนาองค์กร ซึ่งหากต้องการให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการทำงาน และควรแสดงออกถึงคุณลักษณะและคุณธรรมที่ต่ออย่างเปิดเผย เช่น ความซื่อสัตย์ วินัยในตนเอง ความพอใจในสิ่งที่ตนมี ทศนคติเชิงบวก เป็นต้น [7]

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยเหล่านี้ ช่วยยืนยันให้เห็นชัดว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงาน โดยที่พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรต้น ส่วนผลการปฏิบัติงานเป็นตัวแปรตาม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หากต้องการยกระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ต้องเพิ่มหรือทบทวนการอบรมตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารองค์กร และด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และวิธีการประเมินที่ชัดเจน โดยจัดอบรมแบบทบทวน (Refresher Training) เพื่อทบทวนบทบาท หน้าที่ และตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในปัจจุบัน ปรับปรุงแนวทางการบริหารหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

2) ประเด็นระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการบริหารองค์กร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ การกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นและริเริ่มทำงานเป็นคนแรกอยู่เสมอ นั้น กรมการปกครองต้องจัดกิจกรรมฝึกภาวะผู้นำในบริบทชุมชน เช่น อบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการกล้าแสดงออกในที่ประชุม ทักษะการเป็นผู้นำในหมู่บ้าน ใช้สถานการณ์จำลองการประชุมหมู่บ้าน หรือการเสนอโครงการ เพื่อกระตุ้นระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการบริหารองค์กรให้สูงขึ้น

3) ประเด็นระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจ เช่น การดำเนินการของกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน การจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น กรมการปกครองต้องเสริมสร้างศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้านในการวิเคราะห์เศรษฐกิจครัวเรือน เริ่มจากการจัดอบรมให้คณะกรรมการหมู่บ้านเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง และการวางแผนการเงินครัวเรือนอย่างเป็นระบบ ฝึกการวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน จัดทำคู่มือสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านนำไปสื่อสารกับชาวบ้านได้จริง เพื่อกระตุ้นระดับผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการพัฒนาหมู่บ้านให้สูงขึ้น

4) หากต้องการยกระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา จากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูง 2 ลำดับแรกนั้น กรมการปกครองควรจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติคณะกรรมการที่ยึดมั่นในจริยธรรม เพื่อเสริมแรงจูงใจเชิงบวกแก่คณะกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใส ไม่เรียกรับผลประโยชน์ และไม่เอาอ้างผลงานผู้อื่น โดยเชิญชาวบ้านเข้าร่วมรับรู้และเป็นสักขีพยาน เพื่อสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง เกณฑ์การคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านที่ควรได้รับหรือเข้าร่วมกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ เช่น การไม่เรียกรับประโยชน์จากตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน การไม่นำผลงานของสมาชิก

คณะกรรมการหมู่บ้านคนอื่นมาแอบอ้างเป็นผลงานของตัวเอง เป็นต้น และเพิ่มการให้ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการให้คะแนน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

5) ประเด็นระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ การรายงานการกระทำที่ผิดจริยธรรมต่อประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อพบเห็นการกระทำดังกล่าวเพื่อให้แก้ไขปัญหานั้นได้ทันที่อย่างเหมาะสมนั้น กรรมการปกครองต้องจัดทำแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการรายงานการกระทำที่ผิดจริยธรรม ด้วยการจัดทำคู่มือหรือแนวทางสำหรับคณะกรรมการหมู่บ้านในการสังเกตวิเคราะห์ และรายงานพฤติกรรมที่อาจเข้าข่ายผิดจริยธรรม ระบุขั้นตอนการรายงานที่ชัดเจน และช่องทางการส่งข้อมูลอย่างเป็นทางการที่ปลอดภัยและรักษาความลับ มีการรับประกันว่าจะไม่เปิดเผยตัวผู้แจ้ง เพื่อกำหนดระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ในประเด็นนี้ให้สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาตัวแปรแทรก (Mediating Variables) หรือตัวแปรกำกับ (Moderating Variables) เพื่อให้ทราบว่า มีปัจจัยอื่นใดที่อาจส่งเสริม หรือลดทอนอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน

2) ขยายการวิจัยไปยังพื้นที่หรือบริบทอื่นเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในอำเภออื่น หรือจังหวัดอื่น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความแตกต่างด้าน เพื่อเปรียบเทียบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรนี้มีความคงเส้นคงวาหรือเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มความน่าเชื่อถือขององค์ความรู้ขึ้น

References

- [1] Geeta, M., Pooja, J., & Mathew, P. N. (2016). Ethical behaviour in organizations: A literature review. *Journal of Research in Business and Management*, 4(1), 1–6.
- [2] Widyani, A. A. D., Landra, N., Sudja, N., Ximenes, M., & Sarmawa, I. W. G. (2020). The role of ethical behavior and entrepreneurial leadership to improve organizational performance. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1747827. <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1747827>
- [3] Banks, S., Shevellar, L., & Narayanan, P. (2022). Ethical issues in community development: Setting the scene. *Community Development Journal*, 58(1), 1–18. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsac043>
- [4] Idrees, N., Ullah, Z., & Khan, A. Z. (2018). Impact of ethical conflict on job performance: The mediating role of proactive behavior. *Asian Journal of Business Ethics*, 7(1), 103–116.
- [5] Keiper, M. C., Berry, K., & Richey, J. (2020). Factors influencing perception of ethical behaviour of peers: Time, emotional intelligence, and ethical behaviour of self. *e-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching*, 14(1), 189–203.

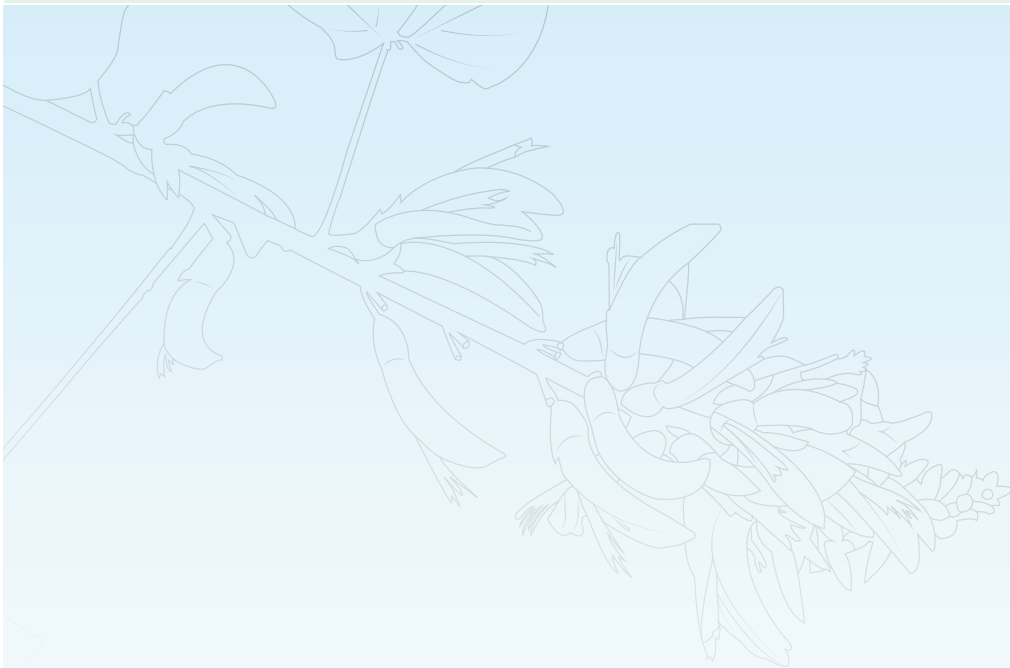
- [6] Ladica, R., & Osias, N. C. (2024). Work ethics on teachers' behavior, attitude and performance: Basis for professional development plan. *American Journal of Arts and Human Science*, 3(3), 41–70. <https://doi.org/10.54536/ajahs.v3i3.3046>
- [7] Ologbosere, O. A., Popoola, K. O., & Ige, O. J. (2023). Ethical behaviour: A predictive factor for job performance of health information management personnel in University College Hospital (UCH), Ibadan, Oyo State, Nigeria. *Journal of Social Sciences & Interdisciplinary Research*, 1(2), 116–127.
- [8] Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- [9] Nascimento, S. M. P., Porto, J. B., Zaghetto, J. A. V., & Guimarães, L. N. (2023). Ethical behavior at work scale (EBAW): Construction and evidence of validity. *Revista Psicologia Organizações e Trabalho*, 23(1), 2301–2309. <https://doi.org/10.5935/rpot/2023.1.23947>
- [10] Department of Provincial Administration, Ministry of Interior. (2021). *Indicators for driving the operations of village committees for the fiscal year 2021*. (In Thai)
- [11] Brown, J. D. (2005). *Testing in language programs: A comprehensive guide to English language assessment*. McGraw-Hill.
- [12] Meehanpong, P., & Chatdokmaiprai, K. (2018). Assessing quality of research instrument in nursing research. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 19(1), 9–15. (In Thai)
- [13] Schober, P. (2018). Correlation coefficients: Appropriate use and interpretation. *Anesthesia & Analgesia*, 126(5), 1763–1768. <https://doi.org/10.1213/ANE.0000000000002864>
- [14] Brown, M. E., Treviño, L. K., & Harrison, D. A. (2005). Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 97(2), 117–134. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2005.03.002>
- [15] Scott, W. R. (1995). *Institutions and organizations*. Sage Publications.
- [16] Syamsiar, S., Asmanurhidayani, A., Faizal, A., & Illang, N. (2024). Analysis of employee work ethic in improving performance in Mampotu Village, Amali District, Bone Regency. *JIMPS: Jurnal Ilmiah Mahasiswa Pendidikan Sejarah*, 9(2), 437–445. <https://doi.org/10.24815/jimps.v9i2.30232>
- [17] Shojaei, P. S., & Pourzamani, Z. (2022). The effect of ethical behavior and social identity on the performance of the auditors by emphasizing on role conflict, self-efficacy and professional ethical sensitivities. *International Journal of Finance and Managerial Accounting*, 7(24), 159–174.

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กร การวางแผนภาษี
และผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียน
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Relationship between Organizational Characteristics,
Tax Planning and Firm Performance of Listed Companies
in the Stock Exchange of Thailand

อาอีชะ บิลละเต๊ะ¹ ชิดชนก มากเชื้อ¹ และกมลพร วรรณชาติ^{1*}

Araeshah Billatah¹, Chidchanok Makchuea¹, and Kamonporn Wannachat^{1*}

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จังหวัดสงขลา 90000

² Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Songkhla, 90000, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: kamonporn.w@rmutsv.ac.th

(Received: February 4, 2025; Revised: August 29, 2025; Accepted: September 5, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กรและการวางแผนภาษีและความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 7 กลุ่มอุตสาหกรรม ไม่รวมกลุ่มธุรกิจการเงิน ทรัสต์ กองทุน บริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน และบริษัทที่อยู่ในกลุ่ม MAI กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 270 บริษัท ใช้กระดาษทำการในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานประจำปี พ.ศ. 2564 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีอัตราภาษีที่แท้จริง (ETR) เท่ากับ 15.10 อัตราภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET) เท่ากับ 0.27 และอัตราภาษีต่อกระแสเงินสดสุทธิจากการดำเนินงาน (TAX/CFO) เท่ากับ 0.01 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ พบว่า กลุ่มทรัพยากร เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และสินค้าอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อ ETR และกลุ่มทรัพยากร และบริการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/CFO เช่นเดียวกับขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/ASSET นอกจากนี้ยังพบว่า ETR มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน ในขณะที่ TAX/ASSET มีความสัมพันธ์เชิงบวก แสดงให้เห็นว่าการวางแผนภาษีส่งผลให้ผลการดำเนินงานของกิจการเพิ่มขึ้น หน่วยงานกำกับดูแลนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีให้เหมาะสมกับแต่ละอุตสาหกรรม บริษัทสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การวางแผนภาษีให้เหมาะสมกับเป้าหมายองค์กร

คำสำคัญ: คุณลักษณะองค์กร การวางแผนภาษี ผลการดำเนินงาน

Abstract

This study examines the relationship between organizational characteristics and tax planning, as well as the relationship between tax planning and the performance of listed companies on the Stock Exchange of Thailand. The population consists of listed firms across seven industrial sectors, excluding financial businesses, trusts, funds, companies under rehabilitation, and those listed on the MAI. A sample of 270 firms was selected, and secondary data were obtained from annual reports for the year 2021. Descriptive analysis reveals that the average ETR is 15.10, TAX/ASSET is 0.27, and TAX/CFO is 0.01. Multiple regression results indicate that the resource, agriculture and food, and industrial product sectors exhibit a negative relationship with the ETR, while the resources and services sectors show a negative relationship with TAX/CFO. Firm size is negatively associated with TAX/ASSET. Moreover, ETR demonstrates a negative relationship with firm performance, whereas TAX/ASSET shows a positive relationship. The findings suggest that effective tax planning can enhance corporate performance. Regulatory authorities can apply these results to design targeted tax incentives for specific industries, while firms can use them to develop tax planning strategies aligned with their organizational goals.

Keywords: Organizational Characteristics, Tax Planning, Firm Performance

บทนำ

ภาษีอากรเป็นแหล่งรายได้หลักของรัฐบาล โดยรัฐจะนำเงินภาษีที่จัดเก็บได้มาพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงและสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยเฉพาะภาษีเงินได้นิติบุคคล (Corporate Income Tax) ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของรัฐบาล ในปัจจุบันประเทศไทยจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 20 ของกำไรสุทธิ จากกิจการที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยและมีผลประกอบการเป็นกำไร แม้ว่ารัฐบาลมีการกำหนดอัตรากำไรขั้นต่ำนิติบุคคลที่เท่ากัน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ากิจการมีการเสียภาษีที่แท้จริงในอัตรา ที่ไม่เท่ากัน และแตกต่างจากอัตราที่รัฐบาลกำหนด แสดงให้เห็นถึงความสามารถของกิจการในการ “วางแผนภาษี” (Tax Planning) ซึ่งหมายถึงการกำหนดแนวทางปฏิบัติในอนาคต เพื่อให้การเสียภาษีอากรและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับภาษีอากรของกิจการเป็นไปโดยถูกต้อง ครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้เสียภาษีอากรในจำนวนน้อยลงหรือประหยัดที่สุด รวมทั้งการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร โดยไม่อาศัยการทุจริตหรือหลีกเลี่ยงภาษีอากร [1] รวมถึงการทำให้ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลลดลงจากการเลือกนโยบาย ในการดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลลดลง [2] ไม่ต้องเสียภาษีมากจนเกินไป รวมถึงไม่ต้องชำระภาษีเพิ่มหรือเสียเบี้ยปรับโดยใช่เหตุ [3] และต้องไม่ใช้การหลีกเลี่ยงภาษี หรือการหนีภาษี [4] ในปี พ.ศ. 2564 ธุรกิจไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Covid-19) อย่างชัดเจน บริษัทหลายแห่งต้องเผชิญกับปัญหารายได้ที่ลดลง ต้นทุนที่สูงขึ้น และข้อจำกัดด้านสภาพคล่องการวางแผนภาษีจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการช่วยลดภาระต้นทุนทางภาษี รักษาสภาพคล่อง และเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้องค์กรอยู่รอดในภาวะวิกฤติ สะท้อนคุณภาพการบริหาร และส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของกิจการ ข้อมูลในปีนี้จึงสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและการปรับตัวขององค์กรอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการวางแผนภาษีที่ซับซ้อนมากเกินไปอาจนำมาซึ่งต้นทุนแฝงทั้งต้นทุนในการวางแผนภาษี เช่น ค่าที่ปรึกษา และต้นทุนที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความเสี่ยงด้านชื่อเสียง และอาจก่อให้เกิดปัญหาตัวแทน (Agency Problem) ระหว่างฝ่ายบริหารและผู้ถือหุ้นได้ [5] ซึ่งผลการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงานยังคงมีความหลากหลายและไม่สอดคล้องกัน โดยงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่ามีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีกับผลการดำเนินงาน ซึ่งวัดผลการดำเนินงานจาก อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) [6-11] อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) [6-7,10,12-13] และกำไรต่อหุ้น (EPS) [7-8] ผลการศึกษาที่ได้รับพบว่า การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน [8, 10] แต่ Aroonrat et al., [7] และ Thanjunpong [11] พบความสัมพันธ์ดังกล่าวในทิศทางตรงกันข้าม และ Sribunruang & Sutthi [9] และ Laewprapa et al., [13] ไม่พบความสัมพันธ์

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านการวางแผนภาษีขององค์กร ไม่ใช่การกระทำที่เกิดขึ้นอย่างอิสระ แต่เป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสในการประหยัดภาษีและความเสี่ยงที่องค์กรยอมรับได้ ซึ่งการตัดสินใจเหล่านี้นี้ถูกกำหนดขอบเขตและได้รับอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญจากคุณลักษณะขององค์กร (Organizational Characteristics) ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานขององค์กรและสะท้อนถึงตัวตน ทรัพยากร และสถานะของแต่ละบริษัท วรรณกรรมที่ผ่านมาได้นำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะเหล่านี้กับพฤติกรรมการวางแผนภาษี ไม่ว่าจะเป็น ขนาดองค์กร (Firm's Size) ประเภทอุตสาหกรรม (Industry Type) อายุการดำเนินงาน (Age) ประเภทของผู้สอบบัญชี (Type of Audit Firm)

หรือโครงสร้างผู้ถือหุ้น (Ownership) [14-15] ปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลให้บางบริษัทมีความสามารถในการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีมากกว่าบริษัทอื่น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กรกับการวางแผนภาษีพบข้อสรุปที่ไม่ชัดเจน โดยงานวิจัยบางส่วนพบว่าขนาดองค์กรมีผลกระทบเชิงบวกต่อการวางแผนภาษี เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่มีทรัพยากรและผู้เชี่ยวชาญเพียงพอในการเข้าถึงกลยุทธ์ทางภาษีที่ซับซ้อน [16] ขณะที่งานวิจัยส่วนหนึ่งกลับชี้ว่าบริษัทขนาดใหญ่มักถูกจับตามองจากสาธารณะและหน่วยงานกำกับดูแล จึงไม่สามารถใช้กลยุทธ์ภาษีเชิงรุกได้มากนัก [17] เช่นเดียวกับประเภทอุตสาหกรรม พบว่า บริษัทในกลุ่มที่ใช้สินทรัพย์ถาวรสูงหรือมีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา มักมีโอกาสใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีมากกว่า ส่งผลให้มี Effective Tax Rate (ETR) ต่ำกว่าอุตสาหกรรมในกลุ่มบริการ [18] สำหรับอายุการดำเนินงาน พบว่า บริษัทที่มีอายุน้อยอยู่ในช่วงเริ่มต้นกิจการมักมีแรงจูงใจในการวางแผนภาษีมากกว่า เนื่องจากต้องการรักษากระแสเงินสดเพื่อนำไปใช้ในการบริหารให้กิจการเติบโต [14] ในทางกลับกันบริษัทที่ดำเนินกิจการมายาวนานและอยู่ในช่วงเติบโตเต็มที่ (Mature Stage) มักให้ความสำคัญกับเสถียรภาพและชื่อเสียงมากกว่าการลดภาระภาษี [19] ขณะที่งานวิจัยอีกส่วนหนึ่งกลับไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างอายุการดำเนินงานกับการวางแผนภาษี [16] และประเภทสำนักงานสอบบัญชี (Audit Firm Type) พบว่าผู้สอบบัญชีกลุ่ม Big 4 มีความสามารถในการให้คำปรึกษาด้านภาษีและช่วยให้บริษัทวางแผนภาษีได้มีประสิทธิภาพ [15] อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางส่วนพบว่าผู้สอบบัญชี Big 4 มักเคร่งครัดด้านกฎระเบียบเพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านชื่อเสียง จึงอาจทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมไม่ให้เกิดการวางแผนภาษีเชิงรุกเกินไป [14] สำหรับปัจจัยด้านโครงสร้างผู้ถือหุ้น พบว่า บริษัทที่มีผู้ถือหุ้นแบบกระจุกตัวหรือผู้ถือหุ้นแบบครอบครัวมักใช้กลยุทธ์ทางภาษีเพื่อเพิ่มความมั่งคั่งของตนเองมากกว่าองค์กรที่มีการถือหุ้นแบบกระจาย [15]

จะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กรและการวางแผนภาษี และความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงาน ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กร การวางแผนภาษี และผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวางแผนภาษีและยืนยันผลการศึกษาที่ผ่านมาซึ่งกิจการต่าง ๆ สามารถนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการวางแผนภาษีในการจัดสรรทรัพยากรและลงทุนในการวางแผนภาษีให้เหมาะสมกับประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับตลาดหลักทรัพย์ กรมสรรพากร และหน่วยงานกำกับดูแลอื่นๆ ในการกำหนดกฎหมาย ข้อบังคับ ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับพฤติกรรมกรวางแผนภาษี และยังเป็นประโยชน์กับนักลงทุน รวมถึงผู้ที่มีส่วนได้เสียอื่นๆ ในการนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กรและการวางแผนภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การวัดค่าการวางแผนภาษีมี 2 วิธีคือ การวางแผนภาษีที่ทำให้กำไรทางภาษีลดลงแต่ไม่กระทบกำไรทางบัญชี โดยใช้อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่แท้จริง (Effective Tax Rate: ETR) เป็นการหาอัตราส่วนของภาษีเงินได้ที่จ่ายต่อกำไรสุทธิก่อนภาษีเงินได้ โดยบริษัทที่มีการวางแผนภาษีจะมีการนำสิทธิประโยชน์มาใช้เพื่อให้ภาษีลดลงทำให้ค่า ETR ต่ำ [20] และการวางแผนภาษีที่ทำให้ทั้งกำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษีลดลง โดยใช้อัตราส่วนภาษีต่อกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (TAX/CFO) ซึ่งการใช้มูลค่ากระแสเงินสดเป็นฐานทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการบริหารกำไรที่ใช้เกณฑ์คงค้าง โดยบ่งชี้ว่ากิจการที่มีวางแผนภาษีด้วยการทำให้ค่าใช้จ่ายภาษีต่ำส่งผลให้กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานเพิ่มขึ้น ทำให้ TAX/CFO มีค่าลดลง [21] และการวัดด้วยอัตราภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET) โดยการใช้สินทรัพย์รวมเป็นฐานในการวิเคราะห์ความสามารถของกิจการในการใช้ประโยชน์ของสินทรัพย์ ภายใต้เงื่อนไขว่ากิจการที่มีสินทรัพย์รวมเท่ากัน จะมีความสามารถในการทำกำไรระดับเดียวกัน และควรมีค่าใช้จ่ายภาษีที่เท่ากันด้วย หากบริษัทมีการลงทุนในสินทรัพย์รวมสูงมีการวางแผนภาษีที่ทำให้ค่าใช้จ่ายภาษีลดลง อาจเป็นผลมาจากการลดลงของกำไรทางภาษี โดยไม่กระทบกับกำไรทางบัญชี หรือการลดลงทั้งกำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษี ซึ่งจะทำให้ TAX/ASSET มีค่าต่ำ [2] หากอัตราส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อสินทรัพย์รวมมีค่าต่ำ แสดงว่ามีการวางแผนภาษีในระดับที่สูง [21]

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการวางแผนภาษี จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าการนำปัจจัยต่างๆ มาทดสอบความสัมพันธ์กับการวางแผนภาษี ดังนี้

1.1 ขนาดขององค์กร (Firm's Size) ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยบริษัทขนาดใหญ่มักมีทรัพยากรที่มากกว่าในการเข้าถึงกลยุทธ์ทางภาษีที่ซับซ้อนและมีประสิทธิภาพ แต่ในอีกมุมมองชี้ให้เห็นว่าบริษัทขนาดใหญ่มักเป็นที่สนใจของสาธารณะและหน่วยงานกำกับดูแล ทำให้ต้องหลีกเลี่ยงการวางแผนภาษีที่มากเกินไปเพื่อลดความเสี่ยงด้านชื่อเสียงและการถูกตรวจสอบที่เข้มข้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการวางแผนภาษีที่วัดจาก ETR [22-26] TAX/ASSET [22, 26] และ TAX/CFO [22] ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H1: ขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (ETR)

H2: ขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/ASSET)

H3: ขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/CFO)

1.2 ประเภทอุตสาหกรรม (Industry Type) แต่ละอุตสาหกรรมมีลักษณะการดำเนินธุรกิจ ความเข้มข้นของการใช้สินทรัพย์ โครงสร้างต้นทุน และมาตรการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐที่แตกต่างกัน เช่น อุตสาหกรรมการผลิตที่มีการลงทุนด้านเครื่องจักรสูง อาจมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีจากค่าเสื่อมราคา หรือการยกเว้นภาษีการนำเข้าเครื่องจักร ในขณะที่อุตสาหกรรมบริการอาจมีต้นทุนบุคลากรสูงและพึ่งพาการหักค่าใช้จ่ายทางภาษีมากกว่า ความแตกต่างดังกล่าวนำไปสู่การวางแผนภาษีที่ไม่เหมือนกัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ประเภทอุตสาหกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการวางแผนภาษีที่วัดจาก ETR และ TAX/ASSET [27] ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H4: ประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (ETR)

H5: ประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/ASSET)

H6: ประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/CFO)

1.3 อายุการดำเนินงาน (Age) เป็นปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลต่อการวางแผนภาษี เนื่องจากบริษัทที่มีระยะเวลาการดำเนินงานยาวนานมักมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านการเงินและภาษีสูงกว่า อีกทั้งยังมีโอกาสในการพัฒนาระบบการจัดการภายใน รวมถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกฎหมายและสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้สามารถวางแผนภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าบริษัทที่มีอายุการดำเนินงานน้อย แต่ในบางกรณีบริษัทใหม่อาจมีความคล่องตัวสูงและสามารถเลือกนโยบายทางบัญชีหรือโครงสร้างธุรกิจที่เอื้อต่อการประหยัดภาษีได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีการศึกษาค่อนข้างจำกัด และส่วนใหญ่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างอายุการดำเนินงานกับการวางแผนภาษีที่วัดจาก ETR [25, 28] แต่ Ogbeide et al., [24] พบความสัมพันธ์เชิงลบ ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H7: อายุการดำเนินงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (ETR)

H8: อายุการดำเนินงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/ASSET)

H9: อายุการดำเนินงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/CFO)

1.4 ประเภทสำนักงานสอบบัญชี (Type of Audit Firm) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอบบัญชีกลุ่ม Big 4 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดคุณภาพของข้อมูลทางการเงินและอาจส่งผลต่อการวางแผนภาษีของลูกค้า ผู้สอบบัญชีกลุ่ม Big 4 ซึ่งให้บริการที่ปรึกษาด้านภาษีด้วยจะช่วยให้ลูกค้าสามารถวางแผนภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในทางกลับกันงานวิจัยบางกลุ่มชี้ว่าผู้สอบบัญชี Big 4 มีความกังวลต่อความเสี่ยงด้านชื่อเสียงของตนเอง จึงอาจทำหน้าที่เป็นกลไกกำกับดูแลที่เข้มงวดและจำกัดการวางแผนภาษีของลูกค้าได้ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนภาษี จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ประเภทสำนักงานสอบบัญชีมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการวางแผนภาษีที่วัดจาก ETR และ TAX/ASSET [26, 29] ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H10: ประเภทสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (ETR)

H11: ประเภทสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/ASSET)

H12: ประเภทสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/CFO)

1.5 สัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น (Ownership) การมีผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่ถือหุ้นอย่างมีนัยสำคัญจะสร้างแรงจูงใจและอำนาจในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจต่างๆ รวมถึงการวางแผนภาษี จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้น ซึ่งการถือหุ้นแบบครอบครัวหรือการถือหุ้นแบบกระจุกตัว มีแนวโน้มที่จะมีการวางแผนภาษีมากกว่าบริษัทที่ไม่มีเจ้าของเป็นครอบครัวสนับสนุนแนวคิดที่ว่าผู้ถือหุ้นรายใหญ่สามารถผลักดันให้เกิดการวางแผนภาษีที่มีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความมั่งคั่งของตนเองได้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า สัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการวางแผนภาษี [30] ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H13: สัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (ETR)

H14: สัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/ASSET)

H15: สัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนภาษี (TAX/CFO)

2. การวัดผลการดำเนินงาน เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาขององค์กร ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานในปัจจุบันเป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และยังช่วยให้องค์กรนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุงกระบวนการบริหารงานให้เหมาะสมกับองค์กร เพื่อให้องค์กรมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาใช้วิธีการวัดผลการดำเนินงานด้านบัญชี ดังนี้

2.1 ผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) เป็นการวัดผลการดำเนินงานต่อส่วนของผู้ถือหุ้น โดยวิธีนี้จะประเมินว่าเงินลงทุนในส่วนของผู้ถือหุ้นจะได้รับผลตอบแทนกลับคืนมาจากการดำเนินงานของกิจการนั้นในอัตราส่วนเท่าไร หาก ROE มีค่าสูงแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการหากำไรสูงด้วย อัตราส่วนนี้ ประเมินว่ากิจการมีรายได้หลังหักภาษีแล้วเป็นจำนวนร้อยละเท่าใดต่อเงินทุนที่ได้มาจากผู้ถือหุ้น สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงานที่วัดจาก ROE ควรจะเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือการวางแผนภาษีที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่อัตราภาษีที่ต่ำลง ทำให้ค่าใช้จ่ายภาษีลดลงและส่งผลให้กำไรสุทธิเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อค่า ROE ที่สูงขึ้นด้วย จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา ETR มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับ ROE [24] [25] [28] เช่นเดียวกับ Thanjunpong & Awirothananon [29] และ Jensen & Meckling [31] พบว่า TAX/ASSET มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ROE และ Tanko [25] พบว่า TAX/CFO มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ROE ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H16: การวางแผนภาษี (ETR) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (ROE)

H17: การวางแผนภาษี (TAX/ASSET) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (ROE)

H18: การวางแผนภาษี (TAX/CFO) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (ROE)

2.2 ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) เป็นการวัดความสามารถในการทำกำไรของสินทรัพย์ทั้งหมด ที่กิจการใช้ในการดำเนินงานว่าให้ผลตอบแทนจากการดำเนินงานได้มากน้อยเพียงใด หาก ROA มีค่าสูง แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพการใช้สินทรัพย์ของกิจการ เนื่องจากความสามารถในการทำกำไรและการหมุนเวียนของสินทรัพย์ เป็นผลมาจากกำไรที่เกิดจากการนำสินทรัพย์ของกิจการไปใช้ ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงานที่วัดจาก ROA ควรจะเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามเช่นกัน หากบริษัทสามารถจัดการภาระภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพควรจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างผลตอบแทนจากสินทรัพย์ที่สูงกว่า จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างความสามารถในการทำกำไรและ ETR คือบริษัทที่มีกำไรสูงมีแนวโน้มที่จะมี ETR ต่ำ Phanchaeng et al., [6] และ Aroonrat et al., [7] พบว่า TAX/CFO มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ROA ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการวางแผนภาษีควรส่งผลดีต่อความสามารถในการทำกำไรจากการใช้สินทรัพย์ของกิจการ โดยบริษัทที่มีภาระภาษีต่ำจะมี ROA ที่สูง ดังนั้น จึงตั้งสมมติฐานว่า

H19: การวางแผนภาษี (ETR) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (ROA)

H20: การวางแผนภาษี (TAX/ASSET) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (ROA)

H21: การวางแผนภาษี (TAX/CFO) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (ROA)

2.3 กำไรต่อหุ้น (EPS) เป็นอัตราส่วนทางการเงิน ที่ใช้วิเคราะห์การเงินของบริษัท ที่แสดงในงบกำไรขาดทุน ซึ่งบอกถึงจำนวนเงินผลตอบแทนที่นักลงทุนจะได้รับจากการถือหุ้นของบริษัท 1 หุ้น โดยกำไรต่อหุ้นจะอยู่ในรูปสกุลเงินของกำไรสุทธิที่ระบุในงบกำไรขาดทุน ทั้งนี้ การวางแผนภาษีควรส่งผลกระทบเชิงลบต่อกำไรสุทธิ และนำไปสู่กำไรต่อหุ้นที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้บริหารและนักลงทุน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า TAX/CFO มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ EPS [7] ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า

H22: การวางแผนภาษี (ETR) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (EPS)

H23: การวางแผนภาษี (TAX/ASSET) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (EPS)

H24: การวางแผนภาษี (TAX/CFO) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน (EPS)

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) โดย Jensen & Meckling [31] อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้น (ตัวการ) และผู้บริหาร (ตัวแทน) โดยผู้ถือหุ้นจะมอบอำนาจให้ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารองค์กรให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่กำหนดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบริษัท ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์อันเนื่องมาจากเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ที่เรียกว่า Agency Problem หากผู้บริหารตัดสินใจบริหารโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าการสร้างคามมั่งคั่งสูงสุดให้แก่ผู้ถือหุ้น แม้ว่าการลดภาระภาษีควรจะเพิ่มกระแสเงินสดและผลกำไรให้แก่กิจการ แต่การวางแผนภาษีที่ซับซ้อนและไม่โปร่งใสอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้บริหาร เช่น การทำธุรกรรมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกันในมูลค่าที่ไม่เหมาะสม หรือการตั้งค่าตอบแทนผู้บริหารที่สูงเกินควร โดยอาศัยโครงสร้างทางภาษีที่ซับซ้อนเป็นเครื่องมือในการป้องกันการตรวจสอบของผู้ถือหุ้น และการวางแผนภาษีเชิงรุก (Aggressive Tax Planning) อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารกำไร (Earnings Management) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านผลตอบแทนส่วนตัวของผู้บริหาร เช่น โบนัสประจำปีของผู้บริหารที่สูงกับตัวเลขผลกำไรประจำปี ซึ่งทำให้การประหยัดภาษีที่เกิดขึ้นไม่ได้สร้างกระแสเงินสดที่แท้จริงในระยะยาว จนกระทั่งอาจสร้างความเสี่ยงที่ผู้ถือหุ้นต้องแบกรับจากการถูกตรวจสอบโดยกรมสรรพากรในอนาคต

3.2 ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) โดย Freeman [32] เสนอว่าองค์กรจะดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ต้องสร้างสมดุลและตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มไม่เฉพาะแค่ผู้ถือหุ้น ในการวางแผนภาษีทฤษฎีนี้มองว่าการชำระภาษีไม่ใช่เพียงการลดต้นทุนแต่เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) เนื่องจากภาษีคือทรัพยากรที่รัฐนำไปใช้พัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ดังนั้นการวางแผนภาษีอาจสร้างความขัดแย้งโดยตรงกับผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจด้านภาษีคือการสร้างสมดุลระหว่างการตอบสนองผู้ถือหุ้นที่ต้องการลดต้นทุนกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างความยั่งยืนให้แก่องค์กรในระยะยาว

3.3 ทฤษฎีความชอบธรรม (Legitimacy Theory) โดย Suchman [33] เชื่อว่าองค์กรมีข้อตกลงกับสังคม และต้องทำข้อตกลงให้สำเร็จโดยวิธีที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยการวางแผนภาษีจะอยู่ภายใต้กฎระเบียบหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งกิจการจะต้องปฏิบัติตามอย่างถูกต้องเพื่อเป็นหลักประกันว่าองค์กรสามารถดำรงอยู่ต่อไปในสังคม และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนที่ได้ลงทุนนั้นจะไม่สูญหาย อีกทั้งยังได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนด้วย การวางแผนภาษีเชิงรุกแม้จะถูกกฎหมาย ก็อาจมีช่องว่างแห่งความชอบธรรม (Legitimacy Gap) ได้ เนื่องจากขัดต่อความคาดหวังของสังคม โดยสังคมคาดหวังให้บริษัทที่มีกำไรสูงต้องจ่ายภาษีที่เป็นธรรมเพื่อร่วมพัฒนาประเทศ การตัดสินใจด้านภาษีภายใต้ทฤษฎีนี้จึงไม่ใช่แค่การลดต้นทุนให้ต่ำที่สุดแต่เป็นการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ต้องพิจารณาระหว่างผลประโยชน์ทางการเงินระยะสั้นกับต้นทุนระยะยาวที่อาจเกิดขึ้นจากการสูญเสียความไว้วางใจและความชอบธรรมจากสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อความยั่งยืนขององค์กร

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

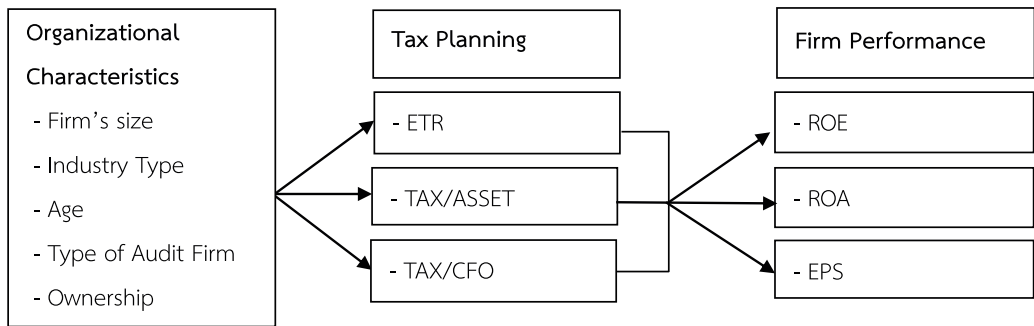

Figure 1. Conceptual Framework

Source: Created by the authors

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. ประชากร คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 7 กลุ่มอุตสาหกรรม ไม่รวมกลุ่มธุรกิจการเงิน ทรัสต์ กองทุน บริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการดำเนินงาน และบริษัทที่อยู่ในกลุ่ม MAI เนื่องจากลักษณะการดำเนินงานแตกต่างจากบริษัทโดยทั่วไป มีจำนวน 501 บริษัท [34] กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บริษัทที่มีรอบระยะเวลาบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม ที่มีผลการดำเนินงานเป็นกำไรจำนวน 380 บริษัท
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นกระดาษทำการซึ่งพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต โดยมีการวัดค่าตัวแปรดังตารางที่ 1 (Table 1)

Table 1 Measurement method for variables

Variables	Measurement method	Previous researches
Organizational Characteristics		
- Firm's size	Natural logarithm of total assets	[25]
- Industry Type	Dummy variable of industrial groups (0,1)	[34]
- Age	Age of the firms from the date of listing	[25]
- Type of Audit Firm	Dummy variable (0,1) 1= Big4 (KPMG, Deloitte, PWC and EY) 0= Non – Big 4	[26]
- Ownership	Proportion of the top 3 shareholders to the total number of shares registered and fully paid	[30]
Tax Planning		
- ETR	Corporate Income Tax / Profit Before Corporate Income Tax	[30]
- TAX/ASSET	Corporate Income Tax / Total Assets	[30]
- TAX/CFO	Corporate Income Tax / Cash Flow from Operating Activities	[30]

Table 1 Measurement method for variables (continue)

Variables	Measurement method	Previous researches
Firm Performance		
- ROE	Net Profit / Equity	[7]
- ROA	Net Profit / Total Assets	[7]
- EPS	Net Profit / number of common shares	[7]

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งได้ข้อมูลมาจากรายงานข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเก็บรวบรวมจากรายงานประจำปี (แบบ 56-1) ประจำปี พ.ศ. 2564

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย หลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) จากสมการพยากรณ์ดังนี้

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กรกับการวางแผนภาษี

$$\text{ETR} = \beta_0 + \beta_1 \text{Size} + \beta_2 \text{IndustryType} + \beta_3 \text{Age} + \beta_4 \text{Type of Audit Firm} + \beta_5 \text{Ownership} + \epsilon$$

$$\text{TAX/ASSET} = \beta_0 + \beta_1 \text{Size} + \beta_2 \text{IndustryType} + \beta_3 \text{Age} + \beta_4 \text{Type of Audit Firm} + \beta_5 \text{Ownership} + \epsilon$$

$$\text{TAX/CFO} = \beta_0 + \beta_1 \text{Size} + \beta_2 \text{IndustryType} + \beta_3 \text{Age} + \beta_4 \text{Type of Audit Firm} + \beta_5 \text{Ownership} + \epsilon$$

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงาน

$$\text{ROE} = \beta_0 - \beta_1 \text{ETR} - \beta_2 \text{TAX/ASSET} - \beta_3 \text{TAX/CFO} + \epsilon$$

$$\text{ROA} = \beta_0 - \beta_1 \text{ETR} - \beta_2 \text{TAX/ASSET} - \beta_3 \text{TAX/CFO} + \epsilon$$

$$\text{EPS} = \beta_0 - \beta_1 \text{ETR} - \beta_2 \text{TAX/ASSET} - \beta_3 \text{TAX/CFO} + \epsilon$$

สรุปผล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 บริษัท แต่เนื่องจากมีข้อมูลที่มีค่าผิดปกติ (Outliers) จำนวน 110 บริษัท ทำให้มีข้อมูลคงเหลือสำหรับการวิเคราะห์จำนวน 270 บริษัท ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีสินทรัพย์รวม 8,000 ล้านบาทขึ้นไป (ร้อยละ 40.00) อยู่ในกลุ่มบริการ (ร้อยละ 21.50) มีอายุการดำเนินงาน 11 – 25 ปี (ร้อยละ 34.80) ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีในกลุ่ม Big 4 (ร้อยละ 67.40) และสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 3 ลำดับแรก ร้อยละ 40.00 – 59.99 (ร้อยละ 45.40) นอกจากนี้พบว่าค่าเฉลี่ยของ ETR เท่ากับ 15.10 TAX/ASSET เท่ากับ 0.27 TAX/CFO เท่ากับ 0.01

2. การทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) จึงได้วิเคราะห์ Multicollinearity Problem ด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) พบค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นระหว่าง 0.006 – 0.590 ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์น้อยกว่า 0.80 ตรวจสอบการแจกแจงของข้อมูลด้วย Histogram และ Scatter Plot พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงของใกล้เคียงแบบปกติ และทำการทดสอบเงื่อนไขความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระโดยใช้ค่าขยายตัวของความแปรปรวน (VIF) มีค่าตั้งแต่ 1.062-1.757 ซึ่งต่ำกว่า 5 และค่าความคลาดเคลื่อนยินยอม (Tolerance) มีค่าตั้งแต่ 0.569 - 0.941 ซึ่งมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.2 จึงยืนยันได้ว่าการศึกษานี้ไม่เกิด Multicollinearity Problem [41] จึงทดสอบสมมติฐานด้วยวิธี Enter ดังตารางที่ 2 (Table 2)

Table 2. The relationship between organizational characteristics and tax planning

Variables	ETR		TAX/ASSET		TAX/CFO		Collinearity statistics	
	t	Sig.	t	Sig.	t	Sig.	Tolerance	VIF
Constant (a)	6.886	.000	-6.637	.000	-1.316	.189		
Firm's size	-1.950	.052	-3.290	.001**	-1.716	.087	.677	1.477
Industry Type								
1) Agriculture and food industry	-2.578	.010*	.648	.517	-.376	.707	.622	1.609
2) Consumer goods	-.231	.817	.575	.566	-.560	.576	.740	1.352
3) Industrial product	-2.266	.024*	-1.007	.315	.369	.712	.569	1.757
4) Resource	-4.102	.000**	-1.782	.076	-3.437	.001**	.660	1.516
5) Service	-1.923	.056	.151	.880	-2.275	.024*	.588	1.701
6) Technology	-.316	.753	-.270	.788	-1.236	.218	.732	1.365
Age	-.565	.573	.132	.895	.237	.813	.856	1.169
Type of audit firm	1.245	.214	1.919	.056	.210	.834	.709	1.411
Ownership	-1.355	.177	-.975	.330	-.647	.518	.941	1.062
	R = 0.324		R = 0.312		R = 0.332			
	R ² = 0.105		R ² = 0.097		R ² = 0.111			
	Adj. R ² = 0.071		Adj. R ² = 0.059		Adj. R ² = 0.073			
	F = 3.045		F = 2.522		F = 2.970			
	Sig < 0.001b		Sig < 0.007b		Sig < 0.002b			

** P < .01, * P < .05

จากตารางที่ 2 (Table 2) พบว่า ขนาดองค์กร ประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มเทคโนโลยี บริการ สินค้าอุปโภคบริโภค อายุการดำเนินงาน ประเภทสำนักงานสอบบัญชี สัดส่วนการกระจุกตัวของถือหุ้น ไม่มีความ

สัมพันธ์กับ ETR และอุตสาหกรรมกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เทคโนโลยี ทรัพยากร บริการ สินค้า อุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค อายุการดำเนินงาน ประเภทสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น ไม่มีความสัมพันธ์กับ TAX/ASSET รวมถึง ขนาดองค์กร ประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มเกษตรและ อุตสาหกรรมอาหาร เทคโนโลยี สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค อายุการดำเนินงาน ประเภทสำนักงาน สอบบัญชี และสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น ไม่มีความสัมพันธ์กับ TAX/CFO อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทรัพยากร กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ETR (พยากรณ์ได้ร้อยละ 7.10) และขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/ASSET (พยากรณ์ได้ร้อยละ 5.90) รวมถึง ประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มทรัพยากร และบริการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/CFO (พยากรณ์ได้ร้อยละ 7.30)

3. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การวิเคราะห์ Multiple Regression ด้วยวิธี Enter ดังตารางที่ 3 (Table 3)

Table 3. The relationship between tax planning and performance

Variables	ROE		ROA		EPS		Collinearity statistics	
	t	Sig.	t	Sig.	t	Sig.	Tolerance	VIF
Constant (a)	24.156	.000	29.859	.000	9.208	.000		
ETR	-12.501	.000**	-13.937	.000**	-5.256	.000**	.704	1.421
TAX/ASSET	16.655	.000**	21.806	.000**	5.904	.000**	.592	1.688
TAX/CFO	.015	.988	-.254	.800	-.479	.633	.608	1.646
	R = 0.779		R = 0.847		R = 0.412			
	R ² = 0.607		R ² = 0.717		R ² = 0.170			
	Adj. R ² = 0.603		Adj. R ² = 0.713		Adj. R ² = 0.159			
	F = 123.787		F = 202.376		F = 16.333			
	Sig < 0.000 ^b		Sig < 0.000 ^b		Sig < 0.000 ^b			

** P < .01, * P < .05

จากตารางที่ 3 (Table 3) พบว่า TAX/CFO ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ทั้ง ROE, ROA และ EPS แต่ผลการศึกษาพบว่า ETR มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงานทั้ง 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ยังพบว่า TAX/ASSET มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน ทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้ระดับการอธิบายความแปรปรวนของ ROA สามารถอธิบายได้สูงสุด (ร้อยละ 71.10) รองลงมาคือ ROE (ร้อยละ 60.30) และ EPS (ร้อยละ 17.0)

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ได้รับจากการวิเคราะห์สามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์กรกับการวางแผนภาษี ผลการศึกษาพบว่า ขนาดองค์กร ประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มเทคโนโลยี บริการ สินค้าอุปโภคบริโภค อายุการดำเนินงาน ประเภทสำนักงานสอบ

บัญชี สัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น ไม่มีความสัมพันธ์กับ ETR ผลที่ได้รับสอดคล้องกับ [25, 27-28, 30, 35] และประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เทคโนโลยี ทรัพยากร บริการ สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค อายุการดำเนินงาน ประเภทสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น ไม่มีความสัมพันธ์กับ TAX/ASSET ผลที่ได้สอดคล้องกับ [27, 36-38] รวมถึงขนาดองค์กร ประเภทอุตสาหกรรม กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เทคโนโลยี สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค อายุการดำเนินงาน ประเภทสำนักงานสอบบัญชี และสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้น ไม่มีความสัมพันธ์กับ TAX/CFO ผลที่ได้รับสอดคล้องกับ [30, 36] ซึ่งอาจเนื่องมาจากองค์กรต่างๆ ปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายภาษีที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้ การวางแผนไม่ได้แตกต่างกัน แม้ว่าสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นจะส่งผลต่อการตัดสินใจ แต่การวางแผนภาษีอาจถูกกำหนดโดยปัจจัยอื่นๆ เช่น นโยบายองค์กร หรือการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญภายนอก ทั้งนี้ประเภทสำนักงานสอบบัญชีไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการวางแผนภาษี เนื่องจากนโยบายการวางแผนภาษี อาจถูกกำหนดโดยคณะกรรมการหรือผู้บริหารมากกว่า อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า ประเภทอุตสาหกรรม กลุ่มทรัพยากร เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และสินค้าอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ETR แสดงให้เห็นว่าบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเหล่านี้มีอัตราภาษีที่แท้จริงต่ำกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งอาจสะท้อนการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษี อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การลงทุนวิจัยและพัฒนา หรือมาตรการส่งเสริมจากรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และทรัพยากรที่เป็นอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ของประเทศจึงมักได้รับการสนับสนุนด้านภาษี สอดคล้องกับ [35] และขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/ASSET สอดคล้องกับ [30] ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกิจการขนาดใหญ่มีโครงสร้างองค์กรที่ซับซ้อนและมีแนวโน้มที่จะได้รับการตรวจสอบและการกำกับดูแลจากผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งสรรพากร ผู้ตรวจสอบบัญชี หรือนักลงทุน หากกิจการวางแผนภาษีผิดพลาด อาจเกิดผลกระทบด้านลบ ทั้งชื่อเสียง ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือ และการที่กิจการมีค่าใช้จ่ายทางภาษีมากจะสะท้อนถึงกำไรจากการดำเนินงานที่มากด้วยจึงอาจเป็นเหตุให้กิจการขนาดใหญ่มีการวางแผนภาษีน้อยกว่ากิจการขนาดเล็กแต่ผลที่ได้ขัดแย้งกับ [22, 26] นอกจากนี้ประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มทรัพยากร และกลุ่มบริการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/CFO แสดงให้เห็นว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีบทบาทต่อระดับภาษีที่จ่ายจริง โดยอุตสาหกรรมทรัพยากรเป็นกลุ่มที่มีรายได้และกำไรสูง จึงมีแรงจูงใจในการใช้กลยุทธ์ทางภาษีเพื่อลดภาระที่แท้จริง รวมถึงอุตสาหกรรมบริการที่มีโครงสร้างค่าใช้จ่ายที่ยืดหยุ่นจึงมีช่องทางการวางแผนภาษีแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีกับผลการดำเนินงาน พบว่า TAX/CFO ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานที่วัดจาก ROE, ROA และ EPS ทั้งนี้เนื่องจากการวางแผนภาษีเพื่อเพิ่มกระแสเงินสดสุทธิจากการดำเนินงานอาจไม่ได้ช่วยปรับปรุงผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ปัจจัยอื่นๆ อาจมีผลกระทบมากกว่า เช่น การจัดการภายในองค์กร ประสิทธิภาพการผลิต การบริหารต้นทุน การใช้สินทรัพย์ในการสร้างรายได้และกำไร หรือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเงิน เป็นต้น รวมถึงการวางแผนภาษีผ่าน TAX/CFO อาจไม่ได้สะท้อนถึงการจัดการภาษีทั้งหมดขององค์กร ผลการศึกษาที่ได้รับสอดคล้องกับ [6, 9] แต่ขัดแย้งกับ [7] อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้พบว่า ETR มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ROE, ROA และ EPS กล่าวคือเมื่อบริษัทมี ETR สูง บริษัทต้องจ่ายภาษีในระดับที่สูง ส่งผลให้ผลการดำเนินงานลดลง ซึ่งหากสามารถลดภาระภาษีได้ บริษัทมีกำไรมากขึ้น จะต้องชำระภาษีในจำนวนที่สูงขึ้น บริษัทจึงอาจใช้กลยุทธ์ในการลดภาระภาษีรวมถึงการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อลด ETR ผลการศึกษานี้สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย [32] ที่บริษัทต้องจัดสรร

ทรัพยากรระหว่างการจ่ายภาษีให้รัฐและการสร้างผลตอบแทนให้ผู้ถือหุ้น การวางแผนภาษีที่เหมาะสมช่วยสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกับความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงการดำเนินการวางแผนภาษีที่เป็นไปตามกฎหมายยังสอดคล้องกับทฤษฎีความชอบธรรม ซึ่งช่วยให้บริษัทรักษาความน่าเชื่อถือ และความชอบธรรมต่อสังคมลดความเสี่ยงด้านชื่อเสียงและการถูกตรวจสอบ ผลการศึกษาที่ได้รับสอดคล้องกับ [7] แต่ขัดแย้งกับผลการศึกษาของ Thanjunpong & Dechsiri [8] และ Tackie et al., [10] ที่พบว่า ETR มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน แต่ Aroonrat et al., [7] Sribunruang & Sutthi [9] และ Laewprapa et al., [13] ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่าง ETR กับผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า TAX/ASSET มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ROE, ROA และ EPS หากบริษัทมี TAX/ASSET หมายความว่าบริษัทที่มีการจัดการภาษีอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดต้นทุนภาษีที่ไม่จำเป็นและใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้ผลการดำเนินงานของกิจการเพิ่มขึ้น ผลที่ได้สอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทน [31] โดยการจัดการภาษีอย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้น เพราะผู้บริหารสามารถสร้างผลตอบแทนให้ผู้ถือหุ้นได้โดยไม่ละเมิดกฎหมาย ผลการศึกษาสอดคล้องกับ [6-7] แต่ขัดแย้งกับ Sribunruang & Sutthi [9] และ Thanjunpong [11] ที่พบว่า TAX/ASSET มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ROE

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ด้านวิชาการ ผลที่ได้รับจากการศึกษานี้สนับสนุนทฤษฎีตัวแทน ซึ่งกล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นและผู้บริหาร ซึ่งอาจส่งผลต่อการตัดสินใจในการวางแผนภาษีเพื่อให้ผลการดำเนินงานดีขึ้น และทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งพบว่าการวางแผนภาษีส่งผลต่อผลการดำเนินงานที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด และยังสนับสนุนทฤษฎีความชอบธรรม โดยการวางแผนภาษีที่โปร่งใสจะช่วยให้สามารถรักษาความชอบธรรมและความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้เสียและสังคมได้ดีขึ้น

2) ด้านการบริหาร

(1) ผลการศึกษาพบว่าขนาดองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ TAX/ASSET ดังนั้นองค์กรขนาดใหญ่ควรตระหนักว่าการวางแผนภาษีมากเกินไปอาจเสี่ยงต่อชื่อเสียงและการตรวจสอบ และควรปรับกลยุทธ์ทางภาษีให้สมดุลระหว่างการลดภาระภาษีและการรักษาความชอบธรรมทางสังคม กรมสรรพากรควรออกแบบมาตรการภาษีโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบริษัทขนาดใหญ่และเล็ก เช่น การทบทวนสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่บริษัทใหญ่ใช้มากเกินไป เพื่อป้องกันการเสียภาษีต่ำเกินสมควร นอกจากนี้สำนักงานสรรพากรควรเป็นสัญญาณว่าควรพิจารณานโยบายภาษีของบริษัทใหญ่ เพราะแม้ว่าจะช่วยเพิ่มผลการดำเนินงาน แต่ก็มีความเสี่ยงจากการตรวจสอบภาษีและแรงกดดันด้านความชอบธรรม ซึ่งอาจส่งผลต่อมูลค่าบริษัทในระยะยาว

(2) ผลการศึกษาพบว่าประเภทอุตสาหกรรมกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และสินค้าอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ETR รวมถึงกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรและบริการมีความสัมพันธ์กับ TAX/CFO โดยกรมสรรพากรควรพิจารณากำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีเฉพาะอุตสาหกรรม และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนติดตามพฤติกรรมกรวางแผนภาษีในกลุ่มอุตสาหกรรมเหล่านี้ รวมถึงตลาดหลักทรัพย์ควรส่งเสริมความโปร่งใสด้านภาษี ด้วยการกำหนดให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลภาษีในรายงานประจำปี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักลงทุน และให้เกิดความสมดุลระหว่างการส่งเสริมการลงทุนกับ

การป้องกันการสูญเสียรายได้ภาษี สำหรับนักลงทุนสามารถนำไปใช้พิจารณาความเสี่ยงด้านภาษีในการลงทุน ในอุตสาหกรรมเหล่านี้

(3) ผลการศึกษาพบว่า ETR มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน หาก ETR ต่ำ (วางแผนภาษีสูง) ส่งผลให้ผลการดำเนินงานสูง ดังนั้นผู้บริหารสามารถนำผลนี้ไปใช้ในการออกแบบกลยุทธ์ การวางแผนภาษีเพื่อเพิ่มผลการดำเนินงานและสร้างความพึงพอใจให้ผู้ถือหุ้น นอกจากนี้นักลงทุนสามารถใช้ ในการประเมินความสามารถในการสร้างผลตอบแทนและผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังพบว่า TAX/ASSET มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน แสดงว่าบริษัทสามารถสร้างผลกำไรจากการใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารบริษัทสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การลงทุนและการใช้สิทธิประโยชน์ ทางภาษี เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเสียภาษีที่เหมาะสมกับการเพิ่มผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควร ใช้ ROA เป็นตัวชี้วัดเพื่อติดตามผลกระทบของนโยบายภาษีต่อประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์และผลกำไร ของบริษัท เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่มีผลกระทบสูงสุด

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรใช้ปัจจัยอื่นๆ ที่ เช่น คุณลักษณะของคณะกรรมการ การกำกับดูแลกิจการ หรือความสามารถในการทำกำไร เป็นต้น รวมถึงการใช้ตัวชี้วัดการวางแผนภาษีอื่น เช่น Book-Tax Difference (BTD) หรือ Cash Effective Tax Rate (CETR) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้น

2) ควรเพิ่มตัวแปรด้าน โครงสร้างเงินทุน ความเสี่ยงทางการเงิน และการกำกับดูแลกิจการ เพื่ออธิบายกลไกความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและผลการดำเนินงานได้ชัดเจนมากขึ้น

3) วิจัยนี้พบว่าโครงสร้างอุตสาหกรรมมีผลต่อการเลือกกลยุทธ์การวางแผนภาษี ดังนั้นจึงควรศึกษาเปรียบเทียบเชิงลึกระหว่างอุตสาหกรรม เพื่อศึกษาว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ลักษณะธุรกิจ กระแสเงินสด หรือมาตรการส่งเสริมจากภาครัฐ มีผลต่อพฤติกรรมการวางแผนภาษีอย่างไร

4) การรวบรวมข้อมูลเฉพาะปี พ.ศ. 2564 อาจไม่สามารถสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวหรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ครั้งต่อไปควรเพิ่มข้อมูล เช่น เก็บข้อมูล 5 ปี หรือ 10 ปี และควรใช้วิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์วิธีอื่น เช่น Panel Data Analysis หรือ SEM

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะกรรมการธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัยงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. 2565

References

- [1] Phongpitak, S. (1998). *Tax planning*. Wichita Law, Accounting, and Business Office. (In Thai)
- [2] Tantiyaarong, T. (2009). *A study of factors influencing tax planning and the relationship between tax planning and firm value: Empirical evidence from Thailand*. [Unpublished Master's Thesis, Chulalongkorn University]. (In Thai)
- [3] The Stock Exchange of Thailand. (2022). *Tax Planning*. Retrieved April 1, 2022, from <https://www.set.or.th/th/education-research/education/happymoney/knowledge/article/40-what-to-know-about-taxes>. (In Thai)

- [4] Rotkureesathian, S. (2019). *Ultimate strategy for corporate income tax planning*. Dharmniti. (In Thai)
- [5] Desai, M. A., & Dharmapala, D. (2009). Corporate tax avoidance and firm value. *The Review of Economics and Statistics*, 91(3), 537–546. <https://doi.org/10.1162/rest.91.3.537>
- [6] Phanchaeng, S., Chalatharawat, J., Wutipphan, J., Baotham, S., & Sokhiaw, K. (2024). The influence of audit committee characteristics on firm performance. *Journal of Accounting and Management, Mahasarakham University*, 16(3), 168–193. (In Thai)
- [7] Aroonrat, K., Klinanich, W., Mory, K., Phoonoi, G., Jurmanee, K., Khanthasak, T., & Kulpol, P. (2023). The influence of tax planning and earnings management on firm value of listed companies on the Stock Exchange of Thailand. *The Journal of Accounting Review Chiang Rai Rajabhat University (JAR CRRU)*, 8(2), 114–128. (In Thai)
- [8] Thanjunpong, S., & Dechsiri, P. (2018). The causal effect of tax planning on firm performance of listed companies in Thailand. *The Journal of the University of the Thai Chamber of Commerce in Humanities and Social Sciences*, 38(3), 1–13. (In Thai)
- [9] Sribunruang, K., & Sutthi, J. (2021). The relationship between tax planning and firm value of companies listed on the Market for Alternative Investment (MAI). *Social Science Journal of Prachachuen Research Network*, 3(3), 59–74. (In Thai)
- [10] Tackie, G., Agyei, S. K., Bawuah, I., Adela, V., & Bossman, A. (2022). Tax planning and financial performance of insurance companies in Ghana: The moderating role of corporate governance. *Cogent Business & Management*, 9(1). <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2144097>
- [11] Thanjunpong, S. (2015). Good corporate governance effects on performance through mediation of tax planning of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of the Association of Researchers*, 20(2), 105–113. (In Thai)
- [12] Richard, D., Monday, E., Bassey, E., & Ude, E. (2019). The impact of corporate tax planning on financial performance of listed industrial firms in Nigeria. *Journal of Accounting and Financial Management*, 5(4), 21–32.
- [13] Laewprapa, K., Choojan, J., & Pholkeo, C. (2023). Corporate income tax planning and firm performance of listed companies in the Stock Exchange of Thailand in SET100 Index. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 13(1), 146–159. (In Thai)
- [14] Tijjani, B., & Peter, Z. (2020). Ownership structure and tax planning of listed firms: Evidence from Nigeria. *Journal of Accounting and Taxation*, 12(3), 99–107. <https://doi.org/10.5897/JAT2020.0412>

- [15] Usman, A. S., & Iki, I. U. (2025). Impact of corporate ownership structure on aggressive tax planning of listed manufacturing companies in Nigeria. *International Journal of Innovative Finance and Economics Research*, 13(2), 341–351.
- [16] Chukwudi, U. V., Okonkwo, O. T., & Asika, E. R. (2020). Effect of tax planning on firm value of quoted consumer goods manufacturing firms in Nigeria. *International Journal of Finance and Banking Research*, 6(1), 1–10. <https://doi.org/10.11648/j.ijfbr.20200601.11>
- [17] Ado, A. B., Rashid, N., Mustapha, U. A., & Ademola, L. S. (2021). The impact of corporate tax planning on the financial performance of listed companies in Nigeria. *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 29(2), 273–297.
- [18] Angelina, S., & Darmawan, A. (2021). The impact of tax planning on firm value. *Journal of Applied Accounting and Taxation*, 6(2), 196–204.
- [19] Izevbekhai, M. O., & Odion, A. O. (2018). Tax planning and firm value. *Nigerian Academy of Management Journal*, 13(1), 94–119.
- [20] Phonjan, R. (2020). *The relationship between tax planning and earnings quality in Thailand's Market for Alternative Investment (MAI)*. [Master's Thesis, Thammasat University]. (In Thai)
- [21] Thanjunpong, S. (2014). *The impact of corporate governance, earnings management, and tax planning on firm performance of listed companies in the Stock Exchange of Thailand*. [Doctoral Dissertation, Naresuan University]. (In Thai)
- [22] Wongkor, O., & Wannasathit, R. (2022). Relationship between good corporate governance and tax planning of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Graduate School, Pitchayatat*, 17(3), 73–86. (In Thai)
- [23] Thanjunpong, S., & Bangmek, R. (2017). The influence of board of directors, audit committee, and ownership structure on tax planning: Empirical evidence from Thailand. *Journal of Accounting Profession*, 13(37), 29–44. (In Thai)
- [24] Ogbeide, I. O., Anyaduba, J. O., & Akogo, O. U. (2022). Firm attributes and corporate tax aggressiveness in Nigeria. *American Journal of Finance*, 7(2), 64–87.
- [25] Tanko, U. M. (2023). Financial attributes and corporate tax planning of listed manufacturing firms in Nigeria: Moderating role of real earnings management. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, ahead-of-print(ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/JFRA-05-2022-0198>
- [26] Polpanumas, A., Thanjunpong, S., Bangmek, R., & Waenkaeo, K. (2021). The relationship between tax planning and earnings management of public limited companies in Thailand. *Parichart Journal, Thaksin University*, 34(2), 66–82. (In Thai)

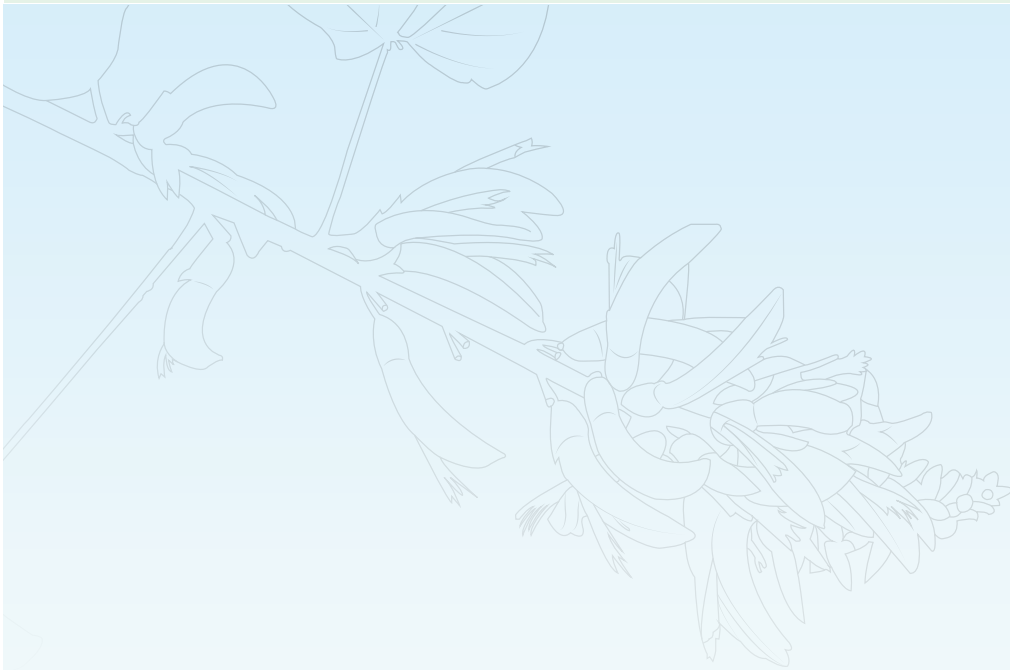
- [27] Samaputra, P., Thanjunpong, S., Sumritsakun, C., & Waroonkun, S. (2021). The relationship between audit quality and tax planning of listed companies on the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Management Science Udon Thani Rajabhat University*, 3(4), 1–13. (In Thai)
- [28] Thomya, W., & Ritsri, U. (2024). Audit committee characteristics and tax planning: Evidence from the agro-industry in listed companies in Thailand. *Cogent Business & Management*, 11(1). <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2309186>
- [29] Thanjunpong, S., & Awirothananon, T. (2019). The effect of tax planning on financial performance in the Stock Exchange of Thailand. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 10(1), 25–29. (In Thai)
- [30] Tembunprasertsuk, K. (2021). The study of the relationship between good corporate governance and tax planning: A case study of listed companies in the Stock Exchange of Thailand and Singapore in the TOP100 group. *Journal of Accounting Profession*, 17(54), 52–67. (In Thai)
- [31] Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- [32] Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
- [33] Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610.
- [34] The Stock Exchange of Thailand. (2021). *List of listed companies on the Stock Exchange of Thailand*. <https://www.set.or.th/th/market/get-quote/stock/>.
- [35] Chamnong, D., Pajongwong, P., & Svetalekh, T. (2021). The relationship between women on the board of directors and corporate tax planning of listed companies in the Stock Exchange of Thailand in the SET 100 Index. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 8(1), 109–122. (In Thai)
- [36] Thongrakchan, P., Pounsangsuk, S., Payungwong, P., & Naktad, W. (2024). Corporate governance and tax planning affecting the sustainable growth of listed companies on the Stock Exchange of Thailand. *SSRU Journal of Public Administration*, 7(1), 12–23. (In Thai)
- [37] Puchjan, K., Phoprachak, D., & Putthidech, A. (2024). Corporate governance and management structure affecting performance through tax planning: Evidence from listed companies on the Stock Exchange of Thailand. *The Journal of Accounting Review Chiang Rai Rajabhat University: JAR CRRU*, 9(2), 203–212. (In Thai)

- [38] Chaichuen, P., Phusuwan, P., Pung-ngam, S., Neungwanna, U., Chammungpuk, W., Klaprabchone, K., Prapho, T., & Lissani, S. (2022). Good corporate governance factors affecting planning of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *Academic Journal of Phetchaburi Rajabhat University*, 12(3), 23–32. (In Thai)

การสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดทำ
คู่มือประมงพื้นบ้านปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
Creating a Learning Ecosystem through the
Development of the Pak Phun Local Fisheries Manual in
Nakhon Si Thammarat Province

นฤมล ขุนวิช่วย^{1*} และมานะ ขุนวิช่วย²

Narumol Khunweechuay^{1*}, and Mana Khunweechuay²

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช 80280

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช 80280

¹ Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat Province, 80280, Thailand

² Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat Province, 80280, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: narumon_suk@nstru.ac.th

(Received: January 5, 2025; Revised: July 14, 2025; Accepted: August 28, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดทำคู่มือประมงพื้นบ้านปากพูน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์แกนนำชาวประมงพื้นบ้านและปราชญ์ชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยกำหนดพื้นที่การเรียนรู้ ได้แก่ ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน คลองปากพูน พื้นที่ทรัพยากรป่าชายเลน (อู๋เมงค้อเมซอน) ปากอ่าวปากพูน ที่ทำการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน และตลาดความสุขชาวเล ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้โดยใช้กระบวนการจัดทำคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน เป็นกระบวนการสร้างนิเวศการเรียนรู้และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพื้นที่สาธารณะให้ชาวประมงพื้นบ้านปากพูนได้เข้ามาร่วมถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ มีประเด็นสำคัญที่ปรากฏในคู่มือ ได้แก่ ทรัพยากรทะเลหน้าบ้านปากพูน ประวัติศาสตร์ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน อัตลักษณ์ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน องค์กรชุมชนและกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน นอกจากนี้กระบวนการจัดทำคู่มือดังกล่าวทำให้เกิดนักจัดการการเรียนรู้ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน ซึ่งเป็นแกนนำและเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน ที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 45 คน และร่วมกันเสนอแนวทางการหนุนเสริมองค์กรชุมชนประมงพื้นบ้าน ให้เกิดกิจกรรมอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางทะเล

คำสำคัญ: คู่มือประมงพื้นบ้าน นิเวศการเรียนรู้ การจัดการความรู้ ประมงพื้นบ้านปากพูน

Abstract

This research article aims to create a learning ecosystem through the development of the *Pak Phun Local Fisheries Manual* using a qualitative research methodology. The process involved document research, observations, interviews with local fisheries leaders and community sages, focus group discussions, and brainstorming workshops. The designated learning sites included the Pak Phun local fishing community, Pak Phun Canal, mangrove resource areas (Amazon Tunnel), the Pak Phun estuary, the Pak Phun Local Fisheries Resource Conservation Group office, and the Fisherman's Happiness Market. Findings reveal that knowledge management through the creation of the *Pak Phun Local Fisheries Learning Manual* plays a crucial role in building a learning ecosystem and serves as an essential tool for establishing a community learning space. This space enables local fishers to share their knowledge and experiences. The manual highlights key aspects such as Pak Phun's marine resources, the history of its fishing community, local identity, community organizations, and conservation activities. Furthermore, the manual development process nurtured the emergence of 45 local fisheries learning managers - leaders and members of the conservation group - who collaboratively proposed strategies to strengthen community organizations. Their efforts aim to sustain ongoing conservation initiatives, reinforce local identity, and enhance marine resource management.

Keywords: Local Fisheries Manual, Learning Ecosystem, Knowledge Management, Pak Phun Local Fisheries

บทนำ

ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนประมงที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานในการทำประมงพื้นบ้าน มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชาวประมงซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เนื่องจากขณะนั้นทรัพยากรทางทะเลในจังหวัดเพชรบุรีมีความเสื่อมโทรม ชาวประมงพื้นบ้านจำนวนมากทำการประมงไม่ได้ ทำได้เพียงแค่การเลี้ยงหอยแมลงภู่ จึงทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอ ชาวประมงพื้นบ้านบางกลุ่มจึงได้ตัดสินใจเดินทางออกจากจังหวัดเพชรบุรีมายังจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อหาทำเลที่ตั้งในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านใหม่ ในราวทศวรรษ 2480 มีชาวประมงพื้นบ้านที่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีประมาณ 30 ครัวเรือนได้เลือกตำบลปากพูนเป็นที่ตั้งถิ่นฐานเนื่องจากเป็นพื้นที่ชายฝั่งที่มีทรัพยากรทางทะเลอุดมสมบูรณ์ และหลังจากนั้นในทศวรรษต่อมา ชาวประมงพื้นบ้านปากพูนได้ชักชวนเครือญาติให้เข้ามาอาศัยอยู่ในตำบลปากพูน ทำให้มีชาวประมงพื้นบ้านจากจังหวัดเพชรบุรีอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นอีกเป็น 40 ครัวเรือน หลังจากการอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ปากน้ำปากพูนแล้ว ผู้คนกลุ่มนี้ได้อยู่ร่วมในเหตุการณ์สำคัญระดับโลกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 คือการยกพลขึ้นบกของทหารญี่ปุ่นในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 และในปี พ.ศ. 2505 ทรัพยากรทางทะเลเกิดความเสื่อมโทรมอย่างหนัก เนื่องจากวาทภัยที่เกิดขึ้นบริเวณแหลมตะลุมพุก ทั้งสองเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวประมงพื้นบ้านบางส่วนตัดสินใจอพยพกลับจังหวัดเพชรบุรี แต่มีชาวประมงพื้นบ้านอีกส่วนหนึ่งยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลปากพูนสืบมาจนถึงปัจจุบัน [1]

สำหรับภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านในปากพูน ได้แก่ ภูมิปัญญาในการเลือกวางเครื่องมือประมง ภูมิปัญญาในการสังเกตธรรมชาติ กระแสน้ำ และทิศทางลม แต่สำหรับภูมิปัญญาที่โดดเด่นและได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเพชรบุรี คือ “การทำหมຶ້” หรือ “กรຶ້” (บ้านปลา) มีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ หมຶ້ปลาตุกทะเลและหมຶ້ปลากะพง “หมຶ້” นับเป็นแหล่งพักพิงและแหล่งอาหารของปลาในขณะเดียวกันเป็นแหล่งหาปลาของชาวประมง และเป็นการพึ่งพิงทรัพยากรชุมชนแบบหมุนเวียนและเป็นอีกความทรงจำหนึ่งที่มีการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน [2] อย่างไรก็ตามเมื่อ 30 ปีก่อน ชาวบ้านปากพูนที่ประกอบอาชีพประมงประสบปัญหาในเรื่องรายได้จากการทำประมงไม่เพียงพอและมีปัญหาหนี้สิน สืบเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำลดจำนวนลงเกิดจากการจับสัตว์น้ำที่เกินขนาดและมีการลักลอบใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ส่งผลให้ระบบนิเวศชายฝั่งเกิดความเสื่อมโทรม จนกระทั่งชาวบ้านได้รวมตัวกันเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูสัตว์น้ำ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดเลิกการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูนในปี พ.ศ. 2557 นำไปสู่การร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาการทำหมຶ້มาสานต่อในรูปแบบหมຶ້ชุมชน เพื่อรวมกลุ่มคนทุกช่วงวัย เป็นการส่งต่อภูมิปัญญาให้คนรุ่นใหม่มาทำกิจกรรมอนุรักษ์ร่วมกัน และลดความขัดแย้งในการทำประมงในพื้นที่คลองและชายฝั่งทะเล รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มเพื่อสนับสนุนอาชีพประมง ภายใต้วิสัยทัศน์ “ทรัพยากรประมงยั่งยืน อาชีพประมงมั่นคง ท้องเที่ยววิถีประมงมั่งคั่ง” [3]

ปัจจุบันชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดการยกระดับเพื่อให้ชุมชนเป็นนิเวศการเรียนรู้และเป็นต้นแบบการจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน การสร้างนิเวศการเรียนรู้ในชุมชนประมงพื้นบ้านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยเฉพาะในยุคที่สังคมกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem)

ในบริบทของชุมชนประมงพื้นบ้านสอดคล้องกับแนวคิดของ Economist Impact [4] ที่กล่าวว่า นิเวศการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ 1) ผู้คนในชุมชนซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ถ่ายทอดความรู้ 2) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นแหล่งเรียนรู้และฐานทรัพยากร 3) วัฒนธรรมและประเพณีที่เชื่อมโยงผู้คนเข้ากับธรรมชาติ และ 4) เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จากการศึกษาของ อภิญา รัตนไชย [5] พบว่า ในอดีตการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนประมงพื้นบ้านเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติผ่านการปฏิบัติและการสั่งสมประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pratiwi et al. [6] ที่ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ลูกหลานชาวประมงเรียนรู้วิถีประมงผ่านการช่วยพ่อแม่ทำงาน การสังเกต และการลงมือปฏิบัติ ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศทางทะเล ฤดูกาล และเครื่องมือประมงถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านเรื่องเล่า บทเพลง และพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ อาทิ การศึกษาในระบบโรงเรียน การอพยพแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งผลให้วิถีการเรียนรู้แบบดั้งเดิมถูกท้าทาย [7] สอดคล้องกับการศึกษาของ Harper et al. [8] ที่พบว่า ชุมชนประมงพื้นบ้านทั่วโลกกำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การสร้างนิเวศการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีและความรู้สมัยใหม่ [6] ทีมวิจัยจึงสนใจศึกษาชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและสั่งสมภูมิปัญญาดั้งเดิมมาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและป่าชายเลนมาตั้งแต่ยุคก่อตั้ง และเคยเผชิญกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในอดีตทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูนเพื่อฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชนในการรวมกลุ่มและได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพในการเป็นต้นแบบ ทีมวิจัยจึงเลือกการจัดทำ "คู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน" เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ เนื่องจากมองว่าแม้การสร้างนิเวศการเรียนรู้จะมีหลากหลายประเภท แต่ในปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมถูกท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี ดังนั้น การจัดทำคู่มือจึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการรวบรวม จัดระบบ และถ่ายทอดองค์ความรู้ดั้งเดิม ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ได้อย่างเป็นระบบ และเป็นรูปแบบเริ่มต้นที่นำมาต่อยอดพัฒนาไปสู่การสร้างนิเวศการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ที่ทันสมัยได้ในอนาคต แม้จะมีข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นในการปรับเนื้อหา และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม แต่คู่มือยังคงมีคุณค่าเมื่อใช้ควบคู่กับวิธีอื่นเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ กระบวนการจัดทำคู่มือยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นเครื่องมือขยายผล และการสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวประมง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็น "นักจัดการเรียนรู้" และสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนให้แก่คนในชุมชนทั้งชาวประมง นักเรียน เยาวชนคนรุ่นใหม่ และผู้ที่สนใจภายนอกต่อไป

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีเป้าหมายเพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยการออกแบบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน โดยมีรายละเอียดกระบวนการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูนจำนวน 147 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจากตัวแทนชาวประมงพื้นบ้านปากพูนได้จำนวน 45 คน โดยคัดเลือกจากคณะกรรมการกลุ่มประมงพื้นบ้านปากพูน เป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างเข้าใจ มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการทำประมงพื้นบ้าน และเป็นแกนนำหรือตัวแทนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิเคราะห์เอกสาร ทีมวิจัยวิเคราะห์เอกสารจากการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาเอกสารที่เป็น งานวิจัย ตำรา หนังสือ เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนานิเวศการเรียนรู้

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนประมงพื้นบ้าน วิธีการทำประมงประมงพื้นบ้านในการทำประมงพื้นบ้านและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอนุรักษ์ โดยทีมวิจัยใช้วิธีการสื่อสารสองทาง ด้วยการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับนักวิจัย เป็นการถาม - ตอบกันโดยตรง หากมีข้อสงสัยหรือเข้าใจไม่ชัดเจนก็ทำความเข้าใจจนชัดเจนในทันที เป็นการสร้างความมั่นใจให้ทั้งผู้ตอบและทีมวิจัย ในการสัมภาษณ์นั้น ทีมวิจัยได้สร้างกรอบคำถามไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์ แต่ทั้งนี้จะต้องดูสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ว่าเป็นไปในลักษณะใด ถ้าผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างต่อเนื่องทีมวิจัยก็จะปล่อยให้การถาม - ตอบ เป็นไปอย่างธรรมชาติ และให้คำถามสั้นไหลไปตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นไปตามกรอบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน

2.3 การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้าน ทรัพยากรประมงพื้นบ้าน การแปรรูปทรัพยากรประมง รูปแบบการทำประมงพื้นบ้านแต่ละชนิด สถานการณ์การทำประมงพื้นบ้าน แนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำประมงพื้นบ้าน การจัดทำข้อตกลงในการทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น และเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วย ทั้งนี้ ทีมวิจัยจะรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีทีมวิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนาและเป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 5 คน จำนวน 5 ครั้ง ซึ่งเลือกมาจากกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเป้าหมาย และผู้ที่มีความรู้ในแต่ละประเด็นที่ร่วมกันสนทนา

2.4 การจัดระดมความคิดเห็นกับชุมชนประมงพื้นบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 45 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน และตัวแทนจากสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน เพื่อระดมความคิดเห็นในการกำหนดกรอบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน เพื่อเป็นการทวนสอบข้อมูลก่อนที่จะนำไปจัดพิมพ์เป็นคู่มือฉบับสมบูรณ์ และกำหนดแนวทางการใช้คู่มือการเรียนรู้ร่วมกันในอนาคต

2.5 การสังเกตและสำรวจ เพื่อทำการบันทึกข้อมูลในแบบสังเกตพร้อมทั้งถ่ายภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบกับวิธีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ทีมวิจัยค้นหาพฤติกรรมเพื่อให้รู้ว่าชาวประมงพื้นบ้านคิดอะไร ทำอะไรโดยการเฝ้าดูพฤติกรรมต่าง ๆ ทางทีมวิจัยใช้การสังเกตทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

(Formal and Informal Observation) ในการสังเกตที่เป็นรูปธรรมนั้นทีมวิจัยจะสังเกตวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การวางโซ่ ลอบ และอวน การเลี้ยงกุ้ง การทำหมรม การทำกิจกรรมของกลุ่มประมง การแปรรูปทรัพยากรประมง ได้แก่ การทำกะปิ กุ้งแห้ง ปลาหมักซีอิ๊ว ปลาเส้น ปลาหวาน อื่น ๆ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของชุมชน เช่น การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประชุมกลุ่มประมงพื้นบ้าน และการเข้ามาศึกษาดูงานของหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งการสังเกตในแต่ละครั้งมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลในการจัดทำคู่มือการเรียนรู้

3. ขั้นตอนการเก็บข้อมูลวิจัย

3.1 การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและสำรวจ และการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนาในเวทีการเรียนรู้

3.2 การกำหนดกรอบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน โดยการจัดระดมความคิดเห็นร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้และรายละเอียดต่าง ๆ ตามกรอบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูนที่ได้กำหนดร่วมกัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต สำรวจ และการจัดสนทนากลุ่ม

3.4 การทวนสอบข้อมูลเพื่อเตรียมจัดพิมพ์เป็นคู่มือการเรียนรู้ โดยการจัดระดมความคิดเห็นกับชุมชนประมงพื้นบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพิจารณา ทวนสอบข้อมูล และกำหนดแนวทางการใช้คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนกับการสร้างนิเวศการเรียนรู้ในอนาคตร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทีมวิจัยนำข้อมูลที่ไดจากการใช้เครื่องมือวิจัยจำแนกและจัดหมวดหมู่องค์ความรู้โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องผ่านกระบวนการสามเส้าโดยผู้รู้ในชุมชนและตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาเรียบเรียงและสังเคราะห์เป็นเนื้อหาสำหรับคู่มือประมงพื้นบ้าน

5. จริยธรรมในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลข้างต้นนี้ทีมวิจัยได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช หมายเลขโครงการวิจัย REC No. 063/66 ใบรับรองเลขที่ 056/2566 และทีมวิจัยได้ปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยการให้ความยินยอมของผู้เข้าร่วมการวิจัย

สรุปผล

ทีมวิจัยนำเสนอข้อค้นพบสำคัญ ได้แก่ การสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยการออกแบบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน และแนวทางการใช้คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนกับการสร้างนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยการออกแบบคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน

ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน โดยมีกระบวนการสำคัญ คือ

1.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และการศึกษาภาคสนาม โดยให้ความสำคัญกับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและสำรวจ และการจัดสนทนากลุ่ม ทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ คือ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน มีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

1.1.1 ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน

ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่ติดกับชายฝั่งคลองปากพูน ซึ่งไหลลงสู่อ่าวนครศรีธรรมราช ในพื้นที่เต็มไปด้วยป่าชายเลนเป็นแนวยาวต่อเนื่องกันโดยตลอด จากสภาพของพื้นที่ติดกับชายฝั่งคลองที่ไหลออกสู่ทะเลและมีป่าชายเลน ทำให้ผู้คนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณดังกล่าว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดจากบรรพบุรุษพื้นที่ซึ่งทีมวิจัยเลือกศึกษาเชิงลึกนั้นเป็นชาวประมงในหมู่ที่ 2 และ 4 ตำบลปากพูน โดยมีชื่อเรียกชุมชนทั้งสองหมู่บ้านนี้ว่า “ชุมชนปากน้ำปากพูน”

ชุมชนปากพูนมีทรัพยากรเด่นที่สำคัญ คือ ทรัพยากรชายฝั่ง ประกอบด้วย ทรัพยากรประมงและทรัพยากรป่าชายเลน ชาวบ้านปากพูนในพื้นที่ชายฝั่งและปากแม่น้ำปากพูน จึงมีอาชีพประมงทั้งการจับสัตว์น้ำและการทำประมงชายฝั่ง โดยเฉพาะการทำนากุ้งธรรมชาติและเลี้ยงปลา เป็นอาชีพหลักและสำคัญมาตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชน อีกทั้งทรัพยากรประมงในพื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนจากหลายพื้นที่ใกล้เคียงและไกลต่างเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างต่อเนื่อง

วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านปากพูนในแต่ละวันมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยเรียบง่าย มีการออกทะเลไปประกอบอาชีพประมงจับสัตว์น้ำโดยอาศัยเครื่องมือประมงต่าง ๆ เช่น การใช้ลอบในการจับปู การใช้ไซการทำหมรม์ ตลอดจนเข้าไปทำนาหรือที่เรียกว่า การทำนากุ้งธรรมชาติ การเดินทางไปทำกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการจับสัตว์น้ำเพื่อมาอุปโภคบริโภคในครัวเรือน หรือการจับมาเพื่อจำหน่ายนำเงินมาจุนเจือครอบครัว สิ่งที่สำคัญที่ทำให้ชีวิตการเดินทางไปไหนมาไหนได้สะดวกคือ “เรือ” ซึ่งเป็นพาหนะที่สำคัญและมีค่าที่สุดของชาวประมงพื้นบ้านในการออกทะเลไปเพื่อจับสัตว์น้ำ

ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนมีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจและมีกิจกรรมเด่นที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน ในขณะเดียวกันมีกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งควบคู่ไปด้วย อัตลักษณ์ที่น่าสนใจ ได้แก่ ความเชื่อและภูมิปัญญาที่โดดเด่นเกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้าน เรือประมงพื้นบ้าน และลักษณะการทำเครื่องมือประมง การแปรรูปอาหารทะเล และอัตลักษณ์ด้านอาหารทะเลของชุมชนประมงปากพูน

ในชุมชนปากพูนมีการจัดตั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงในหลายรูปแบบ โดยได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลเมืองปากพูน สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สภาเกษตรกรไทย สมาคมพลังงานทดแทนเพื่อความยั่งยืน สถาบันการเงินภาคธุรกิจเอกชน รวมไปถึงสถาบันการศึกษาในพื้นที่ทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้เข้ามาสนับสนุนกลุ่มในหลายรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ กิจกรรม และองค์ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

1.1.2 กลุ่มและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวประมงพื้นบ้านปากพูน ได้แก่

1) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน มีสมาชิกทั้งหมด 147 คน ประกอบด้วยชาวประมงในหมู่ที่ 2, 4, 8 และ 9 ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำไปสู่การร่วมกันทำ

กิจกรรมต่าง ๆ และจัดตั้งกลุ่มเพื่อสนับสนุนอาชีพประมง ดังนั้นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน จึงเป็นกลุ่มแรกเริ่มที่ชาวประมงในพื้นที่ปากพูนได้ร่วมกันลดเลิกใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย และได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพประมงอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ 1) การปราบปราม และป้องกันการทำประมงผิดกฎหมายในพื้นที่ 2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเล เริ่มจากการรณรงค์ไม่ให้ชาวบ้านจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก มีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จัดกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มจำนวนสัตว์น้ำในพื้นที่ และจัดทำธนาคารปูม้าเพื่อขยายพันธุ์คืนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งทางกลุ่มได้กำหนดกฎกติกาในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงร่วมกัน 3) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ และ 4) กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2) กลุ่มออมทรัพย์อวนลอยกุ้งบ้านกลาง เป็นกลุ่มแหล่งเงินทุนที่ส่งเสริมอาชีพให้กับชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อซื้อเครื่องมือประมง โดยเฉพาะอวนลอยกุ้งและเครื่องมือประมงอื่น ๆ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะเป็นกองทุน ระดมทุนให้มีการหมุนเวียนภายในชุมชน โดยให้สมาชิกกองทุนสามารถผ่อนอวนเป็นรายเดือน โดยไม่มีดอกเบี้ย เป็นการลดปัญหาหนี้ครัวเรือน การบริหารจัดการกลุ่มจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ และตรวจสอบอย่างชัดเจน

3) กลุ่มวิสาหกิจกองทุนซ่อมแซมเครื่องมือและเรือประมง มีลักษณะดำเนินการใกล้เคียงกับกลุ่มออมทรัพย์อวนลอยกุ้งบ้านกลาง สมาชิกเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยใช้งบประมาณจากกองทุนของกลุ่มออมทรัพย์ เน้นกิจกรรมสำหรับสมาชิกที่ต้องการซื้อหรือนำเงินไปซ่อมแซมเครื่องมือและเรือประมง โดยไม่มีดอกเบี้ยและนำเงินมาผ่อนคืนให้กับทางกลุ่ม

4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปอาหารทะเล เป็นกลุ่มที่นำผลผลิตจากชาวประมงมาแปรรูป ถือว่าเป็นผลผลิตที่ปลอดภัย เพราะเป็นผลผลิตจากการทำประมงด้วยเครื่องมือถูกกฎหมายไม่ทำลายล้าง มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังรู้แหล่งที่มาของสัตว์น้ำชัดเจน เรียกได้ว่าเป็นการทำประมงที่มีความรับผิดชอบต่อท้องทะเล ยิ่งไปกว่านั้นชาวประมงพื้นบ้านยังใส่ใจด้านการอนุรักษ์และเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำอีกด้วย กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลจะมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น โรงเรือนอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ เครื่องบด เครื่องซิลสุญญากาศ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่ สำหรับการแปรรูปอาหารทะเล ต่อมาทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปอาหารทะเลได้จัดตั้ง “ตลาดความสุขชาวเล” ก่อตั้งมาเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 โดยนำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปอาหารทะเล มาจัดขายในนามตลาดความสุขชาวเล เชื่อมต่อกับกิจกรรมกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปากพูน

5) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปากพูน เป็นกลุ่มที่ต่อยอดจากกลุ่มอนุรักษ์และกลุ่มแปรรูปอาหารทะเล เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสร้างอาชีพเสริมและเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมล่องเรือชมระบบนิเวศป่าชายเลนและวิถีการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งเส้นทางนี้ที่นำนักท่องเที่ยวได้นั่งชมมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ เป็นเส้นทางที่ทหารญี่ปุ่นเคยล่องเรือยกพลขึ้นบกในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และล่องเรือชื่นชมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนสองข้างทาง และตื่นตาไปกับหมู่เกาะ Amazon หรือหมู่เกาะโกงกาง ทำให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ

1.2 การระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำคู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน

คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนเกิดขึ้นจากการระดมความคิดเห็นเพื่อร่วมกันกำหนด

กรอบและประเด็นต่าง ๆ ที่จะระบุไว้ในคู่มือการเรียนรู้ หลังจากนั้นทีมวิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามกรอบประเด็นที่ได้กำหนดร่วมกันจากการระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 1 เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ทีมวิจัยได้ระดมความคิดเห็นครั้งที่ 2 เพื่อร่วมกันทวนสอบข้อมูลในคู่มือการเรียนรู้ ก่อนจะนำไปจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม โดยผลการศึกษาข้อมูลเพื่อจัดทำคู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.2.1 บทนำ

อธิบายที่มาและจุดมุ่งหมายของคู่มือเล่มนี้ คือ เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ในชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน โดยรวบรวมภูมิปัญญา วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเพื่อจัดทำคู่มือส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากร และยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศการเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป

1.2.2 ทรัพยากรทะเลหน้าบ้านปากพูน

นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรป่าชายเลน ได้แก่ พันธุ์พืชและสัตว์ที่พบในป่าชายเลน 2) ทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ และ 3) ผิ้วและน้ำผิ้วป่าชายเลน

1.2.3 ประวัติศาสตร์ชุมชนปากพูน

นำเสนอเกี่ยวกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน โดยมีพัฒนาการทั้งหมด 3 ยุคด้วยกัน ประกอบด้วย ยุคพึ่งพิงธรรมชาติและการทำประมงแบบดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ.2500) ยุคการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและความเสื่อมโทรมของทรัพยากร (ทศวรรษ 2500-2530) และยุคฟื้นฟูทรัพยากร (ทศวรรษ 2540 – ปัจจุบัน) นอกจากนี้ได้นำเสนอเกี่ยวกับการเทครัวของคนในชุมชนปากน้ำปากพูน โดยอธิบายให้เห็นถึงลักษณะของการอพยพแบบเทครัว เส้นทาง การอพยพ จำนวนผู้อพยพ สาเหตุของการอพยพ อาชีพของผู้อพยพ และการปรับตัวของชุมชนผู้อพยพแบบเทครัว รวมทั้งนำเสนอเกี่ยวกับชุมชนปากพูนสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา

1.2.4 อัตลักษณ์ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน

ประเด็นนี้เป็นการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนประกอบด้วย ความเชื่อและภูมิปัญญาที่โดดเด่นเกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการทำประมงและกระแสน้ำ ลักษณะน้ำขึ้น-น้ำลง หรือน้ำตาย-น้ำเกิด ความรู้เกี่ยวกับทิศทางลม และฤดูกาลของสัตว์น้ำ รายละเอียดดังกล่าวได้จากการสัมภาษณ์ชาวประมงปากพูน รายละเอียดถัดมานำเสนอเกี่ยวกับเรือประมงพื้นบ้าน ลักษณะการใช้เครื่องมือประมงชนิดต่าง ๆ เช่น วนลอย ไซ หมั่ม ลอบ การจับเปี้ยวหรือปูแสม เป็นต้น การแปรรูปอาหารทะเล เช่น กะปิ ปลาหวาน ปลาเส้น กุ้งแห้ง ปลาอินทรีหมักซีอิ๊ว เป็นต้น รวมทั้งนำเสนออัตลักษณ์ด้านอาหารทะเลของชุมชนประมงปากพูน ประกอบด้วยเมนูอาหารที่ได้จากทะเล เช่น ข้าวมันทะเล ห่อหมกทะเล แกงส้มปลาตุ๋นทะเล ขนมน้ำปูและน้ำยำกระชาย เป็นต้น

1.2.5 องค์กรชุมชนและกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน

นำเสนอเกี่ยวกับกิจกรรมที่ชาวประมงพื้นบ้านปากพูนร่วมกันดำเนินการ มีทั้งกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควบคู่กับการทำกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ และพัฒนาศักยภาพกลุ่มไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์วนลอยกึ่งบ้านกลาง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกองทุนเครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมาย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกองทุนซ่อมแซมเครื่องมือและเรือประมง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูป

อาหารทะเล กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปากพูน และตลาดความสุขชาวเล

Figure 1. Brainstorming for Developing the Pak Phun Local Fisheries Learning Manual

Source: Created by the authors

Figure 2. Learning Manual on Pak Phun Local Fisheries

Source: Created by the authors

2. แนวทางการใช้คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนกับการสร้างนิเวศการเรียนรู้
จากการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการใช้คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน
เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างนิเวศการเรียนรู้ในอนาคต ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้เรียนในการใช้
คู่มือการเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้คู่มือการเรียนรู้

2.1 กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้เรียนในการใช้คู่มือการเรียนรู้

กลุ่มเป้าหมายที่ 1 คือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย กล่าวคือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของตัวเองที่เกี่ยวกับทรัพยากรทะเลหน้าบ้านของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนปากพูน อาชีพการทำประมงพื้นบ้าน สถานการณ์การทำประมงพื้นบ้าน ปัญหา อุปสรรคในการทำประมง และในทุกประเด็นที่ปรากฏในคู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการในการพัฒนาคู่มือการเรียนรู้เป็นชาวประมงในชุมชนปากพูนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันในกระบวนการวิจัย อย่างน้อย 45 คน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำองค์ความรู้ที่ได้มาพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านปากพูน และร่วมกันพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูน ทำให้เกิดนิกจจัดการการเรียนรู้ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูนจำนวน 30 คน และพร้อมที่จะใช้คู่มือการเรียนรู้ในการถ่ายทอดไปยังผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

กลุ่มเป้าหมายที่ 2 กลุ่มคนในชุมชนและภายนอกที่เข้ามาสัมพันธ์กับชุมชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว การศึกษาดูงาน การวิจัย ฯลฯ โดยคู่มือจะเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนที่จะทำให้ผู้คนได้ความรู้และเข้าใจบริบทของชุมชนได้ง่ายขึ้น พร้อมกันนี้สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับประมงพื้นบ้านปากพูนไปต่อยอดในงานต่าง ๆ ทั้งการวิจัยและการเข้ามาสนับสนุนต่อยอดศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ในขณะเดียวกันกระบวนการสร้างนิเวศการเรียนรู้ให้กับกลุ่มคนภายนอกจะเกิดขึ้นได้จากนิกจจัดการการเรียนรู้ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูนที่พร้อมใช้คู่มือการเรียนรู้ในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ไปด้วยกัน

2.2 พื้นที่การเรียนรู้

พื้นที่การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน ได้แก่ ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4 บริเวณคลองปากพูน พื้นที่ทรัพยากรป่าชายเลน (อู๋มอ้อเค็มซอน) ปากอ่าวปากพูน ที่ทำการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพูนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พื้นที่ทำประมงพื้นบ้าน และตลาดความสุขชาวเล

2.3 แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ

2.3.1 กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายที่ 1 คือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของตัวเองที่เกี่ยวกับทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ทั้งการฝึกทักษะการใช้เครื่องมือประมง การเรียนรู้การอ่านสภาพธรรมชาติและฤดูกาล การฝึกการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง และการเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการลงมือและมีการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกันภายในกลุ่มได้สะท้อนผลจากประสบการณ์ ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจเพิ่มมากขึ้น เกิดการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองความตระหนักรู้ ความเป็นผู้นำ รวมทั้งพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะทางปัญญา และทักษะการสื่อสารพร้อมถ่ายทอดเรื่องราวให้กับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ นำไปสู่การเป็นนิกจจัดการเรียนรู้ได้

2.3.2 กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการได้สัมผัสพื้นที่จริงและเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านคู่มือการเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมายที่ 2 คือ กลุ่มคนภายนอกที่เข้ามาสัมพันธ์กับชุมชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว การศึกษาดูงาน การวิจัย การเข้ามาสนับสนุน ฯลฯ ผู้ที่เข้ามาเรียนรู้จะเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการได้ลงพื้นที่และเห็นภาพการทำงานและวิถีชีวิตของกลุ่มอนุรักษ์ประมง นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระหว่างกัน

2.4 ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้คู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน

2.4.1 คู่มือการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการระดมความคิดเห็น การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยภาษาถิ่นและภาษาถิ่น และการสนทนากลุ่ม รวมถึงกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านอื่น ๆ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะให้ความสำคัญกับกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านมากที่สุด ด้วยเหตุนี้คู่มือที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อการสร้างสำนึกร่วมของชุมชน โดยเฉพาะการที่ชุมชนประมงพื้นบ้านเห็นว่าชุดความรู้ที่ครอบครองอยู่ก็สามารถพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในสังคมได้ ความสำคัญต่อทรัพยากรและวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่สัมพันธ์อยู่กับอาชีพการทำประมงก็จะเกิดขึ้น นำไปสู่การเฝ้าระวังการฟื้นฟูทรัพยากรประมงบางอย่างให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

2.4.2 คู่มือการเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือนำไปสู่การรวมตัวของชุมชน โดยมีกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งคือ ใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นที่จะนำไปสู่การจัดทำคู่มือชุมชน กระบวนการกลุ่มยังนำไปสู่การจับใจ การรวบรวมข้อมูลของชุมชนประมงพื้นบ้าน อีกทั้งยังเป็นการทวนสอบข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ที่ทีมวิจัยเสาะหา มา ทั้งจากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม กระบวนการกลุ่มจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านอีกด้วย

2.4.3 ชุมชนประมงพื้นบ้านยังมองเห็นคุณค่าของคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูนอีกด้วยว่า คู่มือที่ร่วมกันจัดทำขึ้นจะนำไปสู่พลังที่สามารถนำไปใช้ต่อรองกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกได้ เช่น การผลักดันให้คู่มือนำไปสู่การจัดทำเทศบัญญัติเกี่ยวกับการดูแล รักษา ฟื้นฟู เกี่ยวกับทรัพยากรประมงกับการสร้างพลังต่อรองเพื่อเข้าถึงการใช้ทรัพยากรส่วนรวมอย่างยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการนำคู่มือไปใช้ในสถาบันการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของตัวเองพร้อม ๆ กับการเรียนรู้เรื่องราวอื่น ๆ ซึ่งประเด็นนี้เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญต่อสถาบันการศึกษาในปัจจุบันด้วย

2.4.4 คู่มือชุมชนกับการสร้างนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นนิเวศที่ประกอบด้วย ชาวชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูน มีข้อมูลสำคัญของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในคู่มือที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดทำขึ้น การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้กลุ่ม องค์กรชุมชน ใช้เทคโนโลยีวัฒนธรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นระบบ องค์ประกอบเหล่านี้รวมตัวกันเพื่อจัดการเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดสิ่งแวดล้อมเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย นอกจากนี้ เมื่อเวลานานไปอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูล การสร้างคู่มือเล่มนี้จึงเป็นข้อมูลพื้นฐานขั้นต้นในการพัฒนาการเรียนรู้เป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงข้อมูลได้เสมอ

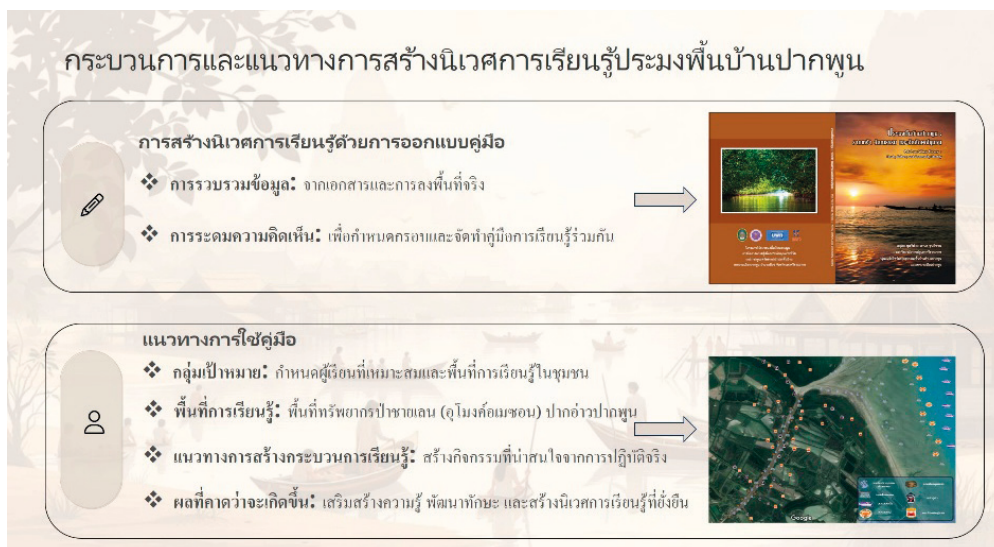

Figure 3. Summary of the Process and Guidelines for Creating a Learning Ecosystem in the Pak Phun Local Fishing Community
Source: Created by the authors

การอภิปรายผล

การสร้างนิเวศการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดทำคู่มือประมงพื้นบ้านปากพูน ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ประเด็น ทำให้เห็นกระบวนการสร้างนิเวศการเรียนรู้ด้วยการออกแบบคู่มือและข้อค้นพบแนวทางการใช้คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนในอนาคต สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กระบวนการสร้างนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างกลไกการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

จากข้อค้นพบของงานวิจัยที่น่าเสนอไปนั้น เนื่องจากทีมวิจัยมองว่า ความรู้ที่กระจุกกระจายอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ของสังคมไทยมีอยู่อีกมากมาย แต่มักเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เมื่อตัวบุคคลหายไปความรู้ย่อมจะหายไปด้วย อาจเป็นเพราะระบบการศึกษา รวมทั้งวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป ทีมวิจัยเห็นว่าการเริ่มต้นสร้างนิเวศการเรียนรู้จึงควรให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาความรู้เหล่านี้ไว้ก่อน เพื่อจะได้นำไปเป็นส่วนประกอบสร้างนิเวศการเรียนรู้ที่จะมีขึ้นในเวลาภายภาคหน้า

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพูน ตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล การระดมความคิดเห็น และการใช้คู่มือการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน ซึ่งข้อมูลส่วนนี้เป็นข้อค้นพบจากการสังเกตของทีมวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Economist Impact [4] ที่เน้นว่านิเวศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ถ่ายทอดความรู้ อย่างไรก็ตามการสร้างกลไกการเรียนรู้ที่ยั่งยืน จำเป็นต้องพัฒนานักจัดการเรียนรู้ชุมชนและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างรุ่น เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาการขาดช่วงของการสืบทอดภูมิปัญญาที่พบในงานวิจัยของ วสันต์ สรรพสุข [7] ที่ชี้ให้เห็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ซึ่งในหลายพื้นที่ยังขาดกลไกสำคัญนี้ จึงจำเป็นต้องหากระบวนการสร้างกลไกการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

โดยอาศัยการบูรณาการความรู้ดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่านการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบและการพัฒนาสื่อดิจิทัล ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ได้อีกช่องทาง [6] ซึ่งการใช้คู่มือประมงพื้นบ้านปากพนันับเป็นจุดเริ่มต้นที่ชุมชนพร้อมสร้างนิเวศการเรียนรู้ นอกจากนี้การเชื่อมโยงกับระบบการศึกษาท้องถิ่นเป็นอีกกลไกการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยสามารถบูรณาการคู่มือเข้ากับหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน สอดคล้องกับข้อเสนอของ พิมณิชา พรหมมานิต และคณะ [9] ที่เน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับระบบการศึกษาสมัยใหม่ ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบ นอกจากการอนุรักษ์ภูมิปัญญาแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดทำคู่มือ ยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ วสันต์ สรรพสุข [7] และ Harper et al [8] ที่พบว่าการจัดการความรู้ภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนได้

2. คู่มือการเรียนรู้กับการสร้างสำนึกท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้าน

นอกจากคู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพนัน จะมีส่วนสนับสนุนให้เกิดนิเวศการเรียนรู้แล้ว คู่มือที่นักวิจัยและชุมชนประมงพื้นบ้านร่วมการพัฒนาขึ้นนั้น มีผลต่อสำนึกท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านปากพนันด้วย กล่าวคือ คู่มือการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านปากพนัน มีความสำคัญอย่างมากที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกร่วม (สำนึกท้องถิ่น) และในที่สุดจะนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่น โดยเฉพาะในมิติของทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านปากพนัน โดยที่ทรัพยากรเหล่านี้ถูกกล่าวถึงความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งที่มาของความมั่นคงทางอาหาร แหล่งรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านปากพนัน โดยชาวประมงพื้นบ้านสามารถรับรู้ได้เป็นอย่างดีว่าหากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเกิดความเสื่อมโทรมย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ชาวประมงพื้นบ้านปากพนันเกือบทั้งหมดมีความรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับภูมิหลังประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเองว่าเป็นลูกหลานของกลุ่มคนที่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี ส่งผลต่อความรู้สึกร่วมเกี่ยวกับความเป็นพวกพ้องเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน ความรู้สึกร่วมดังกล่าวทำให้ชาวบ้านสามารถรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กิจกรรมดังกล่าวทั้งที่เป็นผลพวงจากการสนับสนุนทั้งจากเครือข่ายในพื้นที่และเครือข่ายภายนอก

ทรัพยากรทางทะเลของปากพนันในฐานะทรัพยากรร่วม เป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างมากอีกกรณีที่น่าไปสู่สำนึกท้องถิ่นในการดูแลรักษาทรัพยากร กล่าวคือทรัพยากรทางทะเลเป็นทรัพยากรที่ใครก็สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ หากชาวประมงพื้นบ้านไม่มีวิธีการจัดการที่เหมาะสมอาจทำให้เกิดการแย่งชิงนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ดังนั้นชุมชนประมงพื้นบ้านปากพนันได้สร้างระบบบางอย่างในการเข้าถึงทรัพยากรขึ้น เช่น การทำหมรั้มเพื่อเป็นที่ยู่ออาศัยของปลา การสร้างกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรอื่น ๆ เช่น การปลูกป่าชายเลน การจัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กรณีเหล่านี้เหมือนเป็นการช่วงชิงวาทกรรมการอนุรักษ์ให้มาเป็นของชาวประมงพื้นบ้านเพื่อเป็นเหตุผลนำไปสู่การใช้ประโยชน์โดยวิธีการที่เหมาะสม ไม่ทำลายล้าง กิจกรรมดังกล่าวเป็นความร่วมมือของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ รวมถึงชาวประมงพื้นบ้านนอกพื้นที่เทศบาลเมืองปากพนันหรืออาจเป็นเครือข่ายกับภายนอก ทั้งนี้เพราะทรัพยากรที่มีความเป็นส่วนรวมจะต้องอาศัยความร่วมมือเพื่อดูแลร่วมกัน กรณีการสร้างหมรั้มเป็นตัวอย่างที่ดีเพราะเป็นการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจับปลา ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องหมายแสดงว่าพื้นที่ทำหมรั้มเป็นพื้นที่ทำมาหากินของชาวประมงพื้นบ้าน แม้ว่าประมงพาณิชย์ต้องการเข้ามาใช้พื้นที่ในการหาประโยชน์ด้วยก็ทำได้ยาก เพราะหมรั้มเป็นสิ่งขวางไม่ให้เรือประมงพาณิชย์เข้าไปทำมาหากินได้ จึงสามารถสรุปได้ว่าลักษณะของทุนทรัพยากรที่เป็นทรัพยากรส่วนรวม ลักษณะชุมชนประมงพื้นบ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวประมงกับทรัพยากรที่ต่างฝ่ายก็ช่วยดูแลซึ่งกันและกัน นำไปสู่สำนักท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรนั่นเอง

การอภิปรายเกี่ยวกับคู่มือการเรียนรู้ที่มีผลกับสำนักท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านที่กล่าวมานั้นนับว่าสัมพันธ์กับการศึกษาท้องถิ่น โดยเฉพาะความสำคัญของท้องถิ่นศึกษาที่สามารถพิจารณาได้หลายกรณี คือ การศึกษาท้องถิ่นเป็นฐานของแนวทางการวางนโยบายเพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่อไปในอนาคต การศึกษาท้องถิ่นจะส่งผลให้คนในท้องถิ่นเข้าใจรากเหง้าความเป็นมาของตนเอง จนเกิดความรักหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ คุ้มครองวัฒนธรรมของตนและเกิดสำนึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมทั้งทำให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างของท้องถิ่นซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์และภาษา [10]

นอกจากนี้ที่วิจัยได้ศึกษางานในลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับงานวิจัยชิ้นนี้ คือ งานของ เป็ญจมาภรณ์ แตนอินทร์ และโสวัตร ธิกลาง [11] ศึกษาการสร้างสำนักท้องถิ่นบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี ในบริบททุนนิยมโลกาภิวัตน์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การก่อตัวของสำนักท้องถิ่นเกิดจากความรู้สึกเป็นญาติพี่น้องหรือความเป็นพวกเดียวกันส่งผลให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างสรรค์และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายในเชิงสนับสนุนเกี่ยวกับความเป็นชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนได้เป็นอย่างมาก ทั้งในกรณีของความเป็นพวกเดียวกัน ใช้ทรัพยากรในการดำรงชีพในแหล่งทรัพยากรเดียวกัน ทำให้สำนักท้องถิ่นและทรัพยากรมีอยู่แล้ว การใช้กิจกรรมบางอย่างซึ่งในที่นี้คือการจัดทำคู่มือชุมชนประมงพื้นบ้านมาเสริมสำนักดังกล่าวจึงส่งผลเพิ่มขึ้น

งานวิจัยอีกเรื่องที่สำคัญกับการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง คือ งานของ ณัฐทิศา โจนะประศาสน์ และคณะ [12] ศึกษาบทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวกุ้งและฟาร์มปลาสลิดในแหล่งหญ้าทะเล ชุมชนเกาะมุกด์ จังหวัดตรัง ได้ถอดบทเรียน 3 กิจกรรมของ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแพชุมชน กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง สำหรับการวางกลยุทธ์การดำเนินงานในอนาคตที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เป็นกลยุทธ์ของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งมี 2 กลยุทธ์ คือ 1) ประชุมเยาวชนเพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล โดยให้ปราชญ์ชุมชนเวียนกันมาถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน และสกัดความรู้จากปราชญ์ชุมชนเป็นชุดความรู้ รวมทั้งจัดกิจกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชน และ 2) ลาดตระเวนเฝ้าระวังเครื่องมือประมงผิดกฎหมายทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ชุมชนประมงต้องเร่งดำเนินการ เช่นเดียวกับชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ประมงพื้นบ้านให้กับกลุ่มเยาวชน เพื่อส่งต่อองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้คงอยู่ได้อย่างเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ชาวประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งกรณีของการใช้ทรัพยากร การดูแลเฝ้าระวังทรัพยากร การแปรรูปจากทรัพยากร การสร้างกติกาหรือข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ กับกลุ่มคนในพื้นที่ให้เกิดความต่อเนื่อง และขยายผลไปยังชาวประมงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยเฉพาะเมื่อหน่วยงานจากภายนอกถ่ายโอนอำนาจในการสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ให้กับกลุ่มชาวประมง หรือการสนับสนุนกิจกรรมที่มีน้อยลง ชาวประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. หน่วยงานสนับสนุนในกรณีนี้ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านการประมง สถาบันการเงิน รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน จำเป็นต้องสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ขยายเครือข่ายไปยังตำบลต่าง ๆ ในอำเภอเมือง สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายในระดับอำเภอ รวมถึงสร้างเครือข่ายต่อเนื่องในระดับจังหวัด

3. คู่มือการเรียนรู้ชุมชนประมงพื้นบ้านปากพูนที่จัดทำขึ้นเป็นจุดนำทางเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การสร้างนิเวศการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ในอนาคต เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูล สามารถพัฒนาจากคู่มือเล่มนี้ไปสู่เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ สื่อออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงข้อมูลได้เสมอ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ 2566 สัญญาเลขที่ มรภ. - บพพ. 012/2566 และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่คอยให้คำแนะนำที่มวิจัยด้วยดีตลอดจนจบโครงการ รวมทั้งขอขอบพระคุณชาวประมงพื้นบ้านปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการดำเนินกิจกรรมวิจัยร่วมกัน พร้อมทั้งมิตรไมตรีที่หยิบยื่นข้อมูลอันหลากหลายล้วนเป็นประโยชน์ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

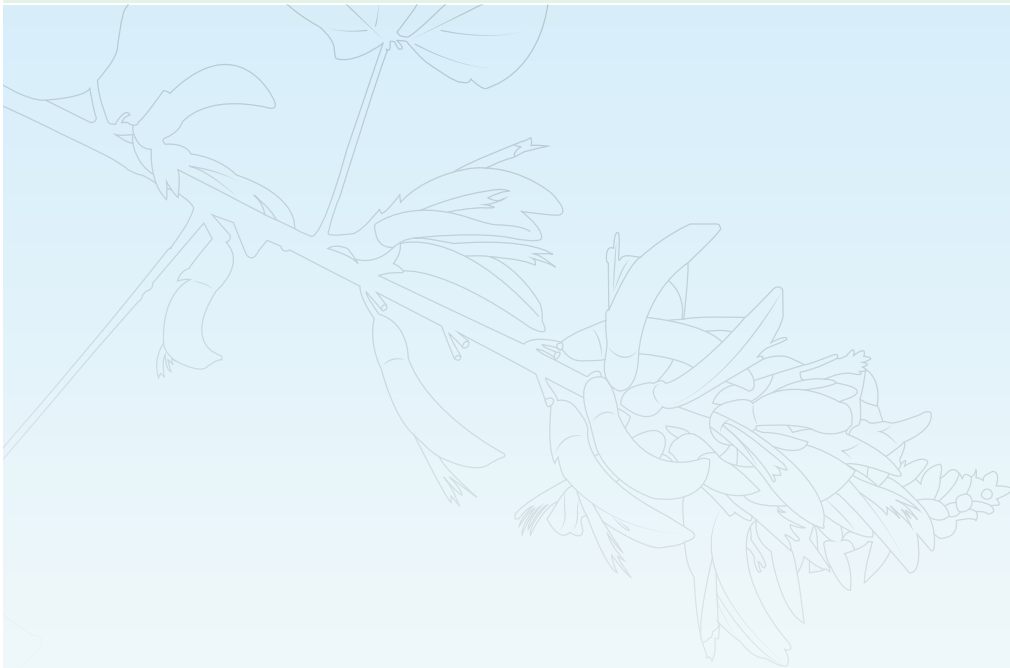
References

- [1] Khunweechuay, M., & Khunweechuay, N. (2024). Pak Phun historical capital for local pride and resource restoration. *Narkbhutparitat Journal*, 15(2), 145–146. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/download/261370/180714/1052968> (In Thai)
- [2] Khunweechuay, M., & Thammakirati, K. (2018). The persistence of Pak Poon village fishery: The analysis of dynamics in the past. *Narkbhutparitat Journal*, 10(2), 116–126. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/view/125570/114566> (In Thai)
- [3] Chawasit, K. (2023, August 31). Interview with the village headman, Moo 4, Pak Phun Sub-district, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. [Interview] (In Thai)
- [4] Economist Impact. (2022). *The learning ecosystems framework*. The Economist Group. https://cdn.vev.design/private/BCwBc9ZFZyVz8yQQKr9VeLxSnj1/97_NWLW5Wo_Economist%20Impact_Learning%20Ecosystems_Whitepaper.pdf
- [5] Ratanachai, A. (2020). Local wisdom transferring process in local fishery of Li-pung community, Palian District, Trang Province, Thailand. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 48(4), 743–748. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/251884> (In Thai)
- [6] Pratiwi, M. A., Hidayat, W. R., & Normande, B. E. (2023). Understanding knowledge acquisition, adaptive strategies, challenges, and preservation methods among traditional fishermen in a digital age. *BIO Web of Conferences*, 70, 05008. <https://doi.org/10.1051/bioconf/20237005008>

- [7] Sapphasuk, W. (2024). A study of local knowledge space construction process of Kwan Phayao fisherfolk community to promote lifelong learning. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 43(3), 470–483. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/humsujournal/article/view/272637/184518> (In Thai)
- [8] Harper, S. J., Burt, J. M., Nelson, L. K., Runnebaum, J. M., Cullen, A., Levin, P. S., Hunter, K. L., Mclsaac, J., & Ban, N. C. (2023). Commercial fisher perceptions illuminate a need for social justice considerations in navigating climate change impacts on fisheries systems. *Ecology and Society*, 28(2), 21. <https://doi.org/10.5751/ES-14142-280221>
- [9] Prommanot, P., Tubporn, H., & Sachakul, K. (2019). Pound nets fisher: The local wisdom and inheritance of Samutsongkram fisheries culture. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 39(2), 50–66. <https://doi.org/10.14456/sujthai.2019.14> (In Thai)
- [10] Khunweechuay, M. (2018). *The local curriculum: From concept to practice*. Project to Establish the Research and Development Center for Local Curriculum in Southern Thailand, Bachelor of Education Program in Social Studies, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. (In Thai)
- [11] Danin, B., & Na Thalang, S. (2011). Emergence of local consciousness in Ban Nong Khao, Amphoe Tha Muang, Changwat Kanchanaburi in the context of global capitalism. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 37(2), 143–155. https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/kukr/search_detail/download_digital_file/201351/176238 (In Thai)
- [12] Rojchanaprasart, N., Tongnunui, P., Songrak, A., Porndetanan, B., Sanlee, D., Saeton, S., & Chumsaengsri, T. (2017). Lessons learned for small-scale fishers in performance of green aquatic animal business and aquatic animal restoration in seagrass beds of Koh Muk community, Trang Province. *NIDA Development Journal*, 57(4), 174–196. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NDJ/article/view/112739/87786> (In Thai)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน
กรณีศึกษา ตำบลแม่อูสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
Community Participation in Sustainable Natural
Resource Management: A Case Study of Mae Usu
Sub-district, Tha Song Yang District, Tak Province

กบแก้ว ปัญญาไทย^{1*}
Kabkaew Punyathai^{1*}

¹ คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ตาก 63000

¹ Faculty of Law and Political Science, Northern College, Tak, 63000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: kaewmichiko69@gmail.com

(Received: April 26, 2025; Revised: August 22, 2025; Accepted: September 4, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในตำบลแม่อูสุ 2) เพื่อศึกษารูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 3) เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความยั่งยืนในชุมชน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลสนาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 60 คน และผู้วิจัยจะใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบ “สามเส้า” ในการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอเนื้อหาโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) ตำบลแม่อูสุ เผชิญปัญหาหลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเกษตรกรรม การลักลอบตัดไม้ การบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการใช้ที่ดินอย่างไม่เหมาะสม ส่งผลให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม ขณะเดียวกัน นโยบายของรัฐ เช่น การกำหนดเขตป่าสงวนและโครงการพัฒนา อาจจำกัดสิทธิ์ของชาวบ้านในการใช้ทรัพยากร อย่างไรก็ตาม 2) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากร โดยมีการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ป่า พัฒนาแหล่งน้ำ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และนโยบายภาครัฐ 3) แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการที่ดินอย่างสมดุล การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการบริหารแบบชุมชนเป็นศูนย์กลาง หรือการร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน และภาคเอกชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลแม่อูสุ จังหวัดตาก

Abstract

The purposes of the research were to 1) investigate and analyze the problems of natural resources management of the community in Mae Usu sub-district, 2) investigate the patterns and factors affecting the community participating in natural resources management, and 3) explore the approaches and patterns of natural resources management appropriately for sustainable development in the community. This research seemed to be qualitative research. Data collection used in the research consisted of secondary source and field data. The informants contained 60 people, and the researcher focused on the methodological triangulation for collecting data. For analyzing data, descriptive writing was used in the research. The findings of the research indicated that: 1) the main problems in natural resource management of Mae Usu sub-district comprised forest encroachment for agriculture, illegal logging, ineffective water resources management, inappropriate land uses affecting, degradation of resources. Moreover, government policies such as reserved forest demarcation and development projects may lead to rights restrictions of the villagers for resource utilization. However, 2) the community played important roles in resources management that gathered together to conserve the forests and develop water resources, to use local wisdom and cooperate with public sector and non-governmental organization. The factors affecting participation consisted of the economic status of the community, support from external agencies, and government policies. 3) The appropriate approaches to sustainable natural resources management should emphasize community participation, land management in a balanced way, natural resource conservation and economic development that should be eco-friendly based on the community-based management or collaboration with the government, community and private sector.

Keywords: Community Participation, Natural Resources Management, Mae Usu Sub-district

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัด ถือว่าเป็นองค์ประกอบ สำคัญ ในการดำรงชีพของมนุษย์ และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของ ปัจจัยสี่ คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการ รักษาสมดุลของ สิ่งแวดล้อม [1] การบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้บนพื้นฐานให้คนและชุมชนสามารถอยู่ ร่วมกับป่าได้ พื้นฟู ทรัพยากรป่าไม้ให้กลับมามีสภาพที่สมบูรณ์ รวมไปถึงการสร้างกลไก เพื่อการใช้ประโยชน์ จาก ความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิดอย่างยั่งยืน ภายใต้การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เท่าเทียม รักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม [2] ซึ่งการอนุรักษ์ พื้นฟู และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ เอาไว้ให้ยาวนานที่สุดและดีที่สุดจะต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรมากที่สุด ที่เปรียบเสมือนเป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่น ที่จะประสานความร่วมมือ ในรูปแบบประชารัฐ กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมปกป้อง ดูแล รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการยึดคนเป็นศูนย์กลาง ในการ พัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในลักษณะ การเป็นตัวแทน ผู้นำ และเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของ และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม และเป็นหัวใจเชื่อมโยง การทำงานระหว่างภาครัฐกับประชาชนในชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างราบรื่นโดยภาครัฐจะเป็นผู้ช่วย สนับสนุนดูแลอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ ภายใต้โครงการผู้นำอาสาสมัครพัฒนาสิ่งแวดล้อมของ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นการสร้างจิตสำนึก และความตระหนักในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนมาโดยตลอด [3] และในพื้นที่ตำบลแม่อุสุเป็นพื้นที่ที่สามารถนำปรัชญานี้มาปรับใช้ในการจัดการ ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการ รักษาสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันปัญหาที่พบในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นในตำบลแม่อุสุ จังหวัดตาก การตัดไม้ทำลายป่า ในพื้นที่ตำบลแม่อุสุ การตัดไม้ทำลายป่ายังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศป่าไม้ การสูญเสียพื้นที่ป่าส่งผลให้เกิดการกัดเซาะดิน การชะล้างหน้าดิน และการลดลงของ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่รวมถึงการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมขยะที่เกิดขึ้นจากครัวเรือนและกิจกรรมชุมชน เช่น ขยะพลาสติก ขยะอินทรีย์ และขยะอันตรายไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดมลภาวะทาง ดิน น้ำ และอากาศ รวมถึงการเผาขยะกลางแจ้งที่เพิ่มการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ของคนในชุมชน แต่ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่ถูกคุกคามด้วยระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ เกษตรกรตัดสินใจเปลี่ยนจากการปลูกข้าวไร่พื้นเมือง มาปลูกพืช เศรษฐกิจอันตรายแทนการปลูกข้าว เนื่องจาก ต้องการสร้างรายได้ที่มากขึ้น ด้วยเหตุนี้อาจกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ และส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ [4] และการใช้สารเคมีในการเกษตร ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่ตำบลแม่อุสุ ยังคงใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต แต่สารเคมีเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสภาพ ดิน น้ำ และสุขภาพ ของเกษตรกรเอง รวมถึงยังส่งผลให้เกิดการปนเปื้อนของสารพิษในแหล่งน้ำและระบบนิเวศใกล้เคียงที่สำคัญ

คือการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แม้ชุมชนมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในมิติของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม และข้อจำกัดด้านศักยภาพของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจร่วมกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายพื้นที่ยังเป็นเพียงเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการมีบทบาทที่แท้จริง [5-6] ขณะเดียวกันการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ผ่านมาในพื้นที่ตำบลแม่อุสุ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก มักมีลักษณะการจัดการแบบบนลงล่าง (Top-down) โดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดแนวทางหลัก ขณะที่ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทในเชิงปฏิบัติมากกว่าการร่วมตัดสินใจในเชิงนโยบาย [7]

ด้วยสภาพพื้นที่ตำบลแม่อุสุที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้การใช้ทรัพยากรที่ไม่สมดุลอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศได้ หากไม่มีการจัดการที่ยั่งยืน การศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่แห่งนี้จึงมีความสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจทั้งข้อจำกัด อุปสรรค และโอกาสในการสร้างแนวทางการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมต่อบริบทท้องถิ่น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว [8-9]

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัญหาเหล่านี้อย่างละเอียด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขที่เป็นไปได้ผ่านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งจะรวมถึงการออกแบบนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่สามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ทั้งในด้านการเกษตร การจัดการน้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ และการจัดการขยะ การศึกษาปัญหานี้ยังสอดคล้องกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนแม่อุสุ สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังจะช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในตำบลแม่อุสุ
2. เพื่อศึกษารูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
3. เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความยั่งยืนในชุมชน

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation Concept)

การมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนประชาธิปไตยและการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจ ดำเนินการ และรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ส่งผลต่อชุมชนของตน แนวคิดสำคัญ เช่น บัณฑิตการมีส่วนร่วม ของ Arnstein [6] และการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของ Pretty [5] ที่ครอบคลุมตั้งแต่การมีส่วนร่วมเชิงรับไปจนถึงการริเริ่มด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามนั้นการมีส่วนร่วมเกิดได้หลายรูปแบบ เช่น การตัดสินใจ การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการแบ่งปันผลประโยชน์ ปัจจัยที่กำหนดการมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัยภายในชุมชน (ความต้องการ ภาวะผู้นำ ความเป็นเอกภาพ) ปัจจัยภายนอก (นโยบาย การสนับสนุน) และปัจจัยโครงสร้าง (ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง) โดยความสำเร็จขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่ชัดเจน ความไว้วางใจ และกลไกแก้ไขข้อขัดแย้ง

2. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร (Community and Resource Management)

แนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน (CBRM) เชื่อว่าชุมชนท้องถิ่นมีความรู้และแรงจูงใจในการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ [8] เสนอหลักการออกแบบสถาบัน 8 ประการ เช่น การกำหนดขอบเขต การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการจัดการแบบหลายระดับ ความรู้ท้องถิ่น (TEK) เป็นฐานสำคัญ เพราะเกิดจากการสั่งสมและถ่ายทอดต่อเนื่อง มีบทบาทต่อการปรับตัว การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน สถาบันชุมชน ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ มีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์ ควบคุมการใช้ทรัพยากร และแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยความเข้มแข็งของสถาบัน ขึ้นอยู่กับขนาดและเอกภาพของชุมชน ความสำคัญของทรัพยากร ภาวะผู้นำ และการสนับสนุนจากรัฐ

3. การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Sustainable Resource Management)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน [10] เน้นการตอบสนองความต้องการปัจจุบันโดยไม่กระทบคนรุ่นหลัง ครอบคลุม 3 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ หลักการสำคัญได้แก่ การรักษาทุนธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของทรัพยากร นอกจากนี้ยังมีแนวทาง การจัดการแบบปรับตัว (Adaptive Management) ที่เน้นการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อความไม่แน่นอน และการ บูรณาการความรู้วิทยาศาสตร์กับความรู้ท้องถิ่น เพื่อเสริมจุดแข็งซึ่งกันและกัน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่พึ่งพาทรัพยากรใกล้ชิด เช่น ตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก การศึกษาในพื้นที่นั้นจำเป็นต้องบูรณาการสามแนวคิดหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชี้ให้เห็นกระบวนการและปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม บทบาทและศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนที่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการวิจัยที่ครบทุกด้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการศึกษาโดยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ ส่วนแรก เป็นส่วนของ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่ศึกษา ได้แก่ การวิจัยค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) หนังสือ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลวิจัยโดยวิธีการคัดเลือกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.1 ชาวบ้านและผู้นำชุมชนในตำบลแม่อุสุ ซึ่งแบ่งเป็นชาวบ้านที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดูแลทรัพยากรป่า จำนวน 20 ราย และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดูแลทรัพยากรป่า จำนวน 20 ราย มีความสอดคล้องกับหน่วยในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ (Snowball Sampling) [11] โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะตรงตามคุณสมบัติ

1.2 เจ้าหน้าที่ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลทรัพยากรป่า จำนวน 15 ราย โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์จะเป็นการใช้เทคนิคการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) [11] เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับการให้ข้อมูล

1.3 องค์กรประชาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลแม่อุสุ 5 ราย โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์จะเป็นการใช้เทคนิคการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) [11] ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในตำบลแม่อุสุ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งรายบุคคลและระดับองค์กร โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็น ประสพการณ์ ความเชื่อ และทัศนคติอย่างอิสระ พร้อมทั้งปรับปรุงคำถามระหว่างการเก็บข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย [12]

2.2 การสังเกต (Observation)

การวิจัยนี้แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมจดบันทึกข้อมูลที่สอดคล้องกับประเด็นการศึกษา 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยเฝ้าดูพฤติกรรม การแสดงออก และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านต่อการจัดการทรัพยากรในสถานการณ์จริง โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตเพื่อจดข้อมูลทันทีที่พบเห็น

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับตัวแทนชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ และมุมมองต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสนทนากลุ่มช่วยสะท้อนภาพรวมของการมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ถกเถียงและเสนอแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน

3. 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ ตำรา หนังสือ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนแนวคิดและวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและการทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชนและองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์แนวคิด รูปแบบ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้หลายวิธีการประกอบกัน ได้แก่

3.2.1 การสังเกต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation): ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน เช่น การทำพิธีบวงสรวงป่า การประชุมคณะกรรมการชุมชน การรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากร เพื่อสังเกตพฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation): ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น การเก็บหาของป่า การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรหรือพิธีกรรม โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับ

3.2.2.1 ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.2.2 ปัจจัยที่เอื้อต่อหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม

3.2.2.3 ความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ วัฒนธรรม และการจัดการป่าชุมชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำศาสนา/ผู้นำพิธีกรรม ประชาชนทั่วไปในชุมชน และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จัดการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ

3.2.3.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

3.2.3.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.3.3 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

กลุ่มผู้เข้าร่วมประกอบด้วย คณะกรรมการป่าชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ตัวแทนเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้แทนจากองค์กรท้องถิ่น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

ผู้วิจัยจะให้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบ “สามเส้า” ต่างคน ต่าง สถานที่ ต่างเวลา แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์โดยปราศจากอคติ ให้ค่าน้ำหนักของชุด ข้อมูลที่มีกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 ใน 3 จึงสรุปชุดข้อมูลออกมาเป็นเสียงส่วนใหญ่ จากนั้น เข้าสู่การนำเสนอในรูปแบบการบรรยายสรุปความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงกับ วัตถุประสงค์ของข้อมูลโดยเพื่ออภิปรายผลจากการศึกษาครั้งนี้

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ในตำบลแม่อุสุ พบว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในตำบลแม่อุสุ มีประเด็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชน ดังนี้

Table 1 The Problems of Natural Resources Management of the Community in Mae Usu Sub-district

Problems	Conditions of the Problems	The Impacts on the Community and Natural Resources
1. The utilization and conservation of forest resources	Forests in Mae Usu Sub-district were continuously encroached for agriculture or farming and constructing a dwelling. The needs for wood for household uses and sale increase pressure on the forests. The government policy for designating a national reserved forest overlapping the arable areas of villagers leads to the confusion and conflict.	Deforestation and biodiversity continuously increase, and forest resources are indeed declining. Some forest areas lead to the conflict between the villagers and government officials that have an effect on forest restoration.

Table 1 The Problems of Natural Resources Management of the Community in Mae Usu Sub-district (continue)

Problems	Conditions of the Problems	The Impacts on the Community and Natural Resources
2. Water resources management	Water management for agriculture and consumption is unsystematic, and unpredictable weather and climate changes cause water levels that are decreasing. Water quality is destroyed by agrochemicals and municipal solid waste.	It causes water scarcity in some seasons. Water is insufficient for consumption and agriculture that affects health and quality of life of the villagers.
3. Land use and soil degradation	Monoculture farming and the use of chemicals in the areas that have a slope affect soil degradation and soil erosion continuously.	Soil degradation affects sustainable agriculture in the long term and causes a reduced yield. Moreover, the community has to face economic risks and food security.
4. The impact of development and a government policy.	The mega-projects such as road construction projects and tourism projects lead to the declaration of protected areas and affect the rights of villagers for resource utilization. Economic changes lead to resource dependence.	The way of life of the community changes. Some villagers face a significant loss of farmland, and the environment is changed. Some careers change to do other career activities affecting natural resources.
5. Factors affecting natural resources management.	Community problems such as the lack of resources management knowledge, cooperation, and participation, and external factors such as laws and policies that don't benefit to the way of life of the community, resources utilization for commercial benefits and social and economic changes.	Unsustainable resources management, villagers' less participation, and social and economic changes that affect the way of life and community sustainability.

ตารางสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในตำบลแม่อุสุ แสดงให้เห็นถึงปัญหาหลัก ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งด้านการใช้ทรัพยากรป่าไม้ น้ำ ที่ดิน และผลกระทบจากนโยบายภาครัฐ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความท้าทายในการสร้างความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในตำบลแม่อุสุ ป่าไม้ถูกบุกรุกเพื่อนำไปใช้ทำการเกษตรและสร้างที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ความต้องการไม้เพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายสร้างแรงกดดันต่อป่า นโยบายของรัฐที่กำหนดเขตป่าสงวนบางครั้งทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้เกิดความสับสนและข้อขัดแย้ง ส่งผลให้พื้นที่ป่าลดลงและเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ จากการสัมภาษณ์ “บางครั้งเราก็ไม่แน่ใจว่าพื้นที่ตรงนี้เป็นป่าสงวนหรือไม่ ตอนที่เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจ เราก็ต้องหยุดการเพาะปลูก แต่บางส่วนก็ปลูกไปก่อนแล้ว” (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน, 20 กุมภาพันธ์ 2568)

2. การจัดการทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคไม่เป็นระบบ ประกอบกับฤดูกาลที่แปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้แหล่งน้ำลดลง คุณภาพน้ำยังถูกทำลายจากสารเคมีทางการเกษตรและของเสียจากชุมชน ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในบางฤดูกาล และน้ำที่เหลือไม่เพียงพอสำหรับความต้องการพื้นฐานของประชาชน เช่นหนึ่งในบทสนทนากลุ่ม “น้ำในลำห้วยลดลงทุกปี ทำให้บางช่วงเราต้องไปเอาน้ำจากแหล่งอื่นมาใช้” (สัมภาษณ์ชาวบ้าน, 14 มีนาคม 2568)

3. การใช้ที่ดินและความเสื่อมโทรมของดิน พื้นที่เกษตรในชุมชนถูกใช้อย่างเข้มข้นด้วยวิธีเกษตรเชิงเดี่ยวและการพึ่งพาสารเคมีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงในระยะสั้น แม้ว่าผลกระทบต่อดินจะเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ดินสูญเสียความอุดมสมบูรณ์และเกิดการพังทลายของหน้าดิน ทำให้ผลผลิตลดลงและเพิ่มความเสี่ยงต่อความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน จากการสนทนากลุ่มนั้นผู้นำชุมชนสะท้อนว่าเคยจัดอบรมเรื่องการทำเกษตรแบบยั่งยืนให้กับชาวบ้าน แต่หลายคนยังคงทำเกษตรเชิงเดี่ยวเพราะผลผลิตระยะสั้นดีกว่า ขณะที่ชาวบ้านเองก็ยอมรับว่าจำเป็นต้องพึ่งพาสารเคมีเพื่อให้ได้ผลผลิต แม้ว่าจะรู้ว่าดินเสื่อมโทรมลงทุกปี ในมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาดินเสื่อมสภาพทำให้การทำเกษตรยากขึ้น และจำเป็นต้องมีมาตรการฟื้นฟูที่เข้มงวดเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

4. ผลกระทบจากการพัฒนาและนโยบายของรัฐ การก่อสร้างโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น ถนน และการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ ส่งผลให้สิทธิของชาวบ้านในการใช้ทรัพยากรถูกจำกัด วิถีชีวิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน บางครัวเรือนสูญเสียพื้นที่ทำกินเดิม ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนอาชีพหรือหากิจกรรมใหม่ที่บางครั้งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนสะท้อนว่า “ตอนสร้างถนนผ่านพื้นที่ของเรา เราต้องย้ายที่ทำกิน บางครั้งก็ไม่รู้จะไปทำตรงไหน” แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากของชุมชนในการปรับตัวต่อการพัฒนาของรัฐและความจำเป็นในการหาทางรักษาวิถีชีวิตและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในตำบลแม่อุสุไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่นเสมอไป เนื่องจากปัญหภายในชุมชน เช่น ขาดความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรและขาดความร่วมมือระหว่างสมาชิก ส่งผลให้ความพยายามในการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนยังไม่เกิดผลอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอก เช่น กฎหมายและนโยบายบางประการที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ก็ยิ่งเพิ่มความท้าทายในการบริหารจัดการทรัพยากร ผู้นำชุมชนสะท้อนถึงความพยายาม

ที่จะสร้างความร่วมมือว่า “เราต้องการความร่วมมือจากทุกคนและการสนับสนุนจากรัฐ” ในขณะที่เจ้าหน้าที่รัฐชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของนโยบายว่า “นโยบายบางอย่างยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ทำให้การจัดการทรัพยากรไม่ต่อเนื่อง” สุดท้ายในการสนทนากลุ่มนั้นประชาชนทั่วไปเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “หากมีการอบรมและชี้แจงให้เข้าใจ พวกเขาก็พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรอย่าง เต็มใจ”

จากบทสะท้อนเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของบุคคล แต่ยังพัวพันกับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายฝ่ายเพื่อให้เกิดการจัดการที่ยั่งยืน

2. ประเด็นการศึกษารูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พบว่ามีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสามารถอธิบายผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญดังนี้

2.1.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Theory) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นในพื้นที่แม่อุสุ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ข้อมูล, การให้คำปรึกษา, การร่วมตัดสินใจ, การเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการ ประเด็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากการศึกษาในพื้นที่พบว่าชุมชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

Table 2 The Patterns or Styles of Community Participation and the Levels of Participation

The Patterns or Styles of Community Participation	The Levels of Participation	Participation Styles
Grouping together for resource conservation	Partnership in management	The community protect the forests and water together, determine the community rules and utilize the resources sustainably.
Water resources development and water management	Shared decision-making	The community participates in planning, building a weir and water storage system, and determine the method of water sharing.
Local Wisdom utilization for resources management	Consulting / Shared decision-making	The community uses the traditional knowledge for agroecology, and determine the prohibition for forest resources utilization.

Table 2 The Patterns or Styles of Community Participation and the Levels of Participation (continue)

The Patterns or Styles of Community Participation	The Levels of Participation	Participation Styles
The cooperation between the government sector and NGOs	Awareness / Consulting	The community receives data and knowledge from the government sector and external organizations, and applies data and knowledge to the activities for resources management of the community.

จากตารางข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนในตำบลแม่อุสุมีรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับ การรับรู้ข้อมูล ซึ่งชุมชนได้รับข้อมูลและความรู้จากภาครัฐและองค์กรภายนอก เพื่อเข้าใจสถานการณ์และแนวทางการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม ต่อมาที่ระดับการให้คำปรึกษา ชุมชนมีโอกาสนเสนอความคิดเห็นและแนวคิดของตนเอง เช่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเกษตรและการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ในระดับ การร่วมตัดสินใจ ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจนในการกำหนดแผนงานและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้และบริหารจัดการทรัพยากร เช่น การสร้างฝายและระบบกักเก็บน้ำ รวมถึงการกำหนดข้อห้ามในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน และสุดท้ายในระดับ การเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการ ชุมชนมีความร่วมมือเชิงรุกกับทุกภาคส่วน ทั้งการดูแลป่าไม้และน้ำ การกำหนดกฎเกณฑ์ภายใน และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อค้นพบสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลแม่อุสุเป็นไปอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง ตั้งแต่การรับข้อมูลจนถึงการเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมเชิงลึกทำให้ชุมชนสามารถรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และเป็นแบบอย่างของการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนที่ผสมผสานระหว่างความรู้ท้องถิ่นและแนวทางภายนอก

2.1.2 แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากรที่ให้ชุมชนมีบทบาทหลัก โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและคำนึงถึงความยั่งยืน อาศัยหลักการ สิทธิร่วมกัน ซึ่งให้ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดูแลทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชุมชน และการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตท้องถิ่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการวิจัยพบว่ามีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม รายได้และอาชีพ ชาวบ้านที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตมักมีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มที่มีอาชีพอื่น ความสัมพันธ์ในชุมชน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายความร่วมมือที่ดีมักจะมีการมีส่วนร่วมสูง
2. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการปลูกป่า การฝึกอบรมการจัดการทรัพยากรชาติ

การสนับสนุนทางงบประมาณอาจทำให้การดำเนินโครงการไม่ต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านกฎหมายและนโยบายของรัฐกฎหมายเกี่ยวกับพื้นที่ป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ บางฉบับสร้างข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากร ส่งผลให้ชาวบ้านบางส่วนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามวิถีดั้งเดิม หากภาครัฐมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือที่ดีขึ้น

4. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและจิตสำนึกของชุมชนความเชื่อและค่านิยมทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญ เช่น ความเชื่อเรื่องป่าศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ชุมชนยังคงรักษาผืนป่าไว้การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเกิดขึ้นจากการประสานปัจจัยหลายด้านที่ซับซ้อนและสอดประสานกัน ชาวบ้านที่พึ่งพิงทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตมักมีแรงจูงใจสูงในการเข้าร่วม เนื่องจากเห็นความสำคัญของการรักษาแหล่งอาหารและรายได้ ขณะเดียวกัน ความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือภายใน ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น โครงการฝึกอบรม การปลูกป่า หรือโครงการพัฒนาชุมชนจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ช่วยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ขณะที่การขาดการสนับสนุนหรือความต่อเนื่องทำให้แรงจูงใจลดลง ส่วนกฎหมายและนโยบายของรัฐบางฉบับที่จำกัดพื้นที่ป่าสงวนหรืออุทยานแห่งชาติ อาจขัดขวางวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่หากมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการก็สามารถสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างภาครัฐกับชุมชนได้ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและจิตสำนึก เช่น ความเชื่อเรื่องป่าศักดิ์สิทธิ์ ความเคารพต่อธรรมชาติ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็ช่วยให้ชุมชนรักษาผืนป่าและจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรวมตัวของปัจจัยเหล่านี้ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างสมดุล ทั้งในแง่แรงจูงใจ ความรู้ความเข้าใจ และความต่อเนื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

3. จากการศึกษาพบว่าแนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความยั่งยืนในชุมชนตำบลแม่อุสุ จำเป็นต้องอาศัยระบบบริหารจัดการที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐ และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล 3 ประเด็น

1. **แนวทางการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับความยั่งยืนของชุมชน** ซึ่งควรคำนึงถึง 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

1.1 การจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน การให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการทรัพยากรเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยควรสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทตั้งแต่การวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงาน นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารทรัพยากรระดับชุมชนเพื่อช่วยกำกับดูแลการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การปลูกป่าเสริม การฟื้นฟูป่าพื้นที่เสื่อมโทรม และการดูแลป่าชุมชน จะช่วยรักษาสมดุลทางธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การจัดทำแนวกันไฟป่าและระบบเฝ้าระวังไฟป่าโดยให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยป้องกันการทำลายทรัพยากร

1.3 การจัดการที่ดินและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การส่งเสริมเกษตรเชิงอนุรักษ์ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชหมุนเวียน และการใช้ปุ๋ยชีวภาพ จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้

การวางแผนโซนนิ่งพื้นที่เพื่อแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเหมาะสมจะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพการจัดการน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความยั่งยืนของชุมชน การพัฒนาระบบกักเก็บน้ำขนาดเล็ก เช่น ฝายชะลอน้ำ และระบบกระจายน้ำให้ทั่วถึง จะช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับปัญหายแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 การส่งเสริมเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนควรอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรท้องถิ่น อาทิ สมุนไพร และงานจักสาน รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ การสร้างตลาดสีเขียวเพื่อสนับสนุนสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนในระยะยาว

ดังนั้น แนวทางการจัดการทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนของชุมชนสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้งและประสานกันอย่างลงตัว การให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ตัดสินใจ จนถึง การดำเนินงาน พร้อมการตั้งคณะกรรมการบริหารทรัพยากรระดับชุมชน ช่วยสร้างความรับผิดชอบและความผูกพันต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าเสริม การฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม และการจัดระบบป้องกันไฟป่า โดยให้ชุมชนเป็นแกนหลัก ทำให้เกิดสมดุลทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน การจัดการที่ดินอย่างเป็นระบบและส่งเสริมเกษตรเชิงอนุรักษ์ ทั้งการทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชหมุนเวียน และการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่การบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ระบบกักเก็บน้ำขนาดเล็กและเครือข่ายกระจายน้ำทั่วชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถรับมือภัยแล้งได้อย่างมั่นคง พร้อมกันนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงอนุรักษ์ ทั้งการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น งานจักสาน สมุนไพร และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการสร้างตลาดสีเขียวสำหรับสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยสร้างรายได้และความยั่งยืนให้กับชุมชนอย่างครบวงจร

2. รูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมกับชุมชน 3 รูปแบบหลักที่เหมาะสมสำหรับการจัดการทรัพยากรในตำบลแม่อุสุ ได้แก่

2.1 รูปแบบการจัดการโดยชุมชน (Community-Based Management - CBM) รูปแบบนี้ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ทรัพยากร โดยมีการสร้างข้อตกลงภายในเพื่อรักษาสมดุล เช่น การกำหนดเขตป่าชุมชน การบริหารจัดการที่ดินร่วมกัน และการกำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับการล่าสัตว์และการตัดไม้

2.2 รูปแบบการจัดการโดยรัฐและชุมชนร่วมมือกัน เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างรัฐและชุมชน โดยภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุนทางกฎหมาย งบประมาณ และองค์ความรู้ ขณะที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากร ตัวอย่างของแนวทางนี้ ได้แก่ โครงการป่าชุมชนที่กรมป่าไม้ร่วมกับชุมชนในการฟื้นฟูป่า

2.3 รูปแบบการจัดการโดยภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งภาคเอกชนและ NGOs มีบทบาทในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร

การจัดการทรัพยากรชุมชนสะท้อนความร่วมมือหลายระดับ ทั้งการจัดการโดยชุมชนเองที่กำหนดกฎเกณฑ์ภายในเพื่อรักษาสมดุล การร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนที่รัฐสนับสนุนด้านกฎหมาย งบประมาณ และองค์ความรู้ ขณะที่ชุมชนมีบทบาทในการดูแลทรัพยากร และการสนับสนุนจากภาคเอกชนหรือองค์กร

พัฒนาเอกชนที่เสริมความรู้และส่งเสริมกิจกรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งสามรูปแบบร่วมกันสร้างกรอบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนสำหรับการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของแนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากร ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ กฎหมายและนโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น นโยบายป่าชุมชน มีผลโดยตรงต่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ ปัจจัยต่อมาด้านศักยภาพของชุมชนความเข้มแข็งของชุมชนและการมีผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรจะช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสุดท้ายปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมการพัฒนาอาชีพทางเลือกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดแรงกดดันในการใช้ทรัพยากร นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาและขยายผลโครงการ

ดังนั้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยชุมชนมีบทบาทตั้งแต่การวางแผน ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ การสนับสนุนจากรัฐในรูปของกฎหมาย งบประมาณ และองค์ความรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการจัดการที่พบว่าประสบความสำเร็จสูงสุดประกอบด้วย การบริหารจัดการโดยชุมชนเอง การร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชน และการได้รับความช่วยเหลือจากภาคเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งแต่ละรูปแบบมีบทบาทเสริมสร้างความยั่งยืนของทรัพยากรแตกต่างกันไป ขณะเดียวกัน ความเข้มแข็งของชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยให้แนวทางการจัดการทรัพยากรบรรลุผลสำเร็จและคงอยู่ได้ในระยะยาว

สรุป

ผลจากการศึกษา การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลแม่อุสุ อำเภอลำปาง จังหวัดตาก ได้ศึกษาบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ชุมชนตำบลแม่อุสุ ซึ่งมีวิถีชีวิตพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ต้องเผชิญกับปัญหาการบุกรุกที่ดินทำกิน การลดลงของทรัพยากรป่าไม้ และการขาดแคลนน้ำ การจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชน ควบคู่ไปกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเองจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นี้มี 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การจัดการโดยชุมชน (Community-Based Management: CBM) ที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และแนวทางการใช้ทรัพยากรเองการบริหารร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชน (Co-Management) โดยรัฐสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากรการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชน ในการให้ความรู้ เทคโนโลยี และตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแสดงให้เห็นว่าหากชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม ก็สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีอุปสรรค เช่น ข้อจำกัดด้านกฎหมายที่ไม่รองรับสิทธิของชุมชนในการจัดการป่า และการขาดแคลนองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี

ที่ทันสมัย โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า “เมื่อชุมชนได้รับอำนาจ และแรงจูงใจที่เหมาะสมในชุมชนต่อกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถเกิดขึ้นได้จริง” การสร้างสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรกับการอนุรักษ์จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนนโยบายและการปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการทรัพยากรในตำบลแม่อุสุและพื้นที่อื่น ๆ สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

การอภิปรายผล

1. ผลศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ตำบลแม่อุสุ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจมาอภิปราย คือ ในส่วนการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีสอดคล้องกับการศึกษาของ อาทิตย์ บุณรอด, พิศานวิวัฒน์ ชื่นวงศ์, กิตติชัย จันธิมา, กฤติวิชญ์ สุขอึ้ง และสิทธิศักดิ์ ปิ่นมงคลกุล [13] ที่ศึกษา สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพปัจจุบันมีการจัดการทรัพยากรน้ำมากที่สุด เนื่องจากในปัจจุบันมีความต้องการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะการเจ้าน้ำบาดาลเพื่อใช้ในครัวเรือน และใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับการเพาะปลูก อีกทั้งเริ่มเห็นความสำคัญของการใช้น้ำ การกักเก็บน้ำไว้โดยยึดหลักการอนุรักษ์ธรรมชาติมากขึ้น และการใช้ประโยชน์จาก ธรรมชาติให้มาก ในทางกลับกัน สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การจัดการสารพิษทางการเกษตร และการจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนการจัดการทรัพยากรดินยังคงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และยังมีประเด็นของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับงานของ ขนิษฐา ยกชื่อ [14] ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา บ้านแม่สะแ้ง หมู่ 15 ตำบลทากาศเหนือ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน พบว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง อย่างไรก็ตาม ในชุมชนบ้านแม่สะแ้ง จังหวัดลำพูน พบว่ายังคงมีความท้าทายในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนจากภายนอก ประชาชนบางส่วนอาจขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ขาดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีข้อจำกัดด้านเวลาและภาระหน้าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรม ในขณะเดียวกัน ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องยังไม่มียุทธศาสตร์อย่างเพียงพอในการเข้ามามีส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงข้อจำกัดในด้านงบประมาณและองค์ความรู้ที่จำเป็น ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งได้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาตำบลแม่อุสุ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดตาก พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในฐานะผู้ดูแลทรัพยากร ตลอดจนการสร้างกลไกสนับสนุนจากภายนอกที่สามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างด้านองค์ความรู้และทรัพยากรที่จำเป็น แนวทางการพัฒนาในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นการสร้าง ความตระหนัก การเปิดพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วม และการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีบทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงาน โดยระดับของการมีส่วนร่วมในพื้นที่แม่อุสุแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ข้อมูล การให้คำปรึกษา การร่วมตัดสินใจ และการเป็นหุ้นส่วนบริหารจัดการ ทั้งนี้ แนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม (CBNRM) มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดูแลทรัพยากร ส่งเสริมสิทธิร่วมกันและการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืนที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อัญมณี ทาพิทย และกนกพร ชัยประสิทธิ์ [15] ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่ อำเภอสว่างวีรวัฒน์จังหวัดสระแก้ว พบว่าปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับ จำลอง โพธิ์บุญ [16] ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้เน้นความสำคัญของการเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยพบว่าการให้ความรู้ที่เหมาะสมและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มระดับความตระหนักและความรับผิดชอบต่อทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังเน้นบทบาทของผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหากชุมชนได้รับโอกาสในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง ภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม จะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น และสุดท้ายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ จารุลักษณ์ ผูกจีน [17] ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรในระดับท้องถิ่น หนึ่งในปัจจัยหลักที่ถูกเน้นย้ำคือความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน รวมถึงการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมีรากฐานมาจากความไม่เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิการใช้ทรัพยากรและการกำหนดนโยบายที่ไม่ได้คำนึงถึงบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งการเจรจา การใช้เวทีสาธารณะ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าชุมชนที่เวทีปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอสามารถลดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรและเพิ่มระดับความร่วมมือระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่แตกต่างกันได้ นอกจากนี้ การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ากับแนวทางการบริหารจัดการจากหน่วยงานภายนอกยังช่วยให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่มากขึ้น

จากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการลดข้อขัดแย้งและส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในระยะยาว

3. แนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความยั่งยืนในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ ทะนงศักดิ์ ปัดสินธุ์ [18] เรื่อง การจัดการป่าชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาที่บ้านแม่ใหม่พัฒนา จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ การพัฒนา และการฟื้นฟูป่าชุมชน อยู่ในระดับสูง โดยชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการ

ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การเก็บเห็ดเพื่อบริโภค การนำไม้มาใช้เป็นฟืน และการเก็บสมุนไพร ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างชุมชนกับป่าไม้ และแนวทางของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สร้างให้ชุมชนมีอาชีพ และรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอีกด้านได้สอดคล้องกับการศึกษางานของ ภัทรภร จิรมหาโกคา [19] เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัลการศึกษาที่จังหวัดระยอง เสนอเทคนิคการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล ได้แก่ การจัดการบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การจัดการการตลาดดิจิทัลและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการคุณภาพและความปลอดภัยของบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากงานวิจัยเหล่านี้ สรุปได้ว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และการปรับตัวให้เข้ากับบริบทสมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัย ไปใช้

1.1 การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ

จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญ ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังขาดโครงสร้างและกลไกที่ต่อเนื่อง ดังนั้นควรจัดตั้ง คณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติระดับชุมชน โดยมีตัวแทนจากภาคประชาชน ผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผน และกำกับดูแลการใช้ทรัพยากร รวมทั้งจัดทำกติกาและแนวปฏิบัติที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการจัดการที่เป็นธรรมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

1.2 การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

การศึกษาชี้ให้เห็นว่า ศักยภาพและภูมิปัญญาของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการทรัพยากร ดังนั้นควรสนับสนุนการฝึกอบรมและการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรทั้งด้านนิเวศ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม พร้อมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การใช้แอปพลิเคชันเพื่อเฝ้าระวังพื้นที่ป่า หรือการจัดทำฐานข้อมูลดิจิทัลสำหรับบันทึกและติดตามการใช้ทรัพยากรของชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการที่แม่นยำ โปร่งใส และยั่งยืน

1.3 การส่งเสริมกลไกด้านกฎหมายและนโยบายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม

ข้อค้นพบจากการวิจัยสะท้อนว่า ข้อจำกัดทางกฎหมายและนโยบายของรัฐบางประการ เป็นอุปสรรคต่อการใช้และดูแลทรัพยากรของชุมชน ดังนั้นควรมีการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ดูแลและใช้ประโยชน์ทรัพยากร เช่น นโยบายป่าชุมชน หรือระบบโฉนดชุมชน การสร้างกรอบกฎหมายที่สนับสนุนเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ การศึกษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

2.2 ควรมีการเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติระหว่างตำบลแม่สุกกับชุมชนอื่นที่มีบริบททางกายภาพ สังคม และกฎหมายที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นได้

2.3 ควรมีการศึกษการใช้เทคโนโลยี เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน หรือระบบ GIS ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตาม เฝ้าระวัง และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างทันสมัยและยั่งยืน

References

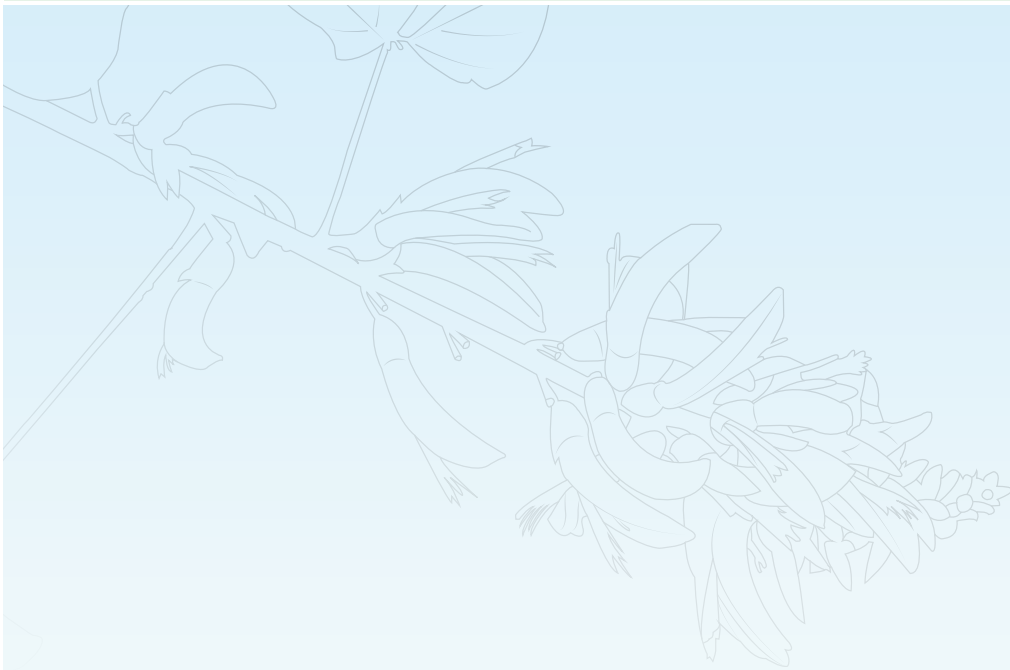
- [1] Jirapong, S., & Rojanatrakul, T. (2021). Promote sustainable conservation of forest resources. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(10),441–458. (In Thai)
- [2] Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Report on the results of the performance summary according to the National Strategy Plan for 2020*. Office of the National Economic and Social Development Council Press. (In Thai)
- [3] Khotchasila, P. (2018). *Development of characteristics of village natural resources and environmental protection volunteers, Trat Province*. [Doctoral Dissertation, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathumthani Province]. (In Thai)
- [4] Laplikit, Y. (2025). Maeusu. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). <https://wikicommunity.sac.or.th/community/2748#chck1> (In Thai)
- [5] Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8),1247–1263. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(95\)00046-F](https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00046-F)
- [6] Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- [7] Team Asana. (2025, February 24). Top-down approach vs. bottom-up approach: What’s the difference?. Asana. <https://asana.com/resources/top-down-approach>
- [8] Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- [9] Agrawal, A., & Gibson, C. C. (1999). Enchantment and disenchantment: The role of community in natural resource conservation. *World Development*, 27(4), 629–649. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(98\)00161-2](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(98)00161-2)
- [10] World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- [11] Suksawas, W. (2021). *Quantitative research in political science*. Naresuan University.
- [12] Pinthapataya, S. (2021). Interviews for qualitative research. *Journal of Business and Industrial Development*, 1(3), 1. (In Thai)

- [13] Boonrod, A., Chuenwong, P., Chantima, K., Suk-n., K., & Pinmongkhongul, S. (2022). Current and desirable conditions in natural resource and environmental management of the Natural Resources and Environmental Protection Volunteer Network (NEV-Net), Chiang Rai Province. *Journal of Buddhist Studies*, 13(2), 187–203. (In Thai)
- [14] Yokzue, K. (2016). *The sustainable natural resource management: Case study Mae Sa-Ngae Village, No. 15, Mae-Ta District, Lumpoon*. [Graduate Diploma Thesis, Thammasat University]. (In Thai)
- [15] Tatit, A., & Chaiprasit, K. (2021). Public participation in management of natural resources and environment in Wang Sombun District, Sa Kaeo Province. *Journal of Digital Business and Social Sciences*, 7(2), 162–178. (In Thai)
- [16] Poboon, C. (2012). Community participation in natural resource and environmental management. *Journal of Environmental and Sustainable Management*, 3(1). <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JEM/article/view/31982> (In Thai)
- [17] Phookjee, J. (2014). *Community participation in the management of conflicts over natural resources: A case study Ban Mai Sa Pae, Pang Moo Sub-district, Mueang District, Mae Hong Sorn Province*. [Master's Thesis, Sukhothai Thammathirat Open University]. (In Thai)
- [18] Patsin, T. (2020). Local wisdom of utilization and community forest management by people's participatory at Ban Meakmaiputtana, Nongmeak Subdistrict, Nachuak District, Mahasarakham Province. *Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science*, 9(1), 163–177. (In Thai)
- [19] Jiramahapoka, P. (2023). Sustainable community-based tourism management in Rayong Province in the digital era. *Journal of Cultural Approach*, 24(45), 18–30. (In Thai)

“การอ่านสาธารณะ”
ในประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาไทยสมัยใหม่
ช่วงรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6
“Public Reading”
in History of Modern Thai Education Management
in the Period of King Rama V and King Rama VI

พิเชฐ แสงทอง^{1*}

Pichet Saengthong^{1*}

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, 94000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: pichate19723@gmail.com

(Received: March 16, 2025; Revised: July 15, 2025; Accepted: August 25, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการเกิดขึ้นของการอ่านสาธารณะ (the reading public) ในประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาสมัยใหม่ของไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 ผลการศึกษาพบว่านโยบายการจัดการศึกษาของรัฐตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีบทบาทอย่างสำคัญในการก่อร่างสร้างวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้น รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างพลเมืองแบบสมัยใหม่ผ่านการอ่านออกเขียนได้พร้อมๆ กับสร้างรัฐสมัยใหม่ผ่านการสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อตอบสนองการอ่านที่ทันสมัยของประชาชนอย่างไรก็ดี เนื่องจากบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทโลกมากขึ้น เนื้อหาและจุดมุ่งหมายการอ่านจึงเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการอ่านที่สั่นคลอนอำนาจการเมืองและการปกครองของชนชั้นนำ ดังนั้นรัฐได้เข้ามาควบคุม โดยคัดกรองว่าอะไรควรอ่านอะไรไม่ควรอ่าน ผ่านการควบคุมเนื้อหาหนังสือเรียน การประกาศยกย่องวรรณกรรม และการสร้างสรรค์เนื้อหาหนังสือโดยชนชั้นนำพร้อมๆ กับการปฏิเสธเนื้อหาการอ่านในวัฒนธรรมวรรณกรรมไทยดั้งเดิมเพื่อสำแดงออกถึงความเป็นรัฐที่มีอารยะแบบสมัยใหม่ด้วย

คำสำคัญ: การอ่านสาธารณะ ความทันสมัย พลเมืองสมัยใหม่ วัฒนธรรมวรรณกรรมไทย รัฐอารยะ

Abstract

The objective of this article is to examine the rise of the reading public in History of Modern Thai Education Management in the Period of King Rama V and King Rama VI. The findings revealed that education policy of the state has had a significant role for fostering a reading culture since King Rama V's reign. Currently, the government has recognized the value of literacy in the formation of contemporary citizens, as well as the construction of modern state through creating modern contents for people's reading. However, since the context of Thai society has changed and interacted with the global setting, the contents and objectives of reading have occurred diversely, particularly reading that challenges the ruler's control. Reading is thus regulated by the state. It determines what should and should not be read, and educational materials can be monitored. In addition to rejecting traditional Thai literary culture, the state also values elite-written literature and books as representations of a civilized state.

Keywords: Civilized state, Modern citizen, Modernization, Reading public, Thai literary culture

บทนำ

ดัชนีชี้บ่งความเป็นสมัยใหม่ของสังคมใดๆ นั้น แม้จะอธิบายผ่านปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างหลากหลายแง่มุม เช่น การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การคมนาคม การศึกษา เป็นต้น แต่อีกด้านหนึ่ง ยังสามารถพิจารณาได้จากการขยายตัวของการอ่านสาธารณะ โดยเฉพาะการแพร่กระจายสิ่งพิมพ์ อันถือเป็นวัฒนธรรมลายลักษณ์ในสังคมสมัยใหม่ที่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมลายลักษณ์ของสังคมจารีตที่ศกยภาพเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ยังจำกัดอยู่เฉพาะทักษะเชิงช่าง เช่น ช่างวาด ช่างเขียน อาลักษณ์ เป็นต้น เนื่องเพราะการแพร่กระจายของสิ่งพิมพ์สัมพันธ์กับการเพิ่มจำนวนของผู้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่

ในสังคมยุโรป การกระจายของหนังสือ-พิมพ์และการขยายตัวของการอ่านก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งต่อสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนคติความเชื่อต่างๆ อำนาจของความรู้แบบสมัยใหม่ที่แพร่กระจายไปยังประชาชนผ่านอุตสาหกรรมการพิมพ์ปลดแอกสังคมยุโรปจากแอกของศาสนาที่มีนักบวชเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มาสู่การที่มนุษย์สามารถเข้าถึงพระเจ้าด้วยตัวของมนุษย์เองผ่านการอ่านและการเรียนรู้ด้วยตัวเองในแบบของชาวโปรเตสแตนต์ จอห์น ฮอลล์ ชี้ให้เห็นว่าชาวโปรเตสแตนต์นิกายลูเธอรันได้นำคัมภีร์ไบเบิลมาแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้คนทั่วไปได้อ่าน [1] พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ฉบับแปลจึงเป็นทั้งเงื่อนไขของการเรียนรู้ที่จะอ่านของคนที่ยังอ่านไม่ออก และเป็นอำนาจแห่งความรู้แบบใหม่ของคนที่อ่านออกอยู่แล้วในอันที่จะแพร่กระจายความรู้แบบใหม่นั้นออกไปเรื่อยๆ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 มาแล้ว

ในสังคมไทย การก้าวสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่อาจพิจารณาจากดัชนีการพิมพ์หนังสือและการขยายตัวของการอ่านและผู้อ่านเช่นเดียวกัน โดยทั่วไปเรายอมรับกันว่ารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคือยุคเริ่มต้นสมัยใหม่ที่เกิดประดิษฐกรรมนอกขนบดั้งเดิมหลายต่อหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการรถไฟ ไปรษณีย์ โทรเลข การศึกษาแผนใหม่ หรือโรงพยาบาล พลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์เหล่านี้คือการเปลี่ยนแปลงของความรู้ จากความรู้แบบดั้งเดิมสู่ความรู้แบบใหม่ที่เกิดขึ้นผ่านหนังสือและการอ่านนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า การแพร่กระจายของการอ่านสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของสังคม จากสังคมแบบจารีตสู่สังคมสมัยใหม่อย่างไม่อาจแยกได้

ความเฟื่องฟูและการขยายตัวของการอ่านสาธารณะนั้นได้แสดงให้เห็นแล้วผ่านการแพร่กระจายของงานพิมพ์ในสังคมไทยยุคเริ่มต้นสมัยใหม่ ซึ่งหากถือเอาการพิมพ์เป็นที่ตั้ง ก็อาจเริ่มนับได้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา แม้การพิมพ์ไทยจะเริ่มขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ซึ่งเทคโนโลยีการพิมพ์เผยแพร่เข้ามาแล้ว และมีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นแล้วถึง 6 ฉบับ² แต่ผลกระทบอันตรงพลังที่จะก่อให้เกิดการอ่านสาธารณะยังคงน้อยอยู่เนื่องจากปริมาณการอ่านออกเขียนได้ของราษฎรทั่วไปยังไม่มากนัก ตลาดของสิ่งพิมพ์ยุครัชกาลที่ 4 จึงอาจจะอยู่ในแวดวงจำกัด คือ ขวตต่างชาติที่เข้ามามีบทบาทด้านการค้า การเมือง การแพทย์ และการศาสนา รวมทั้งชนชั้นสูงในราชสำนักสยามเท่านั้น

บทความนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงสถานการณ์ของการอ่านในสังคมไทยในบริบทประวัติศาสตร์ของการจัดการศึกษา เพื่อสืบเสาะร่องรอยของการพัฒนาการทางด้านหนังสือและการอ่านในบริบทจัดการของรัฐ

2 ประกอบด้วย บางกอกรีคอร์เดอร์ (2410-2387) ราชกิจจานุเบกษา (2402-2401) สยามไทมส์ (2407-2407) บางกอกเพรส (2407-2407) สยามวิกิลิโมนิเตอร์ (2411-2409) และ บางกอกซัมมารี (2411-2411)

และบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมการศึกษา กระทั่งทำให้สังคมวิทยาการอ่านที่เคยมีขีดจำกัดอยู่เฉพาะชนชั้น และกลุ่มคนเฉพาะ กลายเป็นสังคมแห่งการอ่านสาธารณะที่การอ่านได้กระจายออกไปยังผู้คนทุกชนชั้นมากขึ้น ยังผลให้สังคมไทยก้าวสู่บรรณาคาศสมัยใหม่ที่ค่อยๆ หล่อหลอมให้เกิดชนชั้นกลางจนกลายเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม [2]

ผลการศึกษา

อ่านอย่างไร: “วิชาหนังสือ” กับการสร้างเครื่องมือการอ่านของรัฐสยามยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์

การจัดการศึกษาในรัชกาลที่ 5 มุ่งเน้นเพื่อเสริมศักยภาพของคนไทยในการตั้งรับความความรู้ใหม่จากตะวันตก มีการเล่าเรียนภาษาไทย อังกฤษ และมลายู ในแง่มุมของการเมืองภายในราชสำนัก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องการปฏิรูปราชการ จัดวางระบอบการเมืองการปกครองรวมศูนย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กำลังสนับสนุนที่พระองค์ทรงมีและกำลังในการทำราชการแบบใหม่ที่ทรงปรารถนา (เช่น ที่ปรึกษาาราชการแผ่นดิน) ขุนนางเหล่านั้นมักได้รับการศึกษาอย่างเก่า ไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษ แม้จะมีความจงรักภักดี แต่ความรู้ความสามารถแบบใหม่ก็ทำให้บทบาททางราชการมีจำกัด ดังนั้น ในช่วงต้นรัชกาลพระองค์จึงต้องพึ่งพาทีมงานที่มีความรู้สมัยใหม่ให้ช่วยเป็นกำลังในงานราชการ จึงทรงเริ่มต้นจัดการศึกษาขึ้นในวัง รวมทั้งส่งไปศึกษาต่างประเทศ [3] กระทั่งต่อมาก็จัดการการศึกษาเพื่อมวลชน สำหรับไพร่ฟ้าข้าราษฎรในวงกว้างออกไป พระราชดำรัสอันแสดงถึงความคิดรากฐานของการจัดการศึกษามูลฐานเพื่อให้ราษฎรเมื่อ พ.ศ.2427 มีว่า “วิชาหนังสือ” ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยการอ่านออกเขียนได้นั้น “เป็นวิชาที่นับถือ แลเป็นที่สรรเสริญมาแต่โบราณว่าเป็นวิชาอย่างประเสริฐ ซึ่งผู้ที่เป็นใหญ่ยิ่ง นับแต่พระมหากษัตริย์ เป็นต้น จนตลอดราษฎรพลเมืองสมควรแลจำเป็นจะต้องรู้ เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จไปได้ทุกสิ่งทุกอย่าง... วิชาหนังสือนี้เป็นเวลากำลึงต้องการ...” [4]

พระราชดำรัสข้างต้น บ่งชี้ถึง “บริบทของกาลเวลา” ที่แสดงให้เห็นว่าถึงเวลาอันเหมาะสมแล้วที่การส่งเสริมให้คนสยามสามารถอ่านและเขียนหนังสือได้นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงตระหนักถึงบริบทดังกล่าว ขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงกาลเวลานั้นเข้ากับกาลเวลาในมิติทางประวัติศาสตร์ของสังคมสยามด้วย โดยทรงเห็นว่า “วิชาหนังสือ” เป็นวิชาที่ถูกให้คุณค่ามาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ของสยามเอง ยิ่งกาลเวลาเคลื่อนคล้อยมาสู่ยุคสมัยใหม่มากขึ้นเท่าไรพลเมืองที่อ่านหนังสือได้ก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะในด้าน “กิจการทั้งปวง” อันรวมถึงด้านการจัดการการเมืองและการปกครองด้วย

เหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาระบบโรงเรียนที่รัฐบาลจัดขึ้นนั้นเป็นความจำเป็นทางการบริหารการเมืองมากพอกับความจำเป็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจรัฐในระบบราชการที่ขยายตัวออกสู่ความเป็นรัฐชาติ คือการตั้งอำนาจหัวเมืองทั่วราชอาณาจักรเข้ามาบริหารจัดการโดยส่วนกลาง ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องใช้กำลังคนที่มีความสามารถทางด้านการเขียนการอ่านเป็นจำนวนมากเพื่อบริหารกลไกระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือหัวเมืองที่ปรับปรุงขึ้นตามแบบประเทศตะวันตก [5] การศึกษารูปแบบโรงเรียนถ้วนหน้าจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นแบบสมัยใหม่ดังกล่าว

การส่งเสริมวิชาหนังสือแบบใหม่ ยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะและความรู้สมัยใหม่ของกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มยิ่งขึ้น ที่เห็นได้ชัดคือผู้หญิงที่ธรรมเนียมของสยามมักจะไม่เปิดพื้นที่ให้ได้ “เรียนและรู้

หนังสือ” เนื่องจากขัดแย้งกับมโนทัศน์ “ความเป็นหญิงดี” ในห้วงเวลาที่เหมาะสมนี้กลุ่มผู้หญิงก็กลายเป็น กลุ่มคนกลุ่มใหม่ที่ได้สัมผัสกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้หญิงได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่นอกพื้นที่บ้านและ ครัวเรือน เกิดการศึกษาของผู้หญิง เกิดอาชีพต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้น การอ่านผ่านการเรียนรู้อย่างเป็น ทางการและไม่ทางการเริ่มเปิดกว้างให้เห็น “ภาพความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่” ที่เด่นชัดยิ่งขึ้น [6]

ในบริบทนี้ นอกจากข้าราชการรุ่นใหม่ในรั้วในวังตำแหน่งต่างๆ แล้ว ตำแหน่งบางตำแหน่งในระบบ บริหารบ้านเมืองและเศรษฐกิจภายนอกก็เป็นที่ต้องการ ดังเช่นตำแหน่ง *เสมียน* ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เกิดและ ขยายตัวขึ้นพร้อมกับระบบราชการรวมศูนย์แบบใหม่ มีระบบเงินเดือน และเวลาการปฏิบัติงานตามกรอบเวลา สังคมทุนนิยม จนเกิดความนิยมกันขึ้นมา แต่ระบบการรู้หนังสือซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงเพิ่ริเริ่มขึ้นยังผลิตไม่ทัน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ที่ต้องมีเสมียนรับเงินเดือน เกิดขึ้นหลายหมู่หลายกรม ก็พากันร้องหาแต่นักเรียนซึ่งได้ สอบไล่วิชาความรู้ จะให้ไปรับราชการทุกหมู่ทุกกรม ตัวผู้ทำการยังไม่พอกับการที่มี จนต้อง แ่่งชิงประมูลเงินเดือนกัน เสมียนเวลานี้เป็นสิ่งที่หายาก เป็นสิ่งที่มีราคามากมีผู้ต้องการ โดยมาก สมควรแล้วที่นักเรียนทั้งปวงจะรีบเร่งร่ำเรียนให้รู้ จะได้รับราชการในตำแหน่งทันเวลา ที่ต้องการนี้ ให้เป็นประโยชน์ในราชการ แลเป็นประโยชน์ส่วนตัวด้วย” [7]

โดยในระยะแรกยังรักษารูปแบบการศึกษาอย่างเก่าไว้ ด้วยความตระหนักถึงคุณค่าในทางธรรมเนียม ประเพณี ในร่างประกาศของคณะขุนนางเรื่องกระแสพระบรมราชโองการเรื่องการเล่าเรียนของประเทศสยาม รัตนโกสินทร์ศก 129 เกริ่นนำโดยการกล่าวถึงธรรมเนียมการศึกษาแบบเก่าที่มีคุณค่า ว่า “ทรงพระอนุครดำเนิ่ ถึงการเล่าเรียนของประเทศสยามซึ่งได้มีสืบมาแต่โบราณ คือวัดเป็นสำนักเล่าเรียนหนังสือและบ้านเป็นที่เรียน ศิลปะวิชาการหาเลี้ยงชีพต่างๆ ตามเหล่าตามตระกูล” [4] ทว่าเนื่องจากบริบททางสังคมของประเทศ และ บริบทความรู้ที่จำเป็นเปลี่ยนแปลงไปสู่สมัยใหม่มากขึ้น ก็มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัว เพื่อให้การศึกษาเป็น แบบสมัยใหม่ สามารถใช้ประโยชน์ในทางการทำงานและอาชีพได้ จึงเพิ่มเติมขั้นตอนและองค์ประกอบอื่นๆ เข้ามา คือการสร้างตำราเรียน การสร้างและกำหนดคุณสมบัติของครู และวิธีการทดสอบความรู้แบบใหม่ โดยเฉพาะ การจัดให้มีการสอบที่เรียกว่า “การไล่” หรือ “การสอบไล่” เพื่อแสดงหมวดหมู่ของระดับการเป็นผู้มีความรู้ ที่ได้รับการรับรองโดยรัฐอย่างเป็นทางการ และการจัดการความรู้และทักษะของผู้มีวิชาหนังสือให้ “ทั้งปวง จำต้องหันเข้าหาความสาม่เสมอเป็นลำดับไปทุกที” [4] อันบ่งชี้ให้เห็นความจำเป็นของการสร้างมาตรฐานของ ความรู้แบบสมัยใหม่ที่เป็นความรู้สากล มีหลักที่สามารถอ้างอิงได้อย่างกฎทั่วไป

ในประกาศกระแสพระบรมราชโองการดังกล่าวยังแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า การจัดการศึกษา สมัยใหม่คือภาพสะท้อนหนึ่งที่ขึ้นขึ้นปกครองได้จากการรับรู้ความเจริญของชาติตะวันตกผ่านการเรียน การอ่าน และการศึกษา การจัดการศึกษาแบบสมัยด้านหนึ่งคือการเตรียมคุณภาพของราษฎรเพื่อที่จะตั้งรับกับความ เปลี่ยนแปลงของโลก เมื่อวิทยาการด้านอื่นเจริญ ด้านการศึกษาก็ต้องทำด้วย ตอนหนึ่งว่า

“บัดนี้การติดต่อกันระหว่างนานาประเทศทั่วโลกมีมากขึ้นแล้ว ทางทะเลก็มีเรือกลไฟ ทางบกก็มีรถไฟ ความต้องการแลกเปลี่ยนสินค้ากระทำให้นานาประเทศคบหาสมาคมกัน อันเปนเหตุให้ความรู้ทั้งฝ่ายวิชาและฝ่ายศิลปการทำด้วยฝีมือต้องหันเหียนไปหาที่ถูกที่ดี และที่ได้ประโยชน์ยิ่ง วิชาหรือศิลปะใดก็แพ้เสื่อมไป หรือต้องเปลี่ยนแปลงไปให้สู้กันได้ใน ประเภทเดียวกัน... เพราะเหตุสมัยและความเปนไปของประเทศบ้านเมืองได้เปลี่ยนมาฉะนี้

จึงจำเป็นต้องคิดบำรุงศิลปวิชาการทั้งปวงของเราให้เจริญขึ้น ป้องกันไม่ให้เสื่อมทรามลง ด้วยอำนาจที่ต้องแข่งขันกับเขาอื่น ความทะนุบำรุงและป้องกันเช่นนี้ ก็ได้แต่บริหารจัดการฝึกหัด สั่งสอนกันให้เกิดความรู้และความสามารถยิ่งยวดขึ้น แต่เดิมรัฐบาลได้เริ่มตั้งโรงเรียนมาเนิ่นนานแล้วก็ดี แต่โดยที่ความประสงค์ในชั้นต้องหัดคนเข้ารับราชการก่อน จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปว่า การเล่าเรียนนั้นสำหรับแต่ผู้ที่รับราชการ ไม่ใช่หน้าที่ของคนทั้งปวง ซึ่งจะต้องฝึกหัดตัวของตัวในวิชาความรู้ แล้วเมื่อได้ขยายการเล่าเรียนให้แพร่หลายออกไปทั่วพระราชอาณาเขตร์ จึงพากันหลงงมงายไปว่า การเล่าเรียนทั้งหลายต้องเป็นหน้าที่ของ รัฐบาลที่จะออกทุนรอนให้หมด ความเข้าใจผิดอันนี้เป็นเครื่องหน่วงความเจริญของบ้านเมือง ให้เนิ่นช้า” [4]

จะเห็นได้ว่าด้วยความตระหนักถึงความจำเป็นที่ราษฎรจะต้องได้รับการศึกษา แม้ในทางการเมือง พระองค์จะพยายามรวมศูนย์อำนาจ แต่ในด้านการศึกษากลับทรงเห็นว่า การรวมศูนย์ความรับผิดชอบด้านการจัดการเอาไว้แต่เพียงรัฐบาลจะทำให้เกิดความล่าช้า แม้ด้านหนึ่ง การศึกษาทั่วราชอาณาจักรจะเป็นไปเพื่อตอบสนองการรวมศูนย์อำนาจ ที่ส่วนกลางต้องสร้างข้าราชการระดับหัวเมืองและท้องถิ่น แต่อีกด้านหนึ่งก็ เห็นความสำคัญว่า การเล่าเรียนเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่จะติดตัวไปคงทนยิ่งกว่าทรัพย์สินอื่นๆ จึงเรียกร้องให้ พ่อแม่ผู้ปกครองรับผิดชอบจัดการส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาแบบใหม่ด้วย

“การเล่าเรียนนี้เป็นเครื่องชักจูงให้เกิดความฉลาด ให้รู้จักประพฤติดี ให้สามารถใน ศิลปวิชาการหาเลี้ยงชีพ ไม่ว่าวิชาและศิลปะใด ตั้งแต่แปดปี เปนแพทย์ ตลอดไปจนถึง เปนพ่อค้าและเปนช่าง ย่อมต้องเรียนก่อน จึงจะรู้สำเร็จเป็นอย่างดีได้ ก็คนเกิดมาจำต้อง หาเลี้ยงชีพในทางใดทางหนึ่งทุกคนด้วยกัน เหตุฉะนั้นมรรฎกที่บิดามารดาเด็กจะให้แก่เด็ก อะไรไม่ดียิ่งกว่าวิชาความรู้ ซึ่งจะไ้เปนทุนหนุนตนให้สูงขึ้น ให้เปนที่ตั้งแห่งความประพฤติดี ความสุขและโภคทรัพย์ได้แท้จริง ดียิ่งกว่ามรรฎกที่เปนทุนทรัพย์ ซึ่งอาจจะหมดเปลืองและ สูญสิ้นไปได้นั่นอีก” [4]

การจัดการศึกษาให้เป็นระบบเพื่อสร้าง “ความสม่ำเสมอ” ในทางความรู้และหลักการดังกล่าวนี้ เห็นได้ชัดจากการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อควบคุมมาตรฐานและการดำเนินการอย่างกระทรวงธรรมการขึ้นเมื่อ 1 เมษายน 2435 โดยก่อนหน้านั้นหน่วยงานผู้รับผิดชอบเป็นเพียงหน่วยงานขนาดเล็ก มีฐานะเป็นกรมศึกษาธิการ (2430) ขอบข่ายงานที่ไม่ครอบคลุมการขยายตัวของระบบที่กว้างขวางขึ้นในช่วงกลางรัชสมัย จากนั้นจึงรวม เป็นกรมธรรมการ (2432) จะเห็นว่าพัฒนาการจากกรมสู่กระทรวงนั้นดำเนินไปอย่างรวดเร็วเพียง 6 ปี การจัดการศึกษาเพื่อวิชาหนังสือแบบสมัยใหม่ก็ได้เข้าไปเป็นภารกิจระดับกระทรวง สามารถตอบสนองการ ขยายตัวของการศึกษาที่ถูกจัดให้กว้างขวางขึ้นได้ตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของรัชสมัย

ผู้บริหารการศึกษาชุดใหม่ได้เคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงระบบการศึกษา ตามอย่างประเทศที่เจริญแล้ว มีความพยายามสร้างตำราการอ่านการเขียนแบบใหม่เพื่อตอบสนองการขาดแคลนคนรู้หนังสืออ่านได้เขียนได้ รวมถึงเพิ่มเติมความรู้ใหม่ๆ ผ่านการออกแบบหลักสูตรและรายวิชาเพิ่มเติมให้นักเรียนได้เรียนชั้นประถมศึกษา

หากพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน จะพบว่า การศึกษาทั้งแผนเก่าและแผนใหม่ยังคงให้ความสำคัญการอักขรวิธี หรือการเรียนการอ่าน และการเขียนเป็นเบื้องต้นในการประกาศจัดตั้งโรงเรียน จะเห็น ได้ถึงสภาพปัญหาที่ราชการตระหนัก คือ คนสยามมีตำแหน่ง “ใหญ่โตไม่รู้หนังสือไทยก็มีโดยมาก ที่รู้พออ่าน

ได้เขียนได้แต่ไม่ถูกถ้วนนั้นก็มีโดยมาก” [8] เนื่องจากข้าราชการเหล่านี้ผ่านการศึกษาในระบบเก่าที่หลักสูตรการสอนยังเป็นไปแต่ความสะดวก ไม่เป็นระบบ และขาด “ความสม่ำเสมอ” ในเชิงหลักการของความรู้แบบสมัยใหม่ แม้ข้อสังเกตนี้เราอาจตีความว่าเป็นการเมืองของราชสำนักที่มุ่งการประเมินค่าระบบการศึกษาแบบจารีตของไทยให้อ่อนด้อยเพื่อสร้างความชอบธรรมให้การสถาปนาระบบการศึกษาแบบใหม่ แต่ก็สะท้อนว่ารัฐไทยในยุคต้นสมัยรัชกาลที่ 5 มีความต้องการข้าราชการที่มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากระบบราชการก่อนหน้านี้ รัฐบาลจึงต้องลงมาจัดการจัดระบบการศึกษาและหลักสูตรเองในเบื้องต้น โดยเฉพาะหลักสูตรที่ส่งเสริมการอ่านและการเขียนหนังสือ

วิชาหนังสือจึงเป็นวิชาสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปฏิรูปการเมืองการปกครองจากระบบกึ่งเมืองแบบเก่ามาสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 รัฐรวมศูนย์ต้องการความมั่นคงของคำสั่งการและระเบียบแบบแผนต่างๆ ที่มั่นคงและสม่ำเสมอทั่วราชอาณาจักรที่พระราชอำนาจได้แผ่กระจายไปถึง ภาษาและตัวหนังสือเท่านั้นที่จะรักษาความมั่นคงดังกล่าวได้ ในแง่นี้ตัวหนังสือจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของพระราชอำนาจในการปกครองเป็นเบื้องต้น รวมถึงการสร้างแบบแผนทางความคิด อารมณ์ความรู้สึก และอุดมการณ์ของราษฎรในเวลาต่อมา

ความจำเป็นอันเร่งด่วนในการสร้างคนทีอ่านได้เขียนได้นี้ เห็นได้จากการใช้หนังสือเรียนแบบใหม่เมื่อ พ.ศ.2431 คือการเลิกสอนตามแบบเรียนหลวง 6 เรื่องของพระยาศรีสุนทรโวหาร มาใช้แบบเรียนเร็วซึ่งกรมศึกษาธิการแต่งขึ้นใหม่ เพราะชุดแบบเรียนหลวงเดิมสอนแต่อักษรวิธินานถึง 3 ปี 6 เรื่อง แต่โรงเรียนระบบใหม่ต้องให้นักเรียนเรียนวิชาอื่นเพิ่มขึ้น ระยะเวลา 3 ปีของการเรียนอักษรวิธีจึงไม่ตอบสนองโอกาสและเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งอื่น จึงได้สร้างแบบเรียนเร็ว 3 เล่มขึ้นใหม่ ให้นักเรียนสามารถเรียนจบอักษรวิธียภายใน 1 ปี หรือ 1 ปีครึ่งเป็นอย่างช้า

แม้เมื่อมีการเปลี่ยนหลักสูตรและจัดชั้นการศึกษาใหม่ในช่วง พ.ศ.2438-2444 การอ่านก็ยังถูกเน้นโดยไล่เรียงระดับของการอ่านเพื่อสร้างทักษะแก่ผู้เรียนให้สูงขึ้นไปด้วย หลักสูตร 3 ประโยค ในแต่ละประโยคแบ่งย่อยเป็น 3 ระดับ การอ่านและการเขียนเป็นวิชาเบื้องต้น ให้เรียนทั้งอักษรวิธี การอ่าน การเขียน คัดลายมือ ไวยากรณ์

ประโยค 1 ชั้น 1 อ่านแบบเรียนเร็วเล่ม 1 หรือแบบสอนอ่าน (เรื่องนกกระจอก) เขียนตามคำบอกจากแบบเรียนเร็วเล่ม 1 คัดลายมือตัวบรรจงอย่างดีจากแบบเรียนเร็วเล่ม 1 ไวยากรณ์แบบเรียนเร็วเล่ม 3 ตั้งแต่บทที่ 1-14

ประโยค 1 ชั้น 2 อ่านหนังสือวิชานารู้เรื่องราวร่างกายของเราเอง เขียนตามคำบอก มีคำอย่างง่ายระหว่างบท 1 ถึงบท 28 ของแบบเรียนเร็วเล่ม 2 ลายมือเขียนตัวบรรจงอย่างดี จากแบบเรียนเร็วเล่ม 1 หรือ 2 ไวยากรณ์แบบเรียนเร็วเล่ม 3 ตั้งแต่บท 1 ถึงบท 29

ประโยค 1 ชั้น 3 อ่าน พระราชพงศาวดารย่อ (ตอนกรุงเก่า) เขียนตามคำบอก บทที่ยังไม่เคยเรียนและยากกว่าชั้น 2 แต่คำยากเหล่านี้ต้องมีอยู่ในแบบเรียนเร็วเล่ม 2 ลายมือ เขียนตัวบรรจง... ไวยากรณ์แบบเรียนเร็วเล่ม 3 ตั้งแต่บท 1 ถึงบท 73

ประโยค 2 ชั้น 1 อ่านพระราชพงศาวดารพระราชวงศ์ปัจจุบันนี้ (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า) เขียนตามคำบอกจากหนังสืออ่านเล่มอื่นๆ ก็ได้ แต่ต้องยากกว่าประโยคชั้น 3 ลายมือต้องเขียนให้เร็วและเรียบร้อยด้วย ไวยากรณ์ จบแบบเรียนเร็วเล่ม 3 (เพิ่มเติม) เรียง

ความ แต่งเรื่องที่ข้าหลวงสอบไล่อ่านให้ฟัง และย่อความและทานหนังสือผิอย่างง่าย ๆ

ประโยค 2 ชั้น 2 อ่านพระราชพงศาวดารพิสดารเล่ม 1 (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า) เขียนตามคำบอกจากหนังสืออ่านหรือเล่มใดๆ ก็ได้ แต่ต้องยากกว่าชั้น 1 ลายมือต้องเขียนให้เร็วและเรียบ ไวยากรณ์ วจิวิภาคตอนที่ 1-2-3 เรียงความเรื่องง่ายๆ ย่อความและทานหนังสือผิ

ประโยค 2 ชั้น 3 อ่านพระราชพงศาวดารพิสดารเล่ม 2 (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า) เขียนตามคำบอกจากหนังสืออ่านเล่มใดก็ได้ แต่ยากกว่าชั้น 2 คัดลายมือเขียนเร็ว โดยแบ่งเป็นระดับจัตวา 15 คำตอนาที ระดับตรี 20 คำตอนาที ระดับโท 25 คำตอนาที และระดับเอก 30 คำตอนาที เรียนไวยากรณ์ วจิวิภาคตอนที่ 4 ย่อความ เรียงความ ทานหนังสือผิ

ประโยค 3 ชั้น 1 อ่านหนังสือชั้นสูง เล่มหนึ่งเล่มใดในภาษาไทย อ่านแล้วบอกใจความได้ด้วยปากเปล่า ไวยากรณ์ อักษรวิภาคต้นภาค 2 ย่อความ เรียงความตามหัวข้อที่ข้าหลวงจะให้...

ประโยค 3 ชั้น 2 อ่านอย่างชั้น 1 ไวยากรณ์วากยสัมพันธ์ แต่งความ ย่อความ เรียงความ ภาษา เรียน 1.ภาษาบาลี 2.ภาษาอังกฤษ (บันไดเล่ม 3-4) 3.ภาษามลายู (หนังสือเรียนเล่ม 2 ตามคำบอก กับหัตถ์พูดภาษา)

ประโยค 3 ชั้น 3 อ่านอย่างชั้น 2 ไวยากรณ์และแต่งความ 1.ฉันทลักษณ์ 2.เรียงความจากหัวข้อที่ยากขึ้นไป เช่น ปอลิติกอิคอนอมี่ สมบัติวิเคราะห์ หมอแรลลิตี ธรรมจริยา หน้าที่ของราษฎรที่จะต้องทำ ฯลฯ ภาษา 1.ภาษาบาลี 2.ภาษาอังกฤษ (บันไดเล่ม 5 อ่านและแปลหนังสือที่ให้เรียน แปล และเรียงความ หัตถ์พูด) 3.ภาษามลายู

วิชาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างผู้รู้หนังสือรุ่นใหม่ตามหลักสูตรข้างต้น ใช้บังคับแก่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ในโรงเรียนวัด หรือที่จัดการโดยชุมชน ซึ่งจัดเป็นโรงเรียนระดับ “มูลศึกษา” หรือโรงเรียนเตรียมประถมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์ และจัดการเรียนการสอนในเขตวัด ปริมาณของนักเรียนที่อ่านได้ จะถูกใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการก่อตั้งและขยายโรงเรียนอีกด้วย กระทรวงธรรมการเปิดโอกาสให้วัดและชุมชนจัดการศึกษาระดับนี้ เนื่องจากจะได้เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล และเพื่อให้ทั่วถึงให้เพียงพอแก่ “กุลบุตรจะเล่าเรียนโดยที่รัฐบาลย่อมจะประสงค์อยู่ว่าต่อไปข้างหน้า” [8] หรือเป็นการเรียน “ชั้นเตรียม” เพื่อเข้าสู่ระดับอื่นๆ ต่อไป ราษฎรทั่วประเทศจะได้มีความรู้วิชาสำหรับตัวทุกๆ คน เพื่อที่จะให้รู้จักประกอบกิจการงานโดยสมควรแก่ฐานะและสติปัญญา มีความรู้ในเบื้องต้นเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพได้ “สำรวจความสงบราบคาบแก่บ้านเมือง” และประกอบการค้าขายให้เจริญยิ่งขึ้น การอ่านในหลักสูตรของโรงเรียนระดับมูลศึกษานี้เน้นการ “สอนเพียงอ่านออกเขียนได้ เลขเพียงทำบวกลบคูณหารสามัญได้ และธรรมจริยาเพียงให้รู้บุญบาปเบื้องต้น” เมื่อผ่านทั้งหมดก็จบได้ประโยค 1 จากนั้นจึงขึ้นต่อ “ประถมศึกษา” ได้

“วิชาหนังสือ” ที่เน้นสัมฤทธิ์ผลการอ่านออกเขียนได้ ถือเป็นเกณฑ์สำคัญอันนักเรียนในฐานะปัจเจกบุคคลที่จะใช้เพื่อความสามารถเฉพาะตัวในชีวิตและการดำรงอยู่ในโลกยุคใหม่ ทั้งยังถูกใช้เป็นเกณฑ์ในการก่อตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ ดังมีประกาศว่า ในท้องถิ่นใด ถ้ายังไม่มีจำนวนเด็กซึ่งมีความรู้พื้นฐานมูลศึกษาไป

ตำบลนั้นยังไม่ควรสร้างโรงเรียนขึ้นโดยเฉพาะ หากตำบลใดมีจำนวนเด็กอ่านออกเขียนได้ผ่านเกณฑ์ 30 คน จึง “ควรสร้างโรงเรียนขึ้นโดยเฉพาะสำหรับสอนวิชาชั้นประถมศึกษาต่อไป” [8]

เกณฑ์จำนวนคนอ่านออกเขียนได้ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการอ่าน แม้จะเกิดได้ด้วยทักษะของแต่ละคนในฐานะปัจเจกบุคคล ทว่ารัฐก็ไม่ได้จัดวางระบบการเลื่อนขั้นและการสร้างส่วนต่อขยายของโรงเรียนด้วยการสอบไล่หรือวัดความสามารถแค่เพียงการสอบผ่านส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับจำนวนของคนที่อ่านออกเขียนได้ อันแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มปริมาณผู้อ่านออกเขียนได้เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนของสังคมสยามที่กำลังย่างก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ การวางเกณฑ์ตัวเลขให้ 30 คนขึ้นไป ได้กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนต้องเร่งสร้างเยาวชนที่อ่านออกเขียนได้ให้มากขึ้น เพื่อจะได้รับอนุญาตให้มีสถานที่เรียนสำหรับระดับที่สูงขึ้นไป

เมื่อพิจารณาจากรายวิชาในหลักสูตรของการเรียนประโยค 1-3 ข้างต้น พบว่าไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่ยังเน้นคุณภาพการอ่าน และเอื้อเสริมทักษะด้านอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะทักษะด้านการเขียน การบอกเล่า (เรื่อง) และการคิดวิเคราะห์ ดังนั้น แม้การศึกษาในยุคเริ่มต้นปฏิรูปนี้จะมุ่งตอบสนององระบบราชการแบบใหม่เป็นสำคัญ แต่ผลพวงของมันได้หล่อหลอมอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลของราษฎรไทยแบบใหม่ขึ้นมาด้วย การอ่านและการเขียนจะช่วยจุดดิ่งให้ลักษณะของปัจเจกบุคคลอันเป็นลักษณะหนึ่งของสังคมสมัยใหม่ปรากฏออกมา และลักษณะปัจเจกบุคคลเช่นนี้เองที่ส่งเสริมการแพร่กระจายของวัฒนธรรมลายลักษณ์ในยุคการพิมพ์ และส่งเสริมให้การอ่านสาธารณะขยายขอบเขตออกไปกว้างขึ้นในเวลาต่อมา

จำนวนผู้รู้หนังสืออ่านออกเขียนได้จึงกลายเป็นปัจจัยของการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาลยุคดังกล่าวด้วย ดังในปี พ.ศ.2454 อันเป็นศักราชที่ 1 ในแผ่นดินสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงจัดให้มีการสำรวจปริมาณผู้รู้หนังสือ พบว่ามีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยเฉพาะในมณฑลนครศรีธรรมราช (112,568 คน) มณฑลกรุงเก่า (126,786 คน) มณฑลนครราชสีมา (86,550 คน) มณฑลปราจีนบุรี (87,749 คน)มณฑลอีสาน (78,169 คน) หรืออัตราทั้งประเทศ (ยกเว้นกรุงเทพฯ) จากรายการทุกมณฑล 640,4066 คน รู้หนังสือถึง 722,728 คน หรือร้อยละ 12.56 ดังตารางแสดงจำนวนราษฎรรู้หนังสือ พ.ศ.2454

Table 1 The table shows the number of literate and illiterate people in 1911

Monthon	Number of population	Male		Female	
		Literate	lliterate	Literate	Illiterate
Bangkok	931,171	-	-	-	-
Ayutthaya	548,165	117,139	152,817	9647	268,562
Chanthaburi	136,463	33,559	36,296	3,019	63,589
Chumphon	166,402	45,774	37,166	5,842	77,620
Nakhon Chai Si	287,631	45,798	95,962	5,827	140,044
Nakhon Ratchasima	502,218	85,634	162,973	916	252,695
Nakhon Sawan	287,668	49,340	93,380	1,116	143,832

Table 1 The table shows the number of literate and illiterate people in 1911 (continue)

Monthon	Number of population	Male		Female	
		Literate	Illiterate	Literate	Illiterate
Nakhon Si	474,266	102,256	136,289	10,312	229,409
Pattani	276,695	14,795	122,792	1,782	137,323
Prachin Buri	325,271	68,613	94,092	19,136	143,430
Phitsanulok	249,856	48,516	73,261	1,610	126,469
Payap	1,223,761	10,548	595,952	386	616,875
Phetchabun	74,007	9,414	27,296	198	37,169
Phuket	230,037	31,108	94,019	5,225	99,685
Ratchaburi	426,825	76,513	134,509	22,339	193,464
Esarn	1,455,497	77,060	615,155	1,109	762,165
Udon	666,405	17,897	309,325	292	338,891
Total	7,335,237	633,972	2,781,284	88,756	3,631,225
Percent	100	11.36	37.90	1.20	49.50

Origin: (Warunee Osatharam, 1981)

การสำรวจดังกล่าว แม้จะมีเหตุผลอย่างเป็นทางการระบุว่าจะได้นำไปสู่แนวโน้มที่จะจัดการศึกษาและจัดการบ้านเมืองในแผ่นดินของพระองค์ต่อไป อีกนัยยะหนึ่ง ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาถ้วนหน้าทั่วราชอาณาจักรที่ริเริ่มขึ้นในรัชกาลที่ 5 เท่านั้น ทว่ายังสะท้อนถึงจำนวนปัจเจกบุคคลสมัยใหม่ที่จะได้กลายเป็นพลังของสยามยุคสมัยใหม่ที่แสดงออกชัดเจนยิ่งขึ้นในรัชกาลที่ 6 พลงดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อการจัดการอำนาจของรัฐบาลจนกระทั่งรัฐบาลต้องสร้างสรรค์เครื่องมือขึ้นมาควบคุมการอ่านในเวลาต่อมา

อ่านอะไร? : "แผนการศึกษาชาติ" กับการสร้างและการควบคุมเนื้อหาการอ่านโดยรัฐในยุคเฟื่องฟูของหนังสือ-พิมพ์

ดังที่กล่าวได้กล่าวมาแล้วว่านโยบายการศึกษาแผนใหม่ que เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ.2414 ด้วยการก่อตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระราชวัง โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจุดประสงค์เบื้องต้นต้องการให้ผู้เรียน ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ต่างๆ ได้รู้ "วิชาหนังสือและวิชาเลข" เพื่อกุลบุตรมีความรู้ความสามารถที่จะเข้ารับราชการได้ โรงเรียนแห่งนี้ถือว่าเป็นแบบใหม่ ต่างกับโรงเรียนในระบบการศึกษาแบบจารีตของไทยที่เรียกว่า "โรงเรียนวัด" เนื่องจากแยกสถานที่เล่าเรียนออกมาเป็นการเฉพาะ มีฆราวาสเป็นครู ทำการสอนตามเวลาตามกำหนด วิชาที่สอนมีภาษาไทย ที่เน้นการอ่านการเขียน หรือที่เรียกว่า "การรู้หนังสือ" เป็นพื้นฐาน นอกจากภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศในการเรียนตามจารีตแล้ว การเรียนสมัยใหม่นี้ ยังเสริมด้วยการเรียนภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาอังกฤษ และวิชาอื่นๆ ที่ไม่เคยสอนในโรงเรียนแบบจารีต เช่น วิชาคำนวณ เป็นต้น

จุดเริ่มต้นจากการสร้างคนจากในวังในวังเพื่อสนับสนุนงานราชการ เมื่อพิจารณาจากบริบททางการเมืองในราชสำนักยุคนั้น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการเมืองของการสร้างพลกำลังของรัชกาลที่ 5 เพื่อสนับสนุนนโยบายการปฏิรูปการปกครองซึ่งจะได้ดำเนินต่อไป การอ่านออกเขียนได้ในยุคนั้น จึงมีเจตนาตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ก็คือเพื่อสร้างกลุ่มคนรุ่นใหม่ชนชั้นสูงที่จะใช้ประโยชน์จากการอ่านเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงบริหารบ้านเมือง ขณะเดียวกัน เมื่อการปฏิรูปการปกครอง ขยายออกไปยังหัวเมืองต่างๆ การอ่านออกเขียนได้ก็กลายเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ระบบราชการสมัยใหม่ต้องการ การอ่านจึงเป็นเครื่องมือที่สามารถผลักดันคนท้องถิ่นให้เข้าสู่ระบบราชการ โดยเฉพาะตำแหน่ง “เสมียน” ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 คนจำนวนมากพุ่งความสนใจไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเป็นเสมียน จนจำนวนนักเรียนเพิ่มสูงมากทั่วราชอาณาจักร ทั้งโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาล และโรงเรียนเอกชน เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ.2453 ที่มีจำนวน 3,026 โรงเรียน นักเรียน 133,445 คน เป็น 3,293 โรงเรียน นักเรียน 144,282 คน ในปี 2459 [8]

ในห้วงเวลานี้ได้เกิดปรากฏการณ์ในหมู่ชนชั้นกลางใหม่ทั้งในเมืองและในหัวเมืองใหญ่ซึ่งเรียกว่า “โรคห่อเสมียน” เห็นได้จาก “นักเรียนชายที่ได้เข้าเล่าเรียนวิชา พอถึงชั้นมัธยมได้ครึ่งๆ กลางๆ ยังมีทุนจะจบ ก็พากันออกหาการทำในทางเสมียนเสียมาก โดยไม่รู้สึกรู้ว่าวิชาที่ได้เล่าเรียนเพียงเท่านั้นยังเป็นวิชากลางๆ และหาเป็นวิชาเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างที่จะมีความสามารถทำงานต่างๆ ให้ดีได้ไม่ แม้การเสมียนนั้นเองก็ยังไม่ได้อ่านออกเขียนได้สักเท่าไร หนังสือแล้วก็เอาไปทำการเสมียน ซึ่งจะทำได้และถูกต้องสมควรแก่หน้าที่เสมียนก็ยังไม่ได้ ความนิยมอันท่วมเทไปทางเดียวกันนี้ เป็นความเข้าใจผิดของประชาชน จนผู้คนไปปล้นเหลืออยู่ในหน้าที่เสมียน” (เสนาบดีกระทรวงธรรมการประกาศชี้แจงเรื่องรูปโครงการศึกษา 30 ตุลาคม พระพุทธศักราช 2456) แม้แต่บุตรหลานชาวนา เมื่อได้เรียนชั้นสามัญศึกษาเบื้องต้นแล้ว “ยังทิ้งนาและแสวงหางานเสมียนทำ” (ประกาศโครงการศึกษา พ.ศ.2464 อ้างใน [8])

ปรากฏการณ์นี้สร้างความไม่สมดุล เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเมืองสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตก ต้องการคนที่มีความรู้และความถนัดที่สูงขึ้นและเฉพาะทางมากขึ้นกว่าเพียงอ่านออกเขียนได้ตำแหน่ง เสมียน ก็ต้องมีระดับเป็นเสมียนตรีจนถึงเสมียนเอก ขณะระบบราชการก็แตกแขนงออกไปเป็นหน่วยงานที่หลากหลาย ต้องการผู้มีความรู้เฉพาะเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การจัดการโรงเรียนจึงต้องเพิ่มแผนกหรือวิชาต่างๆ เพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น กฎหมาย ปกครอง การต่างประเทศ การเกษตร การช่าง และการแพทย์ เป็นต้น [8] พอๆ กับที่ความรู้ใหม่ๆ เช่น การเรื่องเพาะปลูกก็ต้องสานต่อ และปรับเปลี่ยน

โครงการจัดการศึกษาในช่วงทศวรรษ 2450-2460 จึงต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ จากสมัยรัชกาลที่ 5 รัฐบาลพยายามสร้างทักษะการอ่าน หรือเครื่องมือในการเรียนรู้ แต่ในยุครัชกาลที่ 6 จุดมุ่งหมายที่การสร้างผู้อ่านได้ก็ไม่เพียงพออีกต่อไป หากยังต้องสร้างเนื้อหาการอ่านด้วย คือรัฐควรต้องเข้ามาจัดการว่าราษฎรควรเรียนรู้อะไร หรืออ่านอะไร

แผนการศึกษา พ.ศ.2456-2459 กำหนดขึ้นจากสภาพปัญหาดังกล่าว โดยเห็นว่า การศึกษาในระยะแรกมุ่งหมายฝึกหัดคนเพื่อใช้ราชการ เนื่องจากกิจการของรัฐกำลังขยายกว้างขวางออกไป จำเป็นต้องใช้คนมากขึ้น รัฐบาลในยุคนั้นเริ่มเห็นอันตรายของค่านิยมการเข้ารับราชการ จึงต้องจัดการศึกษาใหม่ให้ครอบคลุมชาติทั้งหมด มีการกำหนดเป็น “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐในการสร้างและควบคุมเนื้อหาการเรียน แม้แต่ความรู้เรื่องอาชีพเกษตรและอื่นๆ อันเป็นอาชีพดั้งเดิมของสังคมไทย รัฐเห็นว่า

พลเมืองยังต้องมีหลักการความรู้ในการทำหาเลี้ยงชีพโดยควรแก้ข้อถกเถียงตนเอง ไม่มุ่งเน้นการสร้างคนเข้ารับราชการเท่านั้น ประชาชนควรมีโอกาสได้รับการศึกษาด้านหน้าด้วย จึงเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการศึกษาที่สำคัญคือการสร้างเนื้อหาและบทเรียนใหม่ๆ เพื่อให้เนื้อหาที่จะให้ราษฎรอ่านและเรียนรู้เหมาะสมสำหรับการหาเลี้ยงชีพ เช่น หัตถกรรม กสิกรรม พาณิชยกรรม การแพทย์ การครุ วิชาเสมียนเอก วิชาช่างก่อสร้าง ซึ่งถือเป็นฝ่ายวิสามัญ [9] และมุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะทางของผู้หญิงด้วย เช่น การเย็บปักถักร้อย วิชาแม่บ้าน แม่เรือน เป็นต้น [6]

การดำเนินการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษานี้ เกิดขึ้นในบริบทที่ “วิชาการรู้หนังสือ” ซึ่งถือเป็นวิชาพื้นฐานได้ก่อให้เกิดราษฎรที่อ่านออกเขียนได้ขึ้นมาจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้หนังสือกลายเป็นความรู้สามัญที่ผู้เรียนสายวิสามัญก็จำเป็นต้องมี ด้วยเหตุผลที่ว่าจะได้ครอบคลุมทักษะชีวิตที่รอบด้าน ทำให้ประชาชนได้เรียนรู้หรือเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ดังข้อความตอนหนึ่งในประกาศของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ชี้แจงเรื่องรูปโครงการศึกษา เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2456

เพราะเป็นพื้นที่จะทำให้คนฉลาดและทำการงานได้คล่องแคล่วและทำถูกทำชอบ วิสามัญศึกษาเหมือนหนึ่งเครื่องมืออีกส่วนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ขาวนา ความรู้วิธีทำนาเป็นวิสามัญศึกษา ถ้าไม่รู้สามัญศึกษาก็ขายข้าวได้เหมือนกัน แต่อาจจะคิดราคาข้าวผิดเพราะไม่รู้เลย อาจถูกฉ้อเพราะไม่รู้หนังสือ อาจขายข้าวไม่ถูกที่ถูกทางที่จะได้ราคา เพราะไม่รู้ทางไปมาและแหล่งการค้าขายของบ้านเมือง ได้เงินแล้วไม่รู้จักรักและถนอมทรัพย์ อาจจะเอาไปแทงถั่วโปและห่วยเสียหายหมด เพราะไม่ได้รับความสั่งสอนจรรยาที่จะให้ประพฤติดี ดังนั้นคนทุกคนจึงควรเรียนสามัญศึกษาไว้เป็นพื้นสำหรับให้เป็นพลเมืองดี และเรียนวิสามัญศึกษาเป็นเครื่องมือ” [8]

ประกาศฉบับนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร กำหนดให้เรียนชั้นประถมศึกษา 5 ปี มุ่งเน้นวิชาสามัญ 3 ปี เรียนวิชาที่สร้างทักษะพื้นฐานด้านศิลปะการดำเนินชีวิต คือ อ่าน เขียน เลขคณิต ที่มีแต่เดิมเพิ่มเติมวิชาภูมิศาสตร์ พลศึกษา และประวัติศาสตร์ไทย ส่วนอีก 2 ปี เรียนวิชาสามัญกับฝึกหัดวิชาการช่างหรือการฝีมือบางอย่างที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

พิจารณาจากคำประกาศดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลยุคนี้เห็นว่า วิชาสามัญศึกษา ซึ่งมีการอ่านและการเขียนเป็นทักษะและความรู้เป็นหลักมีความสำคัญในการสร้างอัตตบุคคลที่มีคุณภาพ และมีศักยภาพในบริบทสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม สภาวะอัตตบุคคลดังกล่าวก็เติบโตเบ่งบานจนบ่อยครั้งที่รัฐบาลก็มิอาจควบคุมได้ สื่อหนังสือพิมพ์และนิตยสารที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก พร้อมกับชนชั้นกลางกลุ่มใหม่ๆ มากมาย ได้กลายเป็นช่องทางในการเรียนรู้และสร้างอัตตบุคคลที่สมัยใหม่ในหัวเมืองใหญ่ๆ เกิดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และโรงพิมพ์ท้องถิ่นขึ้นในหัวเมืองต่างๆ เช่น ภาคใต้ เกิดหนังสือพิมพ์ไทยใต้ ที่จัดวางตำแหน่งแห่งที่ตัวเองไว้ในฐานะผู้วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของราชการและเป็นปากเสียงแทนพี่น้องชาวบ้าน เช่น เสนอข่าวเปิดโปงข้าราชการที่ฉ้อโกง ขาวนา หรือการวิพากษ์วิจารณ์การจัดการสุขภาวะในเขตสุขาภิบาล ซึ่งเป็นระบบการจัดการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ [10] ยิ่งหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ก็ยิ่งแสดงตนวิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมราชการ และการเมืองในระบอบเก่าที่เด่นชัดมาก เช่น หนังสือพิมพ์สยามรีวิว หนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม เป็นต้น

สื่อเหล่านี้คือพื้นที่ใหม่ของการแสดงตัวตนและความคิดเห็นของราษฎรชนชั้นกลางใหม่ ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในสังคมที่กำลังก้าวเข้าสู่ความทันสมัย ผู้คนสัมพันธ์กันผ่านวัฒนธรรมลายลักษณ์ อันเป็นผลมาจากความพยายามสร้าง “สังคมลายลักษณ์” ที่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การกลายเป็นสังคมที่มีการอ่านเติบโตและมีวัฒนธรรม

การอ่านสาธารณะ ความรู้และความคิดจากสื่อสิ่งพิมพ์ได้เป็นช่องทางในการที่ทำให้ผู้คนเริ่มตระหนักถึงศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์ แม้ในเบื้องต้น เจตจำนงของการจัดการศึกษาสมัยใหม่ที่รัชกาลที่ 5 ทรงวาดหวังไว้ว่าเป็นการพัฒนาของบุคคล “เพราะการรู้ หนังสือเป็นการเพิ่มพูนความรู้และสติปัญญาให้รู้จักความดี...ประพฤติดี ดำรงอยู่ในคุณธรรม” (พระราชดำรัสพระราชทานแก่นักเรียน พ.ศ.2432-2433) แต่เมื่อสังคมไทยเคลื่อนเข้าสู่สมัยใหม่ คำสำคัญจำพวก “ความดี ความประพฤติดี และคุณธรรม” หาใช่เพียงการอ้างอิงจากพุทธศาสนาอย่างในสังคมจารีตเท่านั้น แต่ยังเป็นปรัชญา ความคิด และคุณธรรมแบบสมัยใหม่ที่น่าสนใจเรื่องความเท่าเทียม/ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และสำนักอัตตบุคคลอีกด้วย ความรู้และสำนึกนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามแนวตั้งในสังคมจารีตถูกกระทบกระเทือนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งสั่นคลอนต่ออำนาจของราชสำนักในขณะนั้นโดยตรง เพราะระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มั่นคงแข็งแรงอยู่ได้ด้วยโครงสร้างจารีตแนวตั้งดังกล่าว

ในประกาศโครงการศึกษา พ.ศ.2464 อันถือเป็นรากฐานของการออกพระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ.2464 ได้ชี้ให้เห็นปัญหานี้ว่า การศึกษาแบบสามัญแต่เดิมนั้น “สร้างแต่ยักษ์และเทวดา” การเคลื่อนเปลี่ยนของสังคมเข้าสู่สังคมลายลักษณ์ และการอ่านสาธารณะทำให้ราษฎรสำนึกตน “ว่าเป็นนายตนเอง มีอิสรภาพเต็มที่ กฎหมายและจารีตทั้งหลายซึ่งขัดแก่อิสรภาพเช่นนี้ก็ได้ปลดปล่อยไปเป็นลำดับจนหมดสิ้น” ผู้คนสัมพันธ์ต่อกันบนกฎหมายลายลักษณ์ กระทั่งเกิดอาชีพใหม่ขึ้นมาคือ “หมอความ” หรือ “ทนายความ” ดังที่มีการสะท้อนปัญหาว่า

“ผลของการเปลี่ยนฐานะของราษฎร บัดนี้มีอาการปรากฏขึ้นบ้างแล้ว คือ ราษฎรรู้สึกว่าตัวจำเป็นจะต้องย่ำเกรงต่อกฎหมายเท่านั้น ความยำเกรงบุคคลแม้เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายเอง สำหรับราษฎรที่มีอริยาไยหยาบ ก็กลับเห็นเป็นประจบ เป็นสมัยเก่า พวกกันเก้ไปในทางที่ไม่ต้องย่ำเกรงใคร นอกจากกฎหมาย ไซ้ว่าราษฎรพวกนี้รู้กฎหมายดีเมื่อไร ความรู้กฎหมายของเขาก็แล้วแต่หมอความตรัสรู้กฎหมายโดยไม่ต้องศึกษาเล่าเรียน... ดังนั้นชื่อว่าอิสรภาพของราษฎรได้เฟร็ดไปเสียแล้ว เพราะเหตุที่กฎหมายไปหนำคน คนไม่ได้ศึกษาเพียงพอจึงเดินไม่ทันกฎหมายรวมทั้งพวกหมอความเหล่านั้นด้วย” [8]

ปฏิเสธไม่ได้ว่า สำนักใหม่ของราษฎรดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่สังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 6 กระจายเคลื่อนไปด้วยวิชาความรู้แบบสมัยใหม่ ที่ถ่ายทอดผ่านพื้นที่สื่อสารแบบใหม่ ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถควบคุมได้ ทักษะการอ่านเสริมพลังให้ราษฎรได้เข้าถึงวิชาความรู้เหล่านั้นโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านการถ่ายทอดของรัฐ หรือตัวแทนของรัฐ/ศาสนา หรือครูในแบบแผนการเรียนรู้ของยุคจารีต แต่เป็นช่องการผ่านการอ่าน การฟัง และความสัมพันธ์ของผู้คนในสภาวะปกติของชีวิตประจำวัน ซึ่งรัฐบาลเองก็มองเห็นปรากฏการณ์นี้ดังได้สะท้อนข้อวิตกกังวลไว้ว่า

“มีเหตุการณ์ภายนอกซึ่งเข้าช่วยทำให้ราษฎรเสีย คือฝ่ายโทษต่างๆ ที่มากับอารยธรรมของชาวตะวันตก การค้าขายไปมาติดต่อ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ เหล่านี้เป็นโรงเรียนที่ปฏิเสธไม่ได้ คุณมหันต์ โทษอนันต์ ถ้าประกอบเหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกเข้าด้วยกันแล้ว ก็พอจับความได้ว่าทำไมอิสรภาพซึ่งเป็นของดีจึงผลิตไปได้จนจนจะตรงข้าม อาจปล่อยไว้นานเข้า คนน้อยคนที่ได้เล่าเรียน จะเป็นจากโรงเรียนจริงๆ ก็ดีหรือจากโรงเรียนหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์หรือคำอธิบายของคนอื่นๆ ก็ดี พอจะรู้อะไรบ้าง เกิดความไม่พอใจอาจจะปั่นคน

มากที่โง่เงาให้เขวตามไปด้วย นี่เป็นโทษแห่งการจัดการศึกษาไม่ทั่วถึง” [8]

ข้อความดังกล่าวสะท้อนความวิตกกังวลต่อรูปแบบของการเรียนรู้แบบใหม่ ทั้งผ่านการอ่านหนังสือ การดูสื่อสมัยใหม่ การศึกษาในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ที่ราษฎรไทยมีต่อผู้ที่มีความรู้แปลกใหม่ ทั้งคนชาติอื่นและคนชาติไทยเอง โดยเฉพาะชนชั้นกลางใหม่ที่เติบโตมากับวัฒนธรรมการอ่าน การดำรงที่จะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้ทั่วถึงในห้วงเวลานี้ จึงเป็นความพยายามของรัฐในการควบคุมเนื้อหาความรู้ที่ราษฎรได้อ่านหรือเสพได้อย่างอิสระจากชีวิตประจำวันและสังคม การจัดการศึกษาในยุคนี้จึงเริ่มการบังคับทั้งโดยหลักสูตร และโดยเนื้อหา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐได้เข้ามาบีบบังคับในการควบคุมว่าราษฎรควรจะเรียนรู้หรือควรอ่านอะไร และนานเท่าใด เพื่อให้มั่นใจว่าจะเพียงพอต่อการหล่อหลอมเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐธรรมนูญ เราจึงจะได้เห็นการออกระเบียบเพื่อควบคุมเนื้อหาของตำราเรียนที่ชัดเจน แม้รัฐบาลจะอ้างว่าเพื่อการควบคุมราคาให้เข้าถึงราษฎรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ซึ่งจำเป็นต้องเข้าเรียนเพราะกำหนดแห่งพระราชบัญญัติการประถมศึกษาฉบับแรก แต่ประกาศก็ไม่ปิดบังอำพรางว่า รัฐให้ความสำคัญกับเนื้อหาของตำราเรียน โดยการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการควบคุมเนื้อหาไว้ถึง 3 ข้อ จาก 4 ข้อ ดังนี้

1) ผู้แต่งแบบเรียนคนใดประสงค์จะให้หนังสือที่ตนแต่งขึ้น แม้ได้พิมพ์ขึ้นเป็นเล่มแล้วหรือยังไม่ได้พิมพ์ก็ตาม ได้รับอนุญาตให้ใช้ได้ ในโรงเรียนรัฐบาล ต้องส่งมาให้กรมตำรากระทรวงศึกษาธิการตรวจเสียก่อน 2) เมื่อกรมตำราตรวจแล้ว และตกลงอนุญาตให้พิมพ์จำหน่ายได้ กระทรวงศึกษาธิการก็ออกใบอนุญาตให้ เจ้าของหนังสือต้องเสียค่าตรวจร้อยละ 5 ของราคาหนังสือ นั้น (เฉพาะในจำนวน 1,000 เล่มแรก) ใบอนุญาตนี้กระทรวงศึกษาธิการออกให้เฉพาะคราวพิมพ์คราวหนึ่งๆ เท่านั้น 3) กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดว่าแบบเรียนชนิดใดควรเป็นแบบเรียนบังคับให้ใช้ในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ 4) แบบเรียนที่ให้ใช้ในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ชนิดไหนควรแก้ราคาเท่าใด กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด [8]

อาจกล่าวได้ว่า ความพยายามควบคุมการอ่านนั้นยังสัมพันธ์กับการยกเอาวรรณกรรมโบราณมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนภาษาไทยด้วย ในการแบ่งประเภทของความรู้ที่มนุษย์พึงมี ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ เกี่ยวกับมนุษย์ และเกี่ยวกับสังคม “วรรณกรรม ภาษา และการอ่าน” ได้กลายเป็นวาระสำคัญของแผนการศึกษาในห้วงเวลานี้ โดยถูกกำหนดให้อยู่ในส่วนของ “ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการอ่านและการพัฒนาชีวิต

ทั้งนี้ มีคำอธิบายว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติเป็นความรู้เกี่ยวกับภาษาและธรรมชาติวิทยา ภาษาเป็นความรู้ที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่คิดค้นประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเพื่อใช้อธิบายความคิดของมนุษย์ ปรากฏเป็นหนังสือ ซึ่งเป็นแหล่งประมวลความรู้พื้นฐาน ที่เป็นเครื่องมือไปสู่การศึกษาหาความรู้ประเภทอื่นๆ ได้ จุดมุ่งหมายของการศึกษาภาษาจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมในสังคม

ในมุมมองนี้ภาษาและการอ่านจะช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้ เพราะสามารถสื่อสารความคิดกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ในกิจการต่างๆ ผักผ่อนสติปัญญาให้เปิดรับความรู้ใหม่จากแหล่งใหม่ที่กว้างขึ้น ทั้งยังเป็นการต่อยอดทางความรู้ผ่านการอ่าน การค้นคว้า สร้างการคิดให้แตกฉานจนเป็นนิสัยของคนสมัยใหม่

ในแผนการศึกษาที่รัฐเข้ามาควบคุม การเรียนภาษาแบ่งออกเป็นการเรียนภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ วิชาภาษาไทยถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ราษฎรทั้งประเทศสามารถอ่านออกเขียนได้

หลักสูตรจึงกำหนดในชั้นประถมและชั้นมัธยม ให้ใช้เวลาเรียนวิชานี้มากที่สุดในระดับประถมศึกษา โดยนักเรียนต้องสามารถอ่านเขียนสำหรับทำกิจธุระและประโยชน์ส่วนตัวได้ สามารถสื่อสารความคิดเหตุผลและความต้องการของตนให้ผู้อื่นทราบได้อย่างถูกต้องตามอักขรวิธี นอกจากนี้ยังหวังให้เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับระดับประถมเหล่านี้ สามารถเรียนรู้ภาษาไทยเป็นพื้นฐานในการอ่านค้นคว้าความรู้ให้กว้างขวางในภายภาคหน้า ในชั้นนี้จึงกำหนดให้เด็กได้รับการฝึกฝนการอ่านเขียนภาษาไทยขั้นพื้นฐานเสมอกันแบบเรียนเร็วเล่ม 1 และให้ฝึกหัดการอ่านเอาเรื่องเพื่อพัฒนาความคิดและสติปัญญาจากหนังสือแบบสอนอ่านด้วย [5] ส่วนในระดับมัธยมศึกษาเน้นความสามารถด้านการสื่อสารความคิดทางการพูดการเขียนและอ่านโดยใช้ภาษาอย่างถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจน วิชาที่กำหนดให้เรียนจึงมีทั้งแต่งความเรียง การจับใจความ การย่อความ การเขียนจดหมาย

ทั้งกำหนดให้เรียนวรรณกรรมมรดกแห่งชาติที่ได้รับการยกย่องด้วย เช่น นิทานสุภาษิต แบบเรียนเร็ว 1-3 แบบสอนอ่าน ภูมิศาสตร์และการเพาะปลูก สามก๊ก รามเกียรติ์ ราชอิศราธิราช อีเหนาสังข์ทอง กลุณาสอนน้องคำฉันท์ นิราศนรินทร์ เทศนาพระราชประวัติ ร่ายยาวเทศน์ ลิลิตนิทราชาคริต และขุนช้างขุนแผน เป็นต้น ด้วยความเชื่อว่าวรรณกรรมมรดกแห่งชาติกลุ่มนี้ สามารถสื่อสารความคิดอันเป็นความเชื่อและทัศนคติทางสังคมให้แก่เด็กได้

อย่างไรก็ตามการเรียนภาษาไทยสมัยใหม่นี้ มุ่งให้ความสำคัญกับการอ่าน การตีความ และเสริมสร้างทักษะความสามารถด้านการสื่อสารความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจของปัจเจกบุคคล ทั้งในด้านการศึกษาการอ่าน การเขียน และการพูด อันมุ่งประโยชน์ใช้สอยทางการสื่อสารกับคนในสังคม มากกว่าเพื่อเสริมสร้างทักษะความสามารถในด้านการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองซึ่งเป็นทักษะและคุณค่าที่ขึ้นชั้นสูงเคยคาดหวังจากการอ่านในระบบการศึกษาจารีต

กลุ่มผู้อ่านในบริบทการเกิดการอ่านสาธารณะ

ในบริบทของการจัดการศึกษาดังกล่าวได้ทำให้เกิดผู้อ่านกลุ่มใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า ปัญญาชนรุ่นใหม่ ข้าราชการรุ่นใหม่ระดับล่าง ตลอดจนราษฎรทั่วไปที่สามารถพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ขึ้นมาในบรรยากาศของการจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ ผู้อ่านกลุ่มนี้นิยมอ่านหนังสือเพื่อความเพลิดเพลิน มีเนื้อหาสนุกสนานเข้าใจ ด้วยคติสอนใจ หรือคติที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ซึ่งวรรณกรรมมรดกของไทยกลุ่มจักรๆ วงศ์ๆ ตอบสนองรสนิยมเช่นนี้ได้เป็นอย่างดี รัชกาลที่ 5 ทรงให้มีการสำรวจความนิยมในการอ่านหนังสือของคนสยามว่า นิยมอ่านหนังสือประเภทใดมากที่สุด พบว่าราษฎรชอบอ่านเรื่องบันเทิงเรขมามากกว่าเรื่องที่มีแก่นสารหนักๆ แนวเรื่องยอดนิยายจึงมักจะเป็นเรื่องอุกนิหาร เรื่องอาชญากรรม และการเหาะเหินเดินอากาศฯ [13]

รสนิยมการอ่านในห้วงเวลานี้ ด้านหนึ่งสืบทอดต่อเนื่องมาจากวัฒนธรรมการสวดกลอน หรือการขับกลอนปากเปล่า เมื่อเทคโนโลยีการพิมพ์สามารถผลิตหนังสือได้ทีละมากๆ การอ่านสาธารณะก็เริ่มขยายขอบเขตออกไป ในระยะต้นของการอ่านสาธารณะ หนังสือบทกลอนจึงเป็นที่นิยมอ่านมากกว่าร้อยแก้ว ยิ่งหนังสือราคาถูก ดังที่หมอสมีทชายเล่ม 1-2 สลึง ก็ยิ่งขายดี วรรณกรรมมรดกบางเรื่อง เช่น *อุณรุท* (2417) *อีเหนา* (2417) *พระอะไภมณี* (2435) *สิงห์ไกรภพ* (2435) *ลักขณวงศ์* (2435) *รามเกียรติ์* (2435) และ *สุวรรณวงศ์* (2435) มีความยาวหลายเล่มจบ แม้จะมีราคาสูงถึง 6 บาทแต่ก็เป็นที่นิยมอ่าน [12]

การพิมพ์กับการอ่านสาธารณะจึงเป็นปรากฏการณ์ร่วมกับการจัดการศึกษาโดยรัฐ ทำให้หนังสือแพร่หลายออกไปสู่ผู้อ่านกลุ่มใหม่ๆ ได้อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งธุรกิจการพิมพ์สามารถสร้างความมั่งคั่งให้

แก้หมอสมิธ ท่านพิมพ์ พระอภัยมณี ของ สุนทรภู่ เพียงเรื่องเดียว ก็ได้กำไรจนสร้างตึกได้หลังหนึ่งในบริเวณ โรงพิมพ์ [13] [12] ส่วนหมอบรัดเลย์ หันไปพิมพ์งานร้อยแก้ว แสงหาดันฉบับใหม่ๆ ที่ไม่ใช่วรรณคดีมรดก มาพิมพ์ จนทำให้เกิดการจ่ายค่าลิขสิทธิ์งานเขียนขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การพิมพ์ไทย คือ นิราศ ลอนดอน ของหม่อมราโชทัย จึงอาจกล่าวได้ว่า การขยายตัวของการอ่านสาธารณะเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิด เรื่องลิขสิทธิ์ในสังคมไทยด้วย

กลุ่มผู้อ่านที่จัดเป็นคนชนชั้นกลางใหม่อีกกลุ่มหนึ่งที่เกิดขึ้นและมีบทบาทมากในสังคมไทยช่วงหัว เลี้ยวการเข้าสู่สมัยใหม่นี้ก็คือกลุ่มปัญญาชนและนักหนังสือพิมพ์ คนเหล่านี้แม้จะเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ แต่เติบโต ขึ้นมาในบรรยากาศของการจัดการศึกษาแบบใหม่ หนังสือพิมพ์ที่พวกเขาเขียนแพร่กระจายผ่านเทคโนโลยี การทำหนังสือ จนมีอิทธิพลต่อความคิดของคนกว้างไกลได้พันปริมณฑลของชุมชนที่ตั้งออกไป ในช่วงรัชกาล ที่ 5 ผู้อ่านกลุ่มนี้มีทั้งที่เป็นคนที่อยู่ในสังกัดต่างชาติซึ่งได้รับความคุ้มครองจากสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และ คนไทยรุ่นใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการอ่านหนังสือของคนต่างชาติเหล่านั้น เช่น นายตรุษ ตฤณยานนท์ หรือ ก.ศ.ร.กุหลาบ และ ต.ว.ส.วันฉนวนโก หรือ เทียนวรรณ เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นผลผลิตของสังคมสมัยใหม่ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญที่สร้างสำนึกในการวิจารณ์ สังคม การเมือง และการปกครอง สำนึกเช่นนี้ในระยะแรกเกิดขึ้นจากนักหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการชาว ต่างชาติที่อยู่ใต้การคุ้มครองสิทธิสภาพนอกอาณาเขต แต่ต่อมาก็ได้กลายเป็นแบบอย่างให้ชนชั้นกลางไทยที่ ทำหนังสือถือปฏิบัติด้วย ปัญญาชนเหล่านี้ถูกมองจากชนชั้นปกครองว่า “ตั้งตัวเป็นนกปีกกล้าขาแข็งจูเอา หนังสือพิมพ์ที่ผู้รับผิดชอบเป็นคนไทยขึ้นศาลไทยพลอยเป็นกระต่ายตื่นตูมปากกล้าตามเขาไปด้วย” [11]

จะเห็นได้ว่า ในหมู่ชนชั้นกลางกลุ่มปัญญาชนไทย การอ่านในห้วงยุคที่เกิดหนังสือจากเทคโนโลยีการ พิมพ์ได้สร้างวัฒนธรรมการอ่านสาธารณะซึ่งเป็นบ่อเกิดของความคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ขึ้นมา พร้อมๆ กับที่ก่อร่องรอยวัฒนธรรมสื่อมวลชนให้เป็นพื้นที่ของการแสดงความคิดเห็นอันเสรีแบบสังคมที่คน สยามยุคนั้นเห็นว่าอารยะอย่างตะวันตก

ขณะที่กลุ่มผู้อ่านชนชั้นสูงให้ความสนใจกับความรู้ ข่าวสาร และความแปลกใหม่ กลุ่มผู้อ่านที่เป็น ชนชั้นกลางและราษฎรที่อ่านออกเขียนได้จากการจัดการศึกษา คงให้ความสำคัญกับการอ่านเพื่อความ เพลิดเพลินบันเทิงอยู่อย่างต่อเนื่อง รสนิยมมวลชนนี้สนับสนุนการเติบโตของการพิมพ์หนังสือแบบสมัยใหม่ดัง ที่กล่าวไปแล้ว แต่ที่น่าสนใจก็คือ การขยายตัวของการอ่านสาธารณะดังกล่าวได้เป็นปัจจัยส่งเสริมให้คนไทย ได้หันมาหาธุรกิจการพิมพ์เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การพิมพ์ไทยด้วย โดยพ่อค้าไทยพัฒนาตัวเองขึ้นใน บรรยากาศของกรุงเทพฯที่กำลังเป็นหัวเลี้ยวของสังคมแบบจารีตสู่สังคมสมัยใหม่ คนไทยจำนวนหนึ่งถูกกล่อม เกลาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป และความสัมผัสกับความรู้แปลกใหม่ มีประสบการณ์จากการอ่าน วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ของโรงพิมพ์ฝรั่ง บ้างก็ทำงานในอาชีพใหม่ๆ กับฝรั่ง พวกเขาจึงสามารถแสวงหาดันฉบับ วรรณกรรมเพื่อความบันเทิงมาตีพิมพ์เพื่อผู้อ่านเมื่อมีจังหวะที่เหมาะสม

ปรากฏการณ์นี้อาจถือได้ว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการพิมพ์โดยราษฎรและชนชั้นกลาง เกิดขึ้น จากการที่ชนชั้นกลางใหม่มีประสบการณ์การอ่านหนังสือฉบับพิมพ์ในบรรยากาศของการอ่านสาธารณะ เป็นการประสานระหว่างวัฒนธรรมวรรณกรรมแบบดั้งเดิมของไทย กับเทคโนโลยีการพิมพ์สมัยใหม่ การเข้าถึง การพิมพ์ของคนไทย ทำให้หนังสือราคาถูกลงเหมาะแก่การแพร่กระจายของตัวบทวรรณกรรมพิมพ์เล่มออกไป อย่างกว้างขวาง เข้าถึงสาธารณชนได้อย่างง่ายขึ้น บรรยากาศเช่นนี้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องล่วงเข้ารัชกาล

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วก็ตาม ต้องเข้าใจว่า ยุคนี้คือยุคเฟื่องฟูของการหนังสือพิมพ์ โรงพิมพ์ และวรรณกรรมสมัยใหม่ ประเภทเรื่องอ่านเล่นแบบฝรั่ง ทว่าการที่วรรณกรรมมรดกจากโรงพิมพ์ วัดเกาะ และโรงพิมพ์อื่นๆ แนววัดเกาะยังคงได้รับความนิยม และขยายขอบเขตการอ่านสาธารณะไทยออกไปอย่างกว้างขวางจนออกไปยังนอกเขตพระนครก็แสดงให้เห็นความแข็งแกร่งของวัฒนธรรมวรรณกรรมแนวจารีตของไทย กล่าวคือ ขณะที่วรรณกรรมสมัยใหม่ ประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น หรือเรื่องอ่านเล่น เริ่มได้รับความนิยมในหมูชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ อย่างสูง วรรณกรรมแนววัดเกาะก็ได้รุกตลาดผู้อ่านที่เป็นคนชนบทในท้องถิ่นห่างไกลจากศูนย์กลางหรือเขตพระนครออกไปมากขึ้น เราจึงอาจกล่าวได้ว่า ขณะที่วรรณกรรมร้อยแก้วสมัยใหม่และสื่อหนังสือพิมพ์ขยายมณฑลการอ่านสาธารณะในเขตเมือง หนังสือวัดเกาะได้ทำหน้าที่ขยายขอบเขตการอ่านสาธารณะออกไปยังพื้นที่ชนเมือง ปริมาณ และหัวเมืองต่างๆ สอดรับกับปริมาณผู้อ่านหนังสือออกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา จนกระทั่งมีการสำรวจประชากรผู้รู้หนังสือและไม่รู้หนังสือครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2454 ดังกล่าวแล้ว

บทสรุป

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าได้ รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2450-2460 ได้ตระหนักถึงภัยอันตรายที่ตามติดมาจากการที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมลายลักษณ์ การอ่านกลายเป็นกิจกรรมสาธารณะ จึงพยายามเข้ามาควบคุมผ่านการจัดการศึกษาในระบบโดยรัฐ โดยการควบคุมทั้งระยะเวลาการเรียน การผลิตครู การสร้างบุคลากรทางการศึกษา และการควบคุมเนื้อหาที่พึงให้ราษฎรอ่าน ในลักษณะที่รัฐต้องบอกว่ราษฎรควรต้อง “อ่านหรือเรียนรู้อะไร” เนื่องจากโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ และลักษณะความสัมพันธ์แนวดิ่งแบบสังคมนจารีตกำลังถูกท้าทายจากวัฒนธรรมการอ่านและการเรียนรู้ที่หลอหลอมบุคคลให้มีอัตลักษณ์แบบสมัยใหม่ ไม่ใช่ราษฎร หรือพลเมือง โนมโนทัศน์ทางการปกครองในระบอบเก่าอีกต่อไป แต่เป็น “ประชาชน” ที่มีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

ความตระหนักเช่นนี้หากเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง จะทำให้โครงสร้างอำนาจแบบจารีตกระทบกระเทือน จึงเห็นได้ว่าตลอดทศวรรษ 2460 พร้อมๆ กับที่รัชกาลที่ 6 ทรงขยายการศึกษาออกไปอย่างทั่วถึงมากขึ้น พระองค์ก็ยังได้สร้างสรรค์เนื้อหาหนังสือเพื่อการอ่านและการแสดงขึ้นมาด้วยเป็นจำนวนมาก เพื่อควบคุมสำนึกของราษฎรสมัยใหม่ให้ยอมรับลำดับชั้นแบบสยามจารีตในบรรยากาศที่สังคมไทยกำลังฟุ้งกระจายไปด้วยบรรยากาศและสำนึกแบบเสรีมากขึ้น

รากฐานใหม่ of สังคมไทยที่เกิดขึ้นจากศักยภาพในการอ่านและการเขียนของประชาชนซึ่งถูกส่งเสริมขึ้นในรัชสมัยดังที่กล่าวมา เป็นบริบทสำคัญที่ส่องฉายให้เห็นในยุคสมัยต่อมาที่สังคมไทยได้เกิดความเฟื่องฟูของหนังสือเล่ม นิตยสาร วารสาร และเทคโนโลยีการพิมพ์ซึ่งเจริญรุดหน้าขึ้นอีกมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 การอ่านทำให้เกิดการขยายตัวของชนชั้นกลางใหม่ที่สร้างสำนึกใหม่ผ่านการอ่านและการเสพบรรยากาศของยุคสมัย ขณะเดียวกัน การอ่านก็ผลักดันตลาดหนังสือและการประพันธ์ไทยให้เกิดวรรณกรรมหลากหลายประเภทขึ้นทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ บทความ และสารคดี ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นงานเขียนที่มีพัฒนาการอย่างสูงในเวลาต่อมา

ปรากฏการณ์เคลื่อนเปลี่ยนขนานใหญ่นี้ดังกล่าไว้ในรัชกาลที่ 7 นี้ เกิดขึ้นหลังจากสังคมได้บ่มเพาะทักษะ “วิชาหนังสือ” (ในสมัยรัชกาลที่ 5) หรือ “วิชารู้หนังสือ” (ในสมัยรัชกาลที่ 6) มุ่งสร้างทักษะการอ่านและการเขียน

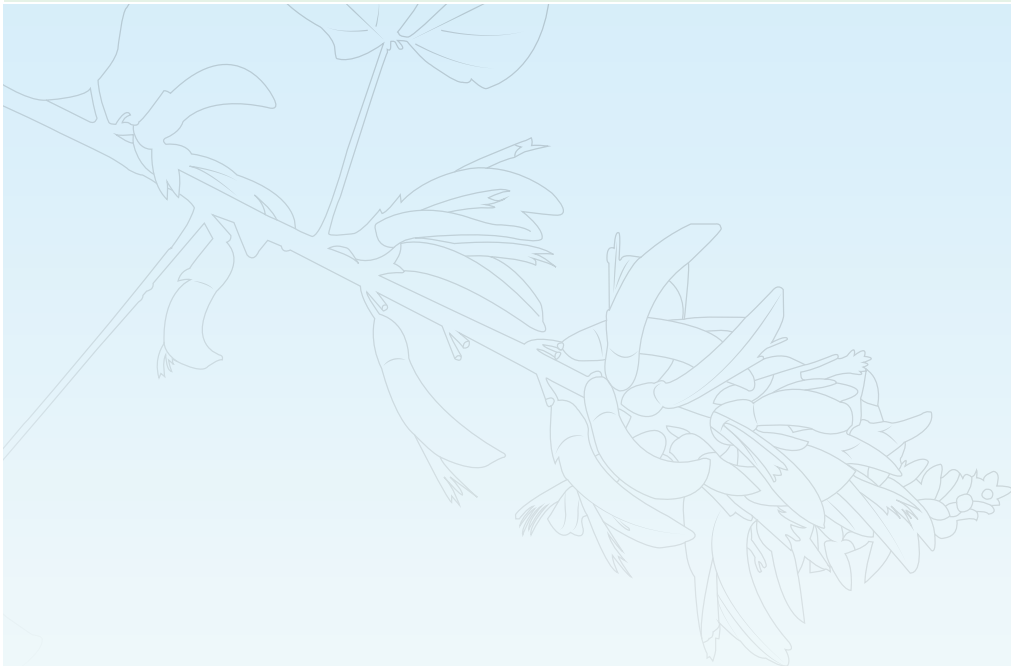
จนหล่อหลอมให้หนังสือและวรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 7 เปลี่ยนจุดมุ่งหมายการแต่งจากวรรณกรรมเชิงร้อย
ไปสู่วรรณกรรมสะท้อนสังคมที่เป็นความจริง (Social Realism) ฉายภาพวิถีชีวิต ค่านิยม และทัศนคติของคน
ชนชั้นกลางที่กำลังมีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนโลกของสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสังคม
ประชาธิปไตย [2] วรรณกรรมในรัชกาลที่ 7 ตอบสนองรสนิยมของคนชั้นกลางที่มีการศึกษา และไฝ่ฝันถึง
สังคมใหม่ในอนาคต ดังนั้น ขณะที่วรรณกรรมจำนวนไม่น้อยได้ทำหน้าที่สร้างความทุกข์ทางปัญญาแก่
ผู้อ่าน เราก็อาจกล่าวได้ด้วยว่า วรรณกรรมเหล่านั้นได้กรุยทางบุกเบิกวรรณกรรมสังคมนิยม ให้เป็นแนวทาง
ที่โดดเด่นของวรรณกรรมไทยสมัยใหม่ในกาลต่อมาด้วย

References

- [1] Hall, John. (1979). *The Sociology of Literature*. Longman.
- [2] Sujjapun, R. (1992). *Influences of Foreign Literary Works on Thai Literature*. Ramkhamhaeng University. (In Thai)
- [3] Teeraeak, A. (2014). *The Siamese State's Management of the English Language Education in Reign of King Chulalongkorn*. Chulalongkorn University. (In Thai)
- [4] Sumon, A. & Sawas, J., Phaitoon, S. (2008). *King Rama V's educational wisdom*. Chulalongkorn University. (In Thai)
- [5] Osatharom, W. (1981). *Education in Thai Society 1868-1932*. Chulalongkorn University. (In Thai)
- [6] Sriwattanasarn, Ch. (2022). *The Study on the Siamese Women earning their livings In the transitional period across the Reign of King Prajadhipok*. King Prajadhipok' Institute. (In Thai)
- [7] The Fine Arts Department. (1968). *Documents regarding education management during the reign of King Chulalongkorn*. The Fine Arts Department. (In Thai)
- [8] Ministry of Education. (1964). *History of Ministry of Education*. Ministry of Education. (In Thai)
- [9] Moonsilpa, W. (1997). *When Educational Reform Began from the Reign of King Rama 5 to King Rama 7*. 2020 World Media. (In Thai)
- [10] Saengthong, P. (2009). *Local Literary Analysis*. Center of Songkhla Lake Studies. (In Thai)
- [11] Semanil, S. (1996). *Wisasa No.2. Ton-or Grammy*. (In Thai)
- [12] Plynoy, S. (2005). *Early Publishing Houses*. KorNungsue. (in Thai)
- [13] Ruengsilapa, C. (1976). *Thai History in 2352-2453 Part 1 (Society aspect)*. Silpabunnakarn.

ระบบสารสนเทศ :
เครื่องมือเพื่อความสำเร็จทางธุรกิจในยุคดิจิทัล
Information Systems:
A Tool for Business Success in the Digital Era

จันจิรา ดีเลิศ¹ และมารุต กลัดเจริญ^{2*}
Janjira Deelert¹ and Marut Kludcharoen^{2*}

¹ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา 13000

² สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา 13000

¹ Business Computer Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phranakhon Si Ayutthaya, 13000, Thailand

² Management Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phranakhon Si Ayutthaya, 13000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: kmarut@aru.ac.th

(Received: March 8, 2025; Revised: June 10, 2025; Accepted: July 24, 2025)

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลทำให้วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ทุกภาคส่วนต้องปรับตัวตามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะในภาคของธุรกิจ ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดและสร้างความสามารถทางการแข่งขัน โดยนำระบบสารสนเทศซึ่งมีความสามารถในการจัดการข้อมูลทางธุรกิจให้เป็นระบบ ระเบียบ มีแบบแผน และเข้าถึงได้ง่าย สามารถสร้างรายงานและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้บริหารตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว มาช่วยในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จทางธุรกิจในยุคดิจิทัล การใช้งานระบบสารสนเทศให้ประสบความสำเร็จต้องคำนึงถึงวงจรการใช้งานระบบสารสนเทศซึ่งมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การยอมรับระบบ คือ การตัดสินใจนำระบบมาใช้งานในองค์กร (2) การประยุกต์ใช้ระบบ คือ การตัดสินใจใช้ระบบสารสนเทศของบุคลากรในองค์กร เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้การใช้ระบบสารสนเทศประสบความสำเร็จ และ (3) การผสมกลมกลืนระบบ คือ การใช้ระบบสารสนเทศจนครอบคลุมทุกกระบวนการดำเนินงานขององค์กร จนกลายเป็นกิจกรรมประจำในกระบวนการดำเนินงาน หากองค์กรใช้งานระบบสารสนเทศตามขั้นตอนข้างต้น จะทำให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน เพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพในการให้บริการ สามารถสร้างทางเลือกในการแข่งขัน รวมทั้งสร้างโอกาสทางธุรกิจ และดึงดูดลูกค้าไว้ได้

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศ เครื่องมือเพื่อความสำเร็จทางธุรกิจ ยุคดิจิทัล

Abstract

The changes in the digital era have led to rapid technological evolution, causing all sectors to adapt to such changes. In particular, the business sector must adapt to these changes in order to survive and remain competitive by utilizing information systems that can systematically and efficiently manage business data, provide easy access, and generate reports that present information in a clear format. This enables executives to make timely decisions, helping to drive and develop business operations for success in the digital era. The successful use of information systems must take into account the information system usage cycle, which has 3 steps: (1) system adoption, which is the decision to use the system in the organization; (2) system implementation, which is the decision to use the information system by personnel in the organization, which is an important step to make the use of information systems successful; and (3) system assimilation, which is the use of information systems to cover all processes of the organization's operations until they become routine activities in the operation process. If the organization implements the information system according to the above steps, it will benefit from increased efficiency and effectiveness, higher productivity, improved service quality, enhanced competitive options, new business opportunities, and better customer attraction.

Keywords: Information Systems, Tool for Business Success, Digital Era

บทนำ

การดำเนินธุรกิจในสภาพแวดล้อมดิจิทัลนั้น เน้นการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจทางธุรกิจและบริหารจัดการภายในองค์กร การสรรหาเครื่องมือหรือตัวช่วยที่ตอบโจทย์การดำเนินงานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกธุรกิจ ซึ่งตัวช่วยดังกล่าวต้องสามารถตอบโจทย์การดำเนินงานของธุรกิจได้อย่างดี โดยเฉพาะการบริหารจัดการข้อมูลขององค์กร โดยมุ่งหวังที่จะได้ข้อมูลและความรู้ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจ ดังนั้นตัวช่วยที่นำมาใช้ต้องมีความสามารถในการบันทึก จัดเก็บ ประมวลผล และสร้างรายงานในรูปแบบต่าง ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นรายงานเพื่อสนับสนุนกระบวนการดำเนินงานหรือรายงานเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ธุรกิจต่าง ๆ จึงหันมาให้ความสำคัญกับการลงทุนในระบบสารสนเทศ เพื่อต้องการให้การดำเนินงานของธุรกิจเกิดความคล่องตัวและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามธุรกิจควรเลือกลงทุนกับระบบสารสนเทศที่เหมาะสมกับกระบวนการดำเนินงานจริง เพื่อความสำเร็จทางธุรกิจและสร้างโอกาสทางการแข่งขัน [1] ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้ระบบสารสนเทศถูกนำมาใช้เป็นตัวช่วยหลักในการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานทางธุรกิจ และสร้างโอกาสในการแข่งขันให้กับองค์กร [2] ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร การนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเลือกระบบสารสนเทศ [3]

ระบบสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญมากในยุคดิจิทัล ทั้งในระดับบุคคล องค์กร สังคม และธุรกิจ เนื่องจากระบบสารสนเทศสามารถจัดเก็บ ประมวลผล ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรงกับความต้องการ ด้วยวิธีนี้จะช่วยประหยัดและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน ลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น และลดเวลาการดำเนินการ ช่วยให้องค์กรประหยัดต้นทุนและเวลามากขึ้น ระบบสารสนเทศยังช่วยให้บุคลากรในองค์กรเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย สิ่งนี้ช่วยให้การตัดสินใจมีความถูกต้อง และช่วยให้เกิดการวางแผนที่ดีกว่าเดิม ระบบสารสนเทศรวบรวมข้อมูลทั้งภายในองค์กร ภายนอกองค์กร และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ช่วยให้ผู้จัดการและบุคลากรขององค์กรได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และทันเวลา ใช้ในการตัดสินใจเพื่อช่วยให้องค์กรเข้าถึงลูกค้าใหม่ได้ง่ายและเพิ่มโอกาสในการขยายตลาดผ่านช่องทางต่าง ๆ ระบบสารสนเทศยังช่วยจำลองและทำนายเหตุการณ์ในอนาคตอีกด้วย ช่วยในการวางแผนของผู้จัดการ กำหนดทิศทาง และเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม อำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อค้นหาแนวโน้ม ลักษณะ และความสัมพันธ์ในข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร เป็นตัวช่วยสำคัญในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ บริการ และขั้นตอนการทำงานใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรมช่วยให้องค์กรอยู่รอดและสร้างโอกาสทางธุรกิจในยุคดิจิทัล

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบบสารสนเทศจะได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางแต่ก็ใช่ว่าทุกองค์กรจะประสบความสำเร็จกับการลงทุนในระบบสารสนเทศ เนื่องจากยังมีปัญหาความล้มเหลวจากการลงทุนในระบบ ซึ่งมีการระบุสถิติความล้มเหลวจากการลงทุนในระบบสารสนเทศไว้ 10 ประการ ตามลำดับ [4] ดังนี้ 1) งบประมาณไม่เพียงพอ 2) ผลตอบแทนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย 3) ลูกค้าไม่พึงพอใจระบบ 4) โครงการระบบสารสนเทศล้มเหลว 5) ใช้เวลาเริ่มต้นระบบนาน 6) งบประมาณเกินที่คาดการณ์ไว้ 7) การไม่บรรลุผลประโยชน์ตามที่คาดหวังไว้มากกว่าครึ่งหนึ่ง 8) ระบบสารสนเทศเกิดปัญหาหยุดชะงัก 9) พนักงานไม่พึงพอใจระบบสารสนเทศ และ 10) ผู้บริหารไม่พึงพอใจระบบสารสนเทศ ดังนั้นการลงทุนในระบบสารสนเทศไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของความสำเร็จทางธุรกิจ หากจะประสบความสำเร็จทางธุรกิจ สิ่งสำคัญหลักอีกประการหนึ่งนอกจาก

การลงทุนในระบบสารสนเทศแล้ว คือ องค์กรจะอย่างไรเพื่อให้เกิดการใช้งานระบบสารสนเทศอย่างเต็มศักยภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งถือเป็นคีย์หลักที่จะนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจในยุคดิจิทัลนั่นเอง โดยบทความนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางธุรกิจ ซึ่งจะให้ความสำคัญกับวงจรการใช้งานระบบสารสนเทศทางธุรกิจเป็นหลัก

แนวคิดเกี่ยวกับระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศ (Information Systems) หมายถึง ระบบที่รวบรวมข้อมูล ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อจุดประสงค์เฉพาะ โดยจุดประสงค์ของระบบสารสนเทศถูกกำหนดให้เป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในเวลาที่ต้องการ ในปริมาณที่เหมาะสม และในรูปแบบที่ตรงการความต้องการ เนื่องจากระบบสารสนเทศมีจุดประสงค์เพื่อจัดหาข้อมูลที่มีประโยชน์ [5] ซึ่งเชื่อมโยงองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ Environment, Organization, Management, Technology และ Design ดังภาพที่ 1

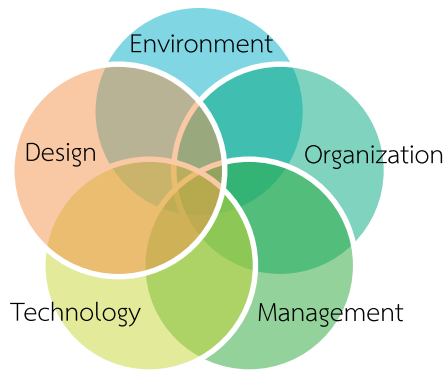

Figure 1 Linking the 5 Components of an Information System
Source: Created by the Author

การทำงานของระบบสารสนเทศในมุมมองธุรกิจ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่หลากหลาย โดยองค์ประกอบเหล่านั้นต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างผลลัพธ์ทางธุรกิจ ได้แก่ สินค้าหรือบริการ กลยุทธ์ทางธุรกิจ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงเพื่อต่อยอดหรือสร้างการบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรได้ โดยระบบสารสนเทศมีส่วนประกอบต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกัน ซึ่งพัฒนาขึ้นจากเทคโนโลยี (Technology) ที่ได้รับการออกแบบ (Design) ให้มีความสอดคล้องกับโครงสร้างการดำเนินงานขององค์กร (Organization) ช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารกับกลุ่มผู้ใช้งานหลายกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Management) ภายใต้สภาพแวดล้อม (Environment) ที่มีความไม่แน่นอนสูง โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองกลยุทธ์ขององค์กร

อย่างไรก็ตามการทำงานของระบบสารสนเทศเกี่ยวพันโดยตรงกับกระบวนการตามลำดับเหตุการณ์ทางธุรกิจ ซึ่งเริ่มจากการรับข้อมูลเข้าสู่ระบบ (Input) โดยผู้ใช้ (User) จะนำข้อมูลผ่านอุปกรณ์รับข้อมูลเข้า เช่น เมาส์ คีย์บอร์ด เป็นต้น เมื่อมีข้อมูลเข้าสู่ระบบจะมีการประมวลผลข้อมูล (Process) หลังจากประมวล

ผลข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ก็จะทำการส่งออกข้อมูล (Output) ที่ผ่านการประมวลผล หรือที่เรียกว่า สารสนเทศ (Information) ผ่านอุปกรณ์ส่งออก เช่น จอภาพ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น โดยระบบสารสนเทศจะมีฐานข้อมูล (Database) สำหรับจัดเก็บข้อมูล ซึ่งกระบวนการทำงานของระบบสารสนเทศแสดงดังภาพที่ 2

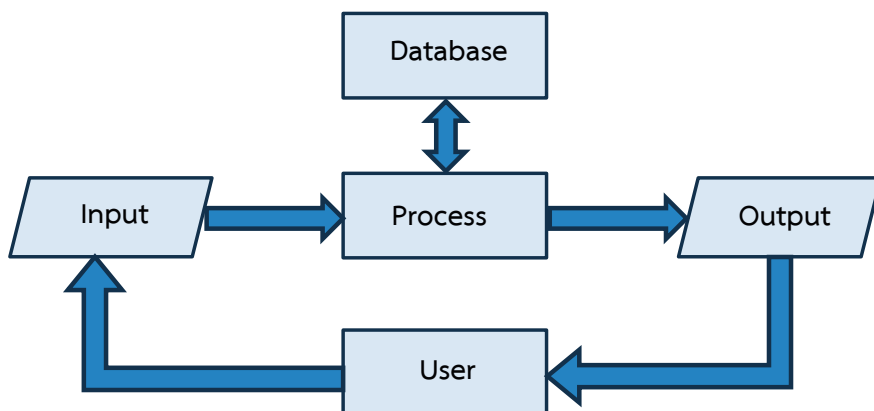

Figure 2. Information System Process

Source: Created by the Author

ระบบสารสนเทศรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อผลิตออกมาเป็นสารสนเทศ แจกจ่ายให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจทางธุรกิจ ช่วยให้บุคลากรในองค์กรตัดสินใจได้อย่างถูกต้องในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นผลดีต่อธุรกิจ เป็นที่ตระหนักและยอมรับว่าองค์กรใดมีสารสนเทศที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และรวดเร็ว ย่อมจะเป็นผู้ได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นระบบสารสนเทศที่สามารถผลิตสารสนเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา และตรงกับความต้องการใช้ในการตัดสินใจ จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อองค์กร นอกจากนี้ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี AI (Artificial Intelligence) หรือที่เรียกว่าปัญญาประดิษฐ์ ทำให้ระบบมีความฉลาดมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการจัดเก็บ ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมองเห็นโอกาสทางธุรกิจจากการใช้ระบบที่ชาญฉลาด อีกทั้งแนวคิดเกี่ยวกับ Data-Driven Decision Making ซึ่งเป็นกระบวนการใช้ข้อมูลจริงและการวิเคราะห์เป็นฐานในการตัดสินใจ แทนการใช้ประสบการณ์หรือสัญชาตญาณเพียงอย่างเดียว ช่วยเพิ่มความแม่นยำ ลดความเสี่ยง และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและข้อมูลเรียลไทม์ เช่น การปรับกลยุทธ์การตลาดหรือการบริหารสต็อกสินค้าได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และแนวคิด Predictive Analytics ซึ่งเป็นการใช้ข้อมูลในอดีตและปัจจุบันมาวิเคราะห์เพื่อทำนายแนวโน้มและผลลัพธ์ในอนาคต ช่วยให้องค์กรสามารถเตรียมตัวล่วงหน้า เช่น การคาดการณ์ความต้องการตลาด การบริหารความเสี่ยง และการวางแผนทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การผสมผสานแนวคิดเหล่านี้ในระบบสารสนเทศทางธุรกิจช่วยให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตลาดได้ดีขึ้น และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและเทคโนโลยีเป็นหัวใจสำคัญ

องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศมีองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องกัน 6 องค์ประกอบ [7] ดังนี้

1. ฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ ส่วนที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ เป็นส่วนประกอบทางกายภาพของระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำงานของคอมพิวเตอร์ โดยฮาร์ดแวร์จะทำหน้าที่รับข้อมูล ประมวลผลข้อมูล และแสดงผลข้อมูล เช่น จอภาพ เมาส์ คีย์บอร์ด เป็นต้น ปัจจุบัน ฮาร์ดแวร์ไม่เพียงแต่ครอบคลุมแค่คอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังอาจครอบคลุมถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องปรับอากาศ หลอดไฟ ตู้เย็น ซึ่งถูกสั่งการจากที่ใดก็ได้ โดยมีระบบสารสนเทศอยู่เบื้องหลัง ฮาร์ดแวร์เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพซึ่งส่งผลต่อความเร็วในการประมวลผล สนับสนุนระบบคลาวด์และ IoT ช่วยลดเวลาการผลิตในอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามฮาร์ดแวร์ต้องการการลงทุนสูง และมีความเสี่ยงจากการโจมตีทางไซเบอร์

2. ซอฟต์แวร์ (Software) คือส่วนที่ไม่สามารถจับต้องได้ เป็นโปรแกรมหรือชุดคำสั่งที่สั่งการให้คอมพิวเตอร์ทำงาน ถูกเขียนขึ้นด้วยโปรแกรมที่เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์แปลคำสั่งและรับรู้ได้ เพื่อควบคุมฮาร์ดแวร์ หรือทำงานตามคำสั่งของผู้ใช้ ซอฟต์แวร์เป็นเหมือนชุดคำสั่งที่บอกคอมพิวเตอร์ว่าจะต้องทำอะไร ทำเมื่อไหร่ และทำอย่างไร โดยซอฟต์แวร์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ (1) ซอฟต์แวร์ระบบ (System Software) เป็นซอฟต์แวร์พื้นฐานทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของฮาร์ดแวร์และเป็นตัวกลางระหว่างฮาร์ดแวร์กับซอฟต์แวร์ประยุกต์ ได้แก่ ระบบปฏิบัติการ (Operating System) เช่น Windows, macOS, Linux (2) ซอฟต์แวร์ประยุกต์ (Application Software) เป็นซอฟต์แวร์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้สำหรับงานเฉพาะด้านตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น โปรแกรม Microsoft Word โปรแกรม Adobe Photoshop เป็นต้น สำหรับซอฟต์แวร์ที่องค์กรธุรกิจให้ความนิยมอย่างกว้างขวาง ได้แก่ระบบบริหารทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) ซึ่งช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานผ่านระบบอัตโนมัติ ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าเพื่อเพิ่มยอดขาย อย่างไรก็ตามธุรกิจไม่ควรมองข้ามจำกัดของซอฟต์แวร์เกี่ยวกับการอัปเดตระบบบ่อยครั้งซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้า และการพึ่งพาซอฟต์แวร์มากเกินไปอาจทำให้ธุรกิจหยุดชะงักหากระบบล้มเหลว ดังนั้นธุรกิจต้องมีแผนในการรับมือกับเหตุการณ์ดังกล่าวด้วย

3. ข้อมูล/ฐานข้อมูล (Data/Database) ข้อมูลถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญที่สุดในระบบสารสนเทศ ข้อมูลสามารถเป็นได้ทั้งตัวเลข ตัวอักษร รูปภาพ หรือวิดีโอ โดยข้อมูลส่วนใหญ่ในระบบสารสนเทศจะเป็นตัวเลขและตัวอักษร ในการจัดเก็บข้อมูลของระบบสารสนเทศจะใช้ฐานข้อมูลซึ่งมีระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management System: DBMS) ที่เป็นซอฟต์แวร์ตัวกลางระหว่างผู้ใช้กับข้อมูล ช่วยในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างมีระเบียบ ทำให้การเพิ่ม ลบ แก้ไข และการเข้าถึงข้อมูลเป็นเรื่องง่าย นอกจากนี้ระบบจัดการฐานข้อมูลสามารถกำหนดสิทธิของผู้ใช้แต่ละคนได้ ทำให้เกิดความมั่นใจในด้านความปลอดภัยของข้อมูล ฐานข้อมูลช่วยให้การจัดการข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่นจึงถือเป็นส่วนสำคัญของระบบสารสนเทศในยุคปัจจุบัน การเลือกใช้ฐานข้อมูลที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความต้องการขององค์กร จะทำให้องค์กรใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างเต็มที่ การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันข้อมูลเป็นทรัพยากรหลักสำหรับการตัดสินใจทางธุรกิจ ซึ่งมีการใช้ Big Data ช่วยพยากรณ์ความต้องการสินค้าได้แม่นยำขึ้น ดังนั้นธุรกิจต้องใส่ใจไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดเกี่ยวกับข้อมูลเพราะข้อผิดพลาดเพียงเล็กน้อยอาจทำให้การตัดสินใจคลาดเคลื่อนและส่งผลกระทบต่อธุรกิจได้ นอกจากนี้ต้องตระหนักถึงความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลด้วย

4. เครือข่าย (Network) คือ โครงข่ายหรือข่ายงานที่เชื่อมโยงคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูล สารสนเทศ หรือการใช้ฮาร์ดแวร์ร่วมกันได้ ระบบสารสนเทศในช่วงแรก เป็นระบบที่ทำงานเป็นอิสระจากระบบอื่น จึงไม่ได้มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย แต่ในยุคดิจิทัลเครือข่ายมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนหลักอย่างหนึ่งที่ทำให้การใช้ระบบสารสนเทศเกิดประโยชน์สูงสุด เชื่อมโยงฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และผู้ใช้งานทั่วโลกได้ เป็นพื้นฐานสำคัญของเทคโนโลยีเกิดใหม่หลายเทคโนโลยี เครือข่ายช่วยสนับสนุนการทำงานในองค์กรธุรกิจระยะไกลและขยายตลาดออนไลน์ได้ทั่วโลก และยังช่วยเพิ่มโอกาสทางธุรกิจให้กับสตาร์ทอัพอีกด้วย

5. บุคลากร (People) คือ องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การใช้งานระบบสารสนเทศประสบความสำเร็จ โดยทั่วไปองค์กรจัดแบ่งบุคลากรออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) ผู้ใช้ทั่วไป เป็นบุคคลกลุ่มที่ใช้ระบบสารสนเทศในการทำงานของตนเอง ซึ่งปัจจุบันนี้แทบทุกคนในองค์กรนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นงานการเงิน การขาย บริการ ธุรกิจ ลูกค้าสัมพันธ์ เป็นต้น คนกลุ่มนี้จะมีความเชี่ยวชาญในงานของตนเอง แต่อาจมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ไม่มากนัก (2) ผู้เชี่ยวชาญ เป็นบุคคลกลุ่มที่มีความชำนาญด้านเทคนิคคอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์หรือซอฟต์แวร์ในระดับหนึ่ง มีหน้าที่คอยช่วยเหลือผู้ใช้และแก้ปัญหาเบื้องต้น เช่น เครื่องขัดข้อง ระบบสารสนเทศไม่ทำงานตามปกติ เป็นต้น และ (3) ผู้บริหาร หรือบุคลากรในตำแหน่งที่เรียกว่า CIO (Chief Information Officer) ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดทางด้านการบริหารงานสารสนเทศในองค์กร มีหน้าที่กำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนงานด้านสารสนเทศให้เป็นไปตามเป้าหมายโดยรวมมากที่สุด อย่างไรก็ตามองค์กรควรสนับสนุนให้บุคลากรทุกระดับมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพราะพนักงานที่มีทักษะสูงสามารถเพิ่มผลผลิตให้กับองค์กรได้ ทั้งนี้หากองค์กรขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอาจทำให้ระบบไม่ถูกใช้งานเต็มศักยภาพ

6. กระบวนการ (Procedure) คือ เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีลักษณะการกระทำที่ต่อเนื่องและเรียงลำดับ กระบวนการทำงานจะทำให้ทราบวิธีการและขั้นตอนการทำงานทั้งหมด เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ กระบวนการสามารถแสดงแนวโน้มของความสำเร็จหรืออุปสรรคในการดำเนินงานได้ เนื่องจากกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่ง่ายและสะดวกจะทำให้เกิดการยอมรับระบบของผู้ใช้งานได้มากขึ้น ดังนั้นหากองค์กรมีกระบวนการที่เป็นระเบียบวิธีทำงานที่ได้มาตรฐานจะลดข้อผิดพลาดในการทำงานซ้ำ ๆ ได้และช่วยให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามองค์กรควรหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการบ่อยครั้งเพราะอาจเผชิญกับการต่อต้านจากพนักงาน

อย่างไรก็ตามหากองค์กรมีการจัดการองค์ประกอบของระบบสารสนเทศอย่างสมดุลจะช่วยให้ธุรกิจเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจได้ ในขณะเดียวกันหากองค์กรละเลยองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งอาจนำไปสู่ความเสี่ยงในการดำเนินงานได้เช่นกัน ทั้งนี้ธุรกิจที่ประสบความสำเร็จมักมีการอัปเดตฮาร์ดแวร์ทุก 3-5 ปี พัฒนาทักษะพนักงานอย่างต่อเนื่อง และใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์

ประเภทของระบบสารสนเทศ

กระบวนการดำเนินงานทางธุรกิจในยุคดิจิทัลได้รับการสนับสนุนจากระบบสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมทุกฟังก์ชันงานของธุรกิจ สนับสนุนการปฏิบัติงานภายในองค์กรและภายนอกองค์กร โดยมีระบบสารสนเทศ

หลากหลายประเภทให้ธุรกิจเลือกใช้เพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ในที่นี้ขอนำเสนอระบบสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ที่จำแนกโดยใช้เกณฑ์ระดับขององค์กร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ [8]

1. ระบบสารสนเทศตามหน้าที่งาน (Functional Information System) เป็นระบบสารสนเทศที่รองรับการทำงานของแผนกต่าง ๆ ในองค์กร ซึ่งจำแนกตามความรับผิดชอบตามหน้าที่งานขององค์กร เช่น หน้าที่งานด้านการจัดการและการตัดสินใจ (Management Information System/Decision Support System) หน้าที่งานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Information System) หน้าที่งานด้านการผลิตและดำเนินงาน (Production and Operations Information System) หน้าที่งานด้านการเงิน (Financial Information System) หน้าที่งานด้านการบัญชี (Accounting Information System) และ หน้าที่งานด้านการตลาด (Marketing Information System) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบสารสนเทศพิเศษซึ่งปฏิบัติหน้าที่พิเศษข้ามแผนกงานหลายแผนก ในส่วนของการประมวลผลธุรกรรม (Transaction Processing) ซึ่งจะช่วยสนับสนุนในด้านการจัดการงานประจำที่ทำ ซ้ำ ๆ กัน ในทุกวัน

2. ระบบสารสนเทศวิสาหกิจ (Enterprise Information System) เป็นระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงระบบต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ทำงานร่วมกับระบบสารสนเทศวิสาหกิจ นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบประยุกต์ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การบริหารทรัพยากรองค์กร เพื่อสนับสนุนงานด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรทั้งหมดขององค์กร โดยใช้แบบจำลองใหม่ในด้านคอมพิวเตอร์ของวิสาหกิจ ตัวอย่างระบบสารสนเทศที่ใช้ร่วมกันในวิสาหกิจ ได้แก่ ระบบการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (Customer Relationship Management) ระบบบริหารทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning) ระบบสารสนเทศการจัดการความรู้ (Knowledge Management Information System) ระบบสารสนเทศอัจฉริยะทางธุรกิจ (Business Intelligence) และระบบสารสนเทศอัจฉริยะอื่น ๆ เป็นต้น

3. ระบบสารสนเทศระหว่างองค์กร (Interorganizational Systems) คือ ระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประมวลผลธุรกรรม เช่น การสั่งซื้อ ข้อมูลเรียกเก็บเงิน และข้อมูลการจ่ายชำระเงิน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กร โดยเฉพาะในการทำธุรกรรม การสื่อสาร และความร่วมมือ ระบบสารสนเทศระหว่างองค์กรยังตอบสนองต่อแรงกดดันทางธุรกิจ 2 ด้าน ได้แก่ (1) ความต้องการลดต้นทุน พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพและความทันทั่วทั้งกระบวนการทางธุรกิจ และ (2) ความต้องการเชื่อมต่อระบบสารสนเทศในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อสร้างประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจร่วมกัน

วงจรการใช้งานระบบสารสนเทศ

องค์กรที่จะนำระบบสารสนเทศมาใช้งานต้องมีการวางแผนโดยรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว ซึ่งมีทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการนำระบบมาใช้มีชื่อว่าทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) [9] เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจันจิรา ดีเลิศ และมรุต กลัดเจริญ [1] ศึกษาเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อส่วนแบ่งการตลาดในอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย โดยใช้ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี ผลการศึกษพบว่า ส่วนแบ่งการตลาดของอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากการใช้งานระบบ อีอาร์พี และการใช้งานระบบอีอาร์พีได้รับอิทธิพลจากการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบกับ

จันจิรา ดีเลิศ [10] ที่พบว่าการใช้งานระบบสารสนเทศให้ประสบความสำเร็จมีลักษณะการใช้งานเป็นวงจรที่มีความสัมพันธ์กัน 3 ขั้นตอน ซึ่งต้องเริ่มจากขั้นตอนแรกคือ การยอมรับระบบ ขั้นตอนที่สองคือ การใช้งานระบบ และขั้นตอนที่สามคือ การผสมกลมกลืนระบบ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดจากการใช้งานระบบสารสนเทศ โดยรายละเอียดของวงจรการใช้งานระบบสารสนเทศมีดังนี้

1. System Adoption คือ องค์กรยอมรับในระบบเพื่อนำมาใช้สนับสนุนปฏิบัติงานและทำธุรกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ทั้งนี้ผลลัพธ์ที่จะได้รับจากการนำระบบมาใช้เป็นสิ่งที่สำคัญที่องค์กรควรพิจารณาในกระบวนการยอมรับระบบสารสนเทศ โดยองค์กรควรวางแผนการใช้งานและเตรียมเงินทุนสำหรับการลงทุนในระบบสารสนเทศ เช่น เงินทุนสำหรับติดตั้งระบบ เงินทุนสำหรับการจัดอบรมการใช้งานระบบให้กับบุคลากร เงินทุนสำหรับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ตลอดจนการเตรียมความพร้อมขององค์กรในการใช้งานระบบสารสนเทศ ทั้งนี้การยอมรับระบบสารสนเทศยังมีบทบาทสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย [11] โดยมีปัจจัยที่บ่งบอกถึงการยอมรับระบบสารสนเทศอยู่ 3 ประการ ได้แก่ [10]

1.1 Acceptance เป็นการแสดงให้เห็นว่าองค์กรเห็นความสำคัญและให้การยอมรับในการใช้งานระบบสารสนเทศ

1.2 Intention to use เป็นการแสดงให้เห็นถึงการวางแผนในการใช้งานระบบสารสนเทศในกระบวนการดำเนินงานภายในองค์กร

1.3 Usage เป็นการแสดงให้เห็นถึงทิศทางการใช้งานระบบสารสนเทศในกระบวนการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นของบุคลากรในองค์กร

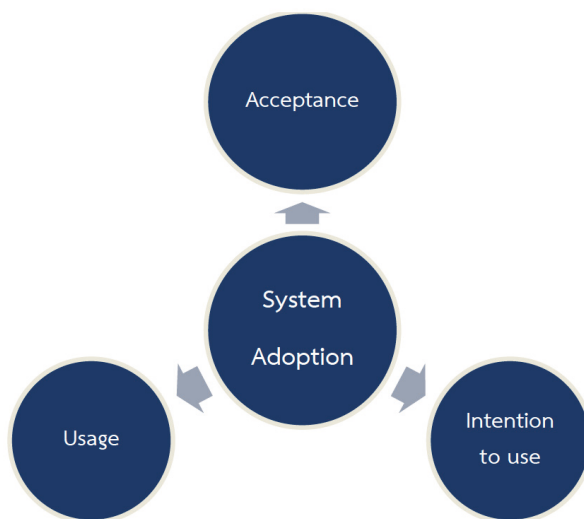

Figure 3. Components of System Adoption

Source: Created by the Author

2. System Implementation คือ การตัดสินใจของบุคลากรในการใช้งานระบบ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในการใช้งานระบบ โดยองค์กรต้องเชื่อมโยงระบบสารสนเทศทั้งหมดเข้าด้วยกัน เพื่อให้การทำธุรกรรมทั้งหมดสามารถดำเนินการได้ผ่านระบบเดียว นอกจากนี้ หากองค์กรมีการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการทางธุรกิจ ระบบสารสนเทศต้องสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ เช่น การปรับเปลี่ยนข้อมูลหรือกระบวนการเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการขององค์กร นอกเหนือจากนั้น องค์กรควรสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมการใช้งานที่เหมาะสมโดยมีการประเมินผลการฝึกอบรมดังกล่าว เพื่อให้มั่นใจว่าบุคลากรได้รับการฝึกอบรมที่ตอบสนองกับการใช้งานระบบสารสนเทศได้ การนำระบบสารสนเทศมาใช้โดยการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศทั้งหมดเข้าด้วยกันจะมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร [12, 13] โดยมี 4 ปัจจัยที่แสดงถึงการนำระบบสารสนเทศมาใช้อย่างชัดเจน ได้แก่ [11]

2.1 Integration เป็นการรวมระบบสารสนเทศทางธุรกิจที่ใช้ในกระบวนการปฏิบัติงานขององค์กรให้เป็นระบบเดียวกัน

2.2 Configuration เป็นการจัดการค่าที่ทำให้ระบบสารสนเทศในองค์กรตอบสนองทุกกระบวนการทางธุรกิจได้อย่างเหมาะสม

2.3 Adaptation เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรในการปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ทางธุรกิจ

2.4 User Training เป็นการแสดงให้เห็นถึงการวางแผนการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมให้แก่บุคลากรในองค์กร

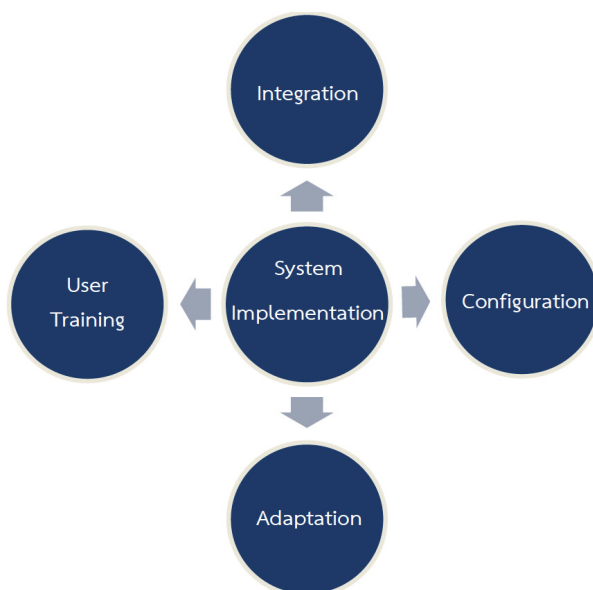

Figure 4. Components of System Implementation

Source: Created by the Author

3. System Assimilation คือ การใช้งานระบบสารสนเทศในทุกกระบวนการดำเนินงานขององค์กร จนกลายเป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ หรือเรียกว่าการผสมกลมกลืนระบบสารสนเทศ โดยในช่วงการผสมกลมกลืนระบบสารสนเทศ ผู้บริหารต้องผลักดันให้พนักงานนำระบบสารสนเทศไปใช้ในทุกขั้นตอนของธุรกิจในทุกแผนก ซึ่งการผสมกลมกลืนนี้จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กรและก่อให้เกิด

ประสิทธิภาพการดำเนินงาน [14, 15] โดยมีปัจจัยหลักที่แสดงถึงการผสมกลมกลืนระบบสารสนเทศ 3 ประการ ได้แก่ [11]

3.1 Volume เป็นการสะท้อนถึงระดับการใช้งาน โดยมีการใช้ระบบสารสนเทศในกระบวนการปฏิบัติงานจากทุกหน่วยงานภายในองค์กร

3.2 Diversity เป็นการใช้งานระบบสารสนเทศในกระบวนการดำเนินงานครอบคลุมทุกแผนกภายในองค์กร

3.3 Depth เป็นการใช้ระบบสารสนเทศจนเกิดความคุ้นชินและรับรู้ว่ารระบบสารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรในองค์กร

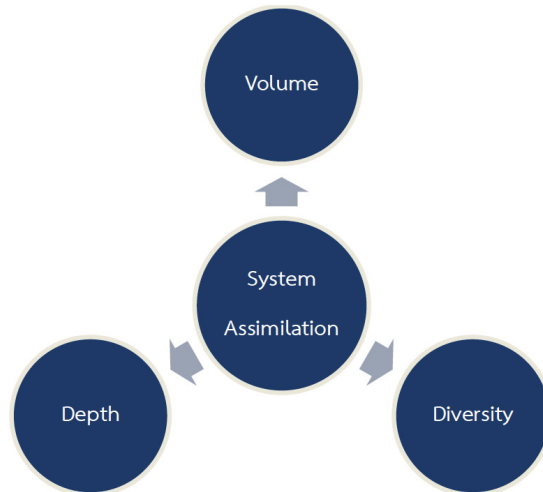

Figure 5. Components of System Assimilation

Source: Created by the Author

สรุป

การดำเนินธุรกิจในยุคดิจิทัลองค์กรควรตื่นตัวตลอดเวลา เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่าง ๆ ธุรกิจจำเป็นต้องปรับตัว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทต่าง ๆ ทั้งในส่วนของบริบทการแข่งขัน (Competitive Context) บริบทลูกค้า (Customer Context) และบริบทบริษัท (Company Context) ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้บริบทต่าง ๆ เหล่านี้เปลี่ยนแปลงแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ส่งผลให้ธุรกิจต้องเปลี่ยนแปลงให้ทัน เพื่อคว้าโอกาสทางธุรกิจ ธุรกิจต้องมีความสามารถในการปรับตัว สร้างความยืดหยุ่น สร้างความยั่งยืนทางธุรกิจโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความสำเร็จในระยะยาว การดำเนินธุรกิจในยุคดิจิทัลมีความซับซ้อน เนื่องจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี การแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น และพฤติกรรมของลูกค้าที่คาดเดาได้ยากขึ้น ดังนั้นองค์กรต้องมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบและเป็นระบบ เพราะธุรกิจที่ประสบความสำเร็จไม่ได้มาจากโชคแต่มาจากการเตรียมความพร้อมรับมืออย่างรอบคอบขององค์กร ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายประการรวมกัน เช่น วิสัยทัศน์ของผู้บริหารระดับสูง การวางแผนธุรกิจที่ครอบคลุม การวิจัยตลาด งบประมาณในการดำเนินงาน การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า การบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

การเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจ การดำเนินการเพื่อตอบสนองปัจจัยข้างต้นต้องอาศัยตัวช่วยที่สำคัญคือ ระบบสารสนเทศ เนื่องจากข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการตัดสินใจทางธุรกิจ ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการจัดการข้อมูลให้มีระเบียบและเข้าถึงได้ง่าย ทำให้การค้นหาและนำข้อมูลไปใช้ได้สะดวก อีกทั้งยังช่วยในการสร้างรายงานและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ส่งผลให้การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในองค์กรเป็นไปอย่างสะดวก องค์กรที่ใช้ระบบสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถหาช่องทางและสร้างโอกาสทางธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว

การนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในองค์กรทำให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน เพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพในการให้บริการลูกค้า องค์กรสามารถผลิตสินค้าใหม่และขยายผลิตภัณฑ์ได้ สามารถที่จะสร้างทางเลือกในการแข่งขันได้ รวมทั้งสร้างโอกาสทางธุรกิจ และดึงดูดลูกค้าไว้ได้ ทั้งนี้องค์กรควรใช้งานระบบสารสนเทศตามวงจรการใช้งานระบบ ซึ่งมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) System Adoption คือ การตัดสินใจนำระบบสารสนเทศมาใช้งานภายในองค์กร ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกของวงจรการใช้งานระบบสารสนเทศ (2) System Implementation คือ การตัดสินใจใช้ระบบสารสนเทศของบุคลากรในองค์กร เป็นขั้นตอนที่ทำให้การใช้ระบบสารสนเทศประสบความสำเร็จ และ (3) System Assimilation คือ การใช้งานระบบสารสนเทศจนครอบคลุมทุกกระบวนการดำเนินงานขององค์กร จนกลายเป็นกิจกรรมประจำ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการใช้งานระบบสารสนเทศ ทั้งนี้องค์กรต้องดำเนินการที่ละขั้นตอนโดยรอบคอบเพื่อหลีกเลี่ยงต่อความล้มเหลวในการลงทุนในระบบสารสนเทศ ในทางกลับกันหากองค์กรมีการวางแผนสำหรับการใช้งานระบบสารสนเทศอย่างรอบคอบและครอบคลุมวงจรการใช้งานระบบสารสนเทศจะทำให้องค์กรใช้ประโยชน์จากระบบสารสนเทศได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดประสิทธิภาพจากการทำงานร่วมกัน ไม่ที่จะเป็นการทำงานภายในองค์กรหรือการทำงานร่วมกับภายนอกองค์กร

ระบบสารสนเทศเปรียบเสมือนเครื่องยนต์สำหรับขับเคลื่อนและพัฒนาธุรกิจในยุคดิจิทัล การใช้ระบบสารสนเทศอย่างคุ้มค่าจะช่วยให้ธุรกิจรอดพ้นไปได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง นำไปสู่การเป็นผู้นำทางธุรกิจในยุคดิจิทัล ดังนั้นการใช้งานระบบสารสนเทศอย่างเหมาะสมและดำเนินการตามวงจรการใช้งานระบบจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเติบโตและการแข่งขันอย่างยั่งยืน

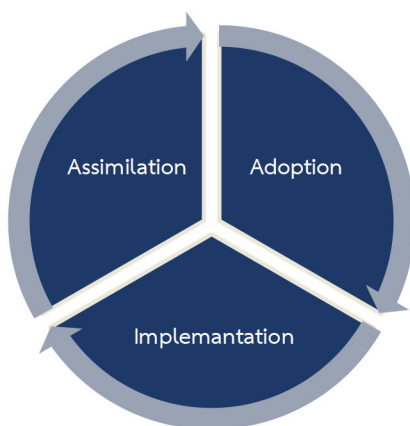

Figure 6. Information System Usage Cycle

Source: Created by the Author

อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง องค์กรต้องติดตามความก้าวหน้าดังกล่าวไปพร้อม ๆ กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่าผลของการพัฒนาทางเทคโนโลยีส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจขององค์กรหรือไม่ และองค์กรจะรับมือกับผลกระทบดังกล่าวอย่างไร จึงจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

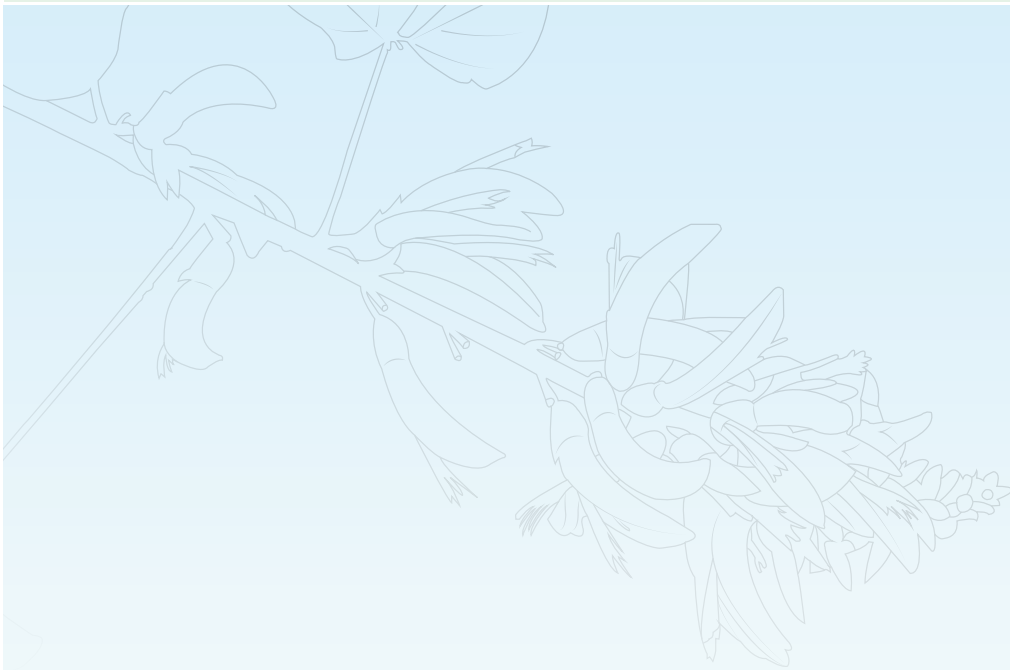
References

- [1] Deelert, J., & Kludcharoen, M. (2022). A causal relationship model of factors affected market share in manufacturing industry in Thailand. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 16(2), 33-42. (In Thai)
- [2] Deelert, J., & Sittanaviwat, S. (2021). Enterprise resource planning: The success tool for manufacturing industry in Thailand. *Journal of Management Science Review*, 23(2), 247–256. (In Thai)
- [3] Eroshkin, S. Yu., Kameneva, N. A., Kovkov, D. V., & Sukhorukov, A. I. (2017). Conceptual system in the modern information management. *Procedia Computer Science*, 103, 609–612.
- [4] Carlton, R. (2019, June 13). Ten ERP failure statistics that highlight the importance of getting it right first time round. *ERP Focus*. <https://www.erpfocus.com/ten-erp-failure-statistics.html>
- [5] Rainer, R. K., Prince, B., Sanchez-Rodriguez, C., Splettstoesser-Hogeterp, I., & Ebrahimi, S. (2020). *Introduction to information systems*. John Wiley & Sons.
- [6] Beynon-Davies, P. (2020). *Business information systems*. Bloomsbury Publishing.
- [7] Thongmak, M. (2021). *Digital technology for business*. Thammasat Printing House.
- [8] Wichiwaniwet, R. (2017). *Business information* (revised edition). SE-ED. (In Thai)
- [9] Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340. <https://doi.org/10.2307/249008>
- [10] Deelert, J. (2024). *Enterprise resource planning*. Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- [11] Deelert, J., Jaturat, N., & Kuntonbutr, C. (2020). A study of mediating effects of ERP adoption on the relationship between technological context and organizational performance. *Hatyai Academic Journal*, 18(2), 261–273.
- [12] Deelert, J., Jaturat, N., & Kuntonbutr, C. (2020, February 6). The relationship between technology, environment and firm performance through ERP implementation [Paper presentation]. *The 2020 International Conference on Humanities, Social Science and Business Management (ICHSSBM)*, 45–48.

- [13] Le, M. D., & Han, K. S. (2016). Understanding the impact of ERP system implementation on firm performance focused on Vietnamese SMEs. *International Journal of Software Engineering and Its Application*, 10(9), 87–104.
- [14] Deelert, J., Jaturat, N., & Kuntonbutr, C. (2022). Influence of technology-organization-environment on firm performance by ERP assimilation. *Parichart Journal*, 35(1), 21–35.
- [15] Chang, K. C., & Seow, Y. M. (2016). Effects of adoption and assimilation of enterprise systems on business performance: A senior executive's perspective. *Information Systems Management*, 33(4), 316–330.

กลวิธีการตั้งชื่ออาหารมลายู ตำบลจะบังติกอ
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
The Naming Strategies of Malay Food in Chabangtiko
Subdistrict, Muang District, Pattani Province

กุสม ยามิรูเต็ง^{1*}
Kusom Yamirudeng^{1*}

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: ku_som@yahoo.com

(Received: January 21, 2025; Revised: June 30, 2025; Accepted: August 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการตั้งชื่ออาหารความหลากหลายปาดานี และวิเคราะห์อุปสรรคที่ปรากฏในชื่ออาหาร ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดปัตตานี และใช้ภาษามลายูปาดานีเป็นภาษาแม่ จำนวน 4 ท่าน ในตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และวิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่ออาหารความหลากหลายในจังหวัดปัตตานีตามแนวทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน ผลการศึกษาพบว่ากลวิธีการตั้งชื่ออาหารมลายูมี 2 แบบได้แก่ 1) การตั้งชื่ออาหารแบบตรง ได้แก่ ส่วนผสมของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ชนิดของอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร และชื่อเฉพาะของอาหาร และ 2) การตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ ได้แก่ อุปสรรคของสิ่งมีชีวิต อุปสรรคกริยาอาการ อุปสรรคคุณลักษณะ และอุปสรรคสถานที่ จากการวิเคราะห์การตั้งชื่ออาหารมลายูปาดานีสะท้อนถึงระบบความคิด วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมในแต่ละชุมชน และการเลือกใช้คำที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน

คำสำคัญ: กลวิธีการตั้งชื่อ อาหารความลายู ภาษามลายูปาดานี

Abstract

This research aims to study the naming strategies of Pattani Malay main dishes and analyzes the metaphors that appear in their names. Data were collected through semi-structured interviews with a purposive sample of four participants from Chabang Tiko Sub-district, Muang District, Pattani Province, whose mother tongue is Pattani Malay. The analysis of naming strategies was conducted within the framework of cognitive semantics theory. The results of the study revealed two types of naming strategies for Malay main dishes: 1) direct naming, based on ingredients, cooking methods, types of food, sources of food, and specific names of dishes; and 2) comparative naming using metaphors, including metaphors of living things, actions, characteristics, and places. The analysis of Pattani Malay main dish names reflected the community's ways of thinking, lifestyles, and environments, as well as the choice of words that were easy to understand and not complicated.

Keywords: Naming Strategy, Malay Main Dishes, Pattani Malay Dialect

บทนำ

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างกัน และภาษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในชีวิตประจำวัน ภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือของวัฒนธรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ความคิด ความรู้สึก ความหมาย ความต้องการให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน ดังนั้นการตั้งชื่อจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการแสดงเอกลักษณ์ในการเรียกบุคคล สัตว์ สิ่งของ หรือกล่าวถึงบางสิ่งบางอย่างให้แตกต่างจากผู้อื่น นอกจากนี้การตั้งชื่อสิ่งของ สถานที่ และชื่อของใครคนหนึ่งขึ้นอยู่กับสังคมนั้น ๆ อาจจะมีแตกต่างจากชุมชนอื่น เช่น “กุลา กูนิง” ในภาษามลายูถิ่นปาตานีและ “มาเซ เลอมา” ในภาษามลายู (มาเลเซีย) มีความหมายเหมือนกัน คือ แกงเหลืองที่มีส่วนผสมหลักคือ อาหารทะเล กะทิ ขมิ้น กระเทียม หอมแดง ตะไคร้และข่า

ดังนั้นการตั้งชื่ออาหารในแต่ละท้องถิ่นมีความเหมือนหรือแตกต่างกันนั้น สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดและความคิดสร้างสรรค์ของการเลือกคำ ทำให้เกิดความหลากหลายและน่าสนใจ นอกจากนี้ยังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างระบบความคิดที่สะท้อนถึงกระบวนการในการทำความเข้าใจความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ การตั้งชื่ออาหารก็เช่นเดียวกันเพื่อให้สามารถจินตนาการและเห็นภาพของอาหารเหล่านั้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภาษามีบทบาทสำคัญในการตั้งชื่ออาหารที่มีความหมาย สื่อความคิด วัฒนธรรมของผู้คนได้ เช่น ความหมายของชื่อสัมพันธ์กับสรรพสิ่งทั้งธรรมชาติ สิ่งของ สถานที่ เรื่องราว ที่สะท้อนความคิดและความเชื่อของคนในสังคมเดียวกันเช่นเดียวกับการตั้งชื่ออาหารมลายูในจังหวัดปัตตานี

ด้วยความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรลังกาสุกะในอดีต ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน ทำให้ดินแดนแห่งนี้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างโลกตะวันออกและตะวันตกมาอย่างยาวนานกว่า 1,900 ปี ปัตตานีจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ จากการแวะเวียนเข้ามาของพ่อค้าและนักเดินเรือจากหลายภูมิภาค ความหลากหลายนี้ส่งผลต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ วิถีชีวิต ภาษา และระบบความคิดของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งความหลากหลายของภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชุมชน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนทางภาษาที่สะท้อนในการตั้งชื่ออาหาร อันแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการใช้คำที่นำมาใช้เป็นชื่ออาหารและสะท้อนระบบความคิดผ่านภาษา [1]

ส่วนภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่ออาหารที่ไม่เพียงแต่ใช้ภาษามลายูเท่านั้น แต่ยังแฝงด้วยอิทธิพลจากภาษาต่างชาติ เช่น อาหรับ อินเดีย จีน และตะวันตก ซึ่งถูกรับเข้ามาอย่างสร้างสรรค์อย่างลงตัว ดังนั้นการตั้งชื่ออาหารจึงไม่ใช่แค่การระบุชนิดของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ส่วนผสมอาหาร ลักษณะเฉพาะของอาหาร แต่เป็นผลผลิตของการหลอมรวมทางวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพื้นที่และผู้คนในสังคม ส่งผลให้การตั้งชื่ออาหารในปัตตานีมีเอกลักษณ์เฉพาะ สื่อถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ คุณค่าทางจิตใจที่คนในพื้นที่ยึดถือร่วมกัน การรับวัฒนธรรมอาหารต่างชาติในการประกอบอาหารและส่งผลต่อวิถีการตั้งชื่ออาหารมลายู [2]

สำหรับอาหารมลายูนั่นเป็นอาหารที่คนมลายูหรือคนท้องถิ่นนิยมรับประทานสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน มีวิธีการประกอบอาหารอย่างง่าย ๆ และใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือเป็นอาหารที่รับอิทธิพลต่างชาติ ปรับแต่งทั้งวัตถุดิบ ลักษณะ รสชาติ และสีสันทันในแบบฉบับมลายู ขณะเดียวกันอาหารเหล่านี้เป็นอาหารที่ชาวมลายูนำมาบริโภคในชีวิตประจำวันหรือประกอบในประเพณีต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ลักษณะสำคัญของอาหารมลายูแบบดั้งเดิมคือการใช้เครื่องเทศ รวมทั้งกะทิซึ่งมีความสำคัญต่อการผลิตอาหารที่มีไขมันและเข้มข้น ส่วนการเพิ่มรสชาติด้วยการใส่กะปิและบูดู มีความสำคัญต่อการเพิ่มรสชาติให้กับอาหาร นอกจากนี้กะปิยังใช้เป็นส่วนผสมหลักร่วมกับพริก หัวหอม และกระเทียม จึงทำให้ชื่ออาหารมีความหลากหลาย สอดคล้องกับ Abdul Chaer ได้กล่าวว่า กลวิธีการตั้งชื่ออาหารนั้นเกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรม ระบบความคิด

หรือการมีประสบการณ์ร่วมของผู้คนในสังคม สำหรับกลวิธีการตั้งอาหารแบ่งได้ 9 ประเภท ได้แก่ การเลียนเสียง วัตถุดิบที่มีลักษณะพิเศษ ลักษณะพิเศษของอาหาร ผู้คิดค้นสูตรหรือเจ้าของสูตร แหล่งที่มาอาหาร วัตถุดิบหลัก ความเหมือนกับสิ่งของ คำย่อจากวัตถุดิบ และการประดิษฐ์ชื่อใหม่ [3]

การตั้งชื่ออาหารมลายูนั้นมีความโดดเด่นและหลากหลาย เนื่องจากเป็นอาหารพื้นเมืองที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและการรับอาหารต่างวัฒนธรรมปรับให้เข้ากับคนท้องถิ่นมลายู จึงทำให้มีอาหารและการตั้งชื่อจากชนิดอาหารมีความหลากหลายที่สุด ได้แก่ เช่น ซุ (ซูป) กูลา (แกง) ซามา (สมัน, น้ำพริกขี้หนุ) อาจา (อาจาด, ราดพริก) อาเอ (น้ำพริกแบบเหลว) ซี่แง (ต้มสมุนไพร) ซาโย (ต้มกะทิ) การ์ (กะหรี่) กรูมอ (กรูหม่า) ละซอ (ขนมจีน) ละแซ (คล้ายกับขนมจีนแต่เส้นหนา) มิง รือบูฮ (บะหมี่ต้ม) จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษา

สำหรับงานวิจัยพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับชื่ออาหารในแต่ละภาคของประเทศไทย ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาชื่ออาหารในประเด็นการตีความโลกทัศน์ผ่านอาหาร ระบบความคิด วิธีการประกอบอาหาร กลวิธีการตั้งชื่ออาหาร รูปแบบใดในการตั้งชื่ออาหารดังกล่าว เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังไม่พบการศึกษากลวิธีการตั้งชื่ออาหารความลาย เช่นจังหวัด ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยสังเกตว่าการตั้งชื่ออาหารแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ทราบถึงระบบความคิดของผู้คนผ่านอาหารซึ่งมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมและบริบทพื้นที่ศึกษา เช่นเดียวกันกับชื่ออาหารภาษามลายูที่มีเอกลักษณ์และน่าสนใจในการศึกษากลวิธีการตั้งชื่ออาหาร จึงเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การศึกษา อนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ให้เยาวชนรุ่นใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่ออาหารและอุปลักษณะที่ปรากฏในอาหารความลาย ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. หลักการวิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่ออาหารความลาย จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของอนัตตยา คอมีธิน ซึ่งศึกษาวิธีการตั้งชื่ออาหารในภาษาไทยดังแผนภูมิดังแผนภูมิที่ 1[4]

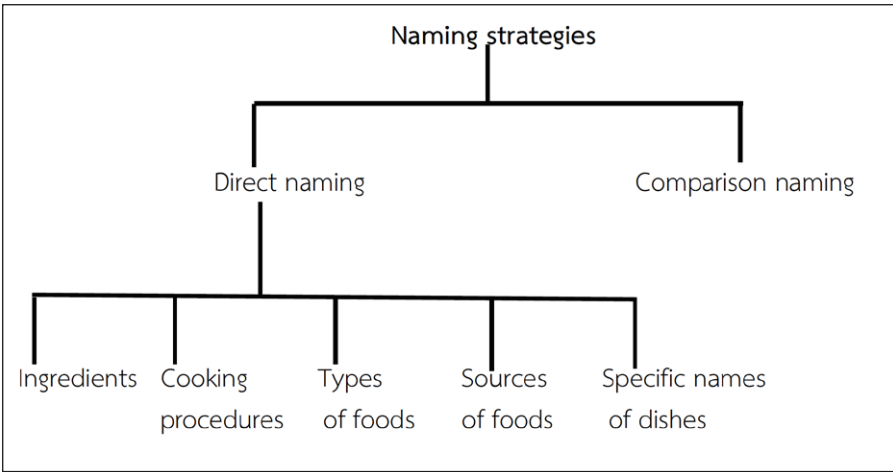

Figure 1. Conceptual Framework

Source: Created by the authors

2. แนวคิดทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน (Cognitive semantics) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive linguistics) โดยมีแนวคิดที่ว่าภาษาเป็นภาพสะท้อนของความคิด (Cognition) และกระบวนการการประมวลความคิดของมนุษย์ (Conceptual process) อย่างชัดเจน อีกทั้งมุ่งเน้นอธิบายถึงการใช้ภาษาที่เป็นผลมาจากกระบวนการคิด ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ในการรับรู้เกี่ยวกับโลก ประสบการณ์ใช้ภาษาซึ่งไม่ได้หมายถึงสิ่งที่เรากำลังพูดถึง แต่สัมพันธ์กับกระบวนการคิด ภาพในใจ ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับโลก เช่นอารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น ทั้งนี้การพูดคำใดคำหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์และมีผลต่ออารมณ์ความรู้สึก เนื่องจากภาษาศาสตร์ปริชาน มีความเชื่อว่าภาพสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาอุปลักษณะเป็นลักษณะของการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ และเป็นตัวแทนในการอธิบายเรื่องของระบบความคิด ซึ่ง Lakoff และ Johnson การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์นั้นอยู่ในรูปแบบการเปรียบเทียบเป็นอุปลักษณะที่ไม่ใช่เป็นเพียงของการใช้คำเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความคิด สังคม อารมณ์ ความรู้สึก ฯลฯ ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบและไม่ใช่เป็นการจินตนาการ ส่วนรูปแบบของอุปลักษณะของแนวคิดของ Lakoff และ Johnson กล่าวว่ารูปแบบการเปรียบเทียบนั้นไม่ได้จำกัดในรูปแบบเฉพาะโครงสร้างของการเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง และเป็นกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นในรูปของภาษา หรือเป็นบอกให้สังคมรู้ว่าคนในสังคมนั้น ๆ นั้นมีระบบความคิดอย่างไร หรือเรียกว่าอุปลักษณะเชิงเมตาฟอรั (Conceptual metaphor) จึงทำให้เราเข้าใจชีวิตและมโนทัศน์ได้จากการใช้อุปลักษณะ [5]

สำหรับการวิเคราะห์การตั้งชื่ออาหารนัตยา คอมีอิน ได้อย่างตัวอย่างชื่ออาหาร เช่น นกกระจาบ แตกกรัง คือ อาหารชนิดทอดที่ทำมาจากดอกแค ยัดไส้ หมูสับแล้วนำไปชุบไข่และเกล็ดขนมปัง จากนั้นนำไปทอดเมื่อทอดเสร็จแล้วจะได้อาหารที่รูปร่างลักษณะ คล้ายนก เป็นต้นทั้งนี้การกล่าวถึงการตั้งชื่ออาหาร “นกกระจาบ แตกกรัง” ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบซึ่งการศึกษาความหมายในเชิงเปรียบเทียบทางภาษาศาสตร์นั้น นักภาษาศาสตร์ได้แบ่งความหมายเปรียบเทียบออกเป็นสองประเภท คือ อุปลักษณะ (Metaphor) และนาม นัย (Metonymy) หมายถึง การนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิด จากการใช้คำที่มีความหมายถ่ายโยงจากวงความหมายหนึ่งอีกวงความหมายหนึ่ง (Domain) ทั้งอุปลักษณะ (Metaphor) และนามนัย (Metonymy) เป็นการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ เช่นเดียวกัน แต่มีส่วนที่แตกต่างกัน คือ อุปลักษณะ (Metaphor) เป็นการเชื่อมโยงความคิดจากการใช้คำที่มีความหมายถ่ายโยงจากวงความหมายหนึ่งไปอีกวงความหมายหนึ่งซึ่งวงความหมายทั้งสองนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น TIME IS MONEY จากตัวอย่างนี้เป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ โดยมีกรถ่ายโยงความหมายจากแวดวง ความหมายต้นทาง (Source domain) คือ TIME ไปยังแวดวงความหมายปลายทาง (Target domain) คือ MONEY ซึ่งคำว่า TIME และ MONEY นั้นคำที่อยู่ในแวดวงความหมายที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน [4]

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Pramita Fara Nuari ศึกษาารูปแบบการตั้งชื่ออาหารในเมืองบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการตั้งชื่อรายการอาหารในเมืองบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย วิธีการวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ และแหล่งข้อมูลประกอบด้วย 1) รายการชื่ออาหารในร้านอาหาร เบนเนอร์ตามร้านค้าในเมืองบาห์ลี และ 2) โซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Google และ Instagram ผลการวิจัยพบว่าการตั้งชื่อ

รายการอาหารในเมืองบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซียเป็นการตั้งชื่ออาหารแบบตรง สามารถแบ่งได้ดังนี้ 1) การเลียนเสียง 2) ส่วนผสม 3) ลักษณะเฉพาะ 4) เจ้าของสูตร 5) แหล่งกำเนิดอาหาร 6) วัตถุดิบ 7) ความเหมือนของอาหาร 8) การใช้คำย่อ และ 9) การตั้งชื่อใหม่ โดยพบว่าการตั้งชื่ออาหารตามวัตถุดิบและความเหมือนของอาหารพบมากที่สุด เนื่องจากเมืองบาห์ลีเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว จึงทำให้มีการตั้งชื่ออาหารที่แตกต่างจากเดิมเพื่อให้ชื่ออาหารดังกล่าวสามารถดึงดูดลูกค้าได้มากกว่า นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการตั้งชื่ออาหารแสดงระบบความคิดที่เน้นการตลาดมากกว่าความงามของภาษา [6]

Indah Setiowati, Syamsul Rijal, & Purwanti Purwanti ศึกษาการตั้งชื่ออาหารเอกลักษณ์ในเมืองซามารินดา ประเทศอินโดนีเซีย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) มূলเหตุของการตั้งชื่ออาหารเอกลักษณ์ของเมืองซามารินดา 2) ชนิดความหมายของชื่ออาหารเอกลักษณ์ของเมืองซามารินดา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จดบันทึก และเอกสาร ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีการตั้งชื่ออาหารเอกลักษณ์ของเมืองซามาตารินมี 3 แบบ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของอาหาร ความเหมือนของอาหาร และคำย่อของชื่ออาหาร ส่วนชนิดของความหมายของชื่ออาหารเอกลักษณ์ของเมืองซามารินดาพบว่า 4 ชนิด ได้แก่ ความหมายเชิงแสดง ความหมายแฝง ความหมายทางไวยากรณ์ และความหมายเชิงเชื่อมโยง จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่าการตั้งชื่ออาหารเมืองซามารินดานั้นมีความแตกต่างจากเดิม ทั้งนี้การตั้งชื่อในลักษณะดังกล่าวเพื่อต้องการให้ชื่ออาหารมีเอกลักษณ์และน่าสนใจมากขึ้น [7]

Evi Pebri Ila Rachma ศึกษาและวิเคราะห์ความหมายของชื่ออาหารเมืองมาตุรา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความหมายของชื่ออาหารท้องถิ่นมาตุรา เป็นการวิจัยแบบพรรณนาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูล และผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ประเภทของความหมายคำในอาหารท้องถิ่นในยอกยาการ์ตา ได้แก่ ความหมายตรง ความหมายเชิงอ้างอิง ความหมายเชิงแสดง ความหมายเชิงนัย และการเชื่อมโยง อย่างไรก็ตามประเภทของอาหารในชื่ออาหารมาตุรา ได้แก่ ความหมายศัพท์ ความหมายอ้างอิง ความหมายเชิงแสดง ความหมายเชิงนัย และความหมายเชิงเชื่อมโยง จากข้อมูลที่ได้รวบรวมเกี่ยวกับชื่ออาหารของชาวมาตุเรสจำนวน 18 ชื่อ พบว่าชื่ออาหารที่ใช้ความหมายอ้างอิงจำนวน 8 ชื่อ ชื่ออาหารที่มีความหมายเชิงนาม 5 ชื่อ ชื่ออาหารมาตุเรสที่มีความหมายเชิงศัพท์ 3 ชื่อ และชื่ออาหารมาตุรา 2 ชื่อสำหรับความหมายเชื่อมโยงแต่ละประเภทและ มีความหมายแฝง กล่าวอีกนัยหนึ่งความหมายอ้างอิงจะมีจำนวนร้อยละ 45 ของชื่ออาหารทั้งหมด [8]

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ที่ศึกษาการตั้งชื่ออาหารความหลากหลายใน ตำบลละบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งขั้นตอนการดำเนินวิจัยดังนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสำรวจข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ ได้แก่ สภาพสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และอาชีพ ทั้งนี้ได้ศึกษาจากตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความวิชาการและวิจัย และเอกสารประเภทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยการตั้งชื่ออาหารภาษามลายู ผู้วิจัยได้เลือกประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลละบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เนื่องจากในอดีตจะบังติกอเป็นเมืองโบราณและมีประวัติศาสตร์ที่สำคัญและส่งผลต่อการดำรงชีวิต วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ และศาสนา ปัจจุบันตำบลละบังติกอ มีชื่อเสียงทางด้านอาหารโบราณ เนื่องจาก

ความเป็นพื้นที่เมืองเก่าและชื่อเสียงของอาหารมลายูที่มีรสชาติอร่อยและความหลากหลาย โดยเฉพาะช่วงเดือนรอมฎอน (เดือนการถือศีลอด)

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 4 ท่าน ตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อเก็บและรวบรวมข้อมูล ได้แก่ บุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ได้แก่

- 1) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป
- 2) เป็นผู้ที่ใช้ภาษามลายูปัตตานีเป็นภาษาแม่ และ
- 3) เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจด้านอาหารหรือประกอบอาหาร

2. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

พื้นที่ที่เก็บและรวบรวมข้อมูลในตำบลจะบังติกอ ประกอบด้วย 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวอกะห์เจ๊ะฮะ ชุมชนตะลุโบะ ชุมชนวังเก่า และชุมชนริมคลอง ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งระยะการเก็บข้อมูลเป็น 2 รอบ รอบแรก วันที่ 24 -26 กุมภาพันธ์ 2566 ชุมชนวอกะห์เจ๊ะฮะและชุมชนตะลุโบะ และรอบที่ 2 วันที่ 24-27 พฤศจิกายน 2566 เก็บข้อมูลในชุมชนวังเก่า และชุมชนริมคลอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบบันทึกรายการอาหารเพื่อแยกประเภทตามกลวิธีการตั้งชื่ออาหารความมลายูปัตตานี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จดบันทึก และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยเริ่มสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง มีการนัดหมายล่วงหน้า เนื่องจากผู้บอกภาษาบางคนมีอาชีพค้าขาย บางเวลาไม่สะดวกในการให้ข้อมูล จึงมีความจำเป็นต้องนัดหมายล่วงหน้า การสัมภาษณ์ไม่ได้จับเวลา เนื่องจากไม่ยากให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกประหม่า หรือตื่นเต้น การสัมภาษณ์เป็นแบบกันเอง ผู้ให้ข้อมูลจะอธิบายส่วนผสมอาหาร และการประกอบอาหารมากกว่าชื่อและความหมายของชื่ออาหาร ในกรณีที่มีการตั้งชื่ออาหารเป็นแบบตรง เช่น “กุลา ญิง” (แกงเหลือง) เป็นกลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบตรงที่มีโครงสร้างแบบชนิดของอาหาร + สีของอาหาร ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องจับประเด็นให้ได้ เนื่องจากชื่ออาหารบางชื่อก็มาจากส่วนผสมหรือวิธีการประกอบได้เช่นกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จำนวน 4 ท่าน พบชื่ออาหารความมลายู จำนวน 362 ชื่อ เพื่อนำมาจำแนกและจัดประเภทตามกลวิธีการตั้งชื่ออาหาร ได้แก่ การตั้งชื่ออาหารที่เป็นแบบตรงและแบบเปรียบเทียบได้แก่ 5.1 วิเคราะห์โครงสร้างและความหมายของชื่ออาหารแบบตรง และอธิบายรายละเอียดของแต่ละโครงสร้างตามคำขึ้นต้นของชื่ออาหาร ได้แก่ ส่วนผสมของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ชนิดของอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร และชื่อเฉพาะของอาหาร และ 5.2 วิเคราะห์อุปลักษณะที่ปรากฏในชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ

ผลการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง “การตั้งชื่ออาหารความมลายูในจังหวัดปัตตานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการตั้งชื่อ และอุปลักษณะที่ปรากฏในชื่ออาหารความมลายู ผู้วิจัยได้เก็บและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องอาหารความมลายูและผู้ประกอบอาหารในพื้นที่เทศบาลเมือง

ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวอกะฮ์เจ๊ะอะ ชุมชนตะลุโบะ ชุมชนจะบังติกอ (วังเก่า) และ ชุมชนจะบังติกอ (ริมคลอง) จากการรวบรวมชื่ออาหารความสูญเสีย พบจำนวน 362 ชื่อ เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่ออาหาร พบว่ากลวิธีการตั้งชื่ออาหารความสูญเสียมี 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบตรง และกลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ มีรายละเอียดดังนี้

1. กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบตรง

การตั้งชื่ออาหารแบบตรง หมายถึง วิธีการตั้งชื่ออาหารที่นำความหมายตรงทางรูปภาษามาสร้างเป็นชื่ออาหาร โดยไม่มีการตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ เป็นการนำส่วนผสมของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ชนิดของอาหาร ลักษณะของอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร ชื่อเฉพาะของอาหาร มาประกอบกันเป็นชื่ออาหาร ซึ่งพบจำนวน 354 ชื่อ โดยพบมากที่สุดประเภทชื่ออาหารความสูญเสียที่ขึ้นด้วยชนิดของอาหาร จำนวน 153 ชื่อ สามารถแบ่งเป็น 5 ประเภทตามการขึ้นต้นในตำแหน่งแรกของชื่ออาหาร ดังนี้

1.1 ชื่ออาหารความสูญเสียที่ขึ้นต้นด้วยส่วนผสมของอาหาร

การตั้งชื่ออาหารความสูญเสียประเภทนี้ พบจำนวน 146 ชื่อ ประกอบด้วยโครงสร้างแบบเดี่ยวและโครงสร้างแบบขยายดังต่อไปนี้

ก. โครงสร้างแบบเดี่ยว

การตั้งชื่ออาหารแบบตรงที่มีโครงสร้างแบบเดี่ยว ได้แก่ การตั้งชื่ออาหารที่ประกอบด้วยส่วนผสมอาหารที่อ้างถึงส่วนผสมของอาหารโดยตรง โดยไม่มีกลุ่มคำอื่นตามมา ที่หมายถึงส่วนผสมของอาหารเท่านั้น เช่น เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ หรือเครื่องปรุง อามีตำแหน่งเดียวหรือมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง

โครงสร้าง 1

ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร

นาซี มีเญาะ

ข้าวหมก

เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย

ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว

นาซี (ข้าว)

ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องปรุง

มีเญาะ (น้ำมัน)

โครงสร้าง 1.1

ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร

นาซี มีเญาะ ดากิง

ข้าวหมกเนื้อวัว

เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย

ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว

นาซี (ข้าว)

ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องปรุง

มีเญาะ (น้ำมัน)

ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์

ดากิง (เนื้อวัว)

ข. โครงสร้างแบบขยาย

โครงสร้างประเภทนี้ประกอบด้วยชื่ออาหารที่มีโครงสร้างขึ้นต้นด้วยคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายเป็นส่วนผสมของอาหารและมีกลุ่มคำที่มีความหมายอื่น ๆ ประกอบอยู่ในชื่ออาหาร ซึ่งอาจเป็นคำที่จัดอยู่ในกลุ่มส่วนผสมของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ชนิดของอาหาร ลักษณะของอาหาร แหล่งที่มาของอาหารรสชาติของอาหาร สีของอาหาร และลักษณะพิเศษของอาหาร ประกอบด้วยโครงสร้างดังนี้

โครงสร้าง 1	ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร	
	นาซี มีเญาะ อาแย รือบูฮ	ข้าวหมกไก่ต้ม
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องปรุง	มีเญาะ (น้ำมัน)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อาแย (ไก่)
	วิธีการประกอบอาหาร	รือบูฮ (ต้ม)
โครงสร้าง 1.1	ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + สีของอาหาร	
	นาซี มีเญาะ ปูเตะห์	ข้าวมัน
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องปรุง	มีเญาะ (น้ำมัน)
	สีของอาหาร	ปูเตะห์ (ขาว)
โครงสร้าง 1.2	ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร	
	นาซี มีเญาะ อาระ	ข้าวหมกอาหรับ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องปรุง	มีเญาะ (น้ำมัน)
	แหล่งที่มาของอาหาร	อาระ (อาหรับ)
โครงสร้าง 1.3	ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	นาซี มีเญาะ อาระ กาเม็ง	ข้าวหมกอาหรับแพะ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเครื่องปรุง	มีเญาะ (น้ำมัน)
	แหล่งที่มาของอาหาร	อาระ (อาหรับ)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	กาเม็ง (แพะ)
โครงสร้าง 2	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร	
	อาแย ปาแง	ไก่อ่าง
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อาแย (ไก่)
	วิธีการประกอบอาหาร	ปาแง (ย่าง)
โครงสร้าง 2.1	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	ดากิง รือแน กูญี	เนื้อวัวทอดขมิ้น
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ดากิง (เนื้อวัว)

โครงสร้าง 2.2	วิธีการประกอบอาหาร	ร็อบแน (ทอด)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องเทศ	กุญ (ขมิ้น)
	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร	
	อีแก จีโละ ตีโปง ร็อบแน	ปลาซุบแป้งทอด
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
โครงสร้าง 2.3	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีแก (ปลา)
	วิธีการประกอบอาหาร	จีโละ (ซุบ)
	ส่วนผสมอาหารประเภทแป้ง	แป้งหมี่ (ตีโปง)
	วิธีการประกอบอาหาร	ร็อบแน (ทอด)
	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร	
โครงสร้าง 2.4	ดาภิ กอแร้ง กุญ โบเฮ กาแจ ปาแญ	เนื้อผัดขมิ้นใส่ถั่วฝักยาว
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ดาภิ (เนื้อ)
	วิธีการประกอบอาหาร	กอแร้ง (ผัด)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเครื่องเทศ	กุญ (ขมิ้น)
โครงสร้าง 2.5	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โบเฮ กาแจ ปาแญ (ใส่ถั่วฝักยาว)
	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	อีแก ร็อบแน จีโละ ตีโปง	ปลาซุบแป้งทอด
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีแก (ปลา)
โครงสร้าง 2.6	วิธีการประกอบอาหาร	ร็อบแน (ทอด)
	วิธีการประกอบอาหาร	จีโละ (ซุบ)
	ส่วนผสมอาหารประเภทแป้ง	ตีโปง (แป้งหมี่)
	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + ชนิดของอาหาร	
	นาชิ กือรบู ดูมิฮ	ข้าวยาต้ม
โครงสร้าง 2.6	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว	นาชิ (ข้าว)
	วิธีการประกอบอาหาร	กือรบู (ยา)
	ชนิดของอาหาร	ดูมิฮ (เครื่องแกงผัดกะทิ/น้ำมัน)
	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + รสชาติของอาหาร	
โครงสร้าง 2.6	อูแด ร็อบูฮ มานิส	กุ้งต้มหวาน
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อูแด (กุ้ง)
	วิธีการประกอบอาหาร	ร็อบูฮ (ต้ม)

	รสชาติของอาหาร	มานิส (หวาน)
โครงสร้าง 2.7	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + รสชาติของอาหาร + รสชาติของอาหาร อึก รือบู มาเซ็ง มานิส เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์ วิธีการประกอบอาหาร รสชาติของอาหาร รสชาติของอาหาร	ปลาต้มเค็มหวาน อึก (ปลา) รือบู (ต้ม) มาเซ็ง (เค็ม) มานิส (หวาน)
โครงสร้าง 2.8	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร นาชิ กือราบู ดาระ เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว วิธีการประกอบอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำหรือพื้นที่ติดภูเขา)	ข้าวยาดาระ นาชิ (ข้าว) กือราบู (ยำ)
โครงสร้าง 2.9	ส่วนผสมของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร ตือลอ รือแน โบเฮ บาว บือซา เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย ส่วนผสมอาหารประเภทผลิตภัณฑ์จากสัตว์ วิธีการประกอบอาหาร ลักษณะพิเศษของอาหาร โบเฮ บาว บือซา (ใส่หัวหอม ใหญ่)	ไข่เจียวใส่หัวหอมใหญ่ ตือลอ (ไข่) รือแน (เจียว,ทอด)
<u>โครงสร้าง 3 ส่วนผสมของอาหาร + ชนิดของอาหาร</u>		
	นาชิ ชู เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย ส่วนผสมอาหารประเภทข้าว ชนิดของอาหาร	ข้าวชุบ นาชิ (ข้าว) ชู (ชุบ)
โครงสร้าง 3.1	ส่วนผสมของอาหาร + ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร นาชิ ชู ปือโร เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว ชนิดของอาหาร ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ข้าวชุบเครื่องใน นาชิ (ข้าว) ชู (ชุบ) ปือโร (เครื่องใน)
โครงสร้าง 3.2	ส่วนผสมของอาหาร + ชนิดของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร อึก กลู ดาระ โบเฮ ดา-โอง กือชง เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	แกงดาระใส่ใบแพว อึก (ปลา)

	ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
	แหล่งที่มาของอาหาร ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำ หรือพื้นที่ติดภูเขา)	
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โบทธ ดา-โอง กือซง (ใส่ใบแพว)
โครงสร้าง 4	<u>ส่วนผสมของอาหาร + ลักษณะของอาหาร</u>	
	ปือโระ ชูมะ	ไส้กรอก
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ปือโระ (ไส้)
	ลักษณะของอาหาร	ชูมะ (ยัด)
โครงสร้าง 4.1	ส่วนผสมของอาหาร + ลักษณะของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	นาซี อา-เอ อีชี อี้แก	ข้าวต้มเนื้อปลา
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	ลักษณะของอาหาร	อา-เอ (น้ำ)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีชี อี้แก (เนื้อปลา)
โครงสร้าง 5	<u>ส่วนผสมของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร</u>	
	นาซี อาระ	ข้าวอาหรับ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	แหล่งที่มาของอาหาร	อาระ (อาหรับ)
โครงสร้าง 5.1	ส่วนผสมของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	นาซี อาระ ดากิง	ข้าวอาหรับเนื้อ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว	นาซี (ข้าว)
	แหล่งที่มาของอาหาร	อาระ (อาหรับ)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ดากิง (เนื้อ)
โครงสร้าง 6	<u>ส่วนผสมของอาหาร + รสชาติของอาหาร</u>	
	อูแด มานิส	กุ่มหวาน
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อูแด (กุ่ม)
	รสชาติของอาหาร	มานิส (หวาน)
โครงสร้าง 6.1	ส่วนผสมของอาหาร + รสชาติของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร	
	อี้แก มานิส รือแน	เนื้อเค็มทอด
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อี้แก (ปลา)
	รสชาติของอาหาร	มานิส (หวาน)

	วิธีการประกอบอาหาร	รื้อแน (ทอด)
โครงสร้าง 7	ส่วนผสมของอาหาร + ชื่อเฉพาะของอาหาร	
	นาชิ ปิรยานี	ข้าวปิรยานี
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว	นาชิ (ข้าว)
	ชื่อเฉพาะของอาหาร ปิรยานี (ชื่ออาหารอินเดียชนิดหนึ่ง)	
โครงสร้าง 7.1	ส่วนผสมของอาหาร + ชื่อเฉพาะของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	นาชิ ปิรยานี กาเม็ง	ข้าวปิรยานีแพะ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทข้าว	นาชิ (ข้าว)
	ชื่อเฉพาะของอาหาร ปิรยานี (ชื่ออาหารอาหรับชนิดหนึ่ง)	
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์ กาเม็ง (แพะ)	
	1.2 ชื่ออาหารควาที่ขึ้นต้นด้วยวิธีการประกอบอาหาร	
	กลวิธีการตั้งชื่ออาหารที่ขึ้นต้นด้วยวิธีการประกอบอาหาร กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบขยายที่ขึ้นต้นด้วยวิธีการประกอบอาหารนี้ อาจมีองค์ประกอบของคำในกลุ่มความหมายอื่น ๆ ตามมา ส่วนประกอบที่ตามหลังวิธีการประกอบอาหาร ได้แก่ ส่วนผสมของอาหาร ลักษณะพิเศษของอาหาร และแหล่งที่มาของอาหาร การตั้งชื่ออาหารหลายประเภทนี้ประกอบด้วยโครงสร้างดังต่อไปนี้	
โครงสร้าง 1	วิธีการประกอบอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	กือรฺบู บูโจะปากู	ยำผักกูด
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	วิธีการประกอบอาหาร	กือรฺบู (ยำ)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทพืชผัก	บูโจะ ปากู (ผักกูด)
โครงสร้าง 1.1	วิธีการประกอบอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร	
	กือรฺบู อีแก ตูกอ โบะฮ ดา-โอง กือซง ยำปลากะเบนใส่ใบแพว	
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	วิธีการประกอบอาหาร	กือรฺบู (ยำ)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีแก ตูกอ (ปลากะเบน)
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โบะฮ ดา-โอง กือซง (ใส่ใบแพว)
โครงสร้าง 2	วิธีการประกอบอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร	
	กือรฺบู ดาระ	ยำดาระ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	วิธีการประกอบอาหาร	กือรฺบู (ยำ)
	แหล่งที่มาของอาหาร ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำ หรือพื้นที่ติดภูเขา)	
โครงสร้าง 2.1	วิธีการประกอบอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	กือรฺบู ดาระ บูโจะ จือโก	ยำดาระยอดไพล

	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	วิธีการประกอบอาหาร	กือราบู (ยำ)
	แหล่งที่มาของอาหาร	ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำ หรือพื้นที่ติดภูเขา)
	ส่วนผสมของอาหาร	บูโจะ จือโก (ยอดไพล)
โครงสร้าง 3	วิธีการประกอบอาหาร + รสชาติของอาหาร	
	ริอูบุฮ มาเซ็ง	ต้มเค็ม
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	วิธีการประกอบอาหาร	ริอูบุฮ (ต้ม)
	รสชาติของอาหาร	มาเซ็ง (เค็ม)
โครงสร้าง 3.1	วิธีการประกอบอาหาร + รสชาติของอาหาร + รสชาติของอาหาร	
	ริอูบุฮ มาเซ็ง มานิส	ต้มเค็มหวาน
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	วิธีการประกอบอาหาร	ริอูบุฮ (ต้ม)
	รสชาติของอาหาร	มาเซ็ง (เค็ม)
	รสชาติของอาหาร	มานิส (หวาน)

1.3 ชื่ออาหารคาร์ที่ขึ้นต้นด้วยชนิดของอาหาร

กลวิธีการตั้งชื่ออาหารประเภทนี้เป็นการตั้งชื่อแบบขึ้นต้นด้วยชนิดของอาหาร โดยมีโครงสร้างแบบขยายนี้เป็นชื่ออาหารที่มีความหมายอ้างอิงชนิดของอาหาร ตามด้วยส่วนผสมของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ลักษณะของอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร รสชาติของอาหาร สีของอาหาร เจ้าของสูตร ภาชนะ และมีกลุ่มคำที่มีความหมายอื่น ๆ ประกอบในชื่ออาหาร ประกอบด้วยโครงสร้างดังต่อไปนี้

โครงสร้าง 1	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	ซู ตูแล	ซูกระดูกวัว
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	ซู (ซูป)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ตูแล (กระดูกวัว)
โครงสร้าง 1.1	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	กูลา กิจะ อาแย	แกงกิจะไก่
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	กูลา (แกง)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเครื่องปรุง	กิจะ (ซีอิ๊ว/ น้ำปลา)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีแก (ไก่)
โครงสร้าง 1.2	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร	
	กูลา อีแก ดาระ	แกงปลาน้ำจืด
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	

	ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
	ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีแก (ปลา)
	แหล่งที่มาของอาหาร ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำ หรือแหล่งน้ำจืด)	
โครงสร้าง 1.3	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร	
	กุลา อีแก ดาระ โปะฮ ดา-โอง กือซง	แกงปลาน้ำจืด
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อีแก (ปลา)
	แหล่งที่มาของอาหาร ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำ หรือแหล่งน้ำจืด)	
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โปะฮ ดา-โอง กือซง (ใส่ใบแพว)
โครงสร้าง 1.4	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร	
	ซาโย ลาบู โปะฮ บูโจะ ลาบู	ต้มกะทิฟักทองใส่ยอดฟักทอง
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	ซาโย (ต้มกะทิ)
	ส่วนผสมอาหารประเภทพืชผัก	ลาบู (ฟักทอง)
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โปะฮ บูโจะ ลาบู (ใส่ยอดฟักทอง)
โครงสร้าง 1.5	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + รสชาติของอาหาร	
	กุลา ดากิง มาเซ็ง	แกงเนื้อเค็ม
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ดากิง (เนื้อ)
	รสชาติของอาหาร	มาเซ็ง (เค็ม)
โครงสร้าง 1.6	ชนิดของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร + รสชาติของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร	
	กุลา ดากิง มาเซ็ง โปะฮ บูโจะ ลาดอ	แกงเนื้อเค็มใส่ยอดพริก
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	ดากิง (เนื้อ)
	รสชาติของอาหาร	มาเซ็ง (เค็ม)
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โปะฮ บูโจะ ลาดอ (ใส่ยอดพริก)
<u>โครงสร้าง 2 ชนิดของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร</u>		
	ซามา ตูมิฮ	น้ำพริก (ผัดเครื่องแกง)
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	ซามา (น้ำพริก)
	วิธีการประกอบอาหาร	ตูมิฮ (ผัดน้ำมัน/กะทิ)

โครงสร้าง 3 ชนิดของอาหาร + ลักษณะของอาหาร

	มิง กูเวาะ	ก้วยเตี่ยวน้ำ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	มิง (ก้วยเตี่ยว)
	ลักษณะของอาหาร	กูเวาะ (น้ำ)
โครงสร้าง 3.1	ชนิดของอาหาร + ลักษณะของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	ซาโย อา-เอ กูบิส	แกงจืด/ต้มจืดกะหล่ำปลี
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร ซาโย (อาหารชนิดหนึ่งต้มด้วยน้ำ เช่นแกงเลียง หรือแกงจืดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ	
	ส่วนผสมของอาหาร)	
	ลักษณะของอาหาร	อา-เอ (น้ำ)
	ส่วนผสมอาหารประเภทพืชผัก	กูบิส (กะหล่ำปลี)
โครงสร้าง 3.2	ชนิดของอาหาร + ลักษณะของอาหาร + รสชาติของอาหาร	
	ซาโย อา-เอ ป้อดะฮ	แกงเลียง
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร ซาโย (แกงเลียง)	
	ส่วนผสมอาหารประเภทของเหลว	อา-เอ (น้ำ)
	รสชาติของอาหาร	ป้อดะฮ (เผ็ด)

โครงสร้าง 4 ชนิดของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร

	ซาโย โบะฮ เวาะ แตะแน	ต้มกะทิบวบ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	ซาโย (ต้มกะทิ)
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โบะฮ เวาะ แตะแน (ใส่บวบ)
โครงสร้าง 5	ชนิดของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร	
	กูลา ดาระ	แกงดาระ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	กูลา (แกง)
	แหล่งที่มาของอาหาร	ดาระ (พื้นที่ต้นน้ำ หรือพื้นที่ติดภูเขา)
โครงสร้าง 5.1	ชนิดของอาหาร + แหล่งที่มาของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร	
	กูลา กรูมอ ดากิ	แกงกรูมำเนื้อ
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชนิดของอาหาร	กูลา (แกง)
	แหล่งที่มาของอาหาร กรูมำ (ชื่อแกงชนิดหนึ่งที่รับอิทธิพลอาหรับ)	
	ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	เนื้อวัว

โครงสร้าง 6 ชนิดของอาหาร + เจ้าของสูตรอาหาร

กุลา เจะบานุง	แกงเจะบานุง
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
เจ้าของสูตรอาหาร	เจะบานุง (ชื่อผู้หมั่นมลายู)

โครงสร้าง 7

ชนิดของอาหาร + ภาชนะ

กุลา กาเวะฮ	แกงกะทะใบบัว
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
ภาชนะที่ใช้	กาเวะฮ (กระทะใบบัว)

โครงสร้าง 8 ชนิดของอาหาร + สีของอาหาร

ชาโย ปูเตะฮ	ต้มกะทิผักรวม
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
ชนิดของอาหาร	ชาโย (ต้มกะทิ)
สีของอาหาร	ปูเตะฮ (ขาว)

โครงสร้าง 8.1 ชนิดของอาหาร + สีของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร

กุลา ปูเตะฮ อาแย	แกงขาวไก่ (ต้มข่า)
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
สีของอาหาร	ปูเตะฮ (ขาว)
ส่วนผสมอาหารประเภทเนื้อสัตว์	อาแย (ไก่)

โครงสร้าง 9

ชนิดของอาหาร + รสชาติของอาหาร

อาแซ ปือตะฮ	ต้มส้ม
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
ชนิดของอาหาร	อาแซ (ต้มส้ม)
รสชาติของอาหาร	ปือตะฮ (เผ็ด)

โครงสร้าง 9.1

ชนิดของอาหาร + รสชาติของอาหาร+ ส่วนผสมของอาหาร

ชาโย ปือตะฮ กลาดี	ต้มส้มบอน
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
ชนิดของอาหาร	ชาโย (ต้มส้ม)
รสชาติของอาหาร	ปือตะฮ (เผ็ด)
ส่วนผสมของอาหารประเภทผัก	กือลาดี (บอน)

โครงสร้าง 9.2

ชนิดของอาหาร + รสชาติของอาหาร+ ลักษณะพิเศษของอาหาร

กุลา ปือตะฮ โปะฮ รือบง	แกงเผ็ดใส่หน่อไม้
เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	

ชนิดของอาหาร	กุลา (แกง)
รสชาติของอาหาร	ปืดะฮ (เผ็ด)
ลักษณะพิเศษของอาหาร	โปะฮ รือบง (ใส่หน่อไม้)

1.4 ชื่ออาหารควาที่ขึ้นต้นด้วยแหล่งที่มาของอาหาร

กลวิธีการตั้งชื่ออาหารประเภทนี้เป็นการตั้งชื่ออาหารแบบขึ้นต้นด้วยแหล่งที่มาของอาหาร โดยมีโครงสร้างแบบขยายนี้ เป็นชื่ออาหารที่มีความหมายอ้างอิงถึงส่วนผสมของอาหาร ประกอบด้วยโครงสร้างดังต่อไปนี้

โครงสร้าง 1 แหล่งที่มาของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร

ซอละลา ลาดอ

พริกหยวกยัดไส้

เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย

แหล่งที่มาของอาหาร ซอละลา (พื้นที่ฝั่งตะวันออกของมาเลเซียที่มีชื่อ ว่า Soloh แต่เพี้ยนเป็น Solok)

ส่วนผสมอาหารประเภทพืชผัก

ลาดอ (พริกหยวก)

1.5 ชื่ออาหารควาที่ขึ้นต้นด้วยชื่อเฉพาะของอาหาร

กลวิธีการตั้งชื่ออาหารประเภทนี้เป็นการตั้งชื่ออาหารแบบขึ้นต้นด้วยชื่อเฉพาะของอาหาร และเป็นการตั้งชื่ออาหารที่มีโครงสร้างแบบเดี่ยวและแบบขยาย

ก. โครงสร้างแบบเดี่ยว

การตั้งชื่ออาหารควาแบบตรงประเภทขึ้นต้นด้วยชื่อเฉพาะ โดยมีโครงสร้างแบบเดี่ยวนี้เป็นชื่ออาหารที่มีความหมายอ้างอิงถึงชื่อเฉพาะโดยตรง และไม่มีคำหรือกลุ่มคำอื่นตามมา

โครงสร้าง 1 ชื่อเฉพาะของอาหาร

บิสติก (bistik)

บิสติก (สเต็ก)

ละซอ (laksa)

ขนมจีน

ละแซ (laksam)

ละแซ (เส้นม้วนยาว เวลารับประทานจะตัดเป็นชิ้นขนาด 1 ซม.)

ข. โครงสร้างแบบขยาย

โครงสร้างประเภทนี้ ประกอบด้วยชื่ออาหารที่ขึ้นต้นด้วยคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายเป็นชื่อเฉพาะ และในชื่ออาหารประเภทนี้จะมีกลุ่มคำที่มีความหมายอื่น ๆ ประกอบอยู่ในชื่ออาหารควา ซึ่งอาจเป็นคำที่จัดอยู่ในกลุ่มความหมายประเภทของส่วนผสมของอาหาร ลักษณะพิเศษของอาหาร ลักษณะของอาหาร และสีของอาหาร ประกอบด้วยโครงสร้างดังนี้

โครงสร้าง 1 ชื่อเฉพาะของอาหาร + ส่วนผสมของอาหาร

ซาเต ดากิง

สะเต๊ะเนื้อ

เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย

ชื่อเฉพาะของอาหาร

ซาเต (สะเต๊ะ)

ส่วนผสมของอาหารประเภทเนื้อสัตว์

ดากิง (เนื้อวัว)

โครงสร้าง 2 ชื่อเฉพาะของอาหาร + ลักษณะพิเศษของอาหาร

ดาร์จือจา โปะฮ ตุแล

ดาร์จือจาใส่กระดูกวัว

โครงสร้าง 3	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชื่อเฉพาะของอาหาร ดาริอูจา (ชื่อแกงชนิดหนึ่งรับอิทธิพลอาหารอินเดีย)	
	ลักษณะพิเศษของอาหาร	โบะฮอ ตูแล (ใส่กระดุกว้าว)
	<u>ชื่อเฉพาะของอาหาร + ลักษณะของอาหาร + สีของอาหาร</u>	
	ละซอ กูเวะฮอ ปูเตะฮอ	ขนมจีนน้ำแกงสีขาว
	เป็นชื่ออาหารที่ประกอบด้วย	
	ชื่อเฉพาะของอาหาร	ละซอ (ขนมจีน)
	ลักษณะของอาหาร	กูเวะฮอ (น้ำแกง)
	สีของอาหาร	ปูเตะฮอ (สีขาว)

2. กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ

กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบบางส่วน เป็นกลวิธีในการตั้งชื่ออาหารที่เป็นการเปรียบเทียบ และมีแบบตรรกะรวมอยู่ด้วย ชื่ออาหารประเภทนี้จึงมีทั้งที่เป็นคำอุปลักษณ์ พบการใช้อุปลักษณ์ดังนี้

2.1 อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิตเป็นอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำเอารูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสัตว์มาใช้กล่าวถึงอาหาร ได้แก่ อุปลักษณ์อวัยวะของสัตว์

ดือลลอ มาตอ กูบา ไช้ตาควาย (ไข่ดาว)

ความหมายของชื่ออาหาร: อาหารชนิดหนึ่งมีไข่เป็นส่วนผสมหลัก และปรุงสุกด้วยการใช้น้ำมันในการทอด เป็นกับข้าวชนิดหนึ่งที่ไว้รับประทานคู่กับอาหารชนิดอื่นทั่วไป ส่วนใหญ่จะรับประทานคู่กับอาหารจานด่วนที่มีรสชาติจัดจ้าน

คำว่า “มาตอ กูบา” (ตาควาย) จึงเป็นการเปรียบเทียบลักษณะของอาหารที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับดวงตาของควาย ซึ่งสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ของชาวมลายูดังนี้ แวดวงความหมายต้นทางคืออวัยวะของสัตว์ (ดวงตาควาย) และแวดวงความหมายปลายทางคือ เป็นรูปวงกลม 2 ชั้นที่มีสีต่างกัน (ลักษณะของอาหาร)

2.2 อุปลักษณ์กิริยาอาการ เป็นอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำเอารูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับกิริยาอาการของมนุษย์มาใช้กับอาหาร ได้แก่

อาแย กอูและ ไก่กอและ (ไก่พลิกไปมา)

ความหมายของชื่ออาหาร: อาหารชนิดหนึ่งที่มีส่วนผสมที่เป็นเนื้อสัตว์ และปรุงด้วยเครื่องแกง ทำให้สุกด้วยวิธีย่างพลิกไปพลิกมา เนื่องจากเครื่องแกงมีรสหวานจึงต้องมีการพลิกบ่อย ๆ เพื่อไม่ให้อาหารไหม้

คำว่า “กอูและ” การพลิกด้วยวิธีการย่างและราดด้วยน้ำเครื่องแกงและนำมาย่างจนสุก คำว่า “กอูและ” จึงเป็นการเปรียบเทียบกิริยาอาการของสิ่งมีชีวิตกับวิธีการประกอบอาหาร คือการย่างและพลิกไปมาจนอาหารสุก ซึ่งสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ของชาวมลายูดังนี้ แวดวงความหมายต้นทางคือ การกลิ้ง/พลิก (กิริยาอาการมนุษย์) และแวดวงความหมายปลายทางคือ การทำให้อาหารสุก (วิธีการประกอบอาหาร)

2.3 อุปลักษณ์คุณลักษณะเป็นอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำเอารูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของมนุษย์มาใช้กับอาหาร ได้แก่

ซูลา ปือซา แกงบือซา (ใหญ่/พิเศษ)

ความหมายของชื่ออาหาร: อาหารชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยเนื้อสัตว์หั่นเป็นชิ้นใหญ่ขนาด 3-4 นิ้ว สำหรับจัดเลี้ยงในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น มงคลสมรส หรือต้อนรับแขกพิเศษ

คำว่า “บือซา” เป็นการเปรียบเทียบคุณลักษณะของสิ่งมีชีวิตกับส่วนผสมของอาหาร นั่นคือเนื้อสัตว์ที่หั่นเป็นชิ้นที่มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษกว่าแกงชนิดอื่น ซึ่งสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ของชาวมลายูดังนี้ แนววงความหมายต้นทางคือ ขนาดใหญ่/พิเศษ (คุณลักษณะ) และแนววงความหมายปลายทางคือ ชิ้นเนื้อ (ส่วนผสมของอาหาร)

2.4 อุปลักษณ์สถานที่เป็นอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำเอารูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะมาใช้กล่าวกับอาหาร ได้แก่

ซู กาปง

ซูกำปง (หมู่บ้าน)

ความหมายของชื่ออาหาร: อาหารชนิดหนึ่งที่ปรุงสุกด้วยวิธีการต้มและมีส่วนผสมของด้วยน้ำและเน้นเครื่องสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ หอมแดง กระเทียม พริกไทย

คำว่า “กาปง” เป็นการเปรียบเทียบสถานที่กับส่วนผสมของอาหาร นั่นคือเป็นอาหารที่มีส่วนผสมหลาย ๆ อย่างในชุมชนมารวมกันคล้ายหมู่บ้านที่มีหลายบ้านมารวมกัน สื่อถึงอาหารชนิดหนึ่งที่ปรุงสุกด้วยวิธีการต้มและมีส่วนผสมของด้วยน้ำและเน้นเครื่องสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ของชาวมลายูดังนี้ แนววงความหมายต้นทางคือสถานที่ (หมู่บ้าน) และแนววงความหมายปลายทางคือ สมุนไพรพื้นบ้าน (ส่วนผสมของอาหาร)

สรุปและอภิปรายผล

การตั้งชื่ออาหารในแต่ละชุมชนอาจมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับระบบความคิด วิถีชีวิต หรือสภาพแวดล้อม ดังนั้นจากการตั้งชื่ออาหารดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ตั้งชื่ออาหารให้เกิดความแตกต่างและง่ายต่อการจำแนกอาหารกับสิ่งของหรืออื่น ๆ ที่สามารถทำให้เกิดความสับสนได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามนุษย์พยายามรังสรรค์ชื่ออาหารจากแหล่งที่มาของวัตถุดิบ หรือวิธีการประกอบ เป็นต้น ส่วนการเปรียบเทียบนั้นสามารถแบ่งเป็นสองประเภทได้แก่อุปลักษณ์ (Metaphor) และนามนัย (Metonymy) ที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงความคิดจากการใช้คำที่มีความหมายถ้อยจากวงหนึ่ง จากผลการศึกษาพบว่า การตั้งชื่ออาหารมลายูปัตตานี สามารถสรุปประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. กลวิธีการตั้งชื่ออาหารชาวมลายู พบ 2 รูปแบบ ได้แก่ การตั้งชื่ออาหารแบบตรงและการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ และพบกลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบตรงมากกว่ากลวิธีการตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการตั้งชื่อแบบตรงเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ สะท้อนวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ลักษณะอาหารพื้นฐาน และสะดวกในการถ่ายทอดให้ลูกหลานสืบทอดได้ ซึ่งการตั้งชื่ออาหารในแต่ละพื้นที่เน้นการใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อน เรียบง่าย และสื่อถึงองค์ประกอบส่วนหลัก ของอาหารชนิดนั้น ๆ ความสะดวกและง่ายในการเรียกชื่อ อาหารแต่ละอย่างที่สามารถบ่งบอกได้ทันทีว่าอาหารจานนั้นเป็นอาหารชนิดใด มีลักษณะอย่างไร และมีส่วนผสมใดบ้าง เช่น ดากิง กอแรง (เนื้อทอด) อาแย ปาแง (ไก่ย่าง) อุแด รือบูช มานิส (กุ้งต้มหวาน) [9-11]

2. กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบตรง ได้แก่ การขึ้นต้นด้วยส่วนผสมของอาหาร วิธีการประกอบอาหาร ชนิดอาหาร แหล่งที่มา และชื่อเฉพาะของอาหาร จากจำนวนชื่อพบว่าการตั้งชื่ออาหารขึ้นต้นด้วยชนิดของอาหารพบมากที่สุด ชนิดอาหารที่พบ ได้แก่ 1.ซู (ซูป) 2. กูลา (แกง) 3. ซามา (สมัน) 4. อาจา (ราดพริก/อาจาต) 5. อา-เอ (น้ำ) 6. ซีแง (ต้มเครื่องสมุนไพร) 8. ซาโย (ต้มกะทิ) 9. ละซอ ตูมิส (หมีผัด (กะทิ) ทรงเครื่อง)

10. ซามา ตูมิฮ (น้ำพริกคั่วเครื่องแกง) 11. มิง กอแร็ง (ก้วยเตี่ยวผัด(น้ำมัน)) 12. มิง รือบุฮ (ก้วยเตี่ยว (ต้ม)น้ำ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการตั้งชื่ออาหารที่ขึ้นต้นด้วยชนิดของอาหารขึ้นอยู่กับวัตถุดิบและการรับวัฒนธรรมต่างชาติ ทั้งนี้มีผลการศึกษาว่าอาหารมลายูมีความหลากหลายเนื่องจากการรับวัฒนธรรมอาหารจากต่างประเทศ [2]

3. ความหลากหลายของชนิดอาหารมลายู เกิดจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากทำเลที่ตั้งของจังหวัดปัตตานี เป็นศูนย์กลางการค้า ทำให้ผู้คนหลั่งไหลมาเพื่อทำการค้า ส่งผลให้เมืองนี้มีการแลกเปลี่ยนและรับวัฒนธรรมอื่นและปรับกับวิถีตนเอง โดยเฉพาะภาษาและอาหารมีการคิดค้นสูตรอาหารใหม่ และการตั้งชื่ออาหารจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ “นาซิ ตาแม” หรือ “ซาเต” (สะเตะ) ที่เป็นที่รู้จักและกลายเป็นอาหารที่นักท่องเที่ยวต้องได้ลิ้มลองเมื่อมาถึงเมืองปัตตานี ทั้งนี้มีการสรุปว่าความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการรับวัฒนธรรมอาหารต่างวัฒนธรรมและประยุกต์ในวัฒนธรรมการกินของตนเกิดการผสมผสานและการปรับเปลี่ยนในเมนูอาหาร สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นกระบวนการสร้างโมทัศน์ช่วยให้ผู้คนที่จะเรียนรู้ ปรับตัว และยอมรับในอาหารใหม่นั้น ๆ เข้ากับวิถีชีวิตของตน [12-13]

4. ลักษณะการใช้ภาษาของชื่ออาหารมลายูสะท้อนถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนในท้องถิ่นและอิทธิพลของภาษาต่างประเทศที่มีอยู่ในชื่ออาหาร ความเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าทำให้คนมลายูต้องมีการรับและปรับตัวเองกับวัฒนธรรมต่างประเทศ จึงทำให้มีภาษาต่างประเทศรวมในการตั้งชื่ออาหาร ได้แก่ “กุลา กูชี กาเม็ง” (แกงกูชีพะยะ) หรือ “กุลา กูรมา ดากิง” (แกงกูรมาเนื้อ) การรวมภาษาอื่นในการตั้งชื่ออาหารความหลากหลายสะท้อนถึงความเป็นพหุภาษาและพหุวัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในชื่ออาหารสามารถบอกที่มาของอาหารชนิดนั้น ๆ ได้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนข้อมูลในแง่ประวัติศาสตร์ความคิดจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิต และความเป็นท้องถิ่นเป็นอย่างดี นอกจากนี้มีการใช้ภาษาต่างประเทศในชื่ออาหารความละยุ้นนยังของสะท้อนการรับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียและอาหรับสู่ภาษามลายู และมีผลต่อความรู้สึกถึงความหรูหราและมีรสนิยม [14-15]

5. การตั้งชื่ออาหารมลายูปัตตานีแบบเปรียบเทียบ จากการเก็บข้อมูลพบว่าส่วนใหญ่แล้วผู้ให้ข้อมูลจะพูดถึงชื่ออาหารโดยทั่วไป พบน้อยมากการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ อาหารบางชนิดเป็นอาหารในวังซึ่งอาจจะรู้จักกันในเฉพาะกลุ่ม หรือมีการถ่ายทอดเฉพาะในเครือญาติ จึงทำให้ชื่ออาหารเหล่านี้จึงไม่เป็นที่รู้จักในสังคมทั่วไป ประกอบกับผู้ใช้ภาษาไม่ค่อยนิยมการเปรียบเทียบนั้น เพราะยากต่อการเข้าใจร่วมกันของผู้ใช้ภาษา ดังนั้นผู้ใช้ภาษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในการเปรียบเทียบของคนทั่วไปในสังคม หรือมีประสบการณ์ร่วมจึงจะสามารถทราบได้ว่าชื่ออาหารที่มีการใช้ความหมายเปรียบเทียบนั้นหมายถึงอาหารชนิดใด มีส่วนผสมอะไรบ้าง เช่น ซูลา ปือซา (แกงใหญ่) จากชื่ออาหารชนิดนี้ อาจจะหมายถึงลักษณะของอาหารหรือลักษณะชื่อเฉพาะของอาหาร ทั้งนี้คำว่า ปือซา (ใหญ่) ในอาหารชนิดนี้ต้องการสื่อถึงลักษณะพิเศษของอาหารชนิดนี้ว่าขนาดของเนื้อสัตว์ที่หั่นเป็นชิ้นใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากการประกอบอาหารชนิดอื่น ๆ หรือในอีกความหมายหนึ่ง คือต้องการสื่อสว่าอาหารชนิดนี้จะปรุงในโอกาสพิเศษเท่านั้น เช่น งานมงคลสมรสหรือญาติผู้ใหญ่ หรือแขกพิเศษมาเยือนบ้าน ซึ่งเปรียบเทียบกับคำว่า ปือซา (ยิ่งใหญ่) ดังนั้นการนำลักษณะเด่นของอาหารชนิดนั้นมาเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดอุปลักษณ์ในการตั้งชื่อนั้นแสดงถึงลักษณะเฉพาะของอาหารและบริบททางสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนน่าสนใจมากขึ้น

อุปลักษณะที่ปรากฏในชื่ออาหารมลายูนั้นผู้ใช้ภาษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในการเปรียบเทียบของคนทั่วไปในสังคม หรือมีประสบการณ์ร่วมจึงจะสามารถทราบได้ว่าชื่ออาหารที่มีการใช้ความหมายเปรียบเทียบนั้นหมายถึงอาหารชนิดใด มีส่วนผสมอะไรบ้าง เช่น กูลา ปือชา จากชื่ออาหารชนิดนี้ อาจหมายถึงลักษณะของอาหารหรือลักษณะชื่อเฉพาะของอาหาร ทั้งนี้คำว่า ปือชา ในอาหารชนิดนี้ต้องการสื่อถึงลักษณะพิเศษของอาหารชนิดนี้ว่ามีส่วนผสมของอาหารที่มีขนาดของเนื้อสัตว์ที่ต้องหั่นให้มีขนาดใหญ่กว่าอาหารชนิดอื่น ๆ หรือในอีกความหมายหนึ่ง คือต้องการสื่อสารว่าอาหารชนิดนี้จะปรุงในโอกาสพิเศษ เช่น งานมงคลสมรส หรือมีแขกพิเศษ ซึ่งเปรียบเทียบกับคำว่า ปือชา (ใหญ่) สะท้อนให้เห็นว่าการตั้งชื่ออาหารความหมายมลายูมีการสามารถนำลักษณะเด่นของอาหารชนิดนั้นมาเปรียบเทียบกับให้เกิดอุปลักษณะในการตั้งชื่ออาหารและน่าสนใจมากขึ้น [16]

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าการตั้งชื่ออาหารความหมายมลายูสะท้อนให้เห็นถึงการนำองค์ความรู้ของมนุษย์ถูกสร้างจากสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รายล้อมรอบตัวเรา และถูกนำมาเป็นกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของผู้พูด เช่น กูลา กูนิง (แกงเหียง) และต้องการให้จดจำง่ายว่าเป็นอาหารชนิดใด หรือส่วนผสมอะไรบ้าง อย่างไรก็ตามอุปลักษณะที่ใช้ในการตั้งชื่ออาหารมลายูพบว่ายังคงเป็นคำที่ง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจในความหมายถึงแม้จะเป็นการเปรียบเทียบบางส่วนก็ตาม ดังนั้นสรุปได้ว่าอาหารมลายูเป็นอาหารที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่เกิดจากการรวมกันของวัฒนธรรมที่หลากหลายเชื้อชาติมาปรุงแต่งให้เข้าบริบทของตนเองและสะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาองค์ความรู้จากชื่ออาหารมลายูในด้านความหมายมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือการสร้างแอปพลิเคชันของคำศัพท์ชื่ออาหารมลายูหรือจัดทำเป็นสารานุกรมชื่ออาหารมลายู

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการตั้งชื่ออาหารมลายูปาดานิที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย
2. ศึกษาอุปลักษณะในการตั้งชื่ออาหารหวานมลายูปาดานิ
3. เปรียบเทียบการตั้งชื่ออาหารมลายูในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Ministry of Culture, Fine Arts Department. (2022). *Archaeological and historical development in the three southern border provinces*. Songkhla: Fine Arts Office 11. (In Thai)
- [2] Sama-ae, N., & Wongthai, N. (2017). *An ethnosemantic study of dessert cooking terms in Patani Malay language*. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus*, 9(2), 140–164. (In Thai)
- [3] Chaer, A. (2013). *Introduction to Indonesian semantics*. Jakarta: Rineka Cipta.
- [4] Kormitin, A. (2005). *A cognitive semantics study of food naming in Thai*. [Unpublished Master's Thesis, Thammasat University]. (In Thai)

- [5] Saralamba, C. (2005). Metaphor in cognitive linguistics theory. *Journal of Liberal Arts Thammasat University*, 5(1), 1-16. (In Thai)
- [6] Nuari, P. F. (2020). The meaning of food menus in Bali. *Journal of Indonesian Language & Literature Education Study Program*, 5(1), 73-90.
- [7] Setiowati, I., Rijal, S., & Purwanti. (2022). Naming unique food names in Samarinda City: A semantic study. *Journal of Language, Literature, Arts and Culture*, 6(2), 705-718.
- [8] Rachma, E. P. I. (2023). Meaningful analysis of Madura food naming: A semantic study. *Journal of Education and Social Sciences*, 1(2), 213-223.
- [9] Roza, Y. M., Razali, G., Fatmawati, E., Syamsuddin, S., & Wibowo, G. A. (2023). Cultural and social identity in traditional regional food: A review of Muslim community consumption behavior during Ramadan in Indonesia. *KOMITMEN: Jurnal Ilmiah Manajemen*, 4(1), 305-315.
- [10] Klinkajorn, N. (2021). Patterns and naming of the food shops on Rattanakosin Island: The ethnosemantic analysis. *Manutsat Paritat: Journal of Humanities*, 43(2), 174-196. <https://doi.org/10.1016/manutparitat.v43i2.252056> (In Thai)
- [11] Prasitratsin, A. (2006). *Until becoming a linguist*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- [12] Bolnarattana, A., & Chamonchansakha, K. (2019). The study of the local Lanna food naming in Chiang Rai province. *Journal of Mangrai Sann*, 7(1), 13-26. (In Thai)
- [13] Suyuti, M. W., Khairumi, N., Ningrum, R. C., & Mashud. (2024). Linguistic analysis of the names of traditional satay in East Java. *Jurnal Etnolingual*, 8(2), 169-186. <https://doi.org/10.20473/etno.v8i2.61570>
- [14] Hayeesani, M., & Vongvivut, S. (2022). Multilingualism in a southern border city: A case study of the linguistic landscape of commercial shop signs in Yala City, Yala Province, Thailand. *Parichart Journal, Thaksin University*, 35(2), 185-201. <https://doi.org/10.55164/pactj.v35i2.250312> (In Thai)
- [15] Pertiwi, P. P., Suyanto, S., & Astuti, S. P. (2020). Toponymy of village names in Ponorogo Regency: An anthropolinguistic study. *NUSA: Journal of Language and Literature*, 15(3), 330-340.
- [16] Lubis, I., Tanjung, H., & H. (2021). The naming process and meaning of traditional foods in the city of Padangsidempuan. *Jurnal Education and Development*, 9(4), 607-614.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารปาริชาติ ปีที่ 38 ฉบับที่ 1-4 (เดือนมกราคม – ธันวาคม 2568) ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร.ชวนชื่น อัคระวุฒิชา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	สำนักวิชาครุศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.เมฆม เมธจิรนนท์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ ตระกูลฮัน	วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต
ศาสตราจารย์ ดร.เศกสรรค์ ยงวิณิช	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดานต์ ศรีนารา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุดสังข์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ประมาณ เทพสงเคราะห์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ยศ บริสุทธิ์	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.วิชชุดา สร้างเอี่ยม	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริชัย ดีเลิศ	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ พวงประยงค์	วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ม.ธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กิจฐเขต ไกรवास	สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอดมพันธ์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.กุลธิตา ธรรมวิวัฒน์	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.คมวิทย์ ศิริธร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎา นกน้อย	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชไมพร กาญจนกิจสกุล	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิศ ดาราวงษ์	วิทยาลัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร	คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ อังศิริวิริยะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภูมิ นิกปี
รองศาสตราจารย์ ดร.ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ รัตนลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนำชู
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.นิมิต ชื่นสัน
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตศา ศิลปเสถียร
รองศาสตราจารย์ ดร.เนตรนภา ไททย์เลิศศักดิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ประมาณ เทพสงเคราะห์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ นิยมทั่วม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุทม์ บุญศรีตัน
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ จุฬารัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พรรรัตน์ แสงเดงหาญ
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.มนสิการ เหล่าวานิช

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา จันทรเทวี่
รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณพงษ์ ดุรงควโรจน์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี กฤษณะภูติ
รองศาสตราจารย์ ดร.เวียงรัฐ เนติโพธิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิวิมล สุขบท
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ติ้ววิชัย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
วิทยาลัยการท่องเที่ยวนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
วิทยาลัยการดนตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร คงศิริรัตน์

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์

รองศาสตราจารย์ ดร.อริศรา เล็กสรรเสริญ

รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.อุรารมย์ จันทมาลา

รองศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ ปิติมณียากุล

รองศาสตราจารย์ พัทธินทร สิริสุนทร

รองศาสตราจารย์ จรัญ กาญจนประดิษฐ์

รองศาสตราจารย์ พัทธนันท์ เต็ดแก้ว

รองศาสตราจารย์ เรวัต สุขสีกาญจน์

รองศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ทวีศักดิ์ รูปสิงห์

รองศาสตราจารย์ สุกัญญา เอ็มอัมหมร

รองศาสตราจารย์ สุพาดา สิริกุดตา

รองศาสตราจารย์ อรรถติ ศรีธราพิพัฒน์

รองศาสตราจารย์ อรรถติ ศรีธราพิพัฒน์

รองศาสตราจารย์ อาวิน อินทร์ซี่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันยา รุจิเสถียรทรัพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนิวัช แก้วจำนงค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ สาโรจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ สาโรจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตยา ณ หนองคาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุฉวา บุญปราการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณัญญ์ สมชนะกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัชยา เจียวกิก

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

สำนักวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภา พึ่งบางกรวย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจตนิพัทธ์ สังข์จิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล ชุมรักษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ โยธี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา มณีวัฒนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูสิทธิ์ คงเรือง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วุฒธะพันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา มหปัญญานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกานต์ พงษ์สรนันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณริญา วีระกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพล อินทร์จันทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร กิตติทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอติเทพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรพร ทองชะโชค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ จินดาบถ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นารินทร์ วัฒนเวฬุ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสกร กล้าณรงค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญญาทิพย์ สุภะกะสิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ เฉิดโฉม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี เอี่ยมละอองศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ เปี้ยฤทธิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชัย นาคสี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุญนุ่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินดา วราสุนันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพิมล แก้วมณี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรดา โต๊ะบุรินทร์

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สำนักวิชาการบัญชีและการเงิน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการบริการและการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ศูนย์กิจการนานาชาติและสื่อสารองค์กร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดิ์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสวรรณ กรกขมาศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภริกาญจน์ ไคนุ่นนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณี มีมาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี กรรพุมมาลย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มลฤดี สิทธิชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารศรี สอทิพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ กาญจนมุกดา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ สรรพสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา พัฒนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาริพร หอยมณี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา สุวรรณวิจิตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คันสนีย์ จันทรอานภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิรดา นวลประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุรณ์ กุลวิเศษชนะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี โชติดีติก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมนา ลาภาโรจน์กิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนวัต สงสม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ สมานธิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรญา สุวรรณโณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถพงศ์ พิระเชื้อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรธมา ไวยมุกข์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศกร ไชยพงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาณัญญ์ ศิริพิชญ์ตระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อามีเนาะ เจ๊ะแว

คณะกรรมการบริการและการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิษณุพงษ์ โพธิพิรุฬห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทิปวิท พงศ์ไพบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธีรณัฐ อนุฤทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุษกร ถาวรประสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พระระพีพันธ์ ด้วงลอย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภานุวัฒน์ ปานแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุจิราภา งามสระคู
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศศิธร วิศพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศุภกานต์ นานรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมปอง สุวรรณภุมมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสริมศักดิ์ ขุนพล
อาจารย์ ดร.อนันท์ พุฒิชัยติ
อาจารย์ ดร.เกตมาตุ ดวงมณี
อาจารย์ ดร.ทิพวรรณ เลิศอรรถกรกิจ
อาจารย์ ดร.ธนะวัชร จริยะภูมิ

อาจารย์ ดร.นิวิทย์ เอ็มเอก

อาจารย์ ดร.นิจกานต์ หนูอุไร
อาจารย์ ดร.ปรียาร์ตน์ เขวลิตประพันธ์
อาจารย์ ดร.ปัทมา ดีลิ้น
อาจารย์ ดร.พินิจ ดวงจินดา
อาจารย์ ดร.วราภรณ์ สำเภา
อาจารย์ ดร.อัฐพล เทพยา
ดร.วรัชต์ มัธยมบุรุษ
ดร.สลิลลา เพ็ชรทอง

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
หลักสูตรภาษาจีน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
คณะการจัดการ มหาวิทยาลัยชินวัตร
คณะวิทยาศาสตร์ พลังงานและสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

General Information of Parichart Journal

About the Journal

Parichart Journal is a peer-reviewed journal publishing research articles, academic articles, and socially-engaged articles in the fields of arts and humanities, social sciences, business administration, management, and accounting of researchers, academicians, or students of Thaksin University, and other organizations.

Publication Conditions

1. The work described has not been published previously.
2. Those wishing to submit a manuscript must complete Parichart Journal online registration, except for some special articles approved by the editorial team.
3. The manuscript must be typed in Thai or English with both Thai and English abstracts.
4. Content and ideas published in this journal must be the author's only; the Editor does not necessarily agree.
5. The reviewers must review the manuscript.

Types of Published Articles

1. Research Articles
2. Academic Articles
3. Socially-Engaged Articles
4. Book Review
5. Review Article

Journal Conditions

1. The manuscript must be typed on white A4-size paper, single side, page number, and **TH Sarabun New Font size 14** with **not more than 15 pages** length, including figures and tables.
2. Margins
 - Top margin 1.00"
 - Bottom margin 1.00"
 - Left margin 1.50"
 - Right margin 1.00"

3. Manuscript Online Submission

The corresponding author must submit the manuscript online via Thai Journals Online (ThaiJO) at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal>

4. Researchers, academicians, or students who would like to submit the article (s) are required to **pay 4,000 baht/115 US per article after the acceptance of the article(s) is notified**. The payment must be made through the following bank account.

Siam Commercial Bank

Account name: PARCJ

Account number: 0-2032823816-5

Branch name: Phatthalung

After completing the payment, the membership applicant must attach the file of payment slip online at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> or contact the journal coordinators at the following address: Institute of Research and Innovation, Thaksin University, Phatthalung Campus 222 Moo. 2, Bann Prao Sub-District, Papayom District, Phatthalung, 93210 Thailand, Tel. 0 7460 9600 ext. 7242 or 08 1540 7304, or Email address: parichartjournal@tsu.ac.th

5. Article cancellation or dismissal has conditions as follows:

Article cancellation is made before article publication.

Article dismissal is made during or after article publication.

The cancellation or dismissal can be preceded by downloading the form at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal>; however, ***if the article has already been sent to the reviewers, the corresponding author must be responsible for the reviewing fees.***

Manuscript Guidelines

The article must consist of:

1. Title

Title must be in Thai and English, **center** of the page. **The first alphabets** of all words of the title must be **capitalized with bold 20 font size**.

2. Authors

Identify all authors with **14 font size**, **center** of the page with **logarithm**. Position, academic title, and affiliation in the footnote on the first page: Department, Faculty and University stated in the same page, both Thai and English.

3. Abstract

Abstract must be in Thai and English, **not more than 250 words**, with 14 font size.

4. Keywords

Keywords both in Thai and English related to the article, not more than 5 words, below the abstract.

It must be typed with 14 font size, left-margin. Proper nouns (the first alphabet of each word) must be capitalized.

5. Main Body consists of:

- 1) Introduction:
- 2) Objective
- 3) Methodology
- 4) Results
- 5) Discussion
- * 4) and 5) can probably be merged
- 6) Conclusions
- 7) Acknowledgement (if any)

8) References that must be **APA 7th Edition** and in **English only**

References

The reference lists must be **numeric** referencing in **English only**.

Numeric referencing is as follows:

1. Put the number in the bracket [] at the end of message or author's name such as [1].
2. Put the continuous number started from 1. Any repeated list uses the same numbers.
3. All in-text citation must be in the reference lists based on the identified number in the bracket [].
4. Multi-citations for the same message:
 - 4.1 In case of not more than 2 lists, put the numbers of reference lists in numerical order using comma such as [1, 5].
 - 4.2 In case of more than 2 lists and those are continuous lists, use hyphen (-) such as [1-3], [1-5].
 - 4.3 In case of more than 2 lists and those are continuous and discontinuous lists, put comma (,) and hyphen (-) such as [1, 4-5].

Example

1. getting the financial support from ... [1]...
2. Strong Security Measures for Sustainable Peace on the Korean Peninsula [2]

Reference lists must be arranged and written in **APA 7th Edition**.

If it is from Thai version, please put (in Thai) at the end of the list.

References

1. Book	Last name, first initial of name. Second initial if given. (year). <i>Title of book</i> . Publisher.
<u>Example</u>	Kongsakon, R., & Pojam, N. (2008). <i>Family violence</i> . Srinakharinwirot University Press.
* If there is no date, use 'n.d.' (for 'no date')	
** If there are more than one authors, use ampersand (&) before the last one (as shown above).	
2. Research Articles	Last name, first initial. Second initial if given. (year). Title of article. <i>Title of Journal, volume</i> (issue). Page range. URL or doi number (if applicable)
<u>Example</u>	Suwannopphrat, K. & Chinokul, S. (2015). Applying CLIL to English language teaching in Thailand: Issues and challenges. <i>Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning</i> , 8(2), 237-254. DOI:10.5294/lacil.2015.8.2.8
3. Proceeding Articles	Last name, first initial. Second initial if given. (year). <i>Title of article</i> . [Poster Presentation/Paper Presentation]. Conference Name. Location. URL or doi (if applicable)
<u>Example</u>	Kongthong, L. K. (2020). <i>New dimension of educational management in Thailand: A case study of southern part of Thailand</i> . [Paper Presentation]. 3 rd International Conference on Education. Nakhon Sri Thammarat.
4. Book Chapter	Last name, first initial. Second initial if given. (year). Title of the chapter. In Editor(s). <i>Title of the book</i> . (pp. xx-xx). Publisher.
<u>Example</u>	Chantaraopakorn, A. (2007). The chakhe solo concert. In W. Aksornkaew (Ed.). <i>Music talk</i> . (pp.4-7). Chong Charoen Printing House.
5. Articles in the Newspaper	Last name, first initial. Second initial if given. (year, month, date). Title of article. <i>Title of the newspaper or publication</i> . URL (if applicable)
<u>Example</u>	Chuensintu, T. (2009, January 6). Travel in the footsteps of the Buddha to bring good luck for the New Year. <i>Matichon</i> .
6. Thesis	Last name, first initial. Second initial if given. (year). <i>Title of the thesis or dissertation</i> . [Doctoral dissertation/Master's thesis, Name of University]. Source. URL (if applicable)
<u>Example</u>	Promrak, T. (2007). <i>Women and domestic violence: Divorce as the solution</i> . [Unpublished Master's Thesis, Thammasart University].

7. List of Interviews	Last name, first initial. Second initial if given. (year, month, date). Personal communication [Communication type].
<u>Example</u>	Srisajjang, S. & Chankhonghom, J. (2016, March 13). Personal interview [Personal interview].
8. E-book	Last name, first initial. Second initial if given. (year). <i>Title of book</i> . URL
<u>Example</u>	Office of Pattani Provincial Culture. (2015). <i>Religion information</i> . http://province.m-culture.go.th/pattani/old/new_page_16.html

Remark:

If the author(s) cite any information from any sources from another language, translate the information into English except the proper noun(s) that must be transliterated and end the list with [in original language].

Example

Chitniratna, N. (2013). Socio-Cultural change through diversity of life history and experience of congested community leaders. *Parichart Journal*, 26(1), 30 - 73. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/42942/35529>. (In Thai)

Information from the Internet

Use the general forma of citation following by website; for example, the author borrows the ideas from a book on the website, so the reference list consists of the name of author, year of publication, book title, and publication place. Another information should be added: searching date and URL – Retrieved + date + from URL

Abbreviation and Signs

Abbreviation comes up with its full version in the first time, and only abbreviation later. Please avoid using abbreviation in the title and abstract. It is not recommended to use the abbreviation that is used less than four times in the article. The author(s) must provide definition or description of any signs used in the article when appearing in the first time.

Figure

Figure is at the center of the page, following by description below the figure in 14 font size. It must be clear monochrome (black and white color). If necessary, it can be colored. The word “figure” is bold, and the description is normal and set in the center of the page. Lined figure must be in clear black.

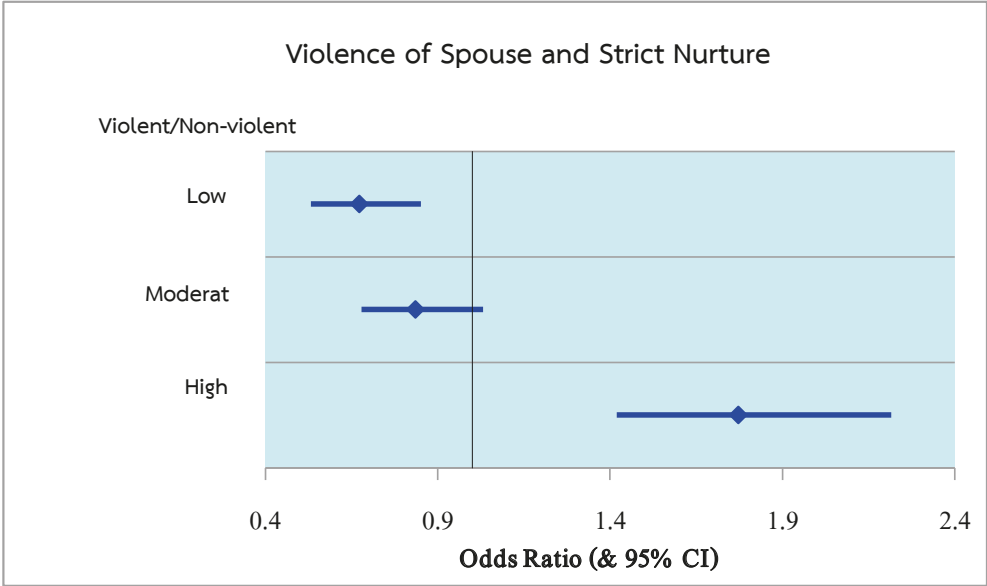

Figure 1 Odds Ratio of Violent Behaviors of Spouse and Strict Nurture

Table

Table must be bold and at the left side of the column, and the description is above the table, with 14 font size.

Example

Table 1 Relationship between Background of Violence and Violent Behaviors of Spouse

Background of Violence	Violence of Spouse			Chi-square	p-value
	Non-violent (947)	Violent (589)	Total (1,536)		
Used to be violently punished in the childhood				11.974	0.003
never	68.2	31.8	28.1		
seldom	60.5	39.5	38.4		
always	57.5	42.5	33.5		
Use to see parents' fight in the childhood				9.280	0.009
never	68.8	31.2	39.8		
seldom	61.0	39.0	39.8		
always	58.6	41.4	20.4		
Used to have violent behaviors in the childhood				34.923	0.000
never	69.3	30.7	38.4		
seldom	60.1	39.9	44.9		
always	48.2	51.8	16.7		

PARICHART JOURNAL

กองจัดการวารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7258
E-mail: parichartjournal@tsu.ac.th, research.tsu@gmail.com

